فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

فتاویٰ دیوبند پاکستان

المعروف بہ

فتاویٰ فریدیہ

افادات

محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ مولانا مفتی محمد فرید رحمہ اللہ

جامعہ دار العلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک

تخریج و ترتیب

مفتی محمد وہاب منگلوری مدرس دار العلوم صدیقیہ زروبی

مکتبہ رشیدیہ

جی ٹی روڈ سردار پلازہ اکوڑہ خٹک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

فَاسْئَلُوْٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ

فتاوی دیوبند پاکستان

المعروف بہ

فتاوی فریدیہ

دویم جلد

افادات	محدث کبیر فقیہ العصر مفتی اعظم عارف باللہ مولانا مفتی **محمد فرید** رحمۃ اللہ علیہ جامعہ دار العلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک
تخریج وترتیب	مفتی محمد وہاب منگلوری مدرس دار العلوم صدیقیہ زروبی
ترجمہ وکمپوزنگ	**دار الترجمہ وکمپوزنگ سنٹر** عبد الغنی پلازہ محلہ جنگی پشاور
زیر سرپرستی	مولانا حافظ **حسین احمد صدیقی** نقشبندی مہتمم دار العلوم صدیقیہ زروبی ضلع صوابی
ناشر	مکتبہ رشیدیہ اکوڑہ خٹک

د کتاب نوم: فتاوی دیوبند پاکستان المعروف بفتاوی فریدیه (دویم جلد)

افادات: محدث کبیر فقیه العصر مفتی اعظم عارف بالله مولانا
مفتی محمد فرید مجددی زروبوی رحمه الله
شیخ الحدیث وصدر دارالافتاء جامعه دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک

ترتیب و تخریج: مولانا مفتی محمد وهاب منګلوری نقشبندی
دارالافتاء دارالعلوم صدیقیه

معاون: مولانا مفتی عصمت الله حقانی

مترجمین: مولانا محمد منظر مردانی فاضل جامعه امداد العلوم صدر
برهان الدین صدیقی فاضل جامعه دارالعلوم کراچی
ایم اے پشاور یونیورستی (فون: ۰۳۴۴_۹۱۲۹۰۲۳)

مصحح: مولانا لطف الرحمٰن صاحب مدرس ونګران قاسم العلوم شبقدر

کمپوزنګ: دارالترجمه وکمپوزنګ سنټر عبدالغنی پلازه محله جنګی پشاور

ضخامت: ۲۱۲ صفحات

رومبی چاپ: اکتوبر ۲۰۱۱ء .... شوال ۱۴۳۲ھ

زیر سرپرستی: مولانا حافظ حسین احمد صدیقی نقشبندی
مهتمم دارالعلوم صدیقیه زروبی ضلع صوابی (پاکستان)

ناشر: مکتبه رشیدیه سردار پلازه اکوړه خټک نوشهره
رابطه نمبر: ۰۳۴۴-۹۰۸۴۶۹۳

فهرست مضامین

الباب الثانی فی الغسل

الباب الثالث فی البئر والحوض

الباب الرابع فی التيمم

مضمون	صفحه

الباب الخامس فی المسح علی الخفین وغیرهما

الباب السادس فی الحیض والنفاس

مضمون	صفحه

الباب السابع فی الانجاس

باب القراءة فی الصلوة

مضمون	صفحه

مضمون	صفحه

باب المدرك والمسبوق واللاحق

باب مکروهات الصلوة

باب الوتر والقنوت

باب السنن والنوافل

مضمون	صفحه

باب الاستسقاء

مضمون	صفحه

باب سجود السهو

بسم الله الرحمن الرحيم

فتاوی ديوبند پاکستان المعروف بفتاوی فريديه (دويم جلد)

الحمد لله وکفی وسلام علی عباده الذين اصطفی اما بعد!

د الله تعالی لاکهـ لاکهـ شکر دې چه په خپل بې انتهار رحمت او کرم سره ئې د دويم جلد د تکميل توفيق راکړو، په دسمبر ۲۰۰۳ء کښې مکمل شو او د کتاب مراحل شروع شو. د دې جلد په ترتيب او تبويب او تخريج کښې هم دهغې ټولو امورو خصوصيت سره خيال ساتلې شوې دې، د کوم تفصيل چه په ړومبی جلد کښې راغلې دې. په بعضې مسئلو کښې د عنوان په لحاظ سره په ظاهره تکرار ښکاری، ليکن په معنو کښې بين فرق، د بعضې مسئلو اهميت، د سوالاتو مختلف نوعيت او د حضرت سيدی وسندی و مولائی حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم د بعضې علمی تدقيقاتو د اضافو په وجه حذف نه کړې شو. اول اراده وه چه ټول ،،کتاب الصلوة،، يوجلد کښې راشی خود زيات ضخامت په وجه د کتاب الصلوة باقی ابواب به په دريم جلد کښې ان شاء الله شامليږی.

د الله تعالی د ټولو نه لوئې نعمت دا دې چه حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم هرباب او فصل لفظ به لفظ مطالعه کولو سره تصحيح کړې دې. او يو لفظ هم دحضرت صاحب د مسلک او مزاج خلاف په دې کښې شامل نه دې. او بنده د خپلې رائې په ټوله فتاوی کښې چرته هم زره برابر اضافه نه ده کړې. په بنده باندې د الله تعالی دا مهربانی ده. چه دحضرت شيخی وسندی و مولائی حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم سرپرستی. دحضرت سيدی واستاذی مولانا مفتی سيف الله حقانی مدظله العالی نګرانی او د مولانا حافظ حسين احمد صديقی مدظله سعی او اهتمام راته حاصل دې.

په آخر کښې عرض دې چه د بشری غلطئ نه هيڅوک هم محفوظ نه دې چرته کښې خو غلطی او کوتاهی يقينی ده. اګرچه د بنده نه څومره محنت او کوشش کيدې شو په هغې کښې ئې هيڅ کوتاهی نه ده کړې. په تخريجی امورو کښې د مولانا عصمت الله حقانی معاونت. د اردو ګرائمر او محاورې تصحيح او پروف کښې د جناب سلطان فريدی صاحب کوشش. او په کمپوزنګ کښې د حافظ ولی الرحمن صديقی د ډيرزيات محنت او کوشش ډير زيات مشکوريم. الله تعالی دې ددوی محنت او کوشش قبول کړی. او د حضرت مفتی صاحب دامت برکاتهم سورې دې په مونږ قائم اوساتی. او ددوی علم دې د سلف نه خلف ته منتقل کړی. او د فقير دا خدمت دې د علماؤ په نظر کښې ډير خوښ او د عوامو د پاره زيات نه زيات د استفادې لائق جوړ کړی. او زمونږ استاذانو او مشائخو او د مور پلار د پاره دې په دنيا او آخرت کښې د فلاح او نجات ذريعه ثابته کړی. **ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم**

طالب دعا..... محمد وهاب منګلوری عفی عنه

دارالافتاء دارالعلوم صديقيه زروبی ضلع صوابی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

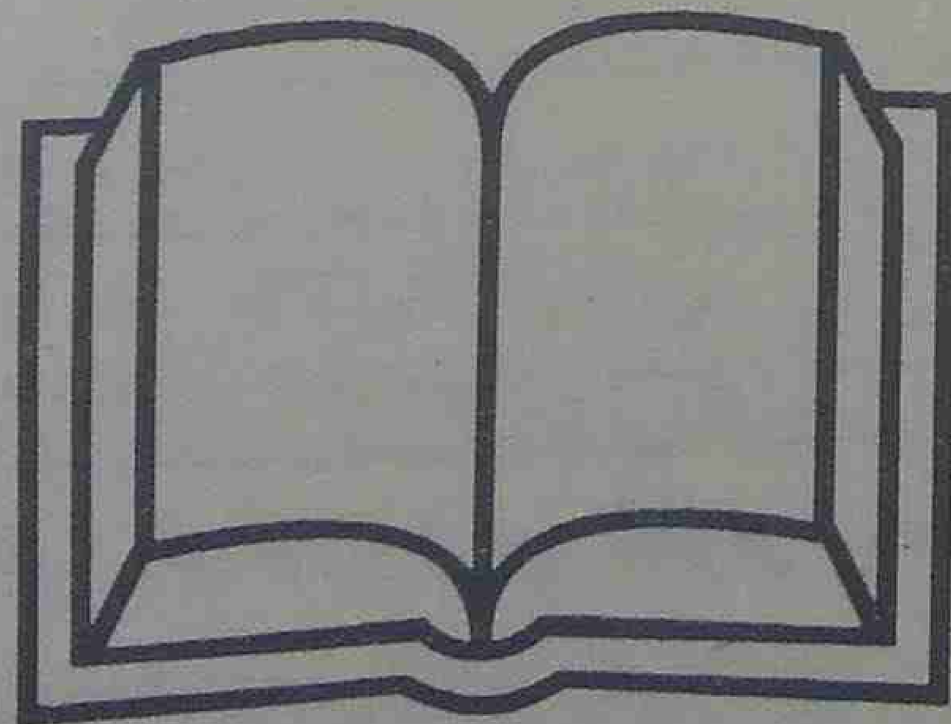
يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ
فَاغْسِلُوْا وُجُوْهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوْا بِرُءُوْسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى
الْكَعْبَيْنِ ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوْا ۭ
وَاِنْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَاۗءَ اَحَدٌ
مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَاۗىِٕطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاۗءَ فَلَمْ
تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا صَعِيْدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوْا
بِوُجُوْهِكُمْ وَاَيْدِيْكُمْ مِّنْهُ ۭ

(سورة المائدة)

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه دویم جلد

کتاب الطهارة

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب الطهارة

الباب الاول فی الوضوء

د ریل گاډی په بیت الخلاء کښې اودس کول صحیح دی

سوال: علمائي دین په دې مسئله کښې څه فرمائی چه د سفرپه دوران کښې د ریل گاړی په بیت الخلاء کښې اودس کول صحیح دی یا نه؟بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحمید مډل سکول درازنده ډی آئی خان... ۱۹۷۲ء۱۲۱٥

الجواب: صحیح دی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

د غټ اودس ماتی په ځائي باندې چینجی وتلوسره اودس ماتیږی

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې د قضائي حاجت نه فارغ شی او د غټ اودس ماتی ځائي سخت خارخت شروع کړی او کله کله ترینه یو چینجې وغیره سر بهرته راوباسی او کله ئې واپس دننه کړی نو آیا ددې چینجی سر راویستل او دننه کول اودس ماتونکي دې؟او دداسې سړی پسې امامت صحیح دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نعمت الله صاحب دارالعلوم اسلامیه لکی مروت

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: ومن آداب الوضوء الجلوس فی مکان مرتفع تحرزا عن الماء المستعمل وعبارة الکمال وحفظ ثیابه من التقاطر وهی اشمل.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۹۴ جلد ۱ کتاب الطهارة)

الجواب: که دا حقیقت وی او مشاهده وی چه د دغه ځائي نه چینجي سر رابهر کوی او واپس ئې دننه کوی نودې سره اودس ماتیږی او ددې سړی امامت صحیح نه دې. فی الدرالمختار وخروج غیر نجس مثل ریح او دودة او حصاة من دبر. ﴿۱﴾ وهو الموفق

بغیر آواز نه هوا وتلوسره هم اودس ماتیږی

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بغیر د آوازنه د هوا وتلو څه حکم دې؟ اودس ورسره ماتیږی که نه؟ بینوا توجروا

الجواب: اودس ماتیږی. ﴿۲﴾ وهوالموفق

په جمات کښې د اودس کولوحکم

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جمات کښې اودس کول جائزدی که نه؟ که نه وی جائز نو همیشه په جمات کښې اودس کولو والا به فاسق وی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ثناء الله...... ۷۱۲۱۷۲

الجواب: که د اول نه د اودس دپاره ځائي نه وی جوړ کړې نو اودس کول به جائز نه وی. لما فی الهندیه ص ۱۱٦ جلد ۱ وتکره المضمضة والوضوء فی المسجد الا ان یکون ثمه موضع اعد لذلک. ﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدر المختارعلی هامش ردالمحتار ص ۱۰۰ جلد ۱ مطلب نواقض الوضوء کتاب الطهارة)
﴿۲﴾ قال العلامة الشامی: (قوله مثل ریح) فانها تنقض لانها منبعثة عن محل النجاسة لا لان عینها نجسة لان الصحیح ان عینها طاهرة حتی لو لبس سراویل مبتلة او ابتل من الیتیة الموضع الذی تمربه الریح فخرج الریح لا ینجس وهو قول العامة.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۰۰ جلد ۱ مطلب نواقض الوضوء کتاب الطهارة)
﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۱۰ جلد ۱ فصل کره غلق باب المسجد)

که په مونځ کښې اودس مات شو نو
بيا به اودس کوى او مونځ به پوره کوى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه يو سړې مونځ کوى او د مونځ په دوران کښې ئې اودس مات شى نوده لره مونځ ختمول پکاردى يا ئې دا مونځ اوشو؟

المستفتى: معتبرشاه آف کوټکى..... ۱۴/۱۲/۱۹۷۳ء

الجواب: ده دپاره ضرورى دى چه دغه وخت اودس ته روان شى او باقاعده مونځ پوره کړى. ﴿۱﴾ وهوالموفق

په ولاړه باندې اودس کول جائز او د ادب نه خلاف دى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه په دې زمانه کښې په بعضې ځايونو مثلاً هوټلونو وغيره کښې "بيسن" وغيره جوړ کړې شوې وى چه په هغې کښې په ولاړې باندې مخ لاس وينځلې کيږى نو آيا په هغې کښې اودس (چاراندام) کول جائزدى يا نه؟ بينوا وتوجروا

المستفتى: نامعلوم.......

الجواب: اودس کول جائزدى خو خلاف الادب دى:

وفى الکبيرى ومن الاداب ان يجلس المتوضى مستقبل القبلة عند غسل سائر الاعضاء ومن الاداب ان يکون جلوسه على مکان مرتفع ﴿۲﴾. وهوالموفق

مسواک د سړو او ښځو دپاره يوشان سنت دې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه د مسواک استعمال

﴿۱﴾قال العلامه ابن نجيم: قوله من سبقه الحدث توضأ وبنىٰ واستخلف لو اماما الخ.
(البحر الرائق ص ۳۸۹ جلد ۱ باب الحدث فى الصلاة)

﴿۲﴾(غنية المستملى شرح منية المصلى ص ۳۰ باب اداب الوضوء)

صرف د سړو دپاره سنت دې يا د ښځو دپاره هم. د مسئلې وضاحت په دليل سره اوکړئ او اجرحاصل کړئ؟ بينوا توجروا

المستفتى محمد عمر امام مسجد معيارمردان..... ۱۴ رمضان ۱۴۰۹ھ

الجواب: د ښځو دپاره هم سنت دې د عائشه صديقه رضى الله عنها نه د مسواک استعمال کول روايت شوى دى. ﴿۱﴾

د اوښ غوښې خوړلو سره اودس نه ماتيږى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه د اوښ غوښې خوړلو سره اودس ماتيږى که نه؟ بينوا توجروا

المستفتى: حضرت شير محطة الملاح خميس مشط سعودى عرب... ۲/۱۷/۱۹۸۲ء

الجواب: په دې اودس نه ماتيږى مگر اودس کول بهتردى چه بالکل د اختلاف نه سړې بچ شى. ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾عن عائشة رضى الله عنها قالت کان النبى ﷺ يستاک فيعطينى السواک لا غسله فابدأبه فاستاک ثم اغسله وادفعه اليه رواه ابو داؤد.
(مشکواة المصابيح ص ۴۵ جلد ۱ باب السواک)

ويدل عليه مافى الدرالمختار تقوم الخرقه الخشنه او الاصبع مقامه کما يقوم العلک مقامه للمرأة مع القدرة عليه قال ابن عابدين کما يقوم العلک مقامه اى فى الثواب اذا وجدت النيه وذلک ان المواظبة عليه تضعف اسنانها فيستحب لها فعله بحر.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۸۵ جلد ۱ مطلب فى منافع السواک)

﴿۲﴾قال العلامه محمد فريد: ذهب احمد بن حنبل الى وجوب الوضوء من لحم الابل مطبوخا کان او نياوله فيما سوى اللحم من الکبد والطحال والکرش وغيره قولان وقال اى احمد فى الوضوء من لحوم الا بل حديثان صحيحان عن النبى ﷺ حديث البراء وحديث جابر بن سمرة کذا فى المغنى. وقال الشاه ولى الله السرفى ايجاب الوضوء منها انها کانت محرمة فى التوراة فلما اباحها الله لنا شرع......باقى حاشيه په راروانه صفحه باندے

د فالج والا د اودس حکم چه په اودس او تیمم باندې قادر نه وی

سوال: یو سړې مفلوج دې بالکل معذوردې نه پخپله خوراک کولې شی نه ځان صفاکولې شی آیا هغه بغیر د اودس نه مونځ کولې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: غیاث بیگ میرپورخاص.... ۱۲۳ رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: که دا سړې پخپله هم اودس یا تیمم نه شی کولې اوبل څوک هم اودس یا تیمم کولو والا نه وی نوبغیر د طهارت (پاکئ، اودس) نه مونځ کولې شی او نورو عباداتونوکښې هم مشغول کیدې شی. (ماخوذ از ردالمختار وکبیری) وهوالموفق

(بقیه حاشیه) الوضوء لنا شکراً لما انعم علینا وعلاجا لما عسى ان یختلج فی بعض الصدور من اباحتها بعدما حرمها الانبیاء وذهب الجمهور الیٰ عدم وجوب الوضوء من لحم الابل لحدیث الوضوء مما خرج ولیس مما دخل رواه الطبرانی فی الکبیر ولان لحم الابل من الطیبات فلا یتوضأ منه الا ترىٰ ان ابیا واباطلحة انکرا على انس بن مالک رضی الله عنهم حین اراد الوضوء من الخبز واللحم وقالا اتتوضأ من الطیبات لم یتوضأ منه من هو خیر منک رواه احمد والجواب عن حدیث توضؤوا منها ان جمهور الصحابة والتابعین اعرضوا عن الاخذ بظاهره فهی قرینة قویة علیٰ ان المراد منه الوضوء اللغوی ای غسل الید والفم، وثبت الوضوء اللغوی فی عرف الشرع ولسان الحدیث کما فی حدیث عکراش رواه الترمذی بسند ضعیف وکما فی حدیث ابی امامة اذا کان احدکم على وضوء فاکل طعاما فلا یتوضأ الا ان یکون لبن الابل اذا شربتموه فتمضمضوا بالماء رواه فی کنز العمال وکما فی حدیث معاذبن جبل قال نسمی غسل الفم والید وضوء ولیس بواجب وکما فی حدیث عبد الله بن مسعود انه غسل یدیه من طعام ثم مسح وجهه وقال هذا وضوء من لم یحدث اخرجها الزیلعی فی نصب الرایة والحکمة فیه ان له دسما وزهومة ولو سلم ان المراد منه المعنى الشرعی فیکون منسوخا لعموم قوله علیه الصلاة والسلام کان اخر الامرین ترک الوضوء مما غیرت النار ایاها وکذا الشمول الطیبات ایاها.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۱۹۸، ۱۹۹ جلد ۱ باب الوضوء من لحوم الابل)

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: والمحصور فاقد...... (باقی حاشیه په راروانه صفحه باندے)

په تماکو او شراب څکلو سره اودس ماتیږی یا نه؟

سوال: په سګریټ، چلم اونسوار او شراب څکلو سره اودس ماتیږی یا نه؟ دغه رنګې که په سګریټ، چلم، نسوار او شرابو کښې څه فرق وی نوهغه واضح کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: حنیف الله ګرین مارکیټ مردان........ ۱۱۰ فروری ۱۹۷۵ء

الجواب: (۱) تماکو نه د نشې څیزدې اونه مفتر اومخدردې لهذا ددې په استعمال سره به اودس نه ماتیږی.

(یدل علیه مافی ردالمحتار ص۲۰۶ جلد۵) فانه لم یثبت اسکاره ولا تفتیره ولا اضراره بل ثبت له منافع فهو داخل تحت الاصل فی الاشیاء الاباحة﴿۱﴾.

(۲) که په شرابو څکلو سره لړه شان نشه پیدا شوې وه نود اودس د ماتیدلو حکم به کیږی ګنی نود نشې نه پیدا کیدلو په وخت کښې اودس کول ضروری نه دی. (ماخوذ از شامی وغیره) ﴿۲﴾ وهوالموفق

د غټ اودس ماتی په ځائې باندې لوندوالې موجودیدلو سره اودس ماتیږی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو کس ته د دوه کالو

(بقیه حاشیه) ای الماء والتراب...... وکذا العاجز عنهما لمرض یؤخرها عنده وقالا یتشبه بالمصلین وجوباً...... وبه یفتیٰ والیه صح رجوعه ای الامام کما فی الفیض وفیه ایضاً مقطوع الیدین والرجلین اذا کان بوجهه جراحة یصلی بغیر طهارة ولا تیمم ولا یعید على الاصح.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص۱۸۵ جلد۱ باب التیمم)

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار کتاب الاشربة ص۴۵۹ جلد۵)

﴿۲﴾ قال العلامه حصکفی وینقضه اغماء ومنه الغشی وجنون وسکر بان یدخل فی مشیه تمایل ولو باکل الحشیشة، قال ابن عابدین قوله وسکر وهو حالة تعرض للانسان من امتلاء دماغه من الا بخرة المتصاعدة من الخمر ونحوه فیتعطل معه العقل الممیز بین الامور الحسنة والقبیحة اسمعیل عن البرجندی.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص۱۰۱ جلد۱ بعد مطلب نوم الانبیاء غیر ناقض)

نه یو تکلیف دي چه مخکښې ورته نه وو، هغه داچه دغټ اودس ماتی په ځائي باندي ,,لوندوالي،، محسوس کوی او دا لوندوالي بهیږی نه، لیکن په ګوتي سره محسوسیږي او کله کله د ناستي په حالت کښې په جامو باندي هم ښکاری نو آیا دي سره اودس ماتیږی؟

نوټ: دا لوندوالي د ,,لاړو،، په شان وی د وینې او پیپ پشان نه وی او پکښې څه قسم درد او زخم نشته، خو زیات تکلیف د مونځ د وجې نه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد زمان کوټ...... ۱۲۵ فروری ۱۹۷۵ء

الجواب: دغټ اودس ماتی دځائي نه چه کومې اوبه راوځی هغه اګرکه اونه بهیږی خو اودس پري ماتیږی. (کمافی الدرالمختار) او دغه خیزپاک هم وی نو اودس ماتیږی لکه هوا، چینجي او کاڼړي وغیره.

والمراد بالخروج من السبیلین مجرد الظهور وفی غیرهماعین السیلان فلیراجع ﴿۱﴾ هذا جواب علی زعم المستفتی والا فهو نجس کما لا یخفیٰ. وهوالموفق

نشې والا دوایاني اودس ماتوی که نه؟

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښ څه فرمائی چه د نشې والا دوایانو سره اودس ماتیږی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: نامعلوم......

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی ثم المراد بالخروج من السبیلین مجرد الظهور وفی غیرهما عین السیلان ولو بالقوة لما قالوا لو مسح الدم کلما خرج ولو ترکه لسال نقض والا لا کما لو سال فی باطن عین او جرح او ذکر...... وخروج غیر نجس مثل ریح او دودة او حصاة من دبر لا خروج ذلک من جرح ولا خروج ریح من قبل...... لان خروج الدودة والحصاة منهما ناقض اجماعاً کما فی الجوهرة.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۹۶،۹۵ جلد ۱ مطلب نواقض الوضوء)

الجواب: دوائي پخپله اودس ماتونکې نه ده خو چه دنشې د وجې نه بې هوشی راشی نو اودس باقی نه پاتې کیږی او بغیرنشې نه په اودس باندې څه اثرنه غورزیږی.
وفی الدرالمختار وینقضه اغماء ومنه الغشی ص ۱۴۴ جلد ۱ ﴿۱﴾. وهوالموفق

د ګرمئ په موسم کښې د وړو وړو دانو ماتیدوسره د اودس مسئله

سوال: د ګرمئ په موسم کښ چه د انسان په بدن باندې وړې وړې دانې راوځی هغې ته غورمکې یا ګرمکې یا تنکئ وائی نوددې په ماتیدو سره اودس ماتیږی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرحمن لکی مروت...... ۱۹۷۷ء، ۱۷۱، ۳۰

الجواب: که ددې دانو نه اوبه نه اوځی نو بیا دهغې ماتیدل اودس نه ماتوی ﴿۲﴾ وهوالموفق

د اودس متعلق د دریو مسئلو تطبیق

سوال: علمائي دین لاندینئ دریو مسئلو کښ د تطبیق څه صورت ښائی چه څما په نزد باندې د یو بل متضاد دی؟ بینوا توجروا

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۰۶ جلد ۱ کتاب الطهارة)
﴿۲﴾ قال الطحطاوی وعن الحسن ان ماء النفطة لا ینقض قال الحلوانی وفیه توسعة لمن به جرب او جدری او مجل بالجیم وهو ما یکون بین الجلد واللحم وفی الجوهرة عن الینا بیع الماء الصافی اذا خرج من النفطة لا ینقض...... قال العارف بالله سیدی عبدالغنی النابلسی وینبغی ان یحکم بروایة عدم النقض بالصافی الذی یخرج من النفطة فی کی الحمصة وان ما یخرج منها لا ینقض وان تجاوز الیٰ محل یلحقه حکم التطهیر اذا کان ماء صافیاً اما غیر الصافی بان کان مخلوطاً بدم او قیح او صدید فانه ناقض اذا وجد السیلان بان تجاوز العصابة والا لم ینقض مادامت الورقة فی موضع الکی معصبة بالعصابة الخ.
(الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۴۸ جلد ۱ فصل فیما ینقض الوضوء)

مسئله: (الف) که په جامو یا بدن باندې نجاست اولګېږي او یاد نه وي او غالب ګمان په یو ځائې باندې هم نه وي نو چه د جامو یا بدن کوم ځائې هم او وینځې ټول به پاک ګڼړلې کیږي.

مسئله: (ب) د اودس په مینځ کښې یا د اودس نه پس د یو ځائې باره کښې د نه وینځلو شک پیداشي او هغه اندام معلوم نه وي نو په غالب ګمان سره چه کوم یو اندام رایاد شو هغه او وینځه ګني نو بیا اودس اوکړه.

مسئله: (ج) که د اودس په دوران کښې د یو اندام په وینځلو او نه وینځلو کښې شک پیداشي نو که دا شک ئې په اول ځل وي او عادت ئې نه وي نو هغه اندام دې او وینځي د کوم باره کښې چه شک شوې دې او که داسې ئې عادت وي نو دهغې پرواه مه کوئ ترڅو چه غالب ګمان نه وي. (ردالمحتار)

الجواب: اولنۍ مسئله په درمختار ص ۳۰۱ جلد اول کښې مذکور ده ﴿۱﴾ او ددې حکم محمل دادې چه یقین یا غالب ګمان وي چه دلته نجاست دې لیکن معین ځائې معلوم نه وي او دویمه او دریمه مسئله په درمختار ص ۱۱۱ جلد اول کښې لیکلې شوې ده. ﴿۲﴾ چه د فتاوی تاتارخانیه نه منقول ده او ددې محمل شک او تردد دې، یقین او غالب ګمان نه دې. والفرق بین الشک والظن واضح ﴿۳﴾. فقط

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفي رحمه الله: (وغسل طرف ثوب) او بدن (اصابت نجاسة محلامنه ونسي) المحل (مطهر له وان) وقع الغسل (بغير تحر) وهو المختار. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۲۴۰ جلد ۱ باب الانجاس)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين رحمه الله: (قوله شک فی بعض وضوئه) ای شک فی ترک عضو من اعضائه (قوله والا لا) ای وان لم یکن فی خلاله بل کان بعد الفراغ منه وان کان اول ما عرض له الشک او کان الشک عادة له وان کان فی خلاله فلا یعید شیأ قطعا للوسوسة عنه کما فی التاتارخانیة وغیرها. (ردالمحتار ص ۱۱۱ جلد ۱ مطلب فی ابحاث الغسل)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین: (قوله ظنا قویا) ای غالبا قال فی البحر عن اصول اللامشی ان احد الطرفین اذا قوی وترجح علی الآخر ولم یأخذ القلب ما ترجح به ولم یطرح الآخر فهو الظن واذا عقد القلب علی احدهما وترک الآخر فهو اکبر الظن وغالب الرأی. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۸۱ جلد ۱ مطلب فی الفرق بین الظن وغلب الظن)

ماشوم ته پئ ورکولو سره اودس نه ماتیږی

سوال: ایا د موربچی ته پئ ورکول اودس ماتونکی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم....۱۸ رمضان المبارک ۱۳۸۸ھ

الجواب: بچی ته پئ ورکول اودس ماتونکې نه دی. ﴿۱﴾ وهوالموفق

مسواک چوپل

سوال: د مسواک چوپلو څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: فدا محمد اچهریان مانسهره..۱۹۷۵ء۱ ۲۸۱۸

الجواب: د مسواک چوپل منع دی. ﴿۲﴾ کما فی الدرالمختار ولا یمصه فانه یورث العمی ﴿۳﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال الحصکفی وینقضه خروج کل خارج نجس منه...... لا ینقض لو خرج من اذنه ونحوها کعینه وثدیه قیح ونحوه کصدید وماء سرة وعین. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۹۴، ۱۰۴ جلد ۱ ملطب نواقض الوضوء)

قال العلامه ابن عابدین وفی المحیط ان خرج اللبن فسدت (ای صلاة) لانه یکون ارضاعاً والا فلا ولم یقیده بعد وصححه فی المعراج حلیه وبحر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۴ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

(وهکذا فی امداد الفتاویٰ ص ۱۴ جلد ۱)

﴿۲﴾ پس معلومه شوه چه مسواک چوپل د نظر قوت کموی په دې وجه فقهاؤ منع فرمائیلې ده البته د مسواک نرمولو او نری کولو د پاره په غابنونو کښې جوئیل جائز دی. کمافی البخاری عن عائشة رضی الله عنها...... فاخذت السواک فقضمته ونفضته وطیبته ثم دفعته النبی ﷺ.

(صحیح البخاری ص ۶۳۸ جلد ۲ باب وفات النبی ﷺ) (ازمرتب)

﴿۳﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۷۸ جلد ۱)

د شونډو نه په صفا اوبو وتلو سره اودس نه ماتیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که چرته د شونډو نه صفا اوبه اوځی چه وینه یا پیپ وغیره پکښې نه وی نو آیا دا اوبه اودس ماتونکې دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: پیرمحمد جندری کرک......یکم شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: که بالکل صفا اوبه وتل یقینی وی نو دې سره اودس نه ماتیږی.

کمافی المراقی الفلاح﴿۱﴾. والله اعلم

د معذور د اودس حکم اوطریقه

سوال: مفتیان دشرع متین په دې مسئلې کښې څه فرمائی چه بنده دګیس په بیماریٔ کښې اخته دې چه دهغې په وجې سره په خیټه کښې ګیس پیدا کیږی.

(۱) کله کله دغټ اودس ماتی نه فارغ شم اودس کوم خو دغه وخت کښې هم په خیټه کښې د ګیس د وجې نه دهوا د وتلو خطره پیداشی ډیرپه مشکل سره هغه راتینګه کړم نوآیا په دویم ځل هوا وتلو سره اودس کول پکاردی؟ یا هم دغه اودس سره مونځ کول پکاردی؟او آیا دا د معذورپه حکم کښې راځی که نه؟

(۲) ځه د هر مونځ په وخت کښې خپل کوشش کوم، هوا اوباسم بیا اودس اوکړم او مونځ کووم. لیکن دهوا زور بیاهم نه کمیږی اوپه مونځ کښې شک راځی چه اودس مې مات شو. نودې حالاتو کښې زه د معذور په حکم کښې راځم؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اقبال صرافه بازار ایبټ آباد

﴿۱﴾قال العلامة الطحطاوی ان ماء النفطة لا ینقض...... وفی الجوهره عن الینا بیع الماء الصافی اذا خرج من النفطة لا ینقض.
(الطحطاوی علی المراقی الفلاح ص۴۸ فصل فی ماینقض الوضوء)

الجواب: (۱) ته د بیماریٔ د زورپه وخت کښې اودس پسې سمدستی یواځې مونځ کوه اوکه ته شرعی معذورئې نود وخت داخلیدلونه پس اودس کوه اود وخت وتلو پورې په دې اودس باندې مونځونه کوه په دې بیماریٔ سره اودس نه ماتیږی.

(۲) شرعی معذورهغه دې چه د فرض مونځ وخت تیرشی اودا سړې دومره وخت هم اونه مومی چه دې کښې مختصر اودس اومونځ اوکړی، دې ته د عذر ابتداء او شروع وئیلې شی.﴿۱﴾ وهوالموفق

په خُله کښې د نسوارو سره سره د اودس او ذکر لسانی مسئله

سوال: آیا په نسوارو سره اودس ماتیږی؟ که اودس نه ماتیږی نوآیا د مونځ دپاره په اوبو باندې خُله صفاکول پکاردی؟ دغه شان که په خُله کښې نسوار وی نو ذکرکول جائزدی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدحسین نیوسوات قاری ایجنسی....۱۹۸۸ء۱۵\۹

الجواب: تماکونه مُسکردې اونه مُفتردې نوددې استعمال د اودس ماتونکې نه دې.﴿۲﴾ اوپه دې کښې چونکه بدبوئی شته نوددې د استعمال په وخت کښې په ژبې سره د ذکرکولو نه پرهیزکول پکاردی.﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: وصاحب عذر من به سلس بول لا یمکنه امساکه او استطلاق بطن او انفلات ریح او استحاضة او بعینه رمد...... ان استوعب عذره تمام وقت صلاة مفروضة بان لا یجد فی جمیع وقتها زمنا یتوضأ ویصلی فیه خالیا عن الحدث ولو حکماً...... ثم یصلی به فیه فرضاً ونفلاً فدخل الواجب بالاولیٰ فاذا خرج الوقت بطل ای ظهر حدثه السابق.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۲۱۲،۲۱۳ جلد۱ مطلب فی احکام المعذور)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین: فانه لم یثبت اسکاره ولا تفتیره ولا اضراره بل ثبت له منافع الخ (ردالمحتار علی الدرالمختار کتاب الاشربة ص۴۵۹ جلد۵)

﴿۳﴾قال الشیخ محمد بن عبد الله النقشبندی: وآداب الذکر...... الثانی الغسل للذکر او الوضوء وکان ابویزید قدس سره یتوضأ ویغسل فمه بماء ورد کلما اراد الذکر.
(البهجة السنیة فی اداب النقشبندیه ص۵۰ آداب الذکر)

د ناخن پالش سره د اودس حکم

سوال: زنانه د نوکونو رنګ (ناخن پالش) استعمالوی نو دهغوی دپاره د اودس او غُسل څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمٰن تربیله ډیم......۱۵جمادی الثانی ۱۳۹۷ھ

الجواب: که د نوکونو رنګ د چاقو وغیره نه بغیر نه لرې کیدلو نو بیا به د حرج د وجې نه د اودس او غُسل نه مانع نه وی.

ونظیره مافی شرح التنویر ولا یمنع ما علی ظفر صباغ ﴿۱﴾. وهو الموفق

د اودس ماتی نه پس سمدستی اودس کول ضروری نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دې چه رسول الله ﷺ به کله اودس ماتی ته لاړلو نو ما به ورته اوبه کینښودې په هغې سره به ئې طهارت حاصل کړو او بیا به ئې لاس په خاوره باندې راښکلو، بیا به مې دویم لوښې راوړو په هغې باندې به ئې اودس اوکړو. (سنن ابی داؤد) ددې مطلب دادې چه پیغمبر علیه السلام به په لوټې سره د استنجاء کولو نه پس په اوبو سره طهارت حاصلولو، په سنن ابی داؤد کښې د حضرت عائشه رضی الله عنها په روایت کښې داهم دی چه یوځل رسول الله ﷺ د اودس ماتی نه فارغ شو نو حضرت عمر رضی الله عنه اوبه راخستلې وې او ولاړ وو نو پیغمبر علیه السلام اووئیل، عمره! دا څه دی؟ اوبه دې ولې راخستې دی او ولاړ ئې؟ حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمائیل د اودس دپاره مې اوبه راخستې دی. نو پیغمبر علیه السلام اوفرمائیل چه ماته ددې حکم نه دې شوې چه کله هم متیازې اوکړم نو خامخا به اودس کووم، اوکه څه په داسې پابندئ باندې همیشوالې اوکړم نو د امت دپاره به یو دستور جوړ شی. (معارف الحدیث)

﴿۱﴾ قال العلامة حصکفی: ویجب ای یفرض غسل کل ما یمکن من البدن بلاحرج مرة...... ولا یمنع ما علی ظفر صباغ ولا طعام بین اسنانه او فی سنه المجوف به یفتیٰ وقیل ان صلبا منع وهو الاصح. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۵۲، ۱۵۳ جلد ۱ مطلب ابحاث الغسل)

نو دا عبارت چه ,,ماته ددې حکم نه دې شوې،، نو آیا پیغمبر علیه السلام ته د متیازو نه پس د اودس کولو حکم نه وو شوې؟ بینوا توجروا

المستفتی: تاج محمد، عابد محمد راولپنډی کینټ...۱۱ ربیع الثانی ۱۴۰۴ھ

الجواب: پیغمبر علیه السلام او ټول امت ته دوجوب په طریقې سره ددې حکم نه دې شوې چه د متیازو او نورو بې اودسونه پس سمدستی چار اندام اوکړی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

د اودس د نیت نه بغیر په اوبو کښې لاس وهلو سره اوبه مستعمل نه ګرځی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو سړې بغیر د اودس د نیت نه چرته د اوبو په ټیم کښې لاس وردننه کړی نو آیا دا اوبه به مستعمل شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اصلاح الدین بنون...... یکم ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: دا اوبه مستعمل نه دی.

لعدم ازالة الحدث به ولعدم التقرب عنده (شامی) ﴿۲﴾. وهو الموفق

د ناخن پالش په لرې کولو کښې احتیاط دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کله د نوکونو رنګ لرې کیږی نه، نو په دې سره د اودس او غسل جنابت د فریضې نه د انسان ذمه فارغه کیږی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: وزیر محمد چارباغ جنګل خیل کوهاټ

﴿۱﴾ وفی الهندیه: الاجماع علی انه لا یجب الوضوء علی المحدث والغسل علی الجنب والحائض والنفساء قبل وجوب الصلوٰة او ارادة ما لا یحل الا به کذا فی البحر الرائق. (فتاوىٰ عالمگیریه ص ۱۶ جلد ۱ قبیل الباب الثالث فی المیاه)

﴿۲﴾ قال العلامه حصکفی: او بماء استعمل لاجل قربة ای ثواب و لو مع رفع حدث او من ممیز او حائض لعادة عبادة او غسل میت او ید لاکل او منه بنیة السنة او لاجل رفع حدث ولو مع قربة کوضوء محدث ولو للتبرد فلو توضأ متوضئ لتبرد او تعلیم او لطین بیده لم یصر مستعملا اتفاقاً الخ. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۳۸، ۱۳۹ جلد ۱ مبحث الماء المستعمل)

الجواب: په لرې کولو کښې احتیاط دې البته دباقي پاتې کېدلو په صورت کښې هم څه ناڅه ګنجائش شته.

یدل علیه مافی شرح التنویر ولا یمنع علی ظفر صباغ هامش ردالمحتار ص ۱۴۳ جلد ۱ ﴿۱﴾ قلت وجه الدلالة واضح لانه لا یمکن ازالته الا بکلفة فیلراجع الی امداد الفتاوىٰ ص ۱۹ جلد ۱ ﴿۲﴾. وهوالموفق

د اودس په وخت کښې د ږیرې وینځلو مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د اودس په وخت کښې پوره ږیره وینځل ضروری دی که بعضې ږیره؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......

الجواب: ږیره په دوه قسمه ده، ګنړه او رنګئ... که د ویښتونه دننه د مخ پوستکې ښکاریدلو نو دا رنګئ ږیره ده. او په کومه ږیره کښې چه د مخ پوستکې بالکل پټ وی نو هغې ته ګنړه ږیره وائی. د رنګئ ږیرې په صورت کښې ږیره او په نظر راتلونکې د مخ پوستکې د دواړو وینځل فرض دی. او په ګنړه ګیره کښې د مخ په حدودو کښې چه کومه ږیره وی د هغې وینځل فرض دی په مسترسل (رازورنده) ږیره کښې صرف مسح کافی ده.

وفی الدر المختار ثم لا خلاف ان المسترسل لا یجب غسله ولا مسحه بل یسن وان

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی ویجب ای یفرض غسل کل مایمکن من البدن بلا حرج مرة...... ولا یمنع ما علی ظفر صباغ ولا طعام بین اسنانه او فی سنه المجوف به یفتیٰ وقیل ان صلبا منع وهو الاصح. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۵۲، ۱۵۳ جلد ۱ مطلب ابحاث الغسل)

قال الشیخ اشرف علی التهانوی رحمة الله علیه په دې مسئله کښې یو قید دې هغه دا چه که په آسانئ سره لرې کول ممکن وی نو هله او که په لرې کولو کښې تکلیف وی نو بغیر د لرې کولونه هم صحیح دی. فی الدرالمختار ولا یمنع الطهارة ونیم. په چونه کښې هم دغه تفصیل دې که په آسانئ سره چونه راویستلې کیږی نو راویستل ئې واجب دی کنی معاف دی. (امداد الفتاوی ص ۲۰ جلد ۱ کتاب الطهارت)

الخفیفة التی تریٰ بشرتها یجب غسل ما تحتها (ص ۱۰۰ جلد ۱) ﴿۱﴾. وهوالموفق

که تول وخت په مرض ریح کښې تیریږی نو د هروخت د پاره به اودس کوی

سوال: زه معذوریم هروخت مې هوا اوځی نو آیا یو اودس د ټولو عبادتونو د پاره کافی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: ایم اے بیګ پاک پی ډبلیو ډی بنوں چهاؤنی ۲۸/ربیع الاول ۱۳۹۷ھ

الجواب: که واقعی ستا ټول وخت په دې مرض ریح کښې اوځی نو ته د هر وخت د پاره اودس کوه او په هغې سره مونځ او تلاوت کوه. ﴿۲﴾ وهوالموفق

په ګرمو اوبوسره اودس جائزدې خو بهتر نه دې

سوال: په ګرمو اوبوسره اودس کول څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحمید ایس وی جنوبی وزیرستان ډی آئی خان

الجواب: په ګرمو اوبوسره اودس کول جائزدی خو بهتر نه دی. ﴿۳﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۷۴ جلد ۱ کتاب الطهارة)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: المستحاضة ومن به سلس البول او استطلاق البطن او انفلات الریح او رعاف دائم او جرح لا یرقا یتوضؤن لوقت کل صلاة ویصلون بذلک الوضوء فی الوقت ما شاؤا من الفرائض والنوافل هکذا فی البحر الرائق. ۱۲

(فتاویٰ هندیه ص ۴۱ جلد ۱ الفصل الرابع فی احکام الحیض والنفاس والاستحاضة)

﴿۳﴾ قال العلامه طحطاوی: ومن الادب انه لا یتوضأ بماء مشمس لانه یورث البرص لقوله علیه السلام لعائشة حین سخنت الماء: لا تفعلی یا حمیراء فانه یورث البرص. (حاشیه الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۷۸ فصل فی اداب الوضوء)

اخرجه البیهقی فی السنن الکبریٰ کتاب الطهارة باب کراهة التطهیر بالماء المشمس (ص ۶ جلد ۱) والدار قطنی باب الماء المسخن (ص ۳۸ جلد ۱) والزیلعی فی نصب الرایة کتاب الطهارة باب ما ورد فی الماء المشمس (ص ۱۰۲ جلد ۱).

په سربانډې د مسح کولو سنت طریقه

سوال: سنت طریقې سره د مسح کولو څه طریقه ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد صادق مهاجر کیمپ هزاره.... ۱۲۴\جمادی الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: دواړه وړغوی او ګوتې به په سر کیدې او شا طرفته به ئې بوځې. ﴿۱﴾
وانکر ابن الهمام والزیلعی علی التجافی، وفی الشامیه ص ۱۱۴ جلد ۱ والاظهر ان یضع کفیه واصابعه علی مقدم رأسه ویمدهما الی القفا علی وجه یستوعب جمیع الرأس ثم یمسح اذنیه باصبعیه﴿۲﴾. وهوالموفق

د سټ مسح د حدیث نه ثابت ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په اودس کښې د سټ مسح چرته حدیث نه ثابت ده که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: حبیب الحق حضرو اټک.... ۱۹۸۶ء

﴿۱﴾ د سره په مسح کولو کښې فقهائې کرامو د مختلفو طریقو تصحیح کړې چه په عینی کښې ذکر دی او علامه سدید الدین کاشغری رحمة الله علیه چه د محیط په حوالې سره کومه طریقه ذکر کړې چه د مسح په وخت کښې به مسواکه او غټه ګوته جدا اوساتی چه په دې سره به د غوږونو مسح کیږی او شاته بوتلو وخت کښې به تلی (وړغوی) جدا ساتې چه واپسئ کښې پرې د سر دواړه طرفونه مسح شی. نو په دې طریقه باندې ابن الهمام په فتح القدیر کښې اعتراض کړې دې چه په سنت کښې د دې هیڅ اصل نشته.

لان الاستعمال لا یثبت قبل الانفصال والاذنان من الرأس حتی جاز اتحاد بلتهما ولان احدا ممن حکی وضوء رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یوثر عنه ذاک فلو کان من الکیفیات المسنونة وهم شارعون فی حکایتها لترتکب وهی غیر متبادرة لنصوا علیها وکذا رد علیها الزیلعی. والتفصیل فی منهاج السنن شرح جامع السنن فلیراجع. (وهاب)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله مستوعبة)...... وما قیل من انه یجافی المسبحتین والابهامین لیمسح بهما الاذنین والکفین لیمسح بهما جانبی الرأس خشیة الاستعمال فقال فی الفتح لا اصل له فی السنة لان الاستعمال لا یثبت قبل الانفصال والاذنان معزیا)

الجواب: روی ابو عبید والدیلمی وتاریخ اصفهان عن ابن عمر مرفوعاً وموقوفاً انه امان من الغل یوم القیامة وتمام الکلام فی منهاج السنن ص ۱۲۸ جلد ۱ ﴿۱﴾. وهوالموفق

د متیازو په ښکاره کیدلو سره اودس ماتیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د مخصوص اندام په سر کښې کوم سورې دې که انسان دا کولاوهی نو کلاویږی نو دا سورې داخل دې که خارج دې، دغه شان که دې سُوری ته متیازې راشی او بهرته او نه ځی نو په دې صورت کښې اودس ماتیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد ابراهیم بلامبټ تیمرګره ضلع دیر.... ۱۲۵\شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: ترڅو پورې چه متیازې ښکاره شوې نه وی اودس نه ماتیږی. او چه کله په سُوری کښې او کتلې شی نو اودس ماتیږی اګر که نه وی بهیدلې (شامی ص ۱۲۵، ۱۲۴ جلد ۱) ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال المفتی الاعظم محمد فرید: ان مسح العنق مستحب عندنا وعند احمد رحمه الله وقال به الامام الشافعی رحمه الله فی روایة والحجة علی مشروعیته ما رواه ابو عبید والدیلمی وتاریخ اصفهان عن ابن عمر مرفوعاً وموقوفاً انه امان من الغل ومن توضأ ومسح عنقه وقی الغل یوم القیمة وکذاما رواه ابو داؤد مرفوعاً یمسح رأسه حتی لمغ القذال وهو اول القفا وجه الدلالة ان بلوغ منتهی الید الی القذال یستلزم مسح العنق وقال مسدد مسح رأسه من مقدمه الی مؤخره حتی اخرج یدیه تحت اذنیه وهو واضح الدلالة.

(ف) واعلم انه لم یرو ان العنق من الرأس وکذالم یثبت اخذ الماء الجدید له فالانسب ان یمسح ببلة ظهور الکفین بعد الاذنین.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ص ۱۲۸ جلد ۱ باب ماجاء ان الاذنین من الرأس)

﴿۲﴾ قال العلامه حصکفی: ثم المراد بالخروج من السبیلین مجرد الظهور وفی غیرهما عین السیلان، قال ابن عابدین ای الظهور المجرد عن السیلان فلو نزل البول الی قصبة الذکر لا ینقض لعدم ظهوره بخلاف القلفة فانه نزوله الیها ینقض الوضو.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۹۹، ۱۰۰ جلد ۱ مطلب فی نواقض الوضوء)

د اودس دعاګاني مروی دی ویل ئې مستحب دی

سوال: د اودس دعاګاني ویل واجب دی که سنت؟ دا رنګي داچرته په حدیث کښې راغلي دی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق راوالپنډی...... ۲۴/۳/۱۹۷۲ء

الجواب: د اودس دعاګانو لوستل مستحب دی ځکه چه ددې متعلق روایات راغلي دی «رواه ابن حبان وغیره»(۱) او که بالفرض ثابت هم نه وی نو دا اذکار فقهائي کراموخوښ کړی دی.

وما رأه المؤمنون حسناً فهو عند الله حسن، رفعه الامام محمد فی موطاه(۲). وهو الموفق

(۱) قال العلامه حصکفی: والتسمية كما مرعند غسل كل عضو وكذالممسوح والدعاء بالوارد عنده ای عند كل عضو وقد رواه ابن حبان وغيره عنه عليه الصلاة والسلام من طرق قال محقق الشافعية الرملی فيعمل به فی فضائل الاعمال وان انكره النووی.

قال العلامه ابن عابدين: قوله(والتسمية كامر) ای من الصيغة الواردة وهی بسم الله العظيم والحمدلله على دين الاسلام وزاد فی المنية التشهد هنا ايضاً تبعا للمحيط، وشرح الجامع لقاضيخان قال فی الحلية ومن البراء بن عازب عن النبی ﷺ قال ما من عبد يقول حين يتوضا بسم الله ثم يقول بكل عضو اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له واشهد ان محمداً عبده ورسوله ثم يقول حين يفرغ اللهم اجعلنی من التوابين واجعلنی من المتطهرين الا فتحت له ثمانية ابواب الجنة يدخل من ايها شآء فان قام الخ، وقال حديث حسن. (قوله والدعا بالوارد) فيقول بعد التسمية عند المضمضة اللهم اعنی على تلاوة القرآن وذكرك وشكرك ...... كما فی الامداد والدرر وغيرهما وثم روايات اخر ذكر ها فی الحلية وغبرها...... لكن رأيت فی الحلية عن المختارات ويدعو بالوارد وبا وفی البواقی فليراجع.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۹۴ جلد ۱ مطلب فی بيان ارتقاء الحديث الضعيف الی مرتبة الحسن مندوبات الوضو)

(۲) قال العلامه ناصر الدين البانی: حسن موقوفا اخرجه الطيالسی واحمد وغيرها بسند حسن وصححه الحاكم ووافقه الذهبی (وجعله الامام محمد مرفوعا فی بلاغاته).

(شرح العقيدة الطحاوية ص ۵۳۱ نحب اصحاب رسول الله من غير افراط)

نسوار اودس نه ماتوی

سوال: بعضې خلق د اودس نه پس خُله کښې نسوار اچوی او د مونځ په وخت کښې نسوار اوغورځوی او صرف خُله صفاکړی نو آیا دې سره اودس نه ماتیږی؟ یا صرف خُله وینځل کافی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل ولی ګهړی کپوره...... ۲۷/۸/۱۹۷۸ء

الجواب: چونکه تماکو نه مُسکر دې او نه مُفتر، لهذا په دې سره د اودس ماتیدلو حکم کول غلط دی.

قال العلامة الشامی فی ردالمحتار ص۳۰۵ جلد۵ فانه لم يثبت اسكاره ولا تفتيره ولا اضراره بل ثبت له منافع فهو داخل تحت قاعدة الاصل فی الاشياء الاباحة.

البته که دې سره اغماء حاصله شی نو اغما سره اودس ماتیږی(۱) وهو الموفق

په رېږه باندې وسمه لګولو سره اودس جائزدې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کومې رېږې ته وسمه ورکړې شی نو هغې سره په اودس باندې اثر غورزیږی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......

الجواب: وسمې لګولو سره په وینښتو باندې څه پوستکې نه جوړیږی نو ددې وجې نه ئې په اودس او غسل باندې څه اثر نه غورځیږی.

وفی الدرالمختار: ولا يمنع ما على ظفر صباغ ولاطعام بين اسنانه او فی

(۱) قال العلامه حصكفی: وينقضه اغماء ومنه الغشی وجنون وسكر بان يدخل فی مشيه تمايل ولو باكل الحشيشة قال ابن عابدين قوله وسكر وهو حالة تعرض للانسان من امتلاء دماغه من الابخرة المتصاعدة من الخمر ونحوه فيتعطل معه العقل المميز بين الامور الحسنة والقبيحة اسمعيل عن البرجندی.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۱۰۱ جلد ۱ بعد مطلب نوم الانبياء غير ناقض)

البته د پوستکی جوړیدلو په صورت کښې چه د سنه المجوف (ص ١٥٤ جلد١)
اوبو رسیدل ممکن نه وی نو بیا اودس صحیح نه دی.
لمافی الهندیه: والخضاب اذا تجسد ویبس یمنع تمام الوضوء والغسل (ص ۴ جلد ١)
﴿٢﴾. وهو الموفق

په مسواک سره د مونځ ثواب اویا چنده کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مسواک اوکړی او مونځ اوکړی نو ثواب کښې څومره زیاتوالې کیږی اوبغیر مسواک نه څومره نقصان کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی قطب الدین منډی بهاؤالدین ګجرات

الجواب: اویا (٧٠) چنده ثواب به ورکولې شی. الحدیث﴿٣﴾ وهو الموفق

که صرف بوټ اووینځلې شی اوښپې نه. نو آیا اودس کیږی؟

سوال: علمائې دین مسئلې باره کښې څه فرمائی که فوجی یا مجاهد صرف بوټ اووینځی اوښپې اونه وینځی نو آیا په دې سره اودس صحیح کیږی؟ بینوا توجروا...

المستفتی: محمد ازرم تبوک سعودی عرب......١٧١٧/ ١۴٠١ه

الجواب: که په موزو باندې د مسح کولو شرائط ﴿۴﴾ پکښې موجود نه وی نو د ښپو وینځل ضروری دی. وهو الموفق

﴿١﴾(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ١١۴ جلد ١ قبیل مطلب سنن الغسل)
﴿٢﴾(فتاویٰ عالمگیریه ص ۴ جلد ١ کتاب الطهارة)
﴿٣﴾ وعن عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله ﷺ تفضل الصلوٰة التی یستاک لها علی الصلوٰة التی لا یستاک لها سبعین ضعفا رواه البیهقی فی شعب الایمان.
(مشکواة المصابیح ص ۴۵ جلد ١ باب السواک)
﴿۴﴾ قال العلامه حصکفی: شرط مسحه ثلاثة امور الاول کونه ساتر القدم مع الکعب او یکون نقصانه اقل من الخرق المانع فیجوز علی......(بقیه په بل مخ)

په اودس کښې مضمضه کول سنت دی

سوال: علمائې دین په دې مسئله کښې څه فرمائی که څه د روژې په حالت کښې د اودس په وخت په خُله کښې اوبه وانه چوم نو په دې سره په مونځ کښې څه فرق راځی که نه؟ ځکه چه په خُله کښې اوبه اچولو سره ماته د روژې د ماتیدلو شک راځی؟ بینوا توجروا

المستفتی: یوسف شاه صدربازار رسالپور کینټ نوشهره...١٢٧رمضان ١۴١٠ه

الجواب: ته هیڅ فکرمه کوه. او خُله کښې اوبه اچوه. البته په اودس کښې مضمضه کول سنت دی.﴿ ١﴾ ددې په پریخودلو سره اودس ته نقصان نه رسی او په ثواب کښې کمې راځی. وهو الموفق

نسوار. چیلم او سګریټ اودس ماتونکی نه دی

سوال: علمائې دین شرع متین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه نسوار، حقه او سګریټ څکل حرام دی که مکروه؟ او په دې سره اودس ماتیږی او که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: معتبرشاه کوټکی.......١٩٨٣ء١٢١/١۴١

(بقیه حاشیه) الزربول لو مشدوداً...... والثانی کونه مشغولاً بالرجل لیمنع سرایة الحدث:...... والثالث کونه ممایمکن متابعة المشئ المعتاد فیه فرسخاً فاکثر، قال ابن عابدین (قوله لو مشدوداً) لان شدة بمنزلة الخیاطة وهو مستمسک بنفسه بعد الشد کالخف المخیط بعضه ببعض فافهم وفی البحر عن المعراج ویجوز علی الجاروق المشقوق علی ظهر القدم وله ازرار یشدها علیه تسده لانه کغیر المشقوق وان ظهر من ظهر القدم شئ فهو کخروق الخف.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ١٨٢، ١٨٣ جلد ١ باب المسح علی الخفین)
﴿١﴾ قال الحصکفی وغسل الفم ای استیعابه ولذا عبر بالغسل او للاختصار بمیاه ثلاثه والانف...... وهما سنتان مؤکدتان، قال ابن عابدین فلو ترکهما اثم علی الصحیح سراج قال فی الحلیة لعله محمول علی ما اذاجعل الترک عادة له من غیر عذر.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٨٢ جلد ١ سنن الوضوء)

الجواب: دنسوار، سګرېټ وغیره څیزونو استعمال مباح دي چه د فضولیاتو دپاره نه وی او د نشې د نشتوالی په وجه باندې په دې سره اودس نه ماتیږی.﴿۱﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدين: فانه لم يثبت اسكاره ولا تفتيره ولا اضراره بل ثبت له منافع الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۵۹ جلد ۵ كتاب الاشربة)

الباب الثانی فی الغسل

د غسل په شروع کښې اودس سنت دې

سوال: دغسل نه مخکښې اودس کول سنت دې که مستحب؟ که یوسړې دجنابت نه غُسل اوکړی اونه په اول کښې اودس اوکړی اونه په آخرکښې، نو مونځ ئې جائزدې که نه؟ اوچه کله ئې اودس نه وی کړې نود غُسل نه پس اودس لازم دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد فائق باجوړ ایجنسی عنایت کلې......۱۵مئ ۱۹۸۲ء

الجواب: دغُسل په شروع کښې اودس کول سنت دی.(شرح التنویر)﴿۱﴾ چه کله یوسړې دمضمضې اواستنشاق نه پس په ټول بدن باندې اوبه واچوی نوسره ددې نه چه غُسل ئې خلاف سنت دې خوصحیح دې او دده مونځ هم صحیح دې.﴿۲﴾ وهوالموفق

په بربنده غُسل کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په کومه غُسل خانه باندې چت وی په هغې کښې په بربنده غُسل کول جائزدې که نه؟ بینوا! توجروا

المستفتی: محمد ازرم تبوک سعودی عرب......۱۴۰۱۱۷۱۷هـ

﴿۱﴾ قال الحصكفى: وسننه...... البداءة بغسل يديه وفرجه...... وخبث بدنه ان كان عليه خبث لئلا يشيع ثم يتوضأ...... ثم يفيض الماء على كل بدنه ثلاثا الخ.
(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۱۱۰،۱۱۱ جلد ۱ مطلب سنن الغسل)

﴿۲﴾ وفى الهنديه: الفرائض الغسل وهى ثلاثة المضمضة والاستنشاق وغسل جميع البدن على مافى المتون. (فتاوىٰ هنديه ص ۱۳ جلد ۱ الباب الثانى فى الغسل)

الجواب: په برښنده غسل کول جائزدی البته لنګ وهل بهتردی.﴿۱﴾ په عورت باندې نظر غورځیدلوسره اودس نه ماتیږی اودس صحیح دې.﴿۲﴾ وهوالموفق

په احتلام باندې غسل واجب کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څه دفالج مریض یم یوه بنچه مې شله ده اوما واده هم کړې دې تقریباً دولس کاله مې اوشو.اوس مسئله داده چه ماته په هفته کښې دوه،درې ځلې احتلام کیږی کله څوک اووینم اوکله هم دغه شان احتلام کیږی.ځما عمر تقریباً ۳۷ کاله دې او تقریباً اته کاله نه مې په پابندئ سره مونځ کول هم شروع کړی دی.نوددې وجې نه هر وخت غسل کول وی.نوتاسو صاحبان فتوی ورکړئ چه په دې احتلامونو سره په ما باندې غُسل واجب کیږی اوکه نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماسترخان ګرهی سخاکوټ......یکم اپریل ۱۹۷۵ء

الجواب: محترم المقام: السلام علیکم، خبره داده چه په احتلام سره غُسل واجب کیږی.﴿۳﴾ ته همت مه بائیله.غُسل کوه الله کریم دې تاته صحت درکړی.فقط

﴿۱﴾قال الحصكفي: وسننه كسنن الوضوء سوى الترتيب وادابه كادابه سوى استقبال القبلة لانه يكون غالباً مع كشف عورة وقال ابن عابدين اقول اوالمراد الكراهة حال الكشف فقط كما افاده التعليل السابق والظاهر من حاله عليه السلام انه لا يغتسل بلا ساتر (قوله مع كشف عورة) فلو كان متزراً فلا باس به كما فى شرح المنية والامداد.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۱۱۰ جلد ۱ مطلب سنن الغسل)

﴿۲﴾وفى الهنديه: مس الرجل المراة والمراة الرجل لا ينقض الوضوء كذافى المحيط مس ذكره او ذكر غيره ليس بحدث عندنا كذافى الزاد.

(فتاوىٰ هنديه ص ۱۳ قبيل الباب الثانى فى الغسل)

﴿۳﴾قال العلامه مرغينانى: والمعانى الموجبة للغسل انزال المنى على وجه الدفق والشهوة من الرجل والمرأة حالة النوم واليقظة.

(هداية على صدر فتح القدير ص ۵۳ جلد ۱ فصل فى الغسل)

د غیر محرم په برښنه حالت کښې لیدلو سره غسل نه واجب کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یوه زنانه یوغیرمحرم په برښنه حالت کښې اووینی نوپه دې باندې غسل واجب دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد........۱۹۷۳ء ۱/۴/۲

الجواب: غسل نه واجب کیږی﴿۱﴾. وهوالموفق

د نارینه د بالغ کیدو کمه موده او منی وغیره د پاکولو طریقه

سوال: دنارینه دپاره دبالغ کیدو موده څه ده؟ بنده چه کله د دولسو کالو شو نو انزال ئې شوې وو اياد هغه وخت نه بلوغ شروع کیدې شی؟ دغه شان دمنی ودی او مذی دپاکولو طریقه څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: منظور راولپنډی.....۱۲۴ شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دنارینه دپاره دبلوغ کمه موده دولس کاله دې ته چه ددولسو کالو شوې نو بالغ شوې ځکه چه دبلوغ علامت یعنی انزال موجود شوې دې﴿۲﴾ او چه منی په ګرولو او مږلو سره صفا کیږی اوکه اوچه نه وی نو بیا وینځلو سره﴿۳﴾ دغه شان مذی اوودی هم وینځلو سره صفا کیږی﴿۴﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ ځکه چه دا دهغه څیزونو نه نهٔ دې کوم چه غسل واجبوی (سیف الله حقانی)

﴿۲﴾قال العلامة الحصكفى: بلوغ الغلام بالاحتلام والاحبال والانزال والاصل هو الانزال...... فان لم يوجد فيهما شئ فحتى تتم لكل منهما خمس عشرة سنة به يفتىٰ لقصر اعمار اهل زماننا وادنى مدته له اثنتا عشرة سنة.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۱۰۷ جلد ۵ فصل بلـ ع الغلام كتاب الحجر)

﴿۳﴾وقال فى الهنديه: ومنها الفرك فى المنى اذا اصاب الثوب فان كان رطبا يجب غسله وان جف على الثوب اجزأ فيه الفرك استحسانا.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۴۴ جلد ۱ الباب السابع فى النجاسة)

﴿۴﴾قال الفقيه طاهر بن عبد الرشيد: اذاحت النجاسة......(بقيه حاشيه په بل مخ)

په لاس باندې مشین سره نوم لیکل داودس او غسل نه مانع نه دی

سوال: بنده په ماشوموالی کښې دمشین په ذریعی سره په لاس باندې نوم لیکلې دې اوس خلق وائی چه وران کړه په دې سره اودس اوغسل نه کیږی او حال دا چه هغه نوم اوس بغیر داپریشن نه وارنیږی هم نه نوددې څه حکم دی؟ بینوا توجروا

المستفتی:نارتهـوزیرستان ایجنسی میران شاه.....١٩٨٨ء١٤١\٢٨

الجواب: داخط دخال او ډک کړی شوې زخم پشان یو اندام دې نه د اودس نه مانع دې او نه دغسل نه ﴿١﴾ دوا عظانو دسختو او غلطو مسئلو نه مه ویریږئ﴿٢﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه) لم یجز الا فی المنی الیابس فان کان رطبا لا یطهر الابالغسل وهو نجس عندنا...... ولکن هذا اذالم یخرج المذی قبل خروج المنی اما اذاخرج المذی ثم خرج المنی لا یطهر الثوب بالفرک.

(خلاصة الفتاویٰ ص ١٤٣ جلد ١ الفصل السادس فی غسل الثوب والدهن)

﴿١﴾ قال ابن عابدین: یستفاد مما مرحکم الوشم فی نحو الید وهو انه کالاختضاب اوالصبغ بالمتنجس لانه اذا غرزت الید اوالشفة مثلا بابرة ثم حشی محلها بکحل اونیلة لیخضر تنجس الکحل بالدم فاذاجمد الدم والتأم الجرح بقی محله اخضر فاذاغسل طهر لانه اثر یشق زواله لانه لا یزول الا بسلخ الجلد او جرحه فاذاکان لا یکلف بازالة الاثر الذی یزول بماء حارٍ اوصابون فعدم التکلیف هنا اولیٰ وقد صرح به فی القنیه فقال ولو اتخذ فی یده وشمالا یلزمه السلخ اه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٢٣٠ جلد ١ مطلب فی حکم الوشم باب الانجاس)

﴿٢﴾ قال الامام ولی الله الدهلوی: واما المذکر فلا بد...... ان یکون میسراً لا معسراً...... واما الأفات التی تعتری الوعاظ فی زماننا فیها عدم تمییزهم بین الموضوعات وغیرهابل غالب کلامهم الموضوعات المحرفات وذکرهم الصلوات والدعوات التی عدها المحدثون من الموضوعات ومنها مبالغتهم فی شیئ من الترغیب والترهیب.

(القول الجمیل ص ١٧١، ١٧٢ باب التذکیر والوعظ)

څناورسره بغیرد انزال نه وطی (بدفعلی) کولو سره غسل نه واجب کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو سړې دڅناورسره وطی اوکړی لیکن انزال نه وی شوې نو غسل واجب کیږی که نه؟

بینوا توجزوا

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: صرف وردننه کول غسل نه واجب کوی بلکه وردننه کولو (التقاء الختانین) دپاره شهوت والا محل پکار دې او څناور خو دشهوت محل نه دې نوځکه بغیر دانزال نه غسل نه واجب کیږی.

وفی الهندیه (ص ١٥ جلد ١) والایلاج فی البهیمة والمیتة والصغیرة التی لا یجامع مثلها لا یوجب الغسل بدون الانزال﴿١﴾. وهو الموفق

په مټ باندی څه قسم مسالې سره نوم لیکل د اودس او غسل مانع نه دی

سوال: یو سړی په خپل مټ باندی نوم لیکې چه دستنې په ذریعه سره ئی راکنی او یو قسم رنګداره مساله پکښې اچوی نو دنوم نه لاندې داوبو رسیدل مشکل کیږی نو ایا د داسې سړی غسل وغیره صحیح کیږی؟

بینوا توجروا

المستفتی: حافظ شمس الحق قمرحضرو اتک...١٢٧ رمضان١٤٠٥هـ

الجواب: داخط د خال پشان دغسل وغیره نه مانع نه دې

کمافی ردالمحتار ص ٢٢٠ جلد ١ باب الانجاس، یستفاد مما مرحکم الوشم فی نحو الید وهو انهٗ کالاختضاب اوالصبغ بالمتنجس لانه اذا غرزت الید او الشفة مثلاً بابرة ثم حشی محلها بکحل او نیلة لیخضر تنجس الکحل بالدم فاذا جمدالدم والتأم الجرح بقی

﴿١﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ١٥ جلد ١ الفصل الثالث فی المعانی الموجبة للغسل وهی ثلاثة)

محله اخضر فاذا غسل طهر لانه اثر یشق زواله لانه لا یزول الابسلخ الجلد او جرحه فاذاکان لا یکلف بازالة الاثر الذی یزول بماءٍ حارٍ او صابون فعدم التکلیف هنا اولیٰ.......... وفی الفتاوی الخیریه من کتاب الصلاة سئل فی رجل علی یده وشم هل تصح صلوته وامامته معه ام لا اجاب نعم ﴿١﴾. وهو الموفق

وسمه داودس اوغسل نه مانع نه ده

سوال: بعضې خلق په سپینه ږیره باندې توره وسمه لګوی نو په ویښتو باندې وسمې لګولو سره ممکن ده چه اوبه دویښتو اصل جسم ته اونه رسیږی لهذا په دې حالت کښې اودس یاغسل کیدې شی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نور رحمان ناوګئ بونیر سوات....١٢\١اګست ١٩٨٣ء

الجواب: په ویښتو باندې وسمی لګولو سره داخبره ضروری نه ده چه اصل ویښتو ته به اوبه رسوې چه دویښتو په ظاهری سطح باندې اوبه واچولې شی نو د غسل جنابت دپاره کافی ده (شامی) ﴿٢﴾ وهوالموفق

د غسل په وخت کښې خبرې کول او د دعاګانو ویلو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دغسل دوران کښې دخبروکوو څه حکم دې؟ اودغه وخت کښې مسنون دعاګانې وئیل جائز دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.......

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٢٣٠ جلد ١ مطلب فی حکم الوشم باب الانجاس)

﴿٢﴾ قال العلامه حصکفی: ولا یمنع الطهارة ونیم ای خرء ذباب وبرغوث لم یصل الماء تحته وحناء ولو جرمه به یفتی...... ولا یمنع ما علی ظفر صباغ ولا طعام بین اسنانه او فی سنه المجوف به یفتی وقیل ان صلبا منع وهو الاصح.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ١٠٩ جلد ١ قبیل مطلب سنن الغسل)

الجواب: دغسل په وخت کښې چپ اوسیدل بهتردی په بربنډ باندې فقهاؤ خبرې کول مکروه لیکلې دې اودمسنون دعاګانو دپاره داوخت مناسب نه دې فی ردالمحتار ص ١٥٦ جلد ١ ویستحب ان لا یتکلم بکلام مطلقة اما کلام الناس فلکراهته حال الکشف واما الدعا فلانه فی مصب المستعمل ومحل الاقذار والاوحال ﴿١﴾. وهوالموفق

زنانو د پاره په غسل کښې دویښتو وینځلو طریقه

سوال: که زنانه غسل کوی نو د سرو پشان هغوې لره هم په ټول بدن باندې اوبه اچول ضروری دی اوکه نه؟ اود زنانو دسرپه ویښتو باندې اوبو اچولوطریقه څه ده؟ بعضې زنانه صرف په مسح باندې اکتفاکوی آیا داصحیح دی؟

بینوا توجروا

المستفتی: محمد امین شراوک ملائشیا....١٢٥\رمضان المبارک ١٤٠٣ه

الجواب: په زنانه باندې هم دسرو پشان دټول بدن وینځل فرض دی خودکونځۍ شوې ویښتو اصل ته اوبه رسول کافی دی دټولو وینځل ضروری نه دی اوپه غسل کښې دسرپه ویښتو باندې مسح کول کافی نه ده برابره خبره چه زینت ته نقصان ورکوی اوکه نه خوکه چرته ویښته پرانستې وو ،نو دپوره ویښتو وینځل ضروری دی ﴿٢﴾ هو الموفق

د عمر په لحاظ سره دبلوغ موده

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دعمر په لحاظ

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ١١٥ جلد ١ مطلب سنن الغسل کتاب الطهارة)

﴿٢﴾ قال الحصکفی: وکفی بل اصل ضفیرتها ای شعر المرأة المضفور للحرج اما المنقوض فیفرض غسل کله اتفاقا ولو لم یبتل اصلها یجب نقضها مطلقا هو الصحیح ولو ضرها غسل رأسها ترکته وقیل تمسحه.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ١٠٨ جلد ١ مطلب فی ابحاث الغسل)

سره دمذکر او مؤنث بلوغ په څومره موده کېږي پوره کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نصرالله صوابی......۱۹محرم ۱۴۰۳ھ

الجواب: دعمر په لحاظ سره دمذکر او مؤنث دبلوغ پنځلس (۱۵) کاله دی. کمافی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۱۳۲ جلد۶ فان لم یوجد فیهما شئ فحتی تمّ فکل منهما خمس عشره سنة به یفتیٰ ﴿۱﴾. وهوالموفق

داحتلام هېرېدلو په صورت کښې د قضاء مونځونو حکم

سوال: علماء دین څه فرمائی دې مسئله کښې چه یو سړی ته احتلام شوې وو لیکن هغه نه هیر شوې وو څو ورځې پس ورته یاد شو چه احتلام شوې وو نو چه کوم مونځونه ئې بغیر غسل نه کړی دی دهغه قضاء به څنګه کوی؟

بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم........

الجواب: که چاته څو ورځې پس داحتلام پته اولګي چه په فلانکې ورځې باندې ماته احتلام شوې وو نو دهغې ورځې نه به دمونځو نو قضاء کوی او که دمعلومې ورځې علم ورته نه وی نو دآخری خوب نه به جنبی شمارلې کیږی نو دهغې نه پس چه ئې څومره مونځونه کړی وی دهغې قضاء به پرې لازم وی (مجموعة الفتاوی ص ۱۲۴ جلد ۱) ﴿۲﴾ وهوالموفق

د مذی په وتلو سره غسل نه واجب کیږی

سوال: جناب مفتی صاحب دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک! علمائې دین دې مسئلې

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۱۰۷ جلد۵ فصل بلوغ الغلام کتاب الحجر)

﴿۲﴾ قال العلامه عبدالحی لکهنوی: که داعلم ورته اوشو چه دفلانکۍ ورځې نه ماته احتلام شوې وو نو هغې ورځې نه به دجنابت حکم جاری شی او که د ورځې دتعین علم نه وی صرف دومره علم وی چه ماته احتلام شوې وو نو داحتلام حکم به هغه آخری خوب نه ورکولې کیږی چه دهغې نه پس نه دې اوده شوې (مجموعة الفتاوی ص ۱۲۵ جلد ۱ کتاب الطهارة)

باره کښې څه فرمائی که چاته شهوت راشی یعنی آله تناسل ئی په آرام وی اوبیا مُنتشر شی او داندام مخصوص په سر باندې لوندوالې راشی اوپته نه وی چه دامنی ده که څۀ بل څه دی نو په دې سره غسل واجب کیږی یانه؟

بینوا توجروا

المستفتی: رحمت نبی ضلع پشاور......یکم ذی الحجه ۱۳۸۹ھ

الجواب: دامذی ده ددې په وتلو سره غسل نه واجب کیږی ﴿۱﴾ اودمنی په وتلو سره هغه وخت غسل واجب کیږی چه کله په ټوپ اوشهوت سره وی ﴿۲﴾ اوپه ذکر شوې صورت کښې داشرط نشته دې (هکذا فی جمیع کتب الفقه) وهوالموفق

د غاښ سوري په مسالې سره بندول دغسل نه مانع نه دي

سوال: شق دندان رادا کتر پر کرده ام، بعض مولوی صاحبان درباره غسل فرموده اند، که غسل مے شود وبعضے گفته اند نمیشد، اکنون محترم شمارا هدایت دهید که صحیح خیال چیست؟ بینواتوجروا

المستفتی: عبدالباقی افغانستان......۲۴/شعبان۱۴۰۳ھ

الجواب: غسل بلاشک وشبه جائز است زیرانچه خالی کردن سوراخ در وقت هر غسل حرج عظیم است، که در شرع شریف مرفوع است، نظیره مافی الهندیه ص ۳۳۶ جلد۵ من شد السن بالذهب

﴿۱﴾ قال ابن المنذر حدثنا محمد بن یحیٰ حدثنا ابو حنیفة رحمه الله حدثنا عکرمه عن عبد ربه بن موسیٰ عن امه انها سالت عائشه رضی الله عنها عن المذی فقالت ان کل فحل یمذی وانه المذی والودی والمنی فاما المذی فالرجل یلاعب امرأته فیظهر علی ذکره الشئ فیغسل ذکره وانثیه ویتوضأ ولا یغتسل الخ.

(فتح القدیر ص ۵۳، ۵۴ جلد ۱ فصل فی الغسل)

﴿۲﴾ قال المرغینانی: والمعانی الموجبة للغسل انزال المنی علی وجه الدفق والشهوة من الرجل والمرأة حالة النوم والیقظة.

(هدایه علی صدر فتح القدیر ص ۵۳، ۵۴ جلد ۱ فصل فی الغسل)

والفضة﴿۱﴾ ومافی غسل شرح التنویر وثقب انضم، قلت فهذا اشد حرجاً منه﴿۲﴾. فافهم

د غسل په وخت کښې د عورت دښکاره کیدلو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئله باره کښې څه فرمائی چه په اکثر نهرونو او تالابونو کښې خلق په اجتماعی طریقې سره غسل کوی او دنوم نه لاندې او دزنګون نه پورته ځائې په نظر راځی او خاص اندامونه ئې پټ کړی وی نو آیا په داسی ځایونو کښې داسې کول جائز دی؟ او که چرته څوک نه وې نو په بربنډه غسل جائز دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی نامعلوم......

الجواب: خبر شئ چه انسان په داسې ځائې کښې غسل کوی کوم ځائې کښې چه یواځې وی نو داسی ځائې کښې هم دعورت ښکاره کولو نه احتراز کول پکار دې دضرورت مطابق ورته د عورت ښکاره کولو رخصت دې او که په داسی ځایونو کښې نور خلق هم موجود وی نو په داسی حالت کښې د سړو دپاره دټول عورت (یعنی دنوم نه تر زنګونانو پورې) پټول فرض دی چه دهغې ښکاره کول حرام دی او که یو سړی په داسی طریقې سره غسل او کړو نو د حرامو دارتکاب سره سره دغسل فریضه ادا کیږی.

فی الکبیری ص ۵۱ وان یغتسل فی موضع لا یراه احد لاحتمال بدؤ العورة حال الاغتسال

﴿۱﴾وفی الهندیه: قال محمد رحمه الله فی الجامع الصغیر ولا یشد الاسنان بالذهب ویشدها بالفضة یرید به اذاتحرکت الاسنان وخیف سقوطها فاراد صاجها ان یشدها یشدها بالفضة ولا یشدها بالذهب وهذا قول ابی حنیفه رحمة الله وقال محمد رحمه الله یشدها بالذهب ایضاً...... وذکر الحاکم فی المنتقیٰ لو تحرکت سن رجل وخاف سقوطها فشدها بالذهب او بالفضة لم یکن به بأس عند ابی حنیفة وابی یوسف رحمهما الله تعالیٰ الخ. (فتاویٰ هندیه ص ۳۳۶ جلد ۵ الباب العاشر فی استعمال الذهب والفضة)

﴿۲﴾قال العلامه الحصکفی: لا یجب غسل مافیه حرج کعین وان اکتحل بکحل نجس وثقب انضم ولا داخل قلفة.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۰۷ جلد ۱ مطلب فی ابحاث الغسل)

او اللبس ولحدیث یعلی بن امیة ان النبی ﷺ قال ان الله حی ستیر یحب الحیاء والستر فاذا اغتسل احدکم فلیستتر رواه ابوداؤد﴿۱﴾. وهوالموفق

ښځو ته د سرو زرو خول اچول د غسل نه مانع نه دې

سوال: که چا خپلو غاښونو ته د سروزرو خول د ښایست یا دڅه بیماریٔ دوجې نه واچولو نو آیا اوس به د غسل نه مانع وی که نه؟ دغه شان داخول اچول شرعاً څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی ډاکټر ګل فراز دندان ساز مانیری ضلع صوابی. ۱۹۸۸ء/۱۸/۱۹

الجواب: که دا جائز یا نا جائز د سروزرو خول﴿۲﴾ هر غسل دپاره لرې کول او دغسل نه پس واپس اچول د حرج باعث وی نو دا دغسل نه مانع نه دې لان الحرج مدفوع﴿۳﴾. ویورده فی الاثار﴿۴﴾ فلیراجع الی نصب الرایه ص ۲۳۷ جلد ۴. وهوالموفق

﴿۱﴾ (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۴۹ فرائض الغسل)

﴿۲﴾ قال العلامه طاهر بن عبد الرشید البخاری رحمه الله: ویشد الاسنان بالفضة ولا یشدها بالذهب. (خلاصة الفتاویٰ کتاب الکراهیة فی اللبس ص ۳۷۰ جلد ۴)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین: (قوله وثقب انضم) قال فی شرح المنیة وان انضم الثقب بعد نزع القرط وصار بحال ان امر علیه الماء یدخله وان غفل لا فلا بد من امراره ولا یتکلف لغیر الامرار من ادخال عود ونحوه فان الحرج مدفوع.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۰۷ جلد ۱ مطلب ابحاث الغسل)

وفی الهندیة: والصرام والصباغ ما فی ظفرهما یمنع تمام الاغتسال وقیل کل ذلک یجزیهم للحرج والضرورة ومواضع الضرورة مستثناة عن قواعد الشرع کذا فی الظهیریة.
(فتاویٰ عالمگیری الباب الثانی فی الغسل ص ۱۳ جلد ۱)

﴿۴﴾وفی المنهاج: والاثار تدل علی الجواز کما فی نصب الرایة عن الطبرانی فی معجمه الاوسط ان النبی ﷺ امر عمرو بن العاص ان یشد ثنیته...... (بقیه حاشیه په بل مخ)

د غاښ سوري په سيسې وغيره سره ډکول دغسل نه مانع نه دی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دغاښ سورې په قلعي وغيره ډکول دغسل نه مانع دی که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم...... ۲۹|۹|۱۹۸۶ء

الجواب: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى، امابعد: داخبره دې معلومه وی چه کله دغاښ سورې د قلعي نه ډک شی او اوبه ورته نه داخليږی نو دحرج وجې نه دغسل جنابت نه مانع نه دې.

کما يشير اليه مافى ردالمحتار ص ۱۴۳ جلد ۱ قوله وهو الاصح، صرح به فى شرح المنية وقال لامتناع نفوذ الماء مع علم الضرورة والحرج ، فافهم﴿۱﴾، ويدل عليه مافى اعلاء السنن جلد۱۷ ص ۲۹۹ ان عثمان بن عفان رضى الله عنه ضبب اسنانه بالذهب اخرجه عبد الله بن احمد بن حنبل فى مسند ابيه، والتضبيب مانع من الوصول، وفى ص ۲۹۸ ان انس بن مالک شدد اسنانه بذهب اخرجه الطبرانى والتشديد مانع من جريان الماء تحته﴿۲﴾. فافهم. وهو الموفق

(بقيه حاشيه) الساقطة بالذهب، وعن معجم الصحابة ان عبد الله بن عبد الله بن ابى سلول امره النبى ﷺ ان يتخذ ثنية من ذهب، وفى مسند احمد ان عثمان بن عفان رضى الله عنه ضبب اسنانه بذهب، وروى الطبرانى ان سنان انس رضى الله عنه شدت بالذهب.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۲۲ جلد ۵ باب ماجاء فى شد الاسنان بالذهب)

﴿۱﴾ قال الحصكفى: ولا يمنع ما على ظفر صباغ ولا طعام بين اسنانه او فى سنه المجوف به يفتى، وقيل ان صلبا منع وهو الاصح، وقال ابن عابدين صرح به فى شرح منيه وقال لامتناع نفوذ الماء مع علم الضرورة والحرج.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۱۰۹ جلد ۱ باب فى ابحاث الغسل)

﴿۲﴾ وفى المنهاج: والاثار تدل على الجواز كما فى نصب...... (بقيه حاشيه په بل مخ)

په غسل کښې د پوزې د نرمۍ پورې وينځل فرض دی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په غُسل کښې اوبه په پوزه کښې په ګوتې سره وردننه کول پکاردی. که پوزه راښکلو سره؟ او چه په پوزه راښکلو سره په دماغو کښې د داخليدلو په وجه باندې د بيمارو پيدا کيدو خطره هم وی؟ بينوا توجروا

المستفتي: شمشيرخان حاجی زئ شبقدر... ۲۸|۱۰|۱۹۷۵ء

الجواب: په غُسل کښې ددې نرمۍ وينځل فرض دی﴿۱﴾، تاته چه څنګه آسان وی هغه شان خپل معمول جوړ کړه. وهو الموفق.

(بقيه حاشيه) الراية عن الطبرانى فى معجمه الاوسط ان النبى ﷺ امر عمرو بن العاص ان يشد ثنيته الساقطة بالذهب، وعن معجم الصحابة ان عبد الله بن عبد الله بن ابى سلول امره النبى ﷺ ان يتخذ ثنية من ذهب، وفى مسند احمد ان عثمان بن عفان رضى الله عنه ضبب اسنانه بذهب، وروى الطبرانى ان اسنان انس رضى الله عنه شدت بالذهب.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۲۲ جلد ۵ باب ماجاء فى شد الاسنان بالذهب)

﴿۱﴾ وفى الهندية: وحد المضمضة استيعاب الماء جميع الفم وحد الاستنشاق ان يصل الماء الى المارن كذا فى الخلاصة.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۶ جلد ۱ الفصل الثانى فى سنن الوضوء)

الباب الثالث فی البئر والحوض

په لوئي حوض کښې ټول کال د ولاړو اوبو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د اوبو یو لوئې حوض دې او دهغې اوږدوالې او پلن والې دلس لس گزه نه زیات دې په هغې کښې د باران اوبه جمع کولې شی اوبیا ټول کال په هغې کښې وی گیرچاپیره ترینه گندونه او خزلې هم وی لیکن دحفاظت دوجې نه په هغې کښې غورځیږی نه. او د اوبو رنګ هم صحیح وی نو آیا په دې اوبو سره اودس کول صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...... ۳/۱۴/۷۴

الجواب: ددې حوض نه د اودس او غُسل نه کیدلو هیڅ وجه نشته. وهو الموفق

ناپاکه اوبو سره جوړې شوې خښتې وغیره په کوهی کښې لګولو حکم

سوال: علمائی دین څه فرمائی دې مسئله کښې چه یو کوهی کنستلې کیدو او په هغه وخت کښې هغه ناپاک شو بیا روستو ددې کوهی جوړول وغیره او ډکون په دغې ناپاک اوبو او خاورې او ښختو سره او شو او چه کله کوهې تیار شو نو ټولې اوبه ترینه راویستلې شوې اوس سوال دادې چه د اوبو ویستلو سره به داټول کوهی د سره پورې پاک ګڼلې کیږی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: هلال احمد طورو مردان..... ۱۵ نومبر ۱۹۷۴ء

الجواب: دامسئله صراحةً چرته ملاؤ نه شوه البته دقواعدو په رڼا کښې به داکوهی پاک وی دغه شان په پاکو اوبو کښې دمنږک وغیره په مړ کیدلو سره په ناپاک کیدلو کښې دیوالونه وغیره هم ناپاک کیږی او دکوهی پاک

کیدلو په وخت کښې به دیوالونه وغیره هم پاک شی ﴿۱﴾ نو دلالت په وجه سره د پاکوالی په اراده سره دمخکښې او روستنې یو حکم وی. وهو الموفق

په مشین والا کوهی کښې د حیوان غورځیدلو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که په یو کوهی کښې مشین وی چه په هغې سره اوبه راوباسلې کیږی نو که په هغې کښې یو ځناور او غورځیږی ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمود.......

الجواب: که دمشین جاری کیدو په وخت کښې په دې کوهی کښې ځناور اوغورځیږی او مړ شی نودا معاف دی (لکون النزح کالجریان کمافی البحر ص ۸۰ جلد ۱) ﴿۲﴾ ګنی بیا کوهی نجس اوپلیت دې. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشرنبلالی: وکان ذلک المنزوح طهارة للبئر والدلو والرشاء والبکرة ویدالمستقی، روی ذلک عن ابی یوسف والحسن لان نجاسة هذه الاشیاء کانت بنجاسة الماء فتکون طهارتها بطهارته نفیا للحرج.
(حاشیه الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۳۸ فصل فی مسائل الآبار)

﴿۲﴾ قال ابن نجیم: ومنهم المصنف فی المستصفی ان المراد بنزح البئر نزح مائها اطلاقا لاسم المحل علی الحال کقولهم جری المیزاب وسال الوادی واکل القدر والمراد ماحل فیها للمبالغة فی اخراج جمیع الماء والمراد بالبئر هنا هی التی لم تکن عشرافی عشر اما اذا کانت عشرا فی عشر...... وابی یوسف البئر لا تنجس کالماء الجاری البئر اذالم تکن عریضة وکان عمق مائها عشرة اذرع فصاعدا فوقعت النجاسة فیها لا یحکم بنجاستها فی اصح الاقاویل...... ای ونزح ماء البئر لکن هذا انما یستقیم فیما اذا کانت البئر معینا لاتنزح واخرج منها المقدار المعروف اما اذا کانت غیر معین فانه لا بد من اخراجها لوجوب نزح جمیع الماء...... والماء ینبع شیأفشیأ واما ان لا تنجس اسقاطا لحکم النجاسة حیث تعذر الاحتراز او التطهیر کما نقل عن محمد انه قال اجتمع رائ ورأی ابی یوسف ان ماء البئر فی حکم الجاری لانه ینبع من اسفله ویؤخذ من اعلاه فلا یتنجس کحوض الحمام الخ.
(بحر الرائق ص ۱۱۰، ۱۱۱ جلد ۱ کتاب الطهارة)

په لوئي حوض کښې استنجاء اوغسل کول منع نه دی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو حوض دی اوږدوالې او پلن والې ئی دموجوده زمانې په ګزونو (درې فټه ګزوالا) باندې اتلس (۱۸) اتلس ګزه دې اودا حوض صرف داودس دپاره دې او مستعمل او به دې حوض نه غورځیږی دبهر تللوځه لاره نشته اوداستنجاء اوغسل دپاره بل ځائی هم شته نوبغیر دڅه عذرنه ددې حوض نه استنجاء او غسل کول څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فقیرمحمدمعصوم سرائې نورنګ بنوں....۲۳\۱شعبان ۱۳۹۷ھ

الجواب: چونکه دا حوض غټ دې لهذا په دې کښې استنجاء او غسل کول منع نه دی. یعنی په دې سره اوبه نه پلیتیږی البته داکار بهترنه دې.

فلیراجع الی شرح حدیث لا یغسلن احدکم فی الماء الراکد ولا یبولن الحدیث ﴿۱﴾. وهوالموفق

په حوض کښې د بال غورځیدل

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو حوض دشرعی مقدار مطابق دې اویو هلک پکښې بال او غورځوو آیا داخوض به پاک ګڼړلې کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......۱۹\مئ ۱۹۸۴ء

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: باب کراهیة البول فی الماء الراکد ای الماء الذی لا یکون جاریا حقیقة ولا حکما یکره فیه البول ویتنجس بخلاف الماء الجاری حقیقة او حکما وهو الماء الکثیر الراکد فانه یکره فیه البول ولاکن لا یتنجس ولعل الامام الترمذی یقصد بذکر هذا الباب ذکر دلیل الحنفیة.
(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ص ۱۷۱ جلد۱ باب کراهیة البول فی الماء الراکد)
وفی الدرالمختار وکذا یجوز براکد کثیر کذلک ای وقع فیه نجس لم یراثره.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۴۰ جلد۱ باب المیاه)

الجواب: که داخبره یقینی معلومه نه وی چه بال ناپاک وو نودحوض (نجاست) حکم ورکول دقاعدې نه خلاف دی. وهوالموفق

د کوهی او اوبو د پاکئ او پلیتئ عجیبه مسئلې

سوال: علمائی دین دې مسئلو باره کښې څه فرمائی ﴿۱﴾ په هدایه (ص۳۲) کښې دی چه کوم ځناور په اوبو کښې او سیږی، هغه چرته په اوبو کښې مړشی نو اوبه نجس نه وی او دیعیش فی الماء تعریف ئی داکړې دې چه مایکون معاشه وتوالده فی الماء نو که معیشت ئی په اوبو کښې وو او تولد ئی په اوبو کښې نه وو لکه بطخ چه دهغې معاش په اوبو کښې دې اوتولدئی په اوبو کښې نه دې نو که داسې بطخ او مونډلې شی چه دهغې تولدهم په اوبو کښې شوې وی او بیا په اوبو کښې مړه شوه نو ددې څه حکم دې ﴿۲﴾ که په شیشه (بوتل) کښې منږک بند کړې شو اودکوهی په اوبو کښې ئې دابوتل کینبودو اومنږک په کوهی کښې دشیشې په بوتل کښې مړشو او دری ورځې پس ئی دا شیشه په کوهی کښی ماته کړه او په شیشه کښې منږک پړسیدلې او رژیدلې وو نود څو ورځو د مونځونو اعاده به کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا سیدنصیب علی شاه بنوی....۱۷\دسمبر۱۹۷۴ء

الجواب: (۱) که داسې بطخ اومونډلې شوه نو هغه به دمهی په حکم کښې وی لیکن عادةً داسې بطخ ناممکن ده.

(۲) دداسې کوهی ټولې اوبه به راویستلې کیږی (کما فی الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارص ۱۹۷ ج۱ ولو تفسخه خارجها ثم وقع فیها ذکره الوالی) ﴿۱﴾ نو که دشیشې دماتیدلو وخت معلوم نه وی نو دعلم دوخت نه به د نجاست حکم ورکولې شی ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی ولو تفسخه خارجها ثم وقع فیها ذکره الوالی ینزح کل مائها الذی کان فیها وقت الوقوع ذکره ابن الکمال بعد اخراجه.
(الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار ص ۱۵۵ جلد۱ فصل فی البئر)
﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی ومذ ثلاثة ایام بلیالیها ان انتفخ او تفسخ استحسانا وقال من وقت العلم فلا یلزمهم شئ قبله قیل وبه یفتیٰ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۶۱ جلد۱ مطلب مهم فی تعریف الاستحسان)

دري کلنه ماشومه په کوهی کښې پریوتله څومره اوبه به راویستلې شي

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دري(٣) کلنه ماشومه په کوهی کښې پریوتله دجمات امام حکم اوکړو چه اویا بوقو راویستلو سره به کوهي پاک شی دامسئله په څرګه باندې قیاس کړې شوه اودوهم امام صاحب دټولو اوبو دېلیتیدو حکم اوکړو په دې کښې صحیح کوم یو دې؟

بینوا توجروا

المستفتی مولانا فضل مولا فاطمه ضلع مردان.... ١٩٧٢/١٠/١٤

الجواب: کـ داماشومه ژوندئی راوتلې وی نو کوهی پاک دې اوکه په کوهی کښې مړه شوې وی نو ټولې اوبه به تري نه راوباسلې کیږی

فی الشرح الکبیر وان ماتت فیها شاة او کلب او آدمی نزح جمیع الماء ﴿١﴾. وهوالموفق

په لوئی حوض کښې د جنابت غسل کول

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د یو حوض پلن والې دوه ګزه وې او اوږوالی ئې څلویښت پنځوس ګزه وی آیا دیکښې غسل جنابت جائز دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.... ١٩٧٢/٥/٣٠

الجواب: جائز دې ﴿٢﴾ وهوالموفق

که په کوهی کښې د مږک نور خیدلو وخت معلوم نه وی نوڅه به کوې؟

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څه عام طور سره په کوز کښې اودس کوم او جمات ته څم او جمات باره نژدې دې او مقتدیان

﴿١﴾(غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ١٥٥،١٥٦ فصل فی البئر)

﴿٢﴾قال العلامه الحصکفی و کذا یجوز براکدٍ کثیر کذلک ای وقع فیه نجس لم یر اثره ولو فی موضع وقوع المرئیة به یفتیٰ بحر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ١٤٠ جلد١ مطلب لو ادخل الماء من اعلی الحوض باب المیاه)

هم مختلف وی امام څه پخپله یم دکور په کوهی کښې یو مږک غورځیدلې وو اوپته ئې هله اولګیده چه کله داوبو ذائقه خرابه شوه نوماخو پخپله ددریو ورځو شپو مونځونو را اوګرځول خودمقتدیانو به څه کیږی؟ اودا کوهی به دکوم وخت نه پلیت شمارلې کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حکیم غلام حسین مانیرئی صوابی.... ١٩٨٩/١٠/٢٥

الجواب: دا کوهی به دپته لګیدلونه پلیت شمارلې کیږی او نامعلومه مقتدیانو ته اطلاع ضروری نه ده.

فی الدرالمختار ویحکم بنجاستها الخ، وقالا من وقت العلم فلا یلزمهم شئ قبله قیل وبه یفتیٰ وفی الشامیه الخ قولهما هو المختار ﴿١﴾. وهوالموفق

که په کوهی کښې پلیته جامه غائبه شوه نوکوهی به څنګه پاکولې شی؟

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوهی کښې به ګندګئ او میتازو وغیره سره ککړه جامه اوحیض په وینه باندې پلیته شوې جامه اوغورځیږی اوداجامه دری کاله مخکښې غورځیدلې وی اوڅوک موپه کوهی کښې ورکوز کړی هم نه وو البته ددې جامې دغورځیدلونه پس مونږ پنځه سوه تیمه (غوړو والا) راویستلې دی نوآیا داکوهی اوس پاک دې که ناپاک دې؟بینوا توجروا

المستفتی: س، ر، ش زیارت کاکاصاحب.... ١٩٨٩/٨/٢٣

الجواب: کله چه ددې کوهی نه دومره بوقې را ویستلې شی په کومو سره چه کوهې پاکیږی (مثلاً دوه سوه ٢٠٠ بوقې) ﴿٢﴾ نو داکوهی او پلیته جامه ټول به پاک شمارلې کیږی.

کمافی الهندیه ص ٢٠ جلد١ ولو وقعت فی البئر خشبة نجسة او قطعة ثوب نجس وتعذر اخراجها

﴿١﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ١٦١ جلد١ مطلب مهم فی تعریف الاستحسان فصل فی البئر)

﴿٢﴾ وفی الهندیه: واذا وجب نزح جمیع الماء ولم یمکن فراغها لکونها معینا ینزح مائتادلو کذ افی التبیین.

(فتاویٰ هندیه ص ١٩ جلد١ الباب الثالث فی المیاه الفصل الاول)

وتغیبت فیها طهرت الخشبة والثوب تبعاً لطهارة البئر کذا فی الظهیر ﴿١﴾. وهوالموفق

وتغیت فیها طهرت الخشبة والثوب تبعاً لطهارة البئر کذا فی الظهیریه ﴿۱﴾. وهو الموفق

د کوهی نه دچرګ هډوکی راووتل نو کوهې پاک دې که ناپاک

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څۀ فرمائی چه یو کوهی ته د ۲۶ رمضان دوَلی نه پس چرګ غورځیدلې وو هغه داسې چه کور والو دچرګ د راښیولو په کوشش کښې وو په کوهی کښې ئې دېره نه تماشه هم اوکړه خوڅه په نظر رانغله څلورمیاشتې پس دکنستلو په حالت کښې معلومه شوه چه دا چرګه دې کوهی ته غورځیدلې وه ځکه چه دهغې ټول هډوکی وغیره په کوهی کښې موجود وو او ددی کوهی اوبه تقریباً څلورمیاشتې استعمال شوی دی نو اوس به دمونځونو وغیره څه حکم وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا میرشاهد الله میران شاه شمالی وزیرستان.... ۱۹۸۷ء۱۲۱۱۴۱

الجواب: په دی کوهی کښې دچرګې غورځیدل اومړه کیدل نه مشاهد ې نه ثابت دې اونه غالب ګمان نه لهذا کوهې پاک دې صرف دشک په وجه کوهې نه ناپاکه کیږی.

وقد وقع ههنا شک فی ان هذه العظام عظام هذه الدجاجة او غیرها وفی ان هذه العظام وقعت فیه الیوم او قبل ذلک حین کانت مخلوطة باللحم فافهم ﴿۲﴾. وهو الموفق

په نسوارو او افیونو غورځیدلو باندې کوهې نه ناپاک کیږی

سوال: علمائی دین دې مسئله باره کښې څه فرمائی چه په یو کوهی کښې نسوار

﴿۱﴾ (فتاوٰی عالمگیریه ص ۲۰ جلد ۱ الباب الثالث فی المیاه الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم: وقالا یحکم بنجاستها وقت العلم بها ولا یلزمهم اعادة شئ من الصلوٰت ولا غسل ما اصابه ماءها قبل العلم وهو القیاس لان الیقین لا یزول بالشک لانا نتیقن بطهارتها فیما مضی وقد شک فی النجاسة لاحتمال انها ماتت فی غیر البئر ثم القتها الریح العاصف فیها او بعض السفهاء او الصبیان او بعض الطیور الخ.

(البحر الرائق ص ۱۲۴ جلد ۱ باب الانجاس)

اوغورځیدل نو کوهې پاک دې که ناپاک دې؟ دغه شان دافیونو څۀ مسئله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی فضل احد، غلام احد واخوانهما بازاریټ خیله ملاکنډ ایجنسی ۱۹۷۰ء۵۱\۲۳

الجواب: تماکو او ټول بوټی پاک دی او افیون هم پاک دی نو ددې په غورځیدلو سره کوهې نه پلتیږی.

فی الدرالمختار ص ۴۰۳ جلد ۵ ولم نر احداً قال بنجاستها ولا بنجاسة نحو الزعفران ﴿۱﴾. فقط

د چینه دارکوهی نه داوبو راویستلو په مقدار کښې دفقهاؤ مختلف اقوال او مفتیٰ به قول

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو ماشوم دسپی ورکوټی بچې کوهی ته ورغورزار کړو اوهغه په کښې لږ ساعت پس مړشو دوه (۲) دری (۳) ګهینټی پس پته اولګیدله چه هغه دسپی بچې ئې راویستلې دې اودجماعت دامام نه تپوس کولو نه پس ئې اتیا بوقې هم راویستلې اوکوهی چینه داردې چه څومره اوبه ترنه هم راوباسې خو هغه کمیږی نه بیا وروستو یو بل مولوی صاحب چه داواقعه واوریدله هغه اووئیل چه دفقهې دکتابونو په رڼړا کښې به ددې کوهی ټولې اوبه راویستلې کیږی هله به کوهی صفا کیږی نو دې کښې بحث دومره اوچلیدلو چه اوس به دکوم مولوی صاحب په خبره باندې عمل کیږی بیا خلقو یو بل مولوی صاحب ته رجوع اوکړه هغوی دالیکلې ورکړل چه درې سوه (۳۰۰) بوقې تر نه راوباسئ نو کوهی به بې شکه پاک شی نو درې سوه (۳۰۰) بوقې ترینه اویستلې شوې اوس چه کوم مولوی صاحب دټولو اوبو راویستلو مسئله خودلې وه هغه اوس هم په خپله خبره کلک دې چه داکوهې اوس هم پلیت دې ددې نه په شرعی طریقه سره ټولې اوبه راوباسئ اوپاک ئې کړې هغه وائې چه دکوهې اوږدوالې اوپلن والې ناپ کړئ او دهغې هومره کنده اوکنئ هغه ددې کوهی د اوبو نه ډکه کړی نو پاک

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: لوکان قلیل البنج او الزعفران حراما عند محمد لزم کونه نجسا لانه قال ماسکر کثیره فان قلیله حرام نجس ولم یقل احد بنجاسة البنج ونحوه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۷۲ جلد ۳ قبیل باب حد القذف)

به شی دویمه خبره هغه دابیان کړله چه د کوهی ژوروالي تاسو ناپ کړئ او اوبه راویستل شروع کړئ، دهغوی وینا ده چه که دکوهی ژور والي لس (۱۰) لاسه وی او په یوه گهینټه کښې یو لاس لاندې لاړشی نو لس (۱۰) گینټې اوبه راویستلو سره به کوهې پاک شی اویائې داوبو ویستلو والا مشین سره راوباسئ بیا چه مود فقهې کتابونه اوکتل (تعلیم الاسلام) حصه دوم مرتبه حضرت مفتی کفایت الله صاحب رحمة الله علیه دهلوی نو په هغې کښې دپوره اوبو راویستلو حکم دې دغه ددیوبندی مسلک کتاب (بهشتی زیور) کښې هم دټولو اوبو راویستلو حکم دې هغې کښې هم د درې سوو (۳۰۰) بوقو څه ذکر نشته په فتاوی رشیدیه کامل مبوب مطبوعه کراچی صفحه ۲۴۳ باندې دی که خپه ئې پلیته وی نو اوبه به راوباسي اوکه پاکه وی نو هیڅ نشته په هغې کښې هم د درې سوو (۳۰۰) بوقو څه ذکر نشته، صرف فتاوی دارالعلوم دیوبند. مطبوعه کراچی جلد ۱ صفحه ۳۸ او جلد ۲ صفحه ۵۷ باندې په مستعمل کوهی کښې اود چیلئ د پچو غورزیدو په حکم کښې د چینه دار کوهی نه درې سوو بوقو راویستلو مسئله ده، دارنگې دفقه حنفی معتبر کتاب هدایه اولین مطبوعه مطبع مجتبائی دهلی صفحه نمبر ۲۷ کښې دی:

وان ماتت فیها شاةً او آدمی او کلب نزح جمیع مافیها من الماء لان ابن عباس رضی الله عنه وابن زبیر رضی الله عنه افتیا بنزح الماء کله حین مات زنجی فی بئر زمزم فان انتفخ الحیوان فیها او تفسخ نزح جمیع ما فیها صغر الحیوان او کبر لانتشار البلة فی اجزاء الماء وان کانت البیر معینة بحیث لا یمکن نزحها اخرجوا مقدار ماکان فیها من الماء وطریق معرفته ان تحفر حفر مثل موضع الماء من البئر ویصب فیها ما ینزح منها الی ان تمتلئ او ترسل فیها قصبة وتجعل لمبلغ الماء علامته ثم ینزح منها مثلاً عشر دلاء ثم تعاد القصبة فتنظر کم انتقص فینزح لکل قدر منها عشر دلاء وهذان عن ابی یوسف رحمه الله وعن محمد رحمه الله نزح مائتا دلو الی ثلث مائة وکانه بنی قوله علی ما شاهد فی بلده ،

په دې عبارت کښې د لکیر والا عبارت کښې (وعن محمد رحمة الله علیه) په حاشیه ئی لیکلې دې. (قوله وعن محمد الی آخره والمروی عن ابی حنیفه اذا نزح منها مائة یکتفی وهوبناء علی ابار الکوفة لقلة الماء فیها، دارنگې دریم (۳) نمبر عبارت

(علی ما شاهد) لاندې حاشیه باندې دی (قوله علی ماشاهد..الخ) من غالب میاه ابار بغداد لان ابار بغداد لا تزید علی ثلث مائة دلو، دارنگې درساله رکن الدین صفحه ۵۴ باندې دی دداسی کوهی نسبت چه هغه بالکل خالی کیږی نه بعضی علماؤ ددری سو (۳۰۰) بوقو راویستلو فتوی ورکړي ده داولې دی ددې سوال په جواب کښې یې لیکلې دی چه دا فتوئ په ضعیف قول باندې ده او ددې اصل دادې چه امام محمد رحمة الله علیه دافتوی دبغداد شریف کوهیانو سره مخصوص کړیده کله چه هغوي اولیدل چه دبغداد په کویانو کښې ۳۰۰ دری سوه بوقونه زیاتې اوبه نشته نو په دې قول سره هم ټولې اوبه واویستل ثابت شو اودا چرته کیدې شی چه امام محمد رحمة الله علیه دټولې دنیا په کوهیانو باندې دیو مخصوص شمیر فتوی ورکوله! وحال داچه دفقهاء صحابه رضی الله عنهم دپلیتی په سبب سره دټولو اوبو راویستل یو جاری عمل وی لکه دحضرت عبدالله بن عباس اود عبدالله ابن الزبیر رضی الله عنهما ددې مخالف منقول دی دهغه علماؤ ډیره غټه غلطی ده چه داقول امام محمد رحمة الله علیه ته منسوب کړو اودټولې دنیا په ټولو کوهیانو باندې فتوی ورکوی حال دادې چه امام محمد رحمة الله علیه کوم ځای کښې دافتوی ورکړې ده نو په یو مخصوص شمار سره ئی دټولو اوبو راویستلو فتوی هم ورکړې ده لکه چه ثابته شوه (ازشامی) صحیح مسئله څۀ ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید جماعت علی شاه صاحب گیلانی مقام خاص مولی پور تحصیل کبیروالا ضلع ملتان

الجواب: صحیح حکم دادې چه دموجوده اوبو مقدار راوباسئ مثلاً که کوهې دری (۳) گزه ډوب وی او په یو فټ کښې شپیته (۶۰) بوقی اوبه وی نو چه کله د کوهی نه (۵۴۰) پنځه سوه څلویښت بوقې راوباسلې شی نو پاك بی شی دمقدار معلومولو دپاره چرته یو ماهر کس ته رجوع اوکړئ [1] فقط

[1] قال العلامه الحصکفی وان تعذر نزح کلها لکونها معینا فبقدر مافیها وقت ابتداء النزح قاله الحلبی یؤخذ ذلک بقول رجلین عدلین لهما بصارة بالماء وبه یفتیٰ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۱۵۷ جلد ۱ فصل فی البئر)...... وهاب

په حوض کښې د لس په لس والا شرط مفتی به نه دې

سوال: زمونږ په علاقه کښې د ټیوب ویل په ذریعه سره واړه واړه تالابونه جوړ کړې شوې دی چه هغه لس په لس والا مقدار نه کم دی او ټیوب ویل هر وخت جاری نه وی او خلق ددې تالابونو نه اوبه وړی نو آیا ددې اوبو په استعمال سره مونځ وغیره کیږی نه؟ دارنګې د لس په لس مقدار ماخذ د قران حدیث او فقې نه دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد زمان سرائې نورنګ بنوں.... ۱۲۷ شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: محققینو احنافو تصریح کړې ده چه د اوبو د لږوالی او ډیر والې دارومدار پخپله هغې مسئلې کښې د اخته سړی په رائی باندې ده. د عشراً فی عشر باندې نه ده ﴿۱﴾ نو که ددی حوضونو متعلق د استعمال والو رائې داوی چه که دې کښې نجاست او غورځیږی نو د اودس کولو په وخت کښې سمدستی بل طرفته نه رسیږی نو دا بیا غټ حوضونه دی او که داسې نه وی نو واړه دی وهو الموفق

د حوض په مقدار کښې مفتٰی به قولونه

سوال: محترم و مکرم عزیز القدر صاحب حضرت مفتی صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څمونږ په ملک کښې د حکومت د طرفه تالابو نه منظور شوې دی چه په هغې کښې بعضی

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی رحمه الله: والمعتبر فی مقدار الراکد اکبر رأی المبتلیٰ به فیه فان غلب علی ظنه عدم خلوص ای وصول النجاسة الی الجانب الآخر جاز والا لا هذا ظاهر الروایة عن الامام والیه رجع محمد وهو الاصح کما فی الغایة وغیرها وحقق فی البحر انه وان التقدیر عشراً بعشر لا یرجع الی اصل یعتمد علیه. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۴۱ جلد ۱ باب المیاه) (ایضاً)

ګول دې لیکن د شرعی حد نه کم دی چه هغه عشراً فی عشر دې او اوبه د یو طرفته راځی او تالاب کښې جمع کیږی او بل طرفته نه او ځی او خلق په بالټو او ټیمانو سره دا اوبه د تالاب نه اوباسی نو که په دې تالاب کښې څه پلیتی او غورځیږی نو دا تالاب به پاک وی که پلیت؟ او ددې حکم به (کالماء الجاری) وی که نه؟ څمونږ ځائی کښې بعضې مولایان وائی چه دا (عموم بلوی) ده او څوک ورته د (کالماء الجاری) حکم ورکوی دغه شان د (منیة المصلی) صفحه ۲۴ عبارت هم دې.

حوض صغیر یدخل الماء فیه من جانب ویخرج من جانب آخر فتوضأ فیه الانسان فوقعت غسالته فیه ان کان الحوض اربعاً فی اربع یجوز وضوءه لان الماء المستعمل لایستقر فی مثله بل یدور حوله ویخرج وان کان الحوض اکبر من ذلک لا یجوز لان الماء المستعمل یستقر فی مثله،

ددې عبارت تشریح هم واضحه کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماسټر سید غلام سرائې نورنګ ضلع وتحصیل بنوں... ۱۹۶۹ء ۵/۱۷

الجواب: ﴿۱﴾ که ددې تالاب غټوالې دومره وی چه یو طرف کښې پلیتی غورځیدلو سره دویم طرفته د پلیتئ اثر رسیږی نو دا تالاب (کالماء الجاری) نه دې او پلیتیږی او که د نجاست اثر بل طرفته نه رسیږی نو بیا (کالماء الجاری) دې او د اوصافو د بدلون نه بغیر نه نجس کیږی او هم دا ظاهر الروایة دې.

فی الدرالمختار: والمعتبر فی مقدار الراکد اکبر رأی المبتلیٰ به فیه فان غلب علی ظنه عدم خلوص النجاسة الی الجانب الاخر جاز والا فلا، هذا ظاهر الروایة عن الامام والیه رجع محمد وهو الاصح (هامش ردالمحتار ص ۱۷۷ جلد ۱)

او دا عشراً فی عشر قول د اعتماد لائق نه دې.

لمافی الدرالمختار وان التقدیر بعشر فی عشر لا یرجع الی اصل یعتمد علیه ﴿۱﴾

او که بالفرض ددې مراد ثابت شی نو بیا ترې شرعی ګزونه مراد دی چه هغه نهه بنده دې نو په دې وجه که په انګریزی ګزونو سره طول او عرض ساتی

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۴۱ جلد ۱ باب المیاه)

نو دا حوض غټ دي او (کالماء الجاری) هم دي.
(ای فی غیر ظاهر المذهب واختاره فی النهر الفائق)﴿۱﴾.
۲: په منیه کښې قاضی خان (ددې عبارت نه پس) دا عبارت نقل دي.
والاصح ان هـذا التقدیر غیر لازم فان خرج الماء المستعمل من ساعة لکثرة الماء وقوته یجوز والا فلا﴿۲﴾ قال العلامة الشامی ص۱۷۶ جلد۱ واقره الشارحان...... واجاب رکن الاسلام السغدی بالجواز مطلقاً لانه ماء جار والجاری یجوز التوضأ به وعلیه الفتوٰی﴿۳﴾
ددې عبارت نه معلومه شوه چه کوم حکم تا د منیه والا نقل کړې دي (غیر صحیح) او غیر مفتی به دي. فقط

د شرعی ګز اندازه اوتحقیق

سوال: علمائی دین دې مسئله باره کښې څه فرمائی چه په (منحة الخالق علی البحر الرائق ص ۱۳۹) کښې د شرعی ګز اندازه لیکلې شوې ده. والـذراع اربعة وعشرون اصبعاً والاصبع ستة شعرات مرصوصة بالعرض،،
ددې عبارت نه معلومیږی چه داسې شکل کښې به کیښنودې شی (۱۱۱۱۱۱) بیایی لاندې لیکلې دی (فظهر شعرة منها الی بطن الاخرٰی توضع،، چه دهغې شکل ځما په ذهن کښې داسې راځی (- - - -) د شری ګزناپ داولنی شکل مطابق دي که ددویم شکل مطابق داولنی شکل په وجه باندې د شرعی ګزاندازه ډیره کمه راځی او ددویم شکل په وجهې سره د انګریزی ګز دو چنده جوړیږی ددې جواب راکړئ؟ بینوا توجروا
المستفتی: شفیع اکبر ملک آباد علاقه ګدون.... ۱۵۱۷۱ء۱۹۸۶

الجواب: په سعایه وغیره کښې دی چه شرعی ګزه یو نیم فټ دي. (وهو مختار صاحب

﴿۱﴾ (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص۹۹ فصل فی احکام الحیاض)
﴿۲﴾ (وهکذا فی منحة الخالق هامش البحر الرائق ص۷۳ جلد۱ کتاب الطهارة)
﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۱۴۰ جلد۱ مطلب لو ادخل الماء من اعلی الحوض وخرج الخ)

الهدایـه والاکثـرین، البته قاضی خان وغیره ددرې نیم فټو مقدار والا ګز معتبر کړیدې دي او صاحب د بزازیه د هرې زمانې او علاقې خپل مروجه عام ګز معتبر کړې دي ﴿۱﴾ (فلیر اجع الی ابواب المیاه.) وهو الموفق

﴿۱﴾ وفی منهاج السـنـن: واختلفوا فی تحدید الذراع علی ثلثة اقوال، الاول ان المعتبر ذراع المـاسـحة وهو سبع قبضات فوق کل قبضة اصبع ای الابهام قائمة (درے نیم فٹه ۴۲ انچه) افتیٰ بـه قاضـی خان وغیره، والثانی ان المعتبر ذراع الکرباس وهو ست قبضات من دون قیام الاصبع (اتلس انچه یونیم فٹ) واختاره صاب الهدایه والاکثرون القول الثالث ان المعتبر ذراع کل زمان ومکان واختاره صاحب البزازیه.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۶۰ جلد۱ باب ماجاء ان الماء لا ینجسه شیٔ)

الباب الرابع فی التیمم

فالج والا د خادم او نوکر په نه موجودګئ کښې تیمم کولې شی

سوال: علماء کرام په دې مسئلې کښې څه فرمائی چه زید په لاس، غوږ او سترګو سره بالکل روغ رمټ دې لیکن په خپو فالج وهلې دې چه ګرزیدې نه شی داسې په وخت کښې دننه داودس کولو انتظام نشی کولې ځکه چه پخپله داوبو تلاش نشی کولې او وخت هم تیرېږی که دې د تیمم په ذریعه سره مونځ ادا کړی نو دا جائز دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......۱۳۹۷ھ

الجواب: داسې د خادم او نوکر په عدم موجودګئ کښې تیمم کولې شی.

کمافی شرح التنویر اولم یجد من یوضئه فان وجد ولو باجرة مثل وله ذلک لا یتیمم فی ظاهر المذهب کما فی البحر (هامش ردالمحتار ۲۱۵ جلد ۱) ﴿۱﴾ وبمعناه فی الهندیه ص۲۸ جلد ۱ ﴿۲﴾ وفتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۴۴ جلد ۱ فلیراجع. وهو الموفق

د مرګی د مریض د پاره د غسل په ځای باندې د تیمم حکم

سوال: څه د مرګی مریض یم یو ځل مې دغسل اراده اوکړه نو دغسل په وخت

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ۱۷۱ جلد ۱ باب التیمم)

﴿۲﴾ وفی الهندیه او کان لا یجد من یوضیه ولا یقدر بنفسه فان وجد خادما او مایستأجربه اجیراً او عنده من لو استعان به اعانه فعلیٰ ظاهر المذهب انه لا یتیمم لانه قادر کذافی فتح القدیر. (عالمګیریه ص۲۸ جلد ۱ الباب الرابع فی التیمم الفصل الاول)

کښې راباندې دوره راغله او تندې مې په تیره ګټه باندې اولګیدو او زخمی شو او تقریبا یو میاشت پورې زخم وو نو داسې حالت کښې به ماته دغسل نه کولو اجازت وی که نه غسل کول به ضروری وی؟ یا څه بله طریقه اوښایئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن بنوں..... ۲۰/۱ نومبر ۱۹۷۴ء

الجواب: که اسانه وی نود صبا راختلو نه مخکښې غسل کوه او باقی مسئله داده که په غسل کولو سره دوره راتلل یقینی وی یا غالب ګمان وی نو بیا تیمم کولې شې.

کمافی الهندیه ص۲۸ جلد ۱ ویعرف ذلک الخوف اما بغلبة الظن عن امارة اوتجربة اواخبار طبیب حاذق مسلم غیر ظاهر الفسق کذا فی شرح منیة المصلی لابراهیم الحلبی ﴿۱﴾. وهوالموفق

د اوبو ضررې کیدلو په وخت کښې تیمم جائز دی

سوال: یو سړې مخ لاس وینځی خله کښې اوبه اچوی استنجاء هم اوبو سره کوې اوبیا استنجاء اولاس وینځلو نه پس دمونځ دپاره تیمم کوی نو آیا دا تیمم کیدی شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد امین فرتوپه اټک....۸/۱۱/۱۹۹۱ء

الجواب: که داسې بیمار وی غسل او اودس ده ته ضرر ورکوی نوده دپاره تیمم جائز دې ﴿۲﴾ وهوالموفق

اودس ماتیدلو سره جنابت د پاره کړې تیمم باندې څه اثر نه غورځیږی

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو سړې دجنابت دپاره

﴿۱﴾ (فتاویٰ هندیه ص۲۸ جلد ۱ باب التیمم الفصل الاول)

﴿۲﴾ فی الهندیه ولو کان یجد الماء الا انه مریض یخاف ان استعمل الماء اشتد مرضه او ابطأ برؤه تیمم...... ویعرف ذلک الخوف اما بغلبة الظن عن امارة او تجربة او اخبار طبیب حاذق مسلم غیر ظاهر الفسق.

(الفتاویٰ العالمګیریه ص ۲۸ جلد ۱ باب التیمم الفصل الاول)

اوکړی اوپه غسل باندې قادرنه وی اوبیا اودس مات شی نوآیا دجنابت تیمم اوکړی اوپه غسل باندې قادرنه وی اوبیا اودس مات شی نوآیا دجنابت دپاره به په دویم ځل تیمم کوې که هغه مخکښې کافی دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.......

الجواب: ترڅوپورې دغسل کولو عذر باقی وی نو دهغې پورې دجنابت دپاره دایو تیمم کافی دې اوچه کله دغسل اوریدلو باعث په دویم ځل راشی نوپه دویم ځل به تیمم ضروری وی البته داودس ماتیدلو په صورت کښې به باقاعده اودس کول پکار وی.

وفی الکبیری ص ۸۶ وان کان الماء یکفی للوضوء ولا یکفی للمعة یتوضأ به ولا ینتقض تیمم الجنابة لان الماء فی حق اللمعة کالمعدوم لعدم کفایته لها ﴿۱﴾. وهو الموفق

په یو لاس باندې دشل سړې اودس او تیمم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که دچا لاس نه وی نو دې سړې دپاره داوبو په عدم موجودګئ کښې تتمم فرض دې یانه؟ او که فرض وی نو تیمم به څنګه کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد شفیع موقوف علیه دارالعلوم حقانیه.... یکم صفر ۱۴۱۱ھ

الجواب: یو لاس والا کس اودس هم کولې شی او تیمم هم کولې شې په یو (ضرب) دې مخ مسح کړی او لاس دې په خاورې وغیره پورې راکاږی اودغه شان دخادم په ذریعې سره هم اودس اوتیمم جائز دې.

فلیراجع الی ردالمحتار وغیره ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (غنیة المستملی ص ۸۳ فصل فی التیمم)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین رحمه الله (قوله کمافی البحر) حاصل مافیه انه ان وجد خادما ای من تلزمه طاعته کعبده وولده واجیره لا یتیمم اتفاقاً وان وجد غیره ممن لو استعان به اعانه ولوزوجته فظاهر المذهب انه لا یتیمم ایضاً الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۷۱ جلد ۱ باب التیمم)

وقال ایضا وفی التاتارخانیه الرجل المریض اذالم...... (باقی په بل مخ)

د خلقوپه مخکښې د عورت ښکاره کیدلو په وجه دغسل په ځاې تیمم کول

سوال: که یو سړی داسې ځای کښې مقیم وی چه هلته دغسل انتظام نه وی مطلب داکه غسل کوی نو دخلقو په مخکښې دعورت ښکاره کیدلو پوره یقین دې نو داسې حالت کښې دا سړی په تیمم سره مونځ کولې شی یانه؟ اونور خلقو ته امامت کولې شې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: علی عباس خان مدرسه قاضی حسام الدین کوهاټ.. یکم ذی الحجه ۱۳۹۷ھ

الجواب: که دخلقو په مخکښې دعورت ښکاره کیدل نه بغیر غسل ممکن نه وی نو ددې سړی په تیمم کښې اختلاف دې امام حلبی جواز طرفته مائل دې کمافی شرح الکبیر ص ۵۰ وبالجملة فلا ضرورة فی کشف العورة للغسل عندمن لا یجوز نظره الیها لان له خلفا بخلاف الختان ونحوه ﴿۱﴾ او زیات احتیاط په دې کښې دې چه امامت دې نه کوی او که امامت ئې کړې وی نود خط په ذریعې سره دې مقتدیانو ته دمونځ راګرځولو خبرور کړی.

کما فی شرح التنویر کما یلزم الامام اخبار القوم اذا امهم وهو محدث او جنب بالقدر الممکن بلسانه او بکتاب او رسول علی الاصح لو معینین والا لا یلزمه وفی ردالمحتار ص ۵۵۴ جلد ۱ وقال ان تعین بعضهم لزمه اخباره ﴿۲﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) تکن له امرأة ولا امة وله ابن اواخ وهو لا یقدر علی الوضوء قال یوضئه ابنه او اخوه غیر الاستنجاء فانه لا یمس فرجه ویسقط عنه والمرأة المریضة اذالم یکن لها زوج وهی لاتقدر علی الوضوء ولها بنت او اخت توضئها ویسقط عنها الاستنجاء اه، ولا یخفیٰ ان هذالتفصیل یجری فیمن شلت یداه لانه فی حکم المریض.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۵۰ جلد ۱ باب الاستنجاء)

﴿۱﴾ (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۵۰ بحث الغسل)

﴿۲﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۴۳۸ جلد ۱ مطلب المواضع التی تفسد صلاة الامام دون المؤتم)

د اوبو په یومیل کښې کم فاصله باندې تیمم صحیح نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څمونږ خلق ددوه (۲) غرونو نه اونې پریکوی او راوړی چه د کلی نه لرې دی بعضې علماؤ پخوا زمانه کښې په دې غرباندې جمات جوړ کړې وو آیا دغه ځاې په تیمم سره مونځ صحیح دې حال داچه ددې غرنه دمیل په دریمه حصه فاصله کښې څه آبادی هم شته لیکن هغوی ته هم داوبو تکلیف دې خلق ډیر لرې نه په سرونو باندې اوبه راوړی او دلرګو والا درې څلورسوه کسان جوړیږی چه هغوی ته اوبه ورکول دې کورونو والا دپاره ډیرګران دی نوآیا په داسې ځاې کښې تیمم سره مونځ کول صحیح دې؟ او حال داچه خلق خپلو خپلو کورنو ته په وخت رسیدې شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: میاں ګل میران شاه وزیرستان.... ۸/۱۱/۱۹۸۲ء

الجواب: کوم ځاې کښې چه په تیمم سره مونځ کولې شی که داځاې داوبو نه یو میل لرې وی (یعنې یو میل پورې داوبو نام ونشان نه وی او یا په کورونو کښې اوبو وې لیکن دبعضې عوارضو په وجه باندې ئې کورونو واله راتلونکو ته نشی ورکولې) نو دا راتلونکی خلق په تیمم سره مونځ کولې شی(۱) اګر که داکسان په وخت کښې دننه خپلو کورونو ته رسیدلې شی او که اوبه نزدې وی یادا کورونو والا خلق دوی ته اوبه ورکوی نو په تیمم سره مونځ کول صحیح نه دی (ماخوذ از کبیری وردالمحتار) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامه حصکفی من عجز عن استعمال الماء المطلق الکافی لطهارته...... لبعده ولو مقیماً فی المصر میلاً، قال ابن عابدین (قوله ولومقیماً) لان الشرط هو العدم فاینما تحقق جاز التیمم نص علیه فی الاسرار بحر.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۱۷۰، ۱۷۱ باب التیمم)

(هکذا فی غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۶۴ باب التیمم)

الباب الخامس

فی المسح علی الخفین وغیرهما

په خپو باندې د مسحې د پاره د قرانی ایت نه د روافضو دلیل نیول غلط دی

سوال: علمائی دین دمفتیان شرعې متین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه شیعه حضرات دسورة المائده دپنځم او شپږم ایت په وجې سره په خپو باندې دمسحې دفرض کیدو قائل دی او په صرفی او نحوی ترکیب سره هم مسحه ثابتوی او غسل رجلین یعنی دخپو وینځلو ته دقران نه خلاف وائی او اعلان کوی چه سنی علماء ترقیامته پورې دغسل رجلین دثابت کولو نه عاجزدی نو هغه کوم نحوی اوصرفی ترکیب دې چه دهغې نه مونږ اهل سنت والجماعت دخپو وینځل ثابتوؤ دغه شان په نورو دلائلو اوبراهینو سره هم مختصر وضاحت اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: اهل سنت والجماعة منډی بهاؤالدین ضلع ګجرات ۱۷/۱۲/۱۹۷۲ء

الجواب: اعلم ان ارجلکم معطوف علی المغسول دون الممسوح یدل علیه القرآن والحدیث والاجماع والعقل، اما الاول فهو قوله تعالیٰ الی الکعبین ولم یقل الی الساقین والکعب غایة الغسل دون المسح واما الثانی فهی الاحادیث المتواترة الواردة فی عمل الغسل وترغیب الغسل والوعید علی ترکه واما الثالث فلان الصحابة رضی الله عنهم حتی علیا وابن عباس ذهبوا الی وظیفة الغسل، واما الرابع فان الرجلین اقرب الیٰ محل الغبار والنجاسة بخلاف الرأس والعجب من اهل التشیع انهم لم یلتفتوا الی قرأة النصب

مع ان العطف بالنصب على المجرور لا يصح الا فى المجرور بالحرف الزائد فافهم وتدبر﴿١﴾. (وانما كتبت الجواب بالعربية لانها مسئلة معضلة لا يفهمها العوام. فقط

د سفر په دروان کښې په موزو باندې مسح کولو کښې د صاحب هدایه په استدلال باندې د ابن الهمام کلام

١٥ ربيع الاول ١٤٠٩ھ

الجواب: ملخص استدلال صاحب الهداية ان كل مسافر يمسح ثلثة ايام فلا بد ان يكون مقدار السفر ثلاثة ايام والا فيصدق نقيض الكلية الاولى، اى بعض المسافرين لا يمسحون ثلاثة ايام فيلزم خلاف الحديث.

ملخص ايراد الامام ابن الهمام انه لو حمل هذا الحديث على الاطلاق لزم صدق نقيضه لان بعض المسافرين لا يمسحون ثلاثة ايام كما اذا بكر المسافر فى .

﴿١﴾قال العلامه ابراهيم الحلبى: والارجل من بين الاعضاء الثلثه المغسولة تغسل بصب الماء عليها فكانت مظنة للاسراف المذموم المنهى عنه فعطف على الممسوح لا لتمسح ولكن لينبه على وجوب الاقتصاد فى صب الماء عليها وقيل الى الكعبين فجئ بالغاية اماطة لظن ظان يحسبها ممسوحة لان المسح لا تضرب له غاية فى الشريعة انتهىٰ وقد ثبت فى الصحيحين من رواية عبد الله بن عمر وابى هريرة رضى الله عنهما ان رسول الله ﷺ رأى قوما توضؤا واعقابهم تلوح لم يمسها الماء فقال ويل للاعقاب من النار وفى رواية لابى هريرة رضى الله عنه ويل للعواقيب من النار وفى صحيح مسلم عن جابر رضى الله عنه قال اخبرنى عمر بن الخطاب رضى الله عنه ان رجلاً توضأ فترک موضع ظفر على قدمه فابصره النبى ﷺ فقال ارجع فاحسن وضوئک وعن عائشة رضى الله عنها لان تقطعا احب الى من ان امسح على القدمين من غير خفين وعن عطاء ماعلمت ان احداً من اصحاب رسو الله ﷺ مسح على القدمين فهذا اجماع من الصحابة على وجوب الغسل وهو يؤيد الاحاديث الصحيحة فلا عبرة بمن جوز المسح على القدمين من الشيعة ومن شذ (غنية المستملى المعروف بالكبيرى ص ١٥، ١٦ شرائط الصلاة)

اليوم الاول الى وقت الزوال حتى بلغ المرحلة فنزل بها للاستراحة وبات فيها ثم بكر فى اليوم الثانى ومشى الى مابعدالزوال ونزل ثم بكر فى الثالث ومشى الى الزوال فبلغ المقصد، لانه مسافر عند النية كما صححه السرخسى ولا يمسح ثلاثة ايام، فلا بد من ان يحمل هذا الحديث على التقيد اى كل مسافر كان سفره ثلاثة ايام فصاعداً يمسح ثلاثة ايام، فلم يصح استدلال صاحب الهداية بهذا الحديث ويصح كون قدرالسفر اقل من ثلاثة ايام، وان اجابوا عن هذا الايراد بان بقية كل يوم ملحقة بالمنقضى منه فلا يلزم كون قدر سفر هذا المسافر اقل من ثلاثة ايام، فهذالجواب لا يدفع هذا الايراد لان بقية اليوم الثالث لاتصح الحاقها بالمنقضى لعدم السفر فيها حقيقة ولعدم رخصة السفر فيها، فالايراد وارد الآن كما كان اى لزوم كون بعض المسافرين لايمسحون ثلاثة ايام، وهذا لازم باطل لازم من كون المبكر المذكور مسافراً فالملزوم مثله، وبالجملة ان المبكر المذكور غير مسافر فلا يمسح ثلاثة ايام ولا يقصر ايضاً فلايقصر مسافر يوم واحد وان قطع فيه مسيرة ايام.

ولا يبعد ان يجاب عن كلام ابن الهمام ان معنى الحديث ان كل مسافر اذا خلى وطبعه يمسح ثلاثة ايام مادام مسافراً، فجاز ان لايمسح ثلاثة ايام لمايعرضه كالعجلة فى السير، والمبكر المذكور لم يبق مسافراً فلذا لم يتمم اليوم الثالث فافهم ولا تعجل فى الرد والقبول. وهوالموفق

په جرابوباندې د مسح شرطونه

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه نن صبا کومې د نائلون جرابې دی آیا په دې باندې داحنافو په نزد مسح جائز ده که نه؟ دلته

بعضي خلق په دي جرابو باندي په مسح جائز وائی چه داهل ظواهرو په شان دی آیا داصحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: بنده رحمن الدین ضلع دیر ملاکند ډویژن

الجواب: د نائلون په جرابو باندي مسح کول جائزنه دی، ځکه چه په جرابو باندي دمسح دجواز دپاره داشرط دي چه داسي سختي اوغټي به وی چه صرف دا واغوندی نو دري میله پوري په کښي تللي شی اوشلیږی نه اوداشرط دي چه داواچوی او تړلونه بغیر هم غورځیږی نه او که دانه غورځیدل دتنګئ دوجي نه وی نو بیاهم مسحه کول جائز نه دی اودا شرط هم دي چه اوبه تری نه نه اوځی او څلورم شرط دادي چه دننه پکښي څه په نظر نه راځی یعنی چه سترګي پري اولګوي نو هم څه په نظر نه راځی.

یدل علیه مافی الدر المختار اوجوربیه ولو من غزل او شعر الثخینین بحیث یمشی فرسخا ویثبت علی الساق بنفسه ولایری ماتحته ولا یشف آه ﴿۱﴾ و فی الشرح الکبیر ص۱۰۸ وینبغی ان یقید بما اذالم یکن ضیقاً فانانشاهد مایکون منه فیق یستمسک علی الساق من غیر شد ولو کان من الکرباس انتهی ﴿۲﴾

او خبر شئ چه دنیلون جرابي دتنګئ دوجي نه نه غورځیږی لهذا په کښي دویم شرط موجودنه دي او اوبه ترینه هم اوځی او چه دومره راکاږی څومره چه خپي ته د اچولو په وخت کښي وی نو دهغي نه بهر والاځیز هم په نظر راځی او دریم اوڅلورم شرط هم په کښي نشته لهذا په دي باندي مسحه کول دمذهب نه خلاف دی ﴿۳﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶۹ جلد ۱ باب المسح علی الخفین)

﴿۲﴾ (غنیة المستملی ص۱۰۸ فصل فی المسح علی الخفین)

﴿۳﴾ قال ابن نجیم (قوله والجورب المجلد والمنعل والثخین ای یجوز المسح علی الجورب اذا کان مجلداً او منعلاً او ثخیناً...... والثخین ان یقوم علی الساق من غیر شد ولا یسقط ولا یشف وفی التبیین ولایریٰ ما تحته.

(البحر الرائق ص ۱۸۲ جلد ۱ باب المسح علی الخفین)

نائلون په جرابو مسح کول جائز نه دی

سوال: د نائلون په جرابو مسح جائز ده که ناجائز؟ بینوا توجروا

المستفتی: بهادرسید دروش چترال....۱۳صفر ۱۳۹۷ھ

الجواب: ناجائز ده ﴿۱﴾ وهوالموفق

د مسح علی الجوربین مسئله

سوال: په موزو باندي خومسحه صحیح ده لیکن کومي جرابي چه دباړي (کارخانو) نه راوړلي کیږی او هغه اوبه هم راکاږی نوبغیر عذر نه په دغسي جرابو باندي مسحه کول صحیح دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حضرت مولانا فضل مولی صاحب سابق شیخ الحدیث بدارالعلوم حقانیه اکوړه خټك ۱۴| ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: دمفتی به قول په بناباندي په جرابو مسحه کول جائز دی لیکن دجواز دپاره څه شرطونه دی چه په (درمختار باب المسح علی الخفین) کښي لیکلي شوي دی (منها ما ذکره (ای اشارالیه) المستفق) اودنائیلون په جرابو کښي دا شرطونه نشته ﴿۲﴾ لهذا په دي باندي مسح جائز نه ده وهوالموفق

﴿۱﴾ خفین دڅرمني موزو ته وائی اودمسحي په جواز کښي اصل هم خفین دی، غیر مدرک بالقیاس په وجي سره دقیاس تقاضا داده چه په غیر څرمني والا موزوباندي دي مسح جائز نه وی لیکن داستحسان په بنا باندي هغه غیر څرمني والاموزي چه په هغي کښي دخفین شرائط موجود وي په هغي به هم جائز وی او په نائیلون یاتار والا جرابو کښي دغه شرطونه نشته نو په هغي باندي به څنګه دخفین (څرمني والا موزي) پشان مسحه جائز شی (فافهم)

قال العلامه حصکفی او جوربیه ولو من غزل او شعر الثخینین بحیث یمشی فرسخا ویثبت علی الساق بنفسه ولایریٰ ماتحته ولایشف الا ان ینفذ الی الخف قدر الفرض. (الدر المختار ص۱۹۷ جلد ۱ باب مسح الخفین) ......(ازمرتب)

﴿۲﴾ **قال العلامه حصکفی اوجوربیه ولو من غزل او شعر ......** (بقیه حاشیه په بل مخ)

په فتاوی عالمګیري کښې د مسئله فرک المنی او مسح علی الجبائر په باره کښې تپوس

سوال: ﴿۱﴾ د فتاوی عالمګیری په تطهیر الانجاس کښې دی ومنها الفرک فی المنی، فرک الثوب، دفرک معنی ده جامه مږل او فرک عن الثوب څه څیز دجامونه مږل او لرې کول نو دلاندینې عبارت نه مراد به جامې مږل او څنډل وی یا ګرول او مږل.

ومنها الفرک فی المنی، المنی اذا اصاب الثوب فان کان رطباً یجب غسله وان جف علی الثوب اجزأ فیه الفرک استحساناً(کذافی العنایه) (جلد ا ص ۴۴)،

نن صبا ددې مسئلې په حکم کښې څه تبدیلی خونه ده راغلې؟

(۲) په جلدا ص ۳۵ المسح علی الجبائر کښې دی:

(الف) ویکتفی بالمسح علی اکثر الجبیرة (کذافی الهدایه) (ب) رجل باصبعه قرحة فادخل المرارة فی اصبعه او المرهم فجاوز موضع القرحة متوضأ ومسح علیها جاز اذا استوعب المسح العصابة وکذا فی حق المفتصد وعلیه الفتویٰ

په دیکښې په جبیره (پټئ) باندې د مسحې په باره کښې په اکثره جبیره باندې مسحې ته کافی وئیلې شوې دی مګر په عصابه کښې د استیعاب حکم دې دافرق ولې دې؟ که فرق دې دپاره وی چه جبیره دزخم نه زیاتی ځائې نیولې وی لهذا په هغې کښې په اکثر حصه باندې مسحه کافی ده او عصابه صرف په زخم باندې وی نو په هغې کښې استیعاب دې نو په مذکوره صورت کښې فادخل المرارة فی اصبعه والمرهم فجاوز..الخ) کښې په زیاتی ځائی باندې مراره ده په هغې کښې هم په اکثر مراره باندې مسحه کافی کیدل پکار دی وضاحت اوکړئ چه داپریشانی ختمه شی؟ بینو اتوجروا

المستفتی: محمدصادق ناظم مجلس منتظمه اشاعت فتاوی عالمګیریه سهګل جهلم... ۱۹۷۰ء۱۷/۵/۱

الجواب: (۱) فی ردالمحتار هوالحک بالید حتی یتفتت بحر (شامی ص ۲۲۸ جلد ۱) اومقصود منی لرې کول دی هرې طریقې سره چه وې (ب) ددلائلو او روایات

(بقیه حاشیه) الثخینین بحیث یمشی فرسخا ویثبت علی الساق بنفسه ولا یریٰ ماتحته ولایشف. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶۹ جلد ا باب المسح علی الخفین)

فقهیهؤ په وجه باندې حکم کښې څهٔ فرق نشته البته په درمختار کښې لیکلې شوې دی چه داستنجاء نه کولو په صورت کښې منی په فرک سره نشی پاکیدې ﴿۱﴾ (هامش ردالمحتار ص ۲۸۷ جلدا)(۲) استیعاب والا روایت مؤول دې یا مرجوح دې،یدل علی بعض المرادمافی ردالمحتار(ص ۲۵۹ جلد ۱)﴿۲﴾ وهوالموفق

په کومو شرطونو سره په جرابو باندې مسح جائزده؟

سوال: په جرابو باندې مسح جائز ده که نه؟ که جائز وی نو په کومو شرطونو سره؟ بعضې خلق په دې کښې جهګړه کوی او ماپه جرابو باندې مسح جائز وئیلې ده آیا داصحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: بشیراحمد حویلیان ایبټ آباد.... ۲۲\۱ذی الحجه ۱۳۸۸ھ

الجواب: که په جرابو کښې دا یوڅو شرطونه وی نو په هغې باندې مسح جائز ده ګنی نوجائزنه ده(۱) داسی سختې اوغټې وی چه صرف هم هغه واچوې اودرې میله پورې لاړشې او اونه شلیږی (۲) که هغه واچوې اوپه پنډی باندې ئی اونه تړی اوبیاهم نه غورځیږی (۳) چه دهغې نه اوبه نه راوځی (۴) چه دننه تری نه څه په نظر نه راځی (۵) که دپنډئ نه دتنګئ په وجې سره نه غورځیږی هغه هم نا منظوردی داشرطونه په کبیری ﴿۳﴾ او په درمختار﴿۴﴾

﴿۱﴾قال العلامه حصکفی ان طهر رأس حشفة کأن کان مستنجیا بماء وفی المجتبیٰ اولج فنزع فانزل لم یطهر الا بغسله. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۲۸ جلد ا باب الانجاس)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: ویحتمل ان یکون مراد المصنف ان المسح یجب علی کل العصابة ولا یکفی علی اکثرها لکن ینافیه انه سیصرح بانه لا یشترط الاستیعاب فی الاصح فیتناقض کلامه وانه کان الاولیٰ حینئذ تعریف العصابة لان الغالب فی کل عند علم القرینة انها اذا دخلت علی منکر افادت استغراق الافراد واذا دخلت علی معرف افادت استغراق الاجزاء الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۰۵ جلد ا مطلب فی لفظ کل اذا دخلت علی منکر)

﴿۳﴾ (غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۱۰۸ فصل فی المسح علی الخفین)

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتارص ۲۶۹ جلد ۱ باب المسح علی الخفین

وغيره کښې مذکوردی اوواضحه دي وی چه داشرطونه دنائلون په جرابو کښې بالکل نشته دي لهذا په هغې باندې هم مسحه جائزه نه ده.

په بوټ باندې مسح جائزده اوموڼځ پکښې قابل اعتراض دي

سوال: که بوټ دګیټونه بره وی يعنې ګیټئ پکښې پټې وی او بنه کلک ئی اوتړې اوڅه شليدلې ځائی پکښې هم نه وی نوآيا دې باندې مسح صحيح ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: طلامحمد خان ټل هنګو.... ۱۹۸۶ء/۱۷/۲۴

الجواب: مسح برين پاپوش قابل اعتراض نيست، ليكن نماز دورے قابل اعتراض است يکے از وجه نجاست، دوم از وجه عدم وضع اصابع بر زمين (در حالت سجده) نه حقيقتاً (كماهو واضح) ونه حكماً از جهت ارتفاع وعدم تابع شده پيش طرف وے كه مضبوط وسخت باشد كما اشار اليه القارى ﴿۲﴾. وهو الموفق

که په بوټ کښی شرطونه وی نو مسح اوموڼځ دواړه جائزدی

سوال: دابوټان چه دمضبوطې څرمنې نه جوړشوې دی اوګیټوپورې رسی يعنې

﴿۱﴾وفى منهاج السنن: قال مشائخنا اليوم لا يصلى بالنعال فى المسجد لان دخول المسجد متنعلاً من سوء الادب فى العرف الحادث ولان تلويث المسجد بها واقع لا محالة ولان علة التنعل قد انتهت لان اليهود والنصارىٰ فى زماننا يصلون فى النعال لا يخلعونها.

(ف) اعلم ان النعال اذا لم تكن مانعة من توجيه رؤس الاصابع الى القبلة فجاز الصلوٰة فيها والا فلا، كما يشير اليه كلام القارى فى المرقاة، فالصلوٰة فى المداس الرائج اليوم لا يجوز اذا كان مقدمه مرتفعاً واسعاً بحيث لا يمتلأ باصابع القدم فافهم.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۷۸ جلد ۱ باب ماجاء فى الصلوٰة فى النعال)

په هغې کښې دننه وی او دسجدې په دوران کښې پکښې ګوتې هم خوزی نوآيا په دې باندې مسح اوموڼځ جائزدې؟ بينوا توجروا

المستفتي: متعلم دارالعلوم حقانيه.... ۱۹۸۷ء/۱۲/۱۱

الجواب: برين پاپوش (بوټان) مسح جائزاست ونماز دروے درست است، لتحقق جميع شرائط مسح على الخفين والصلوة﴿۱﴾ هاں طهارت اين پاپوش ضرورى است. وهو الموفق

د نائلون په جرابو باندې د مسح کولو حکم

بعضې د نوې رڼړاوالا خلقو دطرفنه دامسئله را اوچته شوه چه دموزوپشان دنائيلون په جرابو هم مسح جائز کيدل پکاردی نو اکابر علماؤ دفقهې اوفتاوې په رڼا کښې ددې مسئلې شرعی حيثيت واضح کړو دحضرت مفتی اعظم دامت برکاتهم او علامه شمس الحق افغانی رحمه الله رائی او تحقيق فتوی ماهنامه الحق شائع کړې ده خودخپل داهميت په بنيادپه دې فتاوی کښې هم شامل کولې شی (از مرتب)

فى الدر المختار او جوربيه ولو من غزل او شعر الثخينين بحيث يمشى فرسخاً ويثبت على الساق بنفسه ولايرى ما تحته ولا يشف الخ، (حلبى كبير ص ۱۲۱) وحد الجورب الثخينين ان يستمسك اى يثبت ولا ينسدل على الساق من غير ان يشد

﴿۱﴾ دموڼځ دجواز حکم ځکه دې چه په دې کښې دسجدې په دوران کښې ګوتې برابر خوځی اودبوټ اوګوتوپه مینځ کښې څه داسې سختی او خلا نشته چه دموڼځ نه مانع اوګرځی (ازمرتب) په منهاج السنن کښی دی.

اعلم ان النعال اذا لم تكن مانعة من توجيه رفع الاصابع الى القبلة فجاز الصلوٰة فيها والا فلا، كما يشير اليه كلام القارى فى المراقاة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۷۸ جلد ۱ باب ماجاء فى الصلوٰة فى النعال)

بشی هکذا فسروه کلهم وینبغی ان یقید بما اذا لم یکن ضیقا فانانشاهد ما یکون فیه ضیق یستمسک علی الساق من غیر شد ولو کان من الکرباس. انتهیٰ

د پورته عبارت نه معلومه شوه چه په جرابو باندې په یو ځو شرطونو سره مسح کول جائزدی اول دا چه دومره غټې اوډبلې وی چه که یواځې جرابې واغوندې نو کم ازکم درې میله پکښې تلل اوشی اوتړلې ئی هم نه وی اوبیا هم دېنډئ (زنګون) نه لاندې نه کوزیږی اودویم داچه سمدستی ترینه اوبه نه اوځی کماصرح بهذا القید فی الشرح الکبیرص ۱۰۸، دریم داچه دننه پکښې څه ځیزپه نظر نه راځی یعنی که سترګې پرې او لګولې او اوګورې نو هم څه نه ښکاری څلورم دادېنډئ نه نه غورځیدل دتنګوالې په وجې سره نه وی.

د نائیلون جرابې چه څومره مونږ لیدلې دی په هغې کښې داشرطونه نشته ځکه چه په نائیلون کښې دربړ پشان دغوندېدلو او اوږدېدلو خاصیت موجود دې نو داغوستلو نه پس دهغې نهٔ غورځیدل دټینګیدلو او تنګئ د وجې نه دی اوکله کله د لږ مزل نه پس هغه دېنډئ نه غورځیږي ,,کما لایخفی علی من جرب،، اوکله چه دا جرابې داغوستلو په وخت کښې څومره راښکلې کیږی چه دهغې هومره راښکلې شی اوکتل پکښې اوکړې شی نو هرڅهٔ پکښې ښکاری او اوبه ترینه هم سمدستې اوځی اودتهاتّ په جرابو کښې داسی نه وی نو په دې وجه باندې په دې مسح کول جائز نه دی او که د نائیلون داسې جرابې وی چه په هغې کښې داشرطونه موجود وی نو بیا به دمفتی به قول مطابق په هغې باندې مسح کول جائزوی هذاماعندی ولعل عندغیری احسن من هذا...

(محمدفرید عفی عنه)

د حضرت العلامه شمس الحق افغانی رحمه الله تحقیق اووضاحت

دثخینین په باره کښې د فقهې په کتابونو کښې (ردالمحتارص ۱۸۸ جلد ۱) عبارت د (ثخینین) لاندې اوګورئ!

بحیث یمشی فرسخاً ویثبت علی الساق بنفسه ولایری ما تحته ولا ینشف (الدر) وفی الرد وفی بعض الکتب ینشف وفسر فی الخانیه الاول بان لا یشف الجورب الماء الی نفسه کالادیم والصرم وفسر الثانی بان لا یجاوز الماء الی القدم وقال تحت بنفسه ای من غیر شد اه.

ددې عبارت نه معلومه شوه چه د (جواز مسح علی الثخینین) دپاره سختوالې ضروری دې چه هغه په درې خبرو سره راځی (۱) چه بغیر د څپلونه پکښې سړې شرعی درې (۳) میله یا دهغې نه زیات تللې شی (۲) دتړلو نه بغیر دېنډئ پورې انختې وی (۳) او که اوبه پرې واچولې شی نو دننه نه ځی.

دا درې واړه کارونه اوخاص طورسره دریم کار دنائیلون په جرابو کښې بالکل نشته لهذا مسح پرې صحیح نه ده او په دیکښې احتیاط ځکه هم ضروری دې چه په قران کښې (غسل الرجلین) راغلې چه قطعی حکم دې او د (مسح علي الخفین) حدیثونه متواتر یا مشهور دی نو ددې وجې نه دتخصیص دپاره کافی دی صرف په (مسح علی الجوربین) کښې ځما په نزدداسې (صحیح السند) صریح الدلالة حدیثونه دشهرت په درجه کښې نشته او د (قیاس علی الخفین) دپاره دمضبوط مشاکلت اومشابهت ضرورت دې والله اعلم

(احقر شمس الحق افغانی بهاولپور)

....

الباب السادس

فی الحیض والنفاس

د حیض په حالت کښې د ښځې نه د پرتوګ دَ پاسه د فائدې اخستلو حکم

سوال: علمائی کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د حیض په حالت کښې د ښځې نه د پرتوګ د پاسه دفائدې اخستلو حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحیم.....۱۲۱مارچ ۱۹۸۴ء

الجواب: چه کله حائل موجود وی نو ممنوع نه دی ﴿۱﴾ وهوالموفق

د حائضې د لاس خوراک خوړل جائز دی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د حائضې دلاسونو خوراک وغیره خوړل جائز دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سرفرازخان کردکالا باغ میاں والی.....۱۹۷۵ء۱۴۱۱۰۱

الجواب: د حائضې په لاسونو سره خوراک پخول او خوړل ټول جائز دی. لحدیث اصنعوا کل شئ الاالنکاح ﴿۲﴾ ولان نجاستها حکمیه. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله یعنی مابین سرة ورکبة) فیجوز الاستمتاع بالسرة ومافوقها والرکبة وماتحتها ولو بلاحائل وکذا بما بینهما بحائل بغیر الوطء. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۱۴ جلد ۱ مطلب فی حکم وطء المستحاضة)

﴿۲﴾ (مشکواة المصابیح ص ۵۶ جلد ۱ الفصل الاول باب الحیض)

که د زنانه دروژې په حالت کښې حیض شروع شو نو امساک به کوی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوې زنانه د پشمنی نه پس سحر یاعرمه کښې خپله بیماری (جامې، حیض) شروع شی نو دهغه وخت نه خوراک څکاك جائزدی اوکه نه دماښام پورې به انتظار کوی؟

بینوا توجروا

المستفتی: فضل واحد باجوړایجنسی.....۱۲۱شوال ۱۴۰۴ھ

الجواب: داسی حائضه به امساک کوی (شامی) ﴿۱﴾ وهو الموفق

د حیض په حالت کښې داستغفار. درود شریف او تسبیحاتو وئیلو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زنانه دحیض اونفاس په دوران کښې تلاوت خونشی کولې خو (سبحان الله، الحمدلله، استغفار، درود شریف او نورذکرونه وئیلې شی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل واحد پشه سالارزی باجوړ.....۱۱۱جولائی۱۹۸۴ء

الجواب: داکلمات وئیل جائزدی (شرح التنویر) ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله کمسافر اقام وحائض)......والاصل فی هذه المسائل ان کل من صار فی آخر النهار بصفة لو کان فی اول النهار علیها للزمه الصوم فعلیه الامساک......وکذا کل من وجب علیه الصوم لوجود سبب الوجوب والاهلیة ثم تعذر علیه المضی ...... فانه یجب علیه الامساک الخ. (ردالمحتار علی هامش الدرالمختار ص ۱۱۶ جلد ۲ مطلب فی جواز الافطار بالتحری کتاب الصوم)

﴿۲﴾ قال الحصکفی (ولابأس) لحائض وجنب (بقراءة ادعیة ومسها وحملها وذکر الله تعالیٰ وتسبیح).

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۱۵ جلد ۱ باب الحیض)

د حیض د بندیدلو او حمل نه کیدلو دوایانو استعمالولو په صورت کښې د طهر د ورځو حکم

سوال: زید دبچونه پیداکیدلو په وجه سره دوائی استعمالوی آیا داجائز دی که نه؟ اودغه شان دحیض بندؤلو دپاره ګولی هم ورکوی نود طهادت حکم به وی که دحیض؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.....۱۹\۱مارچ۱۹۸۴ء

الجواب: دصحیح نیت اومقصد په بنیاد داسې کول جائز دی ﴿۱﴾ لکه څنګه چه عزل وغیره جائزدی﴿۲﴾ اودحیض بندولو په وخت کښې به دطهر (پاکئ) احکام جاری کیږی.﴿۳﴾ وهو الموفق

د حیض بندولو د پاره علاج کول جائزدی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څۀ فرمائی چه بعضې زنانه داغواړی چه په رمضان شریف کښې ټولې روژې اونیسی او دحج په ورځو کښې دحج په

﴿۱﴾ مثلاً دښځې ئی داسې بیماری وی چه دهغې په وجه باندې دماشومانو راوړلو قابله نه وی اوکه ښځه ئی صحتمنده وی بیماره نه وی نو بیا به دعارضی وقفې هم اجازت نه وی ځکه چه په دې سره دمسلمانانو افرادی قوت ته نقصان رسیږې چه دهغې اجازت هیچرې نشی ورکولې (سیف الله حقانی)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین الشامی (قوله ویکره ان تسقی لاسقاط حملها وجاز لعذر) کالمرضعة اذا ظهر بها الحبل وانقطع لبنها ولیس لابی الصبی مایستاجر به الظئر ویخاف هلاک الولد قالوا یباح لها ان تعالج فی استنزال الدم مادام الحمل مضغة او علقة ولم یخلق له عضو وقدروا تلک المدة بمائة وعشرین یوماً وجاز لانه لیس بآدمی وفیه صیانة الآدمی خانیه. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۳۰۴، ۳۰۵ جلد ۶ کتاب الحظر والاباحة باب البیوع)

﴿۳﴾ وفی الهندیه لا یثبت حکم کل منها الا بخروج الدم وظهوره وهذا هو ظاهر مذهب اصحابنا وعلیه عامة مشایخنا وعلیه الفتویٰ وهکذا فی المحیط. (فتاویٰ هندیه ص۳۸ جلد ۱ فصل فی احکام الحیض والنفاس والاستحاضة)

احکاماتو طواف وغیره کښې هم کمی رانشی ددې مقصد دپاره دانګریزی علاج ټیکه (انجکشن) وهی چه دهغې په وجې سره ئی حیض دمقرر شوې وخت پورې بندشی نوزید ایم بی بی ایس ډاکټر هم دې هغه وائی چه داعلاج مکمل طور سره اثرکونکې دې اوددغې انجکشن لګولو سره حیض دڅۀ مودې دپاره اودریږی نو دشریعت په رڼاکښې داسی کار کول جائزدې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد مشتاق احمد صوبائی اسمبلی خیبرروډپشاور...۱۹۹۱ء۱۵\۲

الجواب: دحیض بندولو یاشروع کولو دپاره علاج کول مباح دی نه مطلوب شرعی دی اونه ممنوع شرعی دی یدل علیه ﴿۱﴾

د نفاس په موده کښې استحاض راتلل

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څۀ فرمائی چه دیوې زنانه ماشوم پیداشو نود ۲۸ ورځوپورې ئی وینه راغلې وه یعنی جاری وه بیا دیارلس (۱۳) ورځې بنده شوه بیاپه څوارلسمه (۱۴) ورځ جاری شوه اوس به ددې زنانه نفاس څوورځې وی او دحیض به څه حکم وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرحمن مروت کرک.....۲۱\۱ربیع الثانی ۱۴۰۳ھ

الجواب: خبرشه په حیض اونفاس کښې پرله پسې والې ناممکن دې لکه چه ددوو (۲) حیضونو په مینځ کښې پرله پسې والې ناممکن دې په مینځ کښې یې کم نه کم پنځلس (۱۵) ورځې وقفه ضروری ده ﴿۱﴾ (شامی، بحر) نو که په

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: قال فی السراج سئل بعض المشائخ عن المرضعة اذا لم ترحیضا فعالجته حتی رءت صفرة فی ایام الحیض قال هو حیض تنقضی به العدة. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۰۲ جلد ۱ باب العدة)

﴿۲﴾ قال الحصکفی واقل الطهر بین الحیضتین او النفاس والحیض خمسة عشر یوماً ولیالیها اجماعاً ولاحد لاکثره. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۰۹ جلد ۱ مبحث فی مسائل المتحیره باب الحیض)

دې صورت کښې دا زنانه عادت والانه وی (۲۸+۱۲=۴۰) ورځې دهغې نفاس دې او روستو موده دطهر زمانه ده اوداوینه داستحاض ده ﴿۲﴾ اود عادت نه کیدلو په وجه باندې به د طهر زمانه پنځلس ورځې وی. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین اذا وقع فی المبتدأة ...... ونفاسها اربعون ثم عشرون طهرها اذ لا یتوالی نفاس وحیض ثم عشرة حیضها ...... خلافا لما فی الامداد من ان طهرها خمسة عشر والمعتادة ترد الیٰ عادتها فی الطهر ...... وهذا علی قول المیدانی الذی علیه الاکثر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۰۹ جلد ۱ مبحث فی مسائل المتحیره باب الحیض)

الباب السابع فی الانجاس

د جنابت، حیض اونفاس د پاره دطهارت حکمیه یعنی تیمم حکم

سوال: آیاد جنابت، حیض او نفاس دپاره هم طهارت حکمیه یعنی تیمم جائزدې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمدخطیب نورانی مسجد فرنتیر کالونی کراچی نمبر ۱۲ ...صفر ۱۳۹۲ھ

الجواب: طهارت حکمیه یعنی تیمم دحدیث اصغر، حدیث اکبر، حیض اونفاس ټولو دپاره جائزدې هرکله چه ئې په طهارت حقیقیه (غسل اواودس) باندې قدرت نه وی. ﴿۱﴾

صرح به فی جمیع کتب الفروع لاحاجة الی نقل عبارات الفقهاء. وهوالموفق

د مذی وتلو نه دَ بچ کیدلو تدبیر

سوال: کله کله بې اختیاره دفاسد خیالونو راتلو سره دمثانې نه مذی راوځی اوسره دکوشش نه هم په مونځ کښې داسی صورت پیدا کیږی نو آیا مونځ به صحیح وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: ممتازاحمد پشاور... ۱۹۸۲ء ۱۱۲۱

الجواب: داسې دی داستنجاء اود اودس کولو په وخت کښی په اله تناسل (اندام مخصوص) باندې یو پټئ (یونیم انچ پلنه شپږانچ اوږده) معمولی شان اوتړی چه دتکلیف نه محفوظ شی ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال الحصکفی: من عجز (مبتدا خبره) تیمم عن استعمال الماء المطلق الکافی لطهارته. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۷۰ جلد ۱ باب التیمم)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: اذا خاف الرجل خروج البول فحشا احلیله بقطنه ولولا القطنة یخرج من البول فلا بأس به ولا ینتقض وضوءه حتی یظهر البول علی القطنة کذافی فتاویٰ قاضی خان. (فتاویٰ هندیه ص ۱۰ جلد ۱ باب الوضوء فصل نواقض الوضوء)

په وینه ګنده شوي پلستر سره د عذر په وجې مونځ کول صحیح دي

سوال: داحقر خپه داکسیډنټ په وجه باندې دګیټونه بره پورې ماته شوې وه، بیائی زۀ په خیبر هسپتال کښې داخل کړم لیکن وینه بالکل نه وه ښکاره شوې نو بنده به په تیمم سره په ناستې مونځ کولو بیا په خپه کښې څه فرق راغې نو ماته ئې نشه راکړه اوخپه کښې ئې راته دستیلو میخ اولګولو اوپلسترئې کړه او ښه کافي وینه هم اووتله چه پلستر سره اونختله نوبنده په وینې سره دګنده شوي پلستر دوجې نه دمونځ کولو نه معذورشو اوس عرض دادې چه دغه شان کوم مونځونه زمانه قضاء شوې وې نو هغه به جوړیدو او پلستر لرې کولو نه پس قضاء راګرځوم اوکه نه هم دغه شان ئې ددې پلسترسره کوم؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالواسع بلی ټنګ کوهاټ... ۲۱\شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دپلستر اوپټئ سره چه کوم نجاست ونخلی هغه معاف دې ځکه چه دهغې وینځل ناممکن یاتکلیف والا دی باقاعده مونځ کولې شي. (۱) وهوالموفق

په جاری اوبو کښې دنجاست ملاویدلو حکم

سوال: چه مے فرمایند علماء دین دریں مسئلہ کہ جوئے آب جاری باشد، وبرائے ویں جوئے دیگر ناپاک یعنی بول خلط شده باشد، چه حکم دارند۔ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی سعدالرحمن علی زئی کوہاٹ......۶/صفر ۱۴۰۳ھ

(۱) قال العلامه ابن عابدين فان ضره الحل والغسل مسح الكل تبعاً والا فلا بل يغسل ماحول الجراحة ويمسح عليها لا على الخرقة ما لم يضره مسحها فيمسح على الخرقة التي عليها ويغسل حواليها وما تحت الخرقة الزائدة لان الثابت بالضرورة يتقدر بقدرها كما اوضحه فى البحر عن المحيط والفتح.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۰۵ جلد ۱ قبيل باب الحيض) ...... وهاب

الجواب: اگربعد ازاختلاط وآمیزش آب جوی جاری متغیرشود یعنی دریں آب رنگ یا طعم یا بوئې نجاست ظاهرشد، پس این جوئی نجس باشد ورنه نجس نباشد (۱) (هدایه، شامی، بحر، هندیه)۔ وهوالموفق

د نابالغه ماشومانوپه اطلاع باندې به په اوبو د نجاست حکم نشی لګولی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یو کوهی کښې یو ناپاکه ټپوس اوغورځیدو تقریباً شل (۲۰) ورځې پس ورو هلکانو اقرار اوکړو چه داټپوس مونږ غورزولې وو نواوس به ددې کوهي داوبو څۀ حکم وی اوکوم څیزونه چه په دې سره وینځلې شوې دی اوکوم مونځونه وغیره چه په دې سره شوې دی دهغې به څۀ حکم وی؟ راګرځول ئی لازمی دی که نه اودځومره ورځو اعاده به کول وی؟ بینوا توجروا

المستفتي: احسان الله هزاروی متعلم دارالعلوم حقانیه ۱۸\دسمبر ۱۹۷۴ء

الجواب: دنابالغه بچو خبر ورکول نامنظور دی لهذا داوبه به دهغه وخت نه ناپاکه ګڼړلې کیږی (۲) دکوم وخت نه چه ئی پته اولګی.

کمافی احکام الصغار الصبی او المعتوه اذا اخبر بنجاسة الماء لا تثبت النجاسة بقوله لانه لقلة عقله قد يكذب فلا يترجح صدقه على كذبه (هامش جامع الفصولين ص ۱۴۳ جلد ۱) (۳). وهوالموفق.

(۱) قال العلامه حصكفى وبتغير احد اوصافه من لون او طعم اوريح ينجس الكثير ولو جارياً اجماعاً. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۱۳۶ جلد ۱ باب المياه)
(۲) قال العلامه حصكفى ومذ ثلاثة ايام بلياليها ان انتفخ او تفسخ استحسانا وقال من وقت العلم فلا يلزم مهم شئ قبله قيل وبه يفتى.
(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۱۶۱ جلد ۱ مطلب فى تعريف الاستحسان)
(۳) وفى الهنديه: ولو كان المخبر بنجاسة الماء صبيا او معتوهاً يعقلان ما يقولان فالاصح ان خبرهما فى هذا كخبر الذمى (اى لا يقبل) لانه ليس لهما ولاية الالزام هكذا فى فتاوىٰ قاضى خان. (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۳۰۹ جلد ۵ الباب الاول فى العمل بخبر الواحد)

د ناپاکه تیلو د پاکولو طریقه

سوال: دشرشمو دتیلو ټیم دي چه په هغې کښې به تقریبالس (١٠) سیره تیل وی په یو ټیم کښې منږک (چوها) اوموندلې شو نو آیا اوس داتیل پاک دی که ناپاک؟ اوپه خپله ئې استعمالولې شو که نه؟ اودپاکولو طریقه ئی څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مختاراحمد شوګرملزچارسده.....١۴جمادی الثانی ١۴١١ھ

الجواب: ته داتیل یا غوړی په اته سیره ګرامو اوبو کښې واچوه اوهغې اوبو ته حرکت ورکړه کله چه ښه په قلار شی نو یو بل لوښی ته تری نه داتیل یاغوړی واړوه چه په هغې کښې هم تقریبااته (٨) سیره ګرمې اوبه وی او چه دحرکت ورکولو نه پس په آرام شی نو په بل کښې دغه شان دری (٣) ځلې دې کولو سره په داتیل اوغوړی پاک اوحلال شی (شامی) ﴿١﴾ وهوالموفق

د حلال څناورو د متیازو او سوټو اود چرګې د بولو (غلو) حکم

سوال: ټول حلال څناور اودکومو چه مونږ غوښې خورو دهغې متیازې غُل وغیره دچاپه جامویابدن باندې اولګی نو دا غلاظت خفیفه دې که غلیظه دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام محمد ډهوک منجو کاجټ کیملپور..... ١٩٧٢ء١٢١\٨

الجواب: (١) دکومو څناوروغوښه چه حلاله ده دهغوی متیازې نجاست خفیفه دې (کما فی الهدایه والدرالمختار) ﴿ ٢﴾ اوپه سوټو کښې اختلاف دې.

﴿١﴾ قال ابن عابدین ولو تنجس...... الدهن یصب علیه الماء فیغلی فیعلوا الدهن الماء فیرفع بشئ هکذا ثلاث مرات، اه. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٢۴٥ جلد ١ مطلب فی تطهیر الدهن والعسل)(ومثله فی الطحطاوی ص ١٦٠ باب الانجاس)

﴿٢﴾ قال العلامه حصکفی من نجاسة مخففة کبول مأکول ومنه الفرس وطهره محمد. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ٢٣٥ جلد ١ باب الانجاس)

دامام ابوحنیفه رحمة الله علیه په نزدباندې نجاست غلیظه دی لیکن دعموم بلوٰی دوجې نه نجاست خفیفه کیدل زیات مناسب دی﴿١﴾ اوپه دی هم پوهه شی چه په نجاست غلیظه کښې هم دلاس دَ تلی په اندازې سره معاف دی اوپه خفیفه کښې د څلورمې حصې نه کم معاف دی﴿٢﴾.(٢) دچرګانو غل نجاست غلیظه دی ﴿٣﴾ وهوالموفق

دسلس البول د مریض د پاره چه کله ګران وی نو جامې وینځل یې ضروری نه دی

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دسلس البول مریض خوبه دهر مونځ دپاره نوې اودس کوی لیکن دجامو سره به څهٔ کوی دهغې دبدلولو ضرورت شته که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالودود کوهاټی تیراه..... ١٩٧٦ء١٣\٥\١

الجواب: که ګرانه نه وی نو جامې به وینځی او که ګرانه وی مثلاً دمونځ ختمولونه مخکښې ئی جامې بیا پلیتیږی نو وینځل ئی ضروری نه دی﴿۴﴾ (شامی ص٢٨٢ جلد١) وهوالموفق

﴿١﴾ قال العلامه ابن عابدین:(قوله وطهر هما محمد آخرا ای فی آخر امره حین دخل الری مع الخلیفة ورأی بلوی الناس من امتلاء الطرق والخانات بها وقاس المشائخ علی قوله هذا طین بخاریٰ. (قوله وبه قال مالک) فیه انه یقول ماأکل لحمه فبوله ورجیعه طاهر فقط فلا یقول بطهارة روث الحمار.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص٢٣٥ جلد ١ باب الانجاس)

﴿٢﴾ قال العلامه الحصکفی: وعفاالشارع عن قدر درهم وان کره تحریما فیجب...... ونجاسة خفیفة ...... وعفی دون ربع جمیع بدن وثوب الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ٢٣١،٢٣٥ جلد ١ باب الانجاس)

﴿٣﴾ قال العلامه الحصکفی: وخمر ...... وخرء کل طیر لا یذرق فی الهواء کبط اهلی ودجاج. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص٢٣۴ جلد ١ باب الانجاس)

﴿۴﴾ قال العلامه الحصکفی: وان سال علی ثوبه فوق الدرهم جازله ان لا یغسله ان کان لوغسله تنجس قبل الفراغ منها ای الصلاة والایتنجس قبل فراغه فلا یجوزترک غسله هو المختار للفتویٰ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ٢٢۴ جلد ١ مطلب فی احکام المعذور)

که په ختهٔ کښې اوبه یا خاوره پلیته وی نو د مفتیٰ به قول مطابق ختهٔ به پاکه وی

سوال: دقاضی خان په صفحه ۱۳ کښې دی.

اتراب الطاهر اذا جعل طينا بالماء النجس او على العكس الصحيح ان الطين نجس ايما كان نجسا (نور الکشور) او په بنایه جلد اول ص ۲۵۷ نور الکشور کی دی: ان الماء والتراب اذا اختلطا وصار طيناً واحد هما نجس فقيل العبرة فيه للماء وقيل للتراب وقيل للغالب وقيل ايهما كان طاهراً فالمطين طاهر وبه قال الاكثر وقيل ان كان نجسين فالطين طاهر لانه صار شيأ آخر كالخمر الخ،

په دې دواړو کښې راجح قول کوم یو دې طهارت طین که نجاست طین (ختهٔ) صحیح جواب سره د حوالونه اولیکئ اوددواړو جهانو اجر حاصل کړئ؟

بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمد یوسف وانده سیمولکی مروت..... ۱۹۷۰ء

الجواب: دامختلف فیه مسئله ده قاضی خان او ابو اللیث سمر قندی، شارح المنیة او صاحب المحیط خودیته ترجیح ورکړې ده چه په دې دواړو څیزونو کښې کوم یو هم ناپاک وی نو ټول به پلیت وی ﴿۱﴾ اوالدر المختار والا داخبره غوره کړې ده چه کله دواړه پلیت نه وی نو مخلوط به پاک وئ.

وقال الشامی هذا ما عليه الاكثر فتح وهو قول محمد والفتوىٰ عليه بزازيه فليراجع الى ردالمحتار (ص ۳۳۴ جلد ۱)

نو بس هم دیته مفتیٰ به قول وئیلې شوې دې ﴿۲﴾ نودیته به ترجیح ورکولې شی اګر چه په هغه بل کښې احتیاط موجود دې فقط

﴿۱﴾ قال العلامه ابراهيم الحلبى: الماء والتراب اذا اختلطا وكان احدهما نجساً فالطين الحاصل منها نجس لان اختلاط النجس بالطاهر ينجسه هذا هو الصحيح كما ذكره قاضى خان وهو اختيار الفقيه ابى الليث وكذا روى عن ابى يوسف ذكره فى الخلاصه.
(غنية المستملى ص ۱۸۶ فصل فى الأسار)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصكفى: رطوبة الفرج طاهرة خلافالهما العبرة للطاهر من تراب او ماء اختلطا به يفتىٰ، قال ابن عابدين هذا ماعليه الاكثر فتح وهو قول محمد والفتوىٰ عليه بزازيه.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۵۷ جلد ۱ قبيل كتاب الصلاة)

چه د خاورو تیل په جامو اولګې نودمونځ کولو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه آیا دخاورو تیل پاک دی؟ که داپه جامو اولګی نو دغه حالت کښې دمونځ کولو څه حکم دې؟

بینوا توجروا

المستفتی: محمد عبد الرحیم عزیز موضع مولې پور کبیر والا ملتان..... ۱۹۲۹ء/ ۱۹۱۳۱

الجواب: بغیر دڅه اختلاف نه بالکل پاک دی لیکن بوئی دار دی نو جماعت ته داسې جامو کښې تلل اومونځ کول مکروه دی ﴿۱﴾ (کبیری ص ۶۶۳) وهوالموفق

که په مرغئ یا ماشوم باندې ګندګې وی اوپه مونځ ګذار باندې کینې نو مونځ نه فاسد یږی

سوال: په یو کتاب کښې ئی د (مراقی الفلاح) په سند سره لیکلې دی چه دمونځ ګذار په غیږ یا په شا باندې ماشوم یا مرغي کینی چه په هغه باندې دفساد په مقدار نجاست لګیدلې وی نو مونځ ئی کیږی آیا داصحیح دی؟

بینوا توجروا

المستفتی: محمد رفیق شاه اسماعیل شهید روډ راولپنډی..... ۱۹۲۹ء/ ۱۱۱۲۱

الجواب: داجزئیه صحیح ده په فتاوی کښې لیکلې شوې ده ﴿۱﴾ تائید کښې ئی حدیث هم موجود دې ﴿۳﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال ابن عابدين الشامى (قوله واكل نحوثوم ويمنع منه) اى كبصل ونحوه مما له رائحة كريهة للحديث الصحيح فى النهى عن قربان آكل الثوم والبصل المسجد الخ.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۸۹ جلد ۱ مطلب فى الغرس فى المسجد)
وقال العلامه ابراهيم الحلبى: الاول فيما تصان عنه المساجد يجب ان تصان عن ادخال الرائحة الكريهة لقوله عليه السلام من اكل الثوم والبصل والكراث فلا يقربن مسجدنا فان الملائكة تتأذى مما يتأذى منه بنو آدم متفق عليه. (غنية المستملى المعروف بالكبيرى ص ۵۶۲ فصل فى احكام المسجد)

﴿۲﴾ قال العلامه الشرنبلالى: وجلوس صغير يستمسک فى حجر المصلى وطير متنجس على رأسه لا يبطل الصلاة اذالم تنفصل منه نجاسة. (مراقى الفلاح على هامش الطحطاوى ص ۱۱۳ باب شروط الصلاة واركانها) (وهكذافى الهنديه ص ۶۳ جلد ۱ قبيل فصل استقبال القبلة)

﴿۳﴾ عن ابى قتاده الانصارى ان رسول الله ﷺ كان...... (بقيه حاشيه په بل مخ)

د جناح كيپ د څرمنې مسئله

سوال: جناح كيپ يا قراقلي چه د كومې څرمنې نه جوړيږي دهغې بهترينه څرمن دهغې ګډې د بچي نه جوړيږي چه دمور په خيټه كښې وي اودويم قسم څرمن دذبح كولو نه پس حاصليږي آيا داعمل صحيح دې چه صرف دخپل شوق دپاره موراو بچي ذبح كړې شي نو داظلم نه دې؟ او كه داسې كس امامت كوي نو دهغه اقتداء به صحيح وي؟ دغه شان ددې نسل كشئ دجواز او نه جواز حيثيت څه دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: معاويه رسول خان كيمل پور روډ پاكستان كراچي... ۱۴۰۱/۱۱/۱۴ھ

الجواب: خبرشه چه دمردار ځناور څرمن داوچيدلو نه پس پاكيږي ﴿۱﴾ (حديث وفقه) اوګډه دبچې سره ذبح كول ممنوع شرعي نه دې نو داسې كار كول دتقوىٰ نه خلاف نه دې البته دزړه دسختې باعث ضرور دې چه دا امامت ته ضرر نه رسوي. وهوالموفق

د جنب خوله پليته نه ده

سوال: علمائى دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى كه يو جنب سړې استنجاء

(بقيه حاشيه) يصلى وهو حامل امامة بنت زينب بنت رسول الله ﷺ ولابى العاص ابن ربيعة بن عبد شمس فاذاسجد وضعها واذا قام حملها. (صحيح البخارى ص ۷۴ جلد ۱ باب اذا حمل جارية صغيرة على عنقه فى الصلوٰة كتاب الصلوٰة)

﴿۱﴾ عن ابن عباس رضى الله عنه قال قال رسول الله ﷺ ايما اهاب دبغ فقد طهر، (الجامع الترمذى ص ۳۰۳ جلد ۱ باب ماجاء فى جلود الميتة اذا دبغت)

وقال العلامه ابراهيم الحلبى: وكل اهاب دبغ فقد طهر...... جازت الصلوٰة معه ملبوساً او مفروشا او محمولا الا جلد الخنزير لنجاسة عينه. (غنية المستملى شرح منية المصلى ص ۱۵۱ باب الانجاس)

كوي او په بدن باندې ئې څه ښكاره پليتى نه وى نو ددې سړې خوله پاكه ده. كه ناپاكه ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: غلام حبيب اكبرپوره نوشهره... ۱۵/فروري ۱۹۸۹ء

الجواب: دجنبي خوله پليته نه ده لهذا دې سره جامې نه پليتيږي.

قال فى الدرالمختار فسور آدمى مطلقاً ولو جنبا او كافراً وحكم عرق كسؤر ﴿۱﴾. وهوالموفق

مصنوعى خاوره پاكه ده

سوال: علماء دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه مصنوعى خاوره دشريعت په رڼا كښې پاكه ده كه ناپاكه؟ چه داپه زمكه واچولې شى نو هلته مونځ كيږي كه نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمدخورشيد رسالپورګنډيرى نوشهره... ۱۸ربيع الثانى ۱۳۹۷ھ

الجواب: مصنوعى خاوره پاكه ده لتبدل الذات ﴿۲﴾ وهوالموفق

په وينه ګنده شوې نو ټونو سره مونځ اداكول

سوال: علماء دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه ديو امام په جيب كښې روپۍ وى چه په وينو ګنده وى او خلقو ته مونځ هم وركوى نو امام مونځ خو اونه شو نو امام به ټولو خلقوته اطلاع وركوى اوكه صرف امام به قضاء راوړى؟ بينوا توجروا

المستفتي: رحمت نبى ډاک اسماعيل خيل نوشهره يكم ذى الحجه ۱۳۸۹ھ

﴿۱﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۱۶۳ جلد ۱ مطلب فى السئور)

﴿۲﴾ قال العلامه ابراهيم الحلبى: واكثر المشائخ اختار واقول محمد رحمه الله وعليه الفتوىٰ لان الشرع رتب وصف النجاسة على تلك الحقيقة وقد زالت بالكلية، فان الملح غير العظم واللحم فاذا صارت الحقية ملحا ترتب عليه حكم الملح ...... وعلى قول محمد فرعوا طهارة صابون صنع من دهن نجس وعليه يفرع مالو وقع انسان وكلب فى قدر الصابون فصار صابونا يكون طاهراً لتبدل الحقيقة . (غنية المستملى المعروف بالكبيرى ص ۱۸۶ فصل فى الاسار) ۔

الجواب: که وینه دتلی دپلنوالی نه زیاته نه وی نو دامعاف ده ﴿١﴾ او دمونځ د راګرځولو حکم په چاباندې هم نشته او که زیاته وی نو صرف په امام باندې اعاده ضروری ده که نورخلقو ته معلومه وی نو اعاده دی او کړی اوکه معلومه نه وی نو دامام شافعی رحمه الله په قول باندې به فتوی ورکولې شی او اعادې اعلان به ضروری نه ﴿٢﴾ هکذا فی الفتاوی.

د جنابت په حالت کښې خوراک څکاک او ګرځیدل وغیره جائزدی

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې جنب شو داوبو دموجودګې باوجود نه اودس کوی اونه تیمم نودهغه دپاره اوده کیدل، روټی خوړل اوبه څکل سلام اچول یا اخستل یا ګرځیدل وغیره ترکوم حد پورې جائز دی حرام دی که مکروه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فقیرمحمد معصوم سرائې نورنګ بنوں.... ١٩٧٧ء/١٨/١٠

الجواب: دجنابت په حالت کښې اوده کیدل خوراک څښاک ګرځیدل سلام اچول

﴿١﴾وفی الهندیه: (النجاسة) المغلظة وعفی منها قدر الدرهم والصحیح ان یعتبر بالوزن فی النجاسة المتجسدة وهو ان یکون وزنه قدر الدرهم الکبیر المثقال وبالمساحة فی غیرها وهو قدرعرض الکف هکذا فی التبیین والکافی واکثر الفتاوی. (والمراد بعرض الکف عرض مقعد الکف وهو داخل مفاصل الاصابع.)

(فتاوی عالمگیریه ص ۴۵ جلد ۱ الفصل الثانی فی الاعیان النجسة)

﴿٢﴾قال الحصکفی کما یلزم الاخبار القوم اذا امهم وهو محدث...... بالقدر الممکن...... والا لایلزمه بحر عن المعراج وصحح فی مجمع الفتاوی عدمه مطلقا لکونه عن خطا معفو عنه قال ابن عابدین وصحح فی مجمع الفتاوی وکذا صححه الزاهدی فی القنیه والحاوی والیه اشار ابویوسف ...... واما صلاتهم فانهاوان لم تصح ایضاً لکن لا یلزمهم اعادتها ولا یلزمه اخبارهم لعدم تعمده فافهم.

مع ردالمحتار ص ۳۳۸ جلد ۱ باب الامامة)

دسلام جواب ورکول ټول جائزدی.

لان النبی ﷺ انکر علی من امتنع عن المصافحة ولم ینکر علی المشی وغیره کما لا یخفی علی من راجع الی کتب الاحادیث ﴿١﴾ واما عدم ردالسلام قبل التیمم والوضوء فمحمول علی الدوام ﴿٢﴾. وهوالموفق

غنمو وغیره ته د خنزیر لاړې لګیدل

سوال: ځمونږ په علاقه ډیر خنزیران دی چه اکثر فصلونه تباه کوی نو کوم غنم یا فصل وغیره چه خنزیر خراب کړی نو آیا دهغې خوړل جائزدی؟

بینوا توجروا

المستفتی: حافظ جهانداد خطیب جامع مسجد اټک ۱۳/۱۱ رمضان ۱۴۰۵ھ

﴿١﴾عن ابی هریرة رضی الله عنه قال لقینی رسول الله ﷺ وانا جنب فاخذ بیدی فمشیت معه حتی قعد فانسللت فاتیت الرجل فاغتسلت ثم جئت وهو قاعد فقال این کنت یااباهریرة فقلت له فقال سبحان الله ان المؤمن لا ینجس، وعلی هامش المشکواة وفی شرح السنة فیه جواز مصافحة الجنب ومخالطته وهو قول عامة العلماء واتفقوا علی طهارة عرق الجنب والحائض، وفیه دلیل علی جواز تاخیر الاغتسال للجنب وان یسعیٰ فی حوائجه، مرقاة.

(مشکواة المصابیح ص ۴۹ جلد ۱ باب مخالطة الجنب وما یباح له الفصل الاول)

﴿٢﴾وفی منهاج السنن: قوله وهو یبول فلم یرد علیه فوراً بل رد علیه بعد الطهارة بدلیل روایات اخری، اعلم انهم صرحوا علی انه لا یسلم علی من یبول او یتغوط او یصلی او یتلوا او یذکر الله تعالیٰ او یؤذن او یقیم او یدرس او یاکل وغیر ذلک فمن سلم علیهم فلم یستحق الرد واما رده ﷺ علی هذا المسلم فمحمول علی الاستحباب او تطیب القلب واما السلام علی من یستنجی من البول بالحجر اوالمدر قائماً او قاعداً فلم یثبت فیه من الفقهاء شئ والراجح هو الجواز اذا کان غیر مکشوف العورة، لان النبی ﷺ ندب الی السلام علی الاهل بلا استثناء الحائضة والنفساء ولم یقل احد من الفقهاء بکراهة السلام علی الحائضة اوا لنفساء وکذا علی من به داء سلس البول.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۱۸ جلد ۱ باب کراهیة ردالسلام غیر متوضئ)فرتن

الجواب: ددغه ځيزونو خوراک جائزدې ليکن دځه سره چه دخنزير لاړې لګيدلې وی دهغې خوراک جائزنه دې خو صرف دلاړو لګيدلو شک حرامونکې نه دې ﴿۲﴾ فقط

په ډرائی کلينر مشين کښې وينځلو سره جامې نه پاکيږی

سوال: علمائ دين دې مسئلې باره کښی څه فرمائی چه په ډرائی کلينرمشين کښې په مختلفو پوډرو اومائع ځيزونو سره جامې صفاکوی نوآيا دې طريقې سره جامې دګندګې نه صفا کيږی حال داچه صفا کيدو دپاره درې ځلې اوبو سره وينځل اوموږل هم ضروری دی؟ بينوا توجروا

المستفتی: معين الدين ناصرشور سوات.... ۱۹۷۷ء۱۸۱۱۶

الجواب: په ډرائی کلينر مشين کښی ناپاکې جامې نه پاکيږی البته د خيرونه صفا کيږی.

لان المائع الذی يغسل به الثوب فيه ليس بجار لا حقيقة ولا حكماً فيتنجس المائع عند القاء الثوب النجس فكيف يطهر الثوب فافهم (ماخوذ از ردالمحتار) ﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه الحصكفی: وسؤر خنزير و كلب وسباع بهائم ومنه الهرة البرية وشارب خمر فور شربها ولوشاربه طويلا لا يستوعبه اللسان فنجس.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۶۳ جلد ۱ مطلب فی السئور)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين ولم يحكم بنجاسته للشک.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۶۴ جلد ۱ مطلب فی السئور)

﴿۳﴾ قال العلامه ابن عابدين: (قوله وحكم سائر المائعات الخ) فكل ما لا يفسد الماء لا يفسد غير الماء وهو الاصح محيط وتحفة والاشبه بالفقه بدائع اه بحر وفيه من موضع آخر وسائر المائعات كالماء فی القلة والكثرة يعنی كل مقدار لو كان ماء تنجس فاذا كان غيره ينجس، ومثله فی الفتح. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۳۶ جلد ۱ مطلب حكم سائر المائعات كالماء فی الاصح).

وقال العلامه ابن نجيم: (قوله يطهر البدن والثوب بالماء وبمائع مزيل كالخل وماء الورد) هذا بالاجماع ارادبه الماء المطلق...... واراد بطهارة البدن ...... (بقيه حاشيه په بل مخ)

د شرابی د خولې حكم

سوال: ځمونږ ځائې كښې يومولوی صاحب دشرابی باره كښې اووئيل چه دكافر او جنبی خوله پاكه ده اود شرابی خوله پليته ده دغه شان دهغه دبدن اجزاء هم پليت دی هم دې وجې نه دشرابی دپاره صفاحكم دې چه شرابی دی مونځ نه كوی ځكه چه د شرابی مونځ نه قبليږی نو براه مهربانی ددې مسئلې حكم څه دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: فضل اكبرجلبئ صوابی.... ۱۹۷۹ء۱۲۱۱۲۰

الجواب: د شرابی خوله نجس (پليت) كيدل او اودس ماتونكې كيدل مرجوح قول دې اود شرابی دپاره دمونځ نه كولو حكم غلط دې (فليراجع الی ردالمحتار ص ۶۴۰ جلد ۵) ﴿۱﴾ فقط

(بقيه حاشيه) طهارته من الخبث لا من الحدث ...... قياسا علی ازالتها بالماء بناء علی ان الطهارة بالماء معلولة بعلة كونه قالعا لتلک النجاسة والمائع قالع فهو محصل ذلک المقصود فتحصل به الطهارة.
(البحر الرائق ص ۲۲۱ جلد ۱ باب الانجاس)

﴿۱﴾ قال العلامه الحصكفی: عرق مدمن الخمر خارج نجس...... وكل خارج نجس ينقض الوضوء فينتج ان عرق مدمن الخمر ينقض الوضوء لكنه محتاج لاثبات الصغریٰ...... قلت قال شيخنا الرملی كيف يعول عليه وهو مع غرابته لا يشهد له رواية ولا دراية اما الاولیٰ فظاهر اذ لم يرو عن احد ممن يعتمد عليه واما الثانية فلعدم تسليم المقدمة الاولیٰ ويشهد لبطلانها مسئلة الجدی اذا غذی بلبن الخنزير فقد عللوا حل اكله بصيرورته مستهلكا لا يبقی له اثر فكذلک نقول فی عرق مدمن الخمر ويكفينا فی ضعفه غرابته . وقال ابن عابدين: قال الرملی ايضا فی حاشية المنح وتقدم فی كتاب الاشربة عن المحقق ابن وهبان انه لا تعويل ولا التفات الی كل ماقاله صاحب القنية مخالف للقواعد ما لم يعضده نقل من غيره ولم ينقل عن احد من علمائنا المتقدمين والمتأخرين ان عرق مدمن الخمر ناقض للوضوء. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۵۱۶ جلد ۵ مسائل شتیٰ قبيل كتاب الفرائض)

د دباغت نه پس د کومو کومو ځناورو

څرمني پاکیږي اود کومونه پاکیږي

سوال: علمائی دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی ﴿۱﴾ چه آباد سپی څرمن ددباعت نه پس داستعمال قابل ده یعنې په غاړه کښې اچولو سره به مونځ کیږی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سمیع الرحمن مراد آباد ګړهی کپوره مردان.... ۱۲۳\شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: دسپی هډوکی او اوچه څرمن ددباعت نه پس پاکه ده اودمونځ نه مانع نه ده ﴿۱﴾ وهوالموفق ﴿۲﴾ مار منږک اوخنزیر هغه ځناور دی چه ددباعت نه پس ئی هم څرمنی نه پاکیږي.

اما لعدم الاحتمال ،اولوجه آخر فلیراجع الی ردالمحتار ﴿۲﴾ (ص ۱۲۲ جلد۱). وهوالموفق

د جنابت په حالت کښې نوکونه

ویښته وغیره اخستل مکروه تنزیهی دی

سوال: علمائی دین دي مسئلې باره څه فرمائی چه دجنابت په حالت کښې نوکونه پریکول ویښته کټ کول وغیره مکروه تحریمی دی که مکروه تنزیهی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق ډی: ۵۵۲ راوالپنډی

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: لیس الکلب بنجس العین عند الامام وعلیه الفتویٰ وان رجح بعضهم النجاسة کما بسطه ابن الشحنة فیباع ویؤجر ویضمن ویتخذ جلده مصلی ودلوا الخ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۵۳ جلد ۱ مطلب فی احکام الدباغة)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی: ومالا یحتملها فلا وعلیه فلا یطهر جلد حیة صغیرة...... وفارة...... خلا جلد خنزیر فلا یطهر وقدم لان المقام للاهانة الخ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۴۹ جلد ۱ مطلب فی احکام الدباغة)

الجواب: عالمګیری داکراهیت دقید نه بغیر ذکر کړی دی ﴿۱﴾ لیکن په دې کښې څه امر نهی او وعید نه دې راغلي لهذا دا کراهت تنزیهی معلومیږی ﴿۲﴾ وهوالموفق

په صحرا او آبادئ دواړو کښې د متیازو

په وخت قبلې ته مخ او شا کول نه دی پکار

سوال: علمائی دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د تشو یا ډکو متیازو دپاره خو قبلې ته مخامخ کیناستل ناجائزدی لیکن که یو سړی صرف تشې متیازې کوی او داسی کینی چه قبلې ته یې شا راځی نو داسی کول به جائز وی؟ بعضی خلق وائی چه شرقاً غرباً کیناستل ناجائز دی برابره خبره ده چه قبله مخې ته وی که شاته وی اوبعضی خلق داشرط لګوی که دبیت الخلاء دروازه بنده وی نو جائز دی صحیح مسئله اولیکئ ډیر مهربانی به وی والسلام

المُستفتی: خلیل الله تهائی لینډ..... ۱۲۰\اپریل ۱۹۷۵ء

الجواب: په دې مسئله کښې ځمونږ مذهب ډیر احتیاط والا دې ځمونږ په نزد به په صحرا او آبادئ دواړو کښې تشو متیازو ته یا ډکو متیازو ته به مخ نه کوی او نه به شاه کوی.

لحدیث ما رواه ابوداؤد فی اول السنن ﴿۳﴾ فلیراجع والمسئلة طویلة الذیل والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. وهوالموفق

﴿۱﴾ وفی الهندیه: حلق الشعر حالة الجنابة مکروه وکذا قص الاظافیر کذا فی الغرائب.
(فتاویٰ هندیه ص ۳۵۸ جلد ۵ الباب التاسع عشر فی الختان والخصاء الخ کتاب الکراهیه)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: والاصل الفاصل بینهما ان ینظر الی الاصل فان کان الاصل فی حقه اثبات الحرمة وانما سقطت الحرمة لعارض ینظر الی العارض ان کان مما تعم به البلویٰ وکانت الضرورة قائمة فی حق العامة فهی کراهة تنزیه، وان لم تبلغ الضرورة هذا المبلغ فهی کراهة تحریم فصار الی الاصل وعلی العکس ان کان الاصل الاباحة ینظر الی العارض فان غلب علی الظن وجود المحرم فالکراهة للتحریم والا فالکراهة للتزیه.
(فتاویٰ عالمګیریه ص ۳۰۸ جلد ۵ کتاب الکراهیه)

﴿۳﴾ عن عبد الرحمن بن یزید عن سلمان الفارسی: قال...... (بقیه حاشیه په راروان مخ)

د متیازو د څاڅکو پریوتلو نه د عذاب قبر ثبوت

سوال: علمائی دین دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه دمتیازو څاڅکی غورځیدلو سره دعذاب قبر ثبوت شته که نه؟ دادکوم حدیث نه ثابت دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد.....۱۲اپریل ۱۹۷۴ء

الجواب: آؤ ثابت دي (رواه ابوداود) ﴿۱﴾ وهوالموفق

د هندو دوبی دلاس وینځلې شوو جامو حکم

سوال: علمائی دین دي مسئله باره کښي څۀ فرمائی که په هندو دهوبی باندي جامي اووینځلي شی نوآیا هغه پاکیږی حال داچه هغه دهندوانو او مسلمانانو جامي یو ځائی وینځی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عزیزالحق جده سعودیه.....۱۹۸۵ء۱۰۱۱۱۳

الجواب: دهندو نجاست اعتقادی دي ﴿۲﴾ هغه دجامو دپاکولو اهلیت

(بقیه حاشیه) قیل له لقد علمکم نبیکم کل شیئ حتی الخراءة قال اجل لقد نهانا ﷺ ان نستقبل القبلة بغائط اوبول وان لا نستنجی بالیمین وان لا یستنجی احدنا باقل من ثلثة احجار او یستنجی برجیع او عظیم وعن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ انما انا لکم بمنزلة الوالد اعلمکم فاذا اتی احدکم الغائط فلا یستقبل القبلة ولا یستدبرها الخ.
(سنن ابی داؤد ص ۳ جلد ۱ باب کراهیة استقبال القبلة عند الحاجة)

﴿۱﴾ عن ابن عباس قال مر النبی ﷺ علی قبرین فقال انهما یعذبان وما یعذبان فی کبیر اما هذا فکان لا یستنزه من البول وامّا هذا فکان یمشی بالنمیمة ثم دعا بعسیب رطب فشقه باثنین ثم غرس علی هذا واحد وعلی هذا واحد وقال لعله یخفف عنهما مالم ییبسا قال هناد یستتر مکان یستنزه. (سنن ابی داؤد ص ۴ جلد ۱ کتاب الطهارة باب الاستبراء من البول)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: فسؤر آدمی مطلقا ولو جنبا او کافر...... طاهر، قال ابن عابدین: (قوله او کافر) لانه علیه الصلاة والسلام انزل بعض......(بقیه حاشیه په راروان مخ)

لری ﴿۱﴾ وهوالموفق

د ګنو په جوس کښي منږک غورځیدل او ګوره ترینه جوړولو سره د منږک حقیقت نه بدلیږی

سوال: ستاسو څه رائی ده چه یو منږک دګنو په جوس (اوبو شربت) کښي اوغورځیږی اومړشی اوددغي شربت نه توره ګوره هم جوړه شی نودا ګوړه به پاکه وی که نه؟ بعضي کسان وائی چه ددي خوراک جائزدي اوهغوي دلیل نیسی چه خر کله دمالګي په کان کښي اوغورځیږی او مالګه شی نو هغه پاکوی، ویقیسون هذه المسئلة بمسئلة الاستحالة فی الدهن حین صارت صابوناً هل هذا استدلالهم وقیاسهم صحیح ام لا؟ بینوا رأیکم و توجروا

المستفتی: پیرغلام ډیره اسماعیل خان

الجواب: په دي صورت کښي منږک نه فناشوي دي اونه پکښي څه انقلاب راغلي دي لهذا داګوړه به ناپاکه او حرامه وی (ونظیره الماء النجس اذا انجمد) وهوالموفق

د ګنو په شربت کښي منږک غورځیدلو سره ګوړه پلیتیږی

سوال: دګنو په شربت کښي منږک اوغورځیدلو دتلاش کولو باوجود ملاؤ نه

(بقیه حاشیه) المشرکین فی المسجد علی ما فی الصحیحین فالمراد بقوله تعالیٰ انما المشرکون نجس النجاسة فی اعتقادهم.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۶۳ جلد ۱ مطلب فی السؤر باب المیاه)

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله ولو شک الخ) فی التاتر خانیه من شک فی انائه او ثوبه او بدنه اصابته نجاسة او لا فهو طاهر مالم یستیقن وکذا الآبار والحیاض والحباب الموضوعة فی الطرقات ویستقی منها الصغار والکبار والمسلمون والکفار وکذا مایتخده اهل الشرک او الجهلة من المسلمین کالسمن والخبز والاطعمة والثیاب.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۱۱ جلد ۱ قبیل مطلب ابحاث الغسل)

شو چه ګوړه پخه شو او په اتره کښې راواچولې شوه نو منږک په ګوړه کښې ښکاره شو اوس به ددې ګوړې سره څه کیږي داپاکه ده که ناپاکه؟

بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالرؤف کورغه سینئ....یکم صفرالمظفر ۱۴۰۱ھ

الجواب: داګوړه ناپاکه ده په څاروؤ به خوړولې شي.

نظیره مافی الهدایه قیل لا تحمل الخمر الیها اما اذا قیدت الی الخمر فلا بأس به کما فی الکلب والمیتة ص ۴۹۹ ﴿۱﴾ وفی البحر ص ۱۵۲ جلد ۱ اختیار الاکل علی المواشی ﴿۲﴾ فلیراجع . وهوالموفق

په ویلې شوې غوړو کښې د منږک د غورځېدلو حکم

سوال: علمائی دین دې مسئله باره کښې څه فرمائی چه کله په نرمو غوړو کښې منږک اوغورځیږی او مړ شی اګر چه دصحیح مسلم شریف دروایت نه نجاست معلومیږی اوبعضې فقهاؤچه د پاکولو دپاره کومه طریقه ښودلې ده دهغې وضاحت اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی محمدشریف سورج ګنج بازارکوئټه...۱۹۸۵ء۲۴۱۲۱

الجواب: په کومو نرمو غوړو کښې چه منږک مړشی هغه دپاکولو قابل نه دي البته د خوراک څکاک نه علاوه نور استعمال ئی منع نه دي.

کمافی الخلاصه ص ۴۱ جلد ۱ وفی المائع اذا وقعت الفارة فیه

﴿۱﴾ قال العلامه مرغینانی: وکذا لایسقیها الدواب وقیل لا تحمل الخمر الیها اما اذا قیدت الی الخمر فلا بأس به کمافی الکلب والمیتة وعلی هامشها فلا تحمل المیتة الی الکلب ولوقیدالکلب الی المیتة یجوز. (هدایه ص ۴۹۶ جلد ۴ کتاب الاشربة)

﴿۲﴾ قال ابن نجیم: ذکر الاسبیجابی ان ماعجن به قال بعضهم یلقی الی الکلاب وقال بعضهم یعلف المواشی...... واختاره الاول فی البدائع وجزم به بصیغة قال مشائخنا یطعم للکلاب...... ولابأس برش الماء النجس فی الطریق ولایسقی للبهائم وفی خزانة الفتاوٰی لابأس بان یسقی الماء النجس للبقر والابل والغنم.

(البحر الرائق ص ۱۲۵ جلد ۱ باب الانجاس)

ینتفع به سوی الاکلة کالاستصباح ودبغ الجلد ﴿۱﴾ لاکن فی البزازیه (هامش هندیه ص ۱۹ جلد ۴) مایشیر الی تطهره ایضاً ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ (خلاصة الفتاوٰی ص ۴۱ جلد ۱ فصلی فی غسل الثوب والدهن ونحوه)

﴿۲﴾ قال ابن البزاز الکردری: ان الدهن النجس یصب علیها الماء فیطفو الدهن فیرفع ثلاث مرات فیطهر وکذا العسل والدبس یموت فیه فارة یطبخ الماء ثلاثا حتی یعود فی کل مرة الیٰ ماکان علیه فی الاول لکن یخرج من حیز الانتفاع.

(فتاوٰی بزازیه علی هامش الهندیه ص ۱۹ جلد ۴ الفصل السادس فی ازالة الحقیقة)

الباب الثامن فى الاستنجاء

د هوا په وتلوسره استنجاء نه بلکه صرف اودس (چاراندام) واجب کيږي

سوال: علمائی دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دهوا وتلو په صورت کښې مخصوص ځائی نه وينځلې کيږي اونور اندامونه وينځلې کيږي په دې شرط چه اندامی مخصوص گنده نه وی نوداولې داسې دی؟ بينوا توجروا

المستفتي: جهان بخت خان ملاکنډ ايجنسی.....۱۹۷۸ء۱۱۱/۲۷

الجواب: صرف هوانه بلکه په متيازو کښې هم دا اعتراض کيدې شی اود جماع متعلق هم دټول بدن وينځلو په باره کښې داسوال پيدا کيږي د داسې سوالونو پيژندګلو دپاره درس نظامی وئيل ضروری دی ﴿۱﴾ فقط

﴿۱﴾امام شاه ولی الله الدهلوی رحمة الله عليه سنت داواجب گرځولې دی چه کله شرعی حکم په صحيح روايت سره ثابت شی نو په هغې باندې عمل کول به په دې وجه نشی روستو کولې چه ددې حکم مصلحت اوحکمت معلوم نه دې ځکه چه ډېرو خلقو عقلونه داحکاماتو دمصلحتونو معلومولونه قاصره دی اوبله داچه درسول الله صلى الله عليه وسلم ذات زمونږ دعقلونو نه زيات قابل اعتماد دې نوددې وجې دشرعی احکاماتو د پټو رازونو اوحمکتونو علم داهليت والؤ نه علاوه دنورو خلقو نه پټ ساتلې شوې دی اوددې دپاره هغه شرطونه کيخودې شوې دی کوم چه دقران کريم دتفسير دپاره دی په ديکښې صرف په رائی سره غوراو فکر کول چه سندئی دسنتو او آثارونه ملاؤ نشی حرام گرځولې شوې دی.

(ارمغان شاه ولی الله ص۶حسن قبح کاشرعی ياعقلی هونا)

وقال الشاه اشرف علی تهانوی په دې کښې هيڅ شک نشته چه د احکام شرعيه اوفرعيه د ثبوت مدارنصوص شرعيه دی چه دهغې نه پس ئی په قبلولو کښې دځه مصلحت اوحکمت معلومولو انتظارکول يقينی طورسره دحق سبحانه وتعالی نه بغاوت دې لکه څنګه چه د دنياوی حکومتونو دقانونو وجوهات او اسباب که چاته معلوم نه وی اوهغه ئې ددې نه معلوميدلو ....

﴿باقی حاشيه په راروان مخ﴾

متيازو لګيدو د پاکولو طريقه

سوال: بخدمت جناب حضرت مفتی صاحب دارالعلوم حقانيه اکوړه ختک ځمونږ خلق په دې باندی اختلاف کوی چه په کوم سړی باندې د متيازو ګندګی اولګی نو هغه نه صفا کيږی نو مهربانی اوکړئ چه داسې کس به کله صفا کيږی او په کوم څيز باندې به صفائی راځی شرعی مسئله راته اوښايئ الله دی درته ډير ثوابونه درکړی؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم.....۱۲۲/شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: درې ځلې وينځلو سره بدن او جامی صفاکيږی ﴿۱﴾فقط

د متيازو کولو نه پس داستنجاء حکم

سوال: که يو سړې په اودس کښې وی او متيازې ورته ورشی اود متيازو کولو نه پس په لوټې سره اودس اوچ کړی اوصرف چاراندام اوکړی او په اوبو سره استنجاء اونه کړی نو آيا دهغه مونځ کيږی؟ يا استنجا هم ضروری ده؟ وضاحت اوکړئ ډيره شکريه به وی؟ بينوا توجروا

المستفتي: رسول خان ليب ټيکنيشن کمبائنډ ملټری هسپتال...۱۹۷۹ء۱۷۱/۳۱

﴿باقی حاشيه﴾ سبب باندې نه منې يا دا عذر اوکړی چه دوجې معلوميدلو نه بغير ئی څنګه اومنم نو آيا يو عاقل سړی ته دده په باغی کيدلو کښې څه شک شبه شته؟ نو آيا دشرعی احکاماتو مالک ددې دنيوی بادشاهانو نه هم کم شو؟ غرض داچه په دې کښې څه شک پاتې نه شو چه دشرعی او فرعی احکاماتو دثبوت دارومدار شرعی نصوص دی ليکن دغه شان په ديکښې هم څۀ شبه نشته چه دې سره سره به په دې احکاماتو کښې داسی نورهم ډير رازونه او مصلحتونه وی خود دې احکاماتو دثبوت مداربه په هغې باندې نه وی.(بوادرالنوادر ص ۱۰۵ غريبه درشرائط نافعيت تحقيق مصالح واحکام)

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی: يجوز رفع نجاسة حقيقة عن محلها...... بماء ولو مستعملا به يفتیٰ وبکل مائع طاهر...... ثلاثا. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۲۶ جلد۱ باب الإنجاس)

وفی الهنديه يجوز تطهير النجاسة بالماء وبکل مائع طاهر يمکن ازالتها به کالخل وماء الورد ونحوه مما اذا عصر انعصر کذافی الهداية.

(فتاویٰ عالمگيريه ص ۴۱ جلد ۱ الباب السابع فی النجاسة واحکامها)

الجواب: که د متیازو د سوری نه علاوه د غټې روپۍ اندازې ته گندگی رسیدلې وی نو بیا استنجاء سنت ده او که ډیره وی نو بیا فرض ده. والغسل بالماء بعده ای الحجرسنة ویجب ان جاوزالمخرج نجس مانع (الدرالمختار مختصراً) او اودس بهرحال صحیح دې لیکن په دې اودس سره به مونځ هله کیږی چه کله استنجاء فرض نه وی. ﴿۱﴾ فقط

د سړی په شان زنانه هم لوټه استعمالولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ښځې لره په لوټه باندې استنجاء کول منع دی اود متیازو نه پس ورله په اوبو باندې استنجاء کول سنت دی لیکن که د سفر وغیره په وجه باندې داسې اوشی چه د متیازو نه پس د استنجاء دپاره اوبه ملاؤ نشی اومونځ هم کول وی نوآیا په داسې وخت کښې زنانه لره په لوټه استنجاء کول جائزدی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق نشترآباد راوالپنډی

الجواب: د سړی او زنانه په استنجاء کښې هیڅ فرق نشته، یعنی څنګه چه سړې صرف لوټه استعمالولې شی اویا د لوټې نه پس اوبه استعمالولې شی نو بالکل د زنانه د پاره هم دغه شان حکم دې، خو بیشکه په زنانه باندې استبراء نشته، یعنی په اوبو سره استنجاء کولو کښې دومره ایساریدل چه څاڅکی بند شی دا په زنانه باندې هسې بې فائدې کاردې. دا ټولې مسئلې په ردالمحتار ص۳۱۲ جلد۱ فصل الاستنجاء کښې لیکلی دی. ﴿۲﴾ فقط

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی: والغسل بالماء...... بعده ای الحجر...... سنة مطلقا به یفتیٰ ویجب ای یفرض غسله ان جاوزالمخرج نجس مائع ویعتبر القدرالمانع لصلاة فیما وراء موضع الاستنجاء لان ماعلی المخرج ساقط شرعا وان کثر ولهٰذا لا تکره الصلاة معه. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص۲۴۸ جلد ۱ فصل الاستنجاء)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: وفیها ان المرءة کالرجل الا فی الاستبراء فانه لا استبراء علیها بل کما فرغت تصبر ساعة لطیفة ثم تستنجی. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۲۵۳ جلد ۱ مطلب فی الفرق بین الاستبراء والاستسقاء......)

د استنجاء په وخت کښې کشفِ عورت او د خرچ شوو اوبو اندازه

سوال: ﴿۱﴾ زمونږ په جمات کښې جنوباً شمالاً د استنجاء ځایونه جوړشوی دی یو سړې ددې باوجود همیشه مشرق طرف ته مخ کوی اومغرب ته شا کوی او استنجاء کوی او پرده هم نه کوی ټول مونځ گذار دده په دې حرکت باندې خفه دی ځکه چه زمونږ په نزد بربنډ کیدل ډیر معیوب شمارلې کیږی؟

﴿۲﴾ دا سړې په استنجاء باندې دوه لوټې اوبه په غټه خوله استعمالوی نوپه استنجاء باندې څومره اوبه خرچ کول پکاردی؟ بینوا توجروا

المستفتی: غلام حسین سرواله کیملپور...... ۱۱\صفر۱۳۹۲ھ

الجواب: ﴿۱﴾ کوم سړې چه د خلقو په مخکښې عورت ښکاره کوی او استنجاء کوی نودا فاسق اوفاجردې.

فی الدرالمختار بلاکشف عورة عنه احدامامعه فیترکه کما مر فلو کشف له صار فاسقا ﴿۱﴾ (هامش ردالمحتار ص ۳۱۲، ۳۱۳ جلد ۱)

﴿۲﴾ د استنجاء په صورت کښې د اوبو څه خاص اندازه مقرره نه ده، دا د نجاست په لږوالی او ډیروالی پورې ده، د گندگۍ په لرې کیدو کښې چه دې ترڅو غالب گمان نه وی نو د اوبو استعمالول جائزدی لیکن د گذارې نه کار اخستل پکاردی. ﴿۲﴾ (هامش ردالمحتار ص۳۱۲، ۳۱۳ جلد۱) وهوالموفق

د حشفې گیرچاپیره سوروته اوبه نه رسیدلو صورت کښې د اودس حکم

سوال: د سُنتۍ په وخت کښې کله کله د حشفې نه گیرچاپیره سُوری پاتې شی چه په غسل کښې ورته اوبه رسول ډیرگران وی د کوشش سره هم ورته اوبه دننه نه ورځی نود اودس اوغسل به څه حکم وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل احد بټ خیله ملاکنډ...... ۲۷\شعبان ۱۴۰۲ھ

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۲۴۸ جلد ۱ فصل فی الاستنجاء)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی والغسل بالماء الی ان یقع فی قلبه انه طهر مالم یکن موسوساً فیقدر بثلاث کمامر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۲۴۸ جلد ۱ فصل فی الاستنجاء)

الجواب: په کوم سوری کښې چه اوبه ور دننه کول ګران وی نو هلته د غوړونو د سورو په شان د بهرنه اوبه اچول هم کافی کیږی.﴿۱﴾ وهو الموفق

ښو پیپر د استنجاء د پاره استعمالول جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه نن صبا کوم خاص قسم کاغذ سره استنجاء کولې شی نو ددې د استعمال جواز شته که نه؟

الجواب: دا خاص قسم کاغذ نه د لیکلو قابلیت لری او د پریکولو نه پس ئې څه قیمت هم نه وی لهذا په دې سره استنجاء کول منع نه دی.﴿۲﴾

اما الاول فظاهر واما الثانی فلما فی ردالمحتار ص۳۱۵ جلد ۱ وهل اذاکان متقوما ثم قطع منه قطعة لا قیمة لها بعد القطع یکره الاستنجاء بها ام لا الظاهر الثانی﴿۳﴾وهو الموفق

﴿۱﴾قال العلامه ابن عابدین: (قوله وثقب انضم) قال فی شرح المنیه وان انضم الثقب بعد نزع القرط وصار بحال ان امر علیه الماء یدخله وان غفل لافلا بد من امراره ولا یتکلف لغیر الامرار من ادخال عود ونحوه فان الحرج مدفوع.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۱۱۳ جلد ۱ ابحاث الغسل)

﴿۲﴾وفی منهاج السنن شرح جامع السنن : قلت فالکاغذ المعد لذلک فی عصرنا لا یکره الاستنجاء به لانه لا قیمة له بعد القطع و کذا لیس هذا للکتابة فافهم، وفی شرح النقایة وقد ضبط بعض العلماء ضبطا جیدا فقالوا یجوز الاستنجاء بکل جامد طاهر منق قلاع للاثر غیر موذلیس بذی حرمة ولا شرف ولایتعلق به حق الغیر.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ص۹۱ جلد ۱ باب کراهیة ما یستنجی به)

﴿۳﴾(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۲۵۰ جلد ۱ فصل فی الاستنجاء)

......

صرف په اوبوسره استنجاء کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ځمونږ د جمات امام صاحب وئیلې دی چه که څوک تشې متیازې یا ډکې متیازې اوکړی او هغه ځې په اوبوسره اووینځی او روستو استنجاء اونه کړی صرف اودس اوکړی نو مونځ ئې کیږی آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدشفیع سورجال جماعت هفتم سی هائی سکول راولپنډی...۱۹۲۹ء۱۷۱۳۱

الجواب: د لوټو نه پس اوبه استعمالول بهتر دی چه کله په اوبوسره استنجاء فرض شوې نه وی او د جمات د امام صاحب دا قول هم صحیح دې.﴿۱﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾وفی الهندیه: والاستنجاء بالماء افضل ان امکنه ذلک من غیر کشف العورة وان احتاج الیٰ کشف العورة یستنجی بالحجر ولا یستنجی بالماء کذا فی فتاویٰ قاضی خان والافضل ان یجمع بینهما کذافی التبیین قیل هو سنة فی زماننا وقیل علی الاطلاق وهو الصحیح وعلیه الفتویٰ کذافی السراج الوهاج.

(فتاویٰ عالمگیریه ص۴۸ جلد ۱ الفصل الثالث فی الاستنجاء)

...

بسم الله الرحمن الرحیم

اِنَّنِیْٓ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ

اَنَا فَاعْبُدْنِیْ ۙ

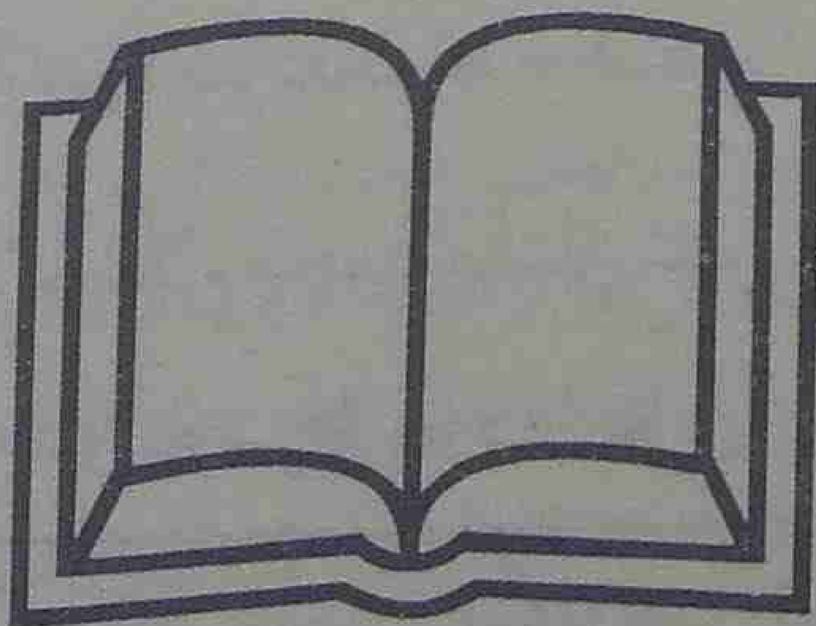
وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِیْ ﴿١٤﴾

....(سورة طٰهٰ)....

فتاوی دیوبند پاکستان المعروف به

فتاوی فریدیه دریم جلد

كتاب الصلوة

....

کتاب الصلوٰة

(اهمیت او فضیلتونه)

د مونځ نه منکر او په دې پورې توقې کونکې زندیق او کافر دې

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې مونځ نه کوی او وائی (۱) په قرآن کښې د مونځ د کولو حکم نه دې بلکه په زړه کښې قائمول دی (۲) په حدیث کښې دی نبی کریم ﷺ او فرمائیل چه زما زړه غواړی چه دهغه خلقو کورونه اوسوزوم کوم چه اذان واوری او مونځ کولو ته جمات ته نه راځی. داحدیث چه ئې واوریدلو، وائی چه دا دروغ دی که داسې وی نو بیا اور ولې نه لګی؟ (۳) د ډیرې باره کښې وائی چه په دې ویښتو کښې هیڅ نشته دا ډیرسپک کار دې (۴) او وائی چه دجمات امام صاحب په مونځ کښې صرف دوه سورتونه لولی، او په هغې کښې دخلقو مرګ خیرې دی او دلته چه څومره مرګونه شوی دی دهغې سبب هم دا دوه سورتونه دی (۵) اخترونه او جنازې دې امام پسې کوی او پنځه وخت مونځ نه کوی. چه کله ورته او وئیلې شی چه دا ولې؟ نو وائی چه زه ده پسې ولاړیم خو څما نیت د یو بل امام پسې وی، ددې سړی په باره کښې د شریعت څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا غلام محمد ملتان شهر... ۱۵ نومبر ۱۹۷۴ء

الجواب: د رشتیاؤ او ثابتیدو په شرط سره دا سړې زندیق او کافر دې (۱) دده

(۱) قال العلامه الحصکفی: ویکفر جاحدها لثبوتها بدلیل قطعی وتارکها عمداً مجانة ای تکاسلا فاسق. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۵۹ جلد ۱ مطلب فیما یصیر الکافر به مسلماً کتاب الصلاة)

سره هرمسلمان لره بائیکاټ کول ضروری دی. (۱) وهوالموفق

په قصد سره مونځ پریخودونکې کافرنه دې البته فاسق او فاجردې

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم سړې قصداً مونځ پریږدی نو هغه کافر کیږی که نه؟ په قصد سره د مونځ پریخودونکی څۀ حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ادریس پرائمری سکول نیو کیمپ پشاور

الجواب: قصداً مونځ پریخودونکې دحنابله ؤ په نزد کافر او مرتددې لیکن د جمهورعلماؤ په نزد فاسق او فاجردې. (۲) ځکه چه د قرآن او حدیث نه د رڼا ورځ پشان واضحه ده چه اعمال دایمان نه خارج دی. کما فصل فی موضعه لهذا

(۱) قال الحافظ ابن الحجر العسقلانی: (قوله باب مایجوز من الهجران لمن عصیٰ) اراد بهذه الترجمة بیان الهجران الجائز لان عموم النهی مخصوص بمن لم یکن لهجره سبب مشروع. فتبین هنا السبب المسوغ للهجر وهو لمن صدرت منه معصیة فیسوغ لمن اطلع علیها منه هجره علیها لیکف عنها...... قال المهلب غرض البخاری فی هذا الباب ان یبین صفة الهجران الجائز، وانه یتنوع بقدر الجرم، فمن کان من اهل العصیان یستحق الهجران بترک المکالمة کما فی قصة کعب وصاحبیه...... وقال الطبرانی قصة کعب بن مالک اصل فی هجران اهل المعاصی وقد استشکل کون هجران الفاسق او المبتدع مسروعاً ولا یشرع هجران الکافر وهو اشد جرما منهما لکونهما من اهل التوحید فی الجملة ...... واجاب غیره بان الهجران علی مرتبتین الهجران بالقلب والهجران باللسان، فهجران الکافر بالقلب وبترک التود دو التعاون والتناصر لا سیما اذا کان حربیا وانما لم یشرع هجرانه بالکلام لعدم ارتداعه بذلک عن کفره بخلاف العاصی المسلم فانه ینزجر بذلک غالبا الخ.
(فتح الباری شرح صحیح البخاری ص ۵۹۷ جلد ۱۳ باب ما یجوز من الهجران لمن عصیٰ)

(۲) قال العلائی: ویکفر جاحدها لثبوتها بدلیل قطعی وتارکها عمداً مجانة ای تکاسلا فاسق یحبس حتی یصلی لانه یحبس لحق العبد فحق الحق احق وقیل یضرب حتی یسیل منه الدم وعند الشافعی یقتل بصلاة واحدة حدا وقیل کفراً، قال ابن عابدین وکذا عند مالک واحمد وفی روایة عن احمد وهی المختارة عند جمهور اصحابه انه یقتل کفرا وبسط ذلک فی الحلیة.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۵۹ جلد ۱ مطلب فیما یصیر الکافر به مسلما من الافعال)

مونځ پریخودونکي به کافر نه وی.او د ,,ولاتکونوا من المشرکین،،﴿۱﴾ چه عبارت، اشارت، دلالت، اقتضاء او اعتبار سره د یونه هم نه معلومیږی چه ,,تارکُ الصلوة،، مشرک یا کافر دي،او که او منلي شی نو دا آیت به په استحلال یا سختوالی باندې محمول وی چه د نورو آیتونو سره متعارض نشی﴿۲﴾. وهوالموفق

په مونځ کښې سستۍ باندې دخپل طاقت مطابق امربالمعروف او نهی عن المنکر د ذمې فارغیدلو د پاره کافی دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) ,,قوا انفسکم واهلیکم نارا،، آیت په بناء باندې د کورخلقو ته نصیحت کوم لیکن د نصیحت او زورنې سره بیا هم په مونځ کښې سستی کوی نو آیا ددې نه پس به په ماڅه گناه وی؟ (۲) د کورخلق اگرچه مونځونه کوی لیکن د وختونو پابندی نه کوی نو آیا د وختونو پابندی ضروری نه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: علی اکبر پټن کلان آزاد کشمیر

﴿۱﴾ قال الله تعالیٰ: منیبین الیه واتقوه واقیموا الصلوٰة ولا تکونوا من المشرکین.
(سورة الروم پاره: ۲۱ رکوع:۷ آیت: ۳۱)

﴿۲﴾ قال العلامه علی قاری: (ولا نکفر) ای لا ننسب الی الکفر (مسلما بذنب من الذنوب) ای بارتکاب معصیة (وان کانت کبیرة) ای کما یکفر الخوارج مرتکب الکبیرة (اذا لم یستحلها) ای لکن اذا لم یکن یعتقد حلها لان من استحل معصیة قد ثبتت حرمتها بدلیل قطعی فهو کافر (ولا نزیل عنه اسم الایمان) ای ولا نسقط عن المسلم بسبب ارتکاب کبیرة وصف الایمان، کما یقوله المعتزلة حیث ذهبوا الی ان مرتکب الکبیرة یخرج عن الایمان ولا یدخل فی الکفر...... ومن المعلوم ان السب دون القتل نعم لو استحل السب او القتل فهو کافر لا محالة وعلی تقدیر ثبوت الحدیث فیجب ان یؤول کما اول حدیث "من ترک صلاة متعمداً فقد کفر" والحاصل ان الفسق والعصیان لایزیل الایمان فیصیر کافر اولاواسطة.
(شرح فقه الاکبر للقاری ص ۷۱، ۷۲ الکبیرة لا تخرج المومن عن الایمان)

الجواب: (۱) لایکلف الله نفساً الا وسعها﴿۱﴾ په تا باندې د نصیحت او کوشش کولو نه پس گناه نشته. (۲) ضروری ده.﴿۲﴾. وهوالموفق

د اسلام او دین نه بالکل د بې خبره سړی دمونځ حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې خپل ځان ته مسلمان وائی لیکن دا نه پیژنی چه پیغمبر علیه السلام چا ته وائی؟ د حضور ﷺ نوم څه دې؟ او قرآن مجید آسمانی کتاب دې او په حضور ﷺ باندې نازل شوې دې، چه کله یو سړې ددې ټولو احکاماتو نه بې خبره وی نو آیا دهغه دپاره مونځ کول صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......۱۹۷۴ء۱۴۱\۳

الجواب: دداسې برائې نام مسلمانانو سره محنت او مشقت ډیرزیات ضروری دې.﴿۳﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه جلال الدین السیوطی: ولما نزلت الایة التی قبلهاشکا المؤمنون من الوسوسة وشق علیهم المحاسبة بها فنزل لا یکلف الله نفسا الا وسعها ای ماتسعه قدرتها لها ماکسبت من الخیر ای ثوابه وعلیها ما اکتبست من الشر ای وزره ولا یؤاخذ احد بذنب احد ولا بمالم یکسبه مما وسوست به نفسه.
(تفسیر جلالین ص ۴۵ جلد ۱ سورة البقرة پاره: ۳ رکوع: ۸ آیت: ۲۸۶)

﴿۲﴾ قال العلامه سید احمد الطحطاوی: (والاوقات اسباب ظاهراً تسیراً) اعلم ان الاوقات لها جهات مختلفة بالحیثیات فمن حیث ان الصلاة لاتجوز قبلها وانما تجب بها اسباب ومن حیث ان الاداء لا یصح بعدها لاشتراط الوقت له وانما تکون قضاء الخ.
(الطحطاوی علی المراقی الفلاح ص ۹۳ کتاب الصلاة)

﴿۳﴾ قال العلامة الشامی: من فرائض الاسلام تعلم ما یحتاج الیه العبد فی اقامة دینه واخلاص عمله لله تعالیٰ ومعاشرة عباده وفرض علی کل مکلف ومکلفة بعد تعلمه علم الدین والهدایة تعلم علم الوضوء والغسل والصلاة والصوم الخ.
(ردالمحتار مقدمه ص ۳۱ جلد ۱ قبیل مطلب فی فرض الکفایة والعین)

وقال الملا علی قاری: (قوله بلغوا عنی ولو آیة) ای انقلوا الی......(بقیه حاشیه په راروان مخ)

د ملازمت د وجې نه بالکل مونځ یا د جماعت مونځ پریخودل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) دلته سعودی عرب کښې ځمونږ ډیوټی اکثر داسې وی مثلاً کرین چلول، ګاډې چلول وغیره چه افسر پکښې راسره وی، دغه وخت کښې اذان اوشی لیکن ځمونږ افسر ځمونږ مونځ ته تللو باندې خفه وی، نوآیا مونږ ملازمت اوکړو یا جمات ته لاړشو، یا مونځ روستو اوکړو؟ (۲) که جماعت کیږی اومونږ په داسې کار کښې لګیا یو، نو که کار پریږدو نو کار اودریږی او افسر خفه کیږی او سزا راکولو ته تیاریږی خو که مونږ ته د جماعت ملاویدلو اُمید هم نه وی، نو په دې حالاتو کښې مونږ د ضروری کار په وخت کښې د جماعت مونځ پریخودلې شو که نه؟ (۳) که مونږ مونځ ته لاړشو اونوکری مو په خطره کښې وی اود نوکرئ نه لاس وینځلې کیږی نو داسې حالت کښې جماعت پریخودلې شو یامونځ قضاکړو؟ بینوا توجروا

المستفتی: اجمل خان خلیل ریاض سعودیه عربیه.... ۱۲\۱نومبر ۱۹۸۳ء

الجواب: که د ګاډی د ضائع کیدلو اوهلاک کیدلو خطره یا غالب ګمان وی اود افسرانو دطرف نه د سزا ورکولو یا ظلم کولو خطره وی نو په تاسو باندې جمات ته تلل ضروری نه دی، تاسو خپل ځائې کښې ځان له یا په جمع سره مونځ کوئ، البته مونځ مه قضا کوئ. (ماخوذ ازمراقی الفلاح) (۲) د دې مسئلې جواب هم د مخکنی پشان دې البته که دااقامت په وخت کښې اجازت ملاویږی نو غنیمت دې. (۳) که په ملازمت کښې په مونځ کولو پابندی وی او مونځ قضا کول عادت جوړشوې وی نو د بل ملازمت کوشش ضروری دې. ﴿۱﴾ وهوالموفق

(بقیه حاشیه) الناس وافیدوهم ما امکنکم او ما استطعتم مما سمعتموه منی وما اخذتموه عنی من قول او فعل او تقریر بواسطة او بغیر واسطة (ولو آیة) ای ولو کان المبلغ ایة.
(مرقاة المفاتیح شرح مشکواة ص ۲٦٤ جلد ۱ کتاب العلم)

﴿۱﴾ قال العلامه الطحطاوی: (وخوف ظالم) ای علی نفسه او ماله او خوف ضیاع ماله او خوف ذهاب قافله لو اشتغل بالصلاة جماعة.
(حاشیة الطحطاوی ص ۲۹۷ فصل یسقط حضور الجماعة)

باب المواقیت وما یتصل بها

د ګهړو د مقررشوی وخت نه مخکښې یا روستو مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جماتونو کښې د ګهړو په لحاظ سره چه کوم وخت مقرر کولې شی د دې نه مخکښې یا روستو د قوم په اجازت سره مونځ کول یا جماعت کول جائز دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......

الجواب: سره د اجازت نه اوبغیر د اجارت نه دواړو صورتونو کښې جائز دی البته د مقرر وختونو خیال ساتل پکاردی چه دچا نه جمع اونه شی، جمات والا چه کوم وخت مقرر کړی دا د انتظامی امورونه دی. ﴿ ۱ ﴾ وهوالموفق

د غرونو په مینځ کښې اوسیدلو والا د طلوع او غروب مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ځمونږ علاقه د غرونو په مینځ کښې واقع ده. دنمر راختل شل منټه دپاسه پنځه بجې (۵:۲۰) باندې د غرنه کیږی او غروب (نمر پریوتل) شپږ منټه دپاسه اووه بجې (۷:۰٦) باندې کیږی نو مونږ دسحر اذان څه وخت کوو؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا لطیف الرحمن کوټکې تختی خیل شکرالله... ۱٤۱۰ھ

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: (ویجلس بینهما) بقدر ما یحضر الملازمون مراعیاً لوقت الندب (الافی المغرب).
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۸۷ جلد ۱ باب الاذان)

الجواب: تاسو د طلوع او غروب وختونه د ریډیو نه معلوم کړئ او نمر راختلو نه پنځه پاوه (یوه ګهنټه او پنځلس منټه) مخکښې د سحر اذان کوئ او د غروب په وخت باندې د ماښام اذان کوئ. ﴿۱﴾ وهو الموفق

غروب الشمس او د خیط الاسود او الابیض صحیح مطلب

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) یو سړې وائی چه د ماښام وخت د نمر پریوتلو سره سمدستی شروع کیږی د هغې علامت او نښه داده چه مشرقی طرف ته د آسمان په غاړه باندې تیاره راختل شروع شی. دویم کس وائی چه په مغربی طرف کښې داسمان په غاړه باندې سوروالې راتلل د نمر پریوتلو نښه ده. نو صحیح صورت څه دې؟ (۲) د پیشمنی د ختمیدلو وخت او د سحر د شروع کیدلو د وخت علامت یعنی ,,خیط الاسود،، او ,,خیط الابیض،، په باره کښې یو سړې وائی چه ,,خیط الاسود والابیض،، هم په مشرقی طرف کښې داسمان په غاړه د توروالی نه لاندې سپین والی ته وائی. او داهم مشرق طرف ته راخیژی. بل کس وائی چه خیط الابیض په ټول آسمان باندې وی ددې هم صحیح صورت څه دې؟ او کوم طرف ته کتل پکاردی؟

(۳) د ماښام وخت شروع کیدلو او ماسخوتن وخت شروع کیدلو مینځ کښې د ګهړئ په حساب سره څومره وقفه کول پکاردی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد ایوب خان محله شیام ګنج مردان... ۱۰ صفر ۱۳۹۲ھ

الجواب: (۱) (۲) د فقهې او حدیث په رڼا کښې د اولنی سړی خبره صحیح ده. ﴿۱﴾

﴿۱﴾ قال الحصکفی: وقت صلاة (الفجر)...... (من) اول (طلوع الفجر الثانی) وهو البیاض المنتشر المستطیر لا المستطیل (الیٰ) قبیل (طلوع ذکاء) بالضم غیر منصرف اسم الشمس. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶۳ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۲﴾ قال ابن العلامه ابن الهمام: (اول المغرب حین تغرب الشمس وآخره حین یغیب الشفق وماروا) من امامة جبریل علیه السلام فی الیومین فی وقت واحد (کان للتحرز عن الکراهة لان تاخیر المغرب الی آخر الوقت مکروه (ثم) اختلف العلماء فی (الشفق) فقال ابو حنیفة رحمه الله (هو البیاض فی الافق بعد الحمرة) (فتح القدیر ص ۱۹۵ جلد ۱ باب المواقیت)

(۳) کم نه کم یوه نیمه ګهنټه وقفه کول پکاردی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

د صبح صادق او غروب الشمس د وخت متعین کولو طریقه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ اوریدلې دې چه د نمر راختلو نه واخله تر پریوتلو پورې وخت چه په اتو حصو تقسیم کړې شی نو اتمه حصه چه څومره راغله نو دا د صبح صادق او غروب شمس وخت وی یعنې دومره وخت د صبح صادق او طلوع الشمس او د غروب شمس او غیوب البیاض په مینځ کښې وی. آیا دا صحیح دې؟ او دویمه خبره داده چه د طلوع فجر په مینځ کښې یوه نیمه ګینټه وخت وی نو آیا دا تعین صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: نا معلوم.........

الجواب: خبرشئ چې په اتمه حصه باندې دارو مدار صحیح نه دې په روایاتو کښې په دې باندې د فقهاؤ اعتماد په نظر نه دې راغلې دغه شان دا خبره دې هم واضحه وی چه د صبح صادق وخت د طلوع الشمس نه یوه نیمه ګینټه مخکښې نه شروع کیږی زیات نه زیات پنځه پاؤه مخکښې شروع کیږی. ﴿۳﴾ کما هو یعلم من المشاهدة والریاضی. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال ابن الهمام: واول وقتها اذا طلع الفجر الثانی ای الفجر الصادق وهو البیاض المعترض فی الافق واحترز به عن الفجر الکاذب وهو البیاض الذی یبدو فی السماء ویعقبه ظلام وتسمیة العرب ذنب السرحان. (فتح القدیر ص ۱۹۲ جلد ۱ باب المواقیت)

﴿۲﴾ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد ۲ باب مواقیت الصلاة)

﴿۳﴾ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد ۲ باب مواقیت الصلاة)

د مابنام او ماسخوتن په مینځ کښې وقفه

سوال: د مابنام او ماسخوتن په مینځ کښې څومره وقفه پکار دا؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوی رسول شاه اله دادخیل ... ١٢ ربیع الاول ١٤٠٢

الجواب: د غروب نه پنځه پاوه (١:١٥) پس بیاض غائب کیږي او غالباً زمونږ په علاقو کښې هم دا فرق دې. د ریاضئ په اصولو باندې ١٥×٤=٦٠ منټ فرق کیدل پکار دي ﴿١﴾ وهو الموفق

د ماخوستن د مانځه وخت کله شروع کیږي؟

سوال: علماء دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د مابنام نه څومره وقفې کولو نه پس د ماسخوتن وخت شروع کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتي: فضل رحیم زړه میانه نوشهره

الجواب: د غروب نه یوه گینټه پس د ماسخوتن وخت شروع کیږي ﴿٢﴾ احتیاطاً یوه نیمه گینټه انتظار پکار دې د فن ماهرینو د فجر صادق او طلوع شمس په مینځ کښې پنځلس درجې اندازه او د غروب

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفى رحمه الله: (و) وقت (المغرب منه الى) غروب (الشفق وهو الحمرة) عندهما وبه قالت الثلاثة واليه رجع الامام كما فى شروح المجمع وغيرها فكان هو المذهب (و) وقت (العشاء والوتر منه الى الصبح).
(الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ٢٦٥ جلد ١ كتاب الصلاة)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصكفى: (و) وقت (المغرب منه الى) غروب (الشفق وهو الحمرة) عندهما وبه قالت الثلاثة واليه رجع الامام كما فى شروح المجمع وغيرها فكان هو المذهب، قال ابن عابدين رحمه الله: تحت قوله اليه رجع الامام) اى الى قولهما الذى هو رواية عنه ايضاً وصرح فى المجمع بان عليه الفتوى.
(الدر المختار مع ردالمحتار ص ٢٦٥ جلد ١ كتاب الصلاة مطلب فى الصلاة الوسطى)

اوغیوب بیاض په مینځ کښې هم پنځلس درجې اندازه معین کړې ده چه د هغې نه ٤×١٥=٦٠ منټ جوړیږي.

واما الاحتیاط فلاجل اعتبار غروبهم ولاجل اضطراب الساعات ﴿١﴾. فافهم، وهو الموفق

د مونځ مستحب وختونه

سوال: بحضور جناب محترم شیخ الحدیث مفتي محمد فرید صاحب دار العلوم حقانیه

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! بنده عارض بدیں منوال است که اقوال واختلاف مذاهب دراوقات صلوٰة خمسه کثیر است اوقات معتبره صلوٰة که دریں وقت نماز بهتر است ودریں وقت بهتر نیست تحریر کن، وایضاً تحریر کن که اذان صبح به کدام وقت صحیح است، نیز وقت از صبح صادق تا طلوع شمس چند وقت است وایضاً فاصله درمابین سنت صبح وفرض چنداست؟ بینوا توجروا

المستفتي: قاری فرمان الله متعلم حقانیه

الجواب: د سحر آذان د طلوع شمس نه پنځه پاوه مخکښې کول پکار دي او سنت په تیاره کول بهتر دي او فرض اسفار یعني رڼا کښې کول بهتر دي، او مونځ د طلوع نه نیمه گینټه مخکښې کول بهتر دي. او مابنام د غروب نه پس کول بهتر دي یعني بغیر د تاخیر نه. او د غروب نه پنځه پاوه (١:١٥) روستو د ماسخوتن مونځ کول جائز دي البته د ثلث اللیل پورې تاخیر کول بهتر دي. ﴿٢﴾ وهو الموفق

﴿١﴾ فى منهاج السنن: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فى ديارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ١٠ جلد ٢ باب ماجاء فى مواقيت الصلاة عن النبى ﷺ)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصكفى رحمه الله: (والمستحب) للرجل (الابتداء) فى الفجر (باسفار والختم به)...... (وتاخير ظهر الصيف) بحيث يمشى فى الظل (مطلقا)...... (و) تاخير (عصر) صيفا وشتاء توسعة للنوافل (مالم يتغير ذكاء) بان لا ...... (بقيه حاشيه په راروان مخ)

د چاشت او اشراق د مانځه وخت او د ضحوه کبرٰي او صغرٰي مطلب

سوال: علماء دین او مفتیان شرع لاندینو مسئلو باره کښې څه فرمائي؟

(۱) د اشراق او څاښت مو نځ وخت کومې پورې وی بعضې خلق وائي چه د اشراق وخت دورځې تر څلورمې حصې پورې وی نو دا څلورمه حصه د صبح صادق نه شروع کیږي یا د طلوع آفتاب نه؟

(۲) د ضحوة الکبری او ضحوة الصغرٰی نه څه مراد دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق ایف ۲۸۷ نشترآباد راولپنډی.... ۱۲۵شوال ۱۳۸۹ء

الجواب: د چاشت او اشراق مونځ د محققینو په نزد دوه ځان ځان ته مونځونه دی.او د جمهورو په نزد جدا جدا مونځونه دی، او ځما جواب د جمهورو په مذهب باندې دې، هغه دادې چه د نمر د صفا کیدلو نه پس ددې وخت شروع کیږی او د استواء په وخت کښې ختمیږی.(الدر المختار) او د بعضې فقهاؤ په نزد باندې هم دا بهتر دي چه د ورځې د څلورمې حصې نه پس اوکړې شي (شامي، کبیري) او د ورځې نه مراد ظاهري طورسره نهار عرفي دی.او باوجود د تلاش نه چرته وضاحت ملاؤ نه شوځکه چه د حدیث ترمض الفصال د وجې نه دا قول کړې شوې دې او ګرمی د دغې وخت نه شروع کیږی. ﴿۱﴾

(بقیه حاشیه)تحار العین فیها فی الاصح(و) تاخیر (عشاء الی ثلث اللیل) قیده فی الخانیة وغیرها بالشتاء اما الصیف فیندب تعجیلها ......(و) اخر (المغرب الی اشتباک النجوم) ای کثرتها. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶۹ تا ۲۷۱ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۱﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله: فصاعد فی الضحی) علی الصحیح من بعد الطلوع الی الزوال ووقتها المختار بعد النهار، (تحت قوله ووقتها المختار) ای الذی یختار ویرجع لفعلها وهذا عزاه فی شرح المنیة الی الحاوی وقال لحدیث زید بن ارقم ان رسول الله ﷺ قال صلاة الاوابین حین ترمض الفصال رواه مسلم وترمض بفتح التاء والمیم ای یبترک من شدة الحر فی اخفافها.
(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۰۵ جلد ۱ کتاب الصلاة مطلب سنه الضحیٰ)

(۲) د صبح صادق د طلوع او د نمر د غروب نیمې ته (الضحوة الکبری) وائي او ددې نه مخکښې ته ضحوة الصغری وئیلې شي، (شرح وقایه) ﴿۱﴾

وهو الموفق

د زوال او چاشت په باره کښې په دویم ځل تپوس

سوال: حضرت مقتدانا مفتي صاحب د امت برکاتهم دارالعلوم حقانیه علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي (۱) چه دصبح صادق او غروب آفتاب په مینځ کښې ضحوة کبرٰی نه واخلې دطلوع او غروب افتاب په مینځ کښې نصف النهار پورې که مونځ کول مکروه دی نو دا مکروه تحریمی دی که مکروه تنزیهي؟ دغه شان جناب لیکلي وؤ چه دچاشت وخت د استواء په وخت ختمیږي؟ ددې نه خو معلو میږي چه ددې سوال په ذکر شوې وخت کښې مونځ کول مکروه نه دي، اوحال دا چه بالکل داستواء په وخت کښې منع بلکه ناجائز دي نو آیا دا صحیح ده؟(۲) د حضرت د تحریر مطابق دا معلومه شوه چه د اشراق وخت د طلوع نه تر غروب پورې چه ورځ حساب شي نو د هغې تر څلورمې حصې پورې وی او د ورځې د څلورمې حصې ختمیدلو نه پس د چاشت وخت شروع کیږي آیا دا مفهوم صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق غفرله ایف ۲۸۷ راولپنډي

الجواب: (۱) دې وخت کښې مو نځ کول مکروه تحریمي وی. صرف د خوارزم دامامانو په نزد او د نورو امامانو په نزد صرف د استوا په وخت کښې مو نځ کول مکروه تحریمي دي. کذا فی الدر المختار مع

﴿۱﴾قال العلامه عبید الله بن مسعود: اعلم ان النهار الشرعی من الصبح الی الغروب فالمراد بالضحوة الکبرٰی منتصفة ثم لا بد ان تکون النیة موجودة فی اکثر النهار فیشترط ان تکون قبل الضحوة الکبرٰی ...... فی مختصر القدوری الی الزوال والاول اصح. (شرح الوقایه ص ۳۰۶ جلد ۱ کتاب الصوم وهکذا فی ردالمحتار ص ۹۲ جلد ۲ کتاب الصوم)

رد المختار ص ۳۴۵ جلد ۱ .لیکن د احدیثو روایاتو نه د دویم قول ترجیح معلومیږي او اکثر فقهاؤ هم دامختار کړې ده (فلیراجع الی کتب الفقه) ﴿۱﴾

(۲) د حدیث په ترمض الفضال په بنا باندې ما دې طرفته ترجیح ورکړې ځکه چه دفقهاؤ په کلام کښې د مناسب تلاش نه پس ددې تعین ملاؤ نه شو ﴿۲﴾ وهوالموفق

د سحر او ماسخو تن د وختو نو بیان

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) د سحر د مونځ وختونه او لیکۍ او دغه شان دا هم او فرمایئ چه د نمر ختلو پورې څومره وقفه وي؟ (۲) د ما ښام او ما سحو تن په مینځ کښې څومره وقفه ده هغې تعین اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولانا رفیع الحق صاحب خطیب مسجد صاحب زادګان نوشهره کلان

الجواب: زمونږ دمذهب په بنا باندې د سحر وخت غالباً پنځه پاؤه (۱:۱۵) وی

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: (قوله واستواء) ...... ان الوقت المکروه هو عند انتصاف النهار الی ان تزول الشمس ولا یخفی ان زوال الشمس انما هو عقیب انتصاب النهار بلا فصل وفی هذا القدر من الزمان لا یمکن اداء صلاة فیه فلعل المراد انه لا تجوز صلاة بحیث یقع جزء منها فی هذا الزمان اولمراد بالنهار هو النهار الشرعی وهو من اول طلوع صبح الی غروب الشمس وعلی هذا یکون نصف النهار قبل الزوال بزمان یعتد به ...... نهی عن صلاة نصف النهار حتی تزول الشمس ...... بان اعداد انتصاف النهار الشرعی وهو الضحوة الکبریٰ الی الزوال عند ائمة خوارزم. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۷۳ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: (والمستحب) للرجل (الابتداء) فی الفجر (باسفار والختم به) هو المختار بحیث یرتل اربعین آیة ثم یعیده بطهارة لوفسد وقیل یؤخر جدا لان الفساد موهوم (الالحاج بمزدلفة).
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۶۹ جلد ۱ کتاب الصلاة)

او دغه شان د ما ښام وخت هم. نو د سحر د مونځ مناسب وخت دادې چه د نمر ختلو نه نیمه ګینټه مخکښې ختم شي او د غروب نه ۱:۱۵ (پنځه پاوه پس) د ماسخوتن اذان اوشي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

د غیوب شفق او وختونو تعین په مشا هدې سره کول پکار دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دلته په برطانیه کښې ډیرې مودې نه دا خبره مشهوره ده چه د شفق او صبح صادق مشاهده کول مشکل دي نو ددې وجې نه چا دې ته ډیره توجه نه ده کړې د یخنۍ په موسم کښې خو څه حد پورې خبره صحیح کیږي لیکن د نورو میاشتو د پاره یقیني چه داسې نه ده. بهرحال مشاهده بالکل پریخودل او خالص د (محکمه موسمیات) نه د غروب شفق او صبح صادق د راختلو په حاصل شوو وختونو باندې اکتفا کوی. اصل کښې په انګلینډ کښې او سیدونکې مسلمانانو په اول کښې دماسخوتن مونځ او صبح صادق د پاره خپل ځائې کښې د خپلو رصد ګاهونو نه د وختونو د تعین نقشې را غوښتلې وې، نو رصد ګاهونو د دولس درجو مطابق وخت را ویستلو سره را الیږلي وو، بیا په آرام آرام په ټول انګلینډ کښې دولس درجو والا ټایم باندې عمل شروع شو. بیا مو د شرع مفتیانو ته رجوع او کړه نو هغوی پنځه پاوه پس دمونځ متعلق اووئیل او س شرعي حکم څه دې؟ چه مونږ په هغې باندې عمل اوکړو؟ بینوا توجروا

المستفتي: حزب العلماء یوکے انګلینډ ۱۵/۱۲/۱۹۸۷ء

نوټ: دا استفتاء په ډیرو صفحاتو باندې مشتمل وه لیکن مونږ صرف په خلاصه باندې اکتفا اوکړه. (مرتب)

الجواب: تاسو د کال په هره میاشت کښې یا دوه درې ځلې د شفق احمر او شفق ابیض د غائب کیدلو د وخت مشاهده اوکړې او د راتلونکې وخت دپاره ئې لائحه عمل جوړ کړې ﴿۲﴾

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: (و) وقت (المغرب منه الی) غروب (الشفق وهو الحمرة) عندهما وبه قالت الثلاثة والیه رجع الامام کما فی شروح المجمع وغیرها فکان هو المذهب (و) وقت (العشاء والوتر منه الی الصبح).
(الدرالمختار علی ردالمحتار ص ۲۶۵ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: وحاصله انا لا نسلم ...... (بقیه حاشیه په راروان مخ)

محکمه موسمیات او درجات وغیره شاته اوغورځوي. ﴿۱﴾د هغوي اندازه دلته هم د مشاهده نه خلاف ده او دا خبره دې هم واضحه وي چه د حرج لرې کولو د پاره احتیاط پر یخودل خلاف شریعت اقدام نه دې. وهو الموفق

د ماښام او ماسخوتن د مینځنۍ وقفې دارومدار په مشاهدې دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي (۱) د مونځونو په بعضې نقشو کښې ئې د ماسخو تن او ماښام په مینځ کښې وقفه یوه ګینټه لیکلې او دائې ورسره هم لیکلي دی چه کومو حضراتو یوه نیمه ګهنټه یا ۱:۲۰ منټ لیکلې هغوي د طول بلد او عرض بلد نه پوره خبر نه دی. نو هغوي تخمیناً اندازه لګولې ده تاسو خپل تحقیق بیان کړئ. (۲) د (ذی القعده) د میاشتې د مختلفو تاریخو نو د صبح صادق که مو مطالعه او کړه نو هغه هم مهرباني او کړې اولیکئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: بدر منیر تبلیغی صاحب افغان ټل اټو سټور بټ خیله ملاکنډ ایجنسی... ۱۴ ذی قعده ۱۴۰۲ھ

(بقیه حاشیه) لزوم وجود السبب حقیقةً بل یکفی تقدیره کما فی ایام الدجال ویحتمل ان المراد بالتقدیر المذکور هو ماقاله الشافعیه من انه یکون وقت العشاء فی حقهم بقدر ما یغیب فیه الشفق فی اقرب البلاد الیهم...... فتعین ما قلنا فی معنی التقدیر مالم یوجد نقل صریح بخلافه واما مذهب الشافعیه فلایقضی علی مذهبنا...... قال فی امداد الفتاح قلت وکذلک یقدر لجمیع الآجال کالصوم والزکاة والحج والعده وآجال البیع والسلم والاجارة وینظر ابتداء الیوم فیقدر کل فصل من الفصول الاربعة بحسب مایکون کل یوم من الزیادة والنقص کذافی کتب الائمة الشافعیة ونحن نقول بمثله اذا اصل التقدیر مقول به اجماعاً فی الصلوٰت. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۶۶ تا ۲۶۸ جلد ۱ مطلب فی فاقدوقت العشاء کاهل بلغار)

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: ووجه ما قلناه ان الشارع لم یعتمد الحساب بل الغاه بالکلیة بقوله نحن امة امیة لانکتب ولانحسب الشهر هکذا وهکذا وقال ابن دقیق العید الحساب لا یجوز الاعتماد علیه فی الصلاة انتهیٰ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۰۰ جلد ۲ مطلب ماقاله السبکی من الاعتماد علی قول الحساب مردود)

الجواب: د ریاضي په اصولو باندې دا وخت پنځلس درجې یعني ۴×۱۵=۶۰ منټه دې لیکن د غروب نه پس د مکرر مشاهدو نه ۱:۱۵ ثابت دی. او د صبح صادق وخت هم ددې مقدار نه زیات نه دې څمونږ په علاقو کښې د ذوالقعده په اول اول کښې صبح صادق ۴:۲۵ نه پس راوځي ﴿۱﴾ وهو الموفق

په رمضان کښې د سحر مونځ په غلس کښې ادا کول

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په رمضان المبارک کښې د سحر مونځ د اذان نه پنځلس منټه پس اداکول څنګه دي؟ حال دا چه فائده داده چه اکثر خلق په جماعت کښې شریک کیږي ایا دا جائز دي؟

المستفتي: حافظ محمد زبیر عثماني حضرو اټک.......... ۲۲ رمضان ۱۴۰۲ھ

الجواب: د حدیث او فقهي روایاتو په بناء باندې د سحر په مونځ کښې اِسفار افضل دې الا الحاج بمزدلفة﴿۲﴾ او تغلیس جائز دې لیکن افضل نه دې کما صرحوا به ﴿۳﴾ جواز هم په هغه صورت کښې دې چه کله اذان د طلوع شمس نه ۱:۱۵ مخکښې وي.

اوکه ۱:۳۰ یا ۱:۴۵ مخکښې اذان شوې وي نو ددې اذان نه پنځلس منټه پس د صبح صادق هلهو څه نوم او نښه هم نه وي. وهو الموفق

﴿۱﴾ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد ۲ باب مواقیت الصلاة)

﴿۲﴾ قال الحصکفی: (والمستحب) للرجل (الابتداء) فی الفجر (باسفار والختم به) هو المختار بحیث یرتل اربعین آیة ثم یعیده بطهارة لو فسد وقیل یؤخر جداً لان الفساد موهوم (الالحاج بمزدلفة) . (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶۹ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۳﴾ وفی منهاج السنن: اعلم ان النبی ﷺ ثبت عنه التغلیس بالفجر کما مر فی الباب السابق والاسفار به کما روی الطحطاوی عن ابی ...... (بقیه حاشیه په بل مخ)

د صبح صادق نه تر طلوع افتاب پورې په ګهړئ باندې د وخت تعين

سوال: علماء دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د صبح صادق نه نمر راختلو پورې څومره وخت جوړيږي اکابر علمائې ديو بند ۱:۳۰ بيانوي، او مفتي رشيد احمد صاحب کراچي د هغې نه اتلس منټه کم وائي. او کومه نقشه چه هغوي مونږ سرګودها والؤ له ورکړې ده د هغې متعلق د حکم وضاحت اوکړئ؟ بينوا توجروا

المستفتي: قاري عبدالحميد چنات آئل ملز ملت آباد سرګودها....۱۵جولائی ۱۹۸۲ء

الجواب: په اصولي طريقې سره د مفتي رشيد ﷺ اندازه صحيح ده البته خمونږ په علاقو کښې د مشاهدې په بنياد باندې ۱:۱۵ جوړيږي.﴿۱﴾ وهو الموفق

(بقيه حاشيه)طريف وكان شاهداً مع رسول الله ﷺ حصن الطائف فكان يصلى بنا صلوٰة الفجر حتى لو ان انسانا رمى نبله ابصر مواقع نبله وروى عن جابر يقول كان النبى عليه السلام يؤخر الفجر كاسمها، وروى الشيخان عن ابى برزة الاسلمى عن النبى ﷺ قال كان ينفتل عن صلوٰة الفجر حين يعرف الرجل جليسه، قلت وهذا الحديث يدل على الاسفار به نهاية لا بداية وروى الشيخان عن ابن مسعود قال ما رئيت رسول الله ﷺ صلى صلوٰة الا لميقاتها الا صلوٰتين صلوٰة المغرب والعشاء بجمع وصلى الفجر يومئذٍ قبل مقياتها، وفى لفظ مسلم قبل ميقاتها بغلس، قلت افاد هذا الحديث ان المعتاد كان غير التغليس وكان عليه السلام يفعل الافضل وقد يفعل غير الافضل توسعة على الامة ولم يعلم من هذه الروايات ان ايهما افضل الاسفار او التغليس، فان قيل حديث ابن مسعود يعلم منه ان الاسفار افضل لكونه معتاداً قلنا يعارضه حديث الباب السابق فانه يدل على كون التغليس معتاداً فالظاهر ان تعامله ﷺ مختلف بين الاسفار مرة وبين التغليس مرة اخرىٰ ولكن للحنفية تشريع قولى عام فى حديث الباب وليس للمخالفين تشريع قولى عام لعدم ورود غلسوا بالفجر. ومن الاصول تقديم مثل التشريع القولى العام على الفعل والوقائع الجزءية على ان فى الاسفار تكثير الجماعة.

(منها ج السنن شرح جامع السنن ص۱۷، ۱۸ جلد۲ باب ماجاء فى الاسفار بالفجر)

﴿۱﴾ وفى منهاج السنن: قلت وصرح المشائخ بتفاوت......(بقيه حاشيه په راروان مخ)

د ګهړئ په اعتبار سره د مونځ وختونه

سوال: علمائ دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فجر، ظهر، عصر، مغرب، او عشاء وختونه د ګهړئ په اعتبار سره اوښايئ مثلاً د سحر وخت څومره وي او د مابنام نه څومره وخت پس د ماسخوتن وخت شروع کيږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالفتاح پابينئ صوابی....۱۲۴ شعبان ۱۴۰۳ھ

الجواب: خمونږ په علاقو کښې د سحر او مابنام پوره وخت تقريباً ۱:۱۵ وي﴿۱﴾ اود مازيګر وخت تقريباً د ورځې شپږمه حصه جوړيږي او نور وختو نه معلوم او مشهور دي وهو الموفق.

(بقيه حاشيه) الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فى ديارنا قد رساعة وربع ساعة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۱۰ جلد۲ باب مواقيت الصلاة)

وقال العلامه ابن عابدين: ووجه ما قلناه ان الشارع لم يعتمد الحساب بل الغاه بالكلية بقوله نحن امة امية لا نكتب ولا نحسب الشهر هكذا وهكذا وقال ابن دقيق العيد الحساب لا يجوز الاعتماد عليه فى الصلوٰة انتهىٰ.

(ردالمحتار ص۱۰۰ جلد۲ مطلب ما قاله السبكى من الاعتماد على قول الحساب مردود)

﴿۱﴾ وفى المنهاج: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فى ديارنا قد رساعة وربع ساعة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۱۰ جلد۲ باب مواقيت الصلاة)

﴿۲﴾ وفى المنهاج: قال بتعجيل العصر فى اول وقتها مالك والشافعى واحمد وقال ابوحنيفة واصحابه بتاخيرها قال العلامة الشامى ان الوقت بعد العصر اى بعد دخول العصر الى الغروب قدر سدس النهار.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۲۶ جلد۲ باب ماجاء فى تعجيل العصر)

د ماښام او ماسخوتن په مینځ کښې فاصله

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ په علاقه کښې د ماسخوتن اذان د ماښام د اذان نه پنځوس منټه پس یا ۵۵ یا زیات نه زیات یوه ګینټه پس کیږي عام طور سره د ماښام اذان او ماسخوتن په مینځ کښې پنځه پاؤه وقفه ساتلې کیږي دې سلسله کښې ستاسو حضراتو نه وضاحت مطلوب دې چه د ماښام او ماسخو تن په اذانونو کښې څومره فرق ساتل پکار وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: غلام سرور لوند خوړ مردان...... ۱۹۸۷ء/۱۳/۱۱

الجواب: چه کله نمر یقیني طریقې سره ډوب شي او د هغې نه پس ۱:۱۵ ګینټه تیره شي نو د ماسخوتن وخت داخل شي ځمونږ د مشاهدې او تجربې نه دا ثابته ده (۱) البته د ریاضي په حساب سره پنځلس درجې چه کل ۱۵×۴= ۶۰ منټه وخت د مغرب دې دهغې نه پس د ماسخوتن وخت شروع کیږي (۲). وهو الموفق

د شفق ابیض د غیوب نه مخکښې د ماسخوتن مونځ کول

سوال: مفتیان شریعت دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ ځائي کښې یو جماعت کښې د جولائي میاشت کښې د ماسخو تن آذان په ۸:۱۵ بجې او مونځ ۸:۴۵ بجې کیږي د ماښام او ما سخوتن په مینځ کښې د پنځه ځلویښت

(۱) وفی المنهاج: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد۲ باب ماجاء فی مواقیت الصلوٰة عن النبی ﷺ)

(۲) قال الحصکفی: (و) وقت (المغرب منه الی) غروب (الشفق وهو الحمرة) عندهما وبه قالت الثلاثة والیه رجع الامام کما فی شروح المجمع وغیرها فکان هو المذهب (و) وقت (العشاء والوتر منه الی الصبح) (الدر المختار ص ۲۶۵ جلد ۱ کتاب الصلاة)

منټو وقفه پاتې کیږي سوال دادې چه د پنځه ځلویښت منټه تیریدلو نه پس د ماسخو تن وخت دا خلیدې شي یا نه؟ په دې سلسله کښې داحنافو مفتیٰ به مسلک کوم یو دې او د ماښام او ماسخو تن د اذان په مینځ کښې څومره فاصله ضروري ده دغه شان د شفق په مصداق کښې چه د ائمه مذاهب په مینځ کښې کوم اختلاف دې د هغې نه د بچ کیدلو ډیره د احتیاط طریقه څه ده؟ او شفق ابیض د غائب کیدلو نه مخکښې د جماعت کولو څه حکم دې؟

المستفتي: حبیب الله خیر آباد نو شهره...... ۱۹۸۶ء/۱۸/۶

الجواب: د غروب او عشاء په مینځ کښې کم نه کم پنځه پاؤه فاصله ساتل پکار دې د شفق ابیض د غائب کیدو په وخت کښې اذان کول پکاردي داد محققینو رائې ده او هم دا احتیاط دې بلکه د بعضې فقهاؤ په نزد د غیوب بیاض نه مخکښې د جمعي مونځ کولو نه د غیوب نه پس ځان له مونځ افضل دې (۱) کمافی شرح الکبیر ص ۵۶۹ وفی فتاویٰ صاعد امام محلته یصلی العشاء قبل غیاب البیاض فالافضل ان یصلیها وحده بعد البیاض (۱). وهو الموفق

د مثل اول نه پس د مازیګر د اذان حکم

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه سعودي عرب کښې د مثل اول نه پس د مازیګر اذان کیږي او حال دا چه د احنافو قول د مثلینو نه پس دې نو که مونږ د هغوي په اقتداء کښې مونځ اوکړو نو د هغې به څه حکم وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: منیراحمد شارع الشفاء طائف سعودیه عربیه... ۲۲ اکتوبر ۱۹۸۳ء

جواب دغه امام پسې اقتداء کوئ که کیدلې شي درنه نو احتیاطاً یې اعاده او کړئ (۲) وهو الموفق

(۱) (غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۵۶۵ فصل فی احکام المسجد)

(۲) قال العلامة ابن عابدین: (وعلیه عمل الناس الیوم) وانظر هل اذا لزم من تاخیره العصر الی المثلین فوت الجماعة یکون الاولیٰ التاخیر ام لا...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په مشرقي جانب كښې د شفق احمر زوال معتبر نه دې

سوال: حامداً ومصلیاً (رساله تحقیق وقت مغرب) صنفه مولانا فقیر محمد حسن صاحب زکوڑی (اول وقت المغرب غیوبة الشمس المعلومة بذهاب الحمرة المشرقیه هذا هو الاصح، وعلیه عمل اكثر الاصحاب لقول قائم اذا غابت الحمرة من هذا الجانب یعنی المشرق فقد غابت الشمس من شرق الارض وغربها، وروی الكلبی عن ابن عمر رضی الله عنه مرسلا عن النبی ﷺ، اول وقت المغرب سقوط القرص ووقت الافطار ان تقوم بحذاء القبلة وتفقد الحمرة التی ارتفع من المشرق اذا جاوز قمة الراس الی ناحیة المغرب فقط وجب الافطار وسقط القرص، وهو صافی فی ان زوال الحمرة الشرقیة علامة سقوط القرص الذی یری غیوبة الشمس ومرسل ابن عمر كالمسند، وللشیخ قول بان الغروب یتحقق باستتار القرص لقوله ﷺ لابن اسامة رضی الله عنه وقد صعد جبل قیس والناس یصلون المغرب فرای الشمس لم تغب وانما توارت الجبل بئس ما صنعت انها تصلیها اذا تریها حیث غابت او غارت وانما علیک مشرقک ومغربک ولیس علی الناس ان یعثوا، وجوابه انه لا دلالة فیها ان تحقیق الغروب قبل ذهاب الحمرة فبقی الاخبار الصحیحه الصریحة باعتبار زوالها بغیر معارض، انتهی (نقل من كتاب قواعد الاحكام تصنیف عزبن عبد السلام الشافعی المصری ولد فی سنہ ۶۰۰ ھ) والحال این كتاب درخانقاه سراجیه نزد كندیا شریف بدست مولانا خان محمد صاحب سجاده نشین موجوداست۔

(بقیه حاشیه) ا والظاهر الاول بل یلزم لمن اعتقد رجحان قول الامام تأمل ثم رأیت فی آخر شرح المنیة ناقلا عن بعض الفتاویٰ انه لا كان امام محلته یصلی العشاء قبل غیاب الشفق الابیض فالافضل ان یصلیها وحده بعد البیاض . (ردالمحتار هامش درالمختار ص ۲۶۴ جلد ۱ قبیل مطلب لوردت الشمس بعد غروبها اوقات الصلاة)

...

بسم الله الرحمن الرحیم الخ (فی فج العمیق: من تصنیف شیر محمد كاكیانی فی مذهب النعمانی) ما مر به اول وقت المغرب وقت غروب الشمس اذا غربت عن الافق فی جانب المغرب مائل فعلامة وقت المغرب التی اذا زالت الحمرة من جانب المشرق وبرفع السواد انتهیٰ فی ص ۱۹۹ . وایضاً صرح سید سند فی شرحه علی الجغمنی تحت قوله وفی الشرع من طلوع الفجر الثانی الیٰ غروب الشمس قوله الی غروب الشمس بمعنی مجاوزته عن الافق الغربی بحیث تظهر الظلمة فی جهة المشرق وتزول الحمرة الخ فی القفمه ص ۱۳۱ ، وایضاً قال ابو الفتح اركن بن حسام المفتی الكناری فی الفتاویٰ الحمادیة نقل من مطلوب المسلمین اما تغربیه اول وقت صلوة المغرب اذا غربت الشمس ولم یبق اثر شعاعها یعنی من جانب المشرق انتهیٰ ص ۹ . وایضاً قال علاء الدین الحصكفی فی درالمختار فی درالمنتقیٰ شرح الملتقیٰ تحت قول المصنف، الصوم ترک الاكل الخ من الفجر الی الغروب الی زمان غیبوبة تمام حمرة الشمس بحیث تظهر الظلمة فی جهة المشرق انتهیٰ فی الفتحه ص ۱۳۰ . بینوا توجروا

المستفتی: نا معلوم ......۱۳/ جنوری ۱۹۷۵ء

الجواب: اعلم ان التقید بزوال حمرة المشرق لا توافقه الروایات الحدیثیة ولا الفقهیة كما لا یخفیٰ علی من راجع الی كتب الحدیث وكتب الفقه المتداولة بین العلماء، وما اوردوا فی حدیث ابن عمر لا یقبل قبل ذكر الاسناد او الاستناد الی الكتاب الذی یروی فیه الحدیث مع الاسناد، او یقال ان المراد من ظهور الظلمة فی جهة المشرق هو الظهور فی الافق واما الحمرة فلا یكون فی سائر الایام فلا تكون

حاشیةشرح الوقایة﴿١﴾. وهوالموفق

یو وطن کښې چه مونځ اوکړي او بل وطن ته لاړشي او وخت داخل شوې نه وي نو څه به کوي.

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه خپل وخت باندې مونځ اوکړي بیا روستو دجیټ طیارې په ذریعه سره وطن ته اورسیدلو چه هلته د دغه دمونځ وخت نه دې داخل شوې آیا داسړې به دا مونځ په دویم ځل کوي؟

المستفتي: نامعلوم:......١١٠محرم١٣٩٢ھ

الجواب: بعضې فقهائې کرام فرمائي چه دوخت د واپسې په صورت کښې به مونځ دوباره کول ضروري وي(فی الدرالمختار فلو غربت ثم عادت هل یعود الوقت الظاهر نعم)او بعضې فقهاء فرمائي چه دې صورت کښې به په دویم ځل نه شی کولې.

فی ردالمحتار ص ٣٣٤ جلد ١ قلت علی ان الشیخ اسماعیل رد ما بحثه فی النهر تبعاً للشافعیه بان صلوة العصر بغیبوبة الشفق تصیر قضاء ورجوعها لا یعیدها اداء ...... ومافی الحدیث خصوصیة لعلی کما یعطیه قوله علیه السلام انه کان فی طاعتک وطاعته رسولک، وقال العلامة الشامی قلت ویلزم علی الاول بطلان صوم من افطر قبل ردها وبطلان صلوة المغرب لو سلمنا عود الوقت بعودها للکل والله تعالیٰ اعلم انتهیٰ مافی ردالمحتار﴿٢﴾ قلت ظاهر حدیث لا یصلی صلوة مرتین یقتضی ترجیح الثانی فافهم وکذا علم اعادة النبی ﷺ عند عود الشمس . وهوالموفق

﴿١﴾قال العلامه عبدالحئی اللکهنوی: قوله (والمغرب منه الیٰ مغیب الشفق وهو الحمرة عندهما وبه یفتیٰ) قوله الی ان تغیب الشمس قال شیخ الاسلام التفتازانی المعتبر فی غروب الشمس سقوط قرص الشمس وهذا ظاهر فی الصحراء واما فی البنیان وقلل الجبال فبان لا یری شئ من شعاعها علی اطراف البنیان وقلل الجبال وان یقبل الظلام من المشرق. (هامش عمدة الرعایه علی شرح الوقایه ص١٤٧ جلد ١ کتاب الصلوٰة)

﴿٢﴾(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٢٦٥ جلد ١ مطلب لو ردت الشمس بعد غروبها)

په بلغاریه کښې د سحر د مونځ حکم

سوال: علماء کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه فتاوٰی ودودیه صفحه ١٠٣او ١٠٤ کښې لیکلې شوې دي چه په بلغاریه کښې کله کله د ماښام د مونځ نه پس د شفق غائب کیدلو نه مخکښې مخکښې په آسمان باندې نمر راخیژي د فتا وې مصنف جناب مولوي محمد ابراهیم مرحوم لیکلې دي که د ماسخوتن مونځ قضاء کوی او که نه لیکن چه کله نمر راوخیژي نو د سحر مونځ هم نه کیږي نو دوي (مرحوم) د فجر متعلق نه دي لیکلې چه قضا به ئې کوي او که نه نو د فجر متعلق مسئله واضحه کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: اورنګزیب پیپي پشاور......١٩٧٦ء٢٤١٨١

الجواب: په بلغاریه کښې په بعضې موسمو نو کښې د غروب شفق سره طلوع فجر کیږي، لهذا هلته به د فجر مونځ با قائده کولې شي.

کما فی الدر المختار کبلغارفان فیها یطلع الفجر قبل غروب الشفق فی اربعینیة الشتاء (هامش ردالمحتار ص ٣٤٢ جلد ١ ﴿١﴾)﴿٢﴾. وهوالموفق

په قطب شمالي کښې د شپې و میاشتو په ورځ کښې د صوم وصلوة حکم

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کوم ځائې کښې شپږ میاشتې یوه ورځ وي نو هلته به د مونځ او روژې څه حکم وي؟

المستفتي: عبدالظاهر افغانستان متعلم جامعه اسلامیه اکوړه خټک.....١٧ذیقعده ١٣٩٦

﴿١﴾(الدرالمختار مع ردالمحتار ص٢٦٦ جلد ١ کتاب الصلاة مطلب فی فاقد وقت العشاء کاهل بلغار)

﴿٢﴾قال العلامه ابن عابدین: وفی شرح المنهاج ویجری ذلک فیما لو مکثت الشمس عند قوم مدة، قال فی امداد الفتاح قلت وکذلک یقدر بجمیع الاجال کالصوم والزکاة والحج والعدة وآجال البیع والسلم والاجارة وینظر ابتداء الیوم فیقدر کل فصل من الفصول الاربعة بحسب ما یکون کل یوم من الزیادة والنقص...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: قطب شمالي ته تلل او هلته د انسان پاتې کېدل ډېر زيات ګران دي بلکه محال دي لهذا شريعت غراء د داسې ځايې د پاره د صوم اوصلوة حکم نه دې جاري کړې ځکه چه شريعت شاذاو نوادرخيزونه نه بيانوي البته په شريعت کښې دداسې نادر کارونو مثالونه خامخا وي.چه علماء دضرورت په وخت دذې نه استخراج اوکړی.والاصل هٰهنا حديث الدجال رواه مسلم والترمذی اقدروا له قدره.﴿۱﴾ نودا سړې به په اندازې او سوچ سره طلوع او غروب وغيره معلوموي او په هغې باندې به صوم وصلوة بناکوي اوکه دا ګرانه وي نو کوم نزدې ښارکښې چې پنځه وختونه موجوديږي دهغې نه دريډيو وغيره په ذريعې سره معلومات اوکړئ اوپه هغې وختونو بنا اوکړئ.

﴿۲﴾ واعلم ان القمر يتحقق فيه الطلوع والغروب والاستواء کالارض

(بقيه حاشيه) کذا فی کتب الائمة الشافعيه ونحن نقول بمثله اذاصل التقدير مقول به اجماعا فی الصلوات. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۲٦۸ جلد ۱ مطلب فی طلوع الشمس من مغربها)

﴿۱﴾ حديث الدجال قلنا يارسول الله فذلک اليوم الذی کسنة ايکفينا فيه صلاة يوم قال لا اقدروا له قدره. (مشکواة المصابيح ص ۴۷۳ جلد ۲ باب العلامات بين يدی الساعة وذکر الدجال)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين: وفی شرح المنهاج ويجری ذلک فيما لو مکثت الشمس عند قوم مدة قال فی امداد الفتاح قلت وکذلک يقدر لجميع الآجال کالصوم والزکاة والحج والعدة وآجال البيع والسلم والاجارة وينظر ابتداء اليوم فيقدر کل فصل من الفصول الاربعة بحسب ما يکون کل يوم من الزيادة والنقص کذا فی کتب الائمة الشافعية ونحن نقول بمثله اذا صل التقدير مقول به اجماعاً فی الصلوات.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۲٦۸ جلد ۱ مطلب فی طلوع الشمس من مغربها)

وايضاً قال فی الصفحة ۲٦٦ وحاصله انا لا نسلم لزوم وجود السبب حقيقة بل يکفی تقديره کما فی ايام الدجال ويحتمل ان المراد بالتقدير المذکور هو ما قاله الشافعية من انه يکون وقت العشاء فی حقهم بقدر ما يغيب فيه الشفق فی اقرب البلاد اليهم...... فتعين ما قلنا فی معنی التقدير ما لم يوجد نقل صريح بخلافه وامامذهب الشافعيه فلا يقضی علی مذهبنا.

(ردالمحتار ص ۲٦٦،۲٦۷ جلد ۱ مطلب فی ما قد وقت العشاء کاهل بلغار)

وکذا تفاوت الليل والنهار فالحکم فيه کحکم الارض ﴿۱﴾. فافهم

چاچه د مازیګر مونځ نه وي کړې نو د مونځ نه مخکښې نفل کول د اعتراض قابل نه دي دغه شان د ماسپخين سنتو او فرضو مينځ کښې نفل کول هم د اعتراض قابل خبره نه ده

سوال: علماء دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه په يو جمات کښې د مازيګر مونځ شوې دې يو سړې د مونځ د پاره راغې بل کس ورته اووئيل لږ صبراوکړه څه هم اودس کوم بيابه جمع اوکړو.اوس دا سړې ددويمې جمعې نه مخکښې او اولنئ جمعې نه پس نفل کولې شي که نه؟دغه شان د ماسپخين د سنتو او فرضو په مينځ کښې نفل کول جائز دي که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي:عبدالرحمن لکي مروت...... ۳۰\۷\۱۹۷۷

الجواب: کوم کس چه د مازيګر مونځ نه وي کړې د هغه دپاره دا صفرار نه مخکښې نفل کول صحيح دي.(کما صرح به جميع الفقهاء) ﴿۲﴾ يوفقيه هم د ماسپخين دسنتو او فرضو په مينځ کښې

﴿۱﴾:ځنګه چه په زمکه باندې مونځ فرض دې دغه شان که څوك په سپوږمئ، زهره، مريخ، يا نورو سيارو کښې اوسيدل شروع کړي نو هلته به هم مونځ فرض وي.البته دا خبره ده چه سجده ديته وائي چه (ان تکون علی الارض اوعلی ماقام مقام الارض)او په فضا کښې زوړند خيزونه خو داسې نه دي.نو د هغې جواب په منهاج النق کښې داسې ورکړي شوي دي.

قلنا کما ان الماء جسم فاصل بين السفينة والارض لا يعد بفصله فکذلک الريح جسم فاصل بين الطيارة والارض لا يعتد بفصلها وکما ان السماء جسم ليس بارض ولاقام مقامها وتصح الصلوٰة فيها لقوله تعالیٰ واوصانی بالصلوٰة والزکواة ما دمت حياء ولاستقرار الجبهة عليها فکذلک الطيارة تصح الصلاة والسجدة فيها، وکذلک يقال فی الصلوٰة فی القمر والمريخ وغيرهما،

البته د قبلې طرف لازمي دې او هغه په قبله نما يا بلې ذريعې سره معلوميدلې شي.ګني نو د تحري حکم هم شته چه تحري او کړي او د قبلې طرف متعين کړي الله تعالی فرمائي: (اينما تولوا فثم وجه الله...الايه) (ازمرتب)

﴿۲﴾ قال العلامه مرغيانی:لاتجوز الصلوة عند طلوع الشمس ولا ......(بقيه حاشيه په راروان مخ)

د نفل کولو نه منع نه ده کړې. کما لایخفی. وهو الموفق

دماسپښین مونځ په مثل ثاني کښې کول داستحباب اواحتیاط نه خلاف دي

سوال: یوه مسئله ده او په هغې کښې ئې دا ثابت کړې دي چه سخته یخنۍ کښې مثل ثاني د ۲-۱۵نه شروع کیږي او په هغې څه حوالې هم لیکلې شوې دي. دغه شان سائل په مثل ثاني کښې مونځ کول خلاف استحباب ثابت کړې دې جناب حضرت مفتي صاحب داسې جواب لیکلې دې نو تاسوهم په خپلې رائې سره تسلي راکړې؟ بینوا توجروا

السائل: شیر محمد........۱۲۱۱۰۱ء۱۹۷۸

الجواب: دا عبارات محوله درست دي ددې عبارتونو په بناء باندې په مثل ثاني کښې مونځ کول د استحباب او احتیاط نه خلاف دي. البته ۲:۳۰بجې د مثل ثاني داخلیدل د غور قابل خبره ده دغه شان د ګرمئ او یخنئ په موسمونو کښې په فئ الزوال کښې فرق وي په زیاتي سوري کښې نه وي﴿۲﴾ فافهم

(بقیه حاشیه)عند قیامها فی الظهیرة ولا عند غروبها لحدیث عقبة بن عامر رضی الله عنه قال ثلثة اوقات نهانا رسول الله ﷺ ان نصلی وان نقبر فیها موتانا عند طلوع الشمس حتی ترتفع وعند زوالها حتی تزول وحین تضیف للغروب حتی تغرب.
(الهدایه ص ۸۰ جلد ۱ فصل فی الاوقات تکره فیه الصلاة)

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی: ولو تکلم بین السنة والفرض لا یسقطها ولکن ینقص ثوابها وقیل تسقط وکذا کل عمل ینافی التحریمة علی الاصل. (الدر المختار علیٰ هامش ردالمحتار ص ۵۰۳ جلد ۱ قبیل مبحث مهم فی الکلام علی الضجعة بعد سنن الفجر)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم: (والظهر من الزوال الی بلوغ الظل مثلیه سوی الفیئ) ای وقت الظهر اما اوله فمجمع علیه لقوله تعالیٰ اقم الصلاة لدلوک الشمس ای لزوالها وقیل لغروبها واللام للتاقیت ذکره البیضاوی واما آخره ففیه روایتان عن ابی حنیفه الاولی رواهما محمد عنه ما فی الکتاب والثانیه روایة الحسن اذا صار ظل کل شئ مثله سوی......(بقیه حاشیه په راروان مخ)

یوکس د ماسپښین مونځ اوکړو بیائې د هوائي جهاز په ذریعې سره سفر اوکړو بل ځائې کښې دماسپښین وخت داخل شونو دمونځ څه حکم دي؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې د ماسپښین مونځ په یو ځائې کښې او کړو او بیاد هوائي جهاز په ذریعه بل ځائې ته لاړشي او هلته د دغې مونځ وخت اذان کیدو نو او هلته دغه وخت داخل شو نو آیا په دویم ځل به مونځ اداکوي. او که نه هغه اولني مونځ ورله کافي دي؟

المستفتي: سعیدالله آزاد کوهستان........۹۱۳۱ء۱۹۸۵

الجواب: که دتیرشوی وخت اعاده د وخت تیریدلونه پس شوې وی.نودغه مونځ به دوباره کوی.

ونظیره اعادة الظهر والعصر یوم تطلع الشمس من المغرب﴿۱﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) الفیئ وهو قولهما والاولی قول ابی حنیفة قال فی البدائع انها المذکورة فی الاصل وهو الصحیح وفی النهایة انها ظاهر الروایة عن ابی حنیفة وفی غایة البیان وبها اخذ ابوحنیفة وهو المشهور عنه وفی المحیط والصحیح قول ابی حنیفة وفی الینا بیع وهو الصحیح عن ابی حنیفة وفی تصحیح القدوری للعلامة قاسم ان برهان الشریعة المحبوبی اختاره وعول علیه النسفی ووافقه صدر الشریعة ورجع دلیله.
(البحر الرائق ص ۲۴۵ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: ورد فی حدیث مرفوع ان الشمس اذا طلعت من مغربها تسیر الی وسط السماء ثم ترجع ثم بعد ذلک تطلع من المشرق کعادتها قال الرملی الشافعی فی شرح المنهاج وبه یعلم انه یدخل وقت الظهر برجوعها لانه بمنزلة زوالها ووقت العصر اذا صار ظل کل شئ مثله والمغرب بغروبها وفی هذا الحدیث ان لیلة طلوعها من مغربها تطول بقدر ثلاث لیال لکن ذلک لا یعرف الابعد لابهامها علی الناس فحینئذٍ قیاس ما مر انه یلزم قضاء الخمس لان الزائد لیلتان فیقدران عن یوم ولیلة وواجبها الخمس.
(ردالمحتار مع الدر المختار ص ۲۶۸ جلد ۱ کتاب الصلاة مطلب فی طلوع الشمس من مغربها)

كه فرض مونځ اودجنازې يو وخت مقررشوې وي نوكوم يوبه مخكې كيږي؟

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه د ماسپخين اود جنازې د مونځ د پاره نو وخت مقرر شوې وي نو د فرضونه مخكښې كول خو ظاهره خبره ده خو جنازه به د سنتونه مخكښې كيږي يا روستو؟ بينوا توجروا

المستفتي: صوبيدار حميد ګل ګرګره كوهاټ......١٩٩١ء١٢١/١٩

الجواب: چه كله د ماسپخين اودجنازې مونځ په يو وخت شروع كيدلو والا وي يا وخت تنګ وي نود مفتٰى به قول په بنيادسره به سنت په جنازې مخكښې كولې شي. كمافى ردالمحتار باب العيدين ﴿١﴾. وهوالموفق

د غروب او ماسخوتن داخليدلو په مينځ كښې د وقفې مقدار

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كه څه فرمائي چه دمابنام د مونځ وخت څومره وخت پس ختميږي او د ماسخوتن د مونځ څومره وخت پس شروع كيږي؟ المستفتي: غلام محمد ډوک منجو ضلع كيملپور......١٩٧٢ء١٢١/٨

الجواب: د غروب نه ترد دخول عشاء پورې تقريباً يوه نيمه ١:٣٠ يا پاوۀ باندې ګنټه ١:١٥ فرق وي﴿٣﴾ فقط

﴿١﴾ قال العلامه حصكفى: وتقدم صلاة الجنازة على الخطبة وعلى سنة المغرب وغيرها(كسنة الظهر والجمعة والعشاء) والعيد على الكسوف لكن فى البحر قبل الاذان عن الحلبى الفتوىٰ على تاخير الجنازة عن السنة واقره المصنف كانه الحاق لها بالصلاة لكن فى آخر احكام دين الاشباه ينبغى تقديم الجنازة والكسوف حتى على الفرض مالم يضق وقته فتامل. (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ٦١١ جلد١ مطلب فيما يترجع تقديمه من صلاة عيد وجنازه الخ)

﴿٢﴾ وفى منهاج السنن: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد والمشاهد فى ديارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ١٠ جلد٢ باب ماجاء فى مواقيت الصلاة عن النبى صلى الله عليه وسلم)

په كينډا كښې د مازيګر او ماسخوتن د وخت تعين

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه دلته كينډا كښې اوولس نيمې ګينټې ورځ وی، د مونځ چاټ هم درليږم. او دلته په مئې كښې ګهړۍ يوه ګينټه مخكښې كوي او په نومبر كښې ئې يوه ګينټه وروستو كوي. دانقشه د امام شافعى رحمة الله عليه د مسلک مطابق ده نود حنفي مسلک مطابق به دمازيګر وخت څه وي؟ دغه شان دلته دغروب افتاب نه پس شفق احمر غائب شي ليكن شفق ابيض د شپې يوولس بجو يا دهغې نه هم ناوخته پورې وي دغه وخت انتظار ډيرمشكل وی. آيا دمابنام د مونځ نه پس فوراً مونږ د ماسخوتن مونځ كولې شو؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد اشفاق كينډا......١٩٧٩ء١٨١/٥

الجواب: د غروب نه زيات نه زيات دوه ګينټې مخكښې د مازيګر مونځ كوئ او د غروب نه ١٥-١ ګينټه پس د ماسخوتن مونځ كوئ ﴿١﴾ وهوالموفق

﴿١﴾ د احنافو په معمول كښې د مازيګر وخت د ورځې د پوره مقدار (يعني د طلوع نه تر غروب شمس پورې تقريباً آخرنۍ حصه ده. ليكن په دې كښې دومره تاخير كول چه زيړوالي ته اورسيږي مكروه دي.

قال الحصكفى وآخر العصر الى اصفرار ذكاء فلو شرع فيه قبل التغير فمده اليه لا يكره (الدرالمختار ص٣٦٨ جلد٢)

دارنګې شفق احمر هغه دې چه د نمر غروب كيدو وخت كښې د افق كيدلو په وجه باندې وي اونمرپه افق كښې عموماً دشپې داتمې حصې نه زيات نه پاتې كيږي. بهرحال چه په وختونو كښې داسې قسمه تغير پيداشو او دورځې شپې امتيازناممكن وي نود نزدې ملكونو په اعتبارسره په څلورويشتو(٢٤) ګينټو كښې دپنځه مونځونو اهتمام كول ضروري دي.

قال الحصكفى: وقاقدوقتهما كبلغار فان فيها يطلع الفجر قبل غروب الشفق فى اربعينه الشتاء مكلف بهما فيقدر لهما ولا ينوى القضاء لفقد وقت الاداء. (درمختار ص ٣٦٢ جلد١) وكما فى حديث مسلم ص ٤٠ جلد٢ باب ذكر الدجال: قلنا يا رسول الله فذلك اليوم الذى كسنة اتكفينا فيه صلوٰة يوم قال لا اقد رواله قدره الخ.(ازمرتب)

د جمعې مونځ کوم وخت پورې صحیح دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د جمعې مونځ د کوم وخت نه کوم وخت پورې صحیح دې؟

المستفتي: سید اسماعیل شاه تحصیل وضلع اټک........۲۵\۱اکتوبر ۱۹۸۳

الجواب: د زوال نه پس دوه نیمو ګینټو نه زیات تاخیر کول بې احتیاطي ده (۱) د جمعې مونځ کښې جلتي کول بهتر دي. (۲) وهو الموفق

د مازیګر یا سحر مونځ نه پس د نفل او قضاء مونځ کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د مازیګر یادَ سحر دَ مونځ نه پس څوک نفل یا قضاء مونځ کولې شي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد زاهد حولدار الیکټریش میډیم رجمنټ ایل اے ډي...۱۷ محرم۱۳۹۶ه

الجواب: قضاء مونځ کول جائز دي او نفل کول منع دي (۳) وهو الموفق

---

(۱) قال العلامه ابن نجیم المصری رحمه الله: والجمعة کالظهر اصلاً واستحبابا فی الزمانین کذا ذکره الاسبیجابی. (البحر الرائق ص ۲۴۷ جلد ۱ کتاب الصلاة فی المواقیت الصلاة)

(۲) وفی منهاج السنن: یدل حدیث سلمة علی التبکیر فی الجمعة وهو المختار عند العینی وقال الاسبیجابی الجمعة کالظهر اصلاً واستحبابا فی الزمانین، ویؤید التبکیر ماقاله ابن قدامة فی المغنی، کان النبی ﷺ یصلیها اذا زالت الشمس صیفا وشتاء علی میقات واحد. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۵۵ جلد ۳ باب ماجاء فی وقت الجمعة)

(۳) وفی الهندیه: تسعة اوقات یکره فیها النوافل وما فی معناها لا الفرائض هکذا فی النهایه والکفایه فیجوز فیها قضاء الفائتة وصلاة الجنازة وسجدة التلاوة کذا فی فتاویٰ قاضی خان منها ما بعد طلوع الفجر قبل صلاة الفجر. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۵۲ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان الاوقات التی لا تجوز فیها الصلاة وتکره)

د ماښام په مونځ کښې تاخیر کول مکروه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د ماښام مونځ په داسې تاخیرسره کول چه په ټولو جماتونو کښې مونځ اوشي جائزدی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالخلیل محله اباخیل نوشهره..... ۱۰\رمضان ۱۳۹۲

الجواب: په ماښام کښې ډیر تاخیر (د شفع په مقدار) مکروه دي (فتح القدیر)(۱) وهو الموفق

د قضا مونځونو د پاره مکروه وختونه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د قضا مونځونومکروه وختونه کوم کوم دي؟ آیا د زوال نه علاوه بل هم څه ممنوع وخت شته؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد ازرم (اے سي) تبوک سعودیه عربیه......۱۷\۷\۱۴۰۱ه

الجواب: صرف درې وختونه دي، غروب، طلوع او استواء په دې وختونو کښې قضاء مکروه ده. (والاصفرار فی حکم الغروب) (۲) وهو الموفق

د ماسپخین د وخت مونځ دارو مدار په زوال دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د ګرمي او یخنۍ په موسمونو

---

(۱) قال المرغینانی (واول وقت المغرب اذا غربت الشمس وآخر وقتها ما لم یغیب الشفق) وقال ابن الهمام رحمه الله: ولذا قلنا ان تاخیر المغرب مطلقاً مکروه. (هدایه مع فتح القدیر ص ۱۹۵ جلد ۱ باب المواقیت)

(۲) قال العلامه ابن نجیم رحمه الله: ثم لیس للقضاء وقت معین بل جمیع اوقات العمر وقت له الا ثلاثة وقت طلوع الشمس ووقت الزوال ووقت الغروب فانه لا تجوز الصلاة فی هذه الاوقات لما مر فی محله. (البحر الرائق ص ۸۰ جلد ۲ باب قضاء الفوائیت)

كښې د ظهر وخت په شروع كيدو كښې څه فرق شته كه نه؟ ما اوريدلي دي چه زوال يعنې د ظهر دمونځ وخت د دولس نيمو بجو نه شروع كيږي. نو كه يو مسافر يا مقيم په ګرمي يا يخني كښې پاؤكم په يوه بجه د ظهر مونځ اوكړي نو دا به صحيح وي؟

المستفتي: عبدالحميد...... ٢٣\٤\١٩٧٤ء

الجواب: دارو مدار په زوال باندې دې پاؤ كم په يو بجه باندې په هر موسم كښې زوال شوې وي. (١) وهوالموفق

---

(١) قال العلامه الحصكفي: ووقت الظهر من زواله اى ميل ذكاء عن كبد السماء الى بلوغ الظل مثليه، قال ابن عابدين: من زواله الاولىٰ من زوالها عن كبد السماء اى وسطها بحسب ما يظهر لنا.

(الدرالمختار مع هامش ردالمحتار ص ٢٦٤ جلد ١ قبيل مطلب لو ردت الشمس بعد غروبها)

باب الاذان والاقامة

د اذان په وخت كښې د خبرو كولو او وعظ كولو حكم

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښې څه فرمائي چه (١) د اذان نه مخكښې څه كسان په جمات كښې ناست وي په خبرو كښې مشغول ووچه اذان شروع شي نو اوس به خبرې بند كړي او د اذان د الفاظو جواب وركول به ضروري وي او كه نه خبرې دې جاري ساتي؟ (٢) كه په يو مجلس كښې وعظ كيږي او اذان آواز شي نو د اذان په عزت كښې بهٔ وعظ هم بند ولې شي او كه نه وعظ به جاري ساتلي كيږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد ايوب خان محله شيام ګنج مردان.... ١٠ صفر ١٣٩٢هـ

الجواب: (١) خبرې جاري ساتل خلاف سنت كار دې. (١) (لان اجابة الاذان سنة) (٢) كه په دې وعظ كښې ددين تعليم شروع وي نو وعظ جاري ساتل صحيح دي (٣) (ردالمحتار باب الاذان) وهوالموفق

---

(١) قال العلامه ابن عابدين: وينبغى للسامع ان لا يتكلم ولا يشتغل بشئى فى حالة الاذان والاقامة ولايرد السلام ايضا لان الكل يخل بالنظم. (ردالمحتار ص ٢٩٣ جلد ١ باب الاذان)

(٢) قال العلامه ابن نجيم: ومن سمع الاذان فعليه ان يجيب وان كان جنبا لان اجابة الموذن ليست باذان وفى فتاوىٰ قاضى خان اجابة الموذن فضيلة وان تركها لا يأثم واما قوله عليه الصلاة والسلام من لم يجب الاذان فلا صلاة له فمعناه الاجابة بالقدم لاباللسان فقط وفى المحيط يجب على السامع للاذان الاجابة. (البحر الرائق ص ٢٥٩ جلد ١ باب الاذان)

(٣) قال ابن عابدين: قوله (و تعليم علم تعلمه) اى شرعى فيما يظهر ولذا عبر فى الجوهرة بقراءة الفقه (قوله بخلاف قرآن) لانه لا يفوت جوهره ولعله لان تكرار القراءة انما هو للاجر فلايفوت بالاجابة بخلاف التعلم فعلىٰ هذا لو يقرأ تعليما او تعلما لا يقطع.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٢٩٢ جلد ١ باب الاذان)

د اذان او اقامت کلمات به هم د تجوید په قواعدو سره ادا کولې شي

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داذان او اقامت په کلماتو کښې به د تجوید د اصولو او قواعدو مطابق او غیر وقف احکامات جاري کیږي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: رحمن الدین تحصیل وډاکخانه خاص دیر ضلع دیر

الجواب: د تجوید او عربیت قواعد په ټولو کلماتو کښې جاري کیږي د اذان او اقامت په کلماتو کښې هم جاري کیږي.﴿۱﴾

﴿۱﴾(یدل علیه مافی ردالمحتار ص۲۵۸،۲۵۹ جلد۱). وهوالموفق

په دوه یا زیاتو ځایو نو کښې مؤذن کیدل مکروه دي

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې په دوه یا درې ځایو نو کښې اذان کوي ځکه چه اذان خو صرف اعلان دي نو آیا دا جائز دي؟

المستفتي: سعیدالله آزاد کوهستان....۱۹۸۵ء۱/۴/۶

الجواب: دوه یا دوونه زیاتو جماعتونو کښې موذن مقررکیدل مکروه دي.

کمافی شرح التنویر قبیل شروط الصلاة ویکره له ان یوذن فی مسجدین﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾قال العلامه الحصکفی ولالحن فیه ای تغنی بغیر کلماته فانه لا یحل فعله وسماعه کالتغنی بالقرآن وبلا تغیر حسن، قال ابن عابدین بغیر کلماته ای بزیادة حرکة او حرف او مد او غیرها فی الاوائل والاواخر قهستانی.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۸۵ جلد ۱ مطلب فی اول من بنی المنابر للاذان)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین: (قوله فی مسجدین) لانه اذا صلی فی المسجد الاول یکون متنفلا بالاذان فی المسجد الثانی والتنفل بالاذان غیر مشروع ولان الاذان للمکتوبة وهو فی المسجد الثانی یصلی النافلة فلاینبغی ان یدعو الناس الی المکتوبه وهو لایساعدهم فیها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۹۵ جلد ۱ قبیل باب شروط الصلاة)

د اختر دَ مونځ د پاره اذان کول د سنتونه خلاف دي

سوال: علمائي دین دي باره کښې څه فرمائي چه د اختر د مونځ د پاره اذان کول څنګه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: سمیع الرحمان ګړهی کپوره مردان.......۱۹۷۲ ۸/۱۲

الجواب: د سنتو نه خلاف دي.﴿۱﴾ وهوالموفق

د ټیپ ریکارډ نه د اذان کولو حکم

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې فرمائي چه په ټیپ ریکارډ سره د اذان کولو څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: حاجي عبدالله کلے ډاکخانه هواره چارسده.....۲۴/۱ذی الحجه ۱۴۰۲

الجواب: په ټیپ ریکارډ سره د آواز عکس اوریدلې کیږي اصلي اذان نه نود اذان په عکس باندې اکتفاء کولو سره سنت نه ادا کیږي.﴿۲﴾ لکه څنګه چه په محراب کښې په ټیپ ریکارډ کیښودلو سره جماعت نه کیږي ګني نو د. مؤذن او امام د خرچونه به خلاصې راشي. وهوالموفق

﴿۱﴾قال العلامه الحصکفی: لا یسن لغیرها کعید، قال ابن عابدین کعید ای ووتر وجنازة وکسوف واستسقاء وتراویح...... لکن فی التعلیل قصور لا قتضائه سنیة الاذان لمالیس تبعاً للفرائض کالعید ونحوه فالمناسب التعلیل بعدم وروده فی السنة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۸۴ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین: ان اذان الصبی الذی لا یعقل لایجزی ویعاد لان مایصدر لاعن عقل لا یعتدبه کصوت الطیور...... ان المقصود الاصلی من الاذان فی الشرع الاعلام بدخول اوقات الصلاة ثم صار من شعار الاسلام فی کل بلدة اوناحیة من البلاد...... لابد من الاسلام والعقل والبلوغ والعدالة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۹۱ جلد ۱ باب الاذان)

د وخت نه مخکښې اذان کول جائز نه دي

سوال علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي که دوخت نه مخکښې مثلاً دَ زوال نه مخکښې اذان اوشي نو آيا دا جائز دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: اختر ګل ظهران افريقه....۱۹۷۵ء۱۱۱۱۲۷

الجواب: دامام ابوحنيفه رحمه الله په نزد باندې دزوال نه مخکښې اذان کول جائز نه دي.

لان المقصود من الاذان اعلام الناس بالوقت وفى الاذان قبل الوقت تجهيل لهم ولم يروفيه حديث ثابت حتى يترک به القياس ﴿۱﴾. وهوالموفق

په (حی علی الفلاح) کښې آواز ډير راښکل نه دي پکار

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په (حي علي الفلاح) کښې د (الفلاح) په لفظ باندې د آواز راښکلو په مسئله کښې يومولانا صاحب اوويل چه ديکښې آواز ډير راښکل نه دي پکار آيا د مولانا صاحب دا خبره صحيح ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: مثل زاده تر لاندي ضلع صوابي........۱۹۶۹ء/۵/۱۲

الجواب: دلته (مد) نشته نو ددې وجې ډير راښکل نه دي پکار ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ وفى الهنديه: تقديم الاذان على الوقت فى غير الصبح لا يجوز اتفاقا وكذافى الصبح عند ابى حنيفه ومحمد رحمهما الله تعالىٰ وان قدم يعاد فى الوقت هكذافى شرح مجمع البحرين لابن الملک وعليه الفتوىٰ هكذا فى التتارخانيه ناقلا عن الحجة.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۳ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ قال العلامه حصكفى :ومنها القراءة بالالحان ان غير المعنى والا لا الا فى حرف مد ولين ......فلو فى اعراب او تخفيف مشدد وعكسه اوبزيادة حرف فاكثر. (الدر المختار على هامش ردالمختار ص ۴۶۶ جلد ۱ باب مايفسد الصلوٰة مطلب مسائل زلة القارى)

د اذان په آخره کښې په جواب کښې محمد رسول الله زيا تول

سوال: علمائې دين ومفتيان عظام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله مؤذن اذان کوي نو د اذان په جواب ورکولو کښې په آخره کښې د (لا اله الا الله) په جواب کښې (محمد رسول الله) وئيل پکار دي که نه؟ بعضې وائي چه دا کلمه زياتول ګناه ده او بعضې وائي چه دا کلمه پوره کول پکار دي نو په ديکښې کوم قول صحيح دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم......۱۹۹۰ء۱۵۱۱۰

الجواب: د اذان جواب ورکول سنت دي او د اذان کلمات د خپل طرفه زياتول بدعت سيئه دي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

د ماښام د اذان وخت

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله د پيښور په ريډيو باندې اذان کيږي نو په اسمان کښې په بعضې ځايو نو باندې سرخي په نظر راځي نو دا اذان صحيح دي که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: جهان بخت خان ملا کنډايجنسي......۱۹۷۸ء۱۱۱۱۲۲

الجواب: آذان د غروب الشمس نه پس واجب دي ﴿۲﴾ اګرچه سُرخی موجود وی (عمدة الرعاية) ﴿۳﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه الحصكفى: بان يقول بلسانه كمقالته ان سمع المسنون منه، قال ابن عابدين قوله كمقالته اى مثلها فى القول لافى الصفه من رفع صوت ونحوه.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۹۲ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ قال العلامه مرغينانى واول المغرب حين تغرب الشمس وآخره حين يغيب الشفق.

(هدايه على صدرفتح القدير ص ۱۹۵ جلد ۱ باب المواقيت)

﴿۳﴾ قال العلامه عبد الحئى اللكهنوى: (قوله فيعاد) تفريع على...... (بقيه حاشيه په بل مخ)

د ډیره ځړونکو اذان او اقامت

سوال: یو امام صاحب وئیلي دي چه کوم سړي ډیره خرئي (شیو کوي) نو دهغه اذان او اقامت کول مکروه دي آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: راجه علي اصغر کیاني لائلپور فیصل آباد.... ۱۹۷۲ء ۱۸/۲/۱۸

الجواب: کوم سړي چه همیشه ډیره خرئي نو د هغه اذان او اقامت مکروه دي لیکن دا کراهت هغه وخت وي چه کله دي باقاعده مؤذن جوړ کړې شي ګني نو بیا کراهت نشته﴿۱﴾ (فی ردالمحتار ص ۳۶۴، ۳۶۵ جلد۱) وهوالموفق

د ماشوم په غوږ کښې آذان کله کول پکار دي

سوال: فقهائي احناف او مفتیان عظام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله ماشوم پیدا شي نو دهغه غوږ ونو کښې اذان او اقامت کول په کومه ورځ بهتردي؟ آیا په اوله ورځ یا په اوومه ورځ افضل دی؟اوکه اوومه په ورځ افضل دی اوچا په مخکښې ورځ کړې وی نودهغې اعاده به کولې شی.یا هم هغه کافی دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرحمان....۱۹۷۸ء ۱۳/۷/۱

(بقیه حاشیه) قوله فی وقتها ای فتجب اعادة الاذان ان اذن قبل الوقت و کذا لو قدم بعض کلماته علی الوقت ووقع بعضها فی الوقت یلزم استیناف الکل.

(عمدة الرعایه فی حل شرح الوقایه علی هامش شرح الوقایه ص ۱۵۲ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۱﴾ قال الحصکفی: ویکره اذان جنب و اقامته......وفاسق . قال ابن عابدین وحاصله ان یصح اذان الفاسق وان لم یحصل به الاعلام ای الاعتماد علی قبول قوله فی دخول الوقت...... ثم اعلم انه ذکر فی الحاوی القلسی من سنن المؤذن کونه رجلا عاقلا صالحا عالما بالسنن والاوقات مواظباً علیه محتسبا ثقة متطهراً مستقبلاً......الظاهران الاعادة انما هی فی الموذن الراتب اما لو حضر جماعة عالمون بدخول الوقت واذن لهم فاسق او صبی یعقل لا یکره ولا یعاد اصلا لحصول المقصود ، تأمل. (ردالمحتار مع الدر المختار ص ۲۸۹،۲۹۰ جلد ۱ باب الاذان)

الجواب: د ولادت په وخت کښې د اذان د پاره څه وخت مقررنشته دې﴿۱﴾ البته د تعامل نه جلتی معلومیږي. وهوالموفق

د آذان الفاظو غلط لوستل مکروه دي.

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو مؤذن دې د اذان الفاظ داسې وائي چه په (الله اکبر) کښې د (اللهُ) په (ها) باندې (زور) وائي او د حي الفلاح) په لفظ کښې په الفلاح فا باندې پیښ وائي نو داسې اذان کول صحیح دي که غلط؟ بینوا توجروا

المستفتي: حاجي حکیم قلم خان لنډي کوتل.....۱۹۷۸ء ۶/۳/۲۱

الجواب: دې مؤذن لره د اذان صحیح کولو نه مخکښې اذان کول مکروه دي.

فی الدر المختار ولالحن فیه ای تغنی بغیر کلماته فانه لایحل . (هامش ردالمحتار ص ۳۵۹ جلد ۱) ﴿۲﴾. وهوالموفق

دآذان نه مخکښې د تعوذ او تسمیې حکم

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ په علاقه کښې

﴿۱﴾ قال الشیخ عبد القادر الرافعی: (قوله حتی قالوافی الذی یؤذن للمولود ینبغی ان یحول) قال السندی فیرفع المولود عند الولادة علی یدیه مستقبل القبلة ویؤذن فی اذنه الیمنی ویقیم فی الیسریٰ ویلتفت فیهما بالصلاة لجهة الیمین وبالفلاح لجهة الیسار وفائدة الاذان فی اذنه انه یدفع ام الصبیان عنه. (تقریرات الرافعی ص ۴۵ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله بغیر کلماته) ای بزیادة حرکة او حرف او مد اوغیرها فی الاوائل والاواخر قهستانی.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۸۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی اول من بنی المنائر للاذان)

يو مولوی صاحب د هر اذان نه مخکښې په لاوډ سپيکر کښې په زوره سره اعوذ بالله او بسم الله وائي او هغه ددې د وجوب قائل دې.نو تاسو صاحبانو ته ګذارش دې چه آيا اعوذبالله يا بسم الله په ښکاره باندې په شرعي کتابونو کښې ثابت ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوي ګلاب خان فاضل حقانيه....۱۵\۱ربيع الاول ۱۴۰۴ھ

الجواب: د ډېر کوشش باوجود څه واضحه جزئيه ملاؤ نه شوه نو مناسب ده چه ددې مولوي صاحب نه جزئيه طلب کړې شی ځکه چه هغه د متعارف او تعامل نه مخ اړولې دې....﴿۱﴾ فقط

د تهجدودپاره اذان کول

سوال: دتهجدو د اذان څه حکم دې؟ څمونږ په ځائې کښې په يو جمات کښې د تهجدو اذان کيږي او په ډېرو جماتو نو کښې خو نه کيږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: عين العلوم صادق روډ کوئټه......۱۲\ربيع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: جائز دې ﴿۲﴾

كما يشير اليه كلام البدائع ص۵۵جلد۱ بلال رضى الله عنه اماكان يؤذن بليل لصلاة الفجر بل لمعان اخرىٰ لما روى عن ابن مسعود رضى الله عنه عن النبى ﷺ انه قال ايمنعكم من السحور اذان بلال فانه يؤذن بليل ليوقظ نائمكم ويرد قائمكم الحديث﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾وفى الهنديه :الاذان خمس عشرة كلمة وآخره عندنا لا اله الا الله كذافى فتاوىٰ قاضى خان. (فتاوىٰ عالمگيريه ص۵۵جلد۱ باب الاذان)

﴿۲﴾وفى منهاج السنن: ذكر محمد فى الموطأ وغيره ان اذان بلال كان فى رمضان خاصة لسحور الناس وفى شرعة الاسلام ان الاذان للتسحير فى رمضان مستحب و كلام البدائع وغيره يدل على انه كان فى السنة كلها لصلوٰة التهجد.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۸۰ جلد۲ باب ماجاء فى الاذان بالليل)

﴿۳﴾ (بدائع الصنائع ص ۱۵۵ جلد ۱ فصل فى بيان وقت الاذان)

په موجوده زمانه کښې د وختونو په نقشې باندې
د اذان حکم او د وخت نه مخکښې اذان کولو اعاده

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د کوم سړي ته د صبح صادق او کاذب د پيژند ګلو تجربه نه وي نو هغه د پاره نن صبا په دې چهاپ شوو نقشو باندې عمل کول جائز دي که نه؟ (۲) د وخت نه مخکښې چه په اذان کولو باندې اعاده واجب ده نو چه څومره مخکښې اذان اوشي ځکه چه دلته يو سړې لس منټه مخکښې اذان وئيلو باندې د اعادې وئيلې دې؟ نو جواب راکړې اود دواړو جهانو اجر حاصل کړئ.

المستفتي: نامعلوم....۱۱\۱۱دسمبر۱۹۸۳ء

الجواب: (۱) چونکه ددې نقشو دارومدار د اغيارو په تقليد باندې دې په مشاهداتو باندې نه دې،نو په دې باندې داعتماد کولو په ځائې په مشاهدې باندې اعتماد کول پکاردي،اودطلوع شمس نه دې پنځه پاؤه مخکښې اوکړې شي او ددې نه مخکښې ادا کړې شوې مونځ دې واپس راوګرځولې شي﴿۱﴾
(۲) نيم منټ اوددې نه هم کم د واپس راګرځولو موجب دې.﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾وفى المنهاج: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فى ديارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد۲ باب ماجاء فى مواقيت الصلاة عن النبى ﷺ

﴿۲﴾وفى الهنديه: تقديم الاذان على الوقت فى غير الصبح لا يجوز اتفاقاً وكذا فى الصبح عند ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله تعالىٰ وان قدم يعاد فى الوقت هكذا فى شرح مجمع البحرين لابن الملك وعليه الفتوىٰ هكذا فى التتارخانية ناقلا عن الحجة.
(فتاوىٰ هنديه ص ۵۳ جلد ۱ الفصل الاول فى صفة واحوال المؤذن)

وقال العلامه عبد الحى اللكهنوى: (قوله فى وقتها) اى فتجب اعادة الاذان ان اذن قبل الوقت وكذا لو قدم بعض كلماته على الوقت ووقع بعضها فى الوقت يلزم استيناف الكل. (عمدة الرعاية على هامش شرح الوقايه ص ۱۵۲ جلد ۱ باب الاذان)

د اذان نه پس درود شریف لوستل مستحب دي

سوال: داذان پسې سمدستي په زوره باندې درود شریف لوستل په قرآن اوسنت یا دائمه اربعه په اقوالو کښې شته که نه؟ که داسې نشته نو آیا ددې بدعت بندول په علماؤ باندې فرض نه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد جان شنکیاري ما نسهره.... ۱۹۷۲/۱۱/۹

الجواب: داذان جواب ورکولونه پس درود شریف لوستل مندوب اومستحب دي.

لحدیث رواه مسلم اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما یقول ثم صلو علی فانه من صلی علی الحدیث (مشکوٰة ص ۶۸) ﴿۱﴾ قلت والاجابة مثل عین الاذان فالظاهر ان حکمهما واحد فیستحب للمؤذن ان یصلی واجاب لاعلی الجهر ولو جهر فلا یستحق الملام الا عند الالتزام ﴿۲﴾. فافهم وتدبر. وهو الموفق

د صبح صادق او د اذان د وختونو پیژندګلو او د وخت نه مخکښې د مونځ او اذان حکم

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کوم سړې نه د صبح صادق او کاذب پیژندل ګران وي لکه عام خلق نودوي دپاره په جماتونو کښې د زوړندو نقشو پابندي ضروري ده که نه؟ اوکه د نقشې دحساب نه ئې پنځلس منټه مخکښې اذان اوکړو نو آیا اذان به صحیح وي؟ او که مسافر

﴿۱﴾ عن عبد الله ابن عمرو بن العاص قال قال رسول الله ﷺ اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل مایقول ثم صلوا علی فانه من صلیٰ علی صلوة صلی الله علیه بها عشرا ثم سلو الله لی الوسیلة فانها منزلة فی الجنة لا ینبغی الا لعبد من عباد الله وارجو ان اکون اناهو فمن سال لی الوسیلة حلت علیه الشفاعة ، رواه مسلم. (مشکوٰة ص ۶۴ جلد ۱ باب فضل الاذان واجابة المؤذن)

﴿۲﴾ قال العلامة الشامی: وبان تخصیص الذکر بوقت لم یرد به الشرع غیر مشروع.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۶۱۳ جلد ۱ باب العیدین)

ددې اذان په اوریدلو سره مونځ اوکړو نو آیا ددې مونځ واپس راګرځول ضروري دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: رحیم الدین بام خیل صوابئ.... ۱۲/۱۲ دسمبر ۱۹۸۳ء

الجواب: په دې نقشوباندې پابندي کول نه مطلوب دي اونه ممنوع دي. خو د مشاهدې مطابق صبح صادق د طلوع شمس نه پنځه پاؤه مخکښې راخیژي ﴿۱﴾ لهذا ددې نه مخکښې چه کوم اذان اوکړې شي هغه به واپس کولې شي او ددې نه مخکښې ادا کړې شوې مونځ به هم واپس کولې شي. ﴿۲﴾ وهو الموفق

د لاوډسپیکر په ذریعې سره په جمات کښې اذان کول مکروه نه دي

سوال: زید او عمر په مینځ کښې د اذان په مسئلې کښې اختلاف پیدا شو چه جمات کښې دننه اذان کول صحیح نه دي. حال دا چه لاوډ سپیکر عام طور سره په جمات کښې دننه وي او اذان دننه نه کیږي. نو دې مسئلې کښې به څنګه تطبیق کولې شي؟ بینوا توجروا

المستفتي: قاضي محمد زمان کوهاټ.... ۱۲/۲۲ دسمبر ۱۹۸۳ء

الجواب: په لاوډ سپیکر باندې اذان کول جائز دي او اذان د جمات نه بهر کول بهتر دي ﴿۳﴾

﴿۱﴾ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد، والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد ۲ باب ماجاء فی مواقیت الصلاة عن النبی ﷺ)

﴿۲﴾ قال الشیخ عبد الحی اللکهنوی: (قوله فی وقتها) ای فتجب اعادة الاذان ان اذن قبل الوقت وکذا لو قدم بعض کلماته علی الوقت ووقع بعضها فی الوقت یلزم استیناف الکل وکذا تجب اعادة الاقامة قبل الوقت.
(عمدة الرعایة علی هامش شرح الوقایه ص ۱۵۲ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۳﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله فی مکان عال) فی القنیة ویسن الاذان فی موضع عال والاقامة علی الارض...... وینبغی للموذن ان یؤذن فی ......

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

اود بهتر په پریخودلو سره کراهیت نه لازمیږي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

د اذان په وخت کښې منې ګوتې ښکلول.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله مؤذن په اذان کښې اشهدان محمد رسول الله ته اورسیږي نو بعضې خلق ګوتې ښکلوي آیا دا صحیح دي؟ د کتابونو حوالې اولیکئ د شکریه موقع راکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوي داؤد شاه حضر و ضلع اټک

الجواب: په جامع الرموز، کنزالعباد، فتاوٰی صوفیه او کتاب الفردوس وغیره کښې دې ښکلولو ته جائز وئیلې شوې دي او په دې باب کښې څه ضعیف مرفوع حدیثونه هم روایت شوې دي ﴿۲﴾ او په بعضې وختونو کښې د احتیاط

(بقیه حاشیه) موضع یکون اسمع للجیران ویرفع صوته ولا یجهد نفسه لانه یتضرر الیٰ ان قال، وقال ابن سعد بالسند الی ام زید بن ثابت کان بیتی اطول بیت حول المسجد فکان بلال یؤذن فوقه من اول ماأذن الی ان بنی رسول الله ﷺ مسجده فکان یؤذن بعد علی ظهر المسجد وقد رفع له شیئ فوق ظهره.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۸۳، ۲۸۵ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۱﴾ قال الشیخ محمد امین ابن عابدین: واما المستحب اوالمندوب فینبغی ان لایکره ترکه اصلا لقولهم یستحب یوم الاضحی ان لا یاکل اولا الا من اضحیته ولو اکل من غیرها لم یکره فلم یلزم من ترک المستحب ثبوت الکراهة...... فی البحر فی صلاة العید عند مسئلة الاکل بانه لا یلزم من ترک المستحب ثبوت الکراهة اذلابد لها من دلیل خاص. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۸۳/۲ جلد ۱ مطلب فی بیان السنة والمستحب والمندوب والمکروه)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: (تتمة) یستحب ان یقال عن سماع الاولیٰ من الشهادة صلی الله علیک یارسول الله وعند الثانیة منها قرت عینی بک یارسول الله ثم یقول اللهم متعنی بالسمع والبصر بعد وضع ظفری الابهامین علی العینین فانه علیه السلام یکون قائدا له الی الجنة کذا فی کنزالعباد، قهستانی ونحوه فی الفتاویٰ الصوفیة...... (بقیه حاشیه په بل مخ)

د پاره دا کار د اعتراض قابل نه دې خاص طور سره په هغه وخت کښې چه د بدنی صحت په وجه باندې وي البته د ثواب په نیت سره داسې کار کول دا عتراض قابل دي او بیا خاصکر کله چه پکښې التزام هم وي ﴿۱﴾ (والتفصیل فی السعایة) وهوالموفق

داذان جواب په ژبې سره ورکول سنت دي اوپه قدمونو سره واجب دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د اذان جواب واجب دي که مسنون یا مستحب؟ که واجب دي نو لساناً یا عملاً (په ژبې سره یا په ورتلو سره) د مسئلې وضاحت اوکړې ډیر احسان مند به یو؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالقیوم ناظم مدرسه سراج العلوم ټیکسلا راولپنډي

الجواب: اجابت بلسان مسنون دې او بالقدم په هغه کس واجب دې چه په هغه باندې د جمې مونځ واجب وي. (شامیه) ﴿۲﴾ وهوالموفق

(بقیه حاشیه) وفی کتاب الفردوس من قبل ظفری ابهامیه عند سماع اشهد ان محمدرسول الله فی الاذان انا قائده ومدخله فی صفوف الجنة وتمامه فی حواشی البحر للرملی عن المقاصد الحسنة للسخاوی وذکر ذلک الجراحی واطال ثم قال ولم یصح فی المرفوع من کل هذا شئ ونقل بعضهم ان القهستانی کتب علی هامش نسخة ان هذا مختص بالاذان واما فی الاقامة فلم یوجد بعد الاستقصاء التام والتتبع. (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۲۹۳ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: وفی السعایه فعلی هذا لو قبل الظفر احیاناً فلاباس وان التزمه واعتقده ضروریا یشبه ان یکون مکروها فرب شیئی مندوب ومباح یکون بالتخصیص والالتزام مکروها انتهیٰ قلت وورد فی بعض الروایات فی فضل التقبیل انه لایصیبه الرمد والعمی کمافی المقاصد الحسنة للسخاوی فعلیٰ هذا لو قبل للصحة البدنیة فلاباس ولو قبل رجاء للثواب فلا خیر فیه ویکون بدعة لعدم ثبوت هذه الروایات عن النبی ﷺ نعم یختص هذا بالاذان. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۸۷ جلد ۲ باب مایقول اذا اذن المؤذن)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: ان الاجابة باللسان مستحبة وان الاجابة بالقدم واجبة ان لزم من ترکها تفویت الجماعة.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۲۹۴ جلد ۱ باب الاذان)

د اذان نه پس د نورو کلماتو ذکر واذکار

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د اذان نه پس د دعائې مسنون نه علاوه که يو سړې څه نور کلمات يا کلمه طيبه او ذکر اذکار کوي نو آيا ديته بدعت وئيلې شي او آيا ددې سړې ددينه منع کول جائز دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: ظهور احمد متعلم دار العلوم حقانيه.....۱۵محرم ۱۴۰۳ھ

الجواب: د ذکر مسنون نه پس نور ذکرونه نه مندوب دي او نه ممنوع دي. په داسې مفتيانو هم تعجب دې چه پخپله حرمت ثابتوي او حال دادې چه الاصل فى الاشياء الاباحة (۱) وهو الموفق

په جمات کښې د لاوډ سپيکر په ذريعې اذان وغيره جائز دي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په جمات کښې د لاوډ سپيکر په ذريعې سره اذان، نعت خواني، تلاوت، وغيره جائز دي يا نه؟ اوحال داچه اذان خو د جمات نه بهر مستحب دي نو بيابه څه مسئله وي؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبد المتين دولت زئي مردان......۲۵ذي الحجه ۱۳۹۲

الجواب: په جمات کښې اذان کول جائز دي که په لاوډ سپيکر سره وي او که بغير د لاوډ سپيکر نه وي البته د جمات نه بهر بهتر دي (۲) دغه شان نعت او تلاوت هم په اوچت اواز سره جائز دي خو په دې شرط چه مونځ گزار ته

---

(۱) قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله فالتعريف بناء عليه) اى على ان الاصل الاباحة اقول هذا الجواب نافع فيما سكت عنه الشارع وبقى على الاباحة الاصلية اما مانص على اباحته او فعله عليه السلام فلا ينفع وقد نص فى التحرير على ان المباح يطلق على متعلق الاباحة الاصلية كما يطلق على متعلق الاباحة الشرعيه فالاحسن فى الجواب ان يقال المراد بقوله فى التعريف ماثبت ثبوت طلبه لا ثبوت شرعية والمباح غير مطلوب الفعل وانما هو مخير فيه.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۷۸ جلد ۱ مطلب المختار ان الاصل فى الاشياء الاباحة)

(۲) فى الهنديه: وينبغى ان يوذن على الماذنة او......(بقيه حاشيه په بله صفحه)

تکليف نه وي. (۱) وهو الموفق

د اذان نه مخکښې يا وروستو مروجه درود اوسلام لوستل

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د اذان نه مخکښې يا روستو د مروجه درود اوسلام وئيلو شرعي حيثيت څه دې او نه لوستلو والا به ملامته کول څنگه وي؟

المستفتي: حافظ عبد الرشيد ارشد رسالپور.....۳۱۹۱۱۹۷۷

الجواب: درود اوسلام پخپله لوستل عبادت اوډثواب باعث دي ليکن مروجه صلوة اوسلام لوستل د التزام (۲) او تکليف (۳) ورکولو د وجې نه نا جائز دي او بچ کيدل ترې نه واجب دي. وهو الموفق

(بقيه حاشيه) خارج المسجد ولا يؤذن فى المسجد، والسنة ان يؤذن فى موضع عال يكون اسمع لجيرانه ويرفع صوته ولا يجهد نفسه......ويقيم على الارض هكذا فى القنية، وفى المسجد هكذا فى البحر.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص۵۵ جلد ۱ الفصل الثانى فى كلمات الاذان والاقامة وكيفيتهما)

(۱) قال الشيخ محمد امين الشهير بابن عابدين: وفى حاشية الحموى عن الامام الشعرانى اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قارى الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فى رفع الصوت بالذكر)

(۲) قال العلامه ابن نجيم: ولان ذكر الله تعالىٰ اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعا حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع.

(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد۲ باب العيدين)

(۳) قال ابن عابدين: وفى حاشية الحموى عن الامام الشعرانى اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قارى الخ. (ردالمحتار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فى رفع الصوت بالذكر)

د اذان نه مخکښې په زوره صلاة او سلام وئيل

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داذان نه مخکښې په زور سره صلوة اوسلام لوستل څنګه دي داسنت دي که بدعت؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالکريم عباسي.....۱۹۷۷ء۱۸۱۹۱

الجواب صلوة او سلام بذات خود عبادت دې ليکن د خپل طرفه نه دې سره وخت خاص کول مکروه دي اوخاص طورسره کله چه مونځ ګذاروته تکليف وي.

کمافی البحر ص ۱۵۹ جلد ۲ ولان ذکر الله اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشیٔ دون شیٔ لم يکن مشروعا حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع ﴿۱﴾ وفی ردالمحتار ص ۴۴۴ جلد ۱ اجمع العلماء سلفاوخلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم علی نائم او مصل الخ﴿۲﴾. وهوالموفق

داذان په وخت کښې مېې ګوتې ښکلول د صحيح رواياتو نه ثابت نه دي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه اکثر خلق په اذان کښې د اشهدان محمدارسول الله په اوريدلو سره خپلې دواړه متې ګوتې ښکلوي او په سترګو ئې لګوي دا کار بعضې خلق سنت ګڼړي او په استدلال کښې څه روايات ذکرکوي چه هغه مظاهر حق والا روايت کړي دي. حال دا چه دا د سنتو نه خلاف رسم دې دا پريخودل پکار دي او دکوم حديث چه حواله ورکولې شي د هغې باره کښې علامه ابن طاهر په تذکره کتاب کښې وئيلې دچه هغه صحيح نه دي.

(فوائد المجموعه فی الاحاديث الموضوعه ص ۵ مولفه علامه شوکانی)

بهرحال دا کارڅنګه دې سنت دې که خلاف سنت اوکه بدعت دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولانا رحيم الله اضاخيل نوشهره...۱۷ جولائي ۱۹۷۵

﴿۱﴾ (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر)

الجواب: دا مخصوص ښکلول د علاج دپاره کول جائز دي ليکن د ثواب په نيت سره کول بدعت دې او په موجوده وخت کښې ئې عوام د ثواب په نيت کوي نو فتوٰی به د نه کولو ورکولې کيږي؟

لان حديث الصديق لا يصح رفعه (کمافی المصنوع فی احاديث الموضوع ص ۲۵) (والفوائد المجموعه ص ۹) وعدم صحة الرفع لايستلزم صحة الموقوف بل لا بد من المراجعة الی الاسناد وکذا مانقل عن الخضر عليه السلام ليس بحجة وفی سنده مجاهيل مع الانقطاع (بوادر ص ۴۰۹)﴿۱﴾ ومافی کنزالعباد وغيره من کتب الفقه فبناء علی تلک الروايات دون النقل عن الائمة ﴿۲﴾. فافهم وتدبر

﴿۱﴾ قال الشيخ اشرف علی التهانوی: قلت اور د صاحب المقاصد فی الباب عدة اقسام من الروايات المرفوع من حديث ابی بکر الصديق عن الديلمی ثم قال لايصح وقال ايضا ولا يصح فی المرفوع من کل هذا الشیٔ والمنقول عن الخضر عليه السلام عن کتاب موجبات الرحمة وعزائم المغفرة لابی العباس احمد بن ابی بکر الرداد اليمانی المتصوف بسندفيه مجاهيل مع انقطاعه (فلم يصح) والموقوف علی الحسن عن الفقيه محمد بن سعيد الخولانی بسنده والمنقول عن المشائخ کمحمد بن البابا والمجد احد القدماء من المصريين وبعض شيوخ العراق اوالعجم وابن صالح ومحمد بن ابی نصر البخاری اقوالهم وورد فی فضله فی الاول فقد حلت عليه شفاعتی وفی سائرها حفظ العين عن الرمد والعمی ودم الالم عنها هذا ملخص مافی المقاصد اما حکم هذا العمل فظاهر وهو انه ان فعل باعتقاد الثواب الذی لم يثبت دليله کان بدعة وزيادة فی الدين واکثر من يفعله فی زماننا اعتقادهم کذلک فلاشک فی کونه بدعة وان فعل بنية الصحيحة البدنية فهو نوع من الطب فيجوز فی نفسهٔ لکن لو اقصیٰ الی ايهام القربة کما هو المظنون من العوام فی هذا الزمان يمنع منه مطلقاً.

(بوادرالنوادر ص ۴۰۸، ۴۰۹ چونتيسواں نادره درمسح عينين بالانامل عند الاذان)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن: واما تقبيل ظفر الابهامين فقد ذکر فی جامع الرموز وکنز العباد والفتاویٰ الصوفيه ان يقول عند السماع الاول من شهادتی الرسالة ﷺ يارسول الله وعند الثانية منها قرة عينی بک يارسول الله ويقول اللهم متعنی بالسمع والبصر بعد وضع ظفری الابهامين علی العينين فمن فعله کان رسول الله ﷺ قائده الی الجنة وفی کتاب الفردوس من قبل ظفری ابهاميه عند سماع اشهد ان محمدا رسول الله فی الاذان اناقائده ومدخله فی الجنة انتهیٰ، قالوا لم يصح فی المرفوع فی هذا شیٔ نعم ورد ذلک......(بقيه حاشيه په بله صفحه)

د اقامت په وخت کښې کوم وخت کښې مونځ ته اودریدل پکار دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه مونږ کوم ځائې کښې هم مونځ کړې دې نو د اقامت شروع کیدلو سره امام پسې اودریږو لیکن دلته یو جمات کښې چه کله اقامت شروع شي نو امام او مقتدیان ټول کیني تردې چه د (حي علي الصلوة) وئیلو په وخت کښې امام او ټول مقتدیان اودریږي او ددې حدیث نه ئې ثابتوي (عن ابی قتادة الحارث بن ربعی اذا اقیمت الصلوة فلا تقوموا حتی ترونی) ددې حدیث مطلب واضح کړئ چې پته اولګي چه په دې دواړو ډلو کښې کومه یوه صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: فضل الدیان ډاک اسماعیل خیل نوشهره پشاور

الجواب: د حی علي الصلوة لوستلو وخت نه اودریدل ادب او بهتر دې اودمخکښې نه اودریدلو کښې نه ګناه شته او نه عتاب ﴿۱﴾ (الدر المختار) او کومو فقهاؤ چه دمخکښې نه اودریدلو ته مکروه وئیلې دي نو د هغوي

(بقیه حاشیه) فی احادیث مرفوعة ضعیفة ، فان قیل الحدیث الضعیف یکفی فی الفضائل قلنا انهم اشترطوا فی العمل بالضعیف شروطا منها ما ذکره السیوطی والرملی ان لا یعتقد سنیة ذلک الفعل الثابت بالحدیث الضعیف بل یعتقد الاحتیاط، وفی السعایه فعلیٰ هذا لو قبل الظفر احتیاطا احیانا فلابأس وان التزمه واعتقده ضروریا یشبه ان یکون مکروهاً فرب شی مندوب ومباح یکون بالتخصیص والا لتزام مکروها انتهیٰ قلت وورد فی بعض الروایات فی فضل التقبیل انه لا یصیبه الرمد والعمی کما فی المقاصد الحسنة للسخاوی ،فعلیٰ هذا لو قبل للصحة البدنیة فلابأس ولو قبل رجاء للثواب فلا خیر فیه ویکون بدعة لعدم ثبوت هذه الروایات عن النبی ﷺ نعم یختص هذا بالاذان.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۸۷ جلد۲ باب مایقول اذا اذن المؤذن)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: ویکره له الانتظار قائما ولکن یقعد ثم یقوم اذا بلغ المؤذن حی علی الفلاح انتهیٰ هندیه عن المضمرات.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۹۵ جلد ۱ باب الاذان)

مراد کراهت تنزیهي دې چه دهغې په کولو کښې د سزا او رټنې څه خطره نشته ﴿۱﴾ دغه شان د حدیثي ﴿۲﴾ او فقهي ﴿۳﴾ روایتونو نه د صفونو د برابروالی ضروري کیدل اولوئې شان والا کیدل ثابت دي نو افضل اګرچه حی علی الصلوة دوخت نه قیام دې .لیکن دعادت او تجربې نه معلومه ده چه په دې طرز سره عمل کولو کښې خامخا صفونو ته نقصان رسي نو ددې عرض د وجې نه افضل داده چه د مخکښې نه قیام اوشي ﴿۴﴾ او باقي پاتې شو حدیث نو ددغه حدیث ددې مسئلې سره څه خاص مناسب نشته بلکه ددې مراد دادې چه دامام دانتظار په ولاړې سره کول مکروه وي. او دا اتفاقي مسئله ده باقي نور توجیهات د تکلفاتو نه خالي نه دي. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشیخ محمد امین ابن عابدین: والظاهر ان خلاف الاولیٰ اعم فکل مکروه تنزیها خلاف الاولیٰ ولا عکس لان خلاف الاولیٰ قد لا یکون مکروها حیث لا دلیل خاص کترک صلاة الضحیٰ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۸۳ جلد ۱ مطلب فی بیان السنة والمستحب والمندوب الخ)

﴿۲﴾ عن النعمان بن بشیر قال کان رسول الله ﷺ یسوی صفوفنا حتی کانما یسوی بها القداح حتی رای انا قد عقلنا عنه ثم خرج یوما فقام حتی کاد ان یکبر فرای رجلاً بادیا صدره من الصف فقال عبادالله لتسون صفوفکم او لیخالفن الله بین وجوهکم رواه مسلم.

(مشکواة المصابیح ص۹۷ جلد ۱ باب تسویة الصف الفصل الاول)

﴿۳﴾ وفی الهندیه: وینبغی للقوم اذا قاموا الی الصلوٰة ان یتراصوا ویسدوا الخلل ویسووا بین مناکبهم فی الصفوف ولابأس ان یامرهم الامام بذلک.

(فتاویٰ عالمگیری ص ۸۹ جلد ۱ الفصل الخامس فی بیان مقام الامام والمأموم)

﴿۴﴾ وفی منهاج السنن: وقال ابو حنیفه ومحمد یقومون عند حی علی الصلوٰة یشرعون عند قد قامت الصلوٰة ، وبالجمله انه لایجب القیام علی المقتدی الجالس المنتظر قبل ذلک علی اختلاف بینهم فی تعین ذلک الحد لا ان القیام قبل ذلک غیر جائز کمافی الطحطاوی علی الدرالمختار فی شرح قوله والقیام حین قیل حی علی الفلاح والظاهر انه احتراز عن التاخیر دون التقدیم حتی لو قام اول الاقامة لا بأس انتهیٰ.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۷۸ جلد ۲ باب ماجاء ان الامام احق بالاقامة)

په لاوډ سپیکر باندې داذان د جواز دپاره دلیل

سوال: چه میفرمایند علماء دین دریں مسئله که اذان در لاؤڈ سپیکر درست است یا نه؟ اگر درست است به کدام دلائل متقدمین یا متاخرین دریں مسئله حجت قوی است یا نه، واگر درست نیست بچه وجه معتبر فی زماننا است۔ بینوا توجروا

المستفتي محمد غلام خطیب جامع مسجد چمدیري ضلع مردان

الجواب: چونکه دراذان رفع صوت مطلوب ومحمود ست ﴿۱﴾ لهٰذا درآله مکبر الصوت اذان کردن مشروع بود، والدلیل علی حسن رفع الصوت ما ورد انه علیه السلام قال قم مع بلال فالق علیه مارئیت فلیؤذن به فانه اندیٰ صوتا منک، رواه الترمذی وروی ابن ماجه انه علیه السلام امر بلالا ان یجعل اصبعیه فی اذنیه قال انه ارفع لصوتک ﴿۲﴾ وقال العلامة الشامی ناقلا عن النهایة واذا اذن الموذنون الاذان الاول ترک الناس البیع ذکر الموذنین بلفظ الجمع اخراجاً للکلام فخرج العادة فان المتوارث فیه اجتماعهم التبلیغ اصواتهم الیٰ اطراف المصر الجامع انتهیٰ. (ص ۳۶۲ جلد ۱ ردالمحتار) ﴿۳﴾.

نو چونکه په اصل کښې خو داذان کلمات وئیلې شوې دي نو سنت خو ادا شو او د هغې نه علاوه د لاوډسپیکر په ذریعې سره د آواز اوچتولو مقصد په ډیره ښکلې طریقې سره حاصلیږي لهٰذا ددې په جواز کښې هیڅ شک نشته. فقط

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: وفی السراج وینبغی للمؤذن فی موضع یکون اسمع للجیران ویرفع صوته ولا یجهد نفسه لانه یتضرر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۳ جلد ۱ قبیل مطلب فی المواضع التی یندب لها الاذان)

﴿۲﴾ (مشکوٰة المصابیح ص ۶۴ جلد ۱ باب الاذان الفصل الثالث)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۸۷ جلد ۱ باب الاذان مطلب فی اذان الجوق)

تثویب جائز دې او په اذان کښې ئې داخل ګڼړل بدعت دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه تثویب جائز دې که بدعت؟ بینوا توجروا المستفتي: ګل فروز خان وزیر

الجواب: تثویب جائز دې او په دې کښې تعاون علی البر موجود دې ﴿۱﴾ البته دا په اذان کښې داخلول بدعت دې.

یدل علیه مافی الشرح التنویر ویثوب بین الاذان والاقامة فی الکل للکل بما تعارفوه (هامش ردالمحتار ص ۳۶۱، ۳۶۲ جلد ۱) ﴿۲﴾. وهو الموفق

د جمات په زمکه باندې په لاوډ سپیکر سره اذان کول بدعت نه دې

سوال: محترم القیام حضرت مولانا مفتي محمد فرید صاحب مفتي اعظم دارالعلوم حقانیه السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

دسلام نه پس ددې مسئلې وضاحت اوکړئ او احسان راباندې اوکړئ چه ځمونږ په علاقه کښې یو مولانا صاحب د جمات په زمکه باندې په لاوډ سپیکر سره اذان کول بدعت سیئه او مکروه تحریمي ګرځولي دي. آیا دهغه دا مسئله صحیح ده؟ د کتابونو په حوالو سره ئې اولیکئ او مونږه مطمئن کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولانه سید شاه جهان صادق ګوندا شبقدر فورټ چارسده

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: وجوزه المتأخرون فی الکل للکل بما تعارفوه واستثنوا من الصلوات صلوٰة المغرب لعدم افادة التثویب فیها کما فی النهایه وغیرها وهذا التثویب وان لم یعهد فی الصدر الاول لکن له اصلا فی الشرع ووجها وجیها فی الاصول روی ابو داؤد عن ابی بکرة قال خرجت مع رسول الله ﷺ لصلوٰة الصبح فکان لا یمر برجل الا ناداه بالصلوٰة او حرکه بالرجل، وفیه تعاون علی البر وتکثیر للجماعة ونظیره فی ترک ما عهد فی عصره ﷺ منع النساء عن المساجد.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۷۵ جلد ۲ باب ماجاء فی التثویب فی الفجر)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۸۶، ۲۸۷ جلد ۱ باب الاذان)

جواب افضل داده چه اذان د جماعت نه بهرځائې باندې اوکړې شي.

كما فى الهنديه ص۵۷ جلد ۱ وينبغى ان يؤذن على المأذنة او خارج المسجد ولا يؤذن فى المسجد كذا فى فتاوىٰ قاضى خان ﴿۱﴾

باقي پاتې شو په لاؤډ سپيکر کښې اذان کول، نو دا نه ممنوع دی او نه مطلوب دی. ﴿۲﴾ وهوالموفق

تثويب د مُفتى بهٖ قول په بنا جائز دې

سوال: محترم المقام حضرت مفتي صاحب دارلعلوم حقانيه اکوړه خټک السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته! د سلام نه پس عرض دادې چه څمونږ شيخ صاحب د اذان نه پس اواز کوي ايماندارو مونځ ته راشئ صرف دا الفاظ وائي بل طرفته يو مولانا او دهغه شيخ صاحب دا حکم کوي چه په کوم جمات کښې دا آواز اوشي نو په هغه جمات د هيڅا مونځ نه کيږي نو ددې آواز د جواز اوعدم جواز او په دغه جمات کښې د مونځ ادا کيدلو او نه ادا کيدلو مسئله واضحه کړې مهرباني به وي؟ بينوا توجروا

المستفتي: سيد سليمان شاه بهلوله پايان چارسده

الجواب: دا تثويب دې او دَ مفتى به قول مطابق جائز دې.

لمافى الدرالمختار فى باب الاذان ويثوب بين الاذان والاقامة فى الكل للكل بما تعارفوه قال العلامة الشامى (ص ۲۶۲ جلد ۱) كتنخنخ او قامت قامت او الصلوٰة الصلوٰة ولو احدثوا اعلاما مخالفا

﴿۱﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۵ جلد ۱ الفصل الثانى فى كلمات الاذان والاقامة وكيفيتهما)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين الشامى: ان الاصل الاباحة اقول هذا الجواب نافع فيما سكت عنه الشارع وبقى على الاباحة الاصلية اماما نص على اباحته او فعله عليه السلام فلا ينفع وقد نص فى التحرير على ان المباح يطلق على متعلق الاباحة الاصلية كما يطلق على متعلق لاباحة الشرعية فالاحسن فى الجواب ان يقال المراد بقوله فى التعريف ما ثبت ثبوت طلبه لا ثبوت شرعيته والمباح غير مطلوب الفعل وانما هو مخير فيه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۸۷ جلد ۱ مطلب المختار ان الاصل فى الاشياء الاباحة)

لذالك جاز نهر عن المجتبىٰ ﴿۱﴾ او دا خبره چه په دې کښې د چا مونځ نه کيږي نو معلوميږي داسې چه دا سړې (ويونکي) يا جاهل دې او يا متجاهل دې. وهوالموفق

آذان د جمات نه بهر په اوچت ځائې باندې وئيل بهتر دي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه يو ورکوټي کلي دې چه دهغې د جمات بهردروازې باندې دزمکې نه څوفټه اوچت ممبردې او موذن په هغې باندې اذان کوي بعضې زنانه منع کوی چه ددې ځائې نه کورونه ښکاري نو اذان لاندې په زمکه کوئ نو شرعاً ددې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: غلام صادق مسجد چک نمبر ۵۳ بهکر ميان والى

الجواب: بهتر داده چه اذان دجمات نه بهر په اوچت ځائې اووئيلې شي.

لان بلالا رضى الله عنه كان يوذن على بيت امرءة من بنى النجار وكان اطول بيت حول المسجد كما فى ابى داؤد ص۷۷ ﴿۲﴾ وفى الهنديه ص۵۷ جلد ۱ وينبغى ان يؤذن على المأذنة او خارج المسجد ولا يؤذن فى المسجد كذا فى فتاوىٰ قاضى خان ﴿۳﴾

نوټ: البته د پردې انتظام ضرورى دې. وهوالموفق

د ماښام نه علاوه نورو وختونو کښې تثويب مستحسن دې

سوال: علمائې دين دې باره کښې څه فرمائي چه د تثويب متعلق کافى اختلاف موجود دې او ديکښې مختلف اقوال دي نو صحيح او فيصله شوې

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۲۸۶، ۲۸۷ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ عن عروة بن الزبير عن امرأة من بنى النجار قالت كان بيتى من اطول بيت كان حول المسجد فكان بلال يؤذن عليه الفجر فياتى بسحر فيجلس على البيت ينظر الى الفجر الخ.

(سنن ابى داؤد ص ۸۴ جلد ۱ باب الاذان فوق المنارة)

﴿۳﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۵ جلد ۱ الفصل الثانى فى كلمات الاذان والاقامة وكيفيتهما)

کوم یو قول معتبر دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: بسم الله شاه متعلم حقانیه....۱۵دسمبر ۱۹۸۳ء

الجواب: فقهاء کرامو د مابنام نه علاوه نورو وختونو کښې تثویب مستحسن ګرځولې﴿۱﴾ ددې مآخذ موجود دې او نظیر ئې هم شته.﴿۲﴾ وهوالموفق

د اذان د کلماتو په آخر کښې ها ها لحن او نا جا ئز دي

سوال: علمائې دین دې باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ په علاقه کښې کله موذنین اذان کوي نو چه اشهدان لا اله الا الله) ته اورسی نو په آخره کښې ها ها وغیره لولي. ددې شرعي څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: یوسف نمبر دار واه کینټ راولپنډي....۱۸\۱۸\۱۴۰۱ھ

الجواب: په آخره کښې د ها ها وئیل لحن دې او ناجائز دي.

لما فی الدرالمختار ص ۳۵۹ جلد ۱ ولا لحن فیه ای تغنی بغیر کلماته فانه لا یحل فعله ولا سماعه کالتغنی بالقرآن وفی ردالمحتار تحت قوله بغیر کلماته ای بزیادة حرکة او حرف او مد او غیرها

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله فی الکل) ای کل الصلوٰت لظهور التوانی فی الامور الدینیة قال فی العنایة احدث المتأخرون التثویب بین الاذان والاقامة علی حسب ماتعارفوه فی جمیع الصلوات سوی المغرب مع ابقاء الاول یعنی الاصل هو تثویب الفجر وما رآه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۲۸۶ جلد ۱ باب الاذان قبیل مطلب فی اذان الجوق)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن: وهذا التثویب وان لم یعهد فی الصدر الاول لکن له اصلا فی الشرع ووجها وجیها فی الاصول روی ابوداؤد عن ابی بکرة قال خرجت مع رسول الله ﷺ لصلوٰة الصبح فکان لا یمر برجل الاناداه بالصلوٰة او حرکه بالرجل ، وفیه تعاون علی البر وتکثیر للجماعة ونظیره فی ترک ماعهد فی عصره ﷺ منع النساء عن المساجد (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۷۶ جلد ۲ باب التثویب فی الفجر)

فی الاوائل والاواخر﴿۱﴾ معلومه شوه چه زیادت د حرکت یا زیادت د حرف یا مد په اول یا آخر کښې لحن دې، وهو لا یجوز.وهو الموفق

په اذان او اقامت کښې په جاهلانه رویه باندې کلکیدل جائز نه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه ځمونږ د محلې جمات په دوه خاندانونو کښې مشترک دې د اذان او اقامت د پاره نمبر شوې دې یوه هفته به دیو خاندان سړې اذان او اقامت کوي او بله هفته به بل خاندان یو سړۍ اذان کوي. اوس هغه سړې بالکل امي (جاهل) دې نو که بل څوک اذان کوي هغه راغورځوي او پخپله باندې په دویم ځل اذان کوي او دغه شان اقامت هم په دویم ځل کوي نو دداسې سړي څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: مرحم الله بونیر....۱۹\شوال ۱۴۰۱ھ

الجواب: که خبره رشتیا وي نو دا سړې جاهل مرکب دې ده له پکار دي چه د کتاب او سنت اتباع اوکړي او په دې ناجائز کارونو باندې دې سختي نه کوي.

د اذان نه مخکښې اعوذ بالله بسم الله په زوره وئیل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داذان نه مخکښې د اعوذ بالله بسم الله وئیلو څه حکم دې؟ او دا په زور وئیل پکار دي که په پټه؟ بینوا توجروا

المستفتي: ډاکټر سعید قذافي مارکیټ باجوړ.... ۱۰\ذي القعده ۱۴۰۲

الجواب: داذان نه مخکښې اعوذبالله بسم الله وئیل بذات خود نه مطلوب دي او نه ممنوع﴿۲﴾ البته په ښکاره وئیل او خاص کر د اذان پشان وئیل ممنوع

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۲۸۵ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وشرعا اعلام مخصوص) ای اعلام بالصلاة قال فی الدرر ویطلق علی الالفاظ المخصوصه ای التی یحصل...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دي ځکه چه عوام به ئې د اذان کلمات اوګڼي ﴿۱﴾ دغه شان د سلفو او خلفو (متاخرینو) د تعامل نه هم خلاف دي. وهو الموفق

د اذان په وخت کښې د بد عتیانو د شعار او د التزام مالا یلزم نه اجتناب ضروري دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د شریعت محمدي په رڼا کښې د اذان نه مخکې یا روستو په ښکاره یا پټه باندې درود شریف وئیل څنګه دي؟ لکه بعضې خلق منع کوي. او حال دا چه د درود شریف ډیر زیات فضیلتونه دي نو بیائې بعضې خلق ولې منع کوي، د قرآن او سنت په رڼا کښې مو نږ د جواب نه مستفیض کړې؟ بینوا توجروا،

المستفتي: حضرت بلال چورنګي ضلع کوهاټ...... ۳۰/۱ اکتوبر ۱۹۸۴ء

الجواب: درود شریف بذات خود یو ډیر لوئې عبادت دې او د دې عبادت څه مقرر وخت نشته البته کوم درود شریف چه د بدعتیانو شعار وي او یا پکښې د التزام ما لا یلزم عقیده وي نو د هغې نه اجتناب ضروري دي ﴿۲﴾

قال رسول الله ﷺ اتقو مواضع التهم ﴿۳﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) بها الاعلام من اطلاق اسم المسبب على السبب اسمعيل وانما لم يعرفه بالالفاظ المخصوصه لان المراد الاذان للصلاة ولو عرف بها الدخل الاذان للمولود ونحوه على مايأتى......
(قوله على وجه مخصوص) اى من الترسل والاستدارة والالتفات وعدم الترجيع واللحن ونحو ذلک من احكامه الآتية. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۸۲ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۱﴾ قال العلامه حلبى: كل مباح يؤدى اليه اى (الىٰ اعتقاد الجهلة سنيتها) فمكروه.
(غنية المستملى المعروف بالكبيرى ص ۵۶۹ فصل فى مسائل شتىٰ)

﴿۲﴾ قال ابن نجيم رحمه الله: ولان ذكر الله تعالىٰ اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعا حيث لم يرد الشرع به لانه خلاف المشروع.
(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۲ باب العيدين)

﴿۳﴾ حديث اتقوا مواضع التهم رواه البخارى فى الادب...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

بغیر اودسه اذان کول بهتر نه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې بغیر اودسه اذان کول صحیح دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: شمشاد خان طور و مردان............ ۱۳/۱ صفر ۱۴۰۵ھ

الجواب: بغیر اودسه اذان کول افضل نه دي. ﴿۱﴾ وهو الموفق

د تثویب په مختلفو روایتونو کښې تطبیق

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه څمونږ په علاقه کښې مؤذن یا بل څوک سرې نورو خلقو ته اواز کوي چه مونځ ته راشې په دې مسئله کښې د علمائې کرامو اختلاف دې. بعضې وائې دا بدعت دې اوپه ابوداؤد شریف باندې حواله ورکوي او د حضرت عمر او حضرت علی رضی الله عنهما قولونه پیش کوي. او بعضې علماء وائې چه دا اعلان جائز دې او په هدایه او شرح وقایه باندې حوالې ورکوي اوس عوام حیران دي د نورو

(بقيه حاشيه) المفرد، وقال الملاعلى قارى حديث اتقوا مواضع التهم هو معنى قول عمر، من سلک مسالک التهم اتهم، رواه الخرائطى فى مكارم الاخلاق عن عمر موقوفا بلفظ من اقام نفسه مقام التهم فلا تلومن من اساء الظن به.
(الموضوعات الكبرىٰ لملاعلى قارى ص ۴۹ رقم حديث ۱۵۱)

﴿۱﴾ قال فى الهنديه: ولايكره اذان المحدث فى ظاهر الرواية هكذا فى الكافى.
(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۴ جلد ۱ باب الاذان)

وفى منهاج السنن: مذهب ابى حنيفة انه يكره الاقامة بغير وضوء ويجوز الاذان وروى عنه انه يكره الاذان ايضاً ويؤيده حديث لايؤذن احدكم الا وهوطاهر اخرجه ابو الشيخ مرفوعاً وفى سنده عبد الله بن هارون وهو ضعيف واخرجه البيهقى موقوفاعلى وائل وفى سنده انقطاع لم يسمع الجبار عن ابيه وائل شياً.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۷۷ جلد ۲ باب كراهية الاذان بغير وضوء)

ځایونو نه هم مونږ جواب طلب کړو لیکن چا هم تسلي بخش جواب رانکړو. ستاسو په خدمت کښې عرض دې چه مونږ ته تسلئ والا جواب راکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: منظوراحمد مسجون دارالعلوم تعلیم القران راجه بازار راولپنډي.

الجواب: خنفي فقهاؤ دا تثویب جائز ګرځولي دي.﴿۱﴾

بدلیل ان فیه تعاونا علی البر وبدلیل ان النبیﷺ کان یحرک رجل النائم او ناداه، رواه ابوداؤد ولان بلالاً رضی الله عنه کان ینادی رسول اللهﷺ للصلاة وانکار بعض الصحابة علیه بناء علی بعض العوارض مثل التثویب بالصلاة خیر من النوم فی غیر الفجر ومثل الالتزام ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: (ویثوب) بین الاذان والاقامة فی الکل للکل بما تعارفوه. قال ابن عابدین رحمه الله: (قوله فی الکل) ای کل الصلوات لظهور التوانی فی الامور الدینیة قال فی العنایة احدث المتأخرون التثویب بین الاذان والاقامة علی حسب ماتعارفوه فی جمیع الصلوات سوی المغرب مع ابقاء الاول یعنی الاصل وهو تثویب الفجر ومارآه المسلمون حسنا فهو عند الله حسن.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۲۸۶،۲۸۷ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن: التثویب اعلام بعد اعلام واصله ان تجئ الرجل مستصرخاً فیلوح بثوبه لیری ویشتهر، ویطلق علی الاقامة وزیادة الصلوٰة خیر من النوم فی اذان الفجر والمراد فی ترجمة الباب الثالث وهی سنة عندنا فی الفجر وهو مذهب ائمتنا الثلثة واخطأ الامام النووی فیما نسبه الی ابی حنیفة من انه لایقول به، وقول حی علی الصلوٰة بین الاذان والاقامة حسنه الامام محمد فی الجامع الصغیر وجوزه ابویوسف للامراء وکل من کان مشغولا بمصالح المسلمین ویؤید قوله ماروی فی الصحاح ان بلالا کان یؤذن ثم یأتی رسول اللهﷺ علی باب الحجرة فیؤذنه بصلوٰة الصبح فیخرج، وروی ابوداؤد عن المغیرة بن شعبه قال ضفت النبیﷺ ذات لیلة وفیه فجاء بلال فآذنه بالصلوٰه وجوزه المتاخرون فی الکل للکل بماتعارفوه واستثنوا من الصلوٰت صلوٰة...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه باندې)

د موذن په اجازت سره بل کس لره اقامت کول جائز دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه زید د بکر سره جګړه کوله چه ځوک اذان کوي اقامت به هم هغه کوي بکر وائي چه دا غلطه خبره ده د مؤذن هیڅ حق نیشته چه دې هم اذان کوي اقامت به هم کوي.د مولوي صاحب نه تپوس اوکړې شو نو هغه بکر ته اووئیل چه دا د مؤذن حق دې او دمؤذن د اجازت نه بغیر دې بل کس تکبیر (اقامت) نه وائي.نو بکر سمدستي اووئیل چه بیا تا ته هم د غله دانو اخستلو هیڅ حق نشته، مولوي صاحب ورته اوو ئیل چه ځه د خپل طرفه نه وایم د پیغمبر علیه السلام حدیث درته بنائم نو بکر اووئیل چه ځه حدیث د سره نه منم.او په کلي کښې د تبلیغ والو ګشت کیږي نو په خبرو خبرو کښې بکر اووئیل چه اوس به تبلیغ والا هم ځما کور ته نه راځي که راغلل نو بې عزتي به ئې اوکړم نو په دې باندې ورته یو کس اووئیل چه وروره! تبلیغ واله خود اسلام د کلمې دعوت ورکوي نو هغه اووئیل چه دداسې اسلام ضرورت نشته.نو بیا څه کسان په دریمه ورځ باندې د بکر خوا ته ورغلل چه هغه پوهه کړي او توبه اوباسي اودنکاح تجدید اوکړي نو هغه اووئیل چه ځه به اسلام پریږدم خو دا کار به اونکړم، نو آیا بکر په دې خبرو سره کافر شوې دې یا نه؟ که نه وي نو د نکاح تجدید ضرورري دې او که نه؟ او که نه کوي نو داسې سړي سره په خوراک څښاک، دیني او دنیاوي کارونو کښې شریک کیدل جائز دي که نا جائز؟د مسئلې وضاحت اوکړې؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالعزیز مدرسه رحمانیه جیمس آباد تهر پارکر سندهـ

(بقیه حاشیه) المغرب لعدم افادة التثویب فیها کمافی النهایة وغیرها، وهذا التثویب وان لم یعهد فی الصدر الاول لکن له اصلاً فی الشرع ووجها وجیهاً فی الاصول روی ابوداؤد عن ابی بکرة قال خرجت مع رسول اللهﷺ لصلوٰة الصبح فکان لا یمر برجل الاناداه بالصلوٰة اوحرکه بالرجل، وفیه تعاون علی البر وتکثیر للجماعة ونظیره فی ترک ماعهد فی عصرهﷺ منع النساء عن المساجد.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۷۵ جلد ۲ باب فی التثویب فی الفجر)

الجواب: (الف) کوم سړي چه اذان اوکړي نو هغه لره اقامت کول مستحب دي، او که مؤذن نه وي یا موجود وي خو د بل سړي په اقامت وئیلو سره بد نه ګڼي نو د بل سړي اقامت کول به بغیر د کراهت جائز وي.

قال فی الدر المختار اقام غیر من اذن بغیبته ای المؤذن لایکره مطلقاً وان بحضوره کره ان لحقه وحشة (هامش ردالمحتار ص۳۶۷ جلد ۱) ﴿۱﴾ وقلت مارواه الترمذی من اذن فهو یقیم ففی سنده عبد الرحمن بن زیاد الافریقی وهو ضعیف وعلی تقدیر الثبوت یحمل علی الاستحباب ﴿۲﴾

لهذا بکر او مولوي صاحب په حقه باندې دي.

(ب) او د زید دا خبره چه څه حدیث نه منم کفر دې ﴿۳﴾ خو په دې شرط چه دائي مراد نه وي چه څه جاهل مقلد یم، د فقهې پابند او تا بعدار یم براه راست په حدیث باندې عمل نشم کولې ځکه چه دا د مجتهد کار دې او د هغه سره ښه ښکاري. (ج) د اسلام په پریخودلو باندې راضي کیدل کفر دي.

نظیره مافی شرح الفقه الاکبر ومن دعی الی الصلح فقال انا اسجد للصنم ولا ادخل فی هذا الصلح قیل لا یکفر ...... وقال برهان الدین صاحب المحیط وفیه نظر

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۹۱ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن: قال فقهائنا ومالک الاولیٰ ان یقیم من اذن وان قام غیره فجاز ان لم یتأذ بذلک المؤذن فان کان یتاذی بذلک یکره لان اکتساب اذی المسلم مکروه وقال الشافعی یکره تاذی اولم یتاذ واحتج بحدیث الباب ،واحتج علمائنا بمارواه ابوداؤد وسکت علیه من حدیث عبد الله بن زید وفیه اذان بلال واقامة عبد الله بن زید قال ابن عبد البر اسناده حسن، والجواب عن حدیث الباب انه ضعیف او محمول علی الاولویة.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۴۷ جلد۲ باب ماجاء من اذن فهو یقیم)

﴿۳﴾ وفی الهندیة: قال رضی الله عنه سألت صدر الاسلام جمال الدین عمن قرء حدیثا من احادیث النبی ﷺ فقال رجل همه روز خلشها خواند قال ان اضاف ذلک الی القاری لاالی النبی ﷺ ینظر ان کان حدیثا یتعلق بالدین واحکام الشرع یکفر وان کان حدیثا لا یتعلق به لا یکفر. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۲۶۶ جلد۲ احکام المرتدین منها ما یتعلق بالانبیاء)

وعندی انه یکفر (ص ۱۵۰) ﴿۱﴾ په دې شرط چه دده مراد د اسلام نه دین اسلام وي او که دده مراد د یو خاص جماعت (تبلیغي جماعت) طریقه کار وي نو د هغې نه بې پرواهي کول مؤجب د کفر نه دي، بهر حال ددغې سړي د پاره ضروري ده چه په پرده کښې د نکاح تجدید اوکړي. ﴿۲﴾ یعني ښځه او خاوند دې د دؤو ځامنو وغیره په مخکښې ایجاب او قبول اوکړي. (د) که دا سړې په خپل جهل باندې کلک اودریږي نو د مصلحت په بنیاد ورسره تعلقات پریخودل جائز دي. ﴿۳﴾ وهو الموفق

د سحر او ماښام د اذان او مونځ وختونه

سوال: د سحر او ماښام د اذان او مونځ د پاره به صحیح او مستحب وختونه څه وي؟ واضحه فتوٰی راولیږئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: نامعلوم...... ۲۵/۱۰/۱۹۷۸ء

الجواب: د سحر اذان د طلوع شمس نه پنځه پاؤه مخکښې کول او نیمه ګینټه پس مونځ کول پکاردی. ﴿۴﴾

﴿۱﴾ (شرح فقه الاکبر للقاری ص ۱۸۴ فصل فی الکفر صریحا وکنایة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: واقره فی نور العین ومفهومه انه لا یحکم بفسخ النکاح وفیه البحث الذی قلناه واما امره بتجدید النکاح فهو لا شک فیه احتیاطاً خصوصا فی حق الهمج الارذال الذین یشتمون بهذه الکلمة فانهم لا یخطر علی بالهم هذا المعنی اصلاً.
(ردالمحتار ص ۳۱۶ جلد۳ قبیل مطلب توبة الیاس مقبولة دون ایمان الیاس)

﴿۳﴾ عن ابی سعید الخدری عن رسول الله ﷺ قال من رای منکم منکراً فلیغیره بیده فان لم یستطع فبلسانه فان لم یستطع فبقلبه وذلک اضعف الایمان رواه مسلم.
(مشکواه المصابیح ص ۴۳۶ جلد۲ باب الامر بالمعروف)

﴿۴﴾ قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بین طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وکذا بین غروب الشمس وغیوب البیاض بتفاوت المواسم والبلاد والمشاهد فی دیارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد۲ باب مواقیت الصلاة)

او د ماښام اذان د غروب نه پس کول اوفوراً ورپسې مونځ کول پکار دی﴿۱﴾ او پنځه پاؤه پس د ماسخوتن مونځ اداکول پکار دي. وهو الموفق

يو كار كښې د مقدار شرعي نه زيات اهتمام كول يا د خپل طرف نه تخصيص كول جائز نه دي

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داذان نه مخکښې يا روستو د مروجه صلوٰة سلام څه حکم دې؟ څوک چه ئې نه وائي هغوی ته وهابي او ګستاخِ رسول وئيلې شي، آيا دا ضروري دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد ايوب مرکزي مسجد ټيکسلا ۲۰/۱۱/۱۹۷۲ء

الجواب: صلوٰة او سلام پخپله عبادت دې ليکن د يو کار د شرعي مقدار نه زيات اهتمام کول يا د خپل طرف نه تخصيص کول منکر او ناجائز دي.

كما انكر الله تعالىٰ على من عامل معاملة الحرام بالطيبات حيث قال يايها الذين آمنوا ادخلوا فى السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشيطان الخ﴿۲﴾ وكذا انكر الله على من التزم الدخول من ظهور البيوت فعلاً وتركا﴿۳﴾ وانكر عبد الله بن مسعود رضى الله عنه من التزم الانصراف عن اليمين

﴿۱﴾ قال العلامة المرغيناني: اول وقت المغرب حين تغرب الشمس وآخر وقتها حين يغيب الشفق. (هدايه على صدرفتح القدير ص ۱۹۵ جلد ۱ باب المواقيت)

﴿۲﴾ قال العلامه حافظ عماد الدين ابن كثير: يقول الله تعالىٰ امراً عباده المؤمنين به المصدقين برسوله ان يأخذ وابجميع عرى الاسلام وشرائعه والعمل بجميع اوامره وترك جميع زواجره مااستطاعوا من ذلك...... وزعم عكرمه انها نزلت فى نفر ممن اسلم من اليهود وغيرهم كعبد الله بن سلام واسدبن عبيد وثعلبه وطائفة استأذنوا رسول الله ﷺ فى ان يسبتو وان يقوموا بالتوراة ليلا فامرهم الله باقامة شرائع الاسلام والاشتغال بها عما عداها. (تفسير ابن كثير ص ۳۲۴ جلد ۱ سورة البقرة آيت: ۲۰۸)

﴿۳﴾ قال العلامه شبير احمد العثماني: دجاهليت د زمانې يو دستور دا (بقيه حاشيه په راروان مخ)

رواه البخارى﴿۱﴾ وقال صاحب البحر ص ۱۵۹ جلد ۳ ولان ذكر الله تعالىٰ اذا قصد به التخصيص بوقت دون وقت او بشئ دون شئ لم يكن مشروعا حيث لم يرد به الشرع لانه خلاف المشروع﴿۲﴾. وهو الموفق

د اذان په دعا کښې د بعضې زياتې الفاظو حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داذان په دعا کښې د (والدرجة الرفيعة وارزقنا الشفاعة) وغيره بعضې الفاظو زياتولو څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالله تورډهير صوابئ

الجواب: دا زيادت په موفوع احاديثو کښې نشته البته فقهائ کرامو ذکر کړې دي نو په ما ثور باندې اکتفاء کول او په زيادت باندې اعتراض نه کول اعتدال (ميانه روی) دې﴿۳﴾ وهو الموفق

(دتيرمخ باقي حاشيه) هم وو چه کله به د کور نه اووتلو نو د حج داحرام به ئې او تړلو بيا به کور ته د راتللو څه ضرورت پيښ شو نو په دروازه باندې به نه تلل يا به په چت باندې راختل او يا د کور په شا طرفنه غار کولو سره راتلل اودا به ئې نيکي ګڼړله الله تعالى دې ته غلط اوفرمائيل...ددې نه داهم معلومه شوه چه دخپل طرفه يو جائزا او مباح کار نيکي جوړول او په دين کښې داخلول نه مذموم او ممنوع دي چه ددينه د ډيرو کارونو بدعت اومذموم کيدل معلوم شو. (فوائد تفسير عثمانى ص۳۷ج۱ سورة البقره آيت۱۸۹)

﴿۱﴾ عن الاسود قال قال عبد الله بن مسعود لا يجعل احدكم للشيطان شيأ من صلاته يرىٰ ان حقا عليه ان لا ينصرف الاعن يمينه لقد رأيت النبى ﷺ كثيرا ينصرف عن يساره. (صحيح البخارى ص ۱۱۸ جلد ۱ باب الانفتال والانصراف عن اليمين والشمال)

﴿۲﴾ (البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۱ باب العيدين)

﴿۳﴾ وفى منهاج السنن: ثبت اذكار بعد التأذين منها الصلوٰة على النبى ﷺ كما فى حديث عبد الله بن عمرو عند مسلم وقال ابن القيم الافضل صلوٰة التشهد، ومنها دعاء الوسيلة وهو اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلوٰة القائمة آت محمد ا الوسيلة وابعثه مقاما محمودا الذى وعدته رواه البخارى، قال الحافظ وزيادة والدرجة الرفعية...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د بالغ کسانو په موجودگئ کښې د نابالغه اذان

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د بالغ کسانو په موجود گئ کښې د نابالغه اذان څنگه دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: علي اکبر پټن ازاد کشمير

الجواب: بهتر نه دې ﴿۱﴾ وهوالموفق

په اذان او اقامت کښې فرق

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د قد قامت الصلوة نه علاوه په اذان او اقامت کښې څه فرق شته که نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: محد ازرم تبوک سعودي عرب.........۱۴۰۱۱۷۱۷ھ

الجواب: غوره دا ده چه اذان پنځلس کلمات وي په اوچت آواز وي تيز نه وي او په اقامت کښې غوره اولس کلمات دې په قلاره او زر زر وي. ﴿۲﴾ وهوالموفق .

(بقيه حاشيه) ليس لها اصل ، وقال السخاوى لا اصل لها وفى معارف السنن وردت هذه الزيادة عند ابن السنى فى عمل اليوم والليلة وذكرها الشاه ولى الله فى حجة الله البالغه وزيادة قوله انک لا تخلف الميعاد ثابتة فى السنن الكبرىٰ للبيهقى بسند قوى واما زيادة وارزقنا شفاعته فلا اصل لها ايضا وكذا لم يثبت فى شئ من طرقه زيادة ياارحم الراحمين كما فى التلخيص. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۸۶ جلد ۲ باب مايقول اذا اذن المؤذن)

﴿۱﴾ قال فى الهنديه: اذان الصبى العاقل صحيح من غير كراهة فى ظاهر الرواية ولكن اذان البالغ افضل واذان الصبى الذى لا يعقل لا يجوز ويعاد وكذا المجنون هكذا فى النهاية. (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۴ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ وفى الهنديه: الاذان خمس عشرة كلمة وآخر عندنا لا اله الا الله كذافى فتاوى قاضى خان...... والاقامة سبع عشرة كلمة خمس عشر منها كلمات......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د غروب نه پس د پنځه پاوه نه مخکښې د ماسخوتن اذان کول نه دي پکار

سوال: څمونږ په کلي کښې شپږ جماتونه دي په هرجمات کښې ۳۰:۸ بجې اذان کيږي او په يو جمات کښې اته بجې کيږي او په ۳۰:۸ باندې تراويح کيږي نودې وختونو کښې مونځ جائز دې که نه؟ دامام اعظم رحمه الله د مسلک مطابق د تراويح او مونځ صحيح وخت کوم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: حکيم مولوي عبدالغفور دواخانه ډيري کلپاني مردان.....۱۴۰۱۱۷۱۲۲ھ

الجواب: د تجربې او مشاهدې نه ثابته ده چه د غروب نه پنځه پاوه پس د ماسخوستن وخت داخليږي او سپين والي غائبيږي د جماتونو امامانو له پکاردي چه د پنځه پاوه تيريدلونه مخکښې دې اذانونه کوي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

د صبح صادق نه مخکښې اذان

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په رمضان کښې په جماتونو کښې اکثر د پيشمنى په ختميدلو باندې اذان کولي شي او د پيشمني وخت د صبح صادق نه مخکښې ختميږي نو دې صورت کښې به د صبح صادق نه مخکښې اذان اوشي څکه چه خلق دا ذان په اوريدلو سره پيشمني ختموي نو دا اذان د وخت نه مخکښې کيږي؟ يا د اعلان څه بله طريقه اختيار کړي شي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوي نفيس احمد مير پور خاص سندھ.....۵رمضان ۱۴۰۵ھ

(بقيه حاشيه) الاذان وكلمتان قوله قد قامت الصلاة مرتين كذافى فتاوىٰ قاضى خان. ......
ويترسل فى الاذان ويحدر فى الاقامة وهذا بيان الاستحباب كذا فى الهدايه.
(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۵۵،۵۶ جلد ۱ الفصل الثانى فى كلمات الاذان والاقامة)

﴿۱﴾ وفى المنهاج: قلت وصرح المشائخ بتفاوت الوقت بين طلوع الفجر الصادق وطلوع الشمس وكذا بين غروب الشمس وغيوب البياض بتفاوت المواسم والبلاد والمشاهد فى ديارنا قدر ساعة وربع ساعة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰ جلد ۲ باب مواقيت الصلاة)

الجواب: مستحب دا ده چه د صبا خنلو نه مخکښي خوراک څښاک بند کړي بلکه د مشکوک کیدلو نه هم مخکښي (۱) او که د بندولو اعلان او کړي نو هم څه منع نه ده (۲) وهو الموفق

د وخت نه مخکښي اذان کول

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښي څه فرمائي که د وخت نه مخکښي اذان اوشي نو دوباره کول ئي څنګه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي رضا ء الله شګي ضلع صوابي ... ۱۷/شعبان ۱۴۱۰ھ

الجواب: د دې اذان اعاده به کولې شي (شامي وغیره) (۳) وهو الموفق

د اذان په وخت کښي په اوچت آواز سره د ربړیو ټکولو والا حکم

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه یو سړي بالکل صحیح دي خو کله چه اذان شروع شي نو هغه ربړیو په اوچت آواز سره اوټکوي او چه ورته د ربړیو بندولو اووئیلې شي نو انکار کوي او چه مونځ ته ئې راوبولي نو هم انکار کوي د دې سړي څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي سید غلام حیدر شاه ... ۱۹۸۹/۱۱/۱۰ء

---

(۱) قال الشيخ محمد امين ابن عابدين: (قوله وكالصوم) لان معنى الاستعانة فيه ابلغ بدائع ومحل الاستحباب ما اذا لم يشك في بقاء الليل فان شك كره الاكل في الصحيح كما في البدائع. (ردالمحتار ص ۴۲۲ جلد ۲ قبيل فصل في العوارض)

(۲) لما رواه ابو داؤد فما احل فهو حلال وما حرم فهو حرام وما سكت عنه فهو عفو. (سنن ابي داؤد ص ۸۳ جلد ۲ باب ما لم يذكر تحريمه)

(۳) قال الحصكفي: (فيعاد اذان وقع بعضه قبله) كالاقامة خلافا للثاني في الفجر. (الدرالمختار ص ۳۸۴ جلد ۱ باب الاذان) وفي الهندية: تقديم الاذان على الوقت في غير الصبح لا يجوز اتفاقا وكذا في الصبح عند ابي حنيفة ... (بقيه حاشيه په راتلونکي صفحه)

الجواب: د داسي کس سره تعلقات پریښودل پکار دي (۱) ځکه چه شرعي حکم هیڅ سنه جبل زمونږ د طاقت خبره نه ده وهو الموفق

اقامت کول سنت مؤکده دی

سوال: علمائي دین څه فرمائي چه د مونځ نه مخکښي اقامت ویل څه درجه لري فرض دي که سنت یا واجب یا مستحب؟ بینوا توجروا

المستفتي عبد الرقيب پښاور یونیورسټي ... ۲۴/اپریل ۱۹۷۵ء

الجواب: اقامت سنت مؤکده دي او بدائع والا په واجباتو کښي شمار کړي (۲) في مراقي الفلاح سن الاذان فليس بواجب على الاصح وكذا الاقامة سنة مؤكدة في قوة الواجب لقول النبي ﷺ الخ (حاشية الطحطاوي ص ۱۱۵) (۳) وهو الموفق

(بقيه حاشيه) ومحمد رحمهما الله تعالى وان قدم يعاد في الوقت هكذا في شرح مجمع البحرين لابن ملك وعليه الفتوى هكذا في التتارخانية ناقلا عن الحجة (فتاوى هنديه ص ۵۳ جلد ۱ الفصل الاول في صفته واحوال المؤذن)

(۱) قال العلامة ابن حجر العسقلاني: فبين هذا السبب المسوغ للهجر وهو لمن صدرت منه معصية فيسوغ لمن اطلع عليها منه هجره عليها ليكف عنها ... قال المهلب غرض البخاري في هذا الباب ان يبين صفة الهجر الجائز وانه يتنوع بقدر الجرم فمن كان من اهل العصيان يستحق الهجر بترك المكالمة كما في قصة كعب وصاحبيه ... وقال الطبري قصة كعب بن مالك اصل في هجران اهل المعاصي (فتح الباري شرح صحيح البخاري ص ۴۹۸ جلد ۱۳ باب ما يجوز من الهجران لمن عصى)

(۲) قال العلامة الكاساني: واما واجباتها فانواع بعضها قبل الصلاة وبعضها في الصلاة ... اما الذي قبل الصلاة فشيئان احدهما الاذان والاقامة (بدائع الصنائع ص ۱۴۲ جلد ۱ واجبات الصلاة)

(۳) حاشية الطحطاوي على المراقي ص ۱۰۳ باب الاذان

الجواب: مستحب دا ده چه د صبا ختلو نه مخکښې خوراک څښاک بند کړې بلکه د مشکوک کیدلو نه هم مخکښې ﴿۱﴾ او که د بندؤلو اعلان اوکړې نو هم څه منع نه دي ﴿۲﴾ وهو الموفق

د وخت نه مخکښې اذان کول

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي که د وخت نه مخکښې اذان اوشي نو دوباره کول ئې څنګه دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: رضاءالله شګئ ضلع صوابي......۱۷/شعبان ۱۴۱۰ھ

الجواب: ددې اذان اعاده به کولې شي (شامي وغیره).﴿۳﴾ وهو الموفق

داذان په وخت کښې په اوچت آواز سره د ریډیو لګولو والا حکم

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې بالکل صحیح دې خو کله چه اذان شروع شي نو هغه ریډیو په اوچت آواز سره اولګوي او چه ورته د ریډیو بندولو اووئیلې شي نو انکار کوي او چه مونږ ته ئې راغواړې نو هم انکار کوي ددې سړي څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: سید غلام حیدر شاه......۱۰/۱۰/۱۹۸۹ء

﴿۱﴾ قال الشیخ محمد امین ابن عابدین: (قوله وتاخیره) لان معنی الاستعانة فیه ابلغ بدائع ومحل الاستحباب مااذا لم یشک فی بقاء اللیل فان شک کره الاکل فی الصحیح کمافی البدائع. (ردالمحتار ص ۱۲۴ جلد ۲ قبیل فصل فی العوارض)

﴿۲﴾ لماروٰه ابوداؤد فما احل فهو حلال وماحرم فهو حرام وماسکت عنه فهو عفو. (سنن ابی داؤد ص ۱۸۳ جلد ۲ باب مالم یذکر تحریمه)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: (فیعاد اذان وقع) بعضه (قبله) کالاقامة خلافا لثانی فی الفجر. (الدرمختار ص ۲۸۴ جلد ۱ باب الاذان). وفی الهندیه: تقدیم الاذان علی الوقت فی غیر الصبح لایجوز اتفاقا وکذافی الصبح عند ابی حنیفه ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: دداسې کس سره تعلقات پریخودل پکار دي ﴿۱﴾ ځکه چه شرعي حکم (همیشه جیل) زمونږ د طاقت خبره نه ده. وهو الموفق

اقامت کول سنت موکده دي

سوال: علمائې دین څه فرمائي چه د مونځ نه مخکښې اقامت وئیل څه درجه لري فرض دي که سنت یا واجب یا مستحب؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرقیب پشاور یو نیورستي....۱۲۴/اپریل ۱۹۷۵ء

الجواب: اقامت سنت مؤکده دي اوبدائع والاپه واجباتو کښې شمار کړې.﴿۲﴾ فی مراقی الفلاح سن الاذان فلیس بواجب علی الاصح وکذا الاقامة سنة مؤکدة فی قوة الواجب لقول النبی صلی الله علیه وسلم الخ (هامش الطحطاوی ص ۱۱۵) ﴿۳﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) ومحمد رحمهما الله تعالیٰ وان قدم یعاد فی الوقت هکذافی شرح مجمع البحرین لابن ملک وعلیه الفتویٰ هکذافی التتارخانیه ناقلا عن الحجة.

(فتاویٰ هندیه ص ۵۳ جلد ۱ الفصل الاول فی صفته واحوال المؤذن)

﴿۱﴾ قال العلامه ابن حجر العسقلانی: فتبین هنا السبب المسوغ للهجر وهو لمن صدرت منه معصیة فیسوغ لمن اطلع علیها منه هجره علیها لیکف عنها...... قال المهلب غرض البخاری فی هذا الباب ان یبین صفة الهجران الجائز وانه یتنوع بقدر الجرم، فمن کان من اهل العصیان یستحق الهجران بترک المکالمة کما فی قصة کعب وصاحبیه...... وقال الطبری: قصة کعب بن مالک اصل فی هجران اهل المعاصی.

(فتح الباری شرح صحیح البخاری ص ۵۹۸ جلد ۱۳ باب مایجوز من الهجران لمن عصی)

﴿۲﴾ قال العلامة الکاسانی: واما واجباتها فانواع بعضها قبل الصلاة وبعضها فی الصلاة...... اما الذی قبل الصلاة فاثنان احدهما الاذان والاقامة.

(بدائع الصنائع ص ۳۶۴ جلد ۱ واجبات الصلاة)

﴿۳﴾ (حاشیة الطحطاوی علی المراقی ص ۱۹۴ باب الاذان)

...

په اذان کښې به په اشهدان محداً رسول الله کښې محمداً منصوب وئیلې کیږي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په اذان کښې محمدًا رسول الله یعنی زبرسره، یا محمدُ رسول الله په پیښ سره وئیلي کیږي ځکه چه کلمه طیبه کښې پیښ سره وئیلي کیږی نو په اذان کښې پیښ ولې نشته؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد سلیم صدیقي عمان مسقط...... ۵/۱۱/۱۹۷۴

الجواب: په اذان کښې به د اَن (عامل ناصبه) دوجې نه محمداً په زبر سره وئیلې کیږي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

د اذان د پاره د ښي او ګس طرف څه تخصیص نشته

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه حضور ﷺ ارشاد دې چه د ''ان الله یحب التیامن'' (الحدیث) نو په لباس، جمات ته ننوتل، ګمنځ کول، ښپې وینځل وغیره کښ د ښي طرف حکم دې نو بیا څه وجه ده چه اذان د اسلام په شعائرو کښې دې او هغه ګس طرفته کیږي د جمات ښي طرفته اذان ولې نه کیږي لکه څنګه چه اقامت ښي طرفته کیږي؟ بینوا توجروا

المستفتي: قاري عبدالحمید باجوړ ایجنسي........ ۱۳مئي ۱۹۷۵

الجواب: ګس طرفته اذان کول کتابی حکم نه دې د پیغمبر علیه السلام په زمانه کښې به دجمات نه بهر اذان کولې شو، دښی او ګس طرف څه لحاظ نه ؤو. (کما لایخفیٰ) ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه جمال الدین عثمان بن الحاجب: المنصوبات فمنه اسم ان واخواتها هو المسند الیه بعد دخولها مثل ان زیداً قائم. (کافیه ابن حاجب ص ۴۹ المنصوبات)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: ان اول من رقی منارة مصر للاذان شر حبیل بن عامر المرادی وبنی سلمة المنابر للاذان بامر معاویة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د صوفي جاهل په نسبت د عام فاسق اذان بهتر دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې د ایم اې پورې تعلیم یافته دې پابندئ سره ډیره مزیدار تلاوت د قرآن مجید کوي حروف هم په ښه طریقې سره ادا کوي لیکن ږیره ئې نشته بلکه ږیره خرئي، نو آیا دده اذان کول جائز دي؟ بل سړې دې چه بالکل بې تعلیمه دې او د قرآن مجید تلاوت هم نه شي کولې او د اذان حروف هم په ښه طریقې سره نشي ادا کولې البته ږیره ئې شته دې دواړو کښې کوم یو داذان کولو دپاره بهتر دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: فضل ربي کندي تازه دین پېبي نو شهره..... ۲۵/۱ مئي ۱۹۷۵ء

الجواب: خبر شئ چه محلوق اللحیه فاسق دې. (کما صرح به فی شهادات تنقیح الفتاوی الحامدیه) ﴿۱﴾ اود عالم باعمله په مو جودګئ کښې د هغه اذان مکروه تحریمي دې البته د صوفي جاهل په نسبت اولیٰ او افضل دې.

کمافی الدرالمختار وفاسق ولوعالماً لاکنه اولیٰ بامامة واذان من جاهل تقی ﴿۲﴾ (هامش ردالمحتار ص ۲۶۳ جلد ۱). وهوالموفق

(بقیه حاشیه) ولم تکن قبل ذلک وقال ابن سعد بالسند الی ام زید بن ثابت کان بیتی اطول بیت حول المسجد فکان بلال یؤذن فوقه من اول ماأذن الی ان بنی رسول الله ﷺ مسجده فکان یؤذن بعد علی ظهر المسجد وقد رفع له شیٔ فوق ظهره.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۸۵ جلد ۱ مطلب من بنی المنابر للاذان باب الاذان)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین فی تنقیح الفتاویٰ: ان الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه احد واخذ کلها فعل یهود الهنود ومجوس الاعاجم فحیث ادمن علی فعل هذا المحرم یفسق.

(تنقیح الفتاویٰ الحامدیة ص ۳۵۱ جلد ۱ لایباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۸۹ جلد ۱ مطلب فی المؤذن اذاکان غیر محتسب فی اذانه باب الاذان)

په جیل کښې د قیدیانو د پاره د اذان مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د نوښار په حوالات کښې د پخوا نه دا طریقه وه چه دلته به قیدیانو مونځ جماعت سره هم کولو، او اذان به ئې هم کولو، اوس یو مولوی صاحب قیدیان ددې نه منع کړی دی چه تاسو اذان هم مه کوئ او جماعت هم مه کوئ دا په شریعت کښې منع دې. ځکه چه اذان په هغه ځائې کښې کول پکار وي چه هلته دروازې آزادې وي عام خلق بغیر د څه بندیز نه تللې راتللې شي. مولوي صاحب دا هم اووئیل چه مونږ مجرمان یو او د مجرم اقتداء صحیح نه ده، لهذا درخواست دادې چه د شریعت محمدي ﷺ په رڼا کښې ددې مسئلې جواب د معتبرو کتابونو په حوالو سره مدلل اولیکئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد سیف الله..۱۳\جولائي ۱۹۷۳

الجواب: د جمعې مونځ په حوالات(جیل) کښې کول جدا څیز دې او د جُمعې مونځ جدا څیز دې او په دې دویم صورت کښې اذان کول بې قاعدې حکم دې﴿۱﴾ او که دې مولوي صاحب ته څه جزئیه معلومه وي نو مونږ ته دې رااولیږي.وهوالموفق

د خطبې اذان کوم ځائې کښې کول پکار دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د جمعې د مونځ نه مخکښې چه کوم اذان کولې شي د هغې دپاره د ځائې څه قید شته یا نه؟ یا هرځائې کښې چه اوکړې شي؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالوهاب زړه میانه نوشهره

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله للفرائض الخمس الخ) دخلت الجمعة بحر وشمل حالة السفر والحضر والانفراد والجماعة قال فی مواهب الرحمن ونور الایضاح ولو منفرداً اداء او قضاء سفرا او حضراً.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۸۳ جلد ۱ باب الاذان)

الجواب: دا اذان په جمات کښې دننه کول پکار دي دغه شان د ممبر مخې ته او ممبر ته نزدې کول پکاردي. ﴿والتفصیل فی امدادالفتاوی ص ۴۴۹ جلد۱﴾﴿۱﴾ وهوالموفق

په کوم جمات کښې چه امام او مؤذن مقرر نه وي نو راتلونکو د پاره اذان او اقامت افضل دي.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د سفر په حالت کښې چه په اکثرو جماتونو دویم جماعت کیږي نو دغې حالت کښې اقامت کول بهتر دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: مفتي بدر منیر مهتمم دارالعلوم مدنیه بډ خیله ملاکنډ ایجنسي...۱۰\ذی قعده ۱۴۰۹ھ

الجواب: دکوم جما ت د پاره چه امام او مؤذن مقرر نه وي نو راتلونکو دپاره افضل دا ده چه اذان او اقامت اوکړي.

کمافی الهندیه ص ۵۶ جلد ۱ مسجد لیس له موذن وامام معلوم یصلی فیه الناس فوجاً فوجاً بجماعة فالافضل ان یصلی کل فریق باذان واقامة علی حدة کذا فی فتاویٰ قاضی خان ﴿۲﴾. وهوالموفق

په اذان کښې د تکبیر کلمات دوه دوه یوځائې وئیل پکار دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د اذان ټول کلمات به

﴿۱﴾ شیخ اشرف علی تهانوي رحمه الله فرمائي: داکثرو کتابو نو عبارت د دوو وجهو احتمال لري لیکن د جامع الرموز عبارت دې چه متبادر نزدیوالې او مخامخ دې وهو هذه بین یدیه ای بین الجهتین المسامتتین الیمین المنبر او الامام ویساره قریبا منه و وسطهما بالسکون فیشمل ما اذا اذن فی زاویة قائمة او حادة او منفرجة حادثة من خطین خارجین من هاتین الجهتین، قلت تحدث القائمة اذا کان المؤذن حذاء وسط المنبر بالحرکة والمنفرجة والحادة اذا کان فی غیر حذائه. (امداد الفتاویٰ ص ۲۷۴ جلد ۱ باب صلوٰة الجمعة والعیدین)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۵۵ جلد ۱ الفصل الاول فی صفته واحوال المؤذن)

ځان ځان له ساه سره وئیل ضروري وي یا د الله اکبر الله اکبر دوه دوه کلماتو په یوه ساه سره وئیلو څه استثناء موجود ده؟ بینوا توجروا.

المستفتي: عبدالحق ابوها سوات....۹۱۴۱۱۹۸۹

الجواب: د دوو الله اکبر نه پس به ساه اخستلې کیږي.﴿۱﴾ وهو الموفق

دږیره خرئیلی د اذان اعاده کښې احتیاط دي

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښې څه فرمائي که ږیره خرئیلي چرته اذان اوکړي نو دهغې اعاده به کولې شی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: صدررحمان ګل قریب نیو حاجي کیمپ کراچي نمرا...۵۱۷۱۱۴۰۱

الجواب: ږیره خرئنکې فاسق دي او مردود الشهادت دي کما في تنقیح الفتاوی﴿۲﴾ او د هغه اذان مکروه دي او ډیر احتیاط دادي چه غیر فاسق د ددي اعاده اوکړي.

کمافی ردالمحتار ص ۳۹۳ جلد ۱ قوله ویعاد اذان جنب الخ، زادالقهستانی والفاجر والراکب والقاعد﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامه ابن نجیم (قوله ویترسل فیه ویحدر فیها) ای یتمهل فی الاذان ویسرع فی الاقامة وحده ان یفصل بین کلمتی الاذان بسکتة بخلاف الاقامة للتوارث...... ولو جعل الاذان اقامة یعید الاذان ولوجعل الاقامة اذانا لا یعید لان تکرار الاذان مشروع دون الاقامة.

(بحر الرائق ص۲۵۷ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین فی تنقیح الفتاوی: ان الاخذمن اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه احدو اخذ کلها فعل یهود الهنود ومجوس الاعاجم فحیث ادمن علی فعل هذا المحرم یفسق وان لم یکن ممن یستخفونه ولا یعدونه قادحاً للعدالة والمروءة فکلام المؤلف غیر محرر، فتدبر.

(تنقیح الفتاوی الحامدیه ص ۳۵۱ جلد ۱ لایباح الاخذ من اللحیة وهی دو ن القبضة)

﴿۳﴾ (ردالمحتار ص ۲۸۹ جلد ۱ مطلب فی المؤذن اذا کان غیر محتسب فی اذانه باب الاذان)

د ږیره خریونکي اذان مکروه دي

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه ږیره خریونکي مستقل طریقي سره د جمات مؤذن جوړولي شي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: حاجي علي محمد دفتر عالمي مجلس تحفظ ختم نبوت نادرشاه بازار بهار ولنګر...۱۰۱۵۱۱۹۸۸

الجواب: عادةً ږیره خریونکي فاسق دي﴿۱﴾ او فتاؤو والا لیکي چه د فاسق اذان او امامت مکروه دي﴿۲﴾ نو دي مستقل طریقي سره امام او مؤذن جوړول ددین نه بې پرواهي او سستي کول دي. وهو الموفق

بې اودسه اذان کولو سره د قوم خوار کیدل او ذلیله کیدل موضوعي وعید دي

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه بعضې خلق وائي چه بغیر اودسه اذان کولو سره په قوم باندې خواري اوذلت راځي آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا المستفتي: قیس نعماني مرهتي نو شهره

الجواب: بې اودسه اذان کول خلا ف استحباب دي﴿۳﴾ او ددې د وجې نه په قوم باندې خواري او پستي منصوصی خبره نه ده بلکه موضوعي او خودساخته وعید دي. وهو الموفق

﴿۱﴾ (تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۳۵۱ جلد ۱ لایباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۲﴾ قال العلامه الحصکفی: ویکره اذان جنب واقامته واقامة محدث لا اذانه واذان امرأة وخنثیٰ وفاسق ولو عالما لکنه اولیٰ بامامة واذان من جاهل تقی.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۸۹ جلد ۱ باب الاذان)

﴿۳﴾ قال الشرنبلالی: ویستحب ان یکون الموذن ...... علی وضوء لقوله ﷺ لا یؤذن الا متوضیٔ.

(امداد الفتاح شرح نورالایضاح ص ۲۱۱ ما یستحب للمؤذن)......(بقیه حاشیه په بله صفحه)

(بقيه حاشيه)وفى المنهاج: مذهب ابى حنيفة انه يكره الاقامة بغير وضوء ويجوز الاذان، وروى عنه انه يكره الاذان ايضاً ويؤيده حديث لا يؤذن احدكم الا وهو طاهر، اخرجه ابوالشيخ مرفوعا وفى سنده عبد الله بن هارون وهو ضعيف واخرجه البيهقى موقوفا على وائل وفى سنده انقطاع لم يسمع الجبار عن ابيه وائل شيأ، ومذهب الشافعى انه يكره الاذان بغير طهور، ومذهب احمد ان التطهر مستحب فى الاذان والامامة، وقال مالک يصح الاذان بغير طهور ولا يقيم الا متوضئ.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۷۷ جلد۲ باب كراهية الاذان بغير وضوء)

....

باب شروط الصلوة واركانها

په جيب کښې نسوار يا سګريټو سره مونځ کول

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د نسوارو ډبې يا تهيلۍ يا سګريټ په جيب کښې وي نو مونځ کول جائز دي؟ يا دې لره لرې کول لازمي دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: لطيف الله چارسده

الجواب: په نسوارو کښې غالباً پاکې اوبه اچولې کيږي لهذا دې سره مونځ کول ممنوع نه دي او که د سګريټو تهيلۍ يا ډبې پاک وي نو په هغې سره مونځ ته څه نقصان نه رسيږي ﴿۱﴾ البته بدبويه او ضرري څيزونه جمات ته وړل منع دي. ﴿۲﴾ وهو الموفق

د مړي دلامبولو د پاره په استعمال شوې پاکه تخته باندې مونځ صحيح دې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د مونځ په تخته باندې ئې د يو ماشوم لاش ته غُسل ورکړو او نو اوس دې تخته باندې مونځ صحيح دې که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: منشي محمود مانسهره

﴿۱﴾ وفى الهنديه: تطهير النجاسة من بدن المصلى وثوبه والمكان الذى يصلى عليه واجب هكذا فى الزاهدى فى باب الانجاس.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص۵۸ جلد۱ الفصل الاول فى الطهارة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين: (قوله واكل نحو ثوم) اى كبصل ونحوه مما له رائحة كريهة للحديث الصحيح فى النهى عن قربان آكل الثوم والبصل المسجد قال الامام العينى فى شرحه على صحيح البخارى قلت علة النهى اذى......(بقيه حاشيه په راروان مخ....)

الجواب: خبرشئ چه د مونځ د صحیح والي د پاره د مکان پاکوالي شرط دي نو که دا تخته پاکه وي نو دې باندې مونځ کول صحیح وي. ﴿۱﴾

والظاهر هي الطهارة والا فلم يصح صلوة الجنازة ايضا. فافهم وتدبر. وهو الموفق

د دويمې سجدې د هيروالي په صورت كښې د سلام نه ورستو اداكول

سوال: علمائ دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه يو سړي نه په اخري رکعت کښې دويمه سجده هيره شوه او سلام نه هم فارغ شو نو بيا ورته رایاد شوا و تر اوسه ئې د مونځ مخالف څه کار نه دي کړي نو اوس به څه صورت اختيار وی؟ او که دمونځ مخالف څه کار ئې کړې وي نو بيا به څه صورت وي؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالرحمان

الجواب: دداسې کس نه که د مونځ مخالف څه کار شوې وي نو د مونځ اعاده به کوي او که څه منافي کار ترينه نه وي شوې نو دويمه سجده به اوکړي او التحيات به اووائي سجده سهوه به اوکړي بيا به التحيات اووائي او سلام به اوګرځوي. ﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقيه حاشيه) الملائكة واذى المسلمين ولا يختص بمسجده عليه الصلاة والسلام بل الكل سواء لرواية مساجدنا بالجمع خلافا لمن شد ويلحق بما نص عليه فى الحديث كل ماله رائحة كريهة ماكولا او غيره الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۸۹ جلد ۱ مطلب فى الغرس فى المسجد)

﴿۱﴾ وفى الهنديه: تطهير النجاسة من بدن المصلى وثوبه والمكان الذى يصلى عليه واجب هكذا فى الزاهدى فى باب الانجاس. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۵۸ جلد ۱ الفصل الاول فى الطهارة)

﴿۲﴾ قال الشيخ طاهر بن عبد الرشيد البخارى: وان سلم وهو غير ذاكر لهما (اى سجدة صلبية وسجدة التلاوة) فان سلامه لا يكون قطعا وعليه ان يسجد للتلاوة ويسجد للصلوتية الاول فالاول ثم يتشهد ثم يسلم ثم يسجد سجدتى السهو ثم يتشهد ثم يسلم.

(خلاصة الفتاویٰ ص ۱۸۰ جلد ۱ باب سجو د السهو)

په كوټ پتلون او ټائى كښې مونځ كول

سوال: علمائ دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه انګريزي جامه يعني کوټ پتلون او ټائي اچول يو عام رسم جوړشوي دي او خاص کر د افسر ټيپ خلقو دا طريقه ده د ډيوټي په وخت کښې چه کله د مونځ وخت شي او دجامو د بدلولو موقع ملاؤ نشي نو آيا په دې لباس کښې مونځ کول جائز دي؟

بينوا توجروا

المستفتي: ڈاکټرخالدحسين ميډيکل افسرميرعلي شمالي وزيرستان...۲۸۱۵۱۰۱۹۷۲ء

الجواب: د مونځ قضاء کيدلو نه دا بهتر ده چه په دې غير شرعي لباس کښې اوکړې شي او خاصکر چه کله عذر هم وي. ﴿۱﴾ فقط

په سجده كښې خپې اوچتول

سوال: علمائي کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په سجده کښې د خپو اوچتولو سره مونځ فاسد کيږي که نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: شفيق الرحمان پشاور.........۱۵اګست ۱۹۷۹ء

الجواب: چه کله په ټوله سجده کښې خپې د زمکې نه اوچتې کړي نو د مونځ راګرځول واجب کيږي ليکن داسې کيدل مونږ چرته نه دي اوريدلی (بحر شامي) ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الشيخ محمدامين ابن عابدين: (قوله والرابع سترعورته) اى ولو بما لا يحل لبسه كثوب حرير وان اثم بلا عذر كالصلوة فى الارض المغصوبة.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۲۹۷ جلد ۱ مطلب فى سترا لعورة)

﴿۲﴾ قال فى شرح التنوير: ومنها السجود بجبهته وقدميه ووضع اصبع واحدة منهما شرط، قال ابن عابدين: وافاد انه لو لم يضع شيأً من القدمين لم يصح السجود وهو مقتضى ما قدمناه آنفا عن البحر وفيه خلاف سند كره فى الفصل الآتى (ص ۳۳۰ جلد ۱) وقال الحصكفى: وفيه يفترض وضع اصابع القدم ولو واحدة نحو القبلة والا لم تجز والناس عنه غافلون.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۳۶۹،۳۳۰ جلد ۱ بحث الركوع والسجود)

د زنانو په نرئ لوپټه او د مړوند نه بره لستونړو په حالت کښې مونځ

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) داسې نرئ لوپټه چه ويښته پکښې ښکاري په دې کښې مونځ کول څنګه دي؟ (۲) او چه کله لستونړی د مړوند ونو نه بره وي نو دمونځ څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم

الجواب: (۱) د زنانه دپاره په دې نرئ لوپټه کښې مونځ کول صحيح نه دي او په دويم ځل ئې پرې باقاعده طريقې سره راګرځول واجب دي. دا حديثو او فقهي رواياتو نه دا ثابت ده﴿۱﴾ (۲)د سړي د پاره مکروه دي او ښځې دپاره مفسد دي.

والدليل على الاول كراهة الصلوٰة على وجه الولاية، والدليل على الثانى كون اليدين عورة الا الكفين﴿۲﴾. فقط

د علم په اعتبار سره د مونځ ګزارو قسمونه او د عالمګيري په عبارت کښې د فيه د ضمير مرجع

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فتاوىٰ عالمګيري د لانديني عبارت متعلق يو تپوس دې.

المصلون ستة من علم الفرائض منها والسنن وعلم معنى الفرائض انه ما يستحق الثواب بفعله والعقاب بتركه والسنة ما يستحق الثواب بفعلها ولا يعاقب بتركها فنوى الظهر والفجر اجزأته واغنت نية الظهر عن نية الفرض والثانى من يعلم

﴿۱﴾قال فى الهنديه: بدن الحرة عورة الا وجهها و كفيها وقدميها كذا فى المتون، وشعر المرأة ما على رأسها عورة واما المسترسل ففيه روايتان الاصح انه عورة كذا فى الخلاصة وهو الصحيح وبه اخذ الفقيه ابو الليث وعليه الفتوىٰ...... والثوب الرقيق الذى يصف ما تحته لا تجوز الصلاة فيه كذا فى التبيين. (فتاوىٰ هنديه ص ۵۸ جلد ۱ الفصل الاول فى الطهارة وستر العورة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين رحمه الله: وقيد الكراهة فى الخلاصة والمنية بان يكون رافعا كميه الى المرفقين. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۷۳ جلد ۱ مطلب مكروهات الصلاة)

ذلك وينوى الفرض فرضاً ولكن لا يعلم ما فيه من الفرائض والسنن يجزيه كذا فى القنية"

په دې عبارت کښې د مافيه د (ه) ضمير مرجع څه دي، ما في الوقت دې که ما في الفرض؟ بينوا توجروا

المستفتي: محمد صادق ناظم مجلس منتظمه اشاعت فتاوي عالمګيري سهګل جهلم... ۱۹۷۰ء/۱۵/۱۷

الجواب: په (مافيه) کښې ضمير مونځ ته راجع دي يعني چه دومره پوهيږي چه دا مونځ فرض دي ليکن په دې مونځ کښې چه څومره فرائض او واجبات وغيره دي د هغې نه بې خبره وي. وهو الموفق

د ګډې بيزې د څرمنې نه د جوړې شوې مصلې کېښودلو طريقه

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د ګډې بيزې په مصلې باندې دلته په علماؤ کښې اختلاف پيدا شوې دې د بعضو په نزد باندې به د سر اوسټ والا حصه مخکښې کولې شي او د بعضو په نزد باندې به شاتنئ حصه مخکښې کولې شي. لهذا د مستندو کتابونو په حوالو سره ددې مسئلې وضاحت اوکړئ چه د مصلې کوم طرف به مخکښې او کوم طرف شاته کولې شي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوي سعيد اصفهاني چائې ډپو کوهاله مري

الجواب: دواړه طرفونه جائز دي ځکه چه دواړو متعلق نه حکم راغلې او نه منع. نو د حديث (وما سكت عنه فهو عفو) ﴿۱﴾ په بنياد دواړه جائز او مباح دي البته تکلف او سختي منع ده. فقط

د فرض مونځ او سنتو نيت به څنګه کولې شي؟

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) دمونځ نيت به څنګه کولې شي صرف په زړه سره يا په زړه او ژبې دواړو سره؟ په سنت مونځ کښې د سنت رسول الله وئيل څۀ حکم لري؟ بينوا توجروا

المستفتي: صفدر حسين اينډ برادرز سعودي عرب...... ۱۹۸۶/۱۱/۳۰

﴿۱﴾ (سنن ابى داؤد ص ۱۸۳ جلد ۲ باب مالم يذكر تحريمه)

الجواب: (۱) نيت د زړه د ارادې نوم دې برابره خبره ده چه په ژبې سره ئې او وائې يا نه البته په ژبې سره وينا کول مستحب دي په دې سره د زړه د ارادې تائيد او تقويت کيږي او د سنت ثابته سره ئې څه تکراؤ هم نشته ﴿۱﴾ (۲) سنت يا سنت رسول الله وئيل يو حکم لري يو مجمل دې او دويم مفصل ﴿۲﴾ وهو الموفق

د زنانو د پاره په مونځ کښې ستر دعوت

سوال: چه مے فرمايند علماء کرام دريں مسئله که يک زن مسلمان واصيل که در يک لباس نماز ادا ميکند، ودران لباس ساق زن وصدرش از جهت کشادگی گريوان ظاهر ميشود، اين نماز زن دران لباس درست است يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: باز محمد افغانی......۱۹۸۷ء/۱/۲۴

الجواب: ماسوائے وجه وقدمين وکفين هر اندام مکمل يا ربع وے که برهنه شود، نمازش فاسد شود، کما فی الهنديه ص ۶۰ جلد ۱ الربع وما فوقه کثير وما دون الربع قليل وهو الصحيح هکذا فی المحيط﴿۳﴾. وهو الموفق

د قبلې طرف کښې چه بعضې قبلې ته مخ وي نو مونځ نه فاسديږي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه يو سړې ته پته نه وه چه د قبلې نه په سينې اړولو سره مونځ فاسديږي په بې علمئ سره اوس

﴿۱﴾قال العلامه ابراهيم الحلبی: والمستحب فی النية ان ينوی يقصد بالقلب ويتکلم باللسان بان يقول اصلی صلوٰة...... ولو نوی بالقلب ولم يتکلم باللسان جاز بلا خلاف بين الائمة لان النية عمل القلب لا عمل اللسان واستحباب ضمه لما ذکرنا. (غنية المستملی شرح منية المصلی ص ۲۵۱، ۲۵۲)

﴿۲﴾ فی ردالمحتار: ان کان مما واظب عليه الرسول ﷺ او الخلفاء الراشدون من بعده فسنة. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۷۶ جلد ۱ مطلب فی السنة وتعريفها)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگيريه ص ۵۸ جلد ۱ الفصل الاول فی الطهارة وستر العورة)

سينه د قبلې نه واوړيدله نيمه يا د نيمې نه زياته يعني کم نه کم څومره سينه چه د قبلې نه واړوی نو هغې سره مونځ فاسديږي؟ بينوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق نشتر آباد راولپنډي.......۱۲\ذي الحجه ۱۳۸۹ء

الجواب: که بعضې مواجهت باقی وي نو مونځ نه فاسديږي او چه کله مواجهت بالکل ختم شي نو بيا مونځ فاسديږي (يدل عليه ما فی رد المختار ص۳۹۸ جلد ۱)﴿۱﴾ فقط

په باران سره لوندو جامو کښې مونځ جائزدې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د يو سړي بدن هم پاک دې او جامې ئې هم پاکې دي ليکن د باران په وجه لوندې شوې او بدن پورې اونختلې او نورې جامې هم نشته نو آيا په دې جامو کښې به مونځ ادا کوی که قضا به راوړي؟ بينوا توجروا

المستفتي: مير احمد بز: حمال الدين کوهاله راولپنډي...... ۱۹۷۰ء۴۱۴۱

الجواب: مونځ به پکښې کوي ځکه چه جامې په لونديدلو سره نه پليتيږي. وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: وسيأتی فی المتن فی مفسدات الصلاة انها تفسد بتحويل صدره عن القبلة بغير عذر فعلم ان الانحراف اليسير لا يضر وهو الذی يبقی معه الوجه او شئ من جوانبه مسامتالعين الکعبة او لهوائها بان يخرج الخط من الوجه او من بعض جوانبه ويمر علی الکعبة او هوائها مستقيما ولا يلزم ان يکون الخط الخارج علی استقامة خارجا من جبهه المصلی بل منها او من جوانبها کما دل عليه قول الدرر من جبين المصلی فان الجبين طرف الجبهة وهما جبينان وعلی ما قررناه يحمل ما فی الفتح والبحر عن الفتاویٰ من ان الانحراف المفسد ان يجاوز المشارق الی المغارب. فهذا غاية ما ظهر لی فی هذا المحل والله تعالیٰ اعلم.
(ردالمحتار ص ۳۱۶، ۳۱۷ جلد ۱ مبحث فی استقبال القبلة)

خمونږ په ښارونوکښې د مونځ د پاره دقبلې طرف کافي دې خاص قبله نه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه زمونږ دپاره د قبلې صحیح طرف څه دې؟ آیا د ژمي او ګرمئ په موسم کښې دنمر پریوتلو منځ ځائې کښې به قبله وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: جهان بخت خان ملاکنډ ایجنسي....۱۹۷۸ء/۱۱/۲۷

الجواب: خبر شئ چه د ریاضئ والو په نزد زمونږ د ښارونو په نسبت سره کعبه شریفه جنوب (سویل) طرفته مائله ده لیکن د ټولو فقهاؤ وینا ده چه مونځ د قبلې ټول طرف ته کول جائز دي (۱) وهو الموفق

زمونږ په ښارونو کښې د قبلې طرف بین المغربین دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه هندوستان پاکستان کښې قبله مغرب طرفته ده نوددې وجې نه د جماتونو مخ هم خاص قبلې طرفته دي لیکن نن صبا چه د سعودي عرب نه کومه قبله نما ملاویږي د هغې په ذریعه سره زمونږ د ګجرات په ښار کښې قبله د مغرب نه اتلس درجې جنوب راځي نو اوس هغه جمات کښې چه صحیح مغرب طرفته جوړ شوي وي مونځ کول صحیح دي یا نه؟ بینوا توجروا

الجواب: زمونږ په ښارونو کښې د قبلې طرف بین المغربین دي او د کعبې

﴿۱﴾ قال العلامة حسن بن عمار الشرنبلالي: (قوله اصابة جهتها) فالمغرب قبلة لاهل المشرق وبالعكس والجنوب قبلة لاهل الشمال وبالعكس فالجهة قبلة كالعين توسعة على الناس كما في القهستاني حتى لو ازيل المانع لا يشترط ان يقع استقباله على عين القبلة كما في الحلبي وهو قول العامة وهو الصحيح لان التكليف بحسب الوسع. (مراقي الفلاح ص ۱۵۱ باب شروط الصلاة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين رحمه الله: وقال في شرح زادالفقير وفي بعض الكتب المعتمدة في استقبال القبلة الى الجهة اقاويل كثيرة واقربها الى الصواب قولان الاول ان ينظر في مغرب الصيف في اطول ايامه ومغرب الشتاء في اقصر ايامه......(بقيه حاشیه په راروان مخ...)

شریفې استقبال دواړو طرفونو ته (۳۲ درجاتو پورې کافي دې او په دې نوو آلاتو باندې اعتماد کول نه مطلوب دي او نه ممنوع، البته ددې په وجې سره په پخوانو جماتونو کښې شبهات پیدا کول جائز نه دي... (۱) وهو الموفق

د رمتوب والا ځائې باندې مونځ کول

سوال: علمائې دي دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه داسې یو مخصوص ځائې چه هلته ګډیدل او سندرې وئیلې کیږي په هغه ځائې کښې د جنازې مونځ کول جائز دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: منصف دار مقام بولیا توال ضلع اټک......۲۳/رمضان ۱۴۰۸

(بقیه حاشیه) فليدع الثلثين في الجانب الايمن والثلث في الايسر والقبلة عند ذلك ولو لم يفعل هكذا وصلى فيما بين المغربين يجوز واذ وقع خارجا منها لا يجوز بالاتفاق، ملخصا وفي منية المصلي عن امالي الفتاوىٰ حد القبلة في بلادنا يعني سمر قند بين المغربين مغرب الشتاء ومغرب الصيف فان صلى الى جهة خرجت من المغربين فسدت صلاته.
(ردالمحتار ص ۳۱۴ جلد ۱ مبحث استقبال القبلة)

﴿۱﴾ قال العلائي: فتبصر وتعرف بالدليل وهو في القرىٰ والامصار محاريب الصحابة والتابعين وفي المفاز والبحار النجوم كا لقطب، قال صاحب ردالمحتار تحت (قوله محاريب الصحابة والتابعين) فلا يجوز التحرىٰ معها زيلعي بل علينا اتباعهم خانيه ولا يعتمد على قول الفلكي العالم البصير الثقة ان فيها انحرافا خلافا للشافعيه في جميع ذلك كما بسطه في الفتاوىٰ الخيرية فاياك ان تنظر الى ما يقال ان قبلة اموى دمشق واكثر مساجدها المبنية على سمت قبلته فيها بعض انحراف وان اصح قبلة فيها قبلة جامع الحنابله الذى في سفح الجبل اذ لا شك ان قبلة الاموى من حين فتح الصحابة ومن صلى منهم اليها وكذا من بعدهم اعلم واوثق وادرى من فلكي لا ندرى هل اصاب ام اخطا بل ذلك يرجح خطاه وكل خير في اتباع من سلف...... قال القهستاني ومنهم من بناه على بعض العلوم الحكمية الا ان العلامة البخارى قال في الكشف ان اصحابنا لم يعتبروه...... اقول لم ار في المتون ما يدل على عدم اعتبارها (اى دلائل النجوم) ولنا نعلم ما نهتدى به على القبلة من النجوم وقال تعالىٰ والنجوم لتهتدوا بها على ان محاريب الدنيا كلها نصبت......(بقيه حاشیه په راروان مخ....)

الجواب: دحدیث په بنا باندې په ټوله زمکه مونځ کول جائز دي ﴿۱﴾ سیوا دبعضې خاصو ځایونو نه چه هغه حدیث مستثنی کړیدي﴿۲﴾ او دا تپوس والا ځائي په هغې کښې نشته دي. وهو المفق

په بس کښې د مونځ حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه که په بس کښې د مونځ د قضا کیدلو خطره وی نومونځ کول جائز دي که نه؟ او قبلې ته مخ کول ضروري دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: ملک امان الله جامع عثمانیه برهان اټک........۲۱/۱/۱۹۸۹ء

الجواب: د بس او ریل ګاډي حکم یو شان دې په دیکښې مونځ کول جائز دي او قبلې ته مخ کول ضروري دي. ﴿۳﴾ دغه شان چه کله بس ولاړ وي نو په ناسته مونځ کول صحیح نه دي. ﴿۴﴾ وهو الموفق

(بقیه حاشیه) بالتحری حتی منی کما نقله فی البحر ولا یخفی ان اقوی الادلة النجوم والظاهر ان الخلاف فی عدم اعتبارها انما هو عند وجود المحاریب القدیمة اذ لا یجوز التحری معها کما قدمناه لئلا یلزم تخطئة السلف الصالح وجماهیر المسلمین.
(ردالمحتار مع الدر المختار ص۳۱۷ جلد ۱ قبیل کرامات الاولیاء ثابتة)

﴿۱﴾ عن حذیفة قال قال رسول الله ﷺ فضلنا علی الناس بثلاث جعلت صفوفنا کصفوف الملائکة وجعلت لنا الارض کلها مسجدا وجعلت تربتها لنا طهورا اذا لم نجد الماء رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص۵۴ جلد ۱ باب التیمم الفصل الاول)

﴿۲﴾ عن ابن عمر قال نهی رسول الله ﷺ ان یصلی فی سبعة مواطن فی المزبلة والمجزرة والمقبرة وقارعة الطریق وفی الحمام وفی معاطن الابل وفوق ظهر بیت الله رواه الترمذی وابن ماجه. (مشکواة المصابیح ص۷۱ جلد ۱ باب المساجد ومواضع الصلوٰة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: (والمربوطة بلجة البحر ان کان الریح یحرکها شدیدا فکالسائرة والا فکالواقفة) ویلزم استقبال القبلة عند الافتتاح.
وقال ابن عابدین رحمه الله: (قوله والا فکالواقفة) ای ان لم تحرکها الریح شدیدا بل یسیرا فحکمها کالواقفة فلا تجوز الصلاة فیها قاعدا مع القدرة ......(بقیه په بل مخ صفحه یا ئدے)

(د تیر مخ باقی حاشیه) علی القیام کما فی الامداد (قوله ویلزم استقبال القبلة) ای فی قولهم جمیعا بحر وان عجز عنه یمسک عن الصلاة امداد عن مجمع الروایات ولعله یمسک مالم یخف خروج الوقت لما تقرر من ان قبلة العاجز جهة قدرته وهذا کذلک والا فما.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص۵۶۳ جلد ۱ باب صلاة المریض)

﴿۴﴾ وفی منهاج السنن: واما الصلوة فی السفینة اذا کانت سائرة فجائزة بلا کراهة اذا لم یمکن الخروج الی الشط، ومع الکراهة اذا امکن الخروج الیه نعم الصلوٰة قاعدا برکوع وسجود عند العجز عن القیام وعن الخروج الی الشط تجزئ بالاتفاق، وعند القدرة علی القیام وعلی الخروج الی الشط تجزئ عند ابی حنیفة مع الاساءة وعند ابی یوسف ومحمد لا یجزئ ویلزم التوجه الی الکعبة اتفاقا، وتمام الکلام فی البدائع، واما الصلوٰة فی السیارات البریة من القطارات وغیرها فعند الوقوف حکمها کحکم الصلوة علی الارض وعند السیر حکمها کحکم الصلوٰة فی السفینة السائرہ فمن صلی فیها قاعداً برکوع وسجود اجزءت، ومن صلی فیها بالایماء للزحمة وضیق المحل فالظاهر من النظائر ان یعید الصلوة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص۲۳۴ جلد۲ باب ماجاء فی الصلوة علی الدابة حیث توجهت به)

باب صفة الصلوة

د جدت پسندئ د مرض انجام خراب وي

سوال: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! څه حنفي اومقلد یم لیکن د رفع الیدین حدیثو نه هم موجود دي اوس څه با قاعده رفع الیدین کووم نو آیا ددې ثواب یا عذاب شته دې؟ براه کرم د جواب نه مو مستفید کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: فضل عالم بډه بیره پشاور......۱۹۷۲ء۱۲\۵\۱

الجواب: محترم وعلیکم السلام نه پس خبره دا ده چه که ته د شاه ولی الله صاحب پشان محقق او مدقق عالم نه ئې نو بیا ته د جدت پسندئ (نوې رنړا) په مرض کښې اخته ئې. او په داسې مریض باندې په قلاره قلاره په الحاد او زندیقۍ کښې د اخته کیدلو سخته خطره وي علماء احناف خو حدیث د حدیث د وجې نه پریږدي او افسوس دې چه ته حنفیت په خپلې رائې سره پریږدې الله کریم دې تا ته د استقامت نعمت درکړي. فقط

که قبر مخامخ وي نو داسې وخت کښې د مونځ کولو څه حکم دې؟

سوال: چه میفرمایند علماء دین دریں مسئله که زمین مقبره که پیش درزمین قبور باشد بلا ضرورت نماز درآں جا جائز است یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......۱۹۷۹ء/۱۱/۲۳

الجواب: اگر قبور زیر نظر نه باشد کراهیت نیست، کما فی الهندیه ص ۱۱۳ جلد ۱ (مصری) وفی الحاوی وان کانت القبور ماوراء المصلی لا یکره فانه ان کان بینه وبین القبر مقدار ما لو کان فی الصلوة ویمر انسان لایکره فههنا ایضا لا یکره کذا فی التتارخانیه،

انتهی ﴿۱﴾ قلت وانه قدر ما یقع بصره علی المار لو صلی بخشوع ای رامیا ببصره الی موضع سجوده، ردالمحتار ص ۵۹۳ جلد ۱ ﴿۲﴾. وهوالموفق

د بوټانو سره مونځ کول

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه آیا فوجیان د بوټانو سره مونځ کولې شي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: حوالدار محمدزاهد سي او ایس بي پي اونمبر ۳..۱۷محرم ۱۳۹۲ھ

الجواب: په بوټانو کښې مونځ کول منع نه دي لیکن د بوټانو د پاک او ناپاک پیژندل ډیر ګران دي لهذا مونږ دیکښې د مونځ کولو فتوی نه شو ورکولې. ﴿۳﴾ فقط

په هوائي جهاز او موټر د مونځ حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په هوائي جهاز کښې مونځ کول جائز دې که نه؟ او موټر کښې په اشارې سره د مونځ کولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوي ګل محمد ګلي چشمه کوئټه......۱۲۰شوال ۱۴۰۴

﴿۱﴾ (هندیه ص ۱۰۷ جلد ۱ الفصل الثانی فیما یکره فی الصلاة ومالایکره)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۹ جلد ۱ مطلب اذا قرأ تعالی جد باب مایفسد الصلاة)

﴿۳﴾ وفی المنهاج: قال مشائخنا الیوم لا یصلی بالنعال فی المسجد لان دخول المساجد متنعلا من سوء الادب فی العرف الحادث ولان تلویث المسجد بها واقع لا محالة ولان علة التنعل قد انتهت لان الیهود والنصاری فی زماننا یصلون فی النعال لا یخلعونها، واعلم ان النعال اذا لم تکن مانعة من توجیه رءوس الاصابع الی القبلة فجاز الصلوة فیها والا فلا کما یشیر الیه کلام القاری فی المرقاة، فالصلوة فی المداس الرائج الیوم لا یجوز اذا کان مقدمه مرتفعا واسعا بحیث لا یمتلأ باصابع القدم فافهم. منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۷۸ جلد۲ باب الصلاة فی النعال)

الجواب: (۱) په هوائي جهاز كښې د تندې لګيدل ممكن دي لهذا په هغې كښې د كشتئ سپوړمئ او آسمان پشان مونځ كول جائز دي (۲) په موټر كښې په اشارې سره مونځ كول كافي نه دي او واجب الاعاده دي.﴿۱﴾ وهوالموفق

دويم الجواب: په هوائي جهاز كښې ټول اركان باقاعده ادا كيدې شي لهذا په دې صورت كښې ديكښې د كشتئ پشان مونځ كول صحيح دي.

فى البدائع ص۱۰۹ جلد۱ وان كانت سائرة فان امكنه الخروج الى الشط يستحب له الخروج اليه لانه يخاف دوران الرأس فى السفينة فيحتاج الى القعود وهو آمن عن الدوران فى الشط فان لم يخرج وصلى فيها قائماً بركوع وسجود اجزأه لما روى الخ﴿۲﴾، ويؤيد صحة الصلوٰة فى السماء قال الله تعالىٰ اوصانى بالصلوٰة والزكوٰة ما دمت حيا﴿۳﴾ فافهم. وهوالموفق

د مونځ وغيره متفرق مسئلې

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه (۱) يو جمات كښې يو امام صاحب د قرآن شريف د ختم د پاره ولاړ دې او بل طرفته بغير ختم والا تراويح كيږي ليكن فرض يو ځائې كوى نو آيا دا صورت جائز دي.(۲) چه د يوې دوائي تاريخ ختم شوې وي ليكن د فائدې اميد پكښې وي نو آيا د هغې خرڅول صحيح دي؟(۳) كه امام د الحمد نه مخكښې يو آيات يا زيات اولولي نو

﴿۱﴾وفى المنهاج: واما الصلاة فى السيارات البرية من القطارات وغيرها فعند الوقوف حكمها كحكم الصلاة على الارض وعند السير حكمها كحكم الصلاة فى السفينة السائرة فمن صلى فيها قاعداً بركوع وسجود اجزءت، ومن صلى فيها بالايماء للزحمة وضيق المحل فالظاهر من النظائر ان يعيد الصلوٰة. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص۲۲۴ جلد۲ باب الصلاة على الدابة الخ)

﴿۲﴾(بدائع الصنائع ص۱۰۹ جلد۱ فصل فى اركان الصلاة)

﴿۳﴾(سورة مريم پاره: ۱۶ ركوع:۵ آيت: ۳۲)

مونځ كښې فرق راځي كه نه.(۴) د حافظ قرآن شاته كه فاتح د قرآن نه ګوري او فتحه وركوي نو دا جائز دي؟(۵) كه حافظ قرآن يو ځائې ختم اوكړي بيا په بل ختم شروع كړي نو آيا د مقتديانو سنت به ختم شي؟(۶) د سحر دوه ركعته سنت داسې ځائي كول چه د امام قرأت اوريدلې كيږي صحيح دي كه نه؟(۷) كوم سړې چه مړ شوې وي د هغه شناختي كارډ په كور كښې ساتل جائز دي كه نه؟(۸) په تبليغ كښې چه لاړ شي نو د بريليانو امامانو پسې مونځ كول صحيح دي كه نه؟(۹) د مونځ ګزارو مخې ته تيريدلو د پاره څومره فاصله شرط ده؟(۱۰) محمد نواز او محمد عياض نوم كيښودل جائز دي كه نه؟(۱۱) كه په جمات كښې چا ته احتلام اوشي نو دا محتلم نر آذان پورې په جمات كښې پاتې كيدلې شي؟ او د جمات په ديوال باندې تيمم جائز دې كه نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: طاهر يو ناني دوا خانه اقبال ماركيټ مينګوره سوات ۱۹۹۰ء ۲۱/۱۷

الجواب: (۱) جائز دې﴿۱﴾ (۲) دا صرف قانوني جرم دې. (۳) سجده سهوه واجب ده﴿۲﴾ (كبري ص۱۲۶) (۴) كه دا فاتح د فتح وركولو په وخت كښې په مونځ كښې شامل نه وو نو دده فتحه اخستل مونځ فاسدوي.﴿۳﴾ (۵) بغير د شک اوشبې نه ادا كيږي.﴿۴﴾ (۶) د فاصل (جدا كونكي څيز) په

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدين: من صلى العشاء والتراويح والوتر فى منزله ثم ام قوما آخرين فى التراويح ونوى الامامة كره له ذلک ولا يكره للماموين ولو لم ينوالامامة وشرع فى الصلاة فاقتدى الناس به لم يكره لواحد منهما.

(ردالمحتار ص۵۲۴ جلد۱ مطلب فى كراهة الاقتداء فى النفل على سبيل التداعى)

﴿۲﴾قال الحلبى: وقد يقال انه بقرأته قبل الفاتحة آخر الفاتحة فقد آخر الواجب.

(غنية المستملى شرح منية المصلى ص۴۳۱ فصل فى سجود السهو)

﴿۳﴾وفى الهنديه : وان فتح غير المصلى على المصلى فاخذ بفتحه تفسد كذا فى منية المصلى.

(فتاوىٰ عالمگيريه ص۹۹ جلد۱ الفصل الاول فيما يفسد)

﴿۴﴾قال العلامة عبد الحئى: قد روى بعض اهل العلم عن كنز الفتاوىٰ رجل ام قوماً فى التراويح وختم فيها ثم ام قوما آخرين له ثواب الفضيلة ولهم ثواب الختم.

(مجموعة الفتاوىٰ ص۲۲۴ جلد۱ كتاب الصلاة)

موجود کړئ کښې سنت کول د پرېخودلو نه ښه کار دې(۱) (۷) نه ممنوع دې نه مطلوب دې (۸) بعضې وختونو کښې اعاده ضروري وي. (۹) درې څلور ګزه. (۲) (۱۰) جائز دي (۱۱) په جمات کښې د جنبي او سيدل جائز نه دي (۳) او د جمات ديوال باندې تيمم نا جائز نه دي. وهو الموفق.

د مونځ په باره کښې د بعضې تپوسونو مختصر جوابونه

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي (۱) د مابنام او ماسخوتن په مونځ کښې که امام درې ايتونو نه پس غلط شو او مقتدی ورته فتحه ورکړه او امام فتحه واخستله نو دې صورت کښې به د چا مونځ فاسد وئ؟
(۲) که د سحر سنت پرېخودلې شول نو روستو به ئې کوی که نه؟ (۳) که د سحر مونځ نه يو سړې او ده وې نو د اشراق نه پس په د قضاء نيت کوې که د ادا؟ (۴) د مازيګر مونځ به د غروب افتاب نه پس د قضاء نيت کوې که د ادا نيت سره؟ (۵) که امام په سري مونځ کښې الحمد پوري په ښکاره اووئيل نو سجده سهوه واجب ده که نه؟ (۶) د امام د پاره پټکي (عمامه) تړل صرف په مونځ کښې سنت دي يا هر وخت سنت دې؟ (۷) د سنتو نه پس اجتماعي دعا بدعت دې که جائز ده؟ (۸) د بريلی امام پسې د ديوبندي عقيدې والا مونځ کول څنګه دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: عمر خطاب، محمد حكيم، هاتيان مردان......۵ رمضان ۱۴۱۰

---

(۱) قال ابن الهمام: ومن انتهیٰ الی الامام فی صلاة الفجر وهو لم یصل رکعتی الفجر ان خشی ان تفوته رکعة ویدرک الاخری یصلی رکعتی الفجر عند باب المسجد ثم یدخل لانه امکنه الجمع بین الفضیلتین وان خشی فوتهما دخل مع الامام لان ثواب الجماعة اعظم والوعید بالترک الزم بخلاف سنة الظهر. (فتح القدير ص ۴۱۴ جلد ۱ باب ادراک الفريضة)

(۲) قال العلامة ابن عابدين: انه قدر ما یقع بصره علی المار لو صلی بخشوع ای راميا بصره الی موضع سجوده. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

(۳) قال العلامة الحصكفی: ويحرم الحدث الاكبر دخول المسجد لا مصلی عيد وجنازة ولو للعبور خلافا للشافعی الالضرورة حيث لا يمكنه غيره ولو احتلم فيه ان خرج مسرعا تيمم ندبا. (الدرالمختار ص ۱۲۶ جلد ۱ مطلب یوم عرفة افضل من یوم الجمعة کتاب الطهارة)

الجواب: (۱) د امام او فاتح دواړو مونځونه صحيح دي (۱) (شامي كبيري) (۲) د نمر ختلو نه پس به ئې کوی د طلوع نه مخکښې مکروه دي. (۲) (شامي) (۳) د نمر په ختلو سره فجر قضا کيږي البته د زوال نه مخکښې قضا کولو په صورت کښې به سنت هم کولې شی (۳) (۴) د غروب نه پس به د قضا نيت کوي. (۵) دومره لږ مقدار معاف دي (۴) (۶) پټکې تړل د ثواب کار دې او بغير پټکي نه مونځ کول مکروه تحريمي نه دې. (۵) (۷) مستحب ده او د فرضونه روستو جائز ده. (۶) (۸) چه د چا عقيده شرکی وي هغه پسې اقتداء کول باطل ده. وهو الموفق

---

(۱) قال العلامة الحصكفی رحمه الله: بخلاف فتحه علی امامه فانه لا يفسد مطلقا لفاتح وآخذ بكل حال (قوله بكل حال) ای سواء قرأ الامام قدر ما تجوز به الصلاة آم لا انتقل الی آية اخری ام لا تكرر الفتح ام لا هو الاصح.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۰ جلد ۱ باب مايفسد الصلاة ومايكره فيها)

(۲)(۳) قال العلامة ابن عابدين: (قوله ولا يقضيها الا بطريق التبعية) ای لا يقضی سنة الفجر وفاته الفجر الا اذا فاتت مع الفجر فيقضيها تبعا لقضائه لو قبل الزوال واما اذا فاتت وحدها فلا تقضی قبل الطلوع الشمس بالاجماع لكراهة النفل بعد الصبح واما بعد طلوع الشمس فكذلك عندهما وقال محمد احب الی ان يقضيها الی الزوال كما فی الدرر قيل هذا قريب من الاتفاق لان قوله احب الی دليل علی انه لولم يفعل لالوم عليه وقالا لا يقضی وان قضی فلابأس به. (ردالمحتار علی هامش الدرالمختار ص ۵۳۰ جلد ۱ باب ادراک الفريضة)

(۴) قال ابن عابدين: لان القليل من الجهر فی موضع المخافتة عفو.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۴۹ جلد ۱ باب سجود السهو)

(۵) قال الحلبی: المستحب ان يصلی الرجل فی ثلثة اثواب ازار وقميص وعمامة ولو صلی فی ثوب واحد متوشحا به جميع بدنه كما يفعله القصار فی القصرة جاز من غير كراهة مع تيسر وجود الطاهر الزائد ولكن فيه ترک الاستحباب.
(غنية المستملی المعروف بالكبيری ص ۳۳۷ فصل فی بيان ما الذی يكره فعله فی الصلوٰة)

(۶) قال العلامة ابن عابدين: واما ما ورد من الاحاديث فی......(بقيه حاشيه په راروان مخ ...)

په ناسته مونځ کولو کښې د رکوع طریقه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څۀ فرمائي لکه څنګه چه په ولاړه باندې رکوع داسې کوې چه ملا دومره نیغه وی که د اوبو ډکه پیالې پرې کیږدې نو اوبه نه غورځیږې نو آیا دغه شان رکوع د ناستې مونځ کښې هم ده. حال دادې چه داخو به د سجدې سره مشابه شي صحیح طریقه څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق غفرله

الجواب: صرف انحناء (ټیټیدل) کافي دې د حقیقي او اصل رکوع پشان ملا نیغول نا ممکن دي. (فلیراجع الی ردالمحتار ص ۷۱۱ جلد ۱) ﴿۱﴾ فقط

حنفیان دې امین په قلاره وائي

سوال: علمائې دې مسئلې باره کښې څه فرمائي مونږ په (ابوظهبي) کښې فرض مونځ په جماعت سره کوو. نو عربیان د امام پسې امین په زوره وائي نو آیا مونږ به هم په زوره وایو؟ او مونږ په قلاره ولې وایو؟ بینوا توجروا.

المستفتي: لته باز خان ابوظبي...... ۱۹۷۴ء ۱۰۱۱۰۱

(بقیه حاشیه) الاذکار عقیب الصلاة فلا دلالة فیه علی الاتیان بها قبل السنة بل یحمل علی الاتیان بها بعدها لان السنة من لواحق الفریضة وتوابعها ومکملاتها فلم تکن اجنبیة عنها فما یفعل بعدها یطلق علیه انه عقیب الفریضة.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۳۹۱ جلد ۱ اداب الصلاة)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله ویجعل سجوده اخفض) اشار الی انه یکفیه ادنی الانحناء عن الرکوع وانه لا یلزمه تقریب جبهة من الارض باقصی مایمکنه کما بسطه فی البحر عن الزاهدی. (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۵۶۱ جلد ۱ باب صلاة المریض)

الجواب: تاسو په قلاره امین وایئ ﴿۱﴾ او په عربیانو باندې اعتراض مه کوئ. د هغوې مسلک څمونږ نه جدا دي ﴿۲﴾ وهوالموفق

په رفع الیدین، امین بالجهر وغیره اختلافي مسئلو کښې د صحابه کرامو رضی الله عنهم نه اختلاف را روان دې

سوال: محترم جناب مفتي صاحب څه ددین د محقق په طور دا عرض کووم چه د قیامت په ورځ دالله (ج) مخې ته د پیش کیدلو منظر مخې ته کیږده او په صحیح ترین سند سره جواب راکړه چه د رکوع کولو په وخت کښې رفع الیدین او امین بالجهر وئیلو کښې د کولو د لیلونه زیات قوي دي که د نه کولو والا زیات مضبوط دي؟ بینو وتوجروا

المستفتي: امان الله حلیم میډیکوز یونیورستي ټاون پشاور..... ۱۲جون ۱۹۷۵ء

الجواب: محترم المقام د امت برکاتکم! وعلیکم السلام نه پس دې دا خبره واضحه وي چه دې مسئلو کښې د صحابه کرامو د زمانې نه اختلاف راروان دې لهذا په دې کښې د الله په نزد د حق تعین کول مشکل بلکه نا ممکن دي. په دیکښې هر مذهب د خپل مذهب والو په نزد حق دې باقي چه کوم سړې د علم تفسیر او علم حدیث نه باقاعده خبر دار نه وي او د یو امام مقلد نه وي هغه د شیطان ښکار کیږي. وهوالموفق

﴿۱﴾ وفی الهندیه: اذا فرغ من الفاتحة قال آمین والسنة فیه الاخفاء کذا فی المحیط.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۷۴ جلد ۱ الفصل الثالث فی سنن الصلاة وآدابها وکیفیتها)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: اختلفوا فی انه اهل یجهر بها من یؤمن ام یخفیها الثانی مذهب ابی حنیفة واحدقولی مالک، والاول قول الشافعی فی القدیم وقول احمد وقال الشافعی فی الجدید یجهر بها الامام ویخفیها الماموم، والمختار قوله القدیم وقال الحافظ ابن حجر وعلیه الفتویٰ وروی عن عمر وعلی وابن مسعود بل الخلفاء الراشدین الاخفاء...... فاستدل الحنفیة بروایة شعبه فقال آمین وخفض بها صوته ویؤیدها قوله تعالیٰ ادعوا ربکم تضرعا وخفیة. لان آمین دعاء وکذا یؤیدها حدیث حفظت من رسول الله صلی الله علیه وسلم السکتتین لان المراد من السکتة الاخفاء دون عدم القراءة وکذا یؤیدها آثار الصحابة کما مرت وکذا القیاس علی سائر الاذکار.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۲۵، ۱۲۷ جلد ۲ باب ماجاء فی التامین)

د رفع الیدین حدیثونه زموږ په نزد منسوخ دي

سوال: محترم مولانا صاحب د رفع الیدین په باره کښي ستاسو فتوی ډېره په حیرانتیا کښي واچولم ما د ثبوت د پاره د بخاري او مسلم د حدیثونو د پیش کولو وئیلي وو. لیکن تا د تعمیل د پاره شرطونه پیش کړل چه تر څو پوري د قرآن او حدیث لوئي عالم نه وي یا د یو امام مقلد نه وي او عمل کوي نو د شیطان ښکار کیږي. نو مشرانو! څه نه عالم دین یم او نه تقلید پېژنم اوس څه اوکړم د بخاري او مسلم د احادیثونه صفا انکار اوکړم

المستفتي امان الله حلیم میډیکوز یونیورسټي ټاون پشاور ۱۷ جون ۱۹۷۵ء

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم. السلام علیکم ته پس خبره داده که ته یا قاعده عالم نه ئې نو دي مسئلو کښي خپل عذر ظاهر کړه او دا چرته مقامي یا غیر مقامي عالم نه اولیږه چه ستا تسلي اوشي محترم د بخاري او مسلم دا حدیثونه منسوخ دي. (۱) هغي کښي صرف دا ثابت دي چه پیغمبر ﷺ رفع الیدین کړي دي دا بکښي نه دي ثابت چه تر مرګه پوري ئې کړي دي لکه څنګه چه په مونځ کښي ګرځېدل او خبري کول معمول وو. وهو الموفق

---

(۱) په احادیثو کښي د رفع الیدین او ترک رفع الیدین دواړو متعلق روایتونه موجود دي لیکن د ترک رفع الیدین روایتونه ناسخ دي. په منهاج السنن کښي دي اعلم ان ترک الرفع متواتر عملا کالرفع، والبلاد قاطبة فیها الرافعون وفیها التارکون ما عدا الکوفة فانهم باجمعهم تعاملوا بالترک وکذا بالترک کان تعامل اهل المدینة فی عهد مالک کما ینقله المالکیة ..... فیحمل حدیث ابن عمر علی النسخ ویؤیده ترک الراوی العمل به کما فی روایة الطحاوی، وکذا یؤید النسخ کونه غیر المعمول به فی المدینة المنورة فی عهد مالک وکذا ترک اکابر الصحابة وفقهاءهم مثل عمر وعلی وابن مسعود العمل به (منهاج السنن ص ۱۳۲ جلد ۲) ددې نه علاوه دا روایتونه هم د ترک رفع یدین دپاره صریح دلیلونه دي: (۱) عن علقمة قال قال لنا ابن مسعود الا ..... (باقی حاشیه په بل مخ)

د ترک رفع الیدین مسئله د مسلم شریف حدیث

سوال: محترم ومکرم تاسو حضراتو وئیلي وو چه رفع الیدین منسوخ دي لیکن رفع الیدین کولو والا وائي که چا ئې منسوخ کېدل ثابت کړل نو مونږ به ورته د انعام په طور پنځه سوه روپۍ ورکړو ما ورته هغه مسلم شریف والا حدیث پیش کړو هغوي مسلم شریف راوړو چه دا منع خود سلام په وخت کښي ده، او بیائي هم دي مسلم شریف کښي د رکوع په وخت کښي د رفع الیدین څو حدیثونه په اثبات کښي پیش کړل براه مهرباني د منسوخ کېدلو مضبوط دلیل په حوالې سره اولیکئ چه مونږ داهل حدیث جواب اوکړو؟ بینوا توجروا

المستفتي امان الله پشاور یونیورسټي ۱۹ جولائي ۱۹۷۵ء

الجواب: الحدیث المسئول رواه جابر بن سمرة رضی الله عنه مرفوعا ص ۱۸۱ جلد ۱ ﴿۱﴾ وفیه انکار علی رفع الیدین لقوله ﷺ اسکنوا فی الصلوة وهو

(بقیه حاشیه) اصلی بکم صلاة رسول الله ﷺ فصلی ولم یرفع یدیه الا مرة واحدة مع تکبیر الافتتاح رواه الترمذی وابوداؤد والنسائی وهو حدیث صحیح (آثار السنن باب ترک رفع الیدین فی غیر الافتتاح ص ۱۰۳) وفی التعلیق قلت صححه ابن حزم وقال الترمذی حدیث ابن مسعود حدیث حسن (باب رفع الیدین عند الرکوع ص ۵۹ جلد ۱). (۲) عن براء بن عازب قال ان رسول الله ﷺ کان اذا افتتح الصلوة رفع یدیه الی قریب من اذنیه ثم لا یعود (ابوداؤد ص ۱۰۹ جلد ۱). (۳) عن عبد الله بن عمر قال: رأیت رسول الله ﷺ اذا افتتح الصلوة رفع یدیه حذو منکبیه واذا اراد ان یرکع وبعد ما یرفع رأسه من الرکوع فلا یرفع ولا بین السجدتین (مسند حمیدی ص ۲۷۷ جلد ۲ احادیث عبد الله بن عمر رقم: ۶۱۴)

﴿۱﴾ عن جابر بن سمرة قال خرج علینا رسول الله ﷺ فقال مالی اراکم رافعی ایدیکم کانها اذناب خیل شمس اسکنوا فی الصلوة قال ثم خرج علینا فرانا حلقا فقال مالی اراکم عزین قال ثم خرج علینا فقال الا تصفون کما تصف الملائکة عند ربها فقلنا یا رسول الله وکیف تصف الملائکة عند ربها قال یتمون الصفوف الاول ویتراصون فی الصف. (الصحیح المسلم ص ۱۸۱ جلد ۱ باب الامر بسکون فی الصلاة)

د رفع الیدین حدیثونه زموږ په نزد منسوخ دي

سوال: محترم مولانا صاحب د رفع الیدین په باره کښې ستاسو فتوې څه ډیر په هیرانتیا کښې واچولم ما د ثبوت د پاره د بخاري او مسلم د حدیثونو د پیش کولو وئیلې وو. لیکن تا د تعمیل د پاره شرطونه پیش کړل چه ترڅو پورې د قرآن او حدیث لوئې عالم نه وي یا دیو امام مقلد نه وي او عمل کوي نو د شیطان ښکار کیږي. نو مشرانو! څه نه عالم دین یم او نه تقلید پیژنم اوس څه څه اوکړم د بخاري او مسلم د احادیثونه صفا انکار اوکړم.

المستفتي: امان الله حلیم میډیکوز یونیورسټي ټاون پشاور.....۱۷\جون ۱۹۷۵

الجواب: محترم المقام دا مت برکا تکم، السلام علیکم نه پس خبره داده که ته با قاعده عالم نه ئې نو دې مسئلو کښې خپل عذر ظاهر کړه اودا چرته مقامي یا غیرمقامي عالم ته اولیږه چه ستاشسلي اوشي. محترم د بخاري او مسلم دا حدیثونه منسوخ دي، ﴿۱﴾ هغې کښې صرف دا ثابت دي چه پیغبر ﷺ رفع الیدین کړې دې دا پکښې نه دي ثا بت چه تر مرګه پورې ئې کړې دي لکه څنګه چه په مونځ کښې ګرځیدل او خبرې کول معمول وو. وهو الموفق

﴿۱﴾ په احا دیثو کښې د رفع الیدین او ترک رفع الیدین دواړو متعلق روایتونه موجود دي لیکن د ترک رفع الیدین روایتونه ناسخ دي، په منهاج السنن کښې دي.

اعلم ان ترک الرفع متواتر عملا کالرفع، والبلاد قاطبة فیها الرافعون وفیها التارکون ما عدا الکوفة فانهم باجمعهم تعاملوا بالترک وکذا بالترک کان تعامل اهل المدینة فی عهد مالک کما ینقله المالکیه ...... فیحمل حدیث ابن عمر علی النسخ ویؤیده ترک الراوی العمل به کما فی روایة الطحاوی، وکذا یؤید النسخ کونه غیر المعمول به فی المدینة المنورة فی عهد مالک وکذا ترک اکابر الصحابة وفقهاء هم مثل عمر وعلی وابن مسعود العمل به (منهاج السنن ص ۱۴۲ جلد ۲) ددی نه علاوه دا روایتونه هم د ترک رفع یدین دپاره صریح دلیلونه دی: (۱) عن عقلمة قال قال لنا ابن مسعود الا .... (باقی حاشیه په بل مخ)

د ترک رفع الیدین مسئله د مسلم شریف حدیث

سوال: محترم ومکرم تاسو حضراتو وئیلې وو چه رفع الیدین منسوخ دي لیکن رفع الیدین کولو والا وائي که چائې منسوخ کیدل ثابت کړل نو مونږ به ورته د انعام په طور پنځه سوه روپې ورکړو. ما ورته هغه مسلم شریف والا حدیث پیش کړو هغوي مسلم شریف راوړو چه دا منع خود سلام په وخت کښې ده، او بیائې هم دې مسلم شریف کښې د رکوع په وخت کښې د رفع الیدین څو حدیثونه په اثبات کښې پیش کړل. براه مهرباني د منسوخ کیدلو مضبوط دلیل په حوالې سره اولیکئ چه مونږ د اهل حدیث جواب اوکړو؟

بینوا توجروا

المستفتي: امان الله پشاور یونیورسټي..........۱۹ جولائي ۱۹۷۵ء

الجواب: الحدیث المسئول رواه جابر بن سمرة رضی الله عنه مرفوعاً ص ۱۸۱ جلد ۱ ﴿۱﴾ وفیه انکار علی رفع الیدین لقوله ﷺ اسکنوا فی الصلوٰة وهو

(بقیه حاشیه) اصلی بکم صلاة رسول الله ﷺ فصلی ولم یرفع یدیه الامرة واحدة مع تکبیر الافتتاح رواه الترمذی وابوداؤد والنسائی وهو حدیث صحیح (اٰثار السنن باب ترک رفع الیدین فی غیر الافتتاح ص ۱۰۴) وفی التعلیق قلت صححه ابن حزم وقال الترمذی حدیث ابن مسعود حدیث حسن (باب رفع الیدین عند الرکوع ص ۵۹ جلد ۱). (۲) عن براء بن عازب قال ان رسول الله ﷺ کان اذا افتتح الصلوة رفع یدیه الی قریب من اذنیه ثم لا یعود (ابو داؤد ص ۱۰۹ جلد ۱). (۳) عن عبد الله بن عمر قال: رأیت رسول الله ﷺ اذا افتتح الصلوٰة رفع یدیه حذو منکبیه واذا اراد ان یرکع وبعد ما یرفع رأسه من الرکوع فلا یرفع ولا بین السجدتین (مسند حمیدی ص ۲۷۷ جلد ۲ احادیث عبد الله بن عمر رقم: ۶۱۴)

﴿۱﴾ عن جابر بن سمرة قال خرج علینا رسول الله ﷺ فقال مالی اراکم رافعی ایدیکم کانها اذناب خیل شمس اسکنوا فی الصلوٰة قال ثم خرج علینا فرانا حلقا فقال مالی اراکم عزین قال ثم خرج علینا فقال الا تصفون کما تصف الملائکة عند ربها فقلنا یارسول الله وکیف تصف الملائکة عند ربها قال یتمونی الصفوف الاول ویتراصون فی الصف. (الصحیح المسلم ص ۱۸۱ جلد ۱ باب الامر بسکون فی الصلاة)

لا يصدق على وقت السلام لان السلام محلل ومخرج عن الصلوة ﴿۱﴾. وهو الموفق

په مونځ کښې عدم رفع اليدين او تقليد فيصله شوې مسئلې دي

سوال: د رفع اليدين متعلق بخاري شريف ص ۴۲۸ کښې د ابن عمر رضی الله عنه روايت مسلم شريف کښې ابو قلابه او جابر بن سمره، او په بيهقي کښې دي چه خلفائي راشدينو به رفع اليدين کول. دغه شان فاتحه خلف الامام هم ثابت ده بخاري شريف ص ۴۸۰ ترمذي ص ۱۰۵. ددې به څه جواب ورکوو دغه شان د تقليد شخصي وضاحت هم اوکړئ؟ بينوا توجروا

المستفتي: حکيم الله، محمد يوسف مسکين پور شريف مظفر ګړه. ۱۹۷۵/۱۲/۱۸ء

الجواب: محترم المقام! دا فيصله شوې مسئلې دي ددې په هر پهلو باندې علماؤ بحث کړې دي، ته عينى او معارف السنن ته رجوع اوکړه او تسلي حاصله کړه. البته د تقليد شخصي متعلق دې دا خبره واضحه وي چه الله(ج) په قران کښې د هغه تقليد انکار کړې چه د امام او مقلد سره هدايت او عقل نه وي يعني نه ورسره عقلي دليل وي او نه ورسره نقلي دليل وي. (حيث قال اولو کان آباءهم لا يعقلون شيئاً ولا يهتدون) ﴿۲﴾
خالص په تقليد شخصي باندې ئې انکار نه دې کړې لهذا هغه تقليد شخصي به منکر نه وي چه د امام سره ئې عقلي يا نقلي دليل موجود وي. دغه شان (فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون) ﴿۳﴾ ايت هم دې او قرآن مطلق دې يعني په هره حادثه کښې يو اهل ذکر ته رجوع کوئ او جدا جدا اهل ذکر ته رجوع کول

﴿۱﴾وفى المنهاج: ومنها ما رواه مسلم وغيره عن جابر بن سمرة قال خرج علينا رسول الله ﷺ ونحن رافعوا ايدينا فى الصلاة فقال ما لى اراكم رافعى ايديكم كانها اذ ناب خيل شمس واللفظ للنسائى وسياق هذا الحديث مغاير عن سياق الحديث الذى انكر فيه على من رفع ايديهم عند السلام كما لا يخفىٰ على من راجع الى نصب الرايه وتعليقاته.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۴۰ جلد ۲ باب رفع اليدين عند الركوع)
﴿۲﴾(سورة البقرة پاره: ۲ رکوع ۵ آيت: ۱۷۰)
﴿۳﴾(سورة النحل پاره: ۱۴ رکوع: ۱۲ آيت: ۴۳)

د دواړو جائز کول دي. (والاول هو التقليد الشخصى) دغه شان تقليد شخصي په خير القرون کښې بغير د څه انکار نه موجود شوي دي نو دا به سنت وي بدعت به نه وي. (لان الائمة الاربعة كانوا ائمة فى حياتهم فافهم ولاتعجل) دغه شان حديث (عليكم بالسواد الاعظم) ﴿۱﴾ هم د تقليد شخصي د افضليت مؤيد دي ځکه چه په هره زمانه کښې د خواصو سواد اعظم تقليد کړې شوي دي.
كما لا يخفىٰ على من راجع الى تاريخ المحدثين والشارحين للحديث والفقهاء واصحاب الطريقة من الشيوخ، واما غير المقلدين فانهم يقلدون (فى الحقيقة) الائمة شر القرون ويذرون ائمة خير القرون تلك اذاً قسمةٌ ضيزىٰ. وهو الموفق

﴿۱﴾عن ابن عمر قال قال رسول الله ﷺ اتبعوا السواد الاعظم فانه من شذ شذ فى النار رواه ابن ماجه من حديث انس.
(مشكواة المصابيح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة كتاب الايمان)

باب واجبات الصلوة

په روان ریل ګاډي کښې په ناسته مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې په ریل ګاډي کښې سفر کوي او د مونځ وخت شو نو اوس دا سړې په ناسته مونځ کولې شي؟ یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: ګل محمد بلوچستان............ ۲۱۱۷۱۱۹۸۶

الجواب: په ریل ګاډي کښې په ناسته مونځ کول جائز دي اګر که روان وي او سړې د ولاړې نه معذو وي البته قبلې ته مخ کول ضروري دي. (هندیه ص ۱۵۲ جلد ۲) ﴿۱﴾ وهو الموفق

په تکبیر تحریمه کښې کوم څیز فرض یا واجب دي؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په تکبیر تحریمه کښې کوم څیز فرض او څه واجب او سنت دي د فتاوی عالمګیري د اشاعت

﴿۱﴾ قال فی الهندیه: ومن اراد ان یصلی فی سفینة تطوعا او فریضة فعلیه ان یستقبل القبلة ولایجوز له ان یصلی حیثما کان وجهه کذا فی الخلاصة.

(فتاویٰ عالمګیریه ص ۶۳، ۶۴ جلد ۱ الفصل الثالث فی استقبال القبلة)

وفی منهاج السنن: واما الصلوٰة فی السیارات البریة من القطارات وغیرها فعند الوقوف حکمها کحکم الصلوٰة علی الارض وعند السیر حکمها کحکم الصلوٰة فی السفینة السائرة فمن صلیٰ فیها قاعداً برکوع وسجود اجزأت، ومن صلی فیها بالایماء للزحمة وضیق المحل فالظاهر من التطائر ان یعید الصلوٰة، واما الصلوٰة فی الطیارات فلعل حکمها کحکم الصلوٰة فی السفینة السائرة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۳۴ جلد ۲ باب الصلوٰة علی الدابة حیث ما توجهت به)

د پاره د با حواله دجواب ضرورت دي. ځکه چه عالمګیري کښې د مونځ په واجباتو کښې د تکبیر تحریمه په باره کښې هیڅ څیز نه دي ذکر شوي.
بینوا توجروا

المستفتی: محمد صادق ناظم مجلس منتظمه اشاعت فتاوی هندیه سهګل جهلم

الجواب: تکبیر تحریمه شرط او فرض دي (درمختار باب صفة الصلوة) ﴿۱﴾ او خاص طورسره الله اکبر وئیل واجب یا سنت دي. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۴۷ جلد ۱) ﴿۲﴾ فقط

د ماسخوتن په څلورو رکعتونو کښې قصداً یا سهواً جهر کول

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو امام د ماسخوتن په څلور واړو رکعتونو کښې قرأت بالجهر اوکړو او سجده سهوه ئې او نه کړه. ددې مونځ څه حکم دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: نا معلوم............

الجواب: د ماسخو تن په اخرني دوه رکعتو نو کښې په پټه قرأت کول واجب دي لهذا ددې واجب په پریخودلو سره به سجده سهوه واجب وي خودا هله چه داسې پریخودل سهواً وي ګني بیا اعاده. واجب ده.

قال فی شرح التنویر والجهر فیما یخافت فیه الامام هامش ردالمحتار ص ۶۹۴ جلد ۱ ﴿۳﴾ والاسرار یجب علی الامام والمنفرد مما یسر فیه وهو صلوٰة الظهر والعصر والثالثة من المغرب والاخریان من العشاء ردالمحتار ص ۴۳۷ جلد ۱ ﴿۴﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: من فرائضها التحریمة وهی شرط.
(الدار المختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۲۶ جلد ۱ باب صفة الصلوٰة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفي: واذا اراد الشروع فی الصلاة کبر لو قادرا للافتتاح ای قال وجوبا الله اکبر قال ابن عابدین واجیب بانه یفید السنیة او الوجوب. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۳۵۴ جلد ۱ فصل فی بیان تالیف الصلوٰة الی انتهائها باب صفة الصلوٰة)

﴿۳﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۴۸ جلد ۱ باب سجود السهو)

﴿۴﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۴۶ جلد ۱ باب صفة الصلاة)

په مونځ کښې په الفاظو باندې ژبه خوزول ضروري دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي «۱» که یو مونځ ګزار الحمد شریف، تشهد، درود شریف، اودُعا په سوچ سره اود معنٰی په پوهیدلو سره په بندو شونډو سره زړه کښې الفاظ ادا کوي. نوآیا قرات وغیره په زړه کښې کولو سره مونځ کیږي؟ (۲) که په زړه کښې لوستلو سره مونځ نه ادا کیږل نو هغه کومه طریقه ده چه په بندو شونډو سره په ژبې باندې الفاظ ادا کړي. نن صبا ۹۹% فیصده مونځ ګذار دا سې معلومیږي چه د هغوي شونډې نه خوزیږي که چرته داسې څه طریقه وي نو د قرآن او سنت مطابق اولیکئ راولیږئ چه څه هم په اسانئ سره مونځ ادا کړم؟ بینوا توجروا

المستفتي: نورمحمد بوهړ بازار راوالپنډي.......... یکم جون ۱۹۷۰ء

الجواب: دا تدبر او تفکر دې په دې سره ذمه نه فارغیږي د ذمه وارئ نه اوزګاریدلو د پاره په ژبه وئیل ضروري دی.

وفی الهدایة ص ۹۸ ثم المخافة ان یسمع نفسه والجهر ان یسمع غیره وهذا عند الفقیه ابی جعفر الهندوانی، وقال الکرخی ادنی الجهر ان یسمع نفسه وادنی المخافة تصحیح الحروف لان القرأة فعل اللسان وعلی هذا الاصل کل ما یتعلق بالنطق «۱».

(۲) دګونګي نه علاوه بل چا د پاره دا ګنجائش نشته دې. ته تکلیف بر داشت کړه او تلفظ او کړه الله (ج) به تا ته دوه چنده اجر درکړي (لحدیث ورد بذالک) «۲» او ته چه څنګه خبرې کوې او تکلیف برداشت کوی نو دغه شان په مونځ کښې هم تکلیف بر اداشت کوه. فقط

«۱» (هدایه ص ۱۰۶، ۱۰۷ جلد ۱ کتاب الصلوٰة فصل فی القرأة)

«۲» عن عائشة قالت قال رسول الله ﷺ الماهر بالقرآن مع السفرة الکرام البررة والذی یقرأ القرآن ویتتعتع فیه وهو علیه شاق له اجران متفق علیه.

(مشکواة المصابیح ص ۱۸۴ جلد ۱ باب فضائل القرآن)

د مونځ الفاظ په فکر سره نه بلکه په تلفظ سره ادا کول لازمي دي

سوال: علمائې ګرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په جماعت سره مونځ کولو وخت کښې کله تشهد درود شریف او دعا کول وي نو په ژبې سره. څما د ژبې نه په صحیح طریقې سره الفاظ نه ادا کیږي بلکه په زړه کښې بنه سوچ سره په معنٰی باندې پوهیدو سره وائم نو آیا په دې سره مونځ کیږي؟ که نه کیږي نو «باقی څه آواز بیا اوځي چه د هغې په وجې سره د نزدې مونځ ګزارو په مونځ کښې خلل راځي او که آواز نه اوباسم نو آواز په ژبه راځي لیکن پته نه لګي چه په ژبې سره ادا شول که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: نور محمد بوهړ بازار راولپنډي...مئ ۱۹۷۰ء

الجواب: د تشهد وئیل واجب دي لهذا ستا د پاره ضروري ده چه ته به په تفکر او تدبر (سوچ) کولو باندې اِکتفا نه کوې بلکه د خپل وَس او طاقت موافق به تلفظ کوې که ته خپل الفاظ نه اورې لیکن دا یقین حاصل وي چې ما په ژبې سره خروف صحیح ادا کړی نو دا هم کافي ده. «۱» فقط

په بس (لارئ) کښې بغیر قبلې نه د ادا شوي مونځ اعاده واجب ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله د سفر دوران کښې ډرائیور د مونځ د پاره ګاډې نه اودروي نو بغیر د قبلې د مخ کولو نه په اشارې سره مونځ جائز دي که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: مولوي عبدالله مدرس عربي هائي سکول لتمبر ضلع کرک... ۱۹۷۲ء/۱۱/۲۶

«۱» قال العلامة الحصکفی: (و) ادنی الجهر اسماع غیره وادنیٰ المخافتة اسماع نفسه، قال ابن عابدین: اعلم انهم اختلفوا فی حد وجود القرأة علی ثلاثة اقوال فشرط الهندوانی والفضلی لوجودها خروج صوت یصل الی اذنه وبه قال الشافعی وشرط بشر المریسی واحمد خروج الصوت من الفم وان لم یصل الی اذنه لکن بشرط کونه مسموعا فی الجملة حتی لو ادنیٰ احد صماخه الی فیه یسمع ولم یشترط الکرخی وابوبکر البلخی السماع واکتفیا بتصحیح الحروف. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۹۴ جلد ۱ فصل فی القرأة)

الجواب: په غیر جاندار سورلئ کښې قبلې ته مخ کول ضروري دي، (في الدار المختار علی هامش ردالمختار ص۷۱۴ جلد۱) ﴿۱﴾ او که د وخت د تنګئ په وجه بغیر د قبلې نه مونځ ادا کړې شو نو روستو به واجب الاعاده وي. (بالاصل المذکور فی البحر ص۱۴۹ جلد ۱) وهوالموفق

د مونځ متعلق د مختلفو سوالونو جوابونه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه! (۱) د ناستې په مونځ کښې به د رکوع په وخت کښې لاس چرته کیښودې کیږي؟ (۲) آیا منفرد به په سجده سهوه کښې دواړو طرفونو ته سلام ګرځوي؟ (۳) د ماښام په دریم یا د ماسخوتن، مازیګر په څلورم رکعت کښې چه سړې شریک شي نو اوس به د امام د فراغت نه پس د یو رکعت نه پس قاعده کوي که دوه رکعتو نه پس؟ (۴) د طلاق مغلظ ورکولو نه پس چه کوم سړې دغه ښځه د ځان سره ساتي دې سړي ته به د مونځ کولو اجازت ورکولې کیږي یا منع کولې به شي.؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرحمٰن وانډه شهاب خیل لکی مروت... ۲۵۱۲،۱۹۷۲

الجواب: (۱) که ګرانه نه وي نو په زنګو نانو باندې به لاس کیښودل افضل وي (ماخوذ از شامی) ﴿۲﴾ (۲) سلام به یو طرف ته (ښي طرفته) ګرځوي په

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفى: والمربوطة بلجة البحر ان كان الريح يحركها شديدا فكالسائرة والافكالواقفة ويلزم استقبال القبلة عند الافتتاح وكلما دارت (قوله ويلزم استقبال القبلة) اى فى قولهم جميعا بحر وان عجز عنه يمسک عن الصلاة امداد عن مجمع الروايات ولعله يمسک مالم يخف خروج الوقت لما تقرر من ان قبلة العاجز جهة قدرته وهذا كذلک والا فما الفرق فليتأمل وانما لزمه الاستقبال لانها فى حقه كالبيت حتى لا يتطوع فيها مومئا مع القدرة على الركوع والسجود بخلاف راكب الدابة. (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۵۶۳ جلد ۱ مطلب فى الصلاة فى السفينة باب صلاة المريض)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين: (قوله ان يبلغ الركوع) اى يبلغ اقل الركوع بحيث تنال يداه ركبتيه وعبارته فى الخزائن عن القنية الى ان يصير اقرب الى الركوع:

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۳۲۸ جلد ۱ قبيل مبحث القرأة)

دیکښې د امام او منفرد څه فرق نشته البته دواړه طرفته سلام ګرځول مونځ نه فاسدوي. خلافا للبعض (شامي) ﴿۱﴾ (۳) د مفتی به قول مطابق به دیو رکعت نه پس قعده کوي. (شامي) ﴿۲﴾ (۴) داسې ګناه ګار سړې د جمع د مونځ یا جمات نه منع کول حرام دي. (القرآن) ﴿۳﴾ وهوالموفق

د سورلئ او پیاده مزل په حالت کښې د مونځ حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په سورلئ یا پیدل تلو په حالت کښې د مونځ څه حکم دې؟ او دې آیت به څه مطلب وي (وان خفتم فرجالاً او رکباناً...الایه) بینوا توجروا

المستفتي: محمد امین.........۲۱۴۱،۱۹۷۴

﴿۱﴾ قال ابن عابدين: (يجب بعد سلام واحد عن يمينه فقط) لانه المعهود وبه يحصل التحليل وهو الاصح بحر عن المجتبىٰ وعليه لو اتى بتسليمتين سقط عنه السجود.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص۵۴۵،۵۴۶ جلد ۱ باب سجود السهو)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى: ويقضى اول صلاته فى حق قرأة وآخرها فى حق تشهد فمدرک ركعة من غير فجر ياتى بركعتين بفاتحة وسورة وتشهد بينهما وبرابعة الرباعى بفاتحة فقط ولا يقعد قبلها . قال ابن عابدين: (قوله ويقضى اول صلاته فى حق قرأة) هذا قول محمد كما فى مبسوط السرخسى وعليه اقتصر فى الخلاصه وصرح الطحاوى والاسبجابى والفتح والدرر والبحر وغيرهم وذكر الخلاف كذلک فى السراج لكن فى صلاة الجلابى ان هذا قولهما وتمامه فى شرح الشيخ اسمعيل وفى الفيض عن المستصفىٰ لو ادركه فى ركعة الرباعى يقضى ركعتين بفاتحة وسورة ثم يتشهد ثم يأتى بالثالثة بفاتحة خاصة عند ابى حنيفة وقالا ركعة وسورة وتشهد ثم ركعتين اولاهما بفاتحة وسورة وثانيتهما بفاتحة خاصة. وظاهر كلامهم اعتماد قول محمد (قوله وتشهد بينهما) قال فى شرح المنية ولولم يقعد جاز استحسانا لا قياسا ولا يلزمه سجود السهو لكون الركعة اولى من وجه.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۴۴۱ جلد ۱ قبيل باب الاستخلاف)

﴿۳﴾ قال الله وتعالىٰ: ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه وسعى فى خرابها.

(سورة البقرة پاره: ۱ ركوع: ۱۴ آيت: ۱۱۴)

الجواب: اعلم ان الراجل هو القائم على الرجلين سواء كان ماشياً او لا كما ان الراكب هو الواقف على المركب سواء كان ذاهبا اولا. لكن الفقهاء الكرام اتفقوا على كون العمل الكثير مفسداً كما صرحوا به والمشى المتتابع عمل كثير فيكون مفسداً وهو مقتضى الاحتياط، فافهم نعم لو ورد مشاة اوركبانا لقدم النص على الاصل فتقديم المحتمل على الاصل خلاف الاحتياط، وكذا الراكب هو الساكن وانما الماشى هو المركب فالتقابل ايضا يقتضى الاحتياط﴿۱﴾. وهو الموفق

د دواړوسجدو مينځ کښې جلسه نه کول
د مونځ د راګرځولو سبب دې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي که څوک سړې د دوو سجدو په مينځ کښې جلسه نه کوي يعني صرف اشاره کوي نو آيا دا مونځ کيږي؟بينوا توجروا

المستفتي: مسعود صديقي محله موچي پوره کابلي ګيټ پشاور...۱۹۹۱

الجواب: کله چه جلسه د (سبحان الله) وئيلو مقدار نه کمه وي نو مونځ واجب الاعاده دې. ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾قال العلامة ابن عابدين: فلايجوز على الدابة بلا عذر لعدم الحرج كما فى البحر (قوله راكبا) فلاتجوز صلاة الماشى بالاجماع بحر عن المجتبى.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۱۶ جلد ۱ مطلب فى الصلاة على الدابة)

﴿۲﴾قال العلامة الحصكفى: وتعديل الاركان اى تسكين الجوارح قدر تسبيحة فى الركوع والسجود وكذا فى الرفع منهما على ما اختاره الكمال. قال ابن عابدين: لو تركها او شيئا منها ساهيا يلزمه السهو ولو عمدا يكره اشد الكراهة ويلزمه ان يعيد الصلاة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۴۲ جلد ۱ باب صفة الصلاة)

باب سُنن الصلوة

د فرض مونځ نه پس اوږده دُعا کول يا د اللهم انت السلام د مقدارحکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د مونځ نه پس د امام يا مقتدي په ناسته باندې د اوږدې دُعا څه حکم دې؟ او حال دا چه په روايتونو کښې خو صرف د اللهم انت السلام مقدار راغلې دې.آيا ددې نه زياته ناسته جائز نه ده؟ بينوا توجروا

المستفتي: نامعلوم.....۱۹۷۴ء۱۲۱۴۱

الجواب: د فرض مونځ نه پس د ذکر مقدار د فقهائې کرامو د تصريح مطابق د (اللهم انت السلام په مقدار يا څه کم وزيات دې.

كما فى ردالمحتار ص ۴۹۵ جلد۱ وقول عائشة رضى الله عنها بمقدار لا يفيد انه كان يقول ذلك بعينه بل كان يقعد بقدر ما يسعه ونحوه من القول تقريباً فلا ينافى ما فى الصحيحين من انه ﷺ كان يقول فى دبر كل صلوٰة مكتوبة لا اله الا الله الخ﴿۱﴾. وهوالموفق

په تشهد کښې اشاره او د فقهائې کرامو اقوال

سوال: علمائې کرامو دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په تشهد کښې اشاره سنت ده که نه؟ دغه رنګې مجدد الف ثاني رحمه الله په خپلو مکتوباتو کښې داحرام ليکلې.اودغه شان په جامع الرموز، خلاصة الفتاوى، فتاوى ظهيريه، فتاوى هنديه کښې هم دي چه (والمختار انه لايشير والاكثرون لايرون الاشارة) تحقيقي جواب اوليکئ او تسلي اوکړئ؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبدالرحمان مدرسة الحسينيه شهداد پور سانګهړ.....۱۹۷۵ء۹۱۲۱

﴿۱﴾(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۹۱ جلد ۱ قبيل فصل فى القراءة)

الجواب: متاخرین علمائې کرام د اشارې د حلال والي او حرام والي په باره کښې مختلف دي. ډیر علماء ورته جائز او سنت وائي او ډیر ورته نا جائز او مکروه وائي د هغې نه مجدد الف ثاني رحمه الله هم شمار کړې شویدې. البته راجح جواز او سنت کیدل معلومیږي ځکه چه د فعلي او قولي مرفوع حدیثونو نه فعل معلومیږي انکار نه معلومیږي نو نسخ به څنګه صحیح شي.

واما احادیث اسکتوا فی الصلوٰة ففیه انکار علی رفع الیدین فی الصلاة او عند السلام کما لا یخفیٰ علی من راجع الی مسلم ولیس فیه انکار علی الاشارة، والنسخ لا یثبت بالرای والقیاس وما قیل ان احادیث الاشارة مضطربة فیقال بالمنع ثم بالتوسع کما فی الرفع عند التحریمة علی ان الضعیف یثبت به الاستحباب وماقیل ان البخاری لم یروها فیقال الحجه هو الحدیث دون البخاری فقط کما یقال فی مسئلة رفع الیدین، وقد صرحوا ان عدم کون الحدیث علی شرط البخاری لا یقتضی عدم الصحة فلیراجع،

دغه رنګې ځمونږ متقدمین امامانو نه په ظاهر الروایت کښې د اشارې متعلق نه نفی شته او نه اثبات او په نادر الروایة کښې اثبات موجود دي.

کما فی الموطأ للامام محمد واما لی ابی یوسف رحمهما الله تعالیٰ، وفی البحر ان المصیر الیٰ نادر الروایة واجب عند عدم الظاهر، فما قالوا ان ظاهر الروایة هی عدم الاشارة فقد ضلوا واضلوا افهم، لم یفرقوا بین عدم الروایة وروایة العدم،

او دغه رنګې چه په متاخرین علماؤ کښې چا اشارې ته ترجیح ورکړې هغه علماء کرام په جامع بین الفقه والحدیث کښې محققین دي.

بخلاف ما قال بعد مها هی ان قولهم مخالف عن الروایة والدرایة کما فی فتح القدیر واما ما نسب الی الامام الربانی فقال شیخنا ومرشدنا مولانا محمد عبد المالک الصدیقی المجددی قدس سره ان هذا المکتوب موضوع نسبه الی شیخه، فقال البعض انه لم یبلغه الاحادیث وفیه مافیه، وقیل تحقیقه مخالف عن تحقیق اهل الفن، وما قالوا انها ما ذکرت فی ظاهر الروایة فلم یمیزوا بین عدم الروایة وروایة العدم، وما قالوا انها لم یذکرها صاحب الهدایة قلنا قد ذکرها فی مختارات النوازل ولم یذکرها فی الهدایه لعدم ذکرها فی القدوری وجامع الصغیر وغیره، وماقالوا ان المسنون هو

افتراش الاصابع الی القبلة، قلنا نعم ذلک مسنون فی اول الوضع خلافا للشوافع فانهم یحلقون الکف من اول الوضع فافهم وتدبر. وهو الموفق

په تشهد کښې د اشارې حکم د خلاصه کیدانی والا د عبارت وضاحت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د تشهد په حالت کښې د شهادت ګوته اوچتول ددې اثبات د احنافو په بعضې کتابونو کښې شته او بعضې د نفی قول کوی. په فتاوی ودودیه (پښتو) کښې ئې دا دمونځ د سنتونو ګرځولې او د خلاصه کیدانی په پنځم باب کښې ئې ,,اشاره بالسبابة کاهل الحدیث،، د محرماتو په بیان کښې ذکر کړې، نو ددې په باره کښې راجح قول څۀ دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: هدایت الله نعیم کندی اکازی تهکال پشاور.....۱۹۷۴ء۹۱۹۱۱

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم: د اسلام علیکم نه پس دې دا خبره واضحه وی چه راجح او محقق قول دادې چه اشاره سنت او محکم ده.

لانه ثبت فی الاحادیث المرفوعة فعلها وترغیبها وتقریرها وکذا ثبت فی الآثار فعل الصحابة بعد وفاته ﷺ ولم یرو عن ابی حنیفة رحمه الله فی الظاهر الروایة شئ من النفی او الاثبات وهی ساکتة، نعم فی غیر الظاهر ثبت اثباتها کما فی الموطأ وامالی ابی یوسف وقال صاحب البحر اذا لم یثبت الحکم فی الظاهر فوجب المصیر الی غیر الظاهر، نعم اختلف المتاخرون یعنی علمائنا فقال البعض بانها منسوخة فیکون العمل بها حراما وقال بعض الحنفیة وکذا الشوافع والموالک والحنابلة واهل الحدیث بعدم النسخ وهو الراجح کما حقق فی مقامه،

خلاصه دا چه د تحقیق موافق اشاره سنت او محکم ده او خلاصې والا وغیره په نزد حرام او منسوخ ده او ده او په خلاصه کښې د اهلِ حدیث ذکر د مثال په طور باندې دې ځکه چه زمونږ محققین احناف علماء هم د اهل حدیثو سره شریک دي. وهو الموفق

د (اللهم انت السلام) په وخت کښې لاس اوچتول

سوال: د فرض مونځ نه پس د اللهم انت السلام...الخ وئیلو په وخت کښې به لاسونه اوچتوو که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: ګل فراز نوشهره.......محرم الحرام ۱۳۹۵

الجواب: یرفع الایدی عند زیادة الکلمات الدعائیه وعند عدم الزیادة لم یثبت الرفع وکذا لا یقتضیه الاصل ﴿۱﴾ الا ان یقال ان الثناء علی الکریم دعاء ﴿۲﴾ . وهو الموفق

د پټکي د مسنون کیدلو حکم د زمانې په بدلیدو سره نه بدلیږي

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کوم ځائې د پټکي استعمال نه وي نو هغه ځائې کښې په پټکي سره مونځ کول جائز

﴿۱﴾ وفی المنهاج: اعلم انه لم یثبت مواظبة النبی ﷺ علی ذکر خاص وکذا لم یثبت عند رفع الایدی عند مثل هذه الاذکار، واما رفع الایدی عند الدعوات خارج الصلوٰة فقد ثبت باحادیث کثیرة قولیة وفعلیة فی الامهات الست وغیرها منها ما اخرجه ابن ابی حاتم وذکره الحافظ ابن کثیر فی تفسیره ص ۱۷۲ جلد۳ عن ابی هریره ان رسول الله ﷺ رفع یدیه بعد ما سلم وهو مستقبل القبلة فقال اللهم اخلص الولید بن الولید الی آخر الدعاء الخ.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۷۱ جلد۲ باب مایقول اذا سلم)

﴿۲﴾ قال العلامه سید احمد الطحطاوی: قوله والدعاء هذا لا ینا فی الاتیان باللهم انت السلام الخ لانه لیس دعاء بل ثناء الا ان یراد بالدعاء ما یعم الذکر او هو بالنظر الی قوله فحینا الخ دعاء علی مافیه. (الطحطاوی شرح مراقی الفلاح ص ۳۱۳ فصل فی صفة الاذکار)

دي که نه؟ او دا خبره په کوم کتاب کښې لیکلې شویده چه کوم ځائې کښې د پټکي استعمال نه وي هلته په پټکي سره مونځ کول مکروه تحریمي دي. دکتا ب حواله اولیکئ ډیره مننه به وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد نثار برطانیه..۱۹محرم۱۹۹۵

الجواب: مسنون عمل به ترقیامته پورې مسنون وي د معاشرې په انقلاباتو سره په سنتو کښې انقلاب نه راځي. (کمافی تنقیح الفتاوی ص۳ جلد۱) ﴿۱﴾ وهو الموفق

د غیر مقلدینو رفع الیدین کول څمونږ د تحقیق مطابق غلط دي. او هفوي د (ایها النبي) په ځائې علي النبي وئیل د احتیاط خلاف دي

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) چه څمونږ یو ملګرې (رفع الیدین) کوي او نورکسانو ته هم ددې ترغیب کوي نو آیا ده دپاره داسې کول او نورو ته ترغیب کول جائز دي؟ (۲) او دغه شان څمونږ دا ملګرې په تشهد کښې د السلام علیک ایهاالنبی په ځائې باندې علی النبی وائي او دیته هم ترغیب ورکوي نوآیا داسې کول جائز دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: ایم نثار محمد کوثر پړانګ چارسده.......۱۹۲۹،۵۱۵۱

الجواب: (۱) داسړې څۀ غیر مقلد شان معلومیږي لهذا دې څمونږ د تحقیق په بنا باندې په غلطئ دي. ﴿۲﴾

﴿۱﴾ قال العلامه محمد امین ابن عابدین: وفی القنیه لیس للمفتي ولا للقاضی ان یحکما علی ظاهر المذهب ویترکا العرف...... واصلهاقوله علیه الصلاة والسلام ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله حسن (اقول) لکن صرحوا بان العرف المخالف للنص لا یعتبر بانه لایصح بیع الشرب مقصودا وان تعورف. (تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص۳ جلد ۱ قبیل کتاب الطهارة (مقدمه))

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: الدلیل الشرعی اقتضی العمل بقول المجتهد وتقلیده فیه فیما احتاج الیه وهو فاسئلوا اهل الذکر والسوال انما یتحقق عند طلب.....(بقیه حاشیه په راروان مخ....)

(۲) دده دا احتیاط د احتیاط خلاف دي ﴿۱﴾ وهو الموفق

د فاتحې او سورت په مینځ کښې بسم الله وئیل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د سورت نه مخکښې دامام دپاره هم په قلاره باندې بسم الله وئیل مستحب دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق راولپنډي..... ۱۹۷۲\۱۱\۱۳

الجواب: د فاتحې او سورت په مینځ کښې بسم الله وئیل جائز غیر مکروه (حسن) دي. (الدر المختار ص۴۵۸ جلد ۱) ﴿۲﴾ وهو الموفق

بغیر پټکي نه د مونځ کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بغیر د پټکي نه د مونځ کولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: شفیق الرحمان مندنی چارسده.......... ۱۹۸۲\۱۰\۱۲

(بقیه حاشیه) حکم الحادثة المعینة فاذا ثبت عنده قول المجتهد وجب عمله به واما التزامه فلم یثبت من السمع اعتباره ملزما الخ.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ مطلب فیما اذا رتحل الی غیر مذهبه باب التعزیر)

﴿۱﴾ قال العلامه الحصکفی: ویقصد بالفاظ التشهد معانیها مرادة له علی وجه الانشاء کانه یحی الله تعالیٰ ویسلم علی نبیه وعلی نفسه واولیاءه لا الاخبار عن ذلک قال ابن عابدین: ای لا یقصد الاخبار والحکایة عما وقع فی المعراج منه صلی الله علیه وسلم ومن ربه سبحانه ومن الملائکة علیهم السلام.

(الدر المختار مع ردالمحتار ص۳۷۷ جلد ۱ قبیل مطلب فی جواز الترحم علی النبی ابتداء)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله ولا تکره اتفاقا) ولهذا صرح فی الذخیرة والمجتبیٰ بانه ان سمی بین الفاتحة والسورة المقروءة سرا او جهرا کان حسنا عند ابی حنیفة ورجحه المحقق ابن الهمام وتلمیذه الحلبی لشبهة الاختلاف فی کونها اية من کل سورة بحر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۶۲ جلد ۱ مطلب قرأة البسملة بین الفاتحة والسورة)

الجواب: بغیر د پټکي نه مونځ کول خلاف اولی دي په دې کښې دامام او غیر امام هیڅ فرق نشته. ﴿۱﴾ وهو الموفق

په مونځ کښې سرباندې پټکې یا عمامه ردل مطلوب اومسنون دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بعضې خلق وائي چه جناب پیغمبر علیه السلام د خارجي عوارضو نه بغیر سر عاری عن العمامه او القلنسوة پریخې دې او وائي چه په سر باندې پټکې یا ټوپئ نه کینبودل هم سنت دي آیا دا صحیح ده؟ دغه شان دمونځ او غیرمونځ دحالت حکم هم بیان کړئ؟ بینوا توجروا بالدلائل الواضحة المتقرره فی الدین النبوی صلی الله علیه وسلم

المستفتي: عبد الرحیم جلبئ صوابی....... ۱۲۱جولائي ۱۹۷۳ء

الجواب: په مونځ کښې د سر پټول مطلوب او مسنون دي (کما صرحوا به) ﴿۲﴾ لیکن دمونځ نه بهرئې پټول او د هغې اهتمام کول یو مباح کار او جائز دي، خو په دې شرط چه دا خالي سر ساتل دکافرانو او فاسقانو سره د مشابهت کولو د وجې نه نه وي.

والا فیکون حراماً قال الله تعالیٰ ولا ترکنوا الی اللذین ظلموا﴿۳﴾ وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تشبه بقوم فهو منهم ﴿۴﴾ وصرح به الفقهاء فی مواضع کثیرة. فقط

﴿۱﴾ قال الشیخ طاهر بن عبد الرشید: و فی الاصل لا بأس بان یصلی الرجل فی ثوب واحد متوشحاً یؤم کذلک والمستحب ان یصلی الرجل فی ثلاثة اثواب قمیص وازار وعمامة اما لوصلی فی ثوب واحد متوشحا به جمیع بدنه کازار المیت یجوز صلوته من غیر کراهة.

(خلاصة الفتاویٰ ص ۴۳ جلد ۱ الفصل السادس فی ستر العورة)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: وتکره الصلاة حاسرا رأسه اذا کان یجد العمامه وقد فعل ذلک تکاسلا اوتهاونا بالصلاة ولابأس به اذا فعله تذللا وخشوعا بل هو حسن کذا فی الذخیرة.

(فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۰۶ جلد ۱ الفصل الثانی فیما یکره فی الصلاة وما لا یکره)

﴿۳﴾ (سورة هود: آیت:۱۱۳ پاره:۱۲ رکوع: ۱۰)

﴿۴﴾ قال الطیبی: (قوله من تشبه بقوم فهو منهم) هذا عام فی الخلق والخلق والشعار واذا کان الشعار اظهر فی التشبیه ذکر فی هذا الباب. (شرح طیبی ص ۲۱۹ جلد ۸ کتاب اللباس الفصل الثانی)

په تشهد کښې د اشارې ثبوت او د مجددالف ثاني رحمه الله مسلک

سوال: چه مے فرمایند علماء دین ومفتیان کرام دریں مسئله که اشاره درحالت قعود بوقت شهادتین چه حکم دارد، سنت است یا فرض، وجواب از قول امام ربانی مجدد الف ثانی رحمه الله در باب منع از اشاره چیست؟ بینوا بالدلائل الواضحة توجروا، عند الله الحکیم العلیم

المستفتی: عتیق الله متعلم دار العلوم حقانیه......۱۹۸۴ء/۸/۷

الجواب: اشاره دروقت تشهد سنت زائده ومستحب است درقول راجح، لثبوتها بالاحادیث من غیر نسخ ولثبوتها فی نادر الروایة عن ابی حنیفة رحمه الله وظاهر الروایة ساکتة عنها، وقال صاحب البحر فی مثله یصار الیٰ نادر الروایة ومشائخنا المتاخرون اختلفوا فیها فذهب الامام الربانی وغیره الی منعها وذهب الاکثرون ومن جمعوا بین علم الفقه والحدیث وکذا متبعوا المجدد الی ثبوتها وتمام الکلام فی منهاج السنن شرح جامع السنن للامام الترمذی ص ۱۲۶ جلد ۲ فلیراجع ﴿۱﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾وفی المنهاج: اعلم ان الاشارة بالسبابة من سنن الصلوة عن الائمة الثلاثة واما الامام ابو حنیفة فلم یرو عنه فی ظاهر الروایة شئ من النفی او الاثبات کما لا یخفیٰ علی من راجع الی کتب ظاهر الروایة ومن جعل نفی الاشارة ظاهر الروایة فقداخطأ فی جعل عدم الذکر ذکر العدم نعم روی عنه فی غیر ظاهر الروایة الاثبات کما فی موطأ محمد واما لی ابی یوسف وکذا صرح فی الکفایة والمحیط انه قال بسنیتها ابو حنیفة، وقال صاحب البحر فی باب قضاء الفوائت من البحر المسئلة اذا لم تذکر فی ظاهر الروایة وثبتت فی روایة اخریٰ تعین المصیر الیها، واختلف مشائخنا المتأخرون فی الاشارة قال بعضهم یشیر وقال بعضهم لا یشیر، والراجح الاشارة لان الاحادیث القولیة والفعلیة والتقریریة وردت فی فعلها دون منعها فکیف یصح دعویٰ النسخ، علی ان ادعاء النسخ لا بد فیه من النقل الصریح من اهل الفن کالطحاوی وغیره فان قیل احادیث الاشارة مضطربة، قلنا لم یقل احد من اهل الفن باضطرابه کما لم یقولوا باضطراب حدیث رفع الیدین عند التحریمة وحدیث......(بقیه حاشیه په راروان مخ.....)

د احکاماتو مدار په کتاب او سنت باندې دې په بخاري نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو مقلد حنفي سړې رفع الیدین شروع کړي دی او وائي چه ماته په عدم رفع الیدین باندې دلیل راکړئ او هغه هم صرف د بخاری شریف نه بل کتاب نه منم. ددې وضاحت اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: حافظ افتخارعلي شاه خطیب جامع مسجد تقوٰی نوشهره..۱۹۸۴ء۱۲/۷

الجواب: ددې سړي نه تپوس اوکړه چه ستاسو په نزد بخاري حجت دې که حدیث؟ او دا تپوس ترینه اوکړه چه کله په بخاري شریف کښې متضاد حدیثونه وي لکه د جلسه استراحت حدیثونه نو په هغې کښې ستا طریقه

(بقیه حاشیه) وضع الیدین تحت الصدر او تحت السرة، نعم قالوا ان اختلاف الکیفیات الواردة محمول علی اختلاف الاوقات والتوسع صرح به العینی والنووی ولان اثار الصحابة وردت فی فعلها دون منعها مثل اثر ابن عمر رواه احمد واثر معاذ بن جبل رواه الطبرانی واثر ابی هریره رواه عبد الرزاق واثر عقبة بن عامر رواه الحاکم فی تاریخه واثار الصحابة تکفی لاثبات الاستحباب وکذا هی دالة علی عدم النسخ ولان ظاهر الروایة ساکتة عنها وغیرها ناطقة بها فتعین المصیر الیها، ولان من رجح الاشارة من مشائخنا فهم الذین جمعوا بین الفقه والحدیث بخلاف من رجح نفیها، فان قیل لم یرو البخاری حدیث الاشارة، قلنا لیس هو علی شرط البخاری والحجة عندنا وعند الامام البخاری هو الحدیث الثابت دون ما هو علی شرط البخاری، فان قیل لم یذکر صاحب الهدایة الاشارة قلنا لم یتعرض لها صاحب الهدایة فی الهدایة لا نفیا ولا اثباتا لعدم ذکرها فی ظاهر الروایة نعم ذکرها فی مختارات النوازل فان قیل ذکر فی ظاهر الروایة بسط الاصابع عند القعدة قلنا البسط عند اول القعود لا ینا فی القبض عند الشهادة، فان قیل ورد فیه لفظ" وعلیه الفتویٰ" قلنا من قال ان لفظ" وعلیه الفتویٰ" الآکد خالف عن قوله وافتیٰ بخلافه، فعلم ان الاعتبار لقوة المدرک والدلیل عند الاختلاف بین الخواص وبه یحصل قطع النزاع وبه وقع عمل السلف والخلف.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۲۶، ۱۲۷ جلد ۱ باب ماجاء فی الاشارة)

څه ده؟ اودده نه تپوس اوکړه چه په بخاري شریف کښې دا کوم ځائې کښې دي چه پیغمبر علیه السلام همیشه ترمرګه پورې رفع الیدین کړي او پرېخودلې ئې نه دي.﴿۱﴾

حدیث د ابن عمر رضی الله عنهما دمتن په لحاظ سره مضطرب دې

سوال: محترم جناب مولانامفتي محمد فرید صاحب دارالعلوم حقانیه! تیرو ورځو کښې ستاسو خواته یو غیر مقلد مولوي د ګکهړ منډې نه راغلې وو ستاسو نه ئې د یو حدیث ترجمه کوله. هغه چه دلته راغې د مفتیانو خلاف او خاص کر دحضرت مولانا سرفراز خان صفدرصاحب خلاف ئې پروپیګنډه شروع کړه چه هغوي غلطه ترجمه کوی اوهغه حدیث د رفع الیدین په باره کښې دې وغیره وغیره خیربیاهم دې حدیث کښې درکوع نه پس چه کوم لفظ لا یرفعهما دې ددې تعلق د مخکښې سره دې او که د روستو سره دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: قاري محمد یوسف ګکهړي منډي ګجرانواله ۱۵\جمادي الثاني ۱۴۰۲

الجواب: دابن عمر رضی الله عنه حدیث د متن په لحاظ سره مضطرب دې معارف السنن او مشکل الاثار وغیره کتابونو ته په رجوع کولو سره تر دد(شک شبه) نه پاتې کیږي. په دې سوال والا روایت کښې په ,,ان یرکع،، باندې جمله ختمه شویده،او ,,بعد ما یرفع راسه،، ظرف مقدم دې په خپل عامل لایرفعهما باندې که په قلمي یا پخواني نسخو کښې ددینه مخالف عبارت وي نو په هغې باندې اعتماد کول پکار دي،وهوالموفق

د مونځ نه پس په زوره کلمات وئیل او په لاوډ سپیکر باندې په ښکاره ذکر کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه! (۱) د جمع مونځ نه

﴿۱﴾عن براء بن عازب قال ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان اذا افتتح الصلوٰة رفع یدیه الی قریب من اذنیه ثم لا یعود. (ابوداؤد شریف ص ۱۱۶ جلد ۱ باب من لم یذکر الرفع عند لرکوع)
عن علقمة قال قال لنا ابن مسعود الا اصلی بکم صلوٰة رسول الله صلی الله علیه وسلم فصلی ولم یرفع یدیه الامرة واحدة مع تکبیر الافتتاح رواه الترمذی وابوداؤد و النسائی.
(مشکواة المصابیح ص۷۷ جلد ۱ باب صفة الصلوٰة)

پس سمدستي د امام او مقدیانو په زوره زوره سره د لا اله الا انت..الخ، وئیل څنګه دي؟ چه د مسبوقینو په مونځ کښې خلل هم راځي بلکه اکثر پکښې غلط هم شي. (۲) د ماسخوتن د مونځ نه پس امام او پنځه شپږ مقتدیانو په لاوډ سپیکر باندې په زوره زوره باندې، لا اله الا الله، وئیل څنګه دي؟ او چه کله په جوش کښې راشي نو د خلې نه څه نور څه الفاظ هم اوباسي چه هغې ته وجد وغیره وائي او حال دا چه دا عمل د ټولې محلې والا او نورو مونځ ګذارو په مونځ او آرام کښې خلل اچوي نو آیا دا جائز دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد نادرخان ضلع نوشهره....۲۵\۱شوال ۱۴۱۰ھ

الجواب:(۱) ذکر بالجهر جائز دې خوچه کله د مسبوق د پاره د ضرر (تکلیف) باعث وي نو بیا مکروه دې. (شامي) (۲) دا هم مکروه دي چه کله مونځ ګزارو وغیره ته تکلیف وي (شامي) ﴿۱﴾ البته چه کومو خلقو ته په لاوډ سپیکر باندې ذکر کولو سره جذ به حاصلیږي او بغیر د لاوډ سپیکر نه ورته مزه نه ورکوي نو دا ذکر کونکې ناجوړه دي﴿۲﴾ کوم اوریدونکی ته چه ضرر رسوي او سندرې اوریدل ورته ضرر نه رسوي نو هغه هم ناجوړه دي. وهوالموفق

﴿۱﴾قال العلامه ابن عابدین عن الامام الشعرانی: اجمع العلماء سلفاً وخلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قارئ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر)
﴿۲﴾ قال العلامه آلوسی: عن ابن عمر وقد رأی ساقطا من سماع القرآن فقال انا نخشی الله تعالیٰ ومانسقط هؤلاء یدخل الشیطان فی جوف احدهم...... هذا نعت اولیاء الله تعالیٰ قال تقشعر جلودهم تبکی اعینهم وتطمئن قلوبهم الی ذکر الله تعالیٰ ولم ینعتهم الله سبحانه بذهاب عقولهم و الغشیان علیهم انما هذا فی اهل البدع و انما هو من الشیطان، واخرج ابن ابی شبیه عن ابن جبیر قال الصعقة من الشیطان وقال ابن سیرین بیننا و بین هؤلاء الذین یصرعون عند قرأة القرآن ان یجعل احدهم علی حائط باسطا رجلیه ثم یقرأ علیهم القرآن کله فان رمی بنفسه فهو صادق.
(تفسیر روح المعانی ص۲۸۴ جلد ۱۳ سورة الزمر آیت:۲۳)

په تشهد کښې اشاره بالسبابة د احادیثو نه ثابت ده

سوال: چه میفرمایند علماء دین دریں مسئله که اشارة بالسبابه لطفا از شما استدعا مینمایم، زیرا که فهم چیز است و در وطن مایان حنفی است، واگر یک ادم میکند او را بدے دانند، که ایں وهابی شده است و پیش مایان عاجزان نه یک کتاب ونه ایں قدر علمیت که برائے شان قناعت بدهم ونه بخود شان لئنقدر حفظ از علم احادیث است، اگر ایں مسئله اشارت واضح موافق باکمال علمیت ووقوف خود نوشته شود، در هر کتاب که نفی اشارت میشود ومیکند نام این کتاب ومرجوحیت قول این هم لطفا واضح شود؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالغفار افغانستان

الجواب: دریں باب بسیار احادیث مرفوعه وارد شده اند (فلیراجع الی مشکواة باب التشهد) وبعد از وفات پیغمبر علیه السلام از صحابه اشاره کردن ثابت شده است (فلیراجع الی الموطأ للامام محمد) وائمه ما متقدمین در کتب ظاهر الروایه هیچ نه گفته اند، بے شک در غیر ظاهر الروایت به جواز تصریح کرده اند، شیخ ابی یوسف رحمه الله در امالی وامام محمد در موطأ وصاحب بحر در باب قضاء الفوائت گفته است، که در وقت عدم ظاهر الروایت واجب است مصیر به نادر الروایه وعلماء متاخرین در اشارة مختلف اند جمع عظیم بر جواز قائل است، وجمع عظیم بر عدم جواز، لاکن راجح جواز است زیرا نکه آن متاخرین که جامع بین الفقه والحدیث اند، مثل صاحب الفتح والبحر والشرح الکبیر ورد المحتار قائل بر جواز اند وصاحب الهدایة نیز بر جواز تصریح کرده است در مختار النوازل وسکوت کرده است در هدایه وبحث دریں مسئله بسیار است وفرصت نوشتن کم است لهذا بریں اشارات اکتفاء باید کرد ﴿۱﴾- وهو الموفق

﴿۱﴾ (مر التفصیل فی الحاشیة المحولة بمنهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۶۶ جلد ۱ باب ماجاء فی الاشارة)

د فرضو او سنتو نه پس اجتماعي دعا د قولي حدیث په بنا باندې مسنون او د فعلي حدیث په بنا باندې غیر معمول ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فرض مونځ نه پس یا د سنتو نه پس د پیغمبر ﷺ نه دعا غوښتل ثابت دي که نه؟ که د فرض مونځ نه پس پیغمبر ﷺ په هیئت اجتماعي سره دعا غوښتلې وي نو وضاحت اوکړئ. واجرکم علي الله

المستفتي: محمد لقمان شمس آباد اټک...... ۱۴صفر ۱۴۰۵

الجواب: پیغمبر ﷺ په هیئتِ اجتماعي سره د دُعا کولو ترغیب ورکړې کما في الدارمي والفتح وغیره. ﴿۱﴾ او پخپله ئې نه د فرضو نه پس په هیئتِ اجتماعي سره دعا غوښتلې ده او نه د سنتو نه پس. او نه ئې (اللهُم انتَ السلام) په هیئت اجتماعي سره لوستلې. نو په هیئتِ اجتماعیه سره دعا غوښتلو کښې د فرضو او سنتو نه پس کښې هیڅ فرق نشته، د قولي حدیث په وجه د واړه مسنون دي او د فعلي حدیث په وجه باندې دواړه غیر معمول دي. فافهم. ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الحافظ ابن الحجر: واخرج الحاکم عن حبیب بن مسلمة الفهری سمعت رسول الله ﷺ یقول: لا یجتمع ملأ فیدعو بعضهم ویؤمن بعضهم الا اجابهم الله تعالیٰ. (فتح الباری شرح صحیح البخاری ص ۳۰۸ جلد ۱۴ باب التأمین)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: والجواب عن الامر الاول انه معارض بالقرآن والاحادیث الصریحة فی مشروعیة الدعاء والذکر علی وجه الاجتماع قال الله تبارک وتعالیٰ قد اجیبت دعوتکما، وروی القرطبی عن ابی العالیه ان موسیٰ علیه السلام کان یدعو وهارون علیه السلام یؤمن، وقال النبی ﷺ لا یجتمع ملأ فیدعو بعضهم ویؤمن بعضهم الا اجابهم الله تعالیٰ رواه الحاکم وذکره فی کنز العمال، وقال النبی ﷺ ما اجتمع ثلاثة قط بدعوة الا کان حقا علی الله ان لا یرد ایدیهم رواه الدارمی وذکره الحافظ فی الفتح...... ماتبین من الجواب الاول انه ثبت باحادیث قولیة مندوبیة الدعاء علی وجه الاجتماع ولم یثبت ما یعارضها لانه لم یثبت عن النبی ﷺ فی راویة ما انه لم یدع علی وجه الاجتماع ... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د مونځ نه پس په (اللهم انت السلام) کښې د بعضې الفاظو زیاتول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فرض مونځ نه پس په (اللّٰهم انت السلام ومنک السلام) باره کښې د حینا ربنا بالسلام وادخلنا دارالسلام، زیاتوالې کول شرعاً څه حکم لري؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالله تور ډهیره صوابي

الجواب: چونکه دا زیاتوالې په مرفوع احادیثو او د صحابه کرامو په آثارو کښې موجود نه دې ﴿۱﴾ البته فقهائې کرامو دا ذکر کړې دې ﴿۲﴾ لهذا په ما ثور باندې اکتفا کول او په زیات باندې اعتراض نه کول اعتدال دې، وهوالموفق

(بقیه حاشیه) بخلاف اذان العید فانه ثبت فیه روایة العدم فی سنن ابی داؤد وغیره فالعجب من هذا القائل فی انه لم یفرق بین عدم الروایة وبین روایة العلم، ولو سلم ان النبی ﷺ لم یدع بعد الصلوٰة علی وجه الاجتماع والانقل عنه البتة وهو التحقیق ایضاً فیقال ان القول هو الاقوٰی من غیره الخ.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۷۴ جلد ۱ جلد ۲ مبحث الدعاء علی هیئة الاجتماعیة)

﴿۱﴾ عن عائشة رضی الله عنها: قالت کان رسول الله ﷺ اذا سلم لم یقعد الا مقدار ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذالجلال والاکرام رواه مسلم، وعن ثوبان رضی الله عنه قال کان رسول الله ﷺ اذا انصرف من صلوته استغفر ثلثا وقال اللهم انت السلام ومنک السلام تبارک یا ذالجلال والاکرام رواه مسلم.
(مشکواة المصابیح ص ۸۸ جلد ۱ باب الذکر بعد الصلوٰة الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامه شرنبلالی: بعد الفرض القیام الی اداء السنة التی تلی الفرض متصلا بالفرض مسنون غیر انه یستحب الفصل بینهما کما کان علیه السلام اذا سلم یمکث قدر ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام الیک یعود السلام تبارکت یا ذالجلال والاکرام وقال الطحطاوی تحت (قوله والیک یعود السلام) قال فی شرح المشکاة عن الجزری واما ما یزاد بعد قوله ومنک السلام من نحو والیک یرجع السلام فحینا ربنا وادخلنا دارالسلام فلا اصل له بل مختلق بعض القصاص.
(مراقی الفلاح مع الطحطاوی ص ۱۷۰ فصل فی صفة الاذکار بعد الصلاة)

د فرضو نه پس دعا کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بعضې خلق د فرض مونځ نه پس ماثور دُعا ګاڼې وئیل مکروه ګڼړي او په استدلال کښې د (عقائد السنیه) عبارت پیش کوي، (والمختار عندالحنفیة ان یشغل بعد اداء المکتوبة بالسنة ویکره ان یشتغل بالدعاء والتسبیح قبل اداء السنة) او حال داچه په احادیثو کښې د فرض مونځ نه پس مختلف ذکرونه راغلي دي. لهذا که د احنافو د تیر شوي قول څه تاویل وي نو اولیکئ؟ بینوا توجروا.

المستفتي: مولوي محمد یعقوب تحت نصرتي بنون......۲۱۴۱۱۹۶۹

الجواب: د جمهور احناف مثلاً د ابن الهمام، ابن عابدین، ابن نجیم، او حلبی وغیره هم دا رائې ده. او د بعضې احنافو رائې دا ده چه د فرضو نه پس دې متصل دعا اوکړې شي مثلاً امام بقالي (بحواله شرح شرعة الاسلام) لهذا بهتر داده چه د سنتو نه پس دې دعا اوکړې شي﴿۱﴾ او دفرضو نه پس متصل دعا کول هم د حنفیت سره متعارض نه دي. اګر چه د جمهورو په نزد مکروه تنزیهي ده. رواه مسلم ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الحلبی: واما ما روی من الاحادیث فی الاذکار عقیب الصلوٰة فلادلالة فیها علی الاتیان بها عقیب الفرض قبل السنة بل یحمل علی الاتیان بها بعد السنة ولا یخرجها تخلل السنة بینها وبین الفریضة عن کونها بعدها وعقیبها لان السنة من لواحق الفریضة وتوابعها ومکملاتها فلم تکن اجنبیة منهما فما یفعل بعدها یطلق علیه انه فعل بعد الفریضة وعقیبها.
(غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۳۳۱ قبیل فصل فی المکروهات)

﴿۲﴾ عن عائشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله ﷺ اذا سلم لم یقعد الا مقدار ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذالجلال والاکرام الحدیث، وعلیٰ هامشه: قوله لم یقعد الا الخ...... وعلی هذا فلا وجه للاستدلال به علی ان ماثبت من الادعیة بعد الصلوٰة کان یأتی بها ﷺ بعد السنة جمعا بینه وبین هذا الحدیث والله اعلم.
(صحیح المسلم ص ۲۱۸ جلد ۱ باب استحباب الذکر بعد الصلاة وبیان صفته)

وقال الحصکفی رحمه الله: ویکره تاخیر السنة ال...... (بقیه حاسیه په راروان مخ..)

د سنتوپه دریم رکعت کښې به ثنا نه وئیلې کیږي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې د سنت موکده دریم رکعت به د سبحانک اللهم نه شروع کوي که د بسم الله نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرشید جهلم

الجواب: د بسم الله نه به ئې شروع کوي. ﴿۱﴾ وهوالموفق

په التحیات کښې مسواکئ ګوتې سره د اشارې حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه څمونږ ځائې کښې د دوه علمائې کرامو اختلاف دې یو عالم په مسواکې ګوتې سره اشارې ته سنت وائي او دویم د اشارې پریخو دلو ته مستحب وائي نو دې دواړو باره کښې فیصلې والاخبره اولیکئ او څمونږ راهنمائی اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوي عبدالرحیم قلعه سیف الله بلوچستان.. ۱۰/۱۱/۱۹۹۰

الجواب: څمونږ (د احنافو فقه) ظاهرالروایت د اشارې د جائز او ناجائز کیدلو نه چپ ده البته په (نادرالروایت) کښې جواز لیکلې شوې دې.

کما فی الموطأ والامالی وهی الراجعة لتائیدها بالاحادیث المرفوعه وآثار الصحابة ولان المتأخرین الذین اختاروها جامعون بین

(بقیه حاشیه) ابقدر اللهم انت السلام الخ، قال الحلوانی لا بأس بالفصل بالاوراد واختاره الکمال قال الحلبی ان ارید بالکراهة التنزیهیة ارتفع الخلاف. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۹۱ جلد ۱ مطلب فیما لو زاد علی العدد الوارد فی التسبیح)

﴿۱﴾ وفی الهندیه: واذا قام یفعل فی الشفع الثانی ما فعل فی الشفع الاول من القیام والرکوع والسجود کذا فی المحیط و یقرأ الفاتحة فقط هکذا فی الکافی وتکره الزیادة علی ذلک کذا فی السراج الوهاج.

(فتاویٰ عالمګیریه ص ۷۶ جلد ۱ سنن الصلاة وآدابها وکیفیتها)

الفقه والحدیث ﴿۱﴾ (والتفصیل فی منهاج السنن) ﴿۲﴾. وهوالموفق

د بسم الله په پریخودلو سره سجده سهو یا د مونځ راګرځول لازم نه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (۱) په هر رکعت کښې بسم الله لوستل سنت دي که واجب؟ (۲) او نه لوستلو سره پرې سجده سهو لازمیږي که نه؟ (۳) او نه وئیلو سره به مونځ صحیح وي که راګرځول به ئې واجب وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: عالم خان لنډیواه لکي مروت..... ۱۲۲محرم ۱۴۰۱

الجواب: په هر رکعت کښې بسم الله وئیل سنت دي د سنتو په پریخو دلو سره قضاء او راګر ځول نه لازمیږي. ﴿۳﴾

لما فی شرح التنویر وسمی غیر الموتم بلفظ البسملة سراً فی اول کل رکعة ولو جهریة بحذف یسیر هامش ردالمحتار ص ۴۵۷ جلد ۱ ﴿۴﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: وفی المحیط انها سنة یرفعها عند النفی ویضعها عند الاثبات وهو قول ابی حنیفة ومحمد و کثرت به الاثار والاخبار فالعمل به اولیٰ...... وقال فی الشرح الکبیر قبض الاصابع عند الاشارة هو المروی عن محمد فی کیفیة الاشارة وکذا عن ابی یوسف فی الامالی وهذا فرع تصحیح الاشارة وعن کثیر من المشائخ لا یشیر اصلا وهو خلاف الدرایة والروایة فعن محمد ان ما ذکره فی کیفیة الاشارة قول ابی حنیفة ...... وهذا اما اعتمده المتاخرون لثبوته عن النبی ﷺ بالاحادیث الصحیحة ولصحة نقله عن ائمتنا الثلاثة فلذا قال فی الفتح ان الاول خلاف الدرایة والروایة.....واستضئ بمصباح الحقیق فی هذا المقام فانه من منح الملک العلام.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۷۶ جلد ۱ مطلب مهم فی عقد الاصابع عند التشهد)

﴿۲﴾ (مر التفصیل فی ذیل هذا الباب فلیراجع)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: (وسننها) ترک السنة لا یوجب فساداً ولا سهوا بل اساءة لو عامداً غیر مستخف، قال ابن عابدین، ای بخلاف ترک الفرض فانه یوجب الفساد وترک الواجب فانه یوجب سجود السهو. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۳۵۰ جلد ۱ مطلب سنن الصلاة)

﴿۴﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۶۲ جلد ۱ قبیل مطلب لفظة الفتویٰ آکد من لفظة المختار)

د مونځ نه پس (اللهُم انت السلام) څنګه وئیل ګیږي

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله امام د مونځ نه پس اللهُم انت السلام وائي نو کوم طرفته به مخ کوي، دارنګې دا دُعا ده که نه؟ بعضې خلق دیته دُعا نه وائي جواب راکړئ مهرباني به وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: شاد محمد کوهاټ......۱۲۸محرم ۱۴۰۱ه

الجواب: اللهُم انت السلام الخ یو ذکر دې دعا نه ده، ددې ذکر کولو په وخت کښې لاس اوچتول ثابت نه دي. پیغمبر ﷺ او صحابه کرام رضي الله عنهم په هیئت اجتماعي سره دا ذکر (اللهُم انت السلام) نه دې کړې بلکه ځان ځان له ئې کړې دې. لهذا هر سړې دې قبلې ته مخ کړي او کوي دې، ﴿۱﴾ وهوالموفق

د دُعا بعدالسنن په مسئله کښې د افراط او تفریط نه مونږ بیزاره یو

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فر مائي چه دعا بعد السنت علي هیئت الاجتما عیه جائز ده یا نه؟ ستاسو حضراتو د فتوې نه خو جواب ښکاره دې خو د خیرالمدارس ملتان مفتي صاحب د عدم جواز قائل دې. ځمو نږ په علاقه کښې خلق د دارالعلوم حقانیه په فتوٰی باندې عمل کوي لیکن بعضې ترینه انکاریان دی. او دا پوستر هم ستاسو په خدمت کښې حاضر دې دواړو طرفته پکښې دلائل او د هغې رد موجود دې اوس مونږ څه اوکړو دچا خبره اومنو؟ مدلل جواب راولیګئ مهرباني به وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: ملک جهانزیب افریدي دره بازار دره آدم خیل....۱۲ محرم ۱۴۰۵

الجواب: پیغمبر ﷺ په هیئت اجتماعي سره نه دفرضونه پس دعا کړې ده او

﴿۱﴾ وعن ثوبان رضی الله عنه: قال کان رسول الله ﷺ اذا انصرف من صلوته استغفر ثلاثا وقال اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذا الجلال و الاکرام رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص۸۸ جلد ۱ باب الذکر بعد الصلوٰة الفصل الاول)

نه د سنتو نه پس او نه ئې اللهُم انت السلام الخ په هیئت اجتماعي سره وئیلې، البته پیغمبر ﷺ په جمعې سره ددعا ترغیب ورکړې کما في کنزالعمال وغیره، نو په هیئت اجتماعي سره د مونځ نه پس دعا منع نه ده نه د فرضو نه پس او نه د سنتو نه پس ممنوع صرف التزام (لازم ګرځول) دي.

والمختار هو بعد الرواتب عند الجمهور وبعد الفرائض عند البقالی وتمام الکلام فی المقالات.

د اشتهار الجواب: ځمونږ مسلک او د صوبه سرحد د علماؤ مسلک دیوبندي مسلک دې. ددې پوسټر په مضمون کښې افراط او تفریط موجود دې مونږ د بریلویت او سلفیت دواړو نه بیزاره یو، دعا بعدالسنن بهیئة الاجتماعیة پیغمبر علیه السلام نه د فرضونه پس کړې او نه د سنتو نه پس، ومن ادعٰی فعلیه البیان، البته پیغمبر علیه السلام په جمعې سره ددعا ترغیب ورکړې او د فقهاء اکثریت دعا بعد السنت افضل او بهتر ګرځولې، اختلاف په فضیلت کښې دې په جواز او عدم جواز کښې نه دې، البته التزام د هغه څه چه لازم نه وي په دواړو صورتو نو کښې مکروه دې، کومو علماؤ چه بعد السنن، دعا ته بدعت وئیلې مونږ دهغوې سره متفق نه یو اکثرفقهاؤ دُعاد سنتو نه پس افضل ګرځولې، البته امام بقالي رحمه الله بعد الفرائض بهتر ګڼړلې، وهومختار اکثر الاکابر، کو م خلق چه دا وائې چه پیغبر علیه السلام بعد السنن دعا نه ده کړې لهٰذا دا بالاجماع بدعت دې نو د هغوي نه تپوس کول پکار دي چه د حدیثو په کوم کتاب کښې دي چه کړې ئې نه دې، ځکه چه په عدم ذکر او ذکر العدم کښې فرق موجود دې او که دا اومنلې شي چه پیغمبر علیه السلام دا دعا نه دې کړې. والانقل عنه البتة وهو التحقیق ایضا فیقال ان القول هو الاقوٰی من غیره انه ثبت باحادیث قولیة مندوبیة الدعاء علی وجه الاجتماع ولم یثبت ما یعارضها لانه لم یثبت عن النبی ﷺ فی روایة ما انه لم یدع علی وجه الاجتماع بخلاف اذان العید فانه ثبت فیه روایة العدم فی سنن ابی داؤد وغیره. وهوالموفق

په جمعې سره دعا کول مندوب دي بدعت نه دي.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د پنځ وخته مونځونونه پس که د فرضونه پس متصل وي او که د سنتونه پس وي اجتماعي دعا صحیح ده که نه؟ بعضې خلق چه د حجاز په زمکه او مکه مکرمه کښې ئې سبق وئیلې وي هغوي د مونځونونه پس اجتماعي دعا ته یعني دفرضو نه پس او خصوصاً دسنتونه پس ته ناجائز او بدعت وائي او مسلمانان د مونځونو نه پس د دعا ګانو نه منع کوي، د شریعت او علمائې احناف د مسلک په رڼا کښې ددې څه حل دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد اقبال ډنډل ټیکشن تربت مکران بلوچستان ۱۷ رمضان ۱۴۰۵

الجواب: پیغمبر علیه السلام د فرضو نه پس ددعا ترغیب ورکړې.

کما فی حدیث الترمذی قیل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ای الدعاء اسمع قال جوف اللیل الاخر ودبر الصلوات المکتوبات﴿۱﴾

او د دبر المکتوبات په مراد کښې اختلاف دې بعضې محدثین سمدستي او روستو مراداخلي او بعضې غیرمتصل مراد اخلي او د (دُبُر) اطلاق په دواړو باندې کیږي، ځکه چه دې دواړو کښې یو هم په فرائضو باندې مقدم نه ده، ﴿۲﴾ اودا خبره دې واضحه وي چه ددې د پاره ډیر اداب دي چه په دې حدیث کښے نشته اوپه نورو حدیثونو کښې مذکور دي (مثل رفع الیدین، التثلیث، التحمید، الصلاة، التامین) بعضې ددې ادابو نه هیئت اجتماعی دې.

لحدیث الحاکم و کنز العمال لا یجتمع ملا فیدعوا بعضهم ویؤمن بعضهم الا اجابهم الله، ولحدیث الدارمی وابی نعیم ما اجتمع ثلاثة قط بدعوة

﴿۱﴾ (سنن الترمذی ص۱۸۸ جلد۲ باب ماجاء فی جامع الدعوات)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: واما ما ورد من الاحادیث فی الاذکار عقیب الصلاه فلا دلالة فیه علی الاتیان بها قبل السنة بل یحمل علی الاتیان بها بعدها لان السنة من لواحق الفریضة وتوابعها ومکملاتها فلم تکن اجنبیة عنها فما یفعل بعدها یطلق علیه انه عقیب الفریضة. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۹۱ جلد ۱ قبیل مطلب فی ما لو زاد الخ)

الاکان حقا علی الله ان لا یرد ایدیهم (ذکره الحافظ فی فتح الباری)﴿۱﴾

پس په جمعې سره دعا کول مندوب دي ناجائز او بدعت نه دی، البته لغوي بدعت دې ځکه چه پیغمبر علیه السلام هیئت اجتماعي سره نه د فرضو نه پس دعا غوښتلې او نه د سنتو نه پس ونظیره الازار والسراویل. وهو الموفق

احناف د سنتو نه پس او بقالي دفرضو نه پس دعا افضل ګڼړي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بعضې علماء فرمائي چه د سنتو نه پس په جمعې سره دعا کول حرام او بدعت سیئته دې او بعضې وائي چه مستحب او بدعت حسنه دې قول فیصل ذکر کړئ مهرباني به وي؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوي سیف الرحمان برول باندہ ضلع دیر...... ۱۹۷۰\۱۷\۲۵

الجواب: دا خبره دې واضحه وي جه ددعا بعد السنن په هیئت اجتماعي سره په خیر القرون کښې معمول نه وو. نه د فرضونه پس او نه د سنتو نه پس ﴿۲﴾ (ومن ادعی فعلیه البیان والدلیل ولن یاتوا به ولو کان بعضهم لبعض ظهیراً) البته دقولي حدیث نه دعا کول ثابت دي، وهوحدیث د بر الصلوت المکتوبات ﴿۳﴾ او دا حدیث په دواړو باندې صادق دي.

لان الدعاء بعد الرواتب یصدق علیه انه دبر المکتوبات لا انه قبل المکتوبات، وایضاً صرح العلامة الشامی وابن الهمام ان ما یفعل بعد الرواتب یطلق علیه انه دبر المکتوبات فلیراجع وصرح فی البحر والخلاصه

﴿۱﴾ (فتح الباری شرح صحیح البخاری ص۳۰۸ جلد۱۴ باب التأمین)

﴿۲﴾ ولیعلم ان الدعاء المعمول فی زماننا من الدعاء بعد الفریضة رافعین ایدیهم علی الهیئة الکذائیة لم تکن المواظبة علیه فی عهده علیه الصلاة والسلام الخ. (العرف الشذی علی الترمذی ص ۸٦ جلد ۱ باب ماجاء فی کراهیة ان یخص الامام نفسه بالدعاء)

﴿۳﴾ عن ابی امامة قال قیل یا رسول الله ای الدعاء اسمع قال جوف اللیل الاخر ودبر الصلوات المکتوبات رواه الترمذی. (مشکواة المصابیح ص ۸۹ جلد ۱ باب الذکر بعد الصلاة الفصل الثانی)

وارشاد الساری وغیره ان الدعاء عند الحنفية بعد الرواتب نعم قال البقالی المعتزلی انه بعد الفرائض ﴿۱﴾ فعلم ان فی الامر توسعاً والاولیٰ هو الاتیان بعد الرواتب واما الهیئة الاجتماعیه فهی من اداب الدعاء كالحمد والصلوٰة وغیره لحدیث ذكر فی معارف السنن وغیر واحد من كتب الاحادیث ﴿۲﴾. وهو الموفق

دعا بعد السنت او بعدالفرض باندې التزام بدعت او همیشوالې جائز دي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه بعضې اهل علم وائي چه دفرض مونځ نه پس په هیئتِ اجتماعي سره دعا کول بهترين او افضل دي، او د سنتو نه پس په هیئت اجتماعي سره ددعا کول هيڅ ثبوت نشته، بعضې اهل علم د سنتو نه پس دعا لازم ګنړي. مهرباني اوکړئ فيصلې والا خبره اوکړې ډيره ښه به وي؟ بينوا توجروا،

المستفتي: ناصر شاه محله سيدان جلبئ صوابي ۱۹۷۲/ ۱۲/ ۵

﴿۱﴾ وفی شرح شرعة الاسلام ويغتنم الدعاء بعد المكتوبة قبل السنة على ماروى عن البقالى (المعتزلی فی الاصول، الحنفی فی الفروع مثل صاحب الكشاف) من انه قال الافضل ان يشتغل بالدعاء ثم بالسنة وبعد السنن والاوراد على ماروى عن غيره وهو المشهور المعمول فی زماننا فانه مستجاب بالحديث.

(تعليق الكوكب الدرى ص ۲۹۱ جلد۲) (وهكذا فی السعايه ص ۲٦۱ جلد۲ باب صفة الصلاة)

﴿۲﴾ قال الله تبارک وتعالیٰ: قد اجيبت دعوتكما، وروى القرطبى عن ابى العالية ان موسیٰ عليه السلام كان يدعو وهارون عليه السلام يؤمن، وقال النبى عليه السلام لا يجتمع ملأ فيدعو بعضهم ويؤمن بعضهم الا اجابهم الله تعالیٰ رواه الحاكم وذكره فی كنز العمال وقال النبى ﷺ ما اجتمع ثلاثة قط بدعوة الا كان حقا على الله ان لا يرد ايديهم رواه الدارمى وذكره الحافظ فی الفتح...... ثبت باحاديث قولية مندوبية الدعاء على وجه الاجتماع.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۷۴ جلد۲ مبحث الدعاء على الهيئة الاجتماعية)

الجواب: واضحه دوي چه دعا په التزام سره بدعت دې برابره خبره ده که د فرضو نه پس وي او که د سنتو نه پس وي، ليکن د التزام په مطلب ډير خلق نه پوهيږي د التزام مطلب او معنیٰ ده يو څيز لازم او واجب ګنړل يا د يو څيز په کونکې يا پريخودونکې باندې د واجب پشان انکار کول او بد ګنړل او صرف هميشوالي او پابندئ ته التزام نه وائي ګيني نو تهجد، اوابين، چاشت وغيره نور مستحبات به ټول بدعات شي. (والامر ليس كذالک لانهم لا يعتقدونها واجبات ولا ينكرون على تاركها مثل الانكار على تارک الواجب) او په فقه حنفي کښې دا ذکر دي جه د جمهورو احنافو په نزد د سنتو نه پس دعا کول بهتر ده او د امام بقالي رحمه الله په نزد د فرضونه پس بهتر ده او هم دې لره د ديو بند اکثر اکابرينو مختار (غوره) ګرځولي. ﴿۱﴾ لهذا دې کښې سختي کول نه دي پکار او په دې ښارونو ښه داده چه د سنتو نه پس دعا اوکړيشي چه د عامو فقهاؤ نه مخالفت رانشي او فتنه جوړه نه شي ګني نو د امام بقالي رحمه الله په قول باندې هم عمل کول جائز دي چه دَې په فروعاتو کښې حنفي دې او په اصولو کښې معتزلي دې. دهغوی په قول باندې عمل کول هم جائز دي.

وان شئت الاطلاع على دلائل الطرفين فراجع الى المقالات ﴿۲﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ مفتی اعظم حضرت مولانا مفتي کفايت الله صاحب فرمائي: د دعا بعد السنن والنوافل حکم دادې چه که څوک ئې څه قسم التزام نه کوي او بهتر او افضل ئې نه ګنړي او په پريخو دونکي باندې ملامتيا نه کوي او د جمعې اهتمام نه کوي او امام ددې پابند نه کړې شي نو که د سنتو نه پس کوم خلق اتفاقي طور باندې موجود وی که هغوی دعا اوغواړي نو جائزده. (کفايت المفتی ص ۳۴۰ جلد۳ سنن او نوافلو نه روستو د اجتماعي ثبوت شته که نه، فصل اول) ﴿۲﴾ د مقالاتو نه دا د دعامقاله د فائدې عام کولو دپاره په مخکښې صفحاتو کښې دا نقل کولې شي. (از مرتب)

غنیة الطالب

فی الدعاء بعد المکتوبة والرواتب

د دعا فضیلت: دعا کول عبادت دي پیغمبر علیه السلام فرمائي (الدعاء هو العبادة رواه الترمذی) ﴿۱﴾ او الله (ج) دعا عبادت گرځولي دي. (وقال ربکم ادعوني استجب لکم ان الذین یستکبرون عن عبادتی سیدخلون جهنم داخرین) (سورة المومن) ﴿۲﴾ دعا دعبادت مغز دي. پیغمبر علیه السلام فرمائي الدعاء مخ العبادة (رواه الترمذی) ﴿۳﴾ دعا د عبدت اصل دي یعني کامل عبادت دي ځکه چه عبادت هغه تنظیم او عا جزئ ته وائي چه د یوذات په غیبي تسلط باندي دلالت کوي او په دعا کښې دا دلالت په واضحه طریقه موجود دي.

دعا او تقدیر: بعضي خلق وائي چه تقدیر نه بدلیږي نو په دې وجه دعا کول بې فائدې دي، لیکن دا یو فاسد خیال دې. ﴿۴﴾ ځکه چه هرکله یوځیز عبادت وي او د الله (ج) د طرفنه مطلوب وي اود پیغمبرانو علیهم السلام معمول وي هغه عبث (بې فائدې) نشي کیدلي، او په عالمِ اسباب (دنیا) کښې چه څنګه د نورو اسبابو او ذریعو استعمال د تقدیر سره متصادم نه دي دغه شان دعا هم یو سبب او ذریعه ده نو د تقدیر سره به متصادم نه وي.

﴿۱﴾ (جامع الترمذی ص ۱۷۳ جلد ۲ ابواب الدعاء باب ماجاء فی فضل الدعاء)

﴿۲﴾ (سورة المومن آیت، ۶۰ رکوع، ۱۱ پاره: ۲۴)

﴿۳﴾ (جامع الترمذی ص ۱۷۳ جلد ۲ باب ماجاء فی فضل الدعاء ابواب الدعوات)

﴿۴﴾ عن سلمان الفارسی قال قال رسول الله ﷺ لا یرد القضاء الا الدعاء ولا یزید فی العمر الا البر رواه الترمذی. (مشکواة المصابیح ص ۱۹۵ جلد ۱ کتاب الدعوات الفصل الثانی)

د دعا آداب

د دعا کولو ډیر آداب دي چه د هغې خپله درجه کښې لحاظ کول ډیر اهم دي.

(الف) دواړه لاسونه اوچتول. کمافی البیهقی یرفع یدیه فی الدعاء ﴿۱﴾ لیکن په مونځ کښې به عام طور سره نه شی اوچتولې

کما فی مصنف ابن ابی شیبه ان رسول الله ﷺ لم یکن یرفع یدیه حتی یفرغ من صلاته

(ب) د دعا نه مخکښې حمد او ثنا او درود وئیل

لحدیث ابی داؤد اذا صلیت فقعدت فاحمد الله بما هو اهله وصل علی ثم ادعه ﴿۲﴾

(ج) ناجائز سوال نه کول. لحدیث مسلم یستجاب لعبدمالم یدع باثم اوقطیعة رحم ﴿۳﴾

(د) په تو جه سره غوښتل او د قبلیدلو یقین کول. لحدیث الترمذی ادعوا الله **وانتم موقنون بالاجابة واعلموا ان الله لا یستجیب دعاء من قلب غافل لاه ﴿۴﴾.**

(ه) په عزم او اصرار سره دعا کول. لحدیث البخاری اذا دعااحدکم فلیعزم المسئلة

﴿۱﴾ عن انس قال کان رسول الله ﷺ یرفع یدیه فی الدعاء حتی یری بیاض ابطیه. (مشکواة المصابیح ص ۱۹۶ جلد ۱ ابواب الدعوات الفصل الثالث)

﴿۲﴾ عن فضالة بن عبید قال بینما رسول الله ﷺ قاعد اذ دخل رجل فصلی فقال اللهم اغفرلی وارحمنی فقال رسول الله ﷺ عجلت ایها المصلی اذاصلیت فقعدت فاحمد الله بما هو اهله وصل علی ثم ادعه قال ثم صلی رجل آخر بعد ذلک فحمد الله وصلی علی النبی ﷺ فقال له النبی ﷺ ایها المصلی ادع تجب رواه الترمذی وروی ابوداؤد والنسائی نحوه. (سنن الترمذی ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ماجاء فی جامع الدعوات)

﴿۳﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ یستجاب للعبد مالم یدع باثم او قطیعه رحم الخ رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص ۱۹۴ جلد ۱ کتاب الدعوات الفصل الاول)

﴿۴﴾ سنن الترمذی ص ۱۸۶ جلد ۲ باب ماجاء فی جامع الدعوات)

وعن ابی هريرة قال قال رسول الله ﷺ لا يقولن احدكم اللهم اغفرلی ان شئت اللهم ارحمنی ان شئت ليعزم المسئلة فانه لا مكره له﴿۱﴾.

(و) د دعا الفاظ دري ځلي وئيل.

لحديث مسلم وابی داؤد ان رسول الله ﷺ كان يعجبه ان يدعو ثلاثا﴿۲﴾.

(ز) د قبليدلو جلتي نه كول حوصله او همت اوچت ساتل.

لحديث البخاری يستجاب للعبد ما لم يعجل﴿۳﴾.

(ح) په آخره كښې آمين وئيل لحديث ابی داؤد ختم بآمين فقد اوجب﴿۴﴾

(ط) آخره كښې په مخ لاسونه راښكل.

لحديث ابی داؤد قال عليه الصلاة والسلام فاذا فرغتم فامسحوا بها جوهكم﴿۵﴾

(ی) د حرامو نه بچ كيدل. لحديث مسلم مطعمه حرام و مشربه **حرام وملبسه حرام وغذی بالحرام فانی يستجاب لذلک رواه مسلم﴿۶﴾.**

(ک) په جمعې سره دعا كول حضرت موسى عليه السلام او هارون عليه السلام په هيئت اجتماعي سره دعا كړې وه الله (ج) فرمائي:

قد اجيبت دعوتكما، وفی تفسير القرطبی ص ۳۷۵ جلد ۸ عن ابی العاليه كان موسیٰ عليه السلام يدعو وهارون عليه السلام يؤمن﴿۷﴾

﴿۱﴾ (صحيح البخاری ص۹۳۸ جلد۲ باب ليعزم المسئلة فانه لا مكره له كتاب الدعوات)
﴿۲﴾ (سنن ابی داؤد ص ۲۲۰ جلد ۱ باب فی الاستغفار كتاب الصلاة)
﴿۳﴾ (صحيح البخاری ص۹۳۸ جلد ۲ باب يستجاب للعبد ما لم يعجل كتاب الدعوات)
﴿۴﴾ (سنن ابی داؤد ص ۱۴۲ جلد ۱ باب التأمين وراء الامام)
﴿۵﴾ (سنن ابی داؤد ص ۲۱۶ جلد ۱ باب الدعاء كتاب الصلاة)
﴿۶﴾ (مشكواة المصابيح ص ۲۴۱ جلد ۱ باب الكسب وطلب الحلال الفصل الاول)
﴿۷﴾ (تفسير قرطبی ص ۳۷۵ جلد ۸ سورة يونس آيت ۸۹ ركوع: ۱۴)

او پيغمبر عليه السلام په جمعې سره د دعا ترغيب وركړې دې:

كما رواه الحاكم وذكر فی كنز العمال قال النبی ﷺ لا يجتمع ملأ فيدعو بعضهم ويؤمن بعضهم الا اجابهم الله تعالىٰ وكما رواه الدارمی وذكره الحافظ فی الفتح ما اجتمع ثلاثة قط بدعوة الا كان حقا على الله ان لا يرد ايديهم﴿۱﴾

او علامه مرغيناني په هدايه كتاب الحج كښې ليكلې دی: والاجابة فی الجمع ارجیٰ﴿۲﴾

(ل) د قبليدلو په وختونو كښې دعا كول. دغه وختونه ډير دي خو دلته پنځه ذكر كيږي. (۱) د اذان وخت (۲) د صحيح جنګ په وخت كښې (۳) د باران په وخت كښې، كما فی حديث ابی داؤد ثنتان لا تردان الدعاء عندالنداء وعند **البأس حين يلحم بعضهم بعضا وفی رواية وتحت المطر﴿۳﴾**

(۴) د شپې په آخري حصه كښې (۵) د فرض مونځ نه پس،

كما فی حديث الترمذی قيل يا رسول الله ای الدعاء اسمع قال جوف الليل الاخر ودبر الصلوات المكتوبات﴿۴﴾.

د ذكر وغيره د پاره ټولګي جوړول: عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په هيئت اجتماعي سره ذكر كولو باندې انكار كړې دې. كما رواه الحاكم باسناده﴿۵﴾ نو د دې روايت دا معلوميږي چه ټولګي جوړول ناجائز دي د دې جواب دا دې چه پيغمبر عليه السلام په هيئت اجتماعي سره د دعا كولو ترغيب وركړې او دغه شان ئې په هيئت اجتماعيه سره د ذكر كولو ترغيب هم وركړې. كما فی حديث **الترمذی اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا، قالوا وما رياض الجنة قال حلق الذكر﴿۶﴾**

﴿۱﴾ (فتح الباری شرح صحيح البخاری ص۳۰۸ جلد ۱۴ باب التأمين)
﴿۲﴾ (هدايه على صدر فتح القدير ص ۳۶۹ جلد ۲ باب الاحرام كتاب الحج)
﴿۳﴾ وفی رواية تحت المطر رواه ابوداؤد والدارمی الا انه لم يذكر وتحت المطر. (مشكواة المصابيح ص ۶۶ جلد ۱ باب فضل الاذان واجابة الموذن الفصل الثانی)
﴿۴﴾ (سنن ترمذی ص ۱۸۸ جلد ۲ باب ماجاء فی جامع الدعوات)
﴿۵﴾ (مسند دارمی ص ۶۸ جلد ۱ باب فی كراهه اخذ الرای)
﴿۶﴾ (سنن ترمذی ص ۱۸۹ جلد ۲ باب ماجاء فی تهد التسبيح باليد)

وکما فی حدیث مسلم، ان رسول الله ﷺ خرج علی حلقة من اصحابه فقال ما اجلسکم ههنا قالوا، ذکر الله فی آخره اتانی جبرائیل علیه السلام فاخبرنی ان الله تعالیٰ یباهی بکم الملائکة ﴿۱﴾ وکما فی حدیث ملائکة سیاحین هم ای الذاکرون قوم لایشقی بهم جلیسهم ﴿۲﴾.

حدیث د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه موقوف دي او حدیث موقوف د حدیث مرفوع په مقابله کښې مرجوح او متروک وي. ﴿۳﴾ او یا داچه عبدالله بن مسعود رضی الله عنه د نیکو په شمارلو او دګناهونو شمارلو په پریخودلو باندې انکار کړې دې نه د ټولګو په جوړولو باندې،

کما فی سنن الدارمی ص ۶۱ جلد ۱ فقال عبد الله بن مسعود ما هذا الذی اراکم تصنعون قالوا یا عبد الرحمن حصی نعدبه التکبیر والتهلیل والتسبیح قال فعدوا سیأتکم فاناضامن ان لا یضیع من حسناتکم

اودا ممکنه ده چه عبدالله بن مسعود رضی الله عنه ددې فعل نه دخپل حیثیت نه په زیات اهتمام کولو باندې انکار کړې وي.

﴿۱﴾ (رواه مسلم، مشکواة المصابیح ص ۱۹۸ جلد ۱ باب ذکر الله والتقرب الیه الفصل الثالث)

﴿۲﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ ان لله ملائکة یطوفون فی الطرق یلتمسون اهل الذکر فاذا وجدوا قوما یذکرون الله تنادو ...... قال هم الجلساء لا یشقی جلیسهم رواه البخاری وفی روایة مسلم قال ان لله ملائکة سیارة فضلا یبتغون مجالس الذکر فاذا وجدوا مجلساً فیه ذکر قعدوا معهم ...... فیقول وله غفرت هم القوم لا یشقی بهم جلیسهم. (مشکواة المصابیح ص ۱۹۷ جلد ۱ باب ذکر الله والتقرب الیه)

وعن ابی هریرة او عن ابی سعید الخدری قال قال رسول الله ﷺ ان لله ملائکة سیاحین والارض فضلاعن کتاب الناس...... فیقول هم القوم لا یشقی لهم جلیس هذا حدیث حسن صحیح وقدروی عن ابی هریرة من غیر هذا الوجه. (سنن الترمذی ص ۱۹۹ جلد ۲ باب ای الکلام احب الی الله)

﴿۳﴾ قال العلامة السید شریف علی الجرجانی: المرفوع هو ما اضیف الی النبی ﷺ خاصة من قول او فعل او تقریر سواء کان متصلا او منقطعاً...... والموقوف وهو مطلقا ما روی عن الصحابی من قول او فعل متصلاً کان او منقطعاً وهو لیس بحجة علی الاصح الخ.
(الرسالة فی فن اصول الحدیث للسید شریف علی الجرجانی ص ۲،۳ الملحقه بالترمذی)

د لفظ دبر تشریح: د دبر الصلوة په دوه مطلوبونو باندې اطلاق کیږي یو د سلام نه مخکښې باندې، اودا مطلب واضح دې، ځکه چه دُبرشئ د یوڅیز روسته جز ته وئیلې شی، او دویم اطلاق روستو او د مونځ نه بهر باندې هم کیږي لکه چه د مسلم شریف په حدیث کښې راغلی دی. معقبات لا یخیب قائلهن دبر کل صلاة ثلاث وثلثون تحمیدة واربع وثلاثون تکبیرة. ﴿۱﴾.

او دغه شان دا حدیث په ترمذی شریف کښې هم راغلې دې.

فائده: دبر المکتوبات دفرضونه پس ته وائي که متصل وي او که منفصل وي د متصل پورې خاص نه دې ځکه چه پیغمبر علیه السلام د دعا او تسبیحاتو دواړو ترغیب په لفظ د (دبر) سره ورکړې او دا ناممکن ده چه دواړه عملونه په یو وخت کښې فرضونو پسې متصل اوکړې شي. که مخکښې شی دعا اوکړې نو تسبیحات به دبرالفرائض نه شي، او جمع بین التسبیحات والدعاء به دسنتو خلاف شي. او حال دا چه دا دهیچا قول هم نه دې، چه دعا مخکښې اوکړې شی او روسته به تسبیحات اوکړې شي یا ددې په عکس سره، په دیکښې یو هم د سنتو نه خلاف نه دي، نو معلومه شوه چه د فرضو او دعا فصل (جدا والې) په تسبیحاتو سره جائزدې، اودغه شان د فرضو او تسبیحاتو فصل په دُعا سره جائز دې نو لازمه شوه دا خبره چه لفظ دُبر دا تصال تقاضا نه کوي. نو چه کله د فرضو. او دُعا فصل په تسبیحاتو سره د دعا بعد المکتوبات د پاره مُضر نه دې ځکه چه تسبیحات سنن مرغوبه دي نو دغه شان به دفرضو او د عا فصل په سنت مونځ سره هم ضرر والا نه وي بلکه بالکل به هیڅ ضرر نه ورکوي. ځکه چه د سنت مونځ اتصال د فرضو سره دبر

﴿۱﴾ عن کعب بن عجرة قال قال رسول الله ﷺ معقبات لا یخیب قائلهن او فاعلهن دبر کل صلوٰة مکتوبة ثلث وثلثون تسبیحة وثلث وثلثون تحمیدة واربع وثلثون تکبیرة رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص ۸۹ جلد ۱ باب الذکر بعد الصلوات)

زيات دي په نسبت سره اتصال د تسبيحاتو فرضونو پورې او د قيامت په ورځ به سنت مونځ د فرضو قائم مقام جوړ يږي نه تسبيحات. فقهائي کرامو تصريح کړې ده چه کوم ذکر وغيره د مؤکد سنتو نه وروستو اوشي هغې ته به دبر المکتوبات وئيلې کيږي. علامه شامي په رد المحتار کښې فرمائي:

واما ما ورد من الاحاديث فى الاذكار عقيب الصلاة فلا دلالة فيه على الاتيان بها قبل السنة بل يحمل على الاتيان بها بعدها لان السنة من لواحق الفريضة وتوابعها ومكملاتها فلم تكن اجنبية عنها، فما يفعل بعدها يطلق عليه انه عقيب الفرائض، انتهىٰ (ص ۴۹۴ جلد ۱) ﴿۱﴾

او محقق ابن الهمام فتح القدير کښې فرمائي ﴿۲﴾.

وما ورد انه ﷺ كان يقول دبر كل صلاة لا اله الا الله وحده...... الى ان قال...... لا يقتضى وصل هذه الاذكار بل كونها عقيب السنة من غير اشتغال بما ليس هو من توابع الصلاة يصحح كونه دبرها، انتهىٰ (ص ۳۱۳ جلد ۱) ﴿۲﴾.

په هيئت اجتماعي سره دعا کول: په اهل علمو باندې دا خبره څه پټه نه ده چه پيغمبر علیه السلام په بعضې وختونو کښې په هيئت اجتماعي سره د جُمعې مبارکې په خطبه کښې دعا کړې په بخاري شريف (ص ۱۴۰ جلد ۱) کښې روايت دې.

فرفع رسول الله ﷺ يديه يدعو ورفع الناس ايديهم مع رسول الله ﷺ يدعون ﴿۳﴾

او بعضې وختونو کښې ئې انفرادي طور سره د سحرنه پس دعا کړې ده، يا ئې مخ قبلې طرف ته کړې،

كما روى الحاكم وابن ابى شيبه ان رسول الله ﷺ رفع يديه بعد ما سلم وهو مستقبل القبلة فقال، اللهم اخلص الوليد الى آخره (وذكر الحافظ ابن كثير فى تفسيره ص ۱۷۲ جلد ۳) او يا به مخ قوم طرف ته وو، كما روى ابن ابى شيبه فى مصنفه قال ابو الاسود صليت مع رسول الله ﷺ فلما سلم انحرف ورفع يديه ودعا ﴿۴﴾.

﴿۱﴾ (رد المحتار هامش الدر المختار ص ۳۹۱ جلد ۱ قبيل مطلب فى ما لو زاد على العدد الوارد عقب الصلاة)

﴿۲﴾ (فتح القدير ص ۳۸۳، ۳۸۴ جلد ۱ باب النوافل)

﴿۳﴾ (صحيح البخارى ص ۱۴۰ جلد ۱ باب رفع الناس ايديهم مع الامام فى الاستسقاء)

﴿۴﴾ وفى منهاج السنن: واما رفع الايدى عند الدعوات خارج الصلوٰة فقد ثبت باحاديث كثيرة قولية وفعلية فى الامهات الست وغيرها منها ما اخرجه ابن ابى حاتم وذكره الحافظ ابن كثير فى تفسيره ص ۱۷۲ جلد ۳ عن ابى هريرة ان رسول الله ﷺ رفع يديه...... (بقيه حاشيه په راروان مخ..)

د فرضو يا سنتو نه پس په هيئت اجتماعي سره د دعا کولو متعلق دا حاديثو ذخيره چپ ده. د دعا کولو متعلق هم روايت نشته او د نه کولو متعلق هم نشته. دينه عدم ذکر او عدم روايت وائي او که څوک دا دعوىٰ اوکړي چه پيغمبر علیه السلام دا دعا نه ده کړې نو هغه په پيغمبر علیه السلام باندې افتراء اوکړه. او دغه شان که څوک دا دعوىٰ اوکړي چه پيغمبر علیه السلام دا دعا کړې ده نو هغه هم افتراء اوکړه.

او که څوک دا وائي چه که دا دعائې کړې وې نو روايت شوې به وې نو دغه مخالف به دا اووائي که دا دعائې نه وې کړې نو دا نه کول به روايت شوې وو. لکه چه د اختر د مونځ د پاره اذان او اقامت نه دې شوې او دا نه کيدل روايت شوې دي. (كما فى رواية ابى داؤد ص ۱۶۹ وغيره) ﴿۱﴾ بهرحال په جَمعې سره د دې دعا متعلق او دغه شان د اللهُم انت السلام متعلق دعا کانو نه دا حاديثو ذخيره چپ ده او د عدمِ ذکر او ذکرِ د عدم په مينځ کښې فرق نه کول غباوت يا غوايت دي. ﴿۲﴾

(بقيه حاشيه) بعد ما سلم وهو مستقبل القبلة فقال اللهم اخلص الوليد بن الوليد الى آخر الدعاء وفى سنده على بن زيد بن جدعان وهو متكلم فيه والراجح انه لا ينزل عن درجة الحسن كيف وقال يعقوب هذا حديث صحيح وقال العجلى وابن عدى يكتب حديثه وقال ابن دقيق العيد، على بن زيد وان ضعف فقد ذكر بالصدق...... واما اخرجه ابن ابى شيبة فى مصنفه من حديث الاسود العامرى عن ابيه هو عبد الله بن حاجب بن عامر قال صليت مع رسول الله ﷺ الفجر فلما سلم انصرف ورفع يديه. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۷۲ جلد ۲ باب ما يقول اذا سلم)
(تفسير ابن كثير ص ۱۷۰ جلد ۱ سورة النساء آيت: ۹۸)

﴿۱﴾ عن ابن عباس ان رسول الله ﷺ صلى العيد بلا اذان ولا اقامة وابابكر وعمر او عثمان شك يحيىٰ. (سنن ابى داؤد ص ۱۷۰ جلد ۱ باب ترك الاذان فى العيد)

﴿۲﴾ حضرت لعلامه مفتي اعظم کفايت الله دهلوي رحمة الله عليه فرمائي چه که د شيخ (عبد الحق محدث دهلوي) مراد داوي لاس اوچتول او آمين آمين وئيل ثابت نه دي نو د هغې جواب دادې چه په احاديثو کښې د دې خبرې نه ذکر کيدل چه پيغمبر علیه السلام به دعا کښې لاس اوچتول د دې خبرې دليل نه دې چه لاس ئې نه اوچتول، ديو څيز په نه ذکر کولو سره د هغې عدم (نيشتوالې) نه لازميږي. ,,فان عدم الثبوت لايستلزم ثبوت العدم وهذا ظاهر جداً،، لکه چه د روايتونو نه دا نه دي ثابت شوي چه لاسونه ئې اوچتول نو دغه شان دا هم په يو روايت کښې نشته چه لاسونه ئې نه اوچتول. (کفايت المفتي ص ۳۴۸ جلد ۳ فصل سوم فرائض کے بعد دعا کی مقدار کياهے)

د پیغمبر علیه السلام په قول فعل او تقریر سره ثابت کار بدعت نه دي

د پیغمبر علیه السلام قول او تقریر ته حدیث وائي (۱) نو یو کار به هله د سنتو نه خلاف او بدعت وي چه نه د پیغمبر علیه السلام د قول نه ثابت وي او نه د فعل یا تقریر نه نو دا دعوی کول چه دا کار بدعت دي ځکه چه پیغمبر علیه سلام نه دي کړي غباوت یا غوایت دي.

د مونځ نه پس په هیئت اجتماعي سره دعا کول: د مونځ نه پس په هیئت اجتماعي سره دعا کولو نه د پیغمبر علیه السلام فعل چپ دي البته د پیغمبر علیه السلام قول ثابت دي هغه حدیث د د بر المکتوبات دي رواه الترمذي (۲) او په دي حدیث کښي نه د رفع الیدین ذکر شته او نه د حمد وصلوة او نه د آمین او په مخ لاس راښکل شته، او نه پکښي د انفراد او اجتماع ذکر شته لیکن قاعده دا ده چه ،،اذا ثبت الشي ثبت بادابه ولوازمه،، بهر حال په دي دعا کښي به ددې د آدابو لحاظ اوساتلي شي برابره خبره ده که دا دعا د فرضو نه پس وي او که د سنتو نه پس وي.

د دعا بعد السنت باره کښي د فقهاؤ اقوال:

په شرح شرعة الاسلام کښي ئي لیکلي دی:

ویغتنم بعد المکتوبة قبل السنة على ما روى عن البقالی (المعتزلی فی الاصول، الحنفی فی الفروع مثل صاحب الکشاف) من انه قال الافضل ان یشتغل بالدعاء ثم بالسنة، وبعد السنن والاوراد على ما روى عن غیره وهو المشهور المعمول فی زماننا فانه مستجاب بالحدیث (تعلیق الکوکب الدری ص ۲۹۱ جلد ۲) قلت ومثل قول البقالی مروی عن الامام

(۱) قال الشیخ عبد الحق الدهلوی: اعلم ان الحدیث فی اصطلاح جمهور المحدثین یطلق على قول النبی صلی الله علیه وسلم وفعله وتقریره ومعنى التقریر انه فعل احد او قال شیأ فی حضرته صلی الله علیه وسلم ولم ینکر ولم ینهه عن ذلک بل سکت وقرر.
(مصطلحات علم الحدیث الملحقه بالمشکواة المصابیح ص ۳ للشیخ عبد الحق الدهلوی)

(۲) قیل یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ای الدعاء اسمع قال جوف اللیل الاخر ودبر الصلوات المکتوبات. (سنن ترمذی ص ۱۸۸ جلد ۲ باب ماجاء فی جامع الدعوات)

جعفر الصادق فی الطبرانی (۱) پس د امام بقالي رحمه الله په نزد باندي د فرضونه پس دعا کول افضل دي او دیته د اکثر اکابرینو میلان دي او د جمهورو په نزد بعد السنن افضل ده، او فقهائي کرامو دا قول غوره کړي، د علامه ابن الهمام او ابن عابدین رائي مخکښي ذکر شوي ابن نجیم صاحب د بحر الرائق فرمائي:

لکن عندنا السنة مقدمة على الدعاء الذی هو عقب الفراغ (ص ۳۰۴ جلد ۸)

او صاحب د مراقي الفلاح علامه حسن شرنبلالي فرمائي:

ویستحب للامام بعد سلامه ان یتحول الی جهة یساره لتطوع بعد الفرض ویستحب ان یستقبل بعده ای بعد التطوع وعقب الفرض ان لم یکن بعده نافلة، یستقبل الناس...... ثم یدعون لانفسهم وللمسلمین رافعی ایدیهم ثم یمسحون بها وجوههم انتهی بحذف (الطحطاوی ص ۲۵۳ تا ۲۵۷)

او په ،الاشباه والنظائر کښي ابن نجیم او په شرحة اشباه کښي حموی فرمائي: (الاشتغال بالسنة عقیب الفرض افضل من الدعاء، ص۱۲۷، ۱۲۸)

صاحب د خلاصه الفتاوی علامه طاهر بن عبد الرشید البخاري فرمائي (بعد الفریضة الاشتغال بالسنة اولی من الاشتغال بالدعاء ص ۹۵ جلد ۱)

او علامه قسطلاني په ارشاد الساري شرح دبخاري کښي فرمائي:

وعند الحنفیة یکره له المکث قاعداً لیشغل بالدعاء لان القیام الی السنة بعد اداء الفریضة افضل من الدعاء والتسبیح والصلاة (ص ۱۴۴ جلد ۲).

په التزام او دوام کښي فرق: التزام د مالا یلزم او د یو څیز د هغې د حیثیت نه زیات اهتمام کول بد عات دي، الله تعالى نه هغې انصارو باندي انکار کړیدي چا چه د احرام پر حالت کښي خپلو کورونوته د شا طرفنه راتللو اهتمام کړي وو، الله تعالى فرمائي: ولیس البر بان تاتوا البیوت من

(۱) وفی السعایة نقلا عن المواهب للقسطلانی نقلا عن الحافظ بن الحجر اخرج الطبرانی من روایة جعفر بن محمد الصادق قال الدعاء بعد المکتوبة افضل من الدعاء بعد النافلة کفضل المکتوبة على النافلة.
(سعایه شرح هدایه ص ۲۵۸ جلد ۲ باب صفة الصلاة)

ظهورها ولکن البر من اتقی، واتوا البیوت من ابوابها (سورة البقرة) ﴿۱﴾

او عبدالله بن مسعود رضی الله عنه په هغه خلقو باندې انکار کړې وو کومو چه د مونځ نه پس ښي طرفته ګرځیدل لازم ګڼړل،

قال لا یجعل احدکم للشیطان شیأ من صلاته یری ان حقاً علیه ان لا ینصرف الا عن یمینه (بخاری ص ۱۱۸ جلد ۱) ﴿۲﴾

او ملا علي قاري رحمة الله علیه فرمائي:

من اصر علی امر مندوب وجعله عزما ولم یعمل بالرخصة فقد اصاب منه الشیطان من الاضلال (مرقاة ص ۳۵۳ جلد ۲) ﴿۳﴾.

التزام په دوه قسمه دې یو حقیقي دې چه یو څیز واجب نه وي او د لزوم او وجوب عقیده ئې اولري. اودا د نذر په صورت کښې جائز دې او د نذر نه علاوه مکروه او بدعت دې، دویم التزام حکمي دې. چه یو څیز واجب او لازم نه ګڼړي لیکن د خپل حیثیت نه ئې زیات اهتمام کوې لکه په عبدالله بن سلام رضی الله عنه باندې چه ازمائش راغلې وو او الله (ج) د هغې نه انکار اوکړو او دا آیت نازل شو.

یا ایها الذین آمنوا ادخلوا فی السلم کافة ولا تتبعوا خطوات الشیطان (بقرة) ﴿۴﴾

﴿۱﴾ (سورة البقرة پاره: ۲ رکوع: ۷ آیت: ۱۸۹)

﴿۲﴾ (صحیح البخاری ص ۱۱۸ جلد ۱ باب الانفتال والانصراف عن الیمین والشمال)

﴿۳﴾ (مرقاة المفاتیح شرح مشکواة المصابیح ص ۳۵۳ جلد ۲ باب الدعاء فی التشهد)

﴿۴﴾ قال العلامه حافظ عماد الدین ابن کثیر: یقول الله تعالیٰ امراً عباده المؤمنین به المصدقین برسوله ان یأخذو بجمیع عری الاسلام وشرائعه والعمل بجمیع اوامره وترک جمیع زواجره ما استطاعوا من ذلک...... وزعم عکرمه انها نزلت فی نفر ممن اسلم من الیهود وغیرهم کعبد الله بن سلام واسد بن عبید وثعلبة وطائفه استأذنوا رسول الله صلی الله علیه وسلم فی ان یسبتو وان یقوموا بالتوراة لیلاً فامرهم الله باقامة شعائر الاسلام والاشتغال بها عما عداها، وفی ذکر عبد الله بن سلام مع هؤلاء نظر، اذ یبعد ان یستأذن فی اقامة السبت وهو مع تمام ایمانه یتحقق نسخه ورفعه وبطلانه والتعویض عنه باعیاد الاسلام.

(تفسیر ابن کثیر ص ۳۲۴ جلد ۱ سورة البقرة آیت: ۲۰۸)

او دغه شان د انصارو آزمائش چه د (لیس البر ان تاتوالبیوت من ظهورها) ﴿۱﴾ سره ئې انکار نازل شو. البته په التزام او دوام کښې فرق کول ضروري دي، التزام بالمستحب ممنوع دې او دوام بالمستحب مطلوب دې.

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر العمل مادیم علیه وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم احب الاعمال الی الله ادومها وان قل، رواه البخاری ومسلم عن عائشة رضی الله عنها ﴿۲﴾

د التزام او دوام په مینځ کښې د عموم او خصوص من وجه نسبت دې کوم خلق په د فرضو یا سنتو نه پس همیشه دعا کوي او التزام ئې کوي نو هغوي د دوام او التزام دواړو مرتکب شو. او کوم کس چه د فرض یا سنتو نه پس کله کله دعا کوي او التزام کوي نو هغه التزام اوکړو او دوام نه. او کوم کس چه د فرضو یا سنتو نه پس همیشه دعا کوي لیکن نه ورته لازم وائي او په پریخو دونکي باندې انکار هم نه کوي نو هغه دوام اوکړو او التزام نه او د بدعت نه بچ شو البته د عوامو د اصلاح د پاره کله کله د فرضو او سنتو نه پس دعا نه کول مناسب دي چه په التزام کښې مبتلا نه شي.

د سنتو نه روستو درې ځلې دعا کول مباح ده:

حضور صلی الله علیه وسلم د زیارت القبور په وخت کښې درې ځلې دعا کړې.

کما فی مسلم (ص ۳۱۲ جلد ۱) جاء النبی صلی الله علیه وسلم البقیع فقام فاطال القیام ثم رفع یدیه ثلاث مرات ثم انحرف ﴿۳﴾

او د فرضو یا سنتو نه پس درې ځلې دعا کول نه مطلوب دي او نه ممنوع دي بلکه مباح کار دې او هر هغه مباح چه په هغې باندې د عوامو عقیده سنت جوړه شي هغه مکروه جوړیږي.

کما فی شرح الکبیر کل مباح یودی الیه ای الی اعتقاد الجهلة سنیتها فمکروه (۵۷۳) ﴿۴﴾

﴿۱﴾ (سورة البقرة پاره: ۲ رکوع: ۷ آیت: ۱۸۹)

﴿۲﴾ (مشکواة المصابیح ص ۱۱۰ جلد ۱ باب القصد فی العمل الفصل الاول)

﴿۳﴾ (صحیح مسلم شریف ص ۳۱۳ جلد ۱ فصل فی التسلیم علی اهل القبور والدعاء لهم)

﴿۴﴾ (غینة المستملی المعروف بالکبیری ص ۵۶۹ فصل فی مسائل شتیٰ)

د مونځ نه پس د څو معمولاتو باره کښې فقهي مسئلې

د کوم مونځ نه پس چه سنت نه وي نو دامام خو ښه ده چه په خپل ځائې کیني او که پاسي لیکن قبلې طرفته به د. اللهم انت السلا م (الخ) د مقدار نه زیات نه کیني. (بدائع) او د ترمذي شریف دحدیث په بنا باندې د سحر اود ماښام د مونځ د فرضو نه پس د اشهد ان لا اله الا الله...الخ.. لس ځلې وئیلو په مقدار باندې ناسته پکښې داخل نه ده. (مراقي الفلاح وطحاوی ص۲۵۲، ۲۵۳) او چه کله کیني نو د هغه خو ښه ده چه ښې طرفته مخ اړوي او که ګس طرفته او یا خلقو ته مخ کوي لیکن دا هله چه مخا مخ څوک مونځ کونکې نه وي. (بدائع) او د کوم مونځ نه پس چه سنت وي نو امام دې د اللهم انت السلام... الخ په مقدار کیني بیا دې سنت اوکړي. (مراقي الفلاح وطحطاوی ص۲۵۲) سنت دې هغه ځائې کښې نه کوي کوم ځائې کښې چه ئې فرض کړي وي (بدائع ص۱۶۱ جلد۱) البته که څوک مقتدي ئې د فصل (جداوالي) او انتظار نه پس دغه ځائې کښې سنت اوکړي نو دا جائز دي (حدیث ابوداؤد) ﴿۱﴾ (تمت المقالة فی الدعاء)

د فرض اوسنتوپه مینځ کښې کیناستل او اللهم انت السلام دواړه سنت دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فرضو او سنتو په مینځ کښې صرف دا کیناستل سنت دي او که نه د اللهم انت السلام لوستل هم په سنتو کښې شامل دي؟ بینوا توجروا

المستفتی: لعل مرجان هنګو.........۱۹۷۲ء۱۸۱۲۴

﴿۱﴾ عن الازرق بن قیس...... فقال الرجل الذی ادرک معه التکبیرة الاولیٰ من الصلوٰة یشفع فوثبت الیه عمر فاخذ بمنکبیه فهزه ثم قال اجلس فانه لم یهلک اهل الکتاب الا انهم لم یکن بین صلواتهم فصل فرفع النبی ﷺ بصره فقال اصاب الله بک یاابن الخطاب.
(سنن ابی داؤد ص ۱۵۱ جلد ۱ باب فی الرجل یتطوع فی مکانه الذی صلی فیه المکتوبة)

الجواب: دواړه سنت دي ﴿۱﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال ابن عابدین رحمه الله: (قوله الا بقدر اللهم) لما رواه مسلم والترمذی عن عائشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله ﷺ لا یقعد الا بمقدار ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذالجلال والاکرام واما ما ورد من الاحادیث فی الاذکار عقیب الصلاة فلا دلالة فیه علی الاتیان بها قبل السنة بل یحمل علی الاتیان بها بعدها لان السنة من لواحق الفریضة وتوابعها ومکملاتها فلم تکن اجنبیة عنها فما یفعل بعدها یطلق علیه ان عقیب الفریضة وقول عائشة بمقدار لا یفید انه کان یقول ذلک بعینه بل کان یقعد بقدر ما یسعه ونحوه من القول تقریبا فلا ینافی ما فی الصحیحین من انه ﷺ کان یقول فی دبر کل صلاة مکتوبة لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد وهو علی کل شئ قدیر اللهم لا مانع لما اعطیت ولا معطی لما منعت ولا ینفع ذا الجد من الجد وتمامه فی شرح المنیة.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۹۱ جلد ۱ مطلب هل یفارقة الملکان اداب الصلاة)

...

باب آداب الصلوة

د فرضو ادا کولو نه پس به امام سنت کوم ځائي کښې کوي؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بعضې خلق وائي د ماسپښین، ماښام او ماسخوتن مونځونو نه پس د امام د پاره په محراب کښې سنت کول مکروه دي، آیا دا خبره صحیح ده؟ بینوا توجروا،

المستفتي: ملک جهانزیب آفریدي دره آدم خیل کوهاټ...... ۳۰ اګست ۱۹۸۹ء

الجواب: دکومو فرضونو نه پس چه سنت وي نو د فرض کولو والا امام د پاره مستحب دي چه مخکښې شي یا روستو شي یا ښي طرفته شي یا ګس طرفته شي او یا کور ته لاړ شي ﴿۱﴾ فقط

د پټکي سره مونځ کول د ډېر ثواب ذریعه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د امام دپاره پټکي ضروري دې که نه؟ او دا هم واضحه کړئ چه د پټکي ترلو ثواب او یا درجې زیات دي ایا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا،

المستفتي: فضل کریم صوابي........۲۷\ذي قعده ۱۳۹۵ھ

الجواب: پټکي وهل د هر مسلمان د پاره د خیر کار دې او مستحب دي، خصوصاً دمونځ په وخت کښې د ډېر ثواب ذریعه ده.

کما فی الفردوس الدیلمی عن جابر رکعتان بعمامة خیر من سبعین رکعة بلا عمامة

﴿۱﴾قال الحصکفی: یستحب للامام التحول لیمین القبلة الخ و قال العلامه ابن عابدین رحمه الله: وان کان بعدها تطوع وقام یصلیه یتقدم او یتأخر او ینحرف یمینا او شمالاً او یذهب الی بیته فیتطوع ثمة. (ردالمحتار ص ۳۹۲ جلد ۱ مطلب فیما لو زاد علی العدد الوارد فی التسبیح عقب الصلاة آداب الصلاة)

وفیه ایضاً الصلوٰة فی العمامه عشر الاف حسنة کما فی کشف الحقائق ص۷۷ ﴿۱﴾ او د امام سره ددې خاص کول جهالت دې......وهو الموفق

اللهم انت السلام وئیلو وخت کښې لاس اوچتول

سوال: علمائې دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د اللهم انت السلام وئیلو وخت کښې لاسونه اوچتول بدعت دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: حبیب الله خان ایبټ آباد............ ۲۲\۳\۱۹۸۵

الجواب: فعل درسول ﷺ د اللهم انت السلام وئیلو وخت کښې د لاس اوچتولو نه خاموش دې ددې متعلق نه اثبات روایت شوې او نه نفي او دسکوت (چپوالي) نه نفي جوړول کم فهمي یا بد فهمي ده. وهو الموفق

د فرضو مونځ نه پس جهراً دعا کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فرض مونځ نه پس جهراً دعا کول پکاردي که په پټه، او مستحب کومه طریقه ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد سلیمان کراچي.........۱۲\جمادي الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب: دمونځ نه پس دامام په جهر سره دعا کول غوښتل او د مقتدیانو آمین وئیل جائز دي. (لحدیث ورد بذالک کما فی فتح الباری) ﴿۲﴾ لیکن مسبوق وغیره ته د تکلیف په وجه باندې ناجائز دي (حموي) ﴿۱﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾قال القاری: وکذا ما اورده الدیلمی من حدیث ابن عمر مرفوعاً: صلاة بعمامة تعدل خمسا وعشرین...... ومن حدیث انس مرفوعا الصلاة فی العمامة بعشرة آلاف حسنة قلت: مروی ابن عمر نقله السیوطی عن ابن عساکر فی جامعه الصغیر مع التزامه بانه لم یذکر فیه الموضوع. (الموضوعات الکبریٰ للقاری ص۱۴۷ رقم حدیث: ۵۶۳)

﴿۲﴾قال الحافظ ابن حجر العسقلانی: قوله (باب التامین) یعنی قول آمین عقب الدعا ذکر فیه حدیث ابی هریرة اذا امن القاری فأمنوا، والمراد بالقاری...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د پټکي شرعي حیثیت او مقدار

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه پټکې به صرف د مونځ د پاره وهلې کیږي او که په نورو وختونو کښې به هم سنت وي؟ ددې شرعي حیثیت څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: روح الامین فائنل شعبه نفسیات پشاور یونیورسټي

الجواب: پټکې د مونځ او بغیر د مونځ نه دواړو حالتونو کښې سنت دي(۱) د پټکي څه شرعي اندازه نشته البته پیغمبر علیه السلام درې نیم ګزه او شپږ ګزه دوه قسمه (مختلف رنګونو والا) استعمال کړي دي. (سعایه و زرقاني) وهو الموفق

(بقیه حاشیه) هنا الامام اذا قرأ في الصلاة ویحتمل ان یکون المراد بالقاری اعم من ذلک...... واخرج الحاکم عن حبیب بن مسلمة الفهری سمعت رسول الله ﷺ یقول: لا یجتمع ملأ فیدعو بعضهم ویؤمن بعضهم الا اجابهم الله تعالی. (فتح الباری شرح صحیح البخاری ص۳۰۸ جلد۱۳ باب التامین)

(۱) قال العلامة ابن عابدین: وفي حاشیة الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً وخلفاً علی استحباب ذکر الجماعة في المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قاریٔ. (ردالمحتار ص۴۸۸ جلد۱ مطلب في رفع الصوت بالذکر باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

(۲) پټکي تړل د رسول الله ﷺ په سنتو کښې یو سنت دې د پیغمبرانو او نیکانو خلقو د لباس حصه ده علامه قسطلاني لیکي. د رسول الله ﷺ یو پټکې وو چه هغې ته به ئې سحاب وئیلې او ددې پټکي لاندې به ئې په سر باندې تاؤ شوې ټوپۍ کینښودله. (المواهب مع زرقاني ص۹ جلد۵) او په شرح دمواهب کښې دي چه د پیغمبر ﷺ یو پټکې شپږ ګزه او یو دولس ګزه وو او په سعایه کښې دي چه ملاعلي قاري رحمه الله په خپله رساله عمامه کښې ذکر کړې چه څمونږ بعضې حنفي علماؤ ذکر کړې چه پیغمبر علیه السلام به همیشه کوم پټکې استعمالولو د هغې اوږد والې د اوو ګزه او په جُمعه او اخترونو کښې به ئې دولس ګزه پټکې وهلو. او ددې تائید د علامه جزري د قول نه هم کیږي چه هغه په تصحیح المصابیح کښې ذکر کړې دي.

حتی اخبرني من اثق به انه وقف علی شيء من کلام الشیخ محي الدین النووي ذکر فیه انه علیه السلام کان له عمامة قصیرة وعمامة طویلة وان القصیرة کانت سبعة اذرع والطویلة اثنی عشر.

(باقي حاشیه په راروانه صفحه)

د فرض د ادا کولو نه پس د اللهم انت السلام په مقدار کیناستل یا دا وئیل دواړه ثابت دي.

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د فرضو او سنتو په مینځ کښې د اللهم انت السلام په مقدار کیناستل سنت دي یا هم دا دعا وئیل سنت دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: لعل مرجان کوهاټ............ ۱۲۶رجب ۱۳۹۳ھ

(بقیه حاشیه) حافظ ابن القیم په زاد المعاد (ص۷۲ جلد۱) او ملاعلي قاري په مرقاة کښې او مجد الشیرازي وغیره سیر والؤ ذکر کړي دي چه پیغمبر علیه السلام به ځنګه ټوپۍ استعمالوله دغه شان به ئې عمامه هم استعمالوله نو پیغمبر علیه السلام پټکې اکثر د ټوپۍ دپاسه وهلو، او کله به ئې بغیر د پټکي نه صرف ټوپۍ هم پسر کوله، او بغیر د ټوپۍ نه به ئې پټکې هم وهلو او که دا اعتراض اوکړیشي چه په ترمذي کښې مرفوع روایت دې (ان فرق ما بیننا وبین المشرکین العمائم علی القلانس) نو د هغې یو جواب محدثینو دا ذکر کړې دې چه امام ترمذي وئیلې دي اسناده لیس بالقائم. او په منهاج السنن کښې دي چه دې حدیث کښې د پیغمبر علیه السلام په اعتجار باندې انکار مراد دې.

رسول الله ﷺ نه صرف په احرام کښې سرتور سر کیدل ثابت دي عام طور سره به د هغوي ﷺ په سر باندې پټکې یا ټوپۍ پرته وه. او دا د فرشتو سنت دي په (تفسیر ابن کثیر ص۵۲۳ جلد۱) کښې څو روایتونه ددې متعلق راغلې دي صحابه کرامو به هم خپل سرونه په ټوپۍ یا عمامه سره پټول د عبدالله بن عتیک او عبدالله بن عدي نه د هر یو دعمامې ذکر په بخاري شریف کښې راغلې دې، دغه شان د حدیثو په کتابونو کښې د انس بن مالک عمار بن یاسر او حضرت ابو الدرداء رضي الله عنه پشان صحابه کرامو د عمامې ذکر راغلې دې دغه شان د نورو صحابو دعمامې او شملې پریخودلو د کیفیت تذکره هم د حدیثو په کتابونو کښې موجود دي. د تابعینو او تبع تابعینو متعلق دعمامې استعمال روایت شوې دې ابن بطال مالکي رحمه الله فرمائي چه امام مالک بیان کړي دي چه هغوي یحیٰ بن سعید، ربیعه او ابن هرمند رحمه الله کښې هر یو پټکې وهونکې موندلې دي او زه د ربیعه په مجلس کښې ووم، په هغې کښې یودیرش شرکاء وو هر یو پټکې وهونکې وو. حضرت حسن بصري رحمه الله فرمائي چه قوم به په عمامه او ټوپۍ باندې سجده کوله. (بخاري ص۵۶ جلد۱) ازمرتب.

الجواب: دومره اندازه باندې فصل کول هم سنت دي او اللهم انت السلام یا نور ماثور ذکرونه وئیل هم سنت دي (لثبوت کلیهما بالحدیث) ﴿۱﴾ وهو الموفق

د سنتو او فرضو په مینځ کښې خوراک ښناک کول یا خبرې کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د سحر په مونځ کښې د فرضو او سنتو په مینځ کښې د ماسپښین دمونځ د سنتو او فرضو په مینځ کښې خوراک ښناک او خبرې کول جائز دي که نه؟ په دې سره د سنتو راګرځول لازم دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: مولوي نصیب خان حسن خیل شمالي وزیرستان... ۱۰ نومبر ۱۹۸۹

الجواب: د فرضو او سنتو په مینځ کښې دا کارونه د ثواب کمونکې دي لیکن راګرځولو باعث نه دي (شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۴۵۷ جلد ۱) ﴿۲﴾ وهو الموفق

په مونځ کښې د خشوع ختمیدلو د خطرې د وجې نه سترګې پټول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه که د توجه او خشوع ساتلو دپاره په مونځ کښې سترګې پټې کړې شي نو په دې کښې به څه قباحت وي که نه؟ بنیوا توجروا

المستفتي: عبدالحلیم بقلم خود.........۱۷/۱۱/۱۹۷۳ء

﴿۱﴾ وعن عائشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله ﷺ اذا سلم لم یقعد الا مقدار ما یقول اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذا الجلال والاکرام رواه مسلم.
وعن ثوبان رضی الله عنه قال کان رسول الله ﷺ اذا انصرف من صلوته استغفر ثلثا وقال اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذاالجلال والاکرام رواه مسلم.
(مشکوٰة المصابیح ص ۸۸ جلد ۱ باب الذکر بعد الصلوٰة الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ولو تکلم بین السنة والفرض لا یسقطها ولکن ینقص ثوابها، وقیل تسقط. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۰۳ جلد ۱ مبحث مهم فی الکلام علی الضجعة بعد سنن الفجر باب الوتر والنوافل)

الجواب: که د سترګو کهلاؤ ساتلو وخت کښې د خشوع ختمیدو خطره وي نو بندول یې جائز دي بلکه بهتر دي. (شامي ص ۶۰۴ جلد ۱) ﴿۱﴾ وهوالموفق

امام د پاره د پټکي مقدار

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د جمات د امام د پاره د پټکي مقدار کم نه کم څومره پکار دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: مثل زاده ترلاندي صوابي: ۱۲/۵/۱۹۷۹ء

الجواب: د پیغمبر علیه السلام پټکي مختلف قسمونه کښې وو لیکن سنت په هر یو پټکي سره اداکیږي لکه چه قمیص، څادر او لنګ هر څومره چه وي سنت پرې اداکیږي دا ضروري نه ده چه دمنقول په اندازه باندې وي. ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: وتغمیض عینیه للنهی الا لکمال الخشوع. (قوله الا لکمال الخشوع) بان خاف فوت الخشوع بسبب رؤیة ما یفرق الخاطر فلا یکره بل قال بعض العلماء انه الاولی ولیس ببعید حلیة وبحر. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۷۷ جلد ۱ مطلب اذا تردد الحکم بین سنة وبدعة کان ترک السنة اولی، باب ما یفسد الصلاة وما یکره فیها)

﴿۲﴾ العمامة ما اعتم بالرأس ولاحدلها شرعاً نعم ذکر فی شرح المواهب کانت له ﷺ عمامة قصیرة ستة اذرع وعمامة طویلة اثنا عشر ذراعاً وکما فی الطبرانی ولکن قال ابن حجر لا اصل له (مواهب ص ۹۹) وفی السعایة ذکر علی القاری فی رسالته فی العمامة ذکر بعض علماءنا الحنفیة ان العمامة التی کان یلبس دائما طولها سبعة اذرع والتی تلبس فی الجمعة والعیدین طولها اثنا عشرة ذراعا ویؤیده ما ذکره الجزری فی تصحیح المصابیح قد تتبعت الکتب وتطلبت من کتب السیر والتواریخ لا قف علی قدر عمامته ﷺ فلم اقف علی شیئ حتی اخبرنی من اثق به انه وقف علی شیئ من کلام الشیخ محی الدین النووی ذکر فیه انه علیه السلام کان له عمامة قصیرة وعمامة طویلة وان القصیرة کانت سبعة اذرع والطویلة اثنی عشر (مواهب) وقال الشیخ احمد عبد الجواد الدومی عن ابن القیم: لم تکن عمامته ﷺ کبیرة یوذی الرأس حملها ولا صغیرة لا تقی الرأس من حر ولا برد بل کانت وسطاً بین ذلک وخیر الامور الوسط (اتحافات ص ۱۵۵). ....(ازمرتب)

د عمامې د دوؤ شملو حکم

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د عما مې دوه شملې پريحودل جائز دي يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: حامد انور.................. ۱۹۷۵ء ۳۱۱۲۱

الجواب: بين الكتفين دوه عذبه (عذبه شمله عمامه) جائز دی ﴿۱﴾ (اشعة اللمعات شرح مشكوة). وهوالموفق

د عمامې د پاره درومال استعمال او د عمامې مقدار

سوال: ...ائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه نن صبا د رومال کوم رواج د... آيا ددې په سر باندې په تړلو سره د عمامې سنت ادا کيږي؟ او دغه شان د احاديثو په رڼا کښې دعمامې کم مقدار او زيات مقدار څومره ګزه پورې ثابت دې؟ او آيا عمامه صرف د امام د پاره سنت ده يا د مقتدي او منفرد د پاره هم؟ بينوا توجروا

المستفتي. حبيب ګل.............. ۱۹۷۴ء

الجواب: دا خبره دې واضحه وي چه عمامه پسر ول د هر مسلمان د پاره سنت دي (لثبوتها بالاحاديث القولية) او فقهائې کرامو دا د مونځ په مستحباتو

﴿۱﴾ وفى المنهاج: وكما ثبت ارسال العذبة بين الكتفين كذلک ثبت ارسالها من الجانب الايمن نحو الاذن فى حديث امامة، اخرجه الطبرانى فى الكبير ...... وكذلک ثبت ارخاء ها بين يدى المعتم ومن خلفه فى حديث عبد الرحمن بن عوف رواه ابوداؤد وفى اسناده شيخ مجهول وفى حديث ثوبان اخرجه الطبرانى فى الاوسط...... اعلم ان سدل الطرف الاسفل يسمى عذبة فى الاصطلاح واما غرز الطرف الاعلى وارساله من خلفه فيسمى عذبة لغة وهو ثابت فى رواية ابى الشيخ من رواية ابن عمر، كان رسول الله ﷺ يدير كور العمامة على راسه ويغرزها من وراءه ويرخى لها ذوابة بين كتفيه.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۱۲ جلد۵ باب سدل العمامة بين الكتفين)

کښې شمار کړې دي (كما في شرح الكبير ص ۳۲۴﴿۱﴾ په دې کښې د امام او غير امام حکم يو شان دې صرف د امام پورې خاص کيدل په څه دليل سره نه دي ثابت ﴿۲﴾ او دا خبره هم ده چه عمامه هرهغې کپړې ته وائې، چه د سر نه تاو کړې شى، كما في التعليق الممجد . اودا معنى په رومال کښې هم شته دې، لهذا د عربي لغت په رڼا کښې به دا عمامه وي، اګر چه څمونږ په لغت کښې ديته عمامه نه وئيلې کيږي. او دعمامې دپاره څه شرعاً مقدار نه دې مقرر نو د رومال په وړوکوالي باندې څه نقصان نه لازميږي. البته ملاعلي قاری په مرقاة کښې ليکلې دي. چه دپيغمبر عليه السلام وړه عمامه اووه شرعي ګزه وه، او لويه عمامه دولس شرعي ګزه وه ليکن په دې سره دا نه لا زميږي چه ددې خاص مقدار نه کمه زياته عمامه به مسنون نه وي. كما في الرداء و الازار. ﴿۳﴾ وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه حلبى: المستحب ان يصلى الرجل فى ثلثة اثواب ازار وقميص وعمامة ولو صلى فى ثوب واحد متوشحا به جميع بدنه كما يفعله القصار فى المقصرة جاز من غير كراهة...... ولكن فيه ترک الاستحباب.

(غنية المستملى ص ۳۳۷ فصل فيما يكره فى الصلاة)

﴿۲﴾ قال العلامه عبد الحئى اللكهنوى: وقد ذكروا ان المستحب ان يصلى فى قميص وازار وعمامة ولا يكره الاكتفاء بالقلنسوة ولا عبرة لما اشتهر بين العوام من كراهة ذلک.

(عمدة الرعايه على هامش شرح الوقايه ص ۱۹۸ جلد ۱ قبيل باب الوتر والنوافل)

وفى منهاج السنن: ان العمامة سنة ولها فضيلة مثل سائر السنن الزائدة واما روايات فضيلة الصلوٰة فيها خمسا وعشرين صلاة او سبعين صلاة وعشرة الاف حسنة فباطلة وموضوعة صرح به القارى وغيره.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۱۲ جلد۵ باب سدل العمامة بين الكتفين)

﴿۳﴾ وفى منهاج السنن: والعمامة هى ما اعتم بالرأس ولاحد لها شرعا نعم ذكر فى شرح المواهب كانت له ﷺ عمامة قصيرة ستة اذرع عمامة طويلة اثنا عشر ذراعا وفى السعاية ذكر على القارى فى رسالته فى العمامة ذكر بعض علماء نا الحنفية ان العمامة التى كان يلبس دائما طولها سبعة اذرع والتى تلبس فى الجمعة والعيدين ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

سجدې ته تللو وخت کښې به لاسونه په زنګونانو ږدې که زوړند به ئې ساتي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي. چه پیغمبر علیه السلام به کله د قومې نه سجدې ته تللو نو لاسونه به ئې په زنګونانو کیښودل یا زوړند به وو؟ څمونږ دپاره بهتره طریقه کومه ده چه په زنګونانو باندې لاس کیښودلې شي یا زوړند لاسونه وي؟ بینوا توجروا المستفتي: نامعلوم..... ۲۳\۸\۱۹۷۳ء

الجواب: د سجدې نه اوچتیدلو وخت کښې په پتونانو یا زنګونانو باندې ځان تینګول د حدیث او فقهې نه ثابت دي. ﴿۱﴾ لیکن سجدې ته تللو وخت کښې اعتماد کول ثابت نه دي لهذا د عذر نه بغیر داسې نه کول بهتر دي. وهو الموفق

ذکر اذکار د فرضو نه پس بهتر دي یا دسنتو نه پس؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د ماښام دمونځ نه پس

(بقیه حاشیه) طولها اثنتا عشرة ذراعا ویؤیده ما ذکر الجزری فی تصحیح المصابیح قد تتبعت الکتب وتطلبت من کتب السیر والتواریخ لاقف علی قدر عمامته صلی الله علیه وسلم فلم اقف علی شیٔ حتی اخبرنی من اثق به انه وقف علی شیٔ من کلام الشیخ محی الدین النووی ذکر فیه انه علیه السلام کان له عمامة قصیرة وعمامة طویلة وان القصیرة کانت سبعة اذرع والطویلة اثنی عشر انتهٰی. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص۲۳۷ جلد۱ باب مافی المسح علی الجوربین والعمامة)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: ویکره للنهوض علی صدور قدمیه بلا اعتماد وقعوده استراحة، قال ابن عابدین: (قوله بلا اعتماد) ای علی الارض قال فی الکفایة اشاربه الی خلاف الشافعی فی موضعین احدهما یعتمد بیدیه علی رکبتیه عندنا وعنده علی الارض والثانی الجلسة الخفیفة قال شمس الائمة الحلوانی الخلاف فی الافضل حتی لوفعل کما هو مذهبنا لا بأس به عند الشافعی ولو فعل کما هو مذهبه لا بأس به عندنا کذا فی المحیط. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۳۷۴ جلد۱ باب آداب الصلاة)

درې ځلور ځلې کلمه شریفه او لوستله او آیة الکرسي وغیره بیا دهغې نه پس م دعا اوغوښتله او دهغې نه پس مې سنت ادا کړل نو آیا دا صحیح ده که د فرضو نه پس سمدستي سنت کول ضروري دي؟ بینوا توجروا
المستفتي: علي شاه.......۱۹ مارچ ۱۹۷۵

الجواب: د سنتو نه پس افضل دي ﴿۱﴾ البته فرضو پسې سمدستي لوستل هم جائز دي، وهو الموفق

د امام د پاره (ربنا لک الحمد) وئیل اونه وئیل دواړه جائز دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه امام به د سمع الله لمن حمده نه پس (ربنا لک الحمد) وائی که نه؟ که اووائی نو په مونځ کښې ورسره فرق راځي که نه؟ بینوا توجروا، المستفتي: عزیز الحق پوسټ بکس نمبر ۱۴۲۱ جده سعودي عرب

الجواب: امام د سمع الله لمن حمده نه پس ربنا لک الحمد وئیلې شي. څمونږ مذهب کښې دې مسئلې کښې اختلاف دې دې کښې توسع ده ډیرو فقهاؤ وئیلو ته ترجیح ورکړې ده. ﴿۲﴾ وهو الموفق

د امام نه د پټکي دو هلو او مونځ ورکولو مطالبه کول صحیح نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې د خلقو په مخکښې دا اووائي چه په سر باندې پټکې کیښودل د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنت دي او کوم علماء چه په سر باندې پټکې نه ږدي هغه لعنتیان او خبیثان دي،

﴿۱﴾ قال العلامه حسن بن عمار الشرنبلالی: قال الکمال عن شمس الائمة الحلوانی انه قال لابأس بقراءة الاوراد بین الفریضة والسنة فالاولیٰ تاخیر الاوراد عن السنة، فهذا ینفی الکراهة. (مراقی الفلاح شرح نورالایضاح ص۲۱۳ فصل فی صفة الاذکار)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: (قوله لغیره) ای لمؤتم ومنفرد لکن سیأتی ان المعتمد ان المنفرد یجمع بین التسمیع والتحمید وکذا الامام عندهما وهو روایة عن الامام جزم بها الشرنبلالی فی مقدمته. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۳۵۳ جلد۱ باب صفة الصلاة)

ددې ویبونکي څه حکم دې؟ څکه چه څمونږ په معاشره کښې اکثر علماء پټکي نه وهي بلکه اکثر ټوپۍ یا قراقلي اچوي؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرزاق پی او ایف واه کینټ...... ۱۹۹۱ء ۱۱/۱۱/۹

الجواب: عمامه تړل سنت رسول ﷺ او سنت ملائکه دي. ﴿۲﴾ او ددې تړل د هر مسلمان د پاره سنت زائده او مستحب دي. ﴿۳﴾ د علمائې کرامو یا ائمه کرامو پورې ددې خاص کول غلطي ده﴿۴﴾ البته د کپړې او څرمنې ټوپۍ

﴿۱﴾ فی منهاج السنن: ان العمامة سنة ولها فضیلة مثل سائر السنن الزائدة واما روایات فضیلة الصلوٰة فیها خمساً وعشرین صلاة او سبعین صلاة وعشرة آلاف حسنة فباطلة وموضوعة صرح به القاری وغیره، وتمام هذه المسائل فی التحفة الاحوذی.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۱۲ جلد۵ باب سدل العمامة بین الکتفین)

﴿۲﴾ قال العلامه حافظ ابن کثیر: (قوله من الملائکة مسومین) قال معلمین وکان سیما الملائکة یوم بدر عمائم سود ویوم حنین عمائم حمر وروی من حدیث حصین بن مخارق عن سعید عن الحکم عن مقسم عن ابن عباس قال لم تقاتل الملائکة الا یوم بدر...... عن ابن عباس قال کان سیما الملائکة یوم بدر عمائم بیض قد ارسلوها فی ظهورهم ویوم حنین عمائم حمر ......حدثنا هشام بن عروة عن یحیٰ بن عباد ان الزبیر رضی الله عنه کان علیه یوم بدر عمامة صفراء مقجرابها فنزلت الملائکة علیهم عمائم صفر.
(تفسیر ابن کثیر ص ۵۲۳ جلد ۱ سوره آل عمران آیت ۱۲۵)

﴿۳﴾ قال فی شرح الوقایه: السنة ما واظب النبی علیه السلام علیه مع الترک احیانا فان کانت المواظبة المذکورة علی سبیل العبادة فسنن الهدیٰ وان کانت علی سبیل العادة فسنن الزوائد کلبس الثیاب والاکل بالیمین وتقدیم الرجل الیمنیٰ فی الدخول ونحو ذلک.
(شرح الوقایه ص ۶۹ جلد ۱ الولاء والتیامن فی الوضوء کتاب الطهارة)

﴿۴﴾ قال العلامه حسن بن عمار بن علی: والمستحب ان یصلی فی ثلاثة اثواب ازار وقمیص وعمامة وقال الزیلعی والافضل ان یصلی فی ثوبین لقوله علیه السلام اذا کان لاحدکم ثوبان فلیصل فیهما یعنی مع العمامة لانه یکره مکشوف الرأس.
(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ص ۲۲۹ باب شروط الصلوٰة وارکانها)

باندې کفایت کول جائز دي. ﴿۱﴾ او کوم سړې چه ئې بالکل پرېږدي یا د سپکوالي او بې پرواهي او ناراستئ په وجه ئې بالکلیه پرېږدي نو هغه د بیهقي د حدیث ,, لعنتهم ولعنهم الله وکل نبی یجاب والتارک لسنتی،، په وجه باندې ملعون دي ﴿۲﴾

نوټ: د ماحول او معاشرې په وجه باندې سنت رسول پرېخودل د ضعیف ترین ایمان علامت دي. فقط

﴿۱﴾ وقال فی منهاج السنن: فی الغرائب رجل صلی مع قلنسوة ولیس فوقها عمامة او شئ آخر یکره وما ذکره الفردوس الدیلمی عن جابر رکعتان بعمامة خیر من سبعین رکعة بلا عمامة، وبالجملة ان ترک العمامة ترک الاولیٰ نعم جاز ترک مالایکون مطلوباً شرعا عند مصلحة العوام.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۲۵ جلد۲ باب ماجاء فی الصلوٰة فی الثوب الواحد)

﴿۲﴾ وقال فی منهاج السنن: ذکر العلی القاری ایضا والمجد الشیرازی وغیرهما من ارباب السیر ان النبی ﷺ کان یلبس القلانس تحت العمائم وبغیر العمائم ویلبس العمائم بغیر القلانس انتهیٰ، فان قیل قد روی الترمذی مرفوعا ان فرق ما بیننا وبین المشرکین العمائم علی القلانس قلنا قال الترمذی اسناده لیس بالقائم وقیل قصده ﷺ الانکار علی الاعتجار. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۳۷ جلد ۱ باب ماجاء فی المسح علی الجوربین والعمامة)

قال العلامه عبد الحئی اللکهنوی: وقد ذکروا ان المستحب ان یصلی فی قمیص وازار وعمامة ولایکره الاکتفاء بالقلنسوة ولا عبرة لما اشتهر بین العوام من کراهته ذلک. (عمدة الرعایه علی هامش شرح الوقایه ص ۱۹۸ جلد ۱ قبیل باب الوتر النوافل)

....

....

باب تسوية الصفوف

آیا یو نابالغ به د بالغینو په صف کښې اودریږي؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه کله د بالغینو په صف کښې ځائې وي او نابالغ یواځې وي نو د بالغینو په صف کښې او دریدلې شي؟ بینوا توجروا

المستفتي: کرک استاد بهرت بنوں.....٢٠١١١١٩٧٥

الجواب: دا نابالغه د بالغینو په صف کښې اودریدلې شي. (کما في الدر المختار) ﴿١﴾ وهو الموفق

په مخکښې ځائې قبضه کول او قرآن ته د شاکولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه (١) چه یو کس د پاره د جمات په اولني صف کښې رومال یا تو پئ کیښنودل د ځائې قبضه کولو د پاره څنګه دي. (٢) په مخکښې صف کښې مونځ ګزارناست دي او زید روستو صف کښې ناست دې په قرآن مجید کښې تلاوت کوي چه د هغې په وجه د خلقو شاګانې قرآن مجید طرفته کیږي نو آیا د زید دا طریقه جائز ده؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبد الرحمان، حمید علي پارک اچره لاهور.....٨١٩١١٩٨٧

جواب (١) دا منع نه دي البته څوک د خپل ځائې نه پاځول مکروه دي. ﴿٢﴾

﴿١﴾ قال الحصكفي ثم الصبيان ظاهره تعددهم فلو واحداً دخل الصف. (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ٤٢٢ جلد ١ مطلب في الكلام على الصف الاول)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن عابدين : (قوله وليس له) قال في القنية له في المسجد موضع معين يواظب عليه وقد شغله غيره قال الاوزاعي له ان يزعجه وليس له ذلك عندنا، اى لان المسجد ليس ملكا لاحد بحر عن النهاية قلت ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

(٢) قران مجید او دیني کتابو نو طرفته ښپې خورول مکروه دي شا کول ورته مکروه نه دي. ﴿١﴾ وهو الموفق

د سختې ګرمئ دوجې نه اولني صف پریخودل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه د یو جمات په یو حصه باندې چت دې او جنوبي حصه بغیر د چت نه ده اوس یو مشر عالم دین خلق په زور باندې په ګرمئ کښې په اولني صف کښې په اودریدو باندې مجبور کوي چه د اولني صف فضیلت زیات دې او حال دا چه ګرمي هم سخته ده نو دې صورت کښې به مقتدیان څه کوي؟ بینوا توجرو

المستفتي: فضل حلیم بو نیر.....٢٩١٧١١٩٧٨

الجواب: د سختې ګرمئ د وجې نه د جماعت پریخودل هم جائز دي ﴿٢﴾ نو اولني صف پریخودل به ولې جائز نه وي؟ البته چه کله ګرمي د برداشت قابله وي نو د اولني صف فضیلت حاصلول پکار دي. (لان من ابتلى ببليتين فليختر اهونهما). فافهم

(بقيه حاشيه) وينبغي تقييده بما اذا لم يقم عنه على نية العود بلا مهلة كما لو قام للوضوء مثلا ولا سيما اذا وضع فيه ثوب لتحقق سبق يده تأمل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ٤٩٠ جلد ١ قبيل باب الوتر والنوافل)

﴿١﴾ وفي الهندية: مد الرجلين الى جانب المصحف ان لم يكن بحذائه لا يكره وكذا لو كان المصحف معلقا في الوتد وهو قد مد الرجل الى ذلك الجانب لا يكره كذا في الغرائب. (فتاوى عالمگيريه ص ٣٢٢ جلد ٥ الباب الخامس في آداب المسجد والقبلة والمصحف الخ)

﴿٢﴾ قال الحصكفي: ولا (يجب الجماعة) على من حال بينه وبينها مطر وطين وبرد شديد قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله وبرد شديد) لم يذكر الحر الشديد ايضا ولم ارمن ذكره من علمائنا ولعل وجهه ان الحر الشديد انما يحصل غالبا في صلاة الظهر وقد كفينا مؤنته بسنية الابراد نعم قد يقال لو ترك الامام هذه السنة وصلى في اول الوقت كان الحر الشديد عذرا تأمل.

(ردالمحتار ص ٤١١ جلد ١ باب الامامة)

قسم كښې حانث كيدلو واله سره په صف كښې مونځ كول جائز دي

سوال: علمائې كرام دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه يو سړې د جمعې د مونځ نه پس په جمات كښې قسم اوخوړولو چه فلانكې كار به كووم. اوس هغه د قسم نه خلاف كوي او هغه كار نه كوي. نو آيا ده سره په يو صف كښې د جمعې مونځ كول جائز دي؟ بينوا توجروا

المستفتي: زردار خان حويليان هزاره..... ۱۴۱۸۱۱۹۷۲

الجواب: داهل سنت والجماعت دا مسلک دې چه دګناه په وجه باندې نيكئ ته نقصان نه رسيږي﴿۱﴾. او دګناه په وجه باندې څوک د نيک كار نه بندول ګناه ده. لهذا ددې وعدې خلاف كونكې سړې مونځ صحيح دې او دې د جمات نه ويستل او صف نه ويستل لويه ګناه ده ددې نه بچ كيدل ضروري دي. البته د فاسقانو سره تعلقات ختمول پكار دي چه هغوي د خپلو كارونو نه واپس شي او تو به اوباسي. فقط

د جمات په ډكيدلو باندې د سړک بل طرفته صفونه جوړول

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه كه جمات د خلقو نه

﴿۱﴾قال الامام نعمان بن ثابت: نقول المسئلة مبينة مفصلة: من عمل حسنة بشرائطها خالية عن العيوب المفسدة والمعانى المبطلة ولم يبطلها حتى خرج من الدنيا فان الله تعالىٰ لا يضيعها بل يقبلها منه ويثيبه عليها وما كان من السيئات دون الشرک والكفر ولم يتب عنها حتى مات مؤمنا فانه فى مشيئة الله تعالىٰ ان شاء عذبه وان شاء عفاعنه ولم يعذبه بالنار ابداً، قال الملا على قارى فى شرحه: وفى اقتصار حكم الامام الاعظم رحمه الله على الرياء والعجب دون سائر الآثام اشعار بان باقى السيئات لا تبطل الحسنات بل قال الله تعالىٰ: ان الحسنات يذهبن السيئات وذلک للحديث القدسى سبقت رحمتى غضبى.
(شرح القارى على الفقه الاكبر ص۷۷، ۷۸ الطاعات بشروطها مقبولة الخ)

ډک شي او دجمات مشرقي طرفته په څوارلس فټه كښې متصل سړک دې خلق دومره فاصله پريږدي او بل طرفته صفونه جوړوي نو ددې خلقو د اقتداء څه حكم دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: مولوى محمد وزيربټګرام هزاره..... ۱۲۳صفر ۱۴۰۱ھ

الجواب: دې خلقو باندې ضروري ده چه دا فاصله ډكه كړي او مونځ اوكړي ګني نو اقتداء به ئې صحيح نه وي.

لما فى الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص۵۴۷ جلد ۱ ويمنع من الاقتداء طريق تجرى فيه عجلة او نهر...... يسع صفين فاكثر الا اذا اتصلت الصفوف فيصح مطلقا﴿۱﴾

او كه په عيدګاه كښې داسې فاصله وي نو اداكيږي (لما في الهنديه ص ۸۷ جلد ۱)﴿۲﴾ وهو الموفق

په صفونو كښې د بوډاګانو، ځوانانو، ماشومانو اوښځو ترتيب

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائي چه په مونځ كښې به په اولني صف كښې بوډاګان بيا ځوانان بيا ماشومان او په آخري صف كښې به ښځې اودريږي ددې شرعي څه ثبوت دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: ولي الله تبوک سعودي عرب. ۱۴۰۲

الجواب: دا مسئله صحيح ده په حديث شريف كښې راغلي دي (ليلنى منكم اولوا الاحلام والنهى ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم، رواه مسلم) ﴿۳﴾ نو اهل

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص۴۳۳ جلد ۱ باب الامامة مطلب الكافى للحاكم جمع كلام محمد فى كتبه التى هى ظاهر الراوية)

﴿۲﴾ وفى الهنديه: وفى مصلى العيد الفاصل لا يمنع الاقتداء وان كان يسع فيه الصفين او اكثر. (فتاوىٰ هنديه ص۸۷ جلد ۱ الفصل الرابع فى بيان ما يمنع صحة الاقتداء وما لايمنع)

﴿۳﴾ (مشكواة المصابيح ص۹۸ جلد ۱ باب تسوية الصف الفصل الاول)

علم او اهل عقل به درجه په درجه صفونه جوړوي مثلاً اول سړي بالغان بیا نابالغه وغیره ﴿۱﴾

په شاتني صف کښې یواځې اودریدل اود مخکښې صف نه سړې راروستو کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې کله اولنې صف ډک شي اوروستو یو مونځ ګذار راشي د دویم د راتللو امید نه وي نودې صورت کښې د اولني صف نه مونځ کونکي شاته رابنکل ضروري دي که نه؟ او که دغه شان اونه کړي نوځان له اودریدل مکروه تحریمي دي یا تنزیهي؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق نشتر آباد راولپنډي..... ۱۲\۱۲ ذي الحجه ۱۳۸۹ھ

الجواب: په دې زمانه کښې بهتر داده چه یواځې اودریږي. (فلیراجع الی الشرح الکبیری ص۳۱۷﴿۲﴾ وردالمحتار ص۶۰۵ جلد۱، ناقلاً عن القنیه) اوبعضې فقهاؤ فرمائیلې دي چه که په صف کښې څوک پوهه سړې ووهغه دې راروستو کړی ګینی یواځې دې اودریږي. (ردالمحتار ص ۵۰۶)﴿۳﴾ اوداصل حکم متعلق تصریح ملاؤ نه شوه. لیکن ظاهري طور سره کراهت تنزیهي معلو میږي ځکه چه د خالي والي موجود کیدلو سره سره هم پیغمبر علیه لسلام د مونځ راګرځولو حکم نه دې کړې نود فُرجې (خالي والي) نه موجودیدلو وخت کښې به حکم اسان وي. فقط

﴿۱﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله : الرجال ثم الصبیان ثم الخناثی ثم النساء. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۲۲ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾قال العلامة الحلبی رحمه الله: والقیام وحده اولی فی زماننا لغلبة الجهل علی العوام فاذاجره یفسد صلوته انتهیٰ. (الشرح الکبیر ص ۳۴۹ فصل فی بیان ما الذی یکره فعله فی الصلاة)

﴿۳﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وقد منا کراهة القیام فی صف فیه فرجة بل یجذب احدامن الصف ذکره ابن الکمال لکن قالوا فی زماننا ترکه اولیٰ فلذا قال فی البحر یکره وحده الا اذا لم یجد فرجة (قوله وقد منا) ای فی باب الامامة عند قوله ویصف الرجال حیث قال ولو صلی علی رفوف المسجدان وجد فی صحنه مکانا کره کقیامه فی صف خلف صف فیه فرجة، ولعله یشیر بذلک الی انه لو لا العذر المذکور کان انفراد المأموم مکروها (قوله لکن قالوا) القائل صاحب القنیة فانه......

(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

امام پسې چه صف پوره شي نو دویم صف کښې یواځې اودریدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي جه که د پیش امام شاته یو صف پوره شي نو مقتدي په دویم صف کښې یواځې اودریدلې شي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: محمد سلیم صدیقي پوسټ نمبر ۶۳۰ مسقط عمان..... ۵\۱۱\۱۹۷۴

الجواب: په صف کښې یواځې اودریدل مکروه دي ﴿۱﴾ لیکن مونځ صحیح دې. لحدیث زادک الله حرصاً ولا تعد ﴿۲﴾ ولم یامره بالاعادة ههنا ﴿۳﴾. فافهم. وهوالموفق

(بقیه حاشیه) عزا الی بعض الکتب اتی جماعة ولم یجد فی الصف فرجة قیل یقوم وحده ویعذر وقیل یجذب واحدا من الصف الی نفسه فیقف بجنبه والاصح ماروی هشام عن محمد انه ینتظر الی الرکوع فان جاء رجل والاجذب الیه رجلا او دخل فی الصف ثم قال فی القنیة والقیام وحده اولیٰ فی زماننا لغلبة الجهل علی العوام فاذا جره تفسد صلاته. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۷۸ جلد ۱ باب من یفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی: وقد منا کراهة القیام فی صف خلف صف فیه فرجة للنهی وکذا القیام منفرداً وان لم یجد فرجة بل یجذب احداً من الصف ذکره ابن الکمال لکن قالوا فی زماننا ترکه اولیٰ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۴۷۸ جلد ۱ باب مکروهات الصلاة)

﴿۲﴾ وعن ابی بکرة انه انتهیٰ الی النبی صلی الله علیه وسلم وهو راکع فرکع قبل ان یصل الی الصف ثم مشی الی الصف فذکر ذلک للنبی صلی الله علیه وسلم فقال زادک الله حرصا ولا تعد رواه البخاری. (مشکواة المصابیح ص ۹۹ جلد ۱ الفصل الاول باب الموقف)

﴿۳﴾ قال العلامه علی بن سلطان محمد: ذهب الجمهور الی ان الانفراد خلف الصف مکروه غیر مبطل وقال النخعی وحماد وابن ابی لیلی ووکیع واحمد مبطل والحدیث حجة علیهم فانه علیه السلام لم یأمره بالاعادة ولو کان الانفراد مفسداً لم تکن صلاته منعقدة لاقتران المفسد بتحریمتها.

(مرقاة المفاتیح شرح مشکواة ص ۱۸۵ جلد ۳ قبیل الفصل الثانی باب الموقف)

په جماعت کښې د مونځ ادا کونکي مخې ته د جماعت نه بهر یا دننه د تیریدلو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې په جماعت کښې دننه یا په صحن (غولي. انگړ) کښې مونځ کوي او دویم سړې د جماعت نه بهر لږې مخامخ تیریږي آیا هغه به گناه گاروي او دغه شان د جمات او غیر جمات څه فرق شته دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: حبیب الله. ۳۰۱۳۱۷۴

الجواب: محقق ابن همام دا غوره کړې چه په جمات او غیر جمات کښې فرق نشته یعني په جمات کښې هم لږ لرې تیریدل جائز دي (ای ما لایقع علیه بصر المصلی الخاشع) (کمافی فتح القدیر ص۲۸۸ جلد۱) ﴿۱﴾ وهو الموفق

که یو کس په اولنې صف کښې سنت شروع کړل او جماعت اودریدلو نو څه به کوي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چې یو سړې په اولنې صف کښې سنت شروع کړې او لږ ساعت پس جماعت اودریږي او س صف خو یو دې نو دا سړې به سنت پوره کړې او جماعت کښې به شریک شي یا سنت پریږدي شاته لاړ شي سنت اوکړي بیا په فرض جماعت کښې شریک شي؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبد الغني.... ۳ جون ۱۹۷۵

﴿۱﴾ قال العلامة ابن الهمام: وفی النهایة الاصح انه ان کان بحال لو صلی صلاة الخاشعین نحو ان یکون بصره فی قیامه فی موضع سجوده وفی موضع قدمیه فی رکوعه والی ارنبة انفه فی سجوده فی حجره فی قعوده والی منکبه فی سلامه لا یقع بصره علی المار لا یکره ومختار السرخسی مافی الهدایه وما صحح فی النهایة مختار فخر الاسلام رجحه فی النهایة. (فتح قدیر ص ۳۵۴ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

الجواب: سنت دې اوکړي او امام سره دې شریک شي. (ردالمحتار) ﴿۱﴾ وهوالموفق

په صفونو کښې د اوګو او ګیټو ملاوهلونه مراد برابرول دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په مونځ کښې ګیټې او اوګې ملاوهل پکار دي یا بغیر د ملاوولو نه اودریدل پکار دي؟ او حال دا چه دا دواړه په یو وخت کښې ملاوول ګران دي؟ بینوا توجروا

المستفتي: غلام حیدر چارسده...

الجواب: صفونه نیغ ساتل مطلوب دي او کومو روایتونو کښې چه کعب د کعب سره او ګه د اوګې سره او رکبة د رکبة سره د ملاؤولو حکم راغلې دې د هغې نه مراد برابرول دي دا نه چه حقیقي معنی ئې مراد ده.

لانها متعذر فی آنٍ واحد، فافهم ﴿۲﴾ وفی البحر ص ۳۵۳ جلد ۱ وینبغی للقوم اذا قاموا الی الصلوٰة ان یترصوا ویسدوا الخلل ویسووا بین مناکبهم فی الصفوف ﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: قال فی شرح المنیة والا وجه ان یتمها لانها ان کانت صلاة واحدة فظاهر الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۵۲۸ جلد ۱ قبیل مطلب فی کراهة الخروج من المسجد بعد الاذان باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: واما الزاق المنکب بالمنکب والرکبة بالرکبة والکعب بالکعب فالمراد منه المحاذاة دون المعنی الظاهر بدلیل مارواه ابوداؤد وحاذوا بین المناکب وحاذوا بالاعناق...... واما ما یفعله اهل الظاهر من حمل الا لزاق علی الحقیقة فلا سلف لهم فیه علی ان الزاق الکعب بالکعب والرکبة بالرکبة والمنکب بالمنکب حقیقة فی وقت واحد عسیر جداً بل محال.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۱۰۳ جلد۲ باب ماجاء فی اقامة الصفوف)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۵۳ جلد ۱ باب الامامة)

بغیر د ضرورت نه صفونه پریخودل او د امام نه لرې اودریدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه یو سړې جمات ته راشي او د امام په اقتداء کښې نیت اوتړي خو صف پریږدي او ځان له اودریږي نو ددې کس د مونځ څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: عبدالرحیم پیښور ښار

الجواب: که دا سړې صفونه پریږدي او یواځې د امام اقتداء کوي نو دده مونځ جائز خو خلاف اولی دې.

کما فی الهندیه ص۸۸ جلد۱ ولو اقتدیٰ بالامام فی اقصی المسجد والامام فی المحراب فانه یجوز کذا فی شرح الطحاوی وان قام علی سطح داره المتصل بالمسجد لا یصح اقتداءه ﴿۱﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص۸۸ جلد۱ الفصل الرابع فی بیان مایمنع صحة الاقتداء وما لا یمنع)

....

باب الامامة

فصل فی الجماعة

تارک الجماعت فاسق او منافق دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جمات کښې روزانه اذان کیږی اود کلی خلق اذان اوری اوجمات ته حاضری نه کوی اود اذان د مطلب اومقصد نه هم خبر دی. د دا سې خلقو دپاره شرعی حکم څه دې؟

بینوا توجروا

المستفتی: محمد نذیر عباسی ساکن ډهیر آزاد کشمیر..... ۲۰/محرم ۱۳۹۲ھ.

الجواب: تارک الجماعت فاسق ﴿۱﴾. او منافق دې. ﴿۲﴾ .وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن نجیم: وذکر فی غایة البیان معزیا الی الاجناس ان تارک الجماعة یستوجب اساءة ولا تقبل شهادته اذا ترکها استخفافا بذلک ومجانة اما اذا ترکها سهوا او ترکها بتاویل بان یکون الامام من اهل الاهواء او مخالفا لمذهب المقتدی لا یراعی مذهبه فلا یستوجب الاساءة وتقبل شهادته.

(البحر الرائق ص۳۴۵ جلد۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ عن عبد الله بن مسعود قال لقد رائیتنا وما یتخلف عن الصلاة الا منافق قد علم نفاقه او مریض ان کان المریض لیمشی بین رجلین حتی یأتی الصلاة وقال ان رسول الله ﷺ علمنا سنن الهدیٰ وان من سنن الهدیٰ الصلاة فی المسجد الذی یوذن فیه.

(مشکواة المصابیح ص۹۶ جلد۱ باب الجماعة الفصل الثالث

...

څوک فاسق او فاجر په دجمعې دمونځ نه نشي منع کولې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړی خپلې ښځې ته بدعی طلاق یعنی درې طلاقه ورکړل. چه دهغې متعلق د علاقه کشمیر تولو علمائې کرامو دښځې اوخاوند په مینځ کښې دجدایئ حکم کړې دې. لیکن هغه دواړه پیښور ته لاړل اوهلته کښې دواړه اوسیږی او په زنا کښې اخته دی. ددې تولو خبرو اقرار دهغې سړی پلار هم کړې دې اود ماسپخین د مونځ نه پس ئې دامام صاحب دتپوس په جواب کښې اووئیل چه ورسره په م ښادئ کښې شریک یم او تعلق ورسره ساتم. اوهغوی سره تګ راتګ هم کیږی. نود جماعت امام صاحب مونځ واپس راوګرځولو او دهغه پلار ته ئې اووئیل چه ترڅو پورې تادخپل ځوئ سره تعلق پریخودې نه وی نو دجمعې مونځ نه مه راځه. دغې سړی بل جمات ته دمونځ دپاره تلل شروع کړل دهغه دویم جمات امام ورته اووئیل چه ستا مونځ جائز دې صرف په پلار والی باندې کافرکیږې نه. نواوس ددې مسئلې حقیقت څه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: صاحب حق کانګړه شبقدر فورټ پیښور. ۲۰/جمادی الثانی ۱۳۸۹ھ.

الجواب: ددې طلاق دورکونکی پلار دجمعې دمونځ یا جمات نه منع کول حرام دی الله تعالی فرمائی.

ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان یذکر فیها اسمه ﴿۱﴾ وقال ارءیت الذی ینهیٰ عبداً اذاصلیٰ ﴿۲﴾ وایضاً ما منع النبی ﷺ الثلثة الذین خلفوا عن المسجد والجماعة ﴿۳﴾

دغه شان ددې کار اعاده بالکل دناپوهئ نتیجه ده. اودداسې تعزیر پوره کول ډیر زیات ګران دی. ځکه چه فسق او فجور صرف زنانه ده بلکه جواری کول شراب څکل، سودی کار کول، ډیره خرئیل او مونځ باقاعده نه کول دا تول

﴿۱﴾ (سورة البقرة پاره: ۱ آیت: ۱۱۴ رکوع: ۱۴)

﴿۲﴾ (سورة العلق پاره: ۳۰ آیت: ۹، ۱۰ رکوع: ۲۱)

﴿۳﴾ (الصحیح البخاری ص ۶۳۵ جلد ۲ باب حدیث کعب بن مالک کتاب المغازی)

کارونه موجب د فسق دی. نودوی دجمات او مونځ نه ولې نه منع کوی. مختصرداچه دویم امام په حقه دې او په دې سړی (یعنی پلار) او نورو مسلمانانو باندې ضروری دی چه ددې زناکار سره تعلق ختم کړی ﴿۱﴾ وهو الموفق

د " من ام قوما وهم له کارهون " او " صلوا خلف کل بروفاجر " حدیثونو کښې تطبیق

سوال: ما یقول العلماء الراسخون فی هذه المسئلة ان الامام اذا صار فاسقا بعد ما تقلدوه عادلاً هل یستحق العزل، وهل یجوز لاهل الحل والعقد من اهل المحلة ان یعزلوه استدلالا بقوله علیه السلام لا یقبل صلوٰة من ام قوما وهم له کارهون؟ وبعضهم یقولون یجوز الصلوٰة خلفه ولا یستحق العزل استدلالا بقوله علیه السلام صلوا خلف کل بروفاجر ،فما التطبیق بین الحدیثین؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید حبیب شاه معرفت شیخ الحدیث مولانا محمد احمد صاحب شیرګړه.....۱۹/۳/۱۹۷۳ء

جواب: اعلم ان الصلوٰة جائزة خلف الفاسق لقوله علیه السلام صلوا خلف کل بروفاجر (الحدیث) ﴿۲﴾ لکنها مکروهة تحریماً کما فی منحة الخالق علی

﴿۱﴾ قال القاری علی بن سلطان محمد: رخص للمسلم ان یغضب علی اخیه ثلاث لیال لقلته ولا یجوز فوقها الا اذا کان الهجران فی حق من حقوق الله تعالیٰ فیجوز فوق ذلک...... واجمع العلماء علی ان من خاف من مکالمة احد وصلته ما یفسد علیه دینه او یدخل مضرة فی دنیاه یجوز له مجانبته وبعده ورب صرم جمیل خیر من مخالطة تؤذیه...... فان هجرة اهل الاهواء والبدع واجبة علی مر الاوقات ما لم یظهر منه التوبة والرجوع الی الحق، فانه ﷺ لما خاف علی کعب بن مالک واصحابه النفاق حین تخلفوا عن غزوة تبوک امر بهجرانهم خمسین یوماً. (مرقاة المفاتیح شرح مشکوٰة ص ۷۵۹ جلد ۸ باب ماینهی عنه من التهاجر والتقاطع واتباع العورات)

﴿۲﴾ (اخرجه البیهقی کتاب الجنائز باب الصلوٰة علی من قتل نفسه غیر مستحل لقتلها (ص ۱۹ جلد ۴) والدارقطنی باب صفة من تجوز الصلاة...... (بقیه حاشیه په بله صفحه)

هامش البحر ص ۳۴۹ جلد ۱، قال الرملی ذکر الحلبی ف شرح منیة المصلی ان کراهة تقدیم الفاسق والمبتدع کراهة التحریم انتهیٰ﴿۱﴾ قلت وهذا عند وجود غیر الفاسق لما فی البحر ص ۳۴۹ جلد ۱ وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والافلا کراهة کما لا یخفیٰ﴿۲﴾ وجاز عزله عند عدم الفتنة کما یدل علیه ما فی ردالمحتار ص ۵۰۲ جلد ۱ واذا قلد عدلا ثم جار وفسق لا ینعزل ولکن یستحب العزل ان لم یستلزم فتنة انتهیٰ﴿۳﴾ قلت وجه الدلالة واضحة لان امام الحی ادون حالا من الامام الکبیر وقلت ایضا هذا عند تحقق الامام الغیر الفاسق والافلا ضیر فیه فافهم. وهو الموفق

په کومو صورتونو کښې دَ جمعې پریخودل جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په لاندینی صورتونو کښې سړې جمات ته لاړشی دَجمعې سره مونځ اوکړی یا په کور کښې پاتې شی اوځان له مونځ اوکړی.(۱).چه ښځې ته دَخاوند په غیرموجودګئ کښې دَ تکلیف رسیدلو غالب ګمان وی.(۲).ښځې ته دَخاوند په غیرموجودګئ کښې دَتکلیف رسیدلو شک وی.(۳).ښځې ته دَخاوند په غیرموجودګئ کښې صرف دَطبیعت دَخرابیدلو خطره وی.(۴).چا سره دَوعدې پوره کولو وخت وی.

(بقیه حاشیه) معه والصلاة علیه ص۵۷ جلد۲ وبنحوه اخرجه الطبرانی فی الکبیر رقم: ۱۳۶۲۲ (حاشیه امداد الفتاح ص ۲۴۴ بیان من تکره امامتهم) وعن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ الجهاد واجب علیکم مع کل امیر برا کان اوفاجرا وان عمل الکبائر والصلاة واجبة علیکم خلف کل مسلم برا کان او فاجرا وان عمل الکبائر...... رواه ابوداؤد.
(مشکواة المصابیح ص ۱۰۰ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۱﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

(۵).سخت معذوره دې په جمات کښې ستر"وغیره ښکاره کیږی. تفصیلی جواب راولیګئ، ډیره مهربانی به وی؟بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمید ایس وی درازنده ډیره اسماعیل خان ....۱۹۷۲ء/۲/۲۵.

الجواب: په اولنی اوآخرنی صورت کښې دَجمعې پریخودل جائز دی﴿۱﴾ فقط.

دَ"اقتداء" دَصحیح والی دپاره دَ امام رضامندی شرط نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو امام دَخپلو مقتدیانو نه دَتنخواه مطالبه اوکړی او اووائی چه څوک دَتنخواه ورکولو نه انکاریان وی هغوی دې ماپسې مونځ نه کوی.دَشریعت په رڼرا کښې ددې څه حکم دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: غنی الرحمن ارمړپایان نوشهره.

الجواب: دَامامت په عوض کښې اجرت(تنخواه) اخستل او ورکول جائز دی﴿۲﴾. البته امام پسې دَاقتداء دَصحیح والی دپاره ددغې امام رضامندی شرط نه ده.﴿۳﴾ .وهو الموفق.

که ځان له ئې دَ مازیګر مونځ کړې وی نو
په دویم ځل به ئې دَ جمعې سره نه کوی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو سړې ځان له دَ

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولا علی من حال بینه وبینها مطر وطین وبرد شدید وظلمة کذلک وریح لیلا لا نهارا وخوف علی ماله او من غریم او ظالم او مدافعة احد الاخبثین، قال ابن عابدین (قوله او ظالم) یخافه علی نفسه او ماله.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۱۱۴ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ویفتی الیوم بصحتها لتعلیم القرآن والفقة والامامة والاذان.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۸ جلد۵ باب الاجارة الفاسدة)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: والامام ینوی صلاته فقط ولا یشترط لصحة الاقتداء نیة امامة المقتدی بل لنیل الثواب عند اقتداء احدبه قبله کما بحثه فی الاشباه.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۱۲ جلد ۱ مبحث النیة باب شروط الصلاة)

مازیګر مونځ اوکړی، اوهغه ته دَجمعې کیدلو یانه کیدلو تعلق هیڅ معلومات نه وی اوس داسې په یوجمات تیریږی چه هغوی دَمازیګرمونځ کوی نودې ورسره په دویم ځل باندې مونځ کولې شی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سعدالله خان فیروزسنزلیبارټریزنوشهره..... ۲۳/ربیع الثانی ۱۴۰۳ھ.

الجواب: کوم کس چه دَمازیګرمونځ یوځل اوکړی که ځان له وی اوکه جمعې سرِ وی په دویم ځل دَمازیګرمونځ نشی کولې. ﴿۱﴾ (شامی). وهوالموفق.

په مسجدحرام او مسجدنبوی کښې دَ حنفیانو شوافعو پسې اقتداء

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ خلق په خپل کلی کښې دَیوې نوې خبرې ښکارشوې یو، دلته یو مشردې هغه فرمائی چه زمونږ حنفی المسلک مسلمانانو مونځ په بیت الله شریف اوحرمِ نبوی ﷺ کښې دَهغې امام پسې چه شافعی المسلک وی نه کیږی. اوحال داچه مونږ ټولو هغوی پسې مونځونه کړې دی. سره دَ سند نه زر ته زره فتوی غوښتونکی یم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: الحاج حافظ محمداسماعیل...... ۱۵/۲/۱۹۷۳ء.

الجواب: که دَامام نه (چه په فروعو کښې مخالف وی) دَمونځ فساد متحقق شوې نه وی. نو دَهغه پسې مونځ مکروه نه دې.

یدل علیه ما فی ردالمحتار ص ۵۲۶ جلد ۱ وفی حاشیة الاشباه للخیر الرملی الذی یمیل الیه خاطری القول بعدم الکراهة اذا لم یتحقق منه مفسد انتهیٰ ﴿۲﴾ یقول العبد الضعیف ان قول الرملی یؤیده ما تعامله السلف لا نهم اقتدوا

﴿۱﴾ قال الحصکفی: وان صلی ثلاثا منها ای الرباعیة اتم منفرداً ثم اقتدیٰ بالامام متنفلاً ویدرک بذلک فضیلة الجماعة حاوی الا فی العصر فلا یقتدی لکراهة النفل بعده. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۷ جلد ۱ باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار ص ۴۱۶ جلد ۱ مطلب فی الاقتداء بشافعی ونحوه هل یکره ام لا، باب الامامة)

بعضهم ببعض مع الاختلاف فی الفروع ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ ملازمت دَ خطرې په وجه حنفیت پریخودل اودَ نورو مذهبونو په طریقې سره مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه امام حنفی المسلک دَملازمت په وجه باندې خپل دَحنفی مونځ طریقه پریږدی اودَنورمذهبونو په طریقه باندې مونځ ورکوی. تردې چه وتر"هم په دوه سلامونوباندې کوی. آیا چرته یوحنفی دپاره په دې طریقې سره امامت کول جائز دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جهان نثاربشام سوات............ز ۱۹۹۰ء/۸/۵.

الجواب: که دا امام ډیر مجبور نه وی نو دا ضمیرفروشی جائز نه ده. ﴿۲﴾ ګنې نودَمجبورئ په حالت کښې سخت منکرات هم جائز کیږی. ﴿۳﴾ .وهوالموفق.

دَ تراوتنې نه بچ کیدلو دَ پاره دویم جماعت "اهون البلیتین" دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱). زمونږ دَجمات چه کوم امام تیر شوې دې هغه دَموجوده امام استاد دې. او اوس هغه استاد دده نه ناراضه دې. (۲). امام صاحب دَمولانایوسف قریشی صاحب هم شاګرد دې.

﴿۱﴾ قال العلامه ابراهیم الحلبی: ولهذا ذکر فی المحیط انه لو صلی خلف فاسق او مبتدع احرز ثواب الجماعة لکن لا یحرز ثواب المصلی خلف تقی کیف وقد صلی الصحابة والتابعون خلف الحجاج وفسقه ما لا یخفی...... وعلیه یحمل عمل الصحابة والتابعین فی الاقتداء بالحجاج. (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۲﴾ فی الهندیه: حنفی ارتحل الی مذهب الشافعی رحمه الله تعالیٰ یعزر کذا فی جواهر الاخلاطی، قال الصحیح قوله ارتحل الی مذهب الشافعی یعزر ای اذا کان ارتحاله لالغرض محمود شرعا. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۶۹ جلد ۲ فصل فی التعزیر)

﴿۳﴾ قال الله تعالیٰ: انما حرم علیکم المیتة والدم ولحم الخنزیر وما اهل به لغیر الله فمن اضطر غیر باغ ولا عاد فلا اثم علیه ان الله غفور رحیم. (سورة البقرة آیت: ۱۷۳ پاره: ۲ رکوع: ۵)

هغه ترینه هم ناراضه دي. (۳). ددي امام نه ټولي محلي والا هم خفه دی آیا دده اقتدا صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: گل جنان ولد حاکم خان ....۲۸/جنوری ۱۹۷۵ء.

الجواب: چه په کومو وجوهاتو باندې ددا ټول خلق خفه دی د هغې د وضاحت نه مخکښې مونږ د جواب ورکولو نه معذور یو. وهو الموفق.

په دویم ځل تپوس

سوال: تفصیل او وجوهات داسي دی چه زمونږ په محله کښې د دریو رونړو بچي دی. د دوه رونړو بچي وائی چه د جمات د پاره متفقه طور امام ساتل پکار دی. لیکن د دریم رور اولاد وائی چه دا موجوده امام به ساتلي کیږي. لیکن د خلقو اکثریت په دې باندې متفق دی چه موجوده امام د امامت نه لرې کړیشی او بل امام په متفقه طور سره مقرر کړیشی او دا دویم امام د دغې کلي دې او همیشه د تره ځامنو سره په زمکه وغیره جهګړې کوی. لیکن موجوده امام هم د خپل امامت نه نه لرې کیږي. او وائی چه هرځنګه وی ځه به امامت کوم، نو د دې وجې نه په یو جمات کښې په یو وخت باندې دوه امامان مونځ ادا کوی. آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: گل جنان ضلع بنوں..........۲۴/فروری ۱۹۷۵ء.

الجواب: محترم بغیر څه وجې نه امام معزول کول جائز نه دی. او په یو وخت کښې دوه جماعتونه کول مکروه دی. (۱). البته د جنګ جهګړې او شر او فتنې په نسبت سره اهون البلیتین دی. (۲). نو تکرار او تعدد څه دې. خو تلوار او تعصب شر دې. وهو الموفق.

---

(۱) قال العلامه حصکفی: ویکره تکرار الجماعة باذان واقامة فی مسجد محلة لا فی مسجد طریق او مسجد لا امام له ولا مؤذن. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۰۸ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد)

(۲) قال العلامه عبد القادر الرافعی: (قوله الا لفتنة) ای الا اذا خیف حصول فتنة من عزله بسبب فسقه فلا یسعی فی عزله لان ضرر الفتنة فوق ضرر خلعه.
(تقریرات الرافعی حاشیه ابن عابدین ص ۶۹ جلد ۷ باب الامامة)

په سټیټ بینک کښې امامت کول

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په سټیټ بینک کښې ملازمت یا امامت کول صحیح دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سراج الاسلام جامع مسجد کوچی بازار محمد علی جوهر پیښور ۳/صفر ۱۴۰۴ھ

الجواب: د بینک ملازمت تعاون علی المعصیت دې چه دا ممنوع دی. (۱). او دا امامت بذات خود جائز دي البته د سود منافع یو امام یا ملازم ته د عوض (بدلې) په طور ورکول جائز نه دی. (۲). وهو الموفق.

په سر تور سر د امامت کولو حکم

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه آیا امام په سرتور سر باندې امامت کولې شی؟ او حال دا چه امام سره کپړه هم شته خو هغه کیږدی

---

(۱) عن جابر قال لعن رسول الله ﷺ اکل الربوا و موکله وکاتبه وشاهدیه وقال هم سواء رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص ۲۴۴ جلد ۱ الفصل الاول باب الربوا)

(۲) وفی المنهاج: ان التصدق من الحرام کفران کان علی رجاء الثواب لان فیه استحلال المعصیة وهو کفر اذا ثبت کونها معصیة بدلیل قطعی سواء کان حراماً لعینه او لغیره وهو الراجح فالاصل فیه ان یرد الی المالک او ورثته فان لم یمکن الرد فسبیله التصدق علی الفقراء کما فی الهدایة وغیرها ولکن لا علی وجه رجاء الثواب من هذا المال نفسه بل ینوی فراغ الذمة او ایصال الثواب الی المالک فیثیبه الله تعالی بامتثال امر الشریعة کما صرح به ابن القیم وفی شرح الاشباه انه جاز اخذ الحرام کالربا للفقیر، ویدل علی جواز التصدق علی الفقراء وعلی جواز اخذهم حدیث عاصم بن کلیب اخرجه ابو داؤد فی سننه فی باب اجتناب الشبهات من کتاب البیوع من حدیث اجابة النبی ﷺ داعی امرأة وفی آخره اطعمیه الاساری.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۳۴ جلد ۱ مبحث التصدق من الحرام)

....

وائی چه داهم سنتِ رسول دی نو آیا په سرتور سر مونځ ورکول جائز دی؟

بینوا توجروا

المستفتی:صوفی گل رحمن پیپلز کالونی فیصل آباد.....۷/رمضان ۱۴۰۳ھ

الجواب: دَ احرام په حالت کښې اودتواضع (عاجزئ) په صورت کښې سرتور سر مونځ کول جائز دی البته په تواضع او تصنع (ځان ښودلو) کښې فرق کول ضروری دی.اودنوې تهذیب والو دپاره دَ دلیل نیولو محل جوړیدل لویه فتنه ده.﴿۱﴾.وهوالموفق.

دَ زنانو د پاره جمات ته مونځ دپاره تلل صحیح نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی!﴿۱﴾.آیا زنانه اوسړی (غیرمحرم) په جمات کښې دَجمعې مونځ کولې شی چه په جمات کښې دَپردې انتظام هم نه وی.اویو بل ښه وینی او حال دا چه مونږ ورته خوشحالې وئیلې دی چه زنانه دې په کورونو کښې مونځونه کوی ځکه چه مکه مکرمه کښې هم داسې کیږی.دَمسئلې وضاحت اوکړئ؟﴿۲﴾.په دې ښځو کښې خو زنانه په نیم بربنډ لباس کښې هم جمات ته راځی او دَجمات په احاطه(حدود) کښې یوه کمره (کوټه) ده چه په هغې کښې جامې بدلې کړی اومونځ کوی اوداجامې هم داسې وی چه مونږ ورته په پاکستان کښې تیډی جامې وایو نو آیا دَدوی په دې کښې مونځ کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی:محمداسحاق هانگ کانگ ۱۱/۲/۱۹۷۴ء

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم،دَ"السلام علیکم" نه پس دې داخبره واضحه وی چه کله سړی او زنانه یو امام پسې مونځ کوی نو دَبرابر والی

﴿۱﴾قال العلامة الحصكفی: وصلاته حاسرا ای كاشفا رأسه للتكاسل ولابأس به للتذلل اما للاهانة بها فكفر فی ردالمحتار قال فيه اشارة الى ان الاولیٰ ان لا يفعله وان يتذلل ويخشع بقلبه فانهما من افعال القلب. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۷۴ جلد ۱ مطلب فی الخشوع باب مايفسد الصلاة ومايكره فيها)

په صورت کښې دَسړی مونځ فاسدیږی،دَمحاذات نه مراد دا دې چه زنانه ښی یا کس طرفته دَسړی سره بغیردَځه رکاوټ نه اودریږی یا دَسړی نه مخکښې اودریږی اگرکه سړې ترینه لرې وی.﴿۱﴾ په حرم شریف کښې دَ محاذات نه دَ حفاظت دپاره اهتمام کولې شی لیکن دَعوامو دَبدنظمئ په وجه باندې انتظام کونکی عاجزه شی.﴿۲﴾.دَښځې دپاره نیم بربنډ کیدل حرام دی لیکن دَعورت، پټولو په صورت کښې که تیډی لباس هم وی مونځ ئې صحیح دې﴿۳﴾. وهوالموفق

بغیر پټکی او بغیر ټوپئ نه مونځ ورکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په سعودی عرب کښې اکثرامامان بغیرپټکی اوبغیر ټوپئ نه اودریږی اومونځ ورکوی او مونږ دَمجبورئ نه هغوی پسې خامخامونځ کوؤنوآیا دې خلقوپسې مونځ کیږی؟

بینوا توجروا.

المستفتی: محمداسماعیل وزارة الدفاع والطیران ریاض سعودیه.....۱۹۸۸ء/۴/۱۸

الجواب: بغیرپټکی یا بغیرټوپئ نه مونځ کول یا ورکول دَسنتو نه خلاف دی﴿۳﴾

﴿۱﴾ قال ابن عابدين: وقد صرحوا بان المرأة الواحدة تفسد صلاة ثلاثة اذا وقفت فی الصف من عن يمينها ومن عن يسارها ومن خلفها فالتفسير الصحيح للمحاذاة ما فی المجتبیٰ المحاذاة المفسدة ان تقوم بجنب الرجل من غير حائل او قدامه واجاب فی النهر بان المرأة انما تفسد صلاة من خلفها اذا كان محاذيالها.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۲۳ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ وفی فتاویٰ الهنديه: بدن الحرة عورة الا وجهها وكفيها وقدميها كذا فی المتون.
(فتاویٰ عالمگيريه ص ۵۸ جلد ۱ الفصل الاول فی الطهارة وستر العورة)

﴿۳﴾ فی منهاج السنن: اعلم انه تستحب الصلوٰة فی ثلاثة اثواب الرداء والازار والعمامة او القميص والسراويل والعمامة صرح به فی البحر وغيره، ولا تكره فی ثوب واحد اذا اشتمل به جميع بدنه كازار الميت كما صرح به فی الشرح الكبير، ولعل مراده نفی كراهة التحريم فلايرد ما ذكر فی الغرائب رجل صلی مع قلنسوة وليس فوقها عمامة او شیٔ آخر يكره وماذكره الفردوس الديلمی عن جابر ركعتان بعمامة ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

ليکن دَداسې مونځ راکړځول شرعی مطلوب نـه دی دغـه شـان دَبـړیـړي خريونکی پسې مونځ کول مکروهِ تحريمی دی ليکن واجب الاعاده نه دي لان السلف الصالحين قد صلوا خلف ائمة الجور ولم تروعنهم الاعادة ﴿۱﴾ ولان الاقتداء خلف الفاسق اولیٰ من الانفراد ولان هذه الكراهة لامر خارج عن ماهية الصلاة ﴿۲﴾ فافهم . وهوالموفق

که امام په جمات کښې وی اوبعضې مقتديان په تهه خانه کښې وی نو اقتداء صحيح ده

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه داسې جمات وی چه لاندې ترينه تهه خانه هم وی امام په جمات کښې اودريږی او دَباران يابل څه

(بقيه حاشيه) خير من سبعين ركعة بلا عمامة، وبالجملة ان ترک العمامة ترک الاولیٰ نعم جاز ترک ما لايكون مطلوبا شرعا عند مصلحة العوام. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۲۵ جلد ۲ باب ماجاء فی الصلوٰة فی الثوب الواحد)

﴿۱﴾ قال العلامه حلبی: ولهذا ذكر فی المحيط انه لو صلی خلف فاسق او مبتدع احرز ثواب الجماعة لكن لا يحرز ثواب المصلی خلف تقی كيف وقد صلی الصحابة والتابعون خلف الحجاج وفسقه ما لا يخفی...... وعليه ما يحمل عمل الصحابة والتابعين فی الاقتداء بالحجاج. (غنية المستملی شرح المنية المصلی ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن: (قوله رجل ام قوما وهم له كارهون) قال ابن الملک لبدعته او فسقه او جهله اما اذا كان بينه وبينهم كراهة عداوة بسبب امر دنيوی فلا يكون له هذا الحكم، وقال القطب الجنجوهی جملة الامر انه لو كان فيه ما يوجب كراهته شرعا اعتبرت كراهة وان لم يكرهه احد، وان لم يكن فيه ذلک شرعا لم يعتبر فيه كراهة من كرهه وان كرهه الكل واما اذا لم يكن امره ظاهراً شرعا فالمعتبر رائ غالب من خلفه، قال القاری، اما اذا كرهه البعض فالعبرة بالعالم ولو انفرد، وقيل العبرة بالاكثر ورجحه ابن حجر ولعله محمول علی اكثر العلماء اذا وجدوا والافلا عبرة بكثرة الجاهلين وجزم صاحب الحلية بكون هذه الكراهة كراهة تحريم كما قاله ابن عابدين وذكر ارباب الفتاویٰ ان كراهة الاقتداء بمثل هذا الامام اذا كان فی القوم افضل منه والافلا كراهة وذكروا ايضا ان الاقتداء بمثله اولیٰ من الانفراد. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۴۰ جلد ۲ باب ماجاء من ام قوما وهم له كارهون)

اجتماع په وجه ځائې نه وی اومقتديان په تهه خانه" کښې اودريږی نوآيا لاندې مونځ کيږی؟ بينوا توجروا.

المستفتی: عبدالمنان............ ۱۹۷۴ء/۳/۱۹.

الجواب: دا اقتداء يعنی چه کله امام اوچت وی اوقوم په تهه خانه کښې وی جائز ده خو چه څه اشتباه پکښې نه وی. کماصرح به فی الهنديه وردالمحتارفی باب الامامة ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ دويمې جمعې حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره څه فرمائی دې چه په جمات کښې دويم جماعت کول څنګه دی جائز دی که ناجائز؟ بينوا توجروا.

المستفتی: حاجی ګل عظيم خان احسان کارپوريشن بټ خيله سوات..... ۱۹۷۹ء/۹/۱۷.

الجواب: دويم جمات نه مطلقاً مکروه دې اونه مطلقاً مشروع، كمالايخفی علی من راجع الی باب امامة ردالمحتاروبوادرالنوادر، دَ اذان او اقامت نه کولو او ځائې بدلولو په صورت کښې انکارکول پخپله يوناجائز کار دې.

كما فی ردالمحتار ص ۵۵۳ جلد ۱ ولو كرراهله بدونهما او كان مسجد طريق جاز اجماعاً (وقال بعده) عن ابی يوسف انه اذا لم تكن الجماعة علی الهيئة الاولیٰ لا تكره والاتكره وهوالصحيح ﴿۲﴾. وفی الهنديه ص ۸۳ جلد ۱ وفی الاصل للصدر الشهيد اما اذا صلوا الجماعة بغير اذان واقامة فی

﴿۱﴾ وفی الهنديه: ولو قام علی سطح المسجد واقتدی بامام فی المسجد ان كان للسطح باب فی المسجد ولا يشتبه عليه حال الامام يصح الاقتداء. (فتاویٰ عالمگيريه ص ۸۸ جلد ۱ الفصل الرابع فی بيان ما يمنع صحة الاقتداء وما لا يمنع) (وهكذا فی ردالمحتار ص ۴۳۵ جلد ۱ قبيل مطلب فی رفع المبلغ صوته زيادة علی الحاجة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار ص ۴۰۸، ۴۰۹ جلد ۱ مطلب فی تكرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

ناحیة المسجد لا یکره ﴿۱﴾ وفی المقام تفصیل ﴿۲﴾. وهو الموفق

چه کسان دَ څلورو نه زیات نه وی نو دَ جمات په یو طرف کښې دویم جمات کولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دَ کلی په جمات کښې امام شته دې او مونځ او کړې لیکن څه کسان پاتې شی او دویم جمات او کړی نو آیا داهغوی دا جماعت یعنی دویم جماعت صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: حبیب الله خان گمبیلالکی مروت ۱۴۰۱/۷/۴ھ

الجواب: دَجمات په یوطرف کښې دَ اذان اواقامت نه بغیر دویم جمات کول جائز دی. اوخاص کرچه کله داکسان دَڅلورونه زیات نه وی.

کما فی الهندیه ص ۸۳ جلد ۱ وفی الاصل للصدر الشهید اما اذا صلوا بجماعة بغیر اذان واقامة فی ناحیة المسجد لایکره، وقال شمس الائمة الحلوانی ان کان سوی الامام ثلاثة لا یکره بالاتفاق ﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۳ جلد ۱ الفصل الاول فی الجماعة)

﴿۲﴾ **اشرف علی تهانوی رحمه الله فرمائی:** دَفقهی روایتونو نه څه صورتونه اودَهغې احکامات معلومیږی. اولنې صورت: دَمحلې په جمات کښې غیراهل مونځ کړې وی. دویم صورت دَمحلې په جمات کښې اهل کس بغیر دَاعلان اذان نه یا بغیر دَاذان نه په درجه اولی سره مونځ کړې وی. دریم صورت: دغه جمات په لاره باندې وی. څلورم صورت: په دې جمات کښې امام اومؤذن معین نه وی. پنځم صورت: دَمحلې جمات وی یعنی دَهغه جمات مونځ کونکی اوامام معین وی اوهغوی پکښې دَ اذان دَاعلان په صورت کښې مونځ کړې وی. پس څلورم او اولنې صورت کښې بالاتفاق جماعت ثانیه جائز بلکه افضل دې لکه څنګه چه دَ افضلیت تصریح موجود ده. نوپه پنځم صورت کښې که دویم جمات بهیئت الاولې وی بیاخوبالاتفاق مکروه تحریمی دې لکه چه په "ردالمحتار" کښې دَتحریمی کیدلو تصریح ده. اوکه په هیئت اولې نه وی نودا دَ کلام محل دې دَ امام ابویوسف په نزد مکروه نه دې او دَ امام صاحب په نزدمکروه دې لکه چه په "ظهیریه" کښې دَدې ظاهرالروایة کیدل ښکاره دی. البته یو روایت دَامام صاحب نه دا دې چه که دریو.نه زیات وی نومکروه دې. کښې مکروه نه دې دا دَ روایتونو دَظاهری مدلول خلاصه شوه الخ. (امداد الفتاوی ص ۲۴۲ جلد ۱ باب الامامة والجماعة).

﴿۳﴾ (فتاویٰ هندیه ص ۸۳ جلد ۱ الفصل الاول فی الجماعة الباب الخامس فی الامامة)

دَ بانډو په جماتونو کښې دَ دویم جماعت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَبانډو په جماتونو کښې دَحنفی مذهب په بناء باندې دویم جماعت جائز دې که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عمران نوشهره.

الجواب: دویم جماعت نه مطلقاً ممنوع دې او نه مطلقاً مشروع دې. دَامام ابویوسف قول" اوسع المذاهب" دې. وهوانه اذالم تکن الجماعة علی الهیئة الاولی لاتکره والاتکره وهوالصحیح کمافی ردالمحتارص ۵۵۲ جلد ۱ ﴿۱﴾. وهوالموفق.

په ائیرپورټ (دَجهازونو میدان) کښې دویم جماعت مکروه نه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ"عرب امارات" په ائیرپورټ کښې یو جمات دې پنځه وخته مونځونو دپاره ئې امام هم مقرر دې چه باقاعده امامت کوی لیکن مسئله داده چه په ماسپښین کښې دوه جمعې کیږی چه په یوشان باندې کیږی هم په هغه مصلی او دَ اقامت سره او دواړو جماعتونو دپاره باقاعده وختونه هم لیکلې شی آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرشید اندرون هشتنگری گیټ پیښور..... ۲۰/ربیع الاول ۱۴۰۲ھ.

الجواب: ظاهری طورسره دَجماعتونو په دې تکرار کښې څه کراهت نشته ځکه چه دَائیرپورټ او سټیشن وغیره جماتونه محلې نه لری.

(ماخوذا ز ردالمحتارص ۵۱۶ جلد ۱ باب الامامة) ﴿۲﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۰۹ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: او کان مسجد طریق جاز اجماعا کما فی مسجد لیس له امام ولاموذن ویصلی الناس فیه فوجا فوجا فان الافضل ان یصلی کل فریق باذان واقامة علی حدة کما فی امالی قاضیخان ......واما مسجد الشارع فالناس فیه سواء لا اختصاص له بفریق دون طریق. (ردالمحتار ص ۴۰۸ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

دَ سود خور امام دَ وجې نه بل جمات ته تلل بهتر دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه آیا سود خور امام پسې مونځ کول جائز دی ؟ چه خواته بل جمات کښې هم دَجمعې مونځ کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: میاں احسان الله اسماعیل نوشهره.........۳۰/جولائی ۱۹۷۳ء.

الجواب: په دې صورت کښې بل جمات ته تلل جائز دی بلکه بهتر دی. فی الشرح الکبیر ص۵۶۹ وفی فتاوی قاضی خان اذاکان امام الحی زانیاوآکل ربواً له ان یتحول الی مسجد آخر.﴿۱﴾ .وهوالموفق.

دَ فرض مونځ راګرځونکی پسې دَ نوی فرض والا دَ اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دکراهت تحریمی په وجه باندې دَفرض مونځ راګرځونکی امام پسې دَنوی فرض کونکی اقتداء صحیح ده یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیخ الحدیث مولانافضل الهی شاه منصوری دارالعلوم حقانیه ۱۴/۱۰/۱۹۹۰

الجواب: دَدې اقتداء دَصحت یا عدمِ صحت متعلق په صراحت سره څه جزئیه ملاؤ نه شوه او اکابرین په دې کښې مختلف دی. مولانا اشرف علی تهانوی رحمه الله صحت طرفته مائل دې اومفتی عزیزالرحمن صاحب رحمه الله دَعدمِ صحت قائل دې. چه راجح قول دَحضرت حکیم الامت رحمه الله دې ان شاء الله. څکه چه دَاعادې "تعریف دا دې.

هی فعل ما فعل او لا مع ضرب من الخلل ثانیا وقیل هو اتیان المثل الاول علی وجه الکمال کما فی منحة الخالق علی هامش البحر ص ۷۸ جلد ۲ ﴿۲﴾، وفی ردالمحتار ص۶۷۷ جلد۱ عن المیزان یوخذ من لفظ الاعادة ومن تعریفها بما مر انه ینوی بالثانیة الفرض

﴿۱﴾ (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۵۶۵ فصل فی احکام المسجد)

﴿۲﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ص ۷۸ جلد ۲ باب قضاء الفوائت)

لان ما فعل او لا هو الفرض فاعادته فعله ثانیا اما علی القول بان الفرض یسقط بالثانیة فظاهر، واما علی القول الاخر فلان المقصود من تکرارها ثانیا جبر نقصان الاولیٰ فالاول فرض ناقص والثانیة فرض کامل، انتهیٰ مافی ردالمحتار ﴿۱﴾، وفی جنائز ردالمحتار ص ۸۲۶ جلد ۱ فاذا اعادها وقعت فرضاً مکملا للفرض الاول نظیر اعادة الصلوٰة المؤداة بکراهة فان کلا منهما فرض کما حققناه فی محله انتهیٰ ما فی ردالمحتار ﴿۲﴾

خلاصه داچه صلاة معاده فرض دې اود ابن الهمام رحمه الله کلام هم دې طرف ته اشاره کوی.

کما فی ردالمحتار ص ۴۲۶ جلد ۱ قوله والمختارانه جابر للاول لان الفرض لا یتکرر ای الفعل الثانی جابر للاول بمنزلة الجبر بسجود السهو وبالاول یخرج عن العهدة...... ومقابله ما نقلوه عن ابی الیسر من ان الفرض هو الثانی، واختار ابن الهمام الاول کما قال لان الفرض لا یتکرر وجعله الثانی یقتضی عدم سقوطه بالاول اذهو لازم ترک الرکن لا الواجب الا ان یقال المراد ان ذلک امتنان من الله تعالیٰ اذ یحتسب الکامل وان تاخر عن الفرض لما علم سبحانه انه سیوقعه، انتهیٰ ﴿۳﴾

خلاصه داچه دَاعادې په صورت کښې معلومه شی چه دا راګرځولې شوې مونځ فرض دې نو دَدې نوی راتلونکی اقتداء په صحیح وی. وهوالموفق.

دَ مطې والو دَ پاره په جمات کښې دویم جماعت کول مکروه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که په یو جمات کښې

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۳۶ جلد ۱ باب قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۶۵۲ جلد ۱ مطلب فی کراهة صلاة الجنازة فی المسجد باب صلاة الجنائز)

﴿۳﴾ (ردالمحتار مع الدر المختار ص ۳۳۷ جلد ۱ مطلب کل صلاة ادیت مع کراهة تحریم تجب اعادتها)

مونځ شوې وی او دَهغې نه پس دَدَغې محلې نور خلق بیا په دویم ځل جماعت کوی، نو آیا شرعی دا دویم جماعت جائز دې که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالولی افغانی متعلم دارالعلوم حقانیه.... ۳۱/۱۲/۱۹۸۲ء

الجواب: دَ کومې محلې دَجمات امام چه مقرر وی او هغه باقاعده په جماعت سره مونځ کړې وی. نو دَهغې نه پس دویم جماعت مکروه دې.

اما اذا صلوا بجماعة بغير اذان واقامة فى ناحية المسجد لا يكره وقال شمس الائمة الحلوانى ان كان سوى الامام ثلاثة لا يكره اتفاقا كذا فى الاصل لصدر الشهيد (عالمگیری ص ۸۲ جلد ۱ باب الامامة ﴿۱﴾. وهو الموفق

بدعتی پسې مونځ کول پکار دی که ځان له؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَبدعتی په اقتداء کښې مونځ کول ښځګه دی او که اقتداء ورپسې ا ونکړې نو بیا ځان له مونځ ښځګه دې؟ حکم ئې بیان کړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم...... ۲۹/شوال ۱۴۰۳ه.

الجواب: دَځان له مونځ نه او ویشت درجې افضل دې. ﴿۲﴾. (بحر، شامی، فتح القدیر، هندیه وغیره). ﴿۳﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۳ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ عن ابن عمر قال قال رسول الله ﷺ صلوٰة الجماعة تفضل على صلوٰة الرجل وحده بسبع وعشرين درجة. (سنن الترمذی ص ۳۰ جلد ۱ باب ماجاء فى فضل الجماعة)

﴿۳﴾ وفى الهنديه: تجوز الصلاة خلف صاحب هوى وبدعة...... ولو صلى خلف مبتدع او فاسق فهو محرز ثواب الجماعة لكن لا ينال مثل ما ينال خلف تقى كذا فى الخلاصه. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۴ جلد ۱ الفصل الثالث فى بيان من يصلح اماما لغيره)

امام ته دَ تنخواه ورکولو دَ ویرې نه دَ جماعت پریخودونکی حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم مقتدی امام ته دَ فطرانې او تنخواه ورکولو دَویرې نه مونځ کول پریږدی دَهغه څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم......... ۲۳/ذی قعده ۱۳۹۲ه.

الجواب: دَجماعت پریخودونکې فاسق دې ﴿۱﴾ اګر که په امام کښې فسق، بدعت، حرام خوری وغیره عیبونه ولې موجود نه وی. ﴿۲﴾. (ماخوذ من ردالمحتار والبحر والهندیه). وهو الموفق.

چه دَ محلې والا نه وی دَ هغوی دویم جماعت او اذان او اقامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که په یو جمات کښې مونځ شوې وی او ملیمانه دویم جماعت کوی نو دا جائز دی که نه؟ دغه شان دَ اذان او اقامت به څه حکم وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نورالحق باړه پیښور........ ۲/صفر ۱۴۰۳ه.

الجواب: کوم جمات سره چه محله وی او امام او موذن ئې مقرر وی نو دَ محلې والا دَ جماعت نه پس بل جماعت مکروه دې البته که درې څلور کسان دَجمات په یو ګوټ کښې بغیر دَاقامت نه دویم جماعت او کړی نو څه دَ

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین رحمه الله: (قوله قال فى البحر الخ) وقال فى النهر هو اعدل الاقوال واقواها ولذا قال فى الاجناس لا تقبل شهادته اذا تركها استخفافا ومجانة اما سهوا او بتاويل ككون الامام من اهل الاهواء او لا يراعى مذهب المقتدى فتقبل. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۰ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم رحمه الله: (قوله وكره امامة العبد والاعرابى والفاسق والمبتدع والاعمى وولد الزنا) بيان للشيئين الصحة والكراهة اما الصحة فمبينة على وجود الاهلية للصلاة مع اداء الاركان وهما موجودان من غير نقص فى الشرائط والاركان ومن السنة حديث صلوا خلف كل بر وفاجر وفى صحيح البخارى ان ابن عمر كان يصلى خلف الحجاج وكفى به فاسقا كما قال الشافعى وقال المصنف انه افسق اهل زمانه. (البحر الرائق ص ۳۵۸ جلد ۱ باب الامامة)

اعتراض خبره نه ده. خودعام سړی دَجماعت به داحکم نه وی. فلیراجع الی البدائع والشرح الکبیر. ﴿۱﴾ .وهوالموفق.

دَ محلې والا دَجماعت نه مخکښې دَمسافرو جماعت کول جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَمحلې والو دَجماعت نه مخکښې دَمسافرو دپاره دَهغوی په جمات کښې ځان له جماعت کول صحیح دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: زاهد حسین بټ خیله سوات

الجواب: مسافر خلق دَمحلې والو نه مخکښې جماعت کولې شی په دې کښې هیڅ کراهت نشته دې. (عینی شرح هدایه، شامی ص ۳۷۱ جلد ۱. ﴿۲﴾.وهوالموفق.

دَ حنفی امام شوافعو د پاره دَ شوافعو په طریقه مونځ ورکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه امام حنفی دې او

﴿۱﴾ قال الحلبی: واذا لم یکن للمسجد امام وموذن راتب فلا یکره تکرار الجماعة فیه باذان واقامة بل هو الافضل ذکره قاضی خان اما لو کان له امام وموذن معلوم فیکره تکرار الجماعة فیه باذان واقامة عندنا وعن ابی حنیفة رحمه الله لو کانت الجماعة الثانیة اکثر من ثلثة یکره التکرار والافلا وعن ابی یوسف رحمه الله اذا لم تکن علی هیئة الاولیٰ لا یکره والا یکره وهو الصحیح وبالعدول عن المحراب تختلف الهیئة کذا فی فتاویٰ البزازی. (غنیة المستملی ص ۵۶۶،۵۶۷ فصل فی احکام المسجد)

(ومثله فی بدائع الصنائع ص ۳۷۸ جلد ۱ تکرار الجماعة فی المسجد)

﴿۲﴾ قال الحصکفی: وکره ترکهما معا لمسافر ولو منفرداً وکذا ترکها لا ترکه لحضور الرفقة بخلاف مصل ولو بجماعة فی بیته بمصر او قریة لها مسجد ای فیه اذان واقامة والا فحکمه کالمسافر فلا یکره ترکهما اذا اذان الحی یکفیه او مصل فی مسجد بعده صلاة جماعة فیه بل یکره فعلهما. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۹۱ جلد ۱ مطلب فی کراهة تکرار الجماعة فی المسجد)

مقتدیان دَبل امام تابعې دی شوافع دی یا مالکیان وغیره. آیا دا حنفی امام دَبل مذهب مقتدیانو دپاره دَهغوی په طریقه مونځ ورکولې شی؟ لکه قنوت فی الفجر "تسمیه بالجهر وغیره؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل اکبر حقانی حالاً مقیم متحده عرب امارات...۹/۷/۱۴۰۱هـ.

الجواب: امام به متبوع وی دَهغه په تابع کیدلو کښې دَتوهین او بدنظمی پیداکیدلو پشان مصیبتونه موجود دی. ﴿۱﴾ .وهوالموفق.

دَ غلا دَ خطرې دَ وجې نه جماعت پریخودل جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څه په زرعی تربیتی اداره پیښور کښې دَ "انسټرکټر" په حیثیت متعین یم طالب علمانو ته دَ خودنې نه علاوه دَچوکیدارانو نگرانی هم زما په ذمه ده مسئله داده چه زمونږ اکثر چوکیداران دَډیوټۍ په وخت کښې جمات دَجمعې د مونځ دپاره ځی اوس (خدائې دې نه کړی) که دې دوران کښې څه غلا وغیره اوشی نو متعلقه چوکیدار او ورسره به زه هم دَنگران په حیثیت سره ذمه وار یم، نو سوال دا دې چه آیا چوکیدار دپاره دَډیوټۍ په دوران کښې دَجمعې مونځ کول ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: کشمیر خان پیښور یونیورسټی... ۲۲/شوال ۱۴۰۴هـ.

الجواب: مناسب داده چه دا چوکیداران حضرات وغیره دَ ډیوټۍ په دوران کښې په یو مناسب ځائې کښې جماعت سره مونځ اداکړی اگرچه د غلا د خطرې په وجه ترک جماعت هم جائز دی. (کمافی ردالمحتار ص ۵۱۹ جلد ۱) ﴿۲﴾.وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: لو ان رجلاً برئ من مذهبه باجتهاد وضح له کان محموداً ماجوراً اما انتقال غیره من غیر دلیل بل لما یرغب من غرض الدنیا وشهوتها فهو المذموم الآثم المستوجب للتادیب والتعزیر لارتکابه المنکر فی الدین واستخفافه بدینه ومذهبه.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۰۹ جلد ۳ مطلب فیما اذا ارتحل الی غیر مذهبه باب التعزیر)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: ولا علی من حال بینه وبینها..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ محاذات نه موجودیدلو په صورت کښې ښځه خاوند جماعت کولې شي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړې دَخپلې ښځې سره په امریکه کښې اوسیږي هغه وائي چه دلته دَاخترنه علاوه دَجمعې دَمونځ نه هیڅ څه بندوبست نشته که داسړې خپلې ښځې سره په خپل کور کښې دَجمعې مونځ ادا کړي نو جائز دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل مولی عرف تنکی استاد پرانگ چارسده ۱۲ صفر ۱۳۹۲ھ.

الجواب: داجماعت بغیر شک شبهې نه جائز دي البته ښځه به خامخا (وجوباً) شاته اودروی.

لان المحاذاة مفسد عندنا ﴿۱﴾ وروی الطبرانی فی الکبیر والاوسط ان رسول الله ﷺ اقبل من نواحی المدینة یرید الصلوة فوجد الناس قد صلوا فمال الی منزله فجمع اهله فصلی بهم (بحواله بوادر ص ۱۳۱ جلد ۱) ﴿۲﴾. وهو الموفق

دَ امام دپاره دَ مقتدیانو نه ځان له دَجمات دَ هال په دروازه کښې اودریدل مکروه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دَجمات امام صاحب

(بقیه حاشیه) مطر وطین وبرد شدید وظلمة کذلک وریح لیلالا نهاراً وخوف علی ماله، قال ابن عابدین ای من لص ونحوه اذا لم یمکنه غلق الدکان او البیت مثلاً ومنه خوفه علی تلف طعام فی قدر...... والظاهر علمه لان له قطع الصلاة له ولاسیما ان کان امانة عنده کودیعة او عارية او رهن مما یجب علیه حفظه.

(الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۱۱ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة قسام باب الامامة)

﴿۱﴾ قال الحصکفی: واذا حاذته ولو بعضو واحد ......امرأة...... ولاحائل بینهما فی صلاة...... فسدت صلاته. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۲۳ جلد ۱ قبیل مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی)

﴿۲﴾ (بوادر النوادر ص ۱۳۱ جلد ۱ تفصیل کراهت جماعة ثانیه)

همیشه دَ هال (کمرې) په دروازه کښې اودریږي اومقتدیان دَجمات په صحن کښې وی نوآیا دا اقتداء صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم...... ۸/۲/۱۹۹۰ء

الجواب: دا اقتداء صحیح ده لیکن مکروه ده.

اما الاول لکون المسجد مکانا واحداً واما الثانی فلتخصیص الامام بالمکان ولقیامه بین الاسطوانتین (ماخوذ از ردالمحتار ﴿۱﴾. وهو الموفق

دَ زنانو دَ جماعت شرعی ثبوت شته دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دَبنده کور والا (ښځه) په نفلو کښې کلام پاک اوروی او دَ زنانو امامت کوی اوس بعضې خلق وائي چه دَښځو دَجماعت څه ثبوت دې؟ نوآیا واقعی دَښځو دَجماعت څه شرعی ثبوت نشته؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل الهی خطیب جامع مسجد فاروقیه اسلام آباد ۲۴/۹/۱۹۷۲ء

الجواب: دَتحقیق مطابق دَښځو جماعت مشروع دي نه منسوخ دي او نه مخصوص دي.

لان النبی ﷺ جعل لام ورقة مؤذنا وامرها ان تؤم اهل دارها (رواه ابوداؤد ص ۹۵ جلد ۱) ﴿۲﴾ ولا وجه لنسخه ولا دلیل علی الخصوصیة کیف وقد روی ابن ابی شیبه ان ام سلمة وعائشة رضی الله عنهما امتا فی التراویح والفرض ﴿۳﴾ قال العلامة اللکهنوی فی عمدة الرعاية علی هامش شرح الوقايه ص ۱۷۶ جلد ۱ قوله کجماعة

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین: تنبیه فی معراج الدراية من باب الامامة الاصح ماروی عن ابی حنیفة انه قال کره للامام ان یقوم بین الساریتین او زاوية او ناحية المسجد او الی سارية لانه بخلاف عمل الامة.

(ردالمحتا هامش الدر المختار ص ۴۷۸ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۲﴾ (سنن ابی داؤد ص ۹۵ جلد ۱ باب امامة النساء)

﴿۳﴾ (مصنف ابن ابی شیبه ص ۵۳۶ جلد ۱ باب المرأة تؤم النساء)

النساء وحلهن عللوه بانها لا تخلو عن ارتکاب ممنوع وهو قیام الامام وسط الصف ولا یخفیٰ ضعفه بل ضعف جمیع ماوجهوا به الکراهة کما حققناه فی تحفة النبلاء فی مسألة جماعة النساء وذکرنا هناک ان الحق عدم الکراهة کیف لا وقدامت بهن ام سلمة وعائشة رضی الله عنهما فی التراویح وفی الفرض کمااخرجه ابن ابی شیبة وغیره وامت ام ورقة فی عهد النبی ﷺ بامره کما اخرجه ابو داؤد، انتهیٰ ﴿۱﴾ قلت وقال الامام الائمة اذاصح الحدیث فهو مذهبی ﴿۲﴾ اولعل المراد من الکراهة تنزیهة کمایشیر الیه کلام صاحب الخلاصة وصلوتهن فرادی افضل ﴿۳﴾ نعم صرح فی شرح التنویر بالتحریم لا کن لا وجه له ﴿۴﴾ فافهم. وهو الموفق

د زنانؤ جماعت د بعضې فقهاؤ په نزد جائز او د بعضو په نزد مکروه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) یوه حافظه په

﴿۱﴾ (عمدة الرعایة علی هامش شرح الوقایة ص ۱۷۶ جلد ۱ فصل فی الجماعة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: ونظیره هذا ما نقله العلامه بیری فی اول شرحه علی الاشباه عن شرح الهدایة لابن الشحنة ونصه اذا صح الحدیث وکان علی خلاف المذهب عمل بالحدیث ویکون ذلک مذهبه ولا یخرج مقلده عن کونه حنفیا بالعمل به فقد صح عنه انه قال اذا صح الحدیث فهو مذهبی وقد حکی ذلک ابن عبد البر عن ابی حنیفة وغیره من الائمة. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۰ جلد ۱ مطلب صح عن الامام انه اذا صح الحدیث فهو مذهبی)

﴿۳﴾ قال العلامه طاهر بن عبد الرشید البخاری: وامامة المرأة للنساء جائزة الا ان صلوتهن فرادی افضل. (خلاصة الفتاویٰ ص ۱۴۷ جلد ۱ فصل فی الامامة والاقتداء)

﴿۴﴾ قال العلامه حصکفی: ویکره تحریما جماعة النساء ولو فی التراویح...... فان فعلن تقف الامام وسطهن...... کالعراة فیتوسطهم امامهم ویکره جماعتهم تحریما فتح.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۸ جلد ۱ قبیل مطلب هل الاساءة دون الکراهة الخ)

تراویح کښې ښځوته امامت کوی چه دَهغې دپاره نورښځوته دعوت هم ورکولې کیږی. آیا په دې کښې څه کراهت شته؟ ﴿۲﴾. یوه مشره ښځه په چارسده کښې دَجُمعې په ورځ نورې ښځې راجمع کوی اودَجمعې مونځ ورته کوی نو آیا دَدې ښځودَذمې نه دَماسپښین مونځ ساقط کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مفتی عبدالله شاه محله عزیزخیل چارسده...... ۱/۴/۱۹۹۱ء.

الجواب: (۱) فقهائې کرامو دَښځو جماعت ته اودَجماعت دپاره دکورونو نه وتلو ته مکروه لیکلی دی. کمافی امامة الدرالمختارمع ردالمحتار. ﴿۱﴾ او مولانا عبدالحیٔ په "عمدة الرعایه علی شرح الوقایه ص ۱۷۲ جلد ۱ کښې جواز ته راجح وئیلې دی. ﴿۲﴾ . ځکه چه پیغمبر علیه السلام "ام ورقه رضی الله عنها ته دَامامت کولو اجازت ورکړې وو. کمافی سنن ابی داؤد ص ۹۵ جلد ۱ باب امامة النساء ﴿۳﴾.

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی: ویکره تحریما جماعة النساء ولو فی التراویح فی غیر صلاة جنازة فان فعلن تقف الامام وسطهن...... ویکره جماعتهم تحریما فتح ویکره حضورهن الجماعة ولو لجمعة وعید ووعظ مطلقاً ولو عجوز الیلا علی المذهب المفتی به لفساد الزمان. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۸ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه عبد الحئی اللکهنوی: قوله کجماعة ای کما یکره جماعة النساء وحدهن سواء کان فی الفرض او النفل وعللوه بانها لا یخلو عن ارتکاب ممنوع وهو قیام الامام وسط الصف ولا یخفی ضعفه بل ضعف جمیع ما وجهوا به الکراهة کما حققناه فی تحفة النبلاء الفناها فی مسئلة جماعة النساء وذکرنا هناک ان الحق عدم الکراهة کیف لا وقد امت بهن ام سلمة وعائشة فی التراویح وفی الفرض کما اخرجه ابن ابی شیبه وغیره امت ام ورقة فی عهد النبی ﷺ بامره کما اخرجه ابو داؤد.
(عمدة الرعایه علی هامش شرح الوقایة ص ۱۷۶ جلد ۱ فصل فی الجماعة)

﴿۳﴾ عن ام ورقة بنت عبد الله بن الحارث بهذا الحدیث والاول اتم وکان رسول الله ﷺ یزورها فی بیتها وجعل لها مؤذنا یؤذن لها وامرها ان یؤم اهل دارها قال عبد الرحمن فانا رأیت مؤذنها شیخا کبیراً. (سنن ابی داؤد ص ۹۵ جلد ۱ باب امامة النساء)

او د پیغمبر علیه السلام د وفات نه پس حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها او ام سلمه رضی الله عنها هم په تراویح کښې امامت کړې وو. کمافي مصنف ابن ابي شيبه وغيره (۱) نو معلومه شوه چه د ام ورقه رضی الله عنها امامت نه مخصوص دې او نه منسوخ دې. بهرحال د فقهائې کرامو حکم او فتوی د فتنې په مخ نیوی باندې محمول ده.

(۲) چه کله ذکورت د وجوب د پاره شرط دې نو ښځه ښځوته د جمعې امام کېدلې شی لیکن بهرحال د مکروهاتو نه دا جماعت ډک دې او د انفراس نه ډیر مفضول دې. وهو الموفق.

په دنیاوی معاملاتو کښې د امام او مقتدی په اختلاف سره د مقتدی په مونځ څه اثر نه پریوځی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د امام او مقتدی په مینځ کښې په دنیاوی معاملاتو کښې اختلاف پیدا شو امام مقتدی ته اووئیل چه ما پسې ستا مونځونه مخکښې هم نه دی شوې او نه اوس کیږی. نو آیا د امام په دې قول سره د مقتدی د امونځونه شوې دی که نه؟ او مونځ کول وریسې جائز دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۷۴ء/۴/۱۰.

الجواب: د امام دا دواړه خبرې چه ستا مونځونه نه دی شوې او ما پسې اقتداء مه کوه دا د ښېښتو خبرې دی کتابی او شرعی خبرې نه دی. وهو الموفق.

د تیوشن د پاره لرې تللو وخت کښې د جمات په ځائې حجره کښې مونځ ورکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید د خپل کور نه یو یا نیم میل فاصله باندې د عمرو کورته ځی او هلته ماشومانو ته د دینی سبق تیوشن کوی او امامت هم کوی لیکن هلته جمات نشته د عمرو په کور یا حجره کښې مونځ ورکوی نو آیا د زید داسې کار کول شرعاً جائز دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل احمد ضلع کوهاټ.

(۱) ان ام سلمة وعائشة رضی الله عنهما امتا فی التراویح والفرض. (مصنف ابن ابی شیبه ص ۵۳۶ جلد ۱ باب المرأة تؤم النساء)

الجواب: داسې تارک الجماعت نه دې خو تارک المسجد" والاخبره بیا هم د غور قابله ده. وهو الموفق.

په کوم جمات کښې چه مقتدیان وی د هغوی عارضی امام په کوم ځائې مونځ کوی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یو ښار کښې څو جماتونه دی او په هر جمات کښې د جمعې مونځ کیږی. د ښار نه بهر مختلف سرکاری د اوسیدلو کورونه دی د هغوی مشترکه یو ورکوټې جمات دې د هغې د خاص امام او مؤذن مقرر نه دی. بلکه یو ملازم (نوکر) هلته کښې مونځ ورکوی. اوس که څو ورځې دا جمات غیرآباد پاتې شی او څوک ورته رانشی نو دا عارضی امام به په دغه ورځو کښې د ښار چرته بل جمات ته د مونځ د پاره ځی که په خپل جمات کښې به مونځ کوی. او چه د ښار جمات ته لاړ شی نو د مقتدی په حیثیت باندې مونځ کول به د ثواب ذریعه وی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالحمید ایس وی درازنده ایف آر ډی آئی خان ۱۹۷۲ء/۱۱/۲۲.

الجواب: که په دې جمات کښې نور مونځ گذارنه وی نو دې عارضی امام د پاره بهتر داده چه دې محلې والا جمات کښې اذان او مونځ کوی. (فلیراجع الی ردالمحتار ۵۱۹ جلد ۱). وهو الموفق.

د جمات امام صاحب باندې لعنت کولو والا پخپله ملعون دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې خپل د جمات امام ته بدرې ردې وائی او بیا بیا ورته وائی چه په تا دې د خدائې لعنت وی نو د دې سړی څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی فیض محمد... ۱۹۷۴ء/۱۱/۲۳.

(۱) قال العلامة ابن عابدین: قلت لکن فی الخانية وان لم یکن لمسجد منزله مؤذن فانه یذهب الیه ویؤذن فیه ویصلی وان کان واحدا لان المسجد منزله حقا علیه فیودی حقه مؤذن مسجد لا یحضر مسجده احد قالوا هو یؤذن ویقیم ویصلی وحده وذاک احب من یصلی فی مسجد آخر. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۱۰ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام)

الجواب: که داد کلی امام صاحب دَلعنت مستحق نه وی نو دالعنت کونکې به ملعون وی او دَتعزیرلائق به وی.

لقول النبی ﷺ ان العبد اذا لعن شیئاً صعدت اللعنة الی السماء فتغلق ابواب السماء دونها ثم تهبط الی الارض فتغلق ابوابها دونها ثم تاخذ یمینا وشمالا فاذا لم تجد مساغا رجعت الی الذی لعن فان کان لذلک اهلاً والا رجعت الی قائلها(رواه ابوداؤد بحواله مشکواة ص ۴۱۳ جلد ۱) ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ جمات امام پسې اقتداء نه کول دَ نافرمان کیدلو باعث نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو هسې په نوم امام دې علم وغیره ئې نه دې حاصل کړې اوپه اخلاقی جرمونو کښې هم اخته دې نوپه وجه یومقتدی هغه پسې مونځ نه کوی حال دا چه استاد ورته نه دی وئیلې چه ماپسې مونځ مه کوه اونه یې داوئیلې دی چه ته زما نه عاق ئې اومقتدی ورسره هم کینه نه ساتی.نوآیا دامقتدی دَاقتداء نه کولو په وجه باندې "عاق" دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: راضی الرحمن ارمړپایان پیښور.... ۱۹۷۴ء/۱۱/۵

الجواب: دَامام پسې اقتداء نه کول دَ"عاق" کیدلو باعث نه دی البته په ټولو فتاؤ کښې دالیکلې شوې دی چه دَځان له مونځ نه فاسق پسې اقتداء کول افضل دی.﴿۲﴾.وهوالموفق.

دَ شهوانی وسوسو په وجه باندې به جماعت نه پریخودلې کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زه کله دَجمعې په مونځ

﴿۱﴾(مشکواة المصابیح ص ۴۱۳ جلد ۲ باب حفظ اللسان والغیبة والشتم)

﴿۲﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وفی النهر عن المحیط صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله نال فضل الجماعة) افاد ان الصلاة خلفهما اولی من الانفراد.

(ردالمحتار مع الدرالمختار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

کښې شریک شم نو دَ نورو مونځ گزارو په باره کښې شهوانی وسوسې پیدا کیدل شروع شی یعنی په شهوانی قوت کښې تحریک پیداشی برابره خبره ده چه هغه بودا ولې نه وی دې مرض دَمالیخولیا"یامکمل شیطانی او فاسدو خیالونو صورت اختیارکړې دی.نوپه دې صورت حال کښې دَجمعې مونځ کووم که جماعت پریږدم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیرین جان شهبازخیل بنوں.... ۱۹۷۲ء/۱۰/۴

الجواب: خبرشه چه ستادَمرض جائزعلاج شته نودَ ناجائزعلاج (جماعت پریخودلو) څه ضرورت دې؟ جائز علاج دادې چه ته په مونځ کښې دا خیال کوه چه الله تعالی ماوینی اوزمادَزړه خبرې هم پیژنی نوپه قلاره قلاره به ستادا فاسد خیالونه ختم شی.﴿۱﴾.وهوالموفق.

دَ دویمې جمعې حکم؟ او قصداً دَ دویمې جمعې د پاره دَ اولنی جماعت پریخودلو حکم

سوال: (۱) دَدویم جماعت څه حکم دې چه جمات دَسړک په غاړه باندې واقع دې؟ (۲) که یو سړې یو یا دوه رکعتونه دَامام سره کولې شی خوقصداً نور خلقو ته دَدویم جماعت کولو دپاره اولنی جماعت پریږدی ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی:محمدنظیف وزیرستانی

الجواب: چونکه ظاهری طورسره داجمات دَلارې جمات دې نوپه دې کښې

﴿۱﴾عن عثمان بن ابی العاص قال قلت یا رسول الله ان الشیطان قد حال بینی وبین صلوتی وبین قراءتی یلتبسها علی فقال رسول الله ﷺ ذاک شیطان یقال له خنزب فاذا احسته فتعوذ بالله منه واتفل علی یسارک ثلثا ففعلت ذاک فاذهبه الله عنه رواه مسلم. وعن القاسم بن محمد ان رجل ساله فقال انی اهم فی صلوتی فیکثر ذلک علی فقال له امض فی صلوتک فانه لن یذهب ذلک عنک حتی تنصرف وانت تقول مااتممت صلوتی رواه مالک. (مشکواة المصابیح ص ۱۹ جلد ۱ باب فی الوسوسة الفصل الثالث)

دویم جماعت جائز دي. خاص طور سره چه اذان او اقامت دَدویم جماعت دپاره پریږدی او محراب هم پریږدی. (یدل علیه مافی الدر المختار وردالمحتار ص ۵۱٦ جلد ۱). ﴿۱﴾. (۲). داسرې په غلطئ دي ځکه چه اولنې جماعت بغیرڅه شک شبهې نه جائز دي او په دویم جماعت کښې اختلاف دې نودَ مشکوک دپاره یقینی ځیز پریخودل نه دی پکار. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی رحمه الله: ویکره تکرار الجماعة باذان واقامة فی مسجد محلة لافی مسجد طریق وقال ابن عابدین: اجمع مماهنا ونصبها یکره تکرار الجماعة فی مسجد محلة باذان واقامة الا اذا صلی بهما فیه او لا غیر اهله لکن بمخافتة الاذان ولو کرر اهله بدون هما او کان مسجد طریق جاز اجماعا الخ. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۰۸ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

• • •

فصل فی الاحق بالامامة

دَ عالم په موجودګئ کښې دَ غیر عالم امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یوه محله کښې فارغ التحصیل عالم دین موجود دې او دَجمعې مونځ ته هم حاضریږی. لیکن دکورنی معاملاتو په وجه باندې دَدې عالم والده صاحبه ده ته دَامامت اجازت نه ورکوی. اونه دې پخپله امامت کوی او یو ورکوټې رور ئې دې چه په اتم جماعت کښې سبق وائی هغه ئې امام جوړ کړې دې نوآیا دَدې عالم مونځ په خپل ورکوټی ورور پسې کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ملک عزیزخان لندا.

الجواب: دَدې عالم داطریقه خلافِ اولی ده. کمافی شرح التنویر والاحق بالامامة تقدیما بل نصبامجمع الانہر، الاعلم باحکام الصلوة الخ (هامش ردالمحتار ص ۵۲۰ جلد ۱). ﴿۱﴾. وهو الموفق.

عالم او صحیح ویونکی امام جوړول پکار دی صرف ښائسته آواز والا نه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو عالمِ دین په یو جمات کښې پخوانې امام دې لیکن آواز ئې ښکلې نه دی او س بعضې خلق صرف په دې وجه چه دې خوش آوازه نه دې دَامامت نه لرې کول غواړی او دده په ځائې بل کس چه عالم نه دې صرف خوش آوازه دې امام جوړول غواړی آیا دَشریعت په رڼا کښې دَدوی داموقف صحیح دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالقدوس ساهیوال.

﴿۱﴾ (الدر المختار هامش ردالمحتار ص ۴۱۲ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب: دَجمات مقرره امام دې مونځ کوی اګرکه دویم ترینه ډیرغټ عالم وی. دخل المسجد من هو اولیٰ بالامامة من امام المحلة فامام المحلة اولیٰ، فتاویٰ عالمګیری ص ۸۲ جلد ۱ ﴿۱﴾ وامام المسجد احق بالامامة من غیره وان کان الغیر افقه واقرء واورع وافضل الخ ص ۱۷۸ جلد ۱ مراقی الفلاح ﴿۲﴾

خوش آوازی ښه څیز دې خوداحقرپه نزد خوش آوازه امام جوړول بهتر نه دی بلکه صحیح ویونکی امام جوړول پکار دی. لکه په فتاوی عالمګیری ص ۱۱۵ جلد ۱ یوولسمه (۱۱) کرښه کښې دی. لاینبغی للقوم ان یقدموافی التراویح الخوشخوان. ﴿۳﴾.

المجیب: فضل الهی خالق داد ضلع ساهیوال.

دا جواب صحیح دې
مفتی جمامعه اسلامیه
عربیه رشیدیه ساهی وال

دا جواب درست دې
محمدفرید عفی عنه

فاسق امام به باقاعده طور معزول کولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په امام کښې یو څو حبرې دی چه دَهغې په وجه باندې دَهغه شخصیت دَامامت قابل نه دې. هغه سینماکښې دَبې هوده فلمونو کتلو شوقین دې. بلکه باقاعده کتلو دپاره ځی. غیرشادی شده وو اوس ئې واده شوې دی. په سینماکښې لیدلو باندې په سترګو لیدونکی ګواهان موجود دی. جمات کښې دَخلقو په مینځ کښې منافقت کوی، زیره ئې دَیوانچ نه هم کمه ده، اکثرمقتدیان ترینه خفه دی. نو داسې کس دَامامت نه معزول کول څنګه دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مسعودصدیقی محله موچی پوره علاقه کابلی ګیټ پیښور ـ یکم شعبان ۱۴۱۱ھ

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمګیریه ص ۸۳ جلد ۱ الفصل الثانی فی بیان من هو احق بالامامة)

﴿۲﴾ حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۲۹۹ جلد ۱ فصل فی بیان الاحق بالامامة)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمګیریه ص ۱۱۶ جلد ۱ فصل فی التراویح)

الجواب: بشرط صدق وثبوت که دې امام کښې داعیبونه وی نو په هغه باندې ضروری ده چه دَدې ازاله اوکړی اوکه هغه "ضد" کوی نو ده پسې دَنیکانو خلقو مونځ مکروه تحریمی دی. ﴿۱﴾ دَعوامونه. په ړندو کښې یوې سترګې والا بادشاه وی. ﴿۲﴾. اوچه کوم امام فاسق وی هغه پخپله نه معزوله کیږی بلکه هغه باقاعده دَمعزوله کولو لائق وی. (شامی. بحر) ﴿۳﴾. وهوالموفق.

دَ امام په موجودګئ کښې دَ بل کس امامت مکروه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو جمات امام ژوندې دې او دَخلوېښتو پنځوسو کالو راسې امام را روان دې لیکن دَجمعې په ورځ یو بل کس دَامام دَاجازت نه بغیر دَخپل ځان دَامام کیدلو اعلان اوکړو حال داچه هغه ته چاهم اجازت نه وو کړې. آیا بل څوک داسې امام مقررکیدلې شی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: رسول شاه عمرزئی چارسده...... ۱۹۷۳ء/۲/۱۴.

الجواب: که دغه مخکښې امام معزول شوې نه وی یا دَمونځ په وخت کښې غائب نه وی نو بغیر دَاجازت نه دَبل امام امامت مکروه دې.

قال رسول الله ﷺ لا یؤمن الرجل فی سلطانه ﴿۴﴾ وفی الدرالمختار فی هامش

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: (ویکره امامة عبد واعرابی وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من یرتکب الکبائر کشارب الخمر والزانی وآکل الربا ونحو ذلک.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة کما لا یخفیٰ. (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۳﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله ویعزل به) ای بالفسق لوطرأ علیه والمراد انه یستحق العزل کما علمت آنفا. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۴﴾ (مشکواة المصابیح ص ۱۰۰ جلد ۱ باب الامامة الفصل الاول)

ردالمختار ص ۵۲۲ جلد۱ اعلم ان صاحب البیت ومثله امام المسجد الراتب اولی بالامامة من غیره مطلقاً ﴿۱﴾. وهو الموفق.

امام دپاره کم نه کم د اودس اود مونځ دمسئلو علم ضروری دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه امام دپاره څومره علم ضروری دي او د څومره صفاتو ورته ضرورت دي؟ اود کوم علم سند دهغه سره کيدل پکاردی؟ اود امام دپاره زکوة، فديه، صدقه او د قربانئ څرمني اخستل جائز دی که نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم......... ۱۲/۲/۱۹۷۳ء

الجواب: امام دپاره کم نه کم د اودس اود مونځ مسئلو نه خبريدل ضروری دی﴿۲﴾ اوچه کله امام غريب وی نو هغه ته زکوة، فديه، فطرانه وغيره ورکول جائزدی. خوچه د اجرت (تنخواه) نيت پکښې نه وی﴿۳﴾ اود قربانئ څرمني مالدار امام ته هم ورکول جائزدی خوچه د اجرت نيت پکښې نه وی. ﴿۴﴾ وهو الموفق.

﴿۱﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۴۱۳ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفی رحمه الله: والاحق بالامامة تقديما بل نصبا مجمع الانهر الاعلم باحكام الصلاة. (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۴۱۲ جلد ۱ قبيل مطلب فی تكرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

﴿۳﴾ وفی الهنديه ولو نوى الزكاة بما يدفع المعلم الى الخليفة ولم يستاجره ان كان الخليفة بحال لو لم يدفعه يعلم الصبيان ايضا اجزأه والا فلا وكذا ما يدفعه الى الخدم من الرجال والنساء فی الاعياد وغيرها بنية الزكاة كذا فی معراج الدراية. (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۱۹۰ جلد ۱ الفصل السابع فی المصارف)

﴿۴﴾ وفی الهنديه: ولو ادخل جلد الاضحيه فی قرطالة او جعله جرابا ان استعمل الجراب فی اعمال منزله جاز ولو اجر لا يجوز وعليه ان يتصدق بالاجر واما القرطالة ان استعملها فی منزله او اعار جاز الخ. (فتاوىٰ هنديه ص ۳۰۱ جلد ۵ الباب السادس فی ما يستحب فی الاضحية والانتفاع بها)

د جمات امام ته کنځلي کول او د "يوم ندعوا كل اناس بامامهم" مطلب

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه يو سړي د پلارنيکه د ختونه په يو جمات کښې امام راروان دي او يو کس ورپسې مونځ کوی او ډير خراب خراب کنځل ورته هم کوی. نوددي سړی په شريعت کښې څه حکم دي؟ حال داچه پيش امام صاحب د رسول الله ﷺ د مصلي وارث وی. دغه شان "يوم ندعوا كل اناس بامامهم" د قيامت په ورځ به الله تعالى د هر قوم امام او سردار راوغواړی. ددي آيت په رڼا کښې ددي سړی څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتی: مولوی عبدالرؤف

الجواب: واضحه دي وي چه د صحيح احاديثو په بناء باندي د مسلمان اکرام ضروری دي. ﴿۱﴾ . اوخاص طور سره چه امام وی. د امام په بي احترامئ سره فساد اوبدنظمی پيدا کيږی. اوپه قرآن مجيد کښې د "بامامهم" نه د کلي امام مراد نه دي. ﴿۲﴾ .

﴿۱﴾ عن ابن عمر ان رسول الله ﷺ قال المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه ومن كان فی حاجة اخيه كان الله فی حاجته ومن فرج عن مسلم كربة فرج الله عنه كربة من كربات يوم القيٰمة ومن ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة متفق عليه. (مشكوٰة المصابيح ص ۴۲۲ جلد ۱ باب الشفقة والرحمة على الخلق)

عن ابی هريرة ان النبی ﷺ قال اذا عاد المسلم اخاه او زاره قال الله تعالىٰ طبت وطاب ممشاك وتبوأت من الجنة منزلا رواه الترمذی. (مشكوٰة المصابيح ص ۴۲۶ جلد ۱ باب الحب فی الله ومن الله)

﴿۲﴾ قال الحافظ عماد الدين ابن كثير: يخبر تبارك وتعالىٰ عن يوم القيامة انه يحاسب كل امة بامامهم وقد اختلفوا فی ذلک فقال مجاهد وقتادة بنبيهم وهذا كقوله تعالىٰ (ولكل امة رسول فاذا جاء رسولهم قضى بينهم بالقسط الاية) وقال بعض السلف هذا اكبر شرف لاصحاب الحديث لان امامهم النبی ﷺ وقال ابن زيد لكتابهم الذی انزل على نبيهم من التشريع واختاره ابن جرير وروى عن ابن ابی نجيح عن...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَیو جاهل امام دپاره تعبیر کول کفر ته دعوت ورکول دی.﴿۳﴾. وهو الموفق.

په اجرت باندې دَ مونځ کولو والا امام او مقتدیانو مونځ صحیح دې

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه متاخرین فقهاؤ دَموذن یا امام دَوخت دَپابندئ اومستقل تللو راتللو دپاره څه معاوضه جائز کړې ده.چه دَاجرت دَجواز دپاره یو سبب دې.که دَیوموذن یا امام په نیت کښې دا دَجواز سبب نه وی او معاوضه دَ اذان اوامامت معاوضه ګڼړی نوآیا دَهغوی اذان،مونځ دغه شان دَمقتدیانومونځ به صحیح وی که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:اکرام الحق راولپنډی.......۲/محرم ۱۳۹۲هـ.

الجواب: مونځ دَمتقدمینو اومتاخرینو په نزد صحیح دې.اختلاف دَاجرت په جائز کیدلو اوناجائز کیدلو کښې دې.نعم هو محروم من الثواب عند عدم الاحتساب.﴿۲﴾.فقط.

(بقیه حاشیه) مجاهد انه قال: بکتبهم فیحتمل ان یکون اراد هذا وان یکون اراد ما رواه العوفی عن ابن عباس فی قوله (یوم ندعوا کل اناس بامامهم) ای بکتاب اعمالهم وکذا قال ابوالعالیة والحسن والضحاک وهذا القول هو الارجح لقوله تعالیٰ وکل شیء احصیناه فی امام مبین الخ. (تفسیر ابن کثیر ص ۷۳ جلد۳ سورة بنی اسرائیل آیت ۷۱)

﴿۱﴾عن ابن عباس قال قال رسول اللهﷺ من قال فی القرآن برأیه فلیتبوأ مقعده من النار وفی روایة من قال فی القرآن بغیر علم فلیتبوأ مقعده من النار رواه الترمذی وعن جندب قال قال رسول اللهﷺ من قال فی القرآن برأیه فاصاب فقد اخطأ رواه الترمذی وابوداؤد. (مشکواة المصابیح ص ۳۵ جلد ۱ کتاب العلم الفصل الثانی)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین:(قوله ولا لاجل الطاعات) الاصل ان کل طاعة یختص بها المسلم لا یجوز الاستئجار علیها عندنا لقوله علیه السلام اقروا القرآن ولا تاکلوا به وفی آخر ما عهد رسول اللهﷺ الی عمرو بن العاص وان اتخذت موذنا فلا تأخذ علی الاذان اجرا ولان القربة متی حصلت وقعت عن العامل وهذا تعین اهلیته فلا یجوز له اخذا لاجرة من غیره کما فی الصوم والصلاة هدایة،(قوله ویفتی الیوم بصحتها لتعلیم القرآن)...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

چه امام موجود نه وی نوبل کس دې دَ امام دَ اجازت نه بغیر امامت اوکړی

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دجمعې وخت برابر شوې دې او امام صاحب موجود نه دې نو دَامام صاحب دَ اجازت نه بغیر مونږ خلق جماعت کولې شو که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:علی اکبرپټن کلان آزادکشمیر.

الجواب: چه کله امام موجود نه وی نوبل سړې دې امامت اوکړی.﴿۱﴾.اګر که دَامام دَاجازت نه بغیروی.په حدیث اوفقه دواړو کښې داحکم راغلې دې. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) قال فی الهدایة وبعض مشایخنا رحمهم الله تعالیٰ استحسنوا الاستئجار علی تعلیم القرآن لظهور التوانی فی الامور الدینیة ففی الامتناع تضیع حفظ القرآن وعلیه الفتویٰ، وقد اقتصر علی استثناء تعلیم القرآن ایضا فی متن الکنز ومتن مواهب الرحمن وکثیر من الکتب وزاد فی مختصر الوقایة ومتن الاصلاح تعلیم الفقه وزاد فی متن المجمع الامامة ومثله فی متن الملتقی ودرر البحار وزاد بعضهم الاذان والاقامة والوعظ وذکر المصنف معظمها ولکن الذی فی اکثر الکتب الاقتصار علی ما فی الهدایة فهذا مجموع ما افتی به المتاخرون من مشایخنا وهم البلخیون علی خلاف فی بعضه مخالفین ما ذهب الیه الامام وصاحباه وقد اتفقت کلمتهم جمیعا فی الشروح والفتاویٰ علی التعلیل بالضرورة وهی خشیة ضیاع القرآن کما فی الهدایة وقد نقلت لک ما فی مشاهیر متون المذهب الموضوعة للفتویٰ فلا حاجة الی نقل ما فی الشروح والفتاویٰ وقد اتفقت کلمتهم جمیعا علی التصریح باصل المذهب من عدم الجواز ثم استثنوا بعده ما علمته فهذا قاطع وبرهان ساطع علی ان المفتی به لیس هو جواز الاستئجار علی کل طاعة بل علی ماذکره فقط. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۳۸ جلد۱ مطلب فی الاستئجار علی الطاعات کتاب الاجارة)

﴿۱﴾ قال الحصکفی واعلم ان صاحب البیت ومثله امام المسجد الراتب اولیٰ بالامامة من غیره مطلقا وقال ابن عابدین ای وان کان غیره من الحاضرین من هو اعلم واقرأ منه وفی التتارخانیة جماعة اضیاف فی دار یرید ان یتقدم احدهم ینبغی ان یتقدم المالک فان قدم واحدا منهم لعلمه وکبره فهو افضل واذا تقدم احدهم جاز لان الظاهر ان المالک یاذن لضیفه اکراماله. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۱۳ جلد ۱ باب الامامة)

چه دَ جماعت مشر امام مقرر شوی وی نو بل کس دَ امامت څه حکم دی؟

الجواب علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه يو قوم پخپله په رضا سره دَجماعت مشر امام مقرر کړو او څه وخت ئې اوشو اوس دَ امام دَ معزز کيدلو په وجه باندې ورسره بعضي مقتديانو حسد شروع کړو حال دا چه په هغه کښي داسي څه عيب نشته چه دَ اقتداء نه مانع وي او اوس قوم دَ حسد په وجه بل کس پسي اقتداء کوي نو آيا ددې بل امام پسي اقتداء صحيح ده؟

بينوا توجروا.

المستفتي خليل الرحمن انور ادينه ضلع صوابي ۱۲/۷/۱۹۷٤ء

الجواب دَ قوم په نسبت سره دَجماعت مشر او جوړونکي زيات لائق په امامت او مشرئ باندې دي.

كما في الشرح الكبير ص ۵٤۱ رجل بنى مسجداً وجعله لله تعالىٰ فهو احق بمرمته وعمارته ...... والامامة فيه ان كان اهلا لذالک ...... وكذا ولده الباني انتهىٰ بحذف يسير ﴿۱﴾ وبمعناه في خلاصة الفتاوى ص ۳۲۱ جلد ۴ ﴿۲﴾

لهٰذا دَ اولني امام په موجودګئ کښي دَبل امام امامت ظلم دې وهو الموفق

په جماعة النساء کښي دَ تحقيق نه جواز بلاکراهيت معلوميږي

سوال علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه مستورات نمازِ تراويح په جماعت سره کولي شي؟ چه يوه حافظه جينئ ورته امامت کوي او دوه خلور جينکئ ئې مقتديانې شي آيا دا جائز دي؟ بينوا توجروا.

المستفتي عبد الصبور صاحب بنون ۱۱/۱۰/۱۹۷٤ء

﴿۱﴾ (غنية المستملي شرح منية المصلي ص ۵٦٤ فصل في احكام المسجد)

﴿۲﴾ قال العلامه طاهر بن عبد الرشيد رجل بنىٰ مسجداً في سكه فنازعه بعض اهل السكة في عمارته او نصب المؤذن والامام فالمختار ان الباني اولىٰ وفي العمارة اولىٰ بالاتفاق. (خلاصة الفتاوى ص ۳۲۱ جلد ۴ الفصل الرابع في المسجد واوقافه ومسائله)

الجواب فقهائي کرامو "جماعة النساء" نه مکروه تحريمي وئيلي دي

كما في الدر المختار ويكره تحريما جماعة النساء ولو في التراويح ﴿۱﴾ (هامش ردالمحتار ص ۳۸۰ جلد ۱) وفي الهنديه ص ۸۹ جلد ۱ ويكره امامة المرأة للنساء في الصلوات كلها من الفرائض والنوافل الا في صلوة ...... وة هكذا في النهاية ﴿۲﴾

ليکن دَ تحقيق نه جواز بلاکراهيت معلوميږي

كما قال العلامة اللكهنوى في عمدة الرعاية على هامش شرح الوقايه (۱٤٦ جلد ۱) ان الحق عدم الكراهة وقد امت بهن ام سلمة وعائشة في التراويح وفي الفرض كما اخرجه ابن ابي شيبة وغيره. وامت ام ورقة في عهد النبي ﷺ بامره كما اخرجه ابوداؤد انتهىٰ ما في العمدة ﴿۳﴾ قلت ما قالوا انها منسوخة فضعيف من وجهين عدم تحقيق الناسخ وكذا فعل امهات المؤمنين اياها بلا نكير كما مر في كلام المحقق وكذا انكر ابن الهمام تحقق الناسخ، ولو قالوا انها مخصوصة بام ورقة قلنا لا يصح دعوى الخصوصية ايضا لانها فعلتها امهات المؤمنين رضي الله عنهم بعد وفاته قلت والاوجه عندي ان يحمل الكراهة على الخروج الى المسجد للجماعة. وهو الموفق

چه دَ ځاښځه تختولی شوی وی دَ داسی مظلوم اقتداء او امامت صحيح دی

سوال علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه دَ زيد منکوحه چا اوتختوله اوس دَزيد امامت او هغه پسي اقتداء صحيح ده که نه؟

بينوا توجروا

المستفتي دهيران ګل مندړ خيل خوږه نظام پور پيښور ۵/۹/۱۹۷۷ء

﴿۱﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۳۷۸ جلد ۱ مطلب هل الاساءة دون الكراهة او افحش منها باب الامامة)

﴿۲﴾ (فتاوى عالمگيريه ص ۸۵ جلد ۱ الفصل الثالث في بيان من يصلح اماما لغيره)

﴿۳﴾ (عمدة الرعاية هامش شرح الوقاية ص ۱٤۲ جلد ۱ فصل في الجماعة)

الجواب: مظلوم پسې اقتداء کول مکروه نه دي البته ظالم پسې اقتداء کول مکروه دي.(۱) لکونه فاسقافاجراً (۲). بل يكفر عندالاستحلال.(۳).
وهوالموفق.

په جمات او امامت کښې دَ غلط قرات والا دعوی کونکی امامت

سوال: دَيو جمات امام دې چه دَحروفو مخارج او صفات بالکل نه پیژنی حال داچه په دې جمات کښې ئې مخکښې پلار امام وو.چه کله ئې پلار مړشو نوده په مصلي قبضه اوکړه.او محلي والو باقاعده امام نه دې جوړکړې ليکن دَمحلي اکثريت ده پسې مونځ کوی.ليکن بعضې خلق ئې مخالفت کوی امام صاحب وائی دامصلی او امامت زمونږ وارثت دې او سيرئ (زمکه) هم زمونږ ده چونکه داجمات دَهغوی په جائيداد کښې جوړشوې دې او دَسوونو (۱۰۰) کالو نه مخکښې موجود دې لهذا ددې امام څه حکم دې؟ بينوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم......... ۳/ربيع الاول ۱۴۰۳ هـ.

---

(۱) عن ابی هريرة قال قال رسول الله ﷺ المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره...... كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه رواه مسلم.
(مشكواة المصابيح ص ۴۲۲ جلد ۲ باب الشفقة والرحمة على الخلق)

(۲) قال العلامة الحصكفى رحمه الله: ويكره امامة عبد وفاسق قال ابن عابدين: تكره امامته بكل حال بل مشى فى شرح المنية على ان كراهة تقديمه كراهة تحريم.
(ردالمحتار مع الدر المختار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

(۳) قال العلامة ابن عابدين: لكن فى شرح العقائد النسفية استحلال المعصية كفر اذا ثبت كونها معصية بدليل قطعى وعلى هذا تفرع ما ذكر فى الفتاوىٰ من انه اذا اعتقد الحرام حلالا فان كان حرمته لعينه وقد ثبت بدليل قطعى يكفر والا فلا بان تكون حرمته لغيره او ثبت بدليل ظنى وبعضهم لم يفرق بين الحرام لعينه ولغيره وقال من استحل حراما قد علم فى دين النبى عليه السلام تحريمه كنكاح المحارم فكافر.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۹ جلد ۲ مطلب استحلال المعصية القطعية كفر)

الجواب: په جمات او امامت کښې دَميراث حصې نه جاري کيږی البته که دَمخکښې دامام ځوئي غلط خوان نه وی نو دَمصلحت او حوصله افزائی دپاره دې هغه امام جوړکړيشي.(۱) اودَغلط خوان کيدلو په صورت کښې ددې تعمير کونکی یا وقف کونکی دَځوئی په رائې سره دې بل امام مقررکړې شي.(۲) (ماخوذاز كبيرى. خلاصه الفتاوى والشامية). وهوالموفق.

په خطابت او امامت کښې ميراث نه جاري کيږی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه يو جامع مسجد دَ اوقاف بورډ په قبضه کښې دې هغوی پکښې زيد په تنخواه سره خطيب مقرر کړو ځوکاله پس زيد مړشو نودې بورډ پکښې بل خطيب عمرصاحب مقررکړو چه هغه دَديوبند او ډابهيل نه فاضل دې او دَ دې اسلامی مدرسو مهتمم دې اودغه شان پوخ عمر والا مقرر او مدرس عالم دې.اوس دَزيد ځوان ځوئې دې "بكر" چه عالم نه دې بلکه په يوه مقامی مدرسه کښې ناظم وو.هغه وائی چه دې جامع مسجد کښې زما پلار خطيب وو نو په دې وجه دا زما حق دې او ماته دې په ميراث کښې راکړيشی اوزما په ژوند کښې دَاوقافو بورډ بل څوک خطيب نشی مقررکولې.آيا واقعی په امامت او خطابت کښې وراثت جاری کيديشی؟ اوبكر او عمر کښې څوک ډير مستحق دې؟ بينوا توجروا.

المستفتی: سيداحمدشاه چارسده.......... ۲۸/۱۱/۱۹۷۲ء.

---

(۱) قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: واذ مات احد من اهلها توجه على ولده فان لم يخرج على طريقة والده يعزل وتوجه للاهل.
(ردالمحتار ۳۰۸ جلد ۳ مطلب تحقيق مهم فى توجيه الوظائف للابن فصل فى الجزية)

(۲) قال العلامة الحلبى: رجل بنىٰ مسجدا وجعله لله فهو احق بمرمته وعمارته وبسط البوارى والحصير والقناديل والاذان والاقامة والامامة فيه ان كان اهلا لذلك وان لم يكن فالرائ فى ذلك اليه وكذا ولد البانى وعشيرته من بعده اولىٰ من غيرهم.
(غنية المستملى شرح الكبير ص۵۶۷ فصلى فى احكام المسجد)
(ومثله فى خلاصة الفتاوىٰ ص ۴۲۱ جلد ۴ الفصل الرابع فى المسجد واوقافه ومسائله)

الجواب: که دَخطیب ځوئې ددې منصب دَ ادا کولو اهل (حقدار) وی﴿۱﴾ او دده په نائب جوړولو کښې ددین دَخدمت امید وی نو دَتعاون او حوصله افزایۍ په طوربه دې نائب جوړولې شی او که دا ځوئې ئې نااهله وی او دده دَ ذات نه دَ دینی خدمت امید نه وی نو دې به نائب نه شی جوړولې. (فلیراجع الی ردالمحتار ص ۳۸۸ جلد۳). وهوالموفق.

امام ته کنځلې کول او په سپک نظر سره دَ کتلو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام دې او قوم ورته په سپک نظر سره ګوری بلکه کله کله ورته کنځلې او سختې سپورې ستغې خبرې هم کوی. او پیش امام ته ددې ټولو څیزونو معلومات شته لیکن هغه دَدنیاوی مفادو دپاره چشم پوشی کوی. او ښپې ئې ښخې کړې دی. مصلې پریخودلو ته تیار نه دې. نو سوال دادې چه دَداسې قوم مونځونه دې امام پسې چه په سپک نظر ورته هم ګوری شرعاً صحیح دی که نه؟ او دَداسې امام دپاره امامت نه پریخودل صحیح دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی عبدالجبار لاهورخورد........۱۳۹۲/۱۲هـ.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: نعم قال الحموی فی رسالته وقد ذکر علماء نا انه یفرض لاولادهم تبعاً ولا یسقط بموت الاصل ترغیبا وذکر العلامة المقدسی ان اعطاء هم بالاولیٰ لشدة احتیاجهم سیما اذا کانوا یجتهدون فی سلوک طریق آبائهم...... اذا مات من له وظیفة فی بیت المال لحق الشرع واعزاز الاسلام کاجر الامامة والتأذین وغیر ذلک ممافیه صلاح الاسلام والمسلمین وللمیت ابناء یراعون ویقیمون حق الشرع واعزاز الاسلام کما یراعی ویقیم الاب فللامام ان یعطی وظیفة الاب لابناء المیت لا لغیرهم لحصول مقصود الشرع وانجبار کسر قلوبهم...... واذا مات احد من اهلها توجه علی ولده فان لم یخرج علی طریقة والده یعزل عنها وتوجه للاهل. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص۳۰۷، ۳۰۸ جلد۳ مطلب من له وظیفة توجه لولد من بعده فصل فی الجزیة)

الجواب: مسلمان او بالخصوص پیش امام ته کنځل کول فسق او فجور دې. لحدیث رواه مسلم سباب المسلم فسوق﴿۱﴾ دغه شان په عُرف کښې هم ناجائز او دَ ملامتیا باعث دی لیکن ددې سره سره ددې قوم اقتداء په دې امام پسې صحیح ده. لوجود شرائط الاقتداء وعدم الموانع ﴿۲﴾. او که دا امام مجبور او محتاج نه وی نو دده دپاره دا امامت پریخودل بهتر دی. ځکه چه خپل ځان ذلیل کول او ذلت ته ورکول شرعی طور سره مذموم دی. وهوالموفق.

په سوال کښې لیکلې شوی صفتونو والا سړی امام مقرر کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دا قسم صفتونه او عقیده لری. مثلاً ﴿۱﴾. وائی چه څوک دَامام په اقتداء کښې فاتحه نه وائی هغه ګمراه (بې لارې) دې. دَهغه مونځ صحیح نه دې. ﴿۲﴾. دَزکوة اخستو والا دپاره تقوی او دَیو کلی نمبردار کیدل ضروری دی. ﴿۳﴾. ځوئې چه دَخپل پلار نه جدا شی نو زکوة ورکولې شی. ﴿۴﴾ دَخپلې محلې دَجمات متعلق وائی چه دا محراب او جمات زما دَ پلار ذاتی ملکیت دې. ﴿۵﴾. سود او دکانړې نه فائده اخستل جائز ګڼړی.

آیا داسې کس امام مقرر کول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالعزیز اوګی مانسهره.

﴿۱﴾ (الصیح المسلم ص۵۸ جلد۱ باب بیان قول النبی ﷺ سباب المسلم فسوق وقتاله کفر کتاب الایمان)

﴿۲﴾ وفی منهاج: (قوله رجل ام قوما وهم له کارهون) قال ابن الملک لبدعته او فسقه اوجهله اما اذا کان بینه وبینهم کراهة عداوة بسبب امر دنیوی فلا یکون له هذا الحکم، وقال القطب الجنجوهی جملة الامرانه لو کان فیه مایوجب کراهة شرعا اعتبرت کراهة وان لم یکرهه احد، وان لم یکن فیه ذلک شرعا لم یعتبر فیه کراهة من کرهه وان کرهه الکل.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۴۰ جلد۲ باب ماجاء من ام قوماً وهم له کارهون)

الجواب: داسې دَسلفیانو دَلې نه معلومېږی دې دَاحنافو امام مقررکول دَفساد اوفتنې باعث دی. داسې کس دپاره ضروری ده چه دَسلفیانو امام جوړشی ﴿۱﴾ وهو الموفق.

دَ اوقافو محکمه دې د ډیوټۍ نه معذورو ملازمینو ته دَ وخت تیرولو د پاره مراعات ورکړی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دَمحلې دَجمات پیش امام او خطیب صاحب ډیر بوډا شوې دې چه دَ څو میاشتو نه په بستره پروت دې او جمعه دَهغه ځوئې ورکوی او بعضې مونځونه هم کوی آیا دې امام دپاره چه دَډیوټۍ نه غیر حاضر دې دَمحکمه اوقاف نه تنخواه اخستل جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد علی نوشهره صدر ..۱۲/نومبر ۱۹۸۷ء.

الجواب: دَمحکمه اوقاف دپاره ضروری ده چه مذکوره زوړ امام ته مراعات ورکړی او دَداسې امام په اهل اولاد کښې یو نوې امام منتخب کړی چه دَقوم ذریعه معاد (باجماعت مونځ) ته دَ چا دَ ذریعه معاش دَخطرې په وجه نقصان اونه رسیږی ﴿۲﴾ وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: ومما یزید ذلک وضوحاما صرحوا به فی کتبهم متونا وشروحا من قولهم ولاتقبل شهادة من یظهر سب السلف...... وقال ابن ملک فی شرح المجمع وترد شهادة من یظهر سب السلف لانه یکون ظاهر الفسق...... وقال الزیلعی او یظهر سب السلف یعنی الصالحین منهم وهم الصحابة والتابعون لان هذه الاشیاء تدل علی قصور عقله وقلة مروائه.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۲۱ جلد ۲ مطلب مهم فی حکم سب الشیخین)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: اذا مات من له وظیفة فی بیت المال لحق الشرع واعزاز الاسلام کاجر الامامة والتأذین وغیر ذلک مما فیه صلاح الاسلام والمسلمین وللمیت ابناء یراعون ویقیمون حق الشرع واعزاز الاسلام کما یراعی ویقیم الاب فللامام ان یعطی وظیفة الاب لابناء المیت لا لغیرهم لحصول مقصود الشرع وانجبار کسر قلوبهم...... واذا مات احد من اهلها توجه علی ولده فان لم تخرج علی طریقة والده یعزل عنها وتوجه للاهل.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۰۷، ۳۰۸ جلد ۳ فصل فی الجزیة)

دَ امامت په حاصلاتو کښې دَ حصې غوختلو په وجه باندې دَ مور خوئی لره عاق کول دَ امامت دپاره ضرر رسان نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو سړی والدصاحب مړشوې دې او مور دوه خویندې او درې خورېینه دده په ذمه کښې پاتې شوې دی. دې سړی مور او خویندوته په جائیداد کښې خصه هم ورکړې ده او چه دَامامت کوم حاصلات دی په هغې کښې ئې څه حصه جوړیږی که نه؟ سره ددینه چه دَکلی معززینو او ممبرانو په دې سړی باندې درې نیم زره روپې ایخې دی چه خپلې مورته به ورکوې اوس ددې سړی خور او خورېینه مور رااوچتوی چه خپل ځوئې عاق کړه. اوداهم ورته اووایه چه څه تاته پئ نه بخم. نوآیا په دې الفاظو سره داسړی عاق کیږی یا نه؟ اوس عوام هم خراب شوې دی چه دې مور عاق کړې دې لهذا ده پسې اقتداء صحیح نه ده آیا واقعی دده اقتداء صحیح نه ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سید روخان شکرپوره پیښور....۲۹/ذی الحجه ۱۴۰۹ھ.

الجواب: دَامامت منصب څه جائیداد نه دې اونه میراث دې چه دَ مور حصه پکښې وی داخوصرف خلافت دې البته ددې سړی پلار ته څه ملکانه دَ ملکیت په طور ورکړې شوې وی نوپه هغې کښې به دَ وارثانو حصه وی. او که دا ملکانه کښې ئې ورته دَملکیت په طورنه وی ورکړې او دَاوقافو دَجمات وی نوپه دې دَامام نه علاوه دَنورو خلقو (دَامام مور او خویندو) هیڅ حق نشته.

ملاحظه: دَ اولنی صورت په تقدیرباندې دَمور خفګان په ځائې دې او په دویم صورت کښې بې ځایه دې. او داځوئ عاق نه دې وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه ملا علی قاری: (قوله عقوق الوالدین) ای قطع صلتهما ما خوذ من العق وهو الشق والقطع والمراد عقوق احدهما قیل هو ایذاء لا یتحمل مثله من الولدعادة وقیل عقوقهما مخالفة امرهما فیما لم یکن معصیة.
(هامش مرقاة علی المشکواة المصابیح ص۱۷ جلد ۱ باب الکبائر وعلامات النفاق)
وفی منهاج السنن: (قوله عقوق الوالدین) ای قطع صلتهما...... (بقیه حاشیه په بله صفحه)

دَ مفقود الزوجه امام پسې مونځ کول صحیح دی

سوال: داسې امام چه مفقودالزوجه وی هغه پسې مونځ کول صحیح دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........ ۲۷/۲/۱۹۷۶ء.

الجواب: دَمفقودالزوجه امام پسې مونځ کول (یعنی اقتداء کول) دَ یو امام په نزد هم ممنوع نه دی. «۱» .وهوالموفق.

په واده کښې غیر شرعی رسمونه او عهد شکنئ والا امام معزول کول مناسب دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په پټیال علاقه کښې ټولو خلقو یوبل نه قسمونه اخستې دی چه په واده به غیرشرعی رسمونه مثلاً ډهول غړول سندرې وغیره او ګډېدل دابه نه کیږی. او که څوک ددې وعدې خلاف ورزی اوکړی دَهغه سره به ناسته پاسته او خوراک څښاک پریخودلې کیږی. تقریباً پنځه کالو پورې ټول خلق په دې وعدې باندې پابندوو لیکن زمونږ دَجمات امام صاحب دا وعده ماته کړه او سندرې ئې پکښې اوکړې. چه دائې اولیدل نو په یو بل واده کښې هم داسې اوشو او دَ ډهول وغیره سره ئې سندرې والا ښځې هم را اوغوښتلې او دَټولو په مخکښې ؤګډولې شوې. او دې

(بقیه حاشیه) وایذاء هما وملخصه ارتکاب امر یوذیهما ولا یتحمل مثله من الولد، والعقوق حرام الا اذا کان فی طاعتهما معصیة الخالق او کان فیها تغیر الشرع، والعاق فاسق فیجری علیه مایجری علی الفاسق.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۳ جلد ۲ باب ماجاء فی التغلیظ فی الکذب والزور)

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: (قوله رجل ام قوما وهم له کارهون) قال ابن الملک لبدعته او فسقه او جهله اما اذا کان بینه وبینهم کراهة عداوة بسبب امر دنیوی فلا یکون له هذا الحکم وقال القطب الجنجوهی جملة الامر انه لو کان فیه مایوجب کراهته شرعا اعتبرت کراهة وان لم یکن یکرهه احد، وان لم یکن فیه ذلک شرعا لم یعتبر فیه کراهة من کرهه وان کرهه الکل.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۴۰ جلد ۲ باب ماجاء من ام قوما وهم له کارهون)

امام صاحب دَهغه بائیکاټ هم اونکړو. اونکاح دپاره ورله لاړلو اوس ددې امام څه حکم دې. چه دده امامت جائز دې که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.....مانسهره.

الجواب: که عام خلق دَ امام تعاون کونکی او دَ امام مدافعت کونکی نه وی او امام یواځې پریخودونکې وی نو داسې بې غیرته او عهد شکن امام معزول کول مناسب دی. «۱» .وهوالموفق.

دَ مودودی ګروپ والو دَ امامت په لحاظ سره قسمونه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه دَمودودی عقیدې والا پسې مونځ جائز دې که نه؟ که یو سړې دَجماعت اسلامی او مودودی صاحب کتابونو او رسالې تقسیموی او خلقوته دعوت ورکوی چه په دې پارټئ کښې شامل شئ لیکن هغه داکار صرف دَضد نه کوی او دَمودودی عقیدې نه منی نو دَهغه څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیرعلی خان پیښور...... ۱۴/۱۰/۱۹۸۴ء.

الجواب: دَجماعت اسلامی (مودودی ګروپ) کسان په درې قسمه دی. اول هغه خلق چه دَمودودی صاحب تفرداتو ته حق وائی دویم هغه دی چه دې تفرداتو ته حق نه وائی لیکن ددوی طرف ته د غلط نسبت کونکو مدافعت کوی. دریم هغه چه صرف په سیاسی کارونو کښې ورسره شریک وی دَمدافعت او مُداهنت نه پاک دی. دَاولنی قسم پسې مونځ نه کیږی. دویم قسم پسې اقتداء مکروه ده. او دریم قسم پسې اقتداء دَ نورو غیر اسلامی (سیکولر) پارټو پشان (لکه مسلم لیګ، نیشنل وغیره) حکم لری. وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: وعند الحنفیة لیست العدالة شرطا للصحة فیصح تقلید الفاسق الامامة مع الکراهة واذا قلد عدلا ثم جار وفسق لا ینعزل ولکن یستحب العزل ان لم یستلزم فتنه...... ویعزل به ای بالفسق لو طرأ علیه والمراد انه یستحق العزل کما علمت آنفا ولذا لم یقل ینعزل. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

دَ جماعت امام بغیر څه وجې نه معزول کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید په یوکلی کښې اته(۸)، نه(۹) کالونه پیش امام وو، دَعذرشرعی نه بغیر دکلی خلقو په زور معزول کړو او دده په ځائې ئې عمرو چه دکلی دَ مَلَک صاحب رشته دار دې پیش امام جوړ کړو. نوسوال دادې چه په دې صورت کښې دَ عمرو" امامت جائز دې که نه؟ اوددې کال فصل به دَ عمرو" وی که دَ زید"؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل رحمن پیش امام باجوړ.

الجواب: (الف). امام بغیر دَڅه وجې نه معزول کول اګرچه ګناه ده لیکن نافذبه وی چه دَ اهل حِل وعقد دَطرفنه وی. نظیره العزل عن الامامة الکبری بالتغلیب (من الاشباه والنظائر ص۴۰۲) ان الامام لیس له ان یخرج شیاً من یدالابحق ثابت معروف. فافهم.

(ب): دکوم امام چه سالانه(کلنې) اجرت مقرر کړې شوې وی نو دَ کال په دوران کښې دَ معزول کولو په صورت کښې به دَعمل مطابق دَاجرت مستحق وی نظیره مافی ردالمحتارص۵۷۷جلد۳ان المدرس لومات اوعزل فی اثناء السنة قبل مجیئی الغلة وظهورهامن الارض یعطی بقدر ماباشرویصیرمیراثاعنه کالاجیراذامات فی اثناالمدة.﴿۱﴾ .وهوالموفق.

دَ تنسیخ نکاح" دَ مسئلې نه دَ منکرامامت جائز دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوسړی خپله ښځه دَعدالت په بیابیا تنبیهاتو باندې آباده نه کړه او کیس له هم نه راځی آخر کار عدالت دَتنسیخ نکاح" ډګری جاری کړه. بنده دَ"دیوبند، سهارنپور، دهلی،

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص۴۵۷ جلد۳ مطلب فیما لومات المدرس او عزل قبل مجئی الغلة کتاب الوقف)

کراچۍ ملتان، اکوړه خټک وغیره نه فتوې اوغوښتلې چه په دې صورت کښې شرعاً طلاق شوې که نه نوتولو لیکلې دی چه طلاق شوې دې اودَعدت نه پس ورته بل ځائې کښې نکاح جائز ده نوبنده په دویم ځائې کښې په نکاح ورکړه اوس زمونږ دَجمات امام صاحب وائی چه تنسیخ نکاح" زمونږ په مذهب کښې نشته لهذا دادویمه نکاح حرامه ده. نو اوس تپوس دادې چه کله مفتیانو فتوی ورکړه او دَعدت نه پس چه ئې جائز اوګڼړله نونکاح ئې اوکړه نودیته حرام ویونکې پسې شرعاً مونځ مکروه دې یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.......

الجواب: که دَډیر سخت ضرورت(مثلاً دَعزت ویره یا دَخرچې انتظام نه وی) په بناء باندې دافسخ شوې وی نودافسخ اودَحاکم طلاق ورکول صحیح دی اودَعدت نه پس نکاح جائز ده.﴿۱﴾ . اودیته غلط ویونکې مولوی صاحب په غلطۍ باندې دې. هغه پسې په اقتداء کولو کښې هیڅ نقصان نشته ځکه چه دامولوی صاحب دَاصلی مذهب په بناء باندې په حقه دې. اګرچه دَیولوئې جماعت په فتوی باندې دَبې اعتمادۍ په وجه په غلطۍ دې. وهوالموفق.

په شریعت کښې دَامام اوخطیب د پاره د ریټائرمنټ یعنی دَ معزولۍ تعین

علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیوامام دین دپاره دَدرس وتدریس" امامت اوخطابت په سلسله کښې شرعاً دَعمرقید څومره دې؟ آیا شریعت څه قید مقرر کړې دې چه دَفلانکی عمرپورې دَدینې فرائضوپوره کولو نه پس دې ورته ریټائرمنټ ورکړې شی. مثلاً داسې علمائې کرام چه دَ اوقافو ملازمین دی شرعاً دَڅومره عمرپورې دکارلائق پاتې کیږی که شرعاً دَعمرڅه قیدوی هغه واضح کړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حمید الرحمن عابد قادری انورالاسلام بهګوان بازار لاهور_ ۱۲/صفر۱۳۹۲ه

الجواب: دَقواعدو په بنیاد دَخطیبانو او امامانو معزول کول صحیح نه دی ترڅو

﴿۱﴾ (حیله ناجزه للشیخ اشرف علی التهانوی ص ۲۹ جز دوم تفریق الزوجین بحکم حاکم)

پورې چه فرائض پورې کولې شی لیکن دَعجز او شرطونو وخت کښې معزول کول صحیح دی. لعموم الحدیث المسلمون عندشروطهم او کماقال (الحدیث). ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ جمات امام ته کنځل کول فسق دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړی دَشپږو کالو پورې یو امام پسې مونځ اوکړو. بیا په پارټئ کښې دَشامل کیدلو په وجه باندې ئې دَشپږو کالونه مونځ پریخې دې او ښکاره په ښکاره دَامام متعلق وئی چه ددې امام پسې مونځ کول داسې دی لکه یو خرپسې مونځ کول بلکه دئې نه هم خراب دی. ددې سړی دپاره دَشریعتِ محمدی ﷺ په رڼړا کښې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی امیرزمان قلندرآباد هزاره............۱۹۷۲ء/۱۱/۱۲.

الجواب: که تپوس والا رښتینی وی نو دا سړې فاسق او دَتعزیر لائق دې. قال رسول الله ﷺ سباب المسلم فسوق. (۲). (رواه مسلم) (والتفصیل فی ردالمحتار ص۲۰۲ جلد۳) (۳). وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال ابن سیرین اذا قال بعه بکذا و کذا فما کان من ربح فهو لک او بینی وبینک فلا بأس به وقال النبی ﷺ المسلمون عند شروطهم.

(الجامع الصحیح للبخاری ص۳۰۳ جلد۱ باب اجرا لسمسرة کتاب الاجارة)

﴿۲﴾ (الصحیح المسلم ص۵۸ جلد۱ باب بیان قول النبی ﷺ سباب المسلم فسوق وقتاله کفر کتاب الایمان)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: لا یعلر بیاحمار یا خنزیر یا کلب یاتیس یا قرد یا ثور یا بقر یا حیة واستحسن فی الهدایة التعزیر لو المخاطب من الاشراف وتبعه الزیلعی وغیره. (الدرالمختار هامش ردالمحتار ص ۲۰۲ جلد۳ مطلب فی الجرح المجرد باب التعزیر)

دَ غلط قرات کولو والا امامت مکروه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام صاحب په قرات کښې لاندینئ غلطیانې کوی. دَهغه اقتداء مکروه ده که نه؟

(۱). صراط المستقیم" په صادزبر وائی. (۲). په "غیرالمغضوب" کښې په راء باندې دَزیر په ځائې زبروائی. (۳). دَ سمع الله په ځائې "سمق الله" وائی. (۴). په سورة الملک کښې دَ"فمن یاتیکم" په ځائې "یاتکم" یعنی بغیر یاء نه ئې وائی. (۵). په سورة الفلق او سورة الناس کښې "برب فلق" یعنی بغیر لام نه اوپه سورة الناس کښې "اعوذبرب ناس" یعنی شَد" پکښې پریږدی. (۶). او "فی تضلیل "په ځائې فی تضلٍ" وائی. ﴿۸﴾ .فویل للذین" په ځائې فویـل ایلـذین" یعنی په لام باندې زیر وائی. او للذین" ته ایلذین" وائی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اهالیان موضع صریح چارسده.......۱۹۷۲ء/۹/۱۹.

الجواب: که داخبره اوتپوس رښتیا وی نو داسې امام پسې مونځ کول مکروه دی. ﴿۱﴾ .دې باقاعده امام جوړول او امام ساتل، دَمونځ ضائع کول. دې امام باندې ضروری ده چه په مشق سره ددې غلطیانو ازاله اوکړی ګنې نو استعفی دې ورکړی .وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولا غیر الالثغ به ای بالالثغ علی الاصح کما فی البحر عن المجتبیٰ وحرر الحلبی وابن الشحنة انه بعد بذل جهده دائما حتما کالامی فلایؤم الامثله ولا تصح صلاته اذا امکنه الاقتداء بمن یحسنه او ترک جهده او وجد قدرالفرض مما لالثغ فیه هذا هو الصحیح المختار فی حکم الالثغ وکذا من لا یقدر علی التلفظ بحرف من الحروف اولا یقدر علی اخراج الفا الا بتکرار واعلم انه اذا فسد الاقتداء بای وجه کان لا یصح شروعه فی صلاة نفسه.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۳۰ جلد۱ مطلب فی الالثغ باب الامامة)

بې ږیرې هلک پسې اقتداء کول مکروه تنزیهی دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم هلک بالغ ښکلې مخ والا او مشتهی هم وی او په مخ او څنې باندې ئې دږیرې دَیو ویښته اثرهم نه وی مخ ئې دَشیشې پشان صفا او مزیدار وی او ډیر ښائسته وی نو آیا داسې هلک پسې مونځ صحیح دې؟

بعضې خلق وائی چه دا امامت مکروه تنزیهی دې نو که دکراهیت تنزیهی هروخت څوک ارتکاب کوی نو دَ "الاصرار علی الصغیرة کبیرة" په بناء باندې به داتحریمی جوړیږی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد ایاز بنوں

الجواب: بې ږیرې (اَمرَد) هلک چه ښکلې مخ والا وی اقتداءورپسې صحیح ده لیکن مکروه تنزیهی ده.

فی ردالمحتار ص ۵۲۵ جلد ۱ ﴿۱﴾ قوله وکذا تکره خلف امرد الظاهر انها تنزیهیة والظاهر ایضا کما قال الرحمتی ان المراد به صبیح الوجه لانه محل الفتنة،

مکروهِ تنزیهی نه په ګناهِ صغیره کښې داخل دې اونه په کبیره کښې. بدلیل صدوره عن الانبیاء علیهم السلام ﴿۲﴾. لهذا په دې باندې اصرار کول به نه ګناه وی اونه به ګناهِ کبیره وی. لهذا داسې کس امام جوړول بهتر نه دی. ګنې نو دَکراهیت تحریمی نه بغیر ورپسې اقتداء صحیح ده. وهو الموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتارهامش الدر المختار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۲﴾ قال الامام ابو حنیفة رحمه الله: والانبیاء علیهم الصلوٰة والسلام کلهم منزهون عن الصغائر والکبائر والکفر والقبائح وقد کانت منهم زلات وخطیئات، قال الملا علی قاری فی شرحه عن ابن الهمام والمختار ای عند جمهور اهل السنة العصمة عنها ای عن الکبائر لا الصغائر غیر المنفردة خطأ او سهواً ومن اهل السنة من منع السهو علیه، والاصح جواز السهو فی الافعال، والحال ان احداً من اهل السنة لم یجوز ارتکاب المنهی منهم عن قصد ولکن بطریق السهو والنسیان ویسمی ذلک زلة.

(شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۵۶، ۵۹ الانبیاء منزهون عن الکبائر والصغائر)

چه پیدائشی شل لاس دَتکبیر په وخت کښې دَ سر نه اوچت څی دداسې امام دَ امامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو کس لاس پیدائشی ورکوټې اوشل دې دَتکبیرتحریمه یعنی لاس اوچتولو وخت کښې دَسرنه اوچت څی نوآیا داسې کس امامت کولې شی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حضرت الله چونګی نمبر ۵ مردان ملاکنډ روډ _ ۱۲/جمادی الثانی ۱۳۹۷ھ

الجواب: که خلق ورته دَنفرت په نظر ګوری نو دده امامت بهتر نه دې. ﴿۱﴾. خوداهم هله چه په قوم کښې دده نه ښه سړې موجود وی اوکه نه وی نو هیڅ کراهت نشته. ویدل علی المسطورمافی البحرص ۳۴۹ جلد ۱ یعنی وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عندوجود غیرهم. ﴿۲﴾. وهوالموفق.

دَ ږیره خریونکی، شافعی، مالکی، حنبلی، شیعه جعفری اوغیرجعفری دَ امامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که چرته شافعی یا حنبلی او یامالکی امام وی اوږیره خرئی لکه عربوملکونو کښې اکثرددې مذهبونو امامان ږیرې خرئی. نوهغوی پسې دَ اقتداء څه حکم دې؟

دغه شان شیعه ګان هم په دوه قسمه دی جعفری اوغیرجعفری. آیا جعفری شیعه ګانو پسې مونځ جائز دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........ ۱۴/شوال ۱۴۰۳ھ.

الجواب: که دَیو حنفی متشرع کس پسې دَاقتداء نه ته عاجزه ئې نو دَشافعی،

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین الشامی: (قوله ومفلوج وابرص شاع برصه) وکذلک اعرج یقوم ببعض قدمه فالاقتداء بغیره اولیٰ...... وکذا من له ید واحدة فتاویٰ صوفیه عن التحفه والظاهر ان العلة النفرة. (ردالمحتا ر هامش الدر المختار ص ۴۱۶ جلد ۱ قبیل مطلب فی الاقتداء بشافعی ونحوه باب الامامة)

﴿۲﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

مالکی او حنبلي امام پسې اقتداء او کړه خیر دي که پیره خرڅی څکه چه دَ حَان له مونځ نه فاسق امام پسې اقتداء کول افضل دی (۱) (بحر، شامی، هندیه) البته دَ شیعه جعفری او غیر جعفری دواړو پسې اقتداء باطل او کالعدم ده (۲) وهو الموفق.

دَ کوم کس پیشه چه دَ نفرت او دَ جماعت دَ کم والی باعث وی دَهغه اقتداء مکروه ده

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په یو امام باندې دخپلو مقتدیانو مروته غُسل ورکول لازم دی، دغه شان دَغټ اختر په ورځ امام دَ خپلو مقتدیانو قربانئ هم ذبح کوی او داپرې هم لازم شوې دی. یعنی دَامام نه دَغاسل او قصاب کار اخستلې کیږی آیا داسې امام پسې مونځ کول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: بنده رحیم الله باچا اضاخیل بالانو شهره

الجواب: فقهائې کرامو دَ داسې امام متعلق څه تصریح نه ده کړې ددې وجې نه دَ کلیاتو په بناء باندې جواب لیکلې کیږی صاحب هدایه په ص ۴۴ باب الامامة کښې دَ فاسق، اعمی او ولد الزنا وغیره دَ اقتداء کراهت په تنفیر سره معلل کړې دې فرمائی: ولان فی تقدیم هؤلاء تنفیر الجماعة فیکره انتهی. (۳) او کوم امام چه دَ غُسل پیشه اختیاروی نو دَ خلقو په نظر کښې سپک راځی لهذا دَ داسې امام په امامت کښې تنفیر حامخا موجود وی. (۴) نو کراهت به هم وی. او په ذبحه کولو کښې چه سپکوالې نشته نو داعمل دکراهت باعث نه دې او لازم کول بغیر دَ اجرت (مزدورئ) نه دا بیشکه ظلم دې. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه الحصكفی رحمه الله: ویكره امامة عبد و فاسق و اعمیٰ و مبتدع، قال ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد.
(ردالمحتار مع الدرالمختار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)
﴿۲﴾ قال فی الهندیه: ولا تجوز خلف الرافضی والجهمی والقدری والمشبة ومن یقول بخلق القرآن. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۴ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)
﴿۳﴾ (هدایه ص ۱۱۰ جلد ۱ باب الامامة کتاب الصلاة)
﴿۴﴾ قال العلامه ابن عابدین: علل الكراهة بغلبة الجهل فیهم وبان فی تقدیمهم تنفیر الجماعة. (ردالمحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام)

دَ امام مسجد توهین وغیره مختلفې مسئلې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) دَامام مسجد دَ توهین څه حکم دې؟ (۲) مسجد پریخودل او کور کښې دَمونځ کولو څه حکم دې؟ (۳) بعضې خلقو قسم او خوړلو چه مونږ ددې امام پسې اقتداء نه کوو په دویم ځل اقتداء او کړئ او مونځ او کړئ نو څه حکم دې؟ (۴) ددې امام مذبوحه ددې خلقو دپاره څنګه ده؟ (۵) دَقسم خوړلو باوجود ددې امام په اقتداء کښې به دَ جنازې دَمونځ کولو څه حکم وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سید غلام نبی شاه

پیش امام وخطیب مرکزی مسجد هزاره ۲۰ ذی قعده ۱۳۹۷ هـ

الجواب: (۱) دَامام توهین حرام او دَ جماعت او مسجد (جمات) پریخودلو باعث دې ددینه بچ کیدل ضروری دی قال رسول الله ﷺ بحسب امرء من الشران یحقر اخاه المسلم کل المسلم علی المسلم حرام دمه وماله وعرضه (مسلم) (۱)

(۱) دَمونځ صحیح کیدلو دپاره جمات شرط نه دې البته جمات (بهترینه ځمکه) ده په دې کښې چه کوم فضیلت دې هغه بل ځائې کښې نشته (۲)

(۳) داخلق به کفاره ورکوی (۳) (۴) که دا امام مسلمان وی نو دَهغه ذبیحه دَهر مسلم او غیر مسلم دپاره جائز ده (۴) (۵) که دقسم کونکو مراد صرف پنځه مونځونه وی نو هیڅ خبره نه ده. وهو الموفق.

﴿۱﴾ (الصحیح المسلم ص ۳۱۷ جلد ۲ باب تحریم ظلم المسلم وخذله واحتقاره ودمه وعرضه وماله)
﴿۲﴾ عن ابی امامة..... فقال شر البقاع اسواقها وخیر البقاع مساجدها رواه ابن حبان فی صحیحه عن ابن عمر. (مشکواة المصابیح ص ۶۷ جلد ۱ الفصل الثانی باب المساجد ومواضع الصلوة)
﴿۳﴾ قال العلامة الحصكفی رحمه الله: وكفارته او اطعام عشرة مساكین او كسوتهم...... وان عجز عنها كلها صام ثلاثة ایام ولاء.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۶ جلد ۳ مطلب كفارة الیمین كتاب الایمان)
﴿۴﴾ قال الحصكفی: وشرط كون الذابح مسلما حلالا خارج الحرم ان كان صیداً الخ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۰۸ جلد ۵ كتاب الذبائح)

دَ محتاط نابینا حافظ قران امامت جائز غیرمکروه دي

سوال: محترم جناب حضرت شیخ الحدیث مولاناعبدالحق صاحب رحمه الله اکوړه ختک. دَمسنون سلام نه پس عرض دا دي چه زمونږ په علاقه کښي دکافی بحث مباحثي نه پس بعضي علماء وائی چه نابینا انسان پسي مونځ کول مکروه دی. اوبعضي ورته غیرمکروه وائی. اوس سوال دادي چه داسي نابینا چه قاری هم وی او حافظِ قران هم وی او تریو حده پوري تفسیراوترجمه قرآن باندي هم پوهیږی. اودوه خادمان ئي هم وی او طالبانو ته دکنزالدقائق " پوري په یادو باندي فقه هم ښائی اومشکوة ئي وئیلي دي. اوڅلورجوړي جامي ورسره هم وی چه وخت په وخت ئي بدلوی نوآیا داسي نابیناپسي مونځ مکروه دي؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ گل سعادت خان

مدرسه عربیه معراج العلوم بنوں ۷ / ذی قعده ۱۳۸۹ھ

الجواب: دَداسي محتاط حافظ، ړوند کس امامت دَعوام الناس دپاره بغیرشک شبهي نه جائزغیرمکروه دي. لیکن که په روغو (سترګووالا) خلقو کښي ددنه بهتر یعني زیات پوهه) کس موجود وی نو بیا دَده امامت مکروه (تنزیهی) دي.

فی الشرح الکبیر ص ۴۳۹ وذکر فی المحیط لا بأس بان یؤم الاعمی والبصیراولیٰ وفی الانفع ذکر الامام المعروف بخواهر زاده فی مبسوطه انما یکره تقدیم الاعمیٰ اذا کان غیره افضل منه وقد ثبت ان النبی علیه السلام استخلف ابن ام مکتوم یؤم الناس وهو اعمیٰ رواه ابوداؤد انتهیٰ ما فی شرح الکبیر﴿۱﴾. وهو الموفق

شیخ الحدیث مفتی اعظم مولانامفتی (محمد فرید عفی عنه) مدظله

جامعه دارالعلوم حقاینه اکوړه ختک.

دَ امام حقوق دَ امامت په اجرت سره نه ختمیږی

سوال: علمائي کرام دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه دَیوجمات امام ته

﴿۱﴾ (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۴۷۶ فصل فی الامامة)

مقتدیان وائی چه مونږ تاته دَامامت په عوض کښي غله یا تنخواه درکوو. لهذا ستاپه مونږ باندي هیڅ حق نشته. نوآیا ددي نه علاوه دَامام نور څه حقوق شته که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: احسان الله هزاره ......۱۸/دسمبر ۱۹۷۴ء.

الجواب: په امامت باندي اجرت اخستل جائز دی. ﴿۱﴾. اودا اجرت دَوخت دَ پابندئ په عوض کښي دي دَ امامت نه دي. لهذا دَامام حقوق په دي سره نه زائل کیږی. وهو الموفق.

دَ حرام خور او سود خور اقتداء او په مونځ کښي د شریک کیدلو حکم

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښي څه فرمائی ﴿۱﴾. چه دَحرام خور اوسود خور دَاقتداء څه حکم دي؟ دارنګي دَهغه عبادتونه صحیح دی که نه؟﴿۲﴾ دَسود خور سره یوځائي مونځ کول جائز دي که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مثل خان خلیل تهکال پشاور..........۱۳۹۱/۷/۷ھ.

الجواب: (۱) دَحرام خورعبادت صحیح دي ګناه نیکئ ته نقصان نه رسوی. ﴿۲﴾

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ویفتی الیوم بصحتها لتعلیم القرآن والفقه والامامة والاذان. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۸ جلد ۵ باب الاجارة الفاسدة مطلب فی الاستئجار علی الطاعات)

﴿۲﴾ قال الامام اعظم ابو حنیفة: من عمل حسنة بشرائطها خالیة عن العیوب المفسدة والمعانی المبطلة ولم یبطلها حتی خرج من الدنیا فان الله تعالیٰ لا یضیعها بل یقبلها منه ویثیبه علیها، قال الملا علی قاری: وذلک لقوله تعالیٰ ان الله لا یضیع اجر المحسنین وفی آیة اخری ان لله لا یضیع اجر المؤمنین بل یقبلها منه ای بفضله و کرمه الخ.
(شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۷۸ الطاعات بشروطها مقبولة.
وقال الحافظ عماد الدین ابن کثیر: یقول تعالیٰ مخبراً: انه لا یظلم احدا من خلقه یوم القیامة مثقال جبة خردل ولا مثقال ذرة بل یو فیها له ویضاعفها له ان کانت حسنة، ان الله لا یظلم مثقال ذرة وان تک حسنة یضاعفها ویؤت من لدنه اجراً عظیماً.
(تفسیر ابن کثیر ص ۴۵۰ جلد ۱ سورة النساء آیت: ۴۰)

البته اقتداء ورپسې کول مکروه دی.﴿۱﴾.(۲) جائز دی.وهو الموفق.

درې امامانو کیدلوپه صورت کښې لس لس ورځې تراویح اوپه لاؤډسپیکر دَ مونځ مسئله

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی (۱).چه په یو جمات کښې درې امامان وی نوآیاشرعاً هریو امام لس لس ورځې تراویح کولې شی.(۲).دَ مونځ ګزارو شمیر دَشلو خواؤشاوی نوآیا امام په لاؤډسپیکر کښې مونځ ورکولې شی.(۳).په بانډو کښې په دوه نزدې نزدې جماتونو کښې دَلاؤډسپیکر څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: علی اکبر ازاد کشمیر.

الجواب: (۱) بالکل کولې شی.(۲).په لاؤډسپیکر کښې مونځ کول ممنوع نه دی خوبغیر ضرورت نه نه کول بهتردی.(۳).نه ممنوع دی او نه مطلوب البته دَآواز دَټکراؤ او اشتباه په صورت کښې ممنوع دی.وهو الموفق.

دَ ږیره خرئیلی دَ امامت او اذان کیدلو یا نه کیدلو نه دَ بې علمئ په صورت کښې مونځ

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی (۱).چه دَپیښور یونیورستئ په جمات کښې طالبان(سټوډنټان) په امامتئ سره مونځ کوی. دلته څوک امام نشته عام طور سره ږیرې والا طالب علم مونځ ورکوی،خوچه کله هغه نه وی نو ږیره خرئیلې امامت کوی.دغه شان که دَږیرې والا په نسبت

﴿۱﴾قال ابن نجیم رحمه الله: (قوله وکره امامة العبد والاعرابی والفاسق والمبتدع والاعمیٰ وولدالزنا) بیان للشیئین الصحة والکراهة اما الصحة فمبینة علی وجود الاهلیة للصلاة مع اداء الارکان وهما موجودان من غیر نقص فی الشرائط والارکان ومن السنة حدیث صلوا خلف کل بر وفاجر وفی صحیح البخاری ان ابن عمر کانُ یصلی خلف الحجاج وکفی به فاسقا کما قال الشافعی وقال المصنف ان افسق اهل زمانه.

(البحر الرائق ص۳۴۸ جلد۱ باب الامامة)

سره بې ږیرې ډیرپوهه وی او ډیرې مسئلې ورته یادې وی او ږیرې والا کم علمه وی نو زیات حقدار دَامامت څوک دې؟ (۲).که دې صورت کښې مونځ شروع وی اویو عالم دین په مینځ کښې راشی نو هغه به څه کوی؟ دَهغوی سره به مونځ کوی که ځان له به کوی؟ (۳) که دَ اذان علم نه وی چه شوی یا نه او جماعت اوشی نو ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: شفیق الرحمن پشاور یونیورستی ....۵/اګست ۱۹۷۹ ء.

الجواب: (۱).که ږیره خریونکې دَږیرې والا نه ډیرپوهه وی دَمونځ په مسئلو باندې نوهم هغه دَامامت حقدار دې ﴿۱﴾.(الدرالمختارمع ردالمحتار).(۲).دَځان له مونځ نه اقتداء بالفاسق افضل ده.﴿۲﴾.(البحر،هندیه،ردالمحتار).(۳).دامونځ دَخلاف سنت کیدلو باوجودهم صحیح دې.﴿۳﴾.فقط.

امامت ته ذلیله پیشه" وئیلو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید وائی امامت ذلیله پیشه ده،اوډیرذلت دې اوبیاروستودغه زید امامت هم کولو.نوآیا دده امامت صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی:قاری محمد فرید مدرسه معارف القرآن حنفیه مرکزی جامع مسجد مانسهره

﴿۱﴾قال الحصکفی: والاحق بالامامة تقدیما بل نصبا الاعلم باحکام الصلاة فقط صحة وفساداً بشرط اجتنابه للفواحش الظاهرة وحفظه قدرفرض وقیل واجب وقیل سنة، قال ابن عابدین: وعبارة الکافی وغیره الاعلم بالسنة اولیٰ الا ان یطعن علیه فی دینه لانُ الناس لا یرغبون فی الاقتداء به. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص۴۱۲ جلد۱ باب الامامة)

﴿۲﴾قال العلامة الحصکفی: صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، قال العلامه ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد.

(الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار ص۴۱۵ جلد۱ قبیل مطلب البدعة فی امامة الامرد)

﴿۳﴾قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: اذا صلیٰ فی مسجد المحلة جماعة بغیر اذان حیث یباح اجماعا. (ردالمحتار علی الدرالمختار ص۴۰۸ جلد۱ باب الامامة مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد)

الجواب: دَ زید دا دی عبارت دوه مطلبه کیدې شی (۱) چه عوام دَامامت پیشه ذلیله گنړی دا دې مِهرِه په وجه باندې هیڅ اعتراض نشته ځکه چه دې زمانه کښې خلق دَجهالت په وجه باندې دَامامت پیشې ته دَحقارت (سپکاوی) په نظر گوری چه دَهغې گناه به په خلقو وی (۱) (۲) او که پخپله دَزید هم دا رائې وی نو دا ډیره خطرناکه خبره ده (۲) دا دی نه دې زید توبه گارشی نو امامت کولې شی وهو الموفق

اولنی امام دَ استعفی ورکولو نه بغیر دَبل چا په زور قبضه کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام استعفی نه وی ورکړې او دَهغه په ځائې باندې بل امام په زور قبضه کول غواړی او خلق دَمخکښې امام خلاف را اوچتوی نو آیا دې دویم امام پسې اقتداء کول شرعاً صحیح دی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........ ۱۲/۱/۱۹۷۲ء

الجواب: دَامام الحی په موجودگئ کښې دَ بل کس امامت مکروه دې چه بلا اذن وی

قال رسول اللهﷺ لا یؤمن الرجل الرجل فی سلطانه ﴿۳﴾ وفی الدرالمختار ، واعلم ان صاحب البیت ومثله امام المسجد الراتب اولیٰ بالامامة من غیره مطلقا الخ ﴿۴﴾ . وهو الموفق

﴿۱﴾ قال الحصکفی: ولو تها بار کوا مع الراکعین ومن حکمها نظام الالفة وتعلم الجاهل من العالم هی افضل من الاذان عندنا...... فاخترت الامامة ، قال ابن عابدین ، قلت ومفاده انها افضل من الاقتداء. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۳۰۸ جلد ۱ قبیل مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه ملا علی قاری: من استخف بالقرآن او بالمسجد او بنحوه مما یعظم فی الشرع کفر. (شرح فقه الاکبر لملا علی قاری ص ۱٦۷ فصل فی القراة والصلاة)

﴿۳﴾ عن ابی مسعود رواه مسلم وفی روایة له ولا یؤمن الرجل الرجل فی اهله. (مشکواة المصابیح ص ۱۰۰ جلد ۱ باب الامامة الفصل الاول)

﴿۴﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۱۳ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی مسجد باب الامامة)

دَ نابینا عالم دین حافظ او قاری امامت بغیر دَ کراهت نه صحیح دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په کلی کښې یو نابینا حافظ او قاری دې او دیوبند نه فاضل عالم دین هم دې او حق ویونکې او متقی هم دې دا عالم په رمضان شریف کښې تراویح ورکوی او کله کله دَسحر او ماسخوتن مونځونو کښې هم امامت کوی نو آیا دَنابینا امامت جائز دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: قاری محمد ابراهیم شاه حسن خیل بنوں...... ۱۴/۱/۱۹۹۱ء

الجواب: داسې نابینا پسې اقتداء بغیر کراهت نه صحیح ده په فرضو کښې وی او که په تراویح کښې

کما فی الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۹۳ جلد ۱ باب الامامة) ویکره تنزیهاً امامة عبد وفاسق واعمی ونحوه الاعشی نهر الا ان یکون غیر الفاسق اعلم القوم فهو اولیٰ (وفی ردالمحتار ص ۳۹۳ جلد ۱ باب الامامة) تبع فی ذلک صاحب البحر حیث قال قید کراهة الاعمیٰ فی المحیط وغیره بان لا یکون افضل القوم فان کان افضلهم فهو اولیٰ ﴿۱﴾. وهو الموفق

دَامام په ټاکلو کښې به دَاکثریت رائې معتبر وی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ خائې کښې عام طور سره دَجماتونو امامان دَتنخواه نه بغیر دَامامت فرائض (ذمه واریانې) پوره کوی دَامام په معزول کولو او ټاکلو کښې دَمحلې والا رائې معتبر وی او س زمونږ امام پخپله باندې دَامامت نه مجبوری ښکاره کړه نو په دې وجه محلې والو بل امام مقرر کړو چه په هغې سره دوه ډلې جوړې شوې یوې ډلې په دې تقررئ باندې اعتراض او کړو نو اوس یو امام هم مقرر نه دې یوه فرقه (ډله) اکثریت لری او بله ډله په اقلیت کښې ده دَچا رائې به معتبر وی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی غلام حسین افضل فلور ملز شینه باغ خورد کیملپور ۱۲/۲/۱۹۷۲ء

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع هامش ردالمحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب:دَاکثرو فیصله به منظورکولې شی فی الدرالمختاراوالخیارالی القوم فـان اختلفوا اعتبراکثرهم(هامش الدرص ۵۲۲جلد۱).﴿۱﴾.وهوالموفق.

دَ شرعی ثبوت نه بغیرصرف دَالزام په وجه

دَ "کراهتِ اقتداء" حکم نه شی ورکولې

سوال:علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ دَشرعی فیصلې دپاره مسمی فلان او فلانکې مولوی صاحب سکنه بیګوخیل شرعی ثالثان (دریم ګړی) مقررکړل دَ دواړو ډلونه بیان اخستلو نه پس ئې فیصله واوروله نو یوې ډلې ته دافیصله ناجائزه معلومه شوه نو ثالثانو تـه ئې اووئیل اوفیصله ئې واپس کړه.لیکن ثالثانو اووئیل که زمونږ دفیصلې خلاف تاسو دغلطۍ څه ثبوت پیش کړو نومونږ به ئې اومنو ، بیا مونږ دَ اکوړه خټک نه فتوی نمبر ۵۹۹۲ اوغوښتله نوپه هغې کښې دَهغوی دَفیصلې خلاف ثبوت پیش شو مونږ هغه فتوې پیش کړې نوهغوی انکار اوکړو اوپه خپله غلطه فیصله باندې کلک شول لیکن مونږ ته یقین دې چه دوی په دې فیصله کښې رشوت اخستې دې.اوکوم کس چه به زمونږ مینځ کښې ګرځیدلو هغه مونږ ته په یقین سره اووئیل چه دوی رشوت اخستلې دې آیا داسې ثالثانو پسې اقتداء جائز ده ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:اجمل خان سکنه بیګوخیل لکی مروت..........۱۹۷۲ء/۲/۲.

الجواب: محترم! خبرشه چه دَشرعی ثبوت نه بغیرمونږ صرف ددې الزام په وجه دَ کراهتِ اقتداء" فتوی نه شو ورکولې.

قال الله تعالیٰ یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا کثیرا من الظن ان بعض الظن اثم (الایة)﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۳ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۲﴾(سورة الحجرات پاره: ۲٦ آیت: ۱۲ رکوع ۱۴)

دَ غلط ویونکی پسې دَصحیح ویونکی اقتداء صحیح نه ده

سوال:علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم کس صحیح طریقې سره قرآن شریف نه شی لوستلې مثلاً دَ"الفراش المبثوث" په ځائې "الفراخ المبثوت" وائی.ده پسې مونځ جائز دې یا نه؟ ده ته د امامت حق شته یا نه؟ باوجود ددې چه نور جید عالمان هم موجود وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.........

الجواب:دَ "الفراش" په ځائې "الفـراخ" ویونکی پسې دَصحیح لوستلو والا اقتداء صحیح نه ده.

کما فی الدرالمختار ولا غیر الالثغ به ای بالالثغ علی الاصح و کذا من لا یقدر علی التلفظ بحرف من الحروف (هامش الرد ص ۵۴۴،۵۴۵ جلد ۱)﴿۱﴾ . وهوالموفق

﴿۱﴾(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۳۰ جلد ۱ مطلب فی الالثغ باب الامامة)

....

فصل فی من تصح امامته ومن لا تصح

یورکعت وتر کولو والا او دَ مصحف نه لوستلو والا پسې مونځ

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ وترو یورکعت کولو والا دَاقتداء څه حکم دې ؟دغه شان دَمصحف نه ویونکی امام اقتداء کول جائز دی که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: تخته خان سعودی عرب........۲/ذیقعده ۱۴۰۲ هـ.

الجواب: وتریورکعت کولو والا امامانو پسې اقتداء مه کوئ.《۱》.اودَمصحف نه ویونکی امام پسې اقتداء کول هم دَاحتیاط نه خلاف دی.《۲》وهو الموفق.

《۱》قال العلامه ابن نجیم: وصحح الشارح الزیلعی انه لا یجوز اقتدا الحنفی بمن یسلم من الرکعتین فی الوتر وجوزه ابوبکر الرازی ویصلی معه بقیة الوتر...... ویخالفه ما ذکر فی الارشاد من انه لا یجوز الاقتدا فی الوتر بالشافعی باجماع اصحابنا لانه اقتداء المفترض بالمتنفل فانه یفید عدم الصحة فصل او وصل...... فی فتح القدیر بما ذکره فی التجنیس وغیره من ان الفرض لایتأدی بنیة النفل ویجوز عکسه فعلی هذا ینبغی ان لایجوز وتر الحنفی اقتداء بوتر الشافعی بناء علی انه لم یصح شروعه فی الوتر لانه بنیته ایاه انما نوی النفل الذی هو الوتر فلا یتأدی الواجب بنیة الواجب الخ.

(البحر الرائق ص ۳۹ جلد۲ باب الوتر والنوافل)

《۲》وفی الهندیه: ویفسدها قراء ته من مصحف عند ابی حنیفة رحمه الله تعالیٰ وقالا یفسدله ان حمل المصحف وتقلیب الاوراق والنظر فیه عمل کثیر وللصلاة عنه بدو علی هذا لو کان موضوعا بین یدیه علی رحل وهو لا یحمل ولا یقلب اوقرأ المکتوب فی المحراب لا تفسد ولان التلقن من المصحف تعلم لیس من اعمال الصلاة وهذا یوجب التسویة بین المحمول وغیره فتفسد بکل حال وهو الصحیح هکذا فی الکافی. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۰۱ جلد ۱ الفصل الاول فیما یفسدها الباب السابع فیما یفسد الصلاة ومایکره فیها)

دَ چیلم او سیګریټ څکلو والا دَ اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم امام چیلم یا سیګریټ څکی نو دَهغه امامت صحیح دې که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عابد محمود حمیدی اټک.......۳۰/۱۰/۱۹۸۴ء.

الجواب: دَپیازو،اوګې او تمباکوانو خوړلو والا یوشان حکم دې دَدې څیزونو خوړلو والا پسې اقتداء کولو کښې څه کراهت نشته دې،خودومره ده چه دَبدبویئ په حالت کښې مونځ کول مکروهِ تحریمی دی لکه چه بدبویئ والا سړی دپاره جمات ته تلل مکروهِ تحریمی دی.《۱》.وهو الموفق.

《۱》قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله واکل نحو ثوم) ای کبصل ونحوه مماله رائحة کریهة للحدیث الصحیح فی النهی عن قربان آکل الثوم والبصل المسجد قال الامام العینی فی شرحه علی صحیح البخاری قلت علت النهی اذی الملائکة واذی المسلمین ولا یختص بمسجده علیه الصلاة والسلام بل الکل سواء لروایة مساجدنا بالجمع خلافا لمن شذ ویلحق بما نص علیه فی الحدیث کل ماله رائحة کریهة ماکولا وغیره وانما خص الثوم هنا بالذکر وفی غیره ایضا بالبصل والکراث لکثرة اکلهم لها وکذلک الحق بعضهم بذلک من بفیه بخر اوبه جرح له رائحة وکذلک القصاب والسماک والمجذوم والابرص اولی بالالحاق وقال سحنون لا اری الجمعة علیهما واحتج بالحدیث والحق بالحدیث کل من اذی الناس بلسانه وبه افتی ابن عمر وهو اصل فی نفی کل من یتاذی به ولا یبعد ان یعذر المعذور باکل ماله ریح کریهة لما فی صحیح ابن حبان عن المغیرةبن شعبة قال انتهیت الی رسول الله ﷺ فوجد منی ریح الثوم فقال من اکل الثوم فاخذت یده فادخلتها فوجد صدری معضوبا فقال ان لک عذرا وفی روایة الطبرانی فی الاوسط اشتکیت صدری فاکلته وفیه فلم یعنفه ﷺ وقوله ﷺ ولیقعد فی بیته صریح فی ان اکل هذه الاشیاء عذر فی التخلف عن الجماعة وایضا هنا علتان اذی المسلمین واذی الملائکة فبالنظر الی الاولی یعذر فی ترک الجماعة وحضور المسجد وبالنظر الی الثانیة یعذر ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ جمات دیوال نه دَ"یامحمد" ورانونکی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَجمات په دیوال باندې دَمونځ دَوختونو بورډ لګیدلې دې چه دَهغې په ښی طرف باندې ئې "یاالله" اوپه ګس طرف باندې "یامحمد" لیکلې شوې دی یوسړی دګس طرف "یامحمد" اوسوزولو او وران ئې کړو آیا داسړې دَسپکوالی مرتکب خونه شو؟ آیا داسې سړې امامت کولې شی؟ آیا ده سره په صف کښې اودریدل جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حبیب الرحمن.....۱۱/۲/۱۹۷۵ء.

الجواب: دَپیغمبر علیه السلام نوم ډیرزیات قابلِ احترام او واجب الاحترام دې. ولهذا لایجوز لف شئ فی الکواغذ التی فیها اسم الله تعالی اواسم النبی ﷺ (کمافی الهندیه ص۳۵۷جد۵). ﴿۱﴾. اودَ اهل بدعاتو خاص نښې ورانول جهاد موجب دثواب دې، ولهذا قطع الصحابة رضی الله عنهم بعض الاشجار﴿۲﴾ پس که هغه دا لفظ مبارك په دې وجه سوزولې وی چه

(بقیه حاشیه) فی ترک حضور المسجد ولو کان وحده، ملخصا اقول کونه یعذر بذلک ینبغی تقیید بما اذا اکل ذلک بعذر او اکل ناسیا قرب دخول وقت الصلاة لئلا یکون مباشرا لما یقطعه عن الجماعة بصنعه. (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۴۸۹ جلد ۱ قبیل باب الوتر والنوافل)

﴿۱﴾ وفی الهندیه: ولا یجوز لف شئ فی کاغذ فیه مکتوب من الفقه وفی الکلام الاولی ان لا یفعل وفی کتب الطب یجوز ولو کان فیه اسم الله تعالیٰ او اسم النبی علیه الصلاة والسلام یجوز محوه لیلف فیه شئ کذافی القنیة. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۳۲۲ جلد۵ الباب الخامس فی اداب المسجد والقبلة والمصحف وماکتب الخ)

﴿۲﴾. حضرت علامه محمد ادریس کاندهلوی فرمائی! دَبعضې روایتونو اوتاریخی نقولونه دا ښکاریږی چه خلقو دَدغې اونې (اذیباعون تحت الشجرة) تعظیم اوتکریم کولو، هلته به راتلل اونفلونه به ئې کول، حضرت عمرفاروق رضی الله عنه ته چه کله داخبره معلومه شوه نوهغه دَدې اونې دَپریکولو حکم اوکړو (تفسیرمعارف القران ص۴۶۹جلد۷سورة الفتح ایت ۱۸).

عوام دَعقیدې دَخرابوالی نه بچ شی نو دَ ده دا جذبه صحیح ده لیکن دا عمل ئې غلط او بی ادبی ده، دا دَ نجدیت کار دې. دَحنفیت کارنه دې. بهرحال داسړې بې ادبه باایمان دې که پښیمانه نه وی نو اقتداء ورپسې مه کوئ البته دَمونځ اوجماعت نه به نشی منع کولې. وهو الموفق.

دَ اغواکار، زناکار او په دروغه قسمونو خوړلو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په جمات کښې دوه کسان دی په هغوی کښې یوکس دَمونځ روژې پابند دې خوپه بل کس داخرابئ موندلې کیږی. ﴿۱﴾. خلق تختول او په بل چاتختول، ﴿۲﴾. زناکول او نورو ته په کولو کښې مدد ورکول. ﴿۳﴾. دَنکاح دپاسه نکاح تړل، ﴿۴﴾. په دروغه ګواهی کول، ﴿۵﴾. په دروغه قسمونه خوړل، ﴿۶﴾. کباړ یعنی زیاتی ځیزونه دَجمات نه غائب کول، چه کله رمضان شروع شی نوجمات ته راځی باقی ټول کال مونځ نه کوی. په رمضان کښې راشی په جمات قبضه کوی خلق ورته وائی چه زمونږ تاپسې مونځ نه کیږی لیکن په ضد کښې دې نونتیجه داچه خلق دَمجبورئ نه په کورونو کښې مونځونه کوی نوآیا دې امام پسې مونځ کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جاویداقبال کوټ دهمیک جهلم

الجواب: که داخبره رښتیا وی اوثابت وی نودې خراب امام پسې اقتداء مکروه تحریمی ده، کمافی شرح الکبیر (ص۴۳۸) ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم، (۱). البته دَځان له مونځ نه فاسق پسې اقتداء کول بهتردی. کمافی ردالمحتارص ۵۲۵ جلد۱قوله فضل الجماعة افاد ان الصلوة خلفهمااولی من الانفراد﴿۲﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه الحلبی: کذافی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یأثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۱۵ جلد ۱ باب الامامة قبیل مطلب فی امامة الامرد)

دَ نكاح دَ پاسه دَ نكاح ترلو والا كس امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښي څه فرمائی چه زيد دَجماعت امام او خطيب دي دَنكاح دپاسه ئې نكاح ترلې. دده دَامامت څه حكم دې؟ بينوا توجروا.

المستفتي: محمديوسف خان.......... ۳۰/۱۱/۱۹۷۴ء

الجواب: كه ربنتياوی او دي خطيب قصداً داسې كاركړې وي نودې به دَ تعاون على المعصية" په وجه سخت گنهگار وی او دَ نيكانو خلقو دَ اقتداء لائق به نه وی.﴿۲﴾ .وهوالموفق.

دَ مونځ دَ صحت او فساد دَمسئلو نه دَ ناخبره كس امامت او نورې مسئلې

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښي څه فرمائی چه يو داسې امام چه دَمونځ دَصحت اوفساد دَمسئلو نه بې خبره وی اودَهغه ښځه او ځوانې لونړه بې پرده په پټو كښې دكيا گانو دپاره گرځی اولونړه بغيرنكاح نه په كور كښې ساتی چه لكه ځناور خرڅولو پشان ترينه په نكاح كښې ډيرې پيسې حاصلې كړی.آيا دَدې امام امامت جائز دې؟ بينوا توجروا.

المستفي: حسين احمد.

الجواب: كه دَدې امام مقتديان هم په دې جرمونو كښې مبتلا وی نوبيادَمونځ كراهيت نشته اوكه په مقتديانو كښې دده نه بهتركس موجود وی نوبياده پسې اقتداء مكروه دی.

يدل عليه مافی البحر ص ۳۴۹ جلد ۱ فالحاصل انه يكره لهؤلاء التقدم ويكره الاقتداء بهم كراهة تنزيه (الی ان قال) وينبغی ان يكون محل كراهة الاقتداء بهم عند وجود غيرهم والا فلا كراهة﴿۳﴾. فقط

﴿۱﴾ قال الله تعالیٰ، ولا تعاونوا على الاثم والعدوان . (سورة المائدة پاره: ۶ ركوع ۱ آيت: ۲)

﴿۲﴾ قال الحصكفی رحمه الله: ويكره امامة عبد وفاسق. (درمختار ص ۴۱۴ باب الامامة)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

دَ بدكرداره او مفعول دَ امامت حكم

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښي څه فرمائی چه يوسړې دَجماعت امام جوړشوې دې چه ظاهری طورسره يعنی ښكاره په ښكاره مفعول دې اوپه دې بدكرداریٔ كښې مشهور دې.اوپه حديث شريف كښې راغلي دی چه دَاووه كسانو مونځ نه قبليږی په هغوی كښې يوفاعل اوبل مفعول هم دی داحديث شريف دَ تنبيه الغافلين" په "باب حق الجار" كښې موجود دې نو آيا دَ داسې كس امامت جائز دې؟ بينوا توجروا.

المستفتي: عزيزالرحمن بازارگئ صوابی ۱۰/۹/۱۹۸۷ء

الجواب: كه داخبره ربنتيا وی او ثابت وی نو دې امام پسې اقتداء كول مكروه تحريمی دی.﴿۱﴾ .لكونه فاسقا ولاتجب الاعادة.﴿۲﴾ .خوبهرحال دَ"التائب من الذنب كمن لا ذنب له.﴿۳﴾ خيال ساتل هم ضروری دی.وهوالموفق.

په مرهونه (گانړه شوې ځيز) باندې فائدې اخستلو والا اقتداء

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره كښي څه فرمائی چه كوم امام دَگانړه شوي ځيز نه فائده اخلی دَهغه اقتداء جائز ده كه نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: محمد جان مقام مسجهورمانسهره.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفی رحمه الله: ويكره امامة عبد واعرابی وفاسق واعمی ومبتدع. قال ابن عابدين: (قوله ای غير الفاسق) ...... تكره امامته بكل حال بل مشی فی شرح المنية على ان كراهة تقديمه كراهة تحريم. (ردالمحتار مع الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۲﴾ قال فی ردالمحتار فيكره لهم التقدم ويكره الاقتداء بهم تنزيهاً فان امكن الصلاة خلف غيرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۳ جلد ۱ قبيل مطب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۳﴾ عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله ﷺ التائب من الذنب كمن لا ذنب له رواه ابن ماجه والبيهقی فی شعب الايمان الخ. (مشكواة المصابيح ص ۲۰۶ جلد ۱ باب الاستغفار والتوبة)

الجواب: دَمرهوني نه فائده اخستل ناجائز اوسود دي. لان کل قرض جرنفعا فهو ربوا، هولفظ الحدیث، وکذاحاصل الحدیث، ﴿۱﴾ لهذا دَداسې امام اقتداء کول په جنازه وغیره کښې مکروه تحریمی ده. ﴿۲﴾ خوپه دې شرط چه دَقوم حال دَده نه زیات خراب وی ګني نوپه ړندوکښې یوسترګې والا بادشاه وی.

یشیرالیه کلام البحروینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداهم عندوجود غیرهم (ص۳۴۹ جلد۱). وهوالموفق

﴿۱﴾ عن علی رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ کل قرض جر منفعة فهو ربا رواه الحارث بن ابی اسامة واسناده ساقط وله شاهد ضعیف عن فضالة بن عبید عند البیهقی وآخر موقوف عن عبد الله بن سلام عند البخاری.

(بلوغ المرام من ادلة الاحکام ص ۲۸۲ رقم حدیث: ۸۱۲)

ورواه ابن ابی شیبة فی مصنفه حدثنا خالد الاحمر عن حجاج عن عطاء قال کانوا یکرهون کل قرض جر منفعة. (فتح القدیر ص ۳۵۶ جلد۶ قبیل کتاب ادب القاضی)

وفی امداد الفتاویٰ رساله کشف الدجیٰ: ومما یدل علی عدم حل القرض الذی یجر الی المقرض نفعا ما اخرجه البیهقی فی المعرفة عن فضالة بن عبید موقوفا بلفظ کل قرض جر منفعة فهو وجه من وجوه الربا ورواه فی السنن الکبریٰ عن ابن مسعود وابی بن کعب وعبد الله بن سلام وابن عباس موقوفاً علیهم (ص۹۹) وایضا قال فی (ص۲۱۵) وقال ﷺ کل قرض جر منفعة فهو ربا وهو حدیث حسن لغیره صرح به العزیزی فی شرح الجامع الصغیر (ص۲۸۳ جلد۳).

(امداد الفتاویٰ ص ۲۱۵،۲۷۰ جلد۳ کشف الدجیٰ عن وجه الربوا)

﴿۲﴾ قال الشامی: قوله (ویکره امامة عبد ......وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامه ولعل المرادبه من یرتکب الکبائر کشارب الخمر والزانی وآکل الربا ونحو ذلک کذافی البرجندی.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد۱ باب الامامة)

دَ موټی نه کمه ږیره ساتلو والا سړی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَږیرې خرئیلو څه حکم دې؟ اویوموټې ساتل واجب دی که سنت؟ اوځوک چه دَموټی نه کمه ږیره ساتی دَهغه اقتداء جائز ده که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ عبدالرشید جهنګ............ ۱۳۹۷/۲/۳۱ هـ

الجواب: یوموټې ږیره ساتل واجب دی البته دَدې واجب کیدل په سنت او حدیث سره ثابت دی. کماصرح به شیخ عبدالحق محدث الدهلوی ﴿۱﴾. دَدې خرئیلو والا فاسق دې اوکمولو یعنی کټ کولو والائې هم فاسق دې چه همیشه داسې کوی. کمافی تنقیح الفتاوی ﴿۲﴾. اودَفاسق اقتداء کول مکروه دی خودومره ده چه دَځان له مونځ نه افضل ده. وهوالموفق.

﴿۱﴾ (اشعة للمعات شرح مشکواةباب الترجل الفصل الاول)

وقال الملا علی قاری: وقد اختلفوا فیما طال من اللحیة فقیل ان قبض الرجل علی لحیته واخذ ماتحت القبضة ولابأس به وقد فعله ابن عمر رضی الله عنه وجماعة من التابعین واستحسنه الشعبی وابن سیرین وکره الحسن وقتادةومن تبعها وقالوا ترکها عافیة احب منه لکن الظاهر هوالاول. (نفع قوت المغتذی علی هامش سنن ترمذی ص ۱۰۰ جلد۲)(وهکذا فی مرقاة المفاتیح ص۲۹۸ جلد۸ باب التزجل الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامه محمدامین: ان الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه احد واخذ کلها فعل الیهود الهنود ومجوس الاعاجم.

(تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۳۵۱ جلد۱ لایباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: فان امکن الصلاة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۳ جلد۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

دَ لس کلنی ماشوم امامت باطل دي

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یولس کلنې هلک دې پنځه سیپاروپورې ئې قران شریف لوستلې دې هغه پسې دَاقتداء څه حکم دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: رئیس خان شاه کوټ پبی نوشهره......یکم ذی قعده ۱۴۰۲ه.

الجواب: ټولو فقهاؤ تصریح کړې ده چه نابالغ امام پسې دَبالغ اقتدا باطل ده﴿۱﴾ لحدیث امام ضامن﴿۲﴾ ولحدیث انما جعل الامام لیوتم به.﴿۳﴾. وهو الموفق.

دَ زیرې خریونکی حافظِ قرآن دَ اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوَ حافظِ قرآن زیره خرئی یائې وړه کوی او مسنون زیره نه ساتی هغه پسې دَاقتداء څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........۲۳/۹/۱۹۷۷ء.

﴿۱﴾ قال العلامه حصکفی : ولا یصح اقتداء رجل بامرأة وخنثی وصبیی مطلقا ولو فی جنازة ونفل علی الاصح. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۲۷ جلد ۱ مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی)

﴿۲﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ الامام ضامن و المؤذن مؤتمن اللهم ارشد الائمة واغفر للمؤذنین.

(جامع ترمذی ص ۲۹ جلد ۱ باب ماجاء ان الامام ضامن و المؤذن مؤتمن)

﴿۳﴾ عن عائشة ام المومنین انها قالت صلی رسول الله ﷺ فی بیته وهو شاک فصلی جالساً وصلی ورآءه قوم قیاما فاشار الیهم ان اجلسوا فلما انصرف قال انما جعل الامام لیؤتم به فاذا رکع فارکعوا الخ.

(الصحیح البخاری ص ۹۵ جلد ۱ باب انما جعل الامام لیؤتم به الخ، کتاب الاذان)

الجواب: مسنون زیره نه ساتونکی امام پسې دَنیکو خلقو په موجودګئ کښې اقتداء مکروه تحریمی ده.

لکونه فاسقا کما فی تنقیح الفتاویٰ ص ۳۵۱ جلد ۱ ان الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه احد واخذ کلها فعل الیهود والهنود ومجوس الاعاجم اه فحیث ادمن علی فعل هذا المحرم یفسق﴿۱﴾ وفی شرح الکبیر ص ۴۷۹ کراهة تقدیمه کراهة تحریم﴿۲﴾ وفی البحر ص ۳۴۹ جلد ۱ وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة ﴿۳﴾

مختصرداچه داسې حافظ دې امام جوړنکړې شی داسې اقتداء دَختم القرآن نه کولو نه هم بدتره ده. وهو الموفق.

زیره دَ موټی نه کمولو والا کس امامت مکروه تحریمی دي.

سوال: علمائې دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ ببوتری، هری پور، نومې کلی پیش امام صاحب زیره ساتلې ده لیکن دومره ئې وړه کوی چه هسې دَنوم زیره ده لکه چه شپږ(۶) اووه(۷) ورځې ئې حجامت نه وی کړې. نو آیا داسې امام چه دَزیرې تقدس اودَسنتِ رسول ﷺ احترام ورسره نه وی نو آیا دَداسې امام پسې مونځ کیږی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: قاضی میراکبر هری پور.....۱۸/ شوال ۱۴۰۱ هجری

الجواب: داسې امام پسې اقتداء کول مکروه تحریمی دی.

لان الاخذ مادون القبضة حرام ومفسق کما فی تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۳۵۱ جلد ۱ ان الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله البعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه

﴿۱﴾ تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۲۵۱ جلد ۱ لا یباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۲﴾ غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

احد واخذ کلها فعل یهود الهنود ومجوس الاعاجم فحیث اد من علی فعل هذا المحرم یفسق﴿۱﴾. وهوالموفق

سنت ږیره نه ساتلو والا اوَد عیسایانو په مشنرۍ کښې ملازمت کولو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام دَمدرسه فتح پوری دهلی نه فارغ التحصیل دې لیکن دَهغه ږیره دَسنت موافق نه ده اودَ ۴۵ کالو نه په عیسائی مشنرۍ کښې دَتنخواه دارملازم (نوکر) په حیثیت سره کار کوی او مقتدیانو سره بداخلاقی هم کوی دَدینی شعائرو خیال نه ساتی. داسې امام پسې اقتداء کول جائز دی یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرحیم حمام گلی صدر روډ پیښور... ۱۲/ذی قعده ۱۴۰۲هـ.

الجواب: که داخبره رښتیاوی اوثابته وی نو داسې امام پسې اقتداء کول مکروه تحریمی دی. لفسقه کمافی شهادات تنقیح الفتاوی الحامدیه،﴿۲﴾. خوکه چرته دَقوم حالات دده نه هم خراب وی نو بیا دا امام په ړندوکښې بادشاه دې نوهیڅ کراهت نشته. کمافی البحرص ۳۴۹ جلد ۱ وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والافلا کراهة ﴿۳﴾. وهوالموفق.

په جمات کښې دَ تصویرونو جوړولو نه دَ نه منع کونکی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جمات کښې دَنکاح په وخت تصویراخستل څنګه دی؟ دغه شان دَدې امام دَامامت به څه حکم وی چه په مجلس کښې دَحاضریدلو باوجودهم منع نه کوی نوآیا دَده امامت صحیح دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سراج الدین حقانی خطیب ډومیل ضلع جهلم.. ۱۹۸۲ء/۸/۱۰.

﴿۱﴾ (تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۳۵۱ جلد ۱ لا یباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۲﴾ قال العلامه محمد امین: ان الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة کما یفعله بعض المغاربة ومخنثة الرجال لم یبحه احد واخذ کلها فعل الیهود الهنود ومجوس الاعاجم. (تنقیح الفتاویٰ الحامدیه ص ۳۵۱ جلد ۱ لا یباح الاخذ من اللحیة وهی دون القبضة)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب: جماتونه او بازارونه دَمنکراتونه ډک شوې دی اوداخلق په تقوی داروباندې غالب دی لهذا امام به مجبور وی خوبیاهم دَ"نهی عن المنکر" فریضه په خپل ځائې لازم ده. دَتصویرحراموالې عامومسلمانانوته هم معلوم دې.﴿۱﴾. اودَدې امام اقتداء صحیح ده. (بحرالرائق).﴿۲﴾. وهوالموفق.

دَلالچ دَ وجې نه دَ غلطې فیصلې کولو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دکلی "بلندپوره" خطیب صاحب دَ دوه ډلو په مینځ کښې فیصلې والا مقررشو دَلالچ په وجه ئې دَشرعی فیصلې په ځائې غیرشرعی فیصله اوکړه اوخلقو ته ئې خودل چه داشرعی فیصله ده. اوحال داهغه دوکه او فراډ وو. چه کله دا فیصله قاضی غلام سرور صاحب دَبډنۍ ته پیش کړې شوه نو دا دریم کړې دَخپلې دوکې او فراډ دَوجې نه دَحاضریدلو نه انکاری شو او حاضری ئې اونکړه آیا داسې امام پسې مونځ کول جائز دی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی سفید گل سربلند پوره پیښور..... ۲۱/ذی الحجه ۱۴۰۲هـ.

الجواب: دې متنازع فیها (جهګړې والا) مسئلې کښې شرعی حصې معلومې او یقینی دی. اوپه فائل کښې لیکلې شوې دی نوکه دې خطیب صاحب دَ دواړو ډلو دَرضامندۍ نه بغیر دافیصله کړې وی نو دافیصله نامنظوره اودَنشت برابر (کالعدم) ده. اودَفراډ کولو په صورت کښې ورپسې دَنیکو خلقو مونځ کول مکروه تحریمی دې.﴿۳﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ عن عبد الله بن مسعود قال سمعت رسول الله ﷺ یقول اشد الناس عذابا عند الله المصورون. (مشکواة المصابیح ص ۳۸۵ جلد ۲ باب التصاویر الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة کما لا یخفیٰ. (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحلبی : کذا فی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قلموا فاسقا یاثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

دَ غصب زمکه په زمیندارئ اخستلو والا د کس امامت

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په کلی کښې یو دَ جائیدادخاوند دَډیرې زمانې نه فالج وهلې دې کلې ئې پریخې اودَ کور والا (ښځې، ټبر) دَرشته دارانو سره اوسیږی دَهغه په جائیدادباندې مشری څوئی قبضه کړې. پلار په دې سخت خفه دې او وائی چه دده څوئې اوټول زمینداران به دَده (څوی) په نگرانئ کښې زماپه زمکه کښې هیڅ تصرف نه کوئ پلار ئې احتجاجاً دَډیرې مودې نه دَزمکې پیداوارا اخستلونه هم انکار کړې دې او سرکار سره ئې مقدمه هم اچولې ده.په دې زمیندارانو کښې یومولوی صاحب هم زمکه په زمیندارئ اخستلې ده.په هغه باندې یومقتدی اعتراض کوی چه دې دَخان صاحب دَمرضئ نه بغیر دَقابض څوئ په نگرانئ کښې چه کوم کرونده کیږی دادَشریعت په رڼا کښې ناجائز ده.اودَدې جرم مرتکب دَمونځ ورکولو اهل نه دې.نو سوال دا دې چه آیا واقعی دې امام صاحب پسې مونځ کول صحیح نه دی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:محمدشفیق حقانی لیکچررفیډرل گورنمنټ بوائزکالج پیښور ۱۹۸۴ء/۷/۳۱

الجواب: که داخبره رښتیااوثابته وی نو په دې زمکه کښې بغیراجازت نه تصرف کولو والا دَغصب اوظلم مرتکب دی.قال رسول الله ﷺ لايحل مال امرئ الا بطيب نفس منه رواه البيهقى فى شعب الايمان ﴿۱﴾.وفى شرح المجله ص ۶۱ جلد ۶ لايجوز لا حدان يتصرف فى ملك غيره الاباذنه، یادساتئ چه دکوم امام دینی حالت دَمقتدیانونه خراب وی نو هغه پسې مونځ کول مکروه دی گنې په ړندو کښې یوسترگې والا بادشاه وی.یدل علیه مافى امامة البحر،﴿۲﴾.وهوالموفق.

﴿۱﴾ (مشکواة المصابیح ص ۲۵۵ جلد ۱ باب الغصب والعاریة الفصل الثانی)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند جود غیرهم والافلاکراهة کما لا یخفیٰ.
البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة

په حضرت تهانوی صاحب باندې دَبهتان لګونکی دې اقتداء اونکړیشی

سوال: محترم مفتی صاحب دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک السلام علیکم عرض دادې چه زمونږ په کلی کښې یو نوې امام صاحب راغلې دې چه خبرو خبرو کښې هغه اووئیل چه دَ(مولانا) اشرف علی(تهانوی رحمة الله علیه) یو کتاب دې "ملفوظات یومیه" په هغې کښې ئې لیکلي دی چه یو سړی تپوس اوکړو چه دَمورسره زناکول څنګه دی؟ نو هغه په جواب کښې اووئیل،چه سړې خوټول په مور کښې دننه وی نو که دَهغه لږه غوندې حصه وردننه شی نو څه خبره ده" نوماَدَمولوی صاحب نه په دې خبره باندې احتجاج اوکړو نو مولوی صاحب اووئیل چه دې کنجرخودَحضور ﷺ هم توهین کړې دې" نودَهغه په کنجر "وئیلو سره ماته غصه راغله اوماورته اووئیل چه تامولانااشرف علی صاحب ته کنجر اووې نو ته پخپله هم داسې ئې.مولوی صاحب وائی چه څه به کتاب اولیکل تاته اوښایم خوتر اوسه ئې نه دې خودلې نوآیا دې مولوی صاحب پسې زمامونځ کیږی اوآیا دې امام ساتل جائز دی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:فیض بیروټ راولپنډی..........رمضان المبارک ۱۳۸۹ھ.

الجواب: مونږ به د مولوی صاحب ډیرشکرګزارشو که هغه داکتاب اوحواله اوښودله.اودَهغې نه پس به مونږ په تحقیقی جواب لیکلو باندې وس اولرو ددې نه مخکښې مونږ صرف دومره وئیلې شو چه"سبحانک هذابهتان عظيم"﴿۱﴾.اویابه دا اووایو چه دَحضرت ملفوظاتو او مواعظو کښې داسې مضمونونه چه به هغې کښې، دَ"عقل دعوی ګوښکو نا اشناواقعې اودَهغې تردید شوې وی.نو کیدیشی چه مولوی صاحب تحریف کړې وی اوخپل ځان ئې په خطره کښې اچولې دې ددې مثال داسې دې لکه یوسړې اووائی چه الله تعالی فرمائی "لاتسمعوا لهذا القرآن والغوافيه ﴿۲﴾.اودغه شان نورهم.نوداصحیح ده چه دَالله

﴿۱﴾ (سورة النور پاره:۱۸ رکوع:۸ آیت:۱۶)

﴿۲﴾ (سورة حٰم سجده پاره:۲۴ رکوع ۱۸ آیت ۲۶)

تعالی کلام دي لیکن دَالله تعالی مقصد دانه دي. بهرحال داسي خبیث پسي اقتداء مه کوئ. ﴿۱﴾ یو صحیح العقیده امام پسي اقتداء اوکړئ اوتاچه کوم جواب ورکړي دي داد "بغض فی الله" دَوجي نه دي بلکه که معامله هم داسي وی نو بیا داسي امام دلرې کولو او دَبې عزته کولو قابل دي. ﴿۲﴾. وهوالموفق

چه دَ کوم امام بالغې لونړه په کوڅو کښې ګرځی دَ هغه دَ امامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو امام دوه بالغې لونړه دی چه په لسم اوشپږم کښې تعلیم حاصلوی په کوڅو کښې ګرځی اودَ شریعت مسئله ده چه دَجینکو دپاره دَنکاح پیغام راشی نو په نکاح ئې ورکوئ لیکن دې امام یو پیغام واپس هم کړلو. آیا دَداسې امام اقتداء به کولې شی که ځان ته به مونځ کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حسین احمد سرگودها........ ۱۹۷۸/۷/۳۰ء.

الجواب: دَځان له مونځ کولو نه فاسق پسې اقتداء کول افضل دی خاص طورسره چه دَامام دینی حالت دَقوم نه ښه وی.

کما فی شرح التنویر صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة وفی ردالمحتار ص ۲۵۲ جلد ۱ افاد ان الصلوٰة خلفها اولیٰ من الانفراد ولکن لا ینال کما ینال خلف تقی ﴿۳﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ عن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم سباب المسلم فسوق وقتاله کفر. (الجامع الصحیح للمسلم ص ۵۸ جلد ۱ کتاب الایمان)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: واما الفاسق فقد عللوا کراهة تقدیمه بانه لا یهتم لامردینیه وبان فی تقدیمه للامامة تعظیمه وقد وجب علیهم اهانته شرعاً ولا یخفیٰ انه اذا کان اعلم من غیره لا تزول العلة فانه لا یؤمن ان یصلی بهم بغیر طهارة فهو کالمبتدع تکره امامته بکل حال بل مشی فی شرح المنیة علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم لما ذکرنا قال ولذا لم تجز الصلاة خلفه اصلا عند مالک وروایة عن احمد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۳﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

دَ حیات النبی صلی الله علیه وسلم نه منلو والا او دَ درود والا روایتونوته ضعیف وئیلو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم امام دَحیات النبی صلی الله علیه وسلم په مسئله کښې اختلاف کوی او ذرود شریف والا روایتونوته ضعیف وائی هغه روایتونه چه په هغې کښې پیغمبر علیه السلام پورې دَ "صلوة اوسلام" رسیدلو ذکر دې داسې امام مقرر کول دَشریعت په رڼا کښې څه حکم لری؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی عبدالمنان چیف کمیسټ منگوره سوات.

الجواب: ظاهری طورسره داسړې سلفی اونجدی معلومیږی نوکه دا حقیقت وی بیاداسې کس باقاعده امام مقررول مکروه دی. ﴿۱﴾.

لکونه مبتدعا خارجیا شدیداً علی المسلمین رحیماً علی الکفار مبیحا لقتل اهل الاسلام وتارکاً لقتل اهل الاوثان وفق قول الصادق المصدوق صلی الله علیه وسلم (رواه البخاری) وهوالموفق

عاق شوې پسې مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو مولوی صاحب دې زمونږ امام دې دَخپل پلارسره ئې جګړه اوکړه پلارئې په یو وخت درې طلاقه اوغورځول چه داځوې زمانه عاق دې نو آیا اوس دَعاق شوی امام صاحب پسې مونځ کول صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ډاکټر ظهور محمد واړی ضلع دیر........ ۱۹۸۳/۸/۳۱ء.

﴿۱﴾ ویکره امامة...... مبتدع ای صاحب بدعة وهی اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول لا بمعاندة بل بنوع شبهة وکل من کان من قبلتنا لا یکفر بها حتی الخوارج الذین یستحلون دماء نا واموالنا الخ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

الجواب: عاق پسې اقتداء مکروه ده.﴿۱﴾ .لیکن هغه پسې اقتداء کول دَځان له مونځ نه افضل دی.(شامي وغیره).﴿۲﴾ .وهو الموفق.

بریلیانو پسې دَ اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څه په کومه علاقه کښې اوسیږم هلته دَبریلیانو جمات دې سره دکوشش نه بعضې دَجماعت مونځونه پاتې کیږي.ځکه چه زمونږ دَخپل مسلک جمات لرې لرې دې دَ بریلیانو غلطې عقیدې دَچانه پټې نه دی آیا مونږ هغوی پسې اقتداء کولې شو؟ بینوا توجروا.

المستفتي: مجید الحسن اسلام آباد.........۲/۹/۱۹۹۰ء

الجواب: دَځان له مونځ نه دَفاسق اوبدعتی په اقتداء کښې مونځ کول بهتر دی.(ردالمحتار).﴿۳﴾ .وهو الموفق.

دَ بریلوی فرقې په اقتداء کښې بل سوال

سوال: جواب ملاؤ شو خویوه خدشه بیاهم پاتې شوه هغه داچه که عقیدې مشرکانه وی مثلاً غیرالله عالم الغیب ،حاضرناظر ،حاجتونه پوره کولو والا

﴿۱﴾ لان العقوق من الکبائر وفی الحدیث عن عبد الله بن عمر و قال قال رسول الله ﷺ الکبائر الاشراک بالله وعقوق الوالدین الخ.
(مشکواة المصابیح ص۱۷ جلد۱ باب الکبائر الفصل الاول)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: «صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة قال ابن عابدین (قوله نال فضل الجماعة) افاد ان الصلاة خلفهما اولی من الانفراد.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۵ جلد۱ مطلب فی امامة الامرد)

او مشکلاتو ختمولو والا گڼړی نو بیابه څه کیږي؟ بینوا توجروا.

المستفتي: مجید الحسن اسلام آباد

الجواب: ددې خاص فرقې واعظین اومقررین په شرک کښې اخته کیږي اوعوام په شرک کښې اخته کوی لیکن ددې فرقې علماء غالب طورسره تاویل کونکی وی مثلا دامنی چه پیغمبر علیه السلام بشردې لیکن هغه ته بشرنه وائی بلکه نور دې او وائی چه دَعلم کلی نه کله استغراق حقیقی وی نو هغه دَالله تعالی سره خاص دې اودَپیغمبر علیه السلام دپاره هغه علم کلی ثابت دې چه په هغې کښې استغراق عرفی موجود دې.کما فی قوله تعالی اوتیت من کل شئ ﴿۱﴾ واتینٰه من کل شئ سببا﴿۲﴾ وفی قوله علیه السلام فتجلی لی کل شئ ای قدر یلیق بالملک والرسول.اوحاضر ناظر مهمل گرځوی نه محصوره للاحتیاط والتنزه.وهو الموفق

دَ کنځلو کولو او بدو ردو ویلو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام دې غریب هم دې او ناواده کړې هم دې کنځلې اوبدو ردو ویلو والا هم دې،هغه پسې مونځ کول جائز دی که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: غلام محی الدین مانسهره............۱۲/۱۰/۱۹۷۸ء

الجواب: چه کله دَامام حالت دَقوم په نسبت سره ښه وی نو دَهغه په امامت کښې کراهت نشته ځکه چه په ړندو کښې یو سترګې والا راجا وی. کما یشیر الیه کلام البحر ص۳۴۹ جلد۱ وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم﴿۳﴾.وهو الموفق

﴿۱﴾ (پاره۱۹ سورة النمل: آیت:۲۳)

﴿۲﴾ (پاره:۱۶ سورة الکهف آیت: ۸۴)

﴿۳﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

دَ نشو عادت سړی اقتداء کول مکروه تحریمی ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دَنشوعادت دې دَچرسو وغیره نشه کوی اوداسړې دَسنت عملونو نه هم لرې دې نو دَداسې کس دَاقتداء څه حکم دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد یعقوب...... ۱۹۷۴/۳/۳ء.

الجواب: دَداسې امام اقتداء کول مکروهِ تحریمی ده اګرچه دَځان له مونځ نه داسې پسې مونځ کول افضل دی. ﴿۱﴾.

کما فی منحة الخالق ذکر الحلبی فی شرح منیة المصلی ان کراهة تقدیم الفاسق والمبتدع کراهة التحریم (هامش البحر ص ۳۴۶ جلد ۱) ﴿۲﴾ . وهو الموفق

دَ زوجیت حقوق نه ادا کونکی او مقتدیانوکښې دَ انتشار خورونکی والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو سړی په نکاح کښې دوه ښځې دی یوه زړه دویمه نوې یعنی اوسنۍ. حال دا دې چه دا نوې ښځه ورسره خوشحاله ده او دَهغې حقوق دَزوجیت هم ټول اداکوی اوپخوانۍ ښځه ئې پلارکره تلې ده اودَزوجیت حقوق ئې هم نه اداکوی او په مینځ کښې آویزان ده. ددې نه علاوه دا امام صاحب په مقتدیانو کښې انتشارهم پیداکوی چه دَهغې په وجه ډیرو کسانوهغه پسې مونځ کول هم پریخودلو. نودَ تپوس والا مسئله داده چه کوم سړې حقوق العباد" باندې خپې ړدی اودَاتفاق او اتحاد په ځائې انتشار پیدا کوی ده پسې مونځ کول جائز دی که نه ؟ بینوا! توجروا.

المستفتی: غلام محمد، تاج محمد متی آباد راولپنډی... ۲۲/شوال ۱۳۸۹ھ.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: فان امکن الصلوة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد.

(ردالمحتار ص ۴۱۳ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۲﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب: که پخوانۍ ښځه پلارکره په خپله خوښه تلې وی او دا انتشاردَحق بیانولو په وجه باندې وی نو دَ دې امام په اقتداء کښې هیڅ کراهت نشته او که دا پخوانۍ ښځه ده په ظالمانه انداز کښې دکورنه ویستلې وی اودغه شان دا انتشارهم دَخپلې خوښې قائمولو باندې وی نو په دې صورت کښې وروپسې دَنیکانو اقتداء مکروه ده. بیاهم دَځان له مونځ نه بهتر ده.

یدل علی جمیع ما ذکرت قوله تعالیٰ فان خفتم الا تعدلوا فواحدة ﴿۱﴾ وقال رسول الله ﷺ اذا کانت عند الرجل امراءتان فلم یعدل بینهما جاء یوم القیامة وشقه ساقط اخرجه اصحاب السنن الاربع عن ابی هریرة رضی الله عنه مرفوعاً ﴿۲﴾ وفی الهدایه وغیرها واذا کان لرجل امرءتان حرتان فعلیه ان یعدل بینهما فی القسم ﴿۳﴾، وفی الدرالمختار ولو ام قوما وهم له کارهون ان کانت الکراهیة لفساد فیه او لانهم احق بالامامة منه کره ذلک تحریماً لحدیث ابوداؤد لا یقبل الله صلاة من تقدم قوما وهم له کارهون وان هو احق لا والکراهیة علیهم، انتهیٰ ما فی الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۲ جلد ۱ ﴿۴﴾ وفی الشرح الصغیر علی هامش الکبیر ص ۴۳۸ ویکره تقدیم الفاسق کراهة تحریم ﴿۵﴾، فقط. وهوالموفق

په ناسته باندې رکوع سجده کونکی امام پسې اقتداء کول جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو مستند حافظ قران عالم دین دَایکسیډنټ په وجه ښی پنډۍ (کونډۍ) ماته شوه نوهسپتال والو

﴿۱﴾ (سورة النساء پاره: ۴ رکوع: ۱۲ آیت: ۳)

﴿۲﴾ (مشکواة المصابیح ص ۲۷۹ جلد ۱ باب القسم الفصل الثانی)

﴿۳﴾ (هدایة ص ۳۲۸ جلد ۲ باب القسم کتاب النکاح)

﴿۴﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۳ جلد ۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

﴿۵﴾ (غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

دټولي ښې نه پلستر(پټئ) تاؤ کړي چه په رمضان کښې قبلې طرفته نیغه
خپه کیږدی نو په ناسته پاندې دتراویح مونځ ورکولې شی که نه ؟ او دفرض
مونځ متعلق هم او لیکئ چه زمونږ دپاره ورپسې په ولاړه باندې اقتداء جائز
ده که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ شیرمحمد کوئټه.............۳/۷/۱۹۷۸ء

الجواب: که دا امام په ناستې سره رکوع او سجدې باندې قادر وی نو ده پسې په
فرضو او غیر فرضو کښې اقتداء جائز ده. کمافی شرح التنویر وقائم بقاعد یرکع
ویسجد لانه علیه السلام آخر صلاته قاعداً وهم قیام وابوبکر یبلغهم تکبیره(۱). وهوالموفق

دَ تقلیدِ شخصی نه دَمنکر اَمامت جائز نه دې

سوال: یک ملا از وهابیه میگوید و در کتاب خود نیز تحریر میکند که تقلید یکې
از چهار مذاهب و عمل بران کردن شرک است، و صاحبان مذاهب اربعه را
مشرکان میگوید، پس به معامله دنیاوی و دیگر کاروبار وغیره در او جائز
است مرمسلمان را یا نه، و نیز امامت کردن این قسم وهابیه مرمسلمان را جائز
است یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی فضل صمدانی بانړه ضلع چارسده...۲۹/صفر ۱۴۰۲ھ.

الجواب: تقلید شخصی مشروع است و مشروعیت او از قرآن و احادیث و تعامل
سلف و خلف ثابت است.(۲) البته تقلید شرکی حرام و شرک است (۳). چنانچه
در قرآن مجید مصرح است، پس کدام شخص که تلقید شخصی را شرک قرار کند

(۱) (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۳۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی رفع المبلغ صوته زیادة علی الحاجة باب الامامة)

(۲) قال الله تعالیٰ: فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون (النحل) وقال الله تعالیٰ: ولو ردوه الی الرسول والیٰ اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم (النساء) وقال رسول الله ﷺ اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم، بیهقی، وقال البیقی حدیث مسلم یؤدی بعض معناه وقال ابن حجر صدق البیهقی (مرقات ص ۲۸ جلد ۱ ۱۲۰۱۱) وهکذا قلدوا اهل المدینة لزید بن ثابت کما فی البخاری حیث سأل اهل المدینة ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

و مقلدین را مشرکین قرار مے گرداند محرف قرآن و منحرف از سبیل مؤمنین
است، اقتدائے او درنماز ناجائز است.(۱). و ترک موالات با او واجب
هست. وهوالموفق.

دَ خیانت کونکی امام اقتداء مکروهِ تحریمی ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو امام صاحب خواته
پیسې امانت راغلې او هغه دغه امانت ادا نه کړو بلکه پخپله ئې خوړلو
څکلو. چه په هغې مکمل ثبوت شته دې چه دا امام خیانت کړدې نو دې امام
پسې مونځ کیږی که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمید، عبدالرحمن مین بازارهری پور هزاره..۷/۲/۱۹۷۷ء

الجواب: دَخیانت ثابتیدلو په شرط ده پسې اقتداء مکروه تحریمی ده(۲)

(بقیه حاشیه) عن ابن عباس فی حق حائضة اذا صارت حائضة بعد طواف الزیارة فتنظر او ترجع الیٰ وطنها؟ فقال ابن عباس ترجع الی وطنها فقال اهل المدینة لا نأخذ بقولک وندع قول زید بن ثابت کما فی البخاری باب اذا حاضت المرءة بعد ما افاضت، وهکذا التعامل علی تقلید الشخصی سلفاً خلفاً الی الآن ثابت وذاک حسن لحدیث ماراه المؤمنون حسناً فهو عند الله حسن رواه المحدثون موقوفا علی ابن مسعود وجعله الامام محمد مرفوعا فی بلاغاته. (ازمرتب)

(۳) قال الله تعالیٰ: واذا قیل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا بل نتبع ما الفینا علیه اباءنا او لوکان آباءهم لا یعقلون شیئاً ولا یهتدون. (البقره پاره: ۲ رکوع: ۵ آیت: ۱۷۰)

(۱) قال الحصکفی: ویکره امامة...... مبتدع ای صاحب بدعة وهی اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول لا بمعاندة بل بنوع شبهة وکل من کان من قبلتنا لا یکفر بها. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام)

(۲) قال الحلبی: وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یأثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص ۴۸۵ فصل فی الامامة)

......

لان الخیانة حرام ﴿۱﴾ والاقتداء بالفاسق مکروه تحریما صرح به الامام الحلبی فی الشرح الکبیر، البته د انفراد نه اقتدا بهتره ده.﴿۲﴾ وهو الموفق

دَ خنثی مشکل دَ امامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه خنثی مشکل پسې اقتداء اوهغه امام جوړول صحیح دی یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ارشادالله زیارت کاکاصاحب........۴/رمضان ۱۴۰۵ھ.

الجواب: که دَخنثی نه مراد عنین یعنی نامرده کس وی نو دَهغه امامت صحیح دې او که دَخنثی نه مرادهغه کس وی چه دَهغه سړو والا او زنانو والا دواړه اندامونه وی اوپه دواړو باندې په یو وخت متیازې کوی نو دَهغه امامت د سړو دپاره صحیح نه دی. کمافی الهندیه ص۸۵ جلد۱ وامامة الخنثی المشکل للنساء جائزة.........وللرجل والخنثی مثله لا یجوز.﴿۳﴾ .وهو الموفق.

په تراویح کښې دَ نابالغه دَ امامت مسئله.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په رمضان شریف کښې نابالغه حافظ پسې دَتراویح کولو څه حکم دې ؟ اوپه کلی کښې غیرحافظ بل امام هم شته دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرؤف ریام لوره ایبټ آباد.

﴿۱﴾ عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله ﷺ اربع من کن فیه کان منافقا خالصاً ومن کانت فیه خصلة منهن کانت فیه خصلة من النفاق حتی یدعها اذا اؤتمن خان واذا حدث کذب واذا عاهد غدر واذا خاصم فجر. متفق علیه.
(مشکواة المصابیح ص۱۷ جلد ۱ باب الکبائر وعلامات النفاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد.
(ردالمحتار ص۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۳﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص۸۵ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)

الجواب: نابالغه پسې د تراویح مونځ کولو سره ذمه نه فارغ کیږی کمافی الدرالمختارص۵۴۱ جلد۱،﴿۱﴾.لهذا بالغ امام پسې به اقتداء کولې شی اوپه "اهون البلیتین" باندې به عمل کیږی.وهو الموفق.

دَ بیعې مؤجل کولو والا امام صاحب امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ امام صاحب دَ غلې موجوده قیمت مثلاً په شل روپې یومَن غنم دی اودغه امام صاحب ئې خلقو ته په دیرش(۳۰) یا پنځه دیرش(۳۵) روپې یومَن غنم په قرضو ورکوی اوخلق ئې اخلی کال پس ورته پیسې ورکوی امام صاحب ورته بیع سَلَم" وائی اوحال دا چه داخو سود دې،نودې امام پسې مونځ کول جائز دی ؟ بینوا توجروا

المستفتی: بنده محمد عبدالحمید عفی عنه........۲۵/۱۱/۱۹۷۳ء.

الجواب: دابیع سلم نه ده بلکه بیع مؤجل ده.اودازیاتوالې دَقرض په وجې سره دې دَقرض په عوض کښې نه دې نودابیع جائزه ده.صرح به مولاناالکهنوی فی مجموعة الفتاوی ناقلا عن شرح النقایه والبحر والنهر فلیراجع.﴿۲﴾ .وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولا یصح اقتداء رجل بامرأة وخنثی وصبی مطلقا ولو فی جنازة ونفل علی الاصح. (الدرالمختار علی هامش ردلمحتار ص۴۲۷ جلد ۱ مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی وحده باب الامامة)

﴿۲﴾ علامه عبدالحئ الکهنوی صاحب فرمائی: دَ ثمن زیاتوالې دَنیتې دپاره بغیرشبهې نه صحیح دی.ددې ثبوت دَهدایه"دکتاب المرابحه" دَعبارت نه نبه معلومیږی په هدایه کښې دی.لاتری انه یزادفی الثمن لاجل الاجل "آیا تاته دامعلومه نه ده چه دَمودې په وجې سره قیمت کښې زیاتوالې کولې شی.اودغه شان عبارتونه نورو ډیروکتابونوکښې هم موجوددی. فصیح الدین هروی ح دَشرح وقایه په کتاب المرابحه کښې لیکلی"فی النسیئة یزادالثمن لاجل الاجل نسیه کښې دَمودې په وجې سره په قیمت کښې زیاتې کیدې شی.او په "نهرالفائق شرح کنزالدقائق کښې دی الاتری انه یزادفی الثمن لاجله .آیا تاته دانه ده معلومه چه دَمعلومې مودې په وجې سره په قیمت کښې زیاتوالې کولې شی.اوپه "بحرالرائق شرح کنزالدقائق "کښې دی:..... (باقی حاشیه په بل مخ)

دَبې مروته او بې غیرته سړی امامت مکروه دی

سوال: علمائې کرام دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو کلی خلقو تحریراً (کاغذ کښې لیکلو سره) داوعده او اقرار او کړو چه ودونو کښې به حرام رسمونه، ډول ګډیدل، باجې وغیره هیچرې نه استعمالوی. که چا داسې او کړل نو سل (۱۰۰) روپې به جرمانه وی. په دې تقریباً ۲۵ کالونه عمل راروان وو، اتفاقاً په کلی کښې یو سړی دَځوی په واده کښې ډول او وهلو او بدکارې بازاری ښځې ئې راوستلې او ډګډا پروګرام ئې جوړ کړو. او دکلی څو کسان ورسره هم ملاؤ شول دَجمات امام صاحب دَدوی په دې خلاف ورزئ کولو باندې دَتنبیه په طور

《بقیه حاشیه》 لان للاجل شبهابالمبیع الاترى انه یزادفی الثمن لاجل الاجل ځکه چه دَاَجَل دَبیع سره مشابهت وی آیاتاته دانه معلومه چه دَمودې په وجې سره په قیمت کښې زیاتوالې کولې شی. او په دې کتاب کښې ئې یو کرښې پس لیکلې دی "الاجل فی نفسه لیس بمال ولایقابله شئ من الثمن حقیقة اذالم یشترط زیادة الثمن بمقابله قصدا ویزادفی الثمن لاجله اذاذکرالاجل بمقابلة زیادة الثمن قصدا" پخپله موده خوځه مال نه دې او نه ددې په مقابله کښې څه ثمن شته. چه قصداً ئې ددې په مقابله کښې دَقیمت زیاتولو تصریح نه وی کړې. البته ددې په وجه په ثمن کښې زیاتوالې کیدیشی. چه کله دَزیاتوالی په مقابله کښې موده ذکر کړیشی. دې عبارتونو سره دَ معلول په معاملې جواز ښه طریقې سره معلوم شو. او داسې دَفقهې په ډیرو کتابونو کښې دی. او دَهدایه "عبارت هم دَمخکښې عبارت سره مخالف نه دې. دَهدایې" پوره عبارت دا دې "لو کانت له الف مؤجلة فصالحه علی خمس مائة حالة لم یجزلان المعجل خیرمن المؤجل وهوغیرمستحق بالعقد فیکون بازاءماحطه عنه وذلک اعتیاض عن الاجل وهوحرام، که دَیو څیز قیمت زر (۱۰۰۰) درهمه وی او قیمت په قلاره ورکوی او مشتری په پنځه سوه باندې روغه او کړه چه اوس به درکړم نو دا به جائز نه وی، ځکه چه تادی دَتاخیر نه بهتر دی. لیکن دَبیع منعقد کیدو پورې ددې کمی حق حاصل نه وو نو اوس به دَقیمت کمیدل دَتادئ په بدله کښې وی. او دادَمودې نه فائده اخستل شول کوم چه حرام دی. ځکه چه دَمودې نه فائده اخستل یو څیزدې او دَمودې حق ثابت وو او په پنځه سوه باندې صلح کول اوس واقع شو، نو دَمودې نه فائده اخستل لازم شو چه هغه مال نه دې. نو په دې وجه دَحرمت حکم او کړې شو. او دَقیمت زیاتوالی په صورت کښې دَمودې دپاره حقِ اجل" دَمخکښې نه ثابت نه دې بلکه دَاول نه دَنیتې هومره قیمت زیات شو. نو ددې په جائز کیدلو. هیڅ کلام نه وی. (مجموعة الفتاوی ص ۱۲۴ جلد ۲ کتاب البیع)

دَمصلحت په امید دَدوی نه جداوالې اختیار کړو، دغې کسانو یو جاهل هم خیال سړې امام مقرر کړو. چه دَهغه په وجې سره په کلی کښې ډیر پریشانی جوړه شوه. اوس سوال دادې چه ددې کسانو داکار دَشریعت په رنړا کښې جائز دې که نه؟ او کوم کس چه دَاولنی امام دَاجازت نه بغیر مقرر شوې دې نو دَداسې بدعت غوښتونکی او بې تعلیمه امام اقتدا صحیح ده که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: پیر سکندر شاه سوهلن هزاره...... ۱۹۷۴ء/۱۲/۹.

الجواب: دَدې کسانو داحرکت بالکل حرام دې. 《۱》. لانهم خالفواالشرع واخلفوا الوعد نعم التعزیرباخذ المال منسوخ. 《۲》. او دې بې مروته او بې غیرته امام پسې اقتداء کول مکروه دی. 《۳》. وهوالموفق

....

《۱》 قال العلامه ابن البزار الکردری: استماع صوت الملاهی کالضرب بالقضیب ونحوه حرام لقوله علیه السلام استماع الملاهی معصیة والجلوس علیها فسق والتلذذ بها کفر ای بالنعمة. (فتاوىٰ بزازیه علی هامش الهندیه ص ۳۵۹ جلد ۶ الباب الثالث فیما یتعلق بالمناهی)

《۲》 قال العلامه ابن عابدین: وفی المجتبیٰ لم یذکر کیفیة الاخذ واری ان یاخذها فیمسکها فان أیس من توبته یصرفها الی ما یری وفی شرح الآثار التعزیر بالمال کان فی ابتداء الاسلام ثم نسخ والحاصل ان المذهب عدم التعزیر باخذ المال. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۱۹۶ جلد ۳ مطلب فی التعزیر باخذ المال)

《۳》 قال العلامه الحصکفی رحمه الله: ویکره امامة عبد وفاسق. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۳، ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

دَ منکراتو نه ډک "دعوتِ ولمیه" کښې دَشریک کیدونکی امام اقتداء

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوځل دَجمعې مونځ نه پس د کلی والو خلقو اتفاق اوکړو چه کوم سړې په واده کښې ځانې بجانې راولی بد کارې ښځې ډانس دپاره راولی نودَهغه په دعوتِ ولیمه کښې به شرکت نشی کولې.بیاروستو یوسړی داسې اوکړل چه په هغې کښې ډیرخلق شریک نه شول لیکن بعضې خلق پکښې شامل شول اودَهغوی په وجه امام صاحب هم دعوتِ ولیمه کښې شریک شو ،اوس خلق دې امام پسې مونځ نه کوی نو دَداسې کس دَامامت څه حکم دې ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:مولوی گل زمان راولپنډی ......۱۹۷۸ء.

الجواب: دې امام کښې دینی حمیت اوغیرت نشته اوچاچه شرکت نه دې کړې په هغوی کښې دینی حمیت اوغیرت شته دې ﴿۱﴾.که دا امام په دې خپل کار باندې پښیمانه وی﴿۲﴾ نو خلقو باندې ضروری ده چه مونځ ورپسې کوی اوخپل ځان دې دَامامت اوجماعت دَثواب نه نۀ محرومه کوی.﴿۳﴾

وهوالموفق

﴿۱﴾قال العلامه حصکفی: دعی الی ولیمة وثمة لعب او غناء قعدو اکل لو المنکر فی المنزل فلو علی المائدة لاینبغی ان یقعد بل یخرج معرضا لقوله تعالیٰ فلا تقعد بعد الذکریٰ مع القوم الظالمین فان قدر علی المنع فعل والا یقدر صبر ان لم یکن ممن یقتدی به فان کان مقتدی ولم یقدر علی المنع خرج ولم یقعد لانه فیه شین الدین الخ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۲۲۵ جلد۵ کتاب الحظر والاباحة)

﴿۲﴾عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول اللهﷺ التائب من الذنب کمن لا ذنب له رواه ابن ماجه والبیهقی فی شعب الایمان...... وفی شرح السنة روی عنه موقوفا قال الندم توبة والتائب کمن لا ذنب له.

(مشکواة المصابیح ص۲۰۶ جلد۱ باب الاستغفار)

﴿۳﴾عن ابن عمر قال قال رسول اللهﷺ صلوٰة الجماعة تفضل صلوٰة الفذ بسبع وعشرین درجة متفق علیه. (مشکواة المصابیح ص۹۵ جلد۱ باب الجماعة وفضلها)

دَ ساحر جادوگر او شرکی عقیدو ساتلو والا دَ امامت حکم

سوال: علمائې دین لاندینو مسئلوباره کښې څه فرمائی:(۱).دکوم سړی چه عقیده صحیح نه وی جادوگروی په بعضې کارونوکښې دَالله تعالی سره شریک هم جوړوی دَهغه دَامامت څه حکم دې؟(۲).که یو مولوی صاحب دَ ستورو په ذریعې سره دَغیبوخبرې کوی جادوهم کوی نوآیادَهغه امامت صحیح دې؟(۳).یو امام صاحب دَیوخاندان دَماشومانو جنازه اوکړه خوچه کله ددغې جینکو نیکه مړشو نودَپارټی بازئ په غصه کښې راغې اوجنازه ئې اونکړه.آیادَهغه دَ متعصبانه رویئے په وجه دده امامت صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی:لیاقت علی راولپنډی.

الجواب:(۱) دَمشرک اوجادوگرامام پسې اقتداء کول باطل او کالعدم ده.﴿۱﴾. البته صرف تهمت چه ثابت نه وی دَاوریدلو قابل نه دې.(قواعدفقه). (۲).سحر او جادو چه ترڅوپورې کفرته نه وی رسیدلې نودَهغې حکم په اولنی جواب کښې لیکلې شوې دې.﴿۲﴾ اوچه کوم جادودکفرحدته رسیدلې وی نوددې عامل امام پسې اقتداء کول مکروه تحریمی دی(کبیری)﴿۳﴾ (۳) مولوی صاحب دَکومو وجوهاتوپه بناباندې دَجنازې مونځ نه دې کړې دَهغې وضاحت ضروری

﴿۱﴾قال العلامه حصکفی : وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفر بها کقوله ان الله تعالیٰ جسم کالاجسام وانکاره صحبة الصدیق فلا یصح الاقتداء به اصلا فلیحفظ.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۴۱۵ جلد۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین: فهذه انواع السحر الثلاثه قد تقع بما هو کفر من لفظ او اعتقاد او فعل وقد تقع بغیره کوضع الاحجار وللسحر فصول کثیرة فی کتبهم فلیس کل ما یسمی سحرا کفراً اذ لیس التکفیر به لما یترتب علیه من الضرر بل لما یقع به مما هو کفر کاعتقاد انفراد الکواکب بالربوبیة او اهانة قرآن او کلام مکفر ونحو ذلک ملخصا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۳۴ جلد۱ مطلب السحر انواع)

﴿۳﴾قال العلامة الحلبی: کذا فی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یاثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص۴۷۵ فصل فی الامامة)

دي چه مونږ په فتوی ورکولو باندي قادر شو. وهو الموفق.

دَ توبي کولو نه پس دَ فاسق په اقتداء کښي څه حرج نشته

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه په دروغه قسم خوړلو والا پسي مونځ کيږي يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: رحمت دين سنگ جاني راولپنډی.......۱۹۷۲ء/۹/۱۸

الجواب: په دروغه قسم خوړلو والا سخت گناهگار دي. (۱) ليکن دَ توبي کولو نه پس ورپسي اقتداء کولو کښي څه حرج نشته. وهو الموفق.

په دروغه قسم کولو نه توبه ويستلو نه پس امامت مکروه نه دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه يو سړي په دروغه قسم اوخوړلو بياهغه سړی توبه هم اوکړه او کفاره ئي هم ادا کړه نو دَ توبي او کفاري نه پس ئي امامت جائز دي که مکروه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: سيد غلام حيدر شاه سورجال راولپنډی.........۱۹۶۹ء/۱۱/۲۷

الجواب: يمين غموس گناه کبيره ده. (۳) داسړي چه کله توبه اوکړي نو اقتداء

---

(۱) عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله ﷺ الكبائر الاشراك بالله وعقوق الوالدين وقتل النفس واليمين الغموس رواه البخاري وفي رواية انس وشهادة الزور بدل اليمين الغموس متفق عليه. (مشكواة المصابيح ص۱۷ جلد۱ باب الكبائر وعلامات النفاق)

(۲) وعن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله ﷺ التائب من الذنب كمن لا ذنب له. (مشكواة المصابيح ص ۲۰۶ جلد ۱ باب الاستغفار والتوبة الفصل الثالث)

(۳) عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله ﷺ الكبائر الاشراك بالله وعقوق الوالدين وقتل النفس واليمين الغموس رواه البخاري وفي رواية انس وشهادة الزور بدل اليمين الغموس، متفق عليه. (مشكواة المصابيح ص۱۷ جلد۱ باب الكبائر وعلامات النفاق)

ورپسي مکروه نه ده (۱) په دي شرط چه دَ فسق نور کارونه پکښي نه وي. وهو الموفق

دَ مودودی جماعت سره تعلق ساتلو والا پسي دَ اقتداء حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه کوم سړي يا مولوی صاحب دَ مودودی جماعت حمايت کونکي وی هغه پسي اقتداء جائز ده که نه نه؟ اولري کول ئي پکار دی که نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: فيض محمد جامعه اسلاميه اکوړه خټک.....۱۰/جون ۱۹۷۰ء.

الجواب: (۱) چونکه د مودودی صاحب په نزد په گنده معاشره کښي حدود جاري کول ظلم دي او مودودی صاحب دَ قرآن دَ اطلاق مقيد کول په خپلي رائي سره کړي دی. او په کومو امورو سره چه دَ ظلم انسداد کيږی هغي ته ئي ظلم وئيلي (۲). دغه شان دَ بعضي پيغمبرانو عليهم السلام او بعضي صحابه کرام رضی الله عنهم اجمعين او اکثرو علمائي کرامو متعلق ئي گستاخانه خبري کړي دی. (۳). خصوصاً دَ خلافت وملوکيت" په بعضي بابونو کښي ئي بي سنده تاريخی واقعاتو ته داسي ترتيب ورکړي چه دَ هغي تاثر په صحابه کرام باندي بدگمانه کيدل دی.

لطيفه: مودودی صاحب دَ گنده معاشري دَ وجي نه اصلاحی عمل يعنی حدود جاري کولو نه ظلم وئيل جائز وائی او دَ خلافت وملوکيت دَ گنده ترتيب تاثر په وجه دَ دي کتاب مطالعي او خورولو ته ظلم نه وائی په دي بي انصافئ باندي تعجب دي؟

(۴). تراوسه پوري دَ مودودی صاحب مسلک هم متعين نه دي او نه دَ هغه په نزد دَ کفر مدار متعين دي دَ دي وجه نه کله هغه کفاروته چه دَ دين دَ ضروریاتو نه منکروی دَ کفر او اسلام په مينځ معلق وائی. او کله لکه دَ خوارجو پشان دَ حج پريخودونکی باره کښي دَ کافر کيدلو عقيده ساتي.

---

(۱) عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله ﷺ التائب من الذنب كمن لا ذنب له رواه ابن ماجة والبيهقي في شعب الايمان...... وفي شرح السنة روى عنه موقوفا قال الندم توبة والتائب كمن لا ذنب له. (مشكواة المصابيح ص ۲۰۶ جلد ۱ باب الاستغفار والتوبة)

ددې وجوهاتو په بناء په مودودی باندې دکفرخطره ده لهذا هغه پسې اقتداء نه کول ضروری دی اودَجماعت اسلامی په افرادو کښې چه څوک دَ مودودی په رنګ کښې رنګ دی دَهغوی هم داحکم دې.اوکوم کسان چه مودودی صاحب سره په سیاسی امورو کښې شریک وی اوپه مداهنت کښې مبتلا وی یعنی نه دَمودودی صاحب نه انکار کوی اونه ترنه جدا کیږی.بلکه مودودی صاحب پسې خبرې کونکی سره په جنګ کیږی نوهغوی پسې اقتداء نه کول ضروردې دی.اوچه کوم افراد داسې نه دی نودَهغوی حکم آسان دې خوداسې کسان تراوسه زمایه علم کښې نه دی راغلي.

قال رسول الله ﷺ من قال فی القرآن برأیه فلیتبوأ مقعده من النار، رواه الترمذی ﴿۱﴾ ،وقال رسول الله ﷺ من وقر صاحب بدعة فقد اعان علی هدم الاسلام رواه البیهقی ﴿۲﴾ وقال رسول الله ﷺ لتتبعن سنن من قبلکم شبراً بشبر وذراعاً بذراع ﴿۳﴾ قلت ومن سننهم علم اجراء الحدود لمصالح دنیویة، وقال الله تعالیٰ ولا ترکنوا الی الذین ظلموا ﴿۴﴾ وقال علیه السلام من تشبه بقوم فهو منهم ﴿۵﴾ وقال الله تعالیٰ ودوا لو تدهن فیدهنون ﴿۶﴾ وقال علیه الصلاة والسلام مثل المدهن فی حدود الله والواقع فیها مثل قوم استهموا سفینة الحدیث رواه البخاری ﴿۷﴾ وقال الفقهاء والمتکلمون ویعزل به (الفسق) الا لفتنة ﴿۸﴾ قلت فامام الحیی یعزل باولیٰ فافهم وللتفصیل موضع آخر. وهو الموفق

﴿۱﴾ (مشکواة المصابیح ص ۳۵ جلد ۱ کتاب العلم الفصل الثانی)
﴿۲﴾ (مشکواة المصابیح ص ۳۱ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة الفصل الثالث)
﴿۳﴾ (مشکواة المصابیح ص ۴۵۸ جلد ۲ باب تغیر الناس الفصل الاول)
﴿۴﴾ (سورة هود پاره: ۱۲ رکوع: ۱۰ آیت ۱۱۳)
﴿۵﴾ (مشکواة المصابیح ص ۳۷۵ جلد ۲ کتاب اللباس الفصل الثانی)
﴿۶﴾ (سورة القلم پاره: ۲۹ رکوع: ۳ آیت: ۹)
﴿۷﴾ (الجامع الصحیح للبخاری ص ۳۶۹ جلد ۱ باب القرعة فی المشکلات کتاب الشهادات)
﴿۸﴾ (الدر المختار علی هامش ردلمحتار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

دَ درود شریف په خوشی آوازئ سره دَ وئیلو تشبیه راګ سره دَورکونکی سړی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو مولوی صاحب وائی چه "صلوٰة وسلام دَراګ په شکل کښې وئیل حرام دی "راګ خوپه ډول وغیره سره کیږی اوصلوٰة وسلام خوپه ولاړه یا ناسته په سریلی آواز کښې وئیلې کیږی.نوداسې الفاظ ویونکی مولوی صاحب دپاره څه حکم دې ؟آیا هغه پسې مونځ کول صحیح دی ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: صوفی محمد فیروزخان کوه مری بودریا.....۱۵/دسمبر۱۹۷۹ء.

الجواب: دَدې مولوی صاحب الفاظ صحیح دی البته دکومې مادې اومثال متعلق چه ئې دا الفاظ وئیلی دی په هغې باندې دا الفاظ منطبق نه دی.نو دا مولوی صاحب دَامامت لائق دې اودَ ملامت لائق دې خولائق دَعزل عن الامامت" نه دې .وهو الموفق.

دَ فاسق دَ کور نه دَ خوراک والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام صاحب دَداسې سړی دَ کور نه خوراک کوی چه همیشه مونځ نه کوی ،بدمعاش اوظالم دې په هرناجائز کارکښې مخکښې وی نو دَدې خوړونکی امام امامت صحیح دې یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: یو مسلمان رور دَ کوهاټ ....۲۹/۷/۱۹۷۸ء.

الجواب: حرام خوراک دَفسق باعث دې.﴿۱﴾ لیکن دکافریافاسق دکورنه

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من یرتکب الکبائر کشارب الخمر والزانی وآکل الربا ونحو ذلک.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام)

خوراک کول فاسق کونکې نه دي. لان النبی علیه السلام اجاب دعوة یهود خیبر ﴿۱﴾. وکان یوسف علیه السلام یاکل من بیت العزیز ﴿۲﴾. وهوالموفق.

(۲).....**الجواب**: دَامامت صحیح والی دپاره دَمونځ پابندی کونکی سړی خوراک شرط نه دې. هیڅ یو امام هم دا شرط نه دې مقرر کړې. وهوالموفق.

۱۹/۷/۱۹۷۸ء

دَ غل سړی دَ امامت مسئله.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو جمات امام صاحب دَغلا کولو عادی دې او دَدې خپل خراب کارنه منع کیږی هم نه. ډیر پوهه کړې شو لیکن سمیږی نه. دغه شان خپلې جامې هم نه وینځی خپې ابله خپوسره ګرځی، اودغه شان جمات ته داخل شی او مونځ ورکوی. چه دَهغې په وجه دَمقتدیانو نفرت کیږی، آیا داسې کس دَامامت نه معزول کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: وحید هیئر کټنګ.......... ۷/۵/۱۹۷۳ء

الجواب: که دا امام صاحب توبه ګار کیږی نه او دَده نه بهتر امام موندلې کیږی، نو دَقوم مشرانو دپاره دَده معزول کول جائز دی. ونظیره الامام الاکبر ﴿۳﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ عن جابر ان یهودیة من اهل خیبر سمت شاة مصلیة ثم اهدتها لرسول الله ﷺ فاخذ رسول الله ﷺ الذراع فاکل منها واکل رهط من اصحابه معه فقال رسول الله ﷺ ارفعوا ایدیکم وارسل الی الیهودیة فدعاها فقال سممت هذه الشاة الخ رواه ابوداؤد والدارمی. (مشکواة المصابیح ص ۵۴۱ جلد ۲ باب فی المعجزات)

﴿۲﴾ قال الله تعالیٰ: وقال الذی اشتره من مصر لامرأته اکرمی مثواه عسی ان ینفعنا او نتخذه ولداً، وکذلک مکنا لیوسف فی الارض ولنعلمه من تأویل الاحادیث والله غالب علی امره ولکن اکثر الناس لا یعلمون. (سورة یوسف پاره ۱۲، رکوع ۱۳ آیت: ۲۱)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین الشامی: وعند الحنفیة لیست العدالة شرطا للصحة فیصح تقلید الفاسق الامامة مع الکراهة واذا قلد عدلا ثم جار وفسق ......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

د علماؤ خلاف چغل خوری کولو والا کس امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه څمونږ ځائې کښې یو امام صاحب دې هغه د پیپلز پارټئ یو وزیرته خط اولیکلو چه څه ستاسو حمایت کونکې یم او دلته دوه مولوی صاحبان دی هغوی د بې نظیر بهټو خلاف تقریرونه کوی دوی ضلع بدر کړه. اوحال دا دې چه دې دواړو مولوی صاحبانو دا کار بالکل نه دې کړې آیا دې چغل خور مولوی صاحب پسې اقتداء کول جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد رحمان معرفت عثمان ټریډنګ کمپنی بټ خیله

الجواب: صرف د خط په وجه باندې څوک مُتهَم کول د قانون نه خلاف قاعده قدم اوچتول دی﴿۱﴾، الا عند البینة اوالاعتراف، یا کوم مولوی یا خلق چه ښکاره په ښکاره د پیپلز پارټئ او نیشنل پارټئ وغیره حمایت کونکې دی نو هغوی ته کومه سزا ورکړې شوه؟ فافهم. وهوالموفق

د سوشلسټ امام د اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د سوشلزم عقیدې ساتلو والا امام پسې د مونځ څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اقبال تاروتنګی چارسده

الجواب: چاچه سره د پوهې نه ددې نظریې امداد کړې وی نو هغه

(بقیه حاشیه) لا ینعزل ولکن یستحب العزل ان لم یستلزم فتنة...... (قوله ویعزل به) ای بالفسق لو طرأ علیه والمراد انه یستحق العزل کما علمت آنفا ولذا لم یقل ینعزل. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۱﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ ایاکم والظن فان الظن اکذب الحدیث الخ. (مشکواة المصابیح ف ۴۲۷ جلد ۲ باب ما ینهی عنه من التهاجر والتقاطع)

مسلمان ګڼل به غلط فهمي یا بدفهمي وي ﴿١﴾ وهو الموفق

(٢) الجواب: په سوشلزم باندې ایمان لرونکي سانتلو والا پسې اقتداء جائز نه ده ﴿٢﴾ وهو الموفق

وعده خلافي کوونکو والا مرتي پسې د اقتداء حکم

سوال: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه یو سړی د خیل یعنې امام صاحب مسجد کهن خورد نهانه کوټ ... نه څه څیز والمستلو او زیاتي بیع ئي اوکړه او وعده ئي اوکړه چه صبا ته به ئي تاسو ته راولیږم او اکرم شي او مبیعه ئي هم تراوسه قبضه کړې نه ده لیکن موصوف څه څیز به بل طرح کړو نو د امام کیدلو باوجود دي وعده خلاف پسې اقتداء جائزه ده که نه؟

بینوا توجروا

المستفتي محمد نماز خان کهن کلان بهیکوال هزاره ٢٧/٢/١٩٧٢

الجواب: فقهائي کرامو لیکلي دي چه وعده خلافي د مروت نه خلاف کار دي لهذا دا معامله موجب د فسق او موجب د کراهت اقتداء نه ده فقط ﴿٣﴾

﴿١﴾ قال العلامة علي قاري: وكذا لو قال هذا زمان الكفر لا زمان كسب الاسلام اي كفر ان اراد انه ينبغي في هذا الزمان كسب الكفر لا كسب الاسلام بخلاف ما اذا اراد ان هذا زمان غلبة اهل الكفر والجهل وضعف كسب الاسلام والعلم. (شرح فقه الاكبر للقاري ص ١٨١ فصل في الكفر صريحاً وكناية)

﴿٢﴾ قال الحصكفي: وان انكر بعض ما علم من الدين ضرورة كفر بها ... فلا يصح الاقتداء به اصلا. (الدر المختار على هامش رد المحتار ص ٣١٥ جلد ١ قبيل امامة الامرد)

﴿٣﴾ قال في هامش المشكوة (قوله فلا اثم عليه) قيل فيه دليل على ان الوفاء بالوعد ليس بواجب شرعي بل هو من مكارم الاخلاق بعد ان كان بنية الوفاء وانما جعل الخلف في الوعد من علامات النفاق كما مر معناه الوعد على نية الخلف. لمعات. (هامش مشكوة المصابيح ص ٣١٦ جلد ٢ باب الوعد)

د علماني پارټئ والو د اقتداء حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه څو مرتهاني کښې علماني پارټئ والا یعنې حزب الله والا اقربا لس کسان دي هغوي زمونږ سره جماعت کښې نه شریکیږي بلکه روسوني جماعت کوي که چرته زمونږ بعضي کسان روسو ته راوړي نو آیا مونږ د هغوي اقتداء کولي شو؟ بینوا توجروا

المستفتي عزیز الحق ایس اے سي سي جده سعودي عرب ١٢ صفر ١٤٠٥هـ

الجواب: چه کله د اهل سنت والجماعت امامت متوقع وي نو مبتدعینو حزب الله وغیره پسې اقتداء مه کوئ ﴿١﴾ وهو الموفق

بریلویانو پسې د اقتداء حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائي چه بریلویانو پسې مونځ کول صحیح دي یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتي مولوي محمد اسماعیل علوي

شمالي وزیرستان ١٨ جمادي الثاني ١٤٠٢هـ

الجواب: کوم بریلویان چه د کفر درجې ته رسیدلي دي هغوي پسې اقتداء کول باطل او د نشت برابر ده او چه کوم د کفر درجې ته نه وي رسیدلي نو هغوي پسې اقتداء مکروه تحریمي ده ماخوذ از هندیه ورد المحتار.

كما في الهندية ص ٨٨ جلد ١ حاصله ان كان هوى لا يكفر به صاحبه تجوز الصلوة خلفه مع الكراهة والا فلا هكذا في التبيين ﴿٢﴾ وهو الموفق

﴿١﴾ قال العلامة الحصكفي رحمه الله: ويكره امامة عبد وفاسق واعمى ومبتدع اي صاحب بدعة وهي اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول لا بمعاندة بل بنوع شبهة. (الدر المختار على هامش رد المحتار ص ٣١٣ جلد ١ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿٢﴾ (فتاوى عالمگيريه ص ٨٣ جلد ١ الفصل الثالث في بيان من يصلح اماما لغيره)

دچا په قسم د اعتمادنه کونکی اوهغه ته کنځلې کونکی سړی امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه يو ديندار اوپه شرع برابر سړی د قرآن شریف تلاوت کولو چه د جمات امام صاحب راغې اوهغه ته ئې څه اوويئل نوهغه سړی قرآن شریف بند کړو اوجواب ئې ورکړو چه ګوره څما په لاسونو کښې کلام الله شريف دي څه قسم خورم چه نه ما داخبره کړې اونه ما داکارکړې دې.نوامام ورته جواب کښې اوويې چه ته کافرئې، منافق ئې، ابليس ئې،ستاپه دې خبره هم څما اعتماد نشته.نوددې امام مذکوره څه حکم دې؟د امامت قابل دې يا نه؟ د اسلام د کړښې نه بهر دې يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبد المنان چمیالی هزاره......۱۳ نومبر ۱۹۷۴ھ

الجواب: ددې امام د مخکنی سړی په قسم اعتماد نشته اوپه کلام الله شريف باندې باقاعده اعتماد لری لهذا داامام کافرشوې نه دې البته دکنځلو په وجه فاسق شوې دې.قال رسول الله ﷺ سباب المسلم فسوق (رواه مسلم) ﴿۱﴾ ده پسې د نيکانو خلقو اقتداء مکروه ده. کما صرح به فی امامة البحر ﴿۲﴾
وهو الصواب

د والی بال او کبډی کولو والا امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه د يو امام څوئې د نورلسو(۱۹) کالودې،د مونځ روژې پابند دې صورت اوسيرت ئې د شريعت اوسنت موافق دې. کله کله امامت هم کوی ليکن دې هلک کښې دا عيب دې چه همزولوسره والی بال اوکبډی کوی او هغوی سره د مهيانو ښکارهم کوی.

﴿۱﴾ (الصحيح المسلم ص ۵۸ جلد ۱ باب قول النبی ﷺ سباب المسلم فسوق وقتاله كفر)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجيم: فالحاصل انه يكره لهؤلاء التقدم ويكره الاقتداء بهم كراهة تنزيهية فان امكن الصلاة خلف غيرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد.
(البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

اوس بعضې شرپسند او غيرمتشرع کسان دې دريو واړو لوبو ته ناجائز او حرام وائی نو آيا ددې هلک امامت جائزدې؟ دغه شان کله کله دغه خلق ددې هلک بې عزتی او توهين هم کوی نو آيا ددې هلک بې عزتی او توهين د امام بې عزتی اوتوهين نه دې؟ بينوا توجروا

المستفتي: عبد العظيم......۱۰/۱۴/۱۹۷۴ء

الجواب: (۱) داخبره دې واضحه وی چه ښکارکول مباح دی. کما يدل عليه القرآن ﴿۱﴾ والاحاديث ﴿۲﴾ وصرح به الفقهاء الكرام ﴿۳﴾ اوپه کبډی کولو کښې هم څه باک نشته کله چه د کشف عورت نه خالی وی.البته والی بال لوبه کول مکروه ده ځکه چه دا دانګريزانو ايجاد شوې لوبه ده.اوپه دې کښې چه کوم منفعت دې هغه په نوروذريعو سره هم حاصليږی،اوکشف عورت وغيره ددې دعام لوازماتو نه دی.لهذا ددې نه اجتناب ښه دې.بهرحال د اقتداء د صحت نه مانع نه دې.(۲) دهرمسلمان بې عزتی اوتوهين ناجائزدی خصوصاً چه کله حقدار وی يا دحقدار اولاد وی.

لحديث: المسلم اخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله ولا يحقره بحسب امرأ من الشر ان يحقر اخاه المسلم، وكل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه رواه مسلم ﴿۴﴾. وهو الموفق

بغير اجرت نه مړو ته غسل ورکولو والا امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه د يو لوئي جمات پيش امام دې نيک اومتقی انسان دې ليکن دامامت سره سره دبنار مړوته غسل

﴿۱﴾ قال الله تعالیٰ: احل لكم صيد البحر وطعامه متاعا لكم وللسيارة وحرم عليكم صيد البر ما دمتم حرما واتقوا الله الذی اليه تحشرون. (سورة المائدة پاره: ۷ آيت: ۹۶ ركوع: ۳)

﴿۲﴾ (مشكواة المصابيح ص ۳۵۷ جلد ۲ كتاب الصيد والذبائح)

﴿۳﴾ قال الحصكفی الصيد هو مباح...... الا لمحرم فی غير الحرم او للتلهی الخ.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۲۸ جلد ۵ كتاب الصيد)

﴿۴﴾ (الصحيح المسلم ص ۳۱۷ جلد ۲ باب تحريم ظلم المسلم الخ)

هم ورکوی لیکن داکار د پیشې په طور په اجرت او مزدورئ باندې نه کوی آیا دده په اقتداء کښې کراهت شته؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی نواب خان باړه مارکیټ نوښهره..... ۲۱۱۱۰۱ء۱۹۸۷

الجواب: کوم امام چه د مړو لامبول د معاش ذریعه جوړه کړی نو هغه پسې اقتداء بغیر د څه کراهت نه جائزده، ځکه چه دې امام کښې اګرچه خلاف مروت یو کارموجود دې لیکن قوم اکثر طورسره په فسق او فجورو کښې مبتلاوی او امام هغه دمعاش ذریعه نه جوړوی نو ده پسې به اقتداء په طریقه اولی مکروه نه وی. (۱) وهو الموفق

نسواری امام پسې اقتداء

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم امام د نسوارو عادتی وی آیا هغه پسې اقتداء صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: شاه مست دره آدم خیل ..... ۱۹\مارچ ۱۹۷۵ء

الجواب: د تمباکو استعمال مباح دې نو د هغې استعمال د امامت سره ټکراؤ نه خوری.

کما فی ردالمحتار ص ۲۰۶ جلد ۵ فانه لم یثبت اسکاره ولا تفتیره ولا اضراره بل ثبت له منافع فهو داخل تحت قاعدة الاصل فی الاشیاء الاباحة﴿۲﴾. وهو الموفق

د حرامی امامت خلاف اولی دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم کس د بل چا په ښځې قبضه اوکړی او ناجائز تعلقات ورسره اوساتی او بیا ترینه بچې پیدا

﴿۱﴾ قال العلامه ابن نجیم رحمه الله: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتدا بهم عند وجود غیرهم والافلا کراهة کما لا یخفیٰ.
(البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۲۶ جلد ۵ کتاب الاشربة)

شی او هغه غټ شی او امام جوړ کړې شی نو آیا ده هغه اقتداء جائزده؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل معبود پنج پیر صوابی...... ۹۱۷۱ء۱۹۷۲

الجواب: که دا امام دقوم په نسبت سره پوهه وو نو دده په امام جوړولو کښې هیڅ حرج نشته ګني نو خلاف اولی دې.

فی الدر المختار ویکره تنزیهاً امامة عبد وولد الزنا هذا ان وجد غیرهم (ای من هو احق بالامامة منهم شامی) والا فلا کراهة (هامش ردالمحتار ص ۵۲۵ جلد ۱)﴿۱﴾ وهو الموفق

د ضروریات دین نه د منکر امامت صحیح نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د یو سړی عقیده ده چه نبی کریم ﷺ حاضر او ناظر دې، مختارکل او غیب دان دې، بشر نه دې بلکه نور دې، او اولیاء الله نفع او نقصان رسولې شی، دهغوی په نوم نذر او منختې، دهغوی نه مدد غوښتل، او د څه حاجت د پاره ئې په مزار باندې دیګ پخول صحیح دی. آیا دا سې کس پسې مونځ کول صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالغفور غورغشتی کیملپور.... ۱۷۱۸۱ء۱۹۷۲

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا سړې د ضروریات دین نه د انکار په وجه کافر دې په ده پسې اقتداء صحیح نه ده. ﴿۲﴾ وللتفصیل موضع آخر. وهو الموفق

﴿۱﴾ (ردالمحتار مع الدر المختار ص ۴۱۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفر بها کقوله ان الله تعالیٰ جسم کالاجسام وانکاره صحبة الصدیق فلا یصح الاقتدا به اصلا.
(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

....

هغه شافعی امام چه د وينې وتلو نه اودس کوي د هغه پسې د حنفی مقتدی مونځ صحيح دې

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم شافعی المسلک امام د وينې وتلو نه اودس نه کوي آيا دحنفی کس هغه پسې مونځ صحيح دې څکه چه دهغوی په وينې وتلو سره اودس نه ماتيږي؟ بينوا توجروا

المستفتی: حميدگل مهمندی فاضل حقانيه....۱۲\۲جمادی الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: کوم شافعی المذهب امام چه د فرضو خيال ساتی مثلاً د پوزې نه وينې وتلو نه پس اودس کوي﴿۱﴾ نوهغه پسې اقتداء صحيح ده.

مافی ردالمحتار ص۵۲۷ جلد۱ والذی يميل اليه القلب عدم کراهة الاقتداء بالمخالف مالم يکن غير مراع فی الفرائض لان کثيراً من الصحابة والتابعين کانوا ائمة مجتهدين وهم يصلون خلف امام واحد مع تبائن مذاهبهم انتهیٰ﴿۲﴾. قلت فعلی التفحص والتجسس لا نهم تعاملوا به. وهوالموفق

د خونی بواسيرو بيمارئ والا د امامت حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه يوسړې د خونی بواسيرو ناجوړه دې د علاج نه پس ئې وينه راتلل بندشو ليکن کله کله اوبه شان راځی خو داسې نه چه په جامو باندې اولگی، نو داسې کس امامت کولې شی که نه؟ آيا دده اقتداء صحيح ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: حافظ محمدعمر چهوتی روډ کيملپور۱۷\جمادی الثانی ۱۳۸۹ء

الجواب: چه کله د مونځ د ابتداء نه دمونځ ختميدلو پورې څه پليتی وينه،

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدين: والمعنى انه يجوز فی المراعی بلا کراهة وفی غيره معها ثم المواضع المهمة للمراعاة ان يتوضأ من الفصد والحجامة والقئی والرعاف ونحو ذلک. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۱۶ جلد۱ مطلب فی الاقتداء بشافعی......)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۱۷ جلد۱ مطلب اذا صلی الشافعی قبل الحنفی هل الافضل الصلاة مع الشافعی ام لا باب الامامة)

اوبه بهرشوې نه وی نودې سړی دپاره امامت صحيح دې (يدل عليه مافی الدرالمختار ص۲۷۲ جلد۱) ﴿۱﴾ وهو الموفق

د ,,صراط,, په ځائې ,,سراط,, وئيلو او د جينې په واده باندې د پيسو اخستووالا امامت

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) د,,صراط المستقيم,, په ځائې د ,,سراط المستقيم,, وئيلو والا د اقتداء څه حکم دې؟ (۲) کوم امام چه د خپلې لورپه واده باندې د خاوند دکوروالا نه پيسې اخلی دهغه د اقتداء څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالله پبی ....۱۳۹۸\۲\۱۳ھ

الجواب: (۱) په دې صورت کښې اقتداء صحيح ده خومشق ورته ضروری دې﴿۲﴾ (۲) چونکه امام د قوم په نسبت سره بهتردې لهذا په ړندوکښې يو سترگې والا بادشاه کيدو په وجې سره ده پسې اقتداء صحيح ده﴿۳﴾ وهو الموفق

د قاتل د امامت حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه پلار خپل ځوئې په کولئ سره زخمی کړو په زخمی حالت کښې ځوئی بيان ورکړو چه ځه خپل

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولا طاهر بمعذور هذا ان قارن الوضوء الحدث او طرأ عليه بعده وصح لو توضا على الانقطاع وصلى کذلک کاقتداء بمفتصد امن خروج الدم. (الدرالمختارعلى هامش ردالمحتار ص۴۲۸ جلد۱ قبيل مطلب فی الالثغ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله الا ما يشق) قال فی الخانية والخلاصة الاصل فيما اذا ذکر حرفا مکان حرف وغير المعنى ان امکن الفصل بينهما بلا مشقة تفسد والا يمکن الا بمشقة کالظاء مع الضاد المعجمتين والصاد مع السين المهملتين والطاء مع التاء قال اکثرهم لا تفسد. (ردالمحتار ص۴۶۸ جلد۱ مطلب اذا قرأ تعالیٰ جد بدون الف لا تفسد باب مايفسد الصلاة ومايکره فيها)

﴿۳﴾ قال العلامه ابن نجيم: وينبغی ان يکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غيرهم والا فلا کراهة. (البحر الرائق ص۳۴۹ جلد۱ باب الامامة)

خپل پلار زخمي کړي یم لیکن د قتل دعوی پرې نه کوم، خوارلس ورځې پس هلک مړشو، دهلک مور دغه ملزم پلار په عدالت کښې اوبخلو.اوس دغه سړې د جمات امام جوړشو نو آیا د قاتل امامت جائزدي؟ بینوا توجروا

المستفتی: احمد خان تحصیل بازارچارسده...... ۱۹۸۴ء/۱۵/۲

الجواب: په ناجائز قتل کولو والا باقاعده امام جوړول مکروه تحریمی دي. ﴿۱﴾ خو که یو قوم کښې دده نسبت په ړندو کښې د یو سترګي والا وی یعنی د قوم نه پوهه دي نوخه کراهت نشته.(بحر) ﴿۲﴾ وهوالموفق

د پیغمبر علیه السلام حاضر ناظر، نذر لغیرالله او د عبدالقادر جیلانی د امداد ګویانه سړی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د کوم سړی دا عقیده وی چه پیغمبر علیه السلام حاضر ناظر او عالم الغیب دې د نذر لغیرالله عقیده ساتی، او د عبدالقادر جیلانی د امداد قائل وی.او دداسې عقیدو تشهیرکوی نو آیا ده پسې اقتداء صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا عبدالرحمن تجوړی لکی مروت ۱۹۷۲ء/۱۱/۱۱/۲

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا سړې د کفر په وجه ناقابل امامت دي. یدل علیه ما فی البزازیه من قال ارواح المشائخ حاضرة یعلم الغیب تعلم یکفر﴿۳﴾ وفی شرح الفقه الاکبر ذکر الحنفیة تصریحاً بالتکفیر باعتقاد ان النبی صلی الله علیه وسلم یعلم

﴿۱﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اجتنبوا السبع الموبقات قالوا یا رسول الله وماهن قال الشرک بالله والسحر وقتل النفس التی حرم الله الابالحق...... متفق علیه. (مشکواة المصابیح ص۱۷ جلد۱ باب الکبائر وعلامات النفاق)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والافلا کراهة کما لا یخفیٰ. البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفر بها...... فلا یصح الاقتداء به اصلا فلیحفظ. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۴۱۵ جلد۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد)

﴿۴﴾ (فتاویٰ بزازیه علی هامش الهندیه ص۳۲۶ جلد۶ الباب الثانی فیما یتعلق بالله تعالیٰ)

الغیب لمعارضة قوله تعالیٰ قل لا یعلم من فی السموات والارض الغیب الا الله ﴿۱﴾ وفی الخانیة تصریح بکفر من تزوج امرءة بشهادة الله ورسوله﴿۲﴾. وهوالموفق

سره د پوهې نه د جوارئ د مال اخستلو والا اقتداء مکروه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ کلی کښې یو مولوی پیش امام دي دهغه رور په بمبئ کښې اوسیږی اوهغه جواری کوی، او ټول کاروبارئې په جوارئ باندې روان دي او دا جوارګر دې مولوی صاحب ته پیسې رالیږی، اوس څمونږ په کلی کښې دا مولوی صاحب مالدار ترین سړې دي او رورئې کروړ پتی دي اودا مولوی صاحب لاکهه پتی دي او پخپله هم اقرار کوی چه د پردی مال څوکیدار یم، او د جوارئ هم اقرارکوی نو دې امام پسې د جمعې مونځ کول جائز دی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حیات خان ستینو دفتر ډویژنل انسپکټر آف سکولز پشاور ۱۹۹ جمادی الثانی ۱۳۸۹ء

الجواب: د مولوی صاحب رور فاسق دي (د جوارئ په وجه) او دې مولوی صاحب دپاره سره د پوهې نه داسې مال اخستل جائزنه دی، ځکه چه دې غنی دې ﴿۳﴾ اوپه داسې امام پسې (چه سره د مالدارئ نه د جوارئ مال خوری)

﴿۱﴾ (شرح فقه الاکبر ص ۱۵۱ حکم تصدیق الکاهن بما یخبربه من الغیب)

﴿۲﴾ قال العلامه فخر الدین حسن بن منصور المعروف بقاضی خان: رجل تزوج امرأة بغیر شهود فقال الرجل والمرأة خدائے راوپیغامبر مراگواه کردیم قالوا یکون کفرا لانه اعتقد ان رسول الله صلی الله علیه وسلم یعلم الغیب وهو ما کان یعلم الغیب حین کان فی الاحیاء فکیف بعدالموت. (فتاویٰ قاضی خان موضوع علی هامش الهندیه ص ۵۷۶ جلد۳ مایکون کفرا من المسلم ومالایکون)

﴿۳﴾ علامه عبدالحی لکهنوی فرمائی چه: دچا سره حرام مال دې، حلال هم ورسره دې اوهغه د حرامو په نسبت ډیر دې نو دهغه نذر قبلول او دهغه دعوت خوړل دهغه صدقه او تحفه اخستل، اود کور کرایه یا د علاج اجرت اخستل صحیح دی.

(باقی حاشیه په راروان مخ)

اقتداء مکروه ده لیکن دځان له مونځ نه افضل ده.﴿١﴾ (منقول از فتاوی مولانا لکهنوی وغیره) وهو الموفق

د دووث امامت مکروه تحریمی دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د یو وادهٔ کړی سړی د ملازمت په سلسله کښې چرته بدلی اوشوه هلته ئې د یو سړی سره ملاقات اوشو او دوستانه تعلقات ئې قائم کړل، دهغې نه روستو ئې کورته راوستلو او ښځې ته ئې اووئیل چه دا ددې کورسړې دې،دده نه به پرده نه کوې، هروخت راتللې شی، څه موده پس ئې ددغه سړی واده دخپل ښینې سره اوکړو لیکن د ناکامۍ په بنیاد باندې ئې څه موده پس طلاق ورکړو، د طلاق نه پس هم دا سړې په کور کښې اوسیږی،اوهغه پخپله ډیوټۍ ته ځی، دده ښځه هم ددغې سړی تابع ده، آیا ددې بې غیرته سړی امامت صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نیو اتحاد هارډ وئیر سټور ډی آئی خان..... ١٩٨٦ء١٨١٦

الجواب: بشرط صدق وثبوت دا سړې بې غیرته دې ﴿٢﴾ ده پسې اقتداء کول

﴿بقیه حاشیه﴾ په دې شرط چه دا معلومه نه وی چه کوم مال ده راکړو داعین حرام مال دې اوکه دا معلومه وی یا داچه حرام مال غالب وی نو بیا هیڅ هم صحیح نه دی.په اشباه والنظائر کښې دی.

اذا کان غالب مال المهدی حلالا فلا بأس لقبول هدیته واکل ماله مالم یتبین انه من حرام وان کان غالب ماله الحرام لا یقبلها ولا یأکل الا اذا قال انه حلال ورثه او استقرضه. (مجموعة الفتاوىٰ ص ١٩٣ جلد ٢ کتاب الحظر والاباحة)

﴿١﴾ قال العلامه ابن عابدین: فان امکن الصلوٰة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٤١٣ جلد ١ قبیل مطلب امامة الامرد)

﴿٢﴾ قال الحصکفی: (قوله دیوث) هو من لا یغار علی امرأته او محرمه (یا قرطبان) مرادف دیوث، قال ابن عابدین: هو الذی یری مع امرأته او محرمه رجلا فیدعه خالیا بها وقیل هو المتسبب للجمع بین اثنین لمعنی غیر ممدوح وقیل هو الذی یبعث امرأته مع غلام بالغ او مع مزارعه الی الضیعة او یأذن لهما بالدخول علیها فی غیبته. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ٢٠٢ جلد ٣ قبیل مطلب فیما لو شتم رجلاً بالفاظ متعددة باب التعزیر)

مکروه تحریمی ده خوپه عواموکښې د امام په نسبت سره زیات فسقونه موجود وی لهذا د عوامو اقتداء دې امام پسې مکروه نه ده. کما یشیر الیه کلام البحر فی الامامة ﴿١﴾.

نوټ: پردې، لیور، او د نورو محرموکسانو حکم یوشان دې او د بې غیرتوب نه ډیرکم خلق محفوظ دی.وهو الموفق

د چرس څکلو والا امام اقتداء مکروه تحریمی ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې باقاعده طریقې سره په ورځ کښې دوه ځلې چرس څکی،کله کله د هیروئن کش هم راکاږی، په داسې امام پسې اقتداء صحیح ده یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: نورالحق صاحب باړه بازار خیبرایجنسی...٥١١١١٩٨٨

الجواب: چرس او هیروئن څکل مکروه تحریمی دی.لحدیث کل مسکر حرام﴿٢﴾ و فی شرح التنویر ص ٤٠٤ ج ٥ یحرم اکل البنج والحشیشة هی ورق العنب والافیون﴿٣﴾ انتهی قلت والشرب فی حکم الاکل، پس په داسې امام پسې اقتداء کول مکروه تحریمی دی. وهو فی حکم الفاسق کما فی شرح الکبیر﴿٤﴾ البته واجب الاعاده نه دې،وهو حکم الاقتداء بکل فاسق کما صرحوا به﴿٥﴾.وهو الموفق

﴿١﴾ قال العلامة ابن نجیم: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة کما لا یخفیٰ. (البحر الرائق ص ٣٤٩ جلد ١ باب الامامة)

﴿٢﴾ عن بریدة ان رسول الله ﷺ قال نهیتکم عن الظروف فان ظرفا لا یحل شیئا ولا یحرمه وکل مسکر حرام...... رواه مسلم . (مشکواة المصابیح ص ٣٢٢ جلد ٢ باب النقیع والانبذة)

﴿٣﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ٣٢٥ جلد ٥ کتاب الاشربة)

﴿٤﴾ فی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یأثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص ٤٧٥ فصل فی الامامة)

﴿٥﴾ قال العلامه ابن عابدین: فان امکن الصلوٰة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد وفی الدر المختار هذاان وجد غیرهم والا فلا کراهة بحر بحثا وفی النهر عن المحیط صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٤١٣، ٤١٥ جلد ١ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

د بد اخلاق او غيبت کولو والا امام اقتداء

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه د بداخلاق او غيبت کولو امام په اقتداء کښي مونځ کول جائز دی یا نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد فاضل فاروقی واه کينټ.... ۱۳۰ ذی قعده ۱۴۰۴ھ

الجواب: په داسي امام پسي د نيکانو خلقو مونځ مکروه دي. ﴿۱﴾ کښي نو په ړندو کښي يو سترګي والا بادشاه وی. (بحرالرائق) ﴿۲﴾ وهوالموفق

د ,,سلس البول،، د مريض اقتداء باطل ده

سوال: (۱) د سلس البول تعريف څه دي؟ (۲) که په يو کلی کښي مستند عالم موجود وی او په دي کلی کښي بل څوک عالم نه وی او دغه اولني عالم په سلسل البول بيمارئ کښي اخته دي نو آيا په دي سلسل البول مريض عالم پسي اقتداء صحيح ده يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد ابراهيم ضميئه تيمرګره ملاکنډ ډويژن...۱۲۵ شوال ۱۳۸۹ھ

﴿۱﴾ قال العلامه شرنبلالی: وروی محمد عن ابی حنيفة وابی يوسف ان الصلاة خلف اهل الاهواء لا تجوز والصحيح انها تجوز على الحكم الذى ذكرنا مع الكراهة خلف من لا تكفره بدعته لقوله ﷺ صلوا خلف كل بر وفاجر، وصلوا على كل بروفاجر وجاهدوا مع كل بروفاجر رواه الدار قطنى كما فى البرهان واذا صلى خلف فاسق او مبتدع يكون محرزا ثواب الجماعة لكن لا ينال ثواب من يصلى خلف تقى، قال ﷺ من صلى خلف عالم تقى فكانما صلى خلف نبى كذا فى مجمع الروايات والحديث الضعيف يعمل به فى فضائل الاعمال. (امداد الفتاح شرح نور الايضاح ص ۳۴۴ بيان من تكره امامتهم)

﴿۲﴾ قال ابن نجيم: وينبغى ان يكون محل كراهة الاقتداء بهم عند وجود غيرهم والا فلا كراهة كما لا يخفى. (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

الجواب: (۱) دا لفظ سلس البول دي ,,سلسل البول،، غلط دي او د سلس البول تعريف دادي (من به سلسل البول هومن لا يقدر على امساكه،، يعنى هغه مرض چه په هغې کښي بې اختياره متيازي اوځی. ,,هدايه مع العينى ص ۵ ج ۱ ﴿۱﴾، (۲) که دا عالم معذور نه وی يعنى دومره وقفه موندلې شی چه په هغې کښي اودس اوکړی او مونځ اوکړی نو دده اقتداء صحيح ده. ﴿۲﴾. اوکه دومره وقفه هم نه مومی نو بيا ورپسي اقتداء باطل ده. ﴿۳﴾ (معتبرات الفقه). وهوالموفق

د استاذ نه د ,, عاق،، امامت او مونځ

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه کوم سړي د خپل استاذ او پيش امام چه د پلار نيکه راسي پرله پسي د علم دين تعليم ورکوی دي سړی هم مونځ او قرآن شريف ددي استاذ نه زده کړي دي، او استاذ د امامت پوره حقوق اداکوی، او د علم دين نه باخبره هم دي نو بغير د څه شرعی قصورنه استاذ ته کنځل کول، ناجائز بکواس کول، په سپک نظر سره کتل، او د هغه خلاف پروپيګنډه کول وغيره، نو عندالشرع ددي سړی څه حکم دي؟ استاذ دي عاق کړي دي، آيا دده مونځ وغيره عبادتونه قبول دی یا نه؟ دده دامامت کولو څه حکم دي؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم.......

﴿۱﴾ قال العلامه اكمل الدين البابرتى: ومن به سلس البول وهو من لا يقدر على امساكه. (عنايه على هامش فتح القدير ص ۱۵۹ جلد ۱ فصل فى الاستحاضة)

﴿۲﴾ وفى الهنديه: او مما يتصل بذلك احكام المعذور شرط ثبوت العذر ابتداء ان يستوعب استمراره وقت الصلوٰة كاملا وهو الاظهر الخ. (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۴۰ جلد ۱)

﴿۳﴾ وفى الهنديه: ولا يصلى الطاهر خلف من به سلس البول ولا الطاهرات خلف المستحاضة وهذا اذا قارن الوضوء الحدث او طرأ عليه هكذا فى الذاهدى. (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۸۴ جلد ۱ الفصل الثالث فى بيان من يصلح اماما لغيره)

الجواب: بعضې فتاوې مثلاً د فتاوى نورالهدى په صفحه ۳۸۲ کښې ليکلې شوې دى چه د استاذ نه دعاق امامت او عبادت نامنظوره دې او د دنيا نه به بې ايمانه ځى.

حيث قال وينبغى للمتعلم ان يعظم استاذه لان فى تعظيمه بركة ومن لم يعظم او شتم فهو عاق ولا تقبل صلوته ولا امامته ويعزر ويشهر وعليه الفتوىٰ فى زماننا ثم قال بعد احرف وتسقط عدالته ولا يعتبر قوله ولا يعمل بفتواه لو كان مفتيا (وقال ايضا) لا يحل ذبيحة العاق ولا امامته لانه يصير مرتداً فى الحال ومثواه فى النار، انتهىٰ

ليکن دا احکامات نه دځه دليل شرعى نه ثابت دى او نه چرته د معتبر کتاب نه منقول دى، لهذا داسې احکامات (على تقدير الثبوت) په سد باب او تعزير باندې محمول کولې شى. او حقيقت دادې چه عاق فاسق دې، په هغه پسې اقتداء مکروه ده. ﴿١﴾ واجب التعزير دې او په عاق باندې ضرورى ده چه استاذ راضى کړى او د الله تعالى نه دې هم معافى اوغواړى.

والدليل على التعزير مافى الدرالمختار وللشاب العالم ان يتقدم الشيخ الجاهل وقال الرملى فالمتقدم ارتكب معصية فيعزر (ردالمحتار ص ۴۹۸ جلد۵) ﴿۲﴾

خلاصه داده چه بشرط صدق وثبوت دا سړې فاسق او واجب التعزير دې. وهو الموفق.

﴿١﴾ قال ابن عابدين: واما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بانه لا يهتم لا مردينه وبان فى تقديمه للامامة تعظيمه وقد وجب عليهم اهانته شرعا ولا يخفى انه اذا كان اعلم من غيره لا تزول العلة فانه لا يؤمن ان يصلى بهم بغير طهارة فهو كالمبتدع تكره امامته بكل حال بل مشى فى شرح المنية على ان كراهة تقديمه كراهة تحريم لما ذكرنا قال ولذا لم تجز الصلاة خلفه اصلا عند مالک ورواية عن احمد فلذا حاول الشارح فى عبارة المصنف وحمل الاستثناء على غير الفاسق والله اعلم

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبيل مطلب البدعة خمسة اقسام)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله وللشاب العالم ان يتقدم) لانه افضل منه ولهذا يقدم فى الصلاة وهى احد اركان الاسلام وهى تالية...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

د اسقاط اخستونکى مالدار امامت

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه د يو پيش امام آمدنى د فصلونو د عُشر نه علاوه د امامت تنخواه هم ده، او سالانه آمدنى ئې د ګذارې نه زياته شى او غله دانې خرڅوى هم. دغه شان ټيلر ماسټرهم دې. آيا داسې امام د پاره د حيلهٔ اسقاط په دائره کښې کيناستل جائزدى؟ که نه وى نو آيا ده پسې مونځ کول ښه دى او که ځان له ښه دې؟ بينوا توجروا

المستفتى: محمد شفيع سورجال راولپنډى...... ۱۹۷۹ء ۱۷/۳/۱

الجواب: که امام غَنى وى نو هغه د پاره په دائره اسقاط کښې کيناستل جائزنه دى ﴿١﴾ او د حيلې نه پس ورته اسقاط اخستل جائزدى. او که سره د مالدارئ نه فديه اخلى، او په دائرهٔ اسقاط کښې کينى نو په هغه پسې اقتداء مکروه تحريمى ده ليکن اقتداء د انفراد نه ډيره افضل ده. ﴿۲﴾ وهوالموفق

(بقيه حاشيه) الايمان زيلعى وصرح الرملى فى فتاواه بحرمة تقدم الجاهل على العالم حيث اشعر نزول درجته عند العامة لمخالفة لقوله تعالىٰ يرفع الله الذين آمنوا منكم والذين اوتو العلم درجات الى ان قال وهذا مجمع عليه فالمتقدم ارتكب معصية فيعزر.

(ردالمحتار ص ۵۳۳ جلد۵ مسائل شتىٰ قبيل كتاب الفرائض)

﴿١﴾ قال العلامه مرغينانى: ولا تدفع الىٰ غنى لقوله عليه السلام لا يحل الصدقة لغنى وهو باطلاقه حجة على الشافعى رحمه الله فى غنى الغزاة وكذا حديث معاذ رضى الله عنه على ما روينا، قال العلامه ابن الهمام: اخرج ابوداؤد والترمذى عن ابن عمر عنه عليه السلام لا تحل الصدقة لغنى ولا لذى مرة سوى حسنه الترمذى.

(هدايه مع فتح القدير ص ۲۰۸ جلد۲ باب من يجوز دفع الصدقة اليه ومن لا يجوز)

﴿۲﴾ قال الحصكفى: صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة قال ابن عابدين افاد ان الصلاة خلفهما اولىٰ من الانفراد.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ باب الامامة)

د مودودی جماعت والو د اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د مودودی د جماعت سره تعلق ساتلو والا د اقتداء څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: روح الامین ایم ایس سی نفسیات پشاور یونیورستی ۱۳۰ ذی الحجه ۱۴۰۲ھ

الجواب: ددې جماعت د کوم کس چه هغه عقیده وی کومه چه د مودودی صاحب عقیده وه ﴿۱﴾ نو داسې کسانو پسې اقتداء مکروه ده ﴿۲﴾ وهو الموفق

په ګیره خرئیلی پسې د ګیرې والا مونځ

سوال: څه فرمائی علماء کرام ددین ددې مسئلې باره کښې چه ګیره خرئیلی دپاره مونځ ورکول جائزدی یا نه؟ اوهغه پسې دیو بې علمه ګیرې والا مونځ کول صحیح دی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ډاکټر خالد حسین انچارج سکاؤټ هسپتال شمالی وزیرستان ۱۴ اربیع الثانی ۱۳۹۲ھ

الجواب: فاسق پسې اقتداء کول مکروه ده ﴿۳﴾ یعنی په موجودګئ د صالحانو

﴿۱﴾ علامه مفتی کفایت الله صاحب فرمائی: د مودودی جماعت افسر مولوی ابوالاعلی څه پیژنم هغه چرته د معتبر او معتمد علیه عالم شاګرد او فیض یافته نه دې، اګرچه دهغه نظر دخپلې مطالعې د وسعت په لحاظ سره ډیر لوئې دې، لیکن دینی رجحان ئې ضعیف او کمزورې دې، او اجتهادی شان ئې ښکاره دې. هم ددې وجې نه دهغه په مضمونونو کښې په لوئې لوئې علماء کرامو بلکه په صحابه کرامو باندې اعتراضونه دی. نو په دې وجه مسلمانانو له ددې تحریک نه ځانته کیدل پکاردی، او ددوی سره میل جول او تعلق او اتحاد ساتل نه دی پکار.... الخ. (کفایت المفتی ص۳۲۹ ج۱ فصل پنجم فرقه مودودی)

﴿۲﴾ وفی شرح التنویر: ویکره امامة عبد ......وفاسق...... ومبتدع ای صاحب بدعة وهی اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام)

﴿۳﴾ وفی الهندیه: وتجوز امامة الاعرابی والاعمی والعبد وولد الزنا والفاسق الا انها تکره هکذا فی المتون. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۵ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)

کښې، لیکن د انفراد نه دا اقتداء بهتره ده. ﴿۱﴾. وهو الموفق

د ضروریات دین نه دَ منکراوبدعتی سړی اقتداء!

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په غورغشتر کښې دَ مذهبی او دینی جماعتونو واړه واړه شاخونه موجود دی. مثلاً مفتی ګروپ، هزاروی ګروپ، نورانی ګروپ، مودودی جماعت، تبلیغی جماعت، توحیدی جماعت وغیره وغیره، په دې جماعتونو کښې ډیر کرته داسې واقعه مخې ته راشی چه یوبل پسې مونځ نه کوی آیا په دوی کښې څه داسې جماعت شته چه هغوی پسې زمونږ مونځ نه کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عزیز البشر غورغشتی اټک ...... ۱۵ جنوری ۱۹۷۵ء

الجواب: دَدې جماعتونو هغه افراد چه دَضروریات دین نه منکر دی هغوی پسې اقتدا کول صحیح نه دی، اګر که هغه تاویل کونکی وی. ﴿۲﴾ او چه کوم کسان دَ څه استحسان په وجه په بدعات سیئه کښې ملوث وی نو دَهغوی پسې اقتداء کول مکروی دی البته دَانفراد نه اقتداء افضل ده. ﴿۳﴾ (ماخوذ ازشامی، بحر، هندیه) وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، قال ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولی من الانفراد.

(الدرالمختار مع هامش ردلمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ باب الامامة قبیل مطلب فی امامة الامرد)

﴿۲﴾ قال الحصکفی: وان انکر بعض ما علم من الدین ضرورة کفربها کقوله ان الله تعالیٰ جسم کالاجسام وانکاره صحبة الصدیق فلا یصح الاقتداء به اصلا.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد)

﴿۳﴾ قال ابن نجیم رحمه الله: فان قلت فما الا فضلیة ان یصلی خلف هؤلاء او الانفراد قیل اما فی حق الفاسق فالصلاة خلفه اولی لما ذکر فی الفتاویٰ قلمناه واما الآخرون فیمکن ان یکون الانفراد اولی لجهلهم بشروط الصلاة ویمکن ان یکون علی قیاس الصلاة خلف الفاسق والافضل ان یصلی خلف غیرهم فالحاصل انه یکره لهؤلاء التقدم ویکره الاقتداء بهم کراهة تنزیهیة فان امکن الصلاة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولی من الانفراد. (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة

دَ بدعتی دَ اقتداء حکم!

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه آیا دَبدعتی امامت جائزدې یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: صوفی لعل خان........ ۱۹۷۰ء/۵/۲

الجواب: که بدعتی کافروی لکه مرزائی او اکثرشیعه ګان نوهغوی پسې اقتداء باطل او کالعدم ده او که کافرنه وی نومکروه تحریمی ده(۱) وهوالموفق

دَ مودودیت اعتراف او پرچار نه کولو والا امامت ممنوع نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې په ظاهره دَ مونځ پابند او پرهیزګار دې او زمونږه پیش امام دې، لیکن په هغه کښې دوه غلطئ دی، یو دا چه دَمودودی دَتفسیر اولنې جلدورسره موجوددې، او دویم دا چه دَمودودی د رسالو وغیره مطالعه کوی، نو په دې وجه ورپسې مونږه مونځ کول پریخې دې، امام وائی چه مونځ کوئ ځکه چه دَمودودی عقیده خرابه نه ده، دغه شان ما مودودی لیدلې هم نه دې او نه دَهغه شاګردیم مونږ پښتنو ځانته بیل جماعت شروع کړې دې، تفصیلی جواب راؤلیږئ ډیره مهربانی به وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی عزیزالرحمن(دوبئ)...... ۱۹۷۲ء/۱۰/۱۳

الجواب: چونکه دا امام نه دَمودودیت اعتراف کوی او نه ئې پرچار کوی بلکه

(۱) وفی الهندیه: تجوز الصلاة خلف صاحب هوی وبدعة ولا تجوز خلف الرافضی والجهمی والقدری والمشبهة ومن یقول بخلق القرآن و حاصله ان کان هوی لایکفربه صاحبه تجوز الصلاة خلفه مع الکراهة والا فلا هکذا فی التبیین والخلاصه.
(فتاویٰ عالمګیریه ص ۸۴ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)

بیزاری ښکاره کوی، لهذا ده پسې اقتداء ممنوع نه ده، البته دده دَوینانه بیدار او سیدل ضروری دی. وهوالموفق.

دَ ګُډ اقتداء مکروه تنزیهی ده.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دګُډ دَاقتداء څه حکم دې هغه پسې مونځ کیږی یانه؟ او آیاهغه دَامامت نه لرې کولې شی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمددانش منډی بالاپشاور...... ۱۹۷۸ء/۱۱/۱

الجواب: ګډ پسې اقتداء مکروه تنزیهی ده کمافی الهندیه ص۸۹ جلد۱ ولوکان لقدم الامام عوج وقام علی بعضها یجوزوغیره اولی.(۱) نودَې عیب په وجه دَهغه لرې کول یوبې قانونه کاردې البته دَهغه دپاره پخپله مستعفی کیدل بهتردی. وهوالموفق

دَ سود خور امام اقتداء مکروه تحریمی ده.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دیوجمات امام مشهور سودخوردې او یوځائې کښې نه مختلفوځایونو کښې ښکاره په ښکاره سودکوی دَداسې امام اقتداء یاپه جمات کښې دده امام جوړول څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حجاب شاه میاں خان مردان...... ۱۹۷۲ء/۲/۲

الجواب: مکروه تحریمی دی.(۲) وهوالموفق.

دَ کوم امام نسب چه معلوم نه وی دَهغه دَاقتداء حکم.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی، بعضې خلق وائی چه دَ

(۱) (فتاویٰ عالمګیریه ص ۸۵ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)
(۲) قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وکذا تکره خلف امرد...... وشارب الخمر وآکل الربا. (الدرمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد)

کوم امام نسب معلوم نه وی هغه پسې اقتداء صحیح نه ده. آیا دا صحیح خبره ده؟ بینوا توجروا.

المستفتي: بادشاه گل ډهیری شبقدر چارسده...... ۱۰۲۹/ ۱/ ۱۴ء

الجواب: په اسلام کښې علم او تقوی لوئې څیز دې﴿۱﴾ نسب صرف په انتظامی کارونو کښې معتبر دې، په دې وجه دا مسئله بالکل صحیح نه ده﴿۲﴾. وهو الموفق

په یوې خپې سره دَمعذور کس امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چې امام چه دَسجدې او قعدې (التحیات) په حالت کښې یوه خپه په سنت طریقه نشی کینبولې، او په دغه کلی کښې صحیح وجود والا سړی هم موجود دی. دهغوی په موجودگئ کښې دَدې چې امامت صحیح دې یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: مولوی حاجی ایوب گلگت......۸/ربیع الاول ۱۴۰۱هـ

﴿۱﴾ قال العلامه عماد الدین ابن کثیر: (وقوله تعالیٰ: ان اکرمکم عند الله اتقاکم) ای انما تتفاضلون عند الله تعالیٰ بالتقویٰ لا بالاحساب وقد وردت الاحادیث بذلک عن رسول الله ﷺ قال البخاری: ...... عن ابی هریرة قال: سئل رسول الله ﷺ ای الناس اکرم؟ قال: اکرمهم عند الله اتقاهم قالوا: لیس عن هذا نسألک قال: فاکرم الناس یوسف نبی الله، ابن نبی الله، ابن نبی الله ابن خلیل الله، قالوا: لیس عن هذا نسئلک قال: فعن معادن العرب تسألونی؟ قالوا: نعم قال، فخیارکم فی الجاهلیة خیارکم فی الاسلام اذا فقهوا.

(تفسیر ابن کثیر ص ۲۷۵ جلد ۴ سورة الحجرات آیت: ۱۳)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: والاحق بالامامة الا علم باحکام الصلاة فقط صحة وفسادا بشرط اجتنابه للفواحش.

(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۱۲ جلد ۱ باب الامامة)

وقال العلامه طاهر بن عبد الرشید: وفی الاصل لا یجوز للسید الجاهل ان یتقدم علی الفقیه لان شرف العلم فوق النسب.

(خلاصة الفتاویٰ ص ۳۲۴ جلد ۴ کتاب الکراهیة جنس آخر)

الجواب: که دا گډ اعلم القوم نه وی نو ده پسې اقتداء افضل نه ده کما فی ردالمحتار ص ۵۲۵ جلد ۱ و کذلک اعرج یقوم ببعض قدمه﴿۱﴾ البته ددې عیب په وجه باندې واجب العزل نه دې. وهو الموفق

والدین سره د گستاخی کونکی کس امامت مکروه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید دَیوې محلې امام دې دَمور پلار گستاخی کوی. آیا دده امامت صحیح دې؟ خلقو ته دده تبلیغ او تعلیم ورکول څه حکم لری؟ بینوا توجروا.

المستفتي: نامعلوم.........۵/جنوری ۱۹۷۵ء

الجواب: که دَزید مور پلار په حقه وی نو دَعقوق (نافرمانئ) په وجه زید پسې اقتداء (دَنیکو خلقو په موجودگئ کښې) مکروه تحریمی ده.

لان العقوق من الکبائر کما فی حدیث متفق علیه﴿۲﴾ والاقتداء خلف الفاسق مکروه تحریماً کما صرح به فی شرح الکبیر ص ۴۷۹ باب الامامة﴿۳﴾ واما التقید المذکور فلما فی البحر ص ۳۴۹ جلد ۱ وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة ﴿۴﴾

﴿۱﴾ قال العلامه الشامی: وکذلک اعرج یقوم ببعض قدمه فالاقتداء بغیره اولیٰ تاتر خانیة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار قبیل مطلب فی الاقتداء بشافعی الخ باب الامامة ص ۴۱۶ جلد ۱)

﴿۲﴾ عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله ﷺ الکبائر الاشراک بالله وعقوق الوالدین وقتل النفس والیمین الغموس رواه البخاری وفی روایة انس وشهادة الزور بدل الیمین الغموس متفق علیه.

(مشکواة المصابیح ص ۱۷ جلد ۱ باب الکبائر وعلامات النفاق)

﴿۳﴾ قال الحلبی: کذا فی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یأثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۴﴾ (البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

لیکن دَ کراهت باوجود دَخانله مونځ نه اقتداء بهتر ده.﴿۱﴾ :صرح به فی امامة البحر والفتح والهندیه وردالمحتـــار.اودَداسې کس دپاره په تعلیم ورکولو اوتبلیغ کولو کښې هیڅ ګناه نشته.لان المنکر فی قوله تعالی اتامرون النـــاس بالبروتنسون انفسکم هوالمعطوف.﴿۲﴾ :فقط.وهوالموفق.

دَ امورشرعیه پابندی نه کونکی اود دروغ ویونکی کس امامت!

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په امام کښې لاندینۍ کمزورۍ دی.(۱).په رمضان کښې ئې صرف درې روژې اونیولې.(۲).دَمتیازونه روستو اودس نه اوچوی.(۳).دَمونځ هیڅ پابندی نه کوی.(۴).بغیر دَ عذر نه هم کله کله مونځ نه کوی.(۵).قرآن مجید کله دَیوځائې نه کله دَبل ځائې نه وائی.﴿۶﴾ .دَدروغو نه ځان نه ساتی.آیا داسې کس پسې اقتداء صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.........۱۹۷۴ء/۱۱/۲۱.

الجواب: بشرط صدق وثبوت داسې کس پسې دَنیکانو خلقو اقتداء مکروه ده.یدل علیه مافی البحرص۳۴۹جلد۱وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم الفاسق والعبدوغیره عندوجودغیرهم والافلا کراهة.﴿۳﴾ وهوالموفق.

﴿۱﴾قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: فالحاصل انه یکره لهؤلاء التقدم ویکره الاقتداء بهم کراهة تنزیهیة فان امکن الصلاة خلف غیرهم فهو افضل والا فالاقتداء اولیٰ من الانفراد.
(البحر الرائق ص۳۴۹ جلد۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ علامه شبیراحمد عثمانی رحمة الله علیه فرمائی اودا یت نه مقصوددادې چه واعظ ته پخپل وعظ باندې ضرورعمل کول پکاردی دامطلب نه دې چه فاسق دې چاته نصیحت نه کوی.(تفسیرعثمانی پاره: اول سورة البقره آیت: ۴۴ رکوع ۵)

﴿۳﴾ (البحرالرائق ص۳۴۹ جلد۱ باب الامامة)

دَ خپل استاد عالم دین بې عزتی اوتوهین کونکی کس امامت!

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دَخپل استاد چه عالم دین هم دې،دَدنیاوی لالچ په وجه بې عزتی اوتوهین کوی، آیا داسړې دَدې فقهی جزئیه لاندې داخل نه دې؟ چه من اهان عالما بغیرسبب خیف علیه الکفر،او په دې سلسله کښې داشاګرد عاق دې اوکه نه؟ اودَده امامت به جائز وی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ هدایت الرحمن مانکی صوابی۱۲/محرم الحرام۱۴۰۳ه

الجواب: دَعالم سره دَعلم دین په وجه عداوت کول دَ کفرباعثٍ دې،دَذاتیاتو په وجه سره عداوت کفرنه دې.﴿۱﴾ :البته دَسباب المسلم فسوق﴿۲﴾:په بنا باندې دا سړې فاسق دې،اوداسې کس پسې اقتداء مکروه تحریمی ده.﴿۳﴾ .چه کله په قوم کښې دَدې سړې نه نیک خلق موجود وی،دَعاق هم دا حکم دې.
(ماخوذ از شرح فقه الاکبروبحرالرائق).وهوالموفق.

﴿۱﴾قاله الملا علی قاری: من ابغض عالما من غیر سبب ظاهر خیف علیه الکفر قلت الظاهر انه یکفر لانه اذا ابغض العالم من غیرسبب دنیوی او اخروی فیکون بغضه لعلم الشریعة ولا شک فی کفر من انکره فضلاً عمن ابغضه.
(شرح فقه الاکبرلملا علی قاری ص۱۷۳ فصل فی العلم والعلماء)

﴿۲﴾عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم سباب المسلم فسوق وقتاله کفر.
(الصحیح المسلم ص۵۸ جلد۱ کتاب الایمان)

﴿۳﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ویکره امامة عبد وفاسق واعمی،قال ابن عابدین: (قوله ای غیر الفاسق) واما الفاسق فقد عللوا کراهة تقدیمه بانه لا یهتم لامردینه وبان فی تقدیمه للامامة تعظیمه وقد وجب علیهم اهانته شرعا ولا یخفیٰ انه اذا کان اعلم من غیره لا تزول العلة فانه لا یؤمن ان یصلی بهم بغیر طهارة فهو کالمبتدع تکره امامته بکل حال بل مشی فی شرح المنیة علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص۴۱۴ جلد۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

دَ پردو خلقو کور ته بغیر پردې نه دَ تللو والا کس امامت.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی!چه یو سړې بالکل پردې اودَعلاقه غیراوسیدونکې وی اودلته ئې څوک رشته دار نه وی اونه ئې څوک پیژنی،اوداسړې یوداسې کورته بې پردې ځی راځی چه په هغې کښې ډیرې پیغلې جینکئ وی اوڅه واده کړې شوې اوڅه کونډې وی چه په دغه کور کښې اوسیږی یعنی ټولې غیرمحرم وی اودې په دغه کورکښې خوری څکی هم.په شریعت کښې دَداسې سړی دَامامت څه حکم دې،جائز دې یا ناجائز؟ بینوا توجروا.

المستفتی:عطاء الله جان مانکی صوابی...... ۲۳/۱۲/۱۹۷۱ء.

الجواب: چونکه عوام هم په دې خراب کارکښې اخته دی لهذا ددې امام پسې دَعوامو اقتداء مکروه نه ده که په مقتدیانو کښې غیرفاسق موجود وی نوبیا به ده پسې اقتداء مکروه وی.یدل علیه مافی البحرص۳۴۹جلد۱وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عندوجودغیرهم والافلاکراهة لمالایخفی﴿۱﴾.وهوالموفق

زنا کار امام جوړول مکروه تحریمی دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَزناکارامام جوړول جائز دی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: هیډ ماسټرپرائمری سکول....... ۱۶/۱/۱۹۷۲ء

الجواب: زناکارپسې مونځ کول یاهغه باقاعده امام جوړول مکروه تحریمی دی﴿۲﴾

﴿۱﴾(البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾قال العلامه محمد امین ابن عابدین: (قوله وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المرادبه من یرتکب الکبائر کشارب الخمر والزانی وآکل الرباءونحو ذلک. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبیل مطلب البدعة خمسة اقسام)

کمافی شرح الکبیر کراهة تقدیمه کراهة تحریم ص۴۷۹﴿۱﴾لیکن ځانله مونځ نه فاسق پسې اقتداء کول افضل دی.

کما فی شرح التنویر صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، وفی ردالمحتار ص۵۲۵ جلد ۱ افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد لاکن لا ینال کما ینال خلف تقی وورع﴿۲﴾. وهوالموفق

دَ پلار او استاذ اهانت کونکی امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید.عمراوبکردرې رونړه دی.په دوی کښې زیدمستندعالم دین دې او واده شوې هم دې او بکر اوعمرپه کورکښې نه وی بلکه دکاروبارپه سلسله کښې په سفرباندې وی. بکر اوعمردَزیدسره دافیصله کړې وه چه دَمورپلار خرچه به په شریکه ادا کوو. لیکن دَزیداخلاق دَمورپلارسره ډیردَسپکاوی ده اوزیددَخپل پلار شاګردهم دې.زیدضعیف عمروالا مورپلار دکورنه اوویستل ګوزارونه ئې ورته ورکړل اودَچائې پیاله ئې هم پرې په زور سره واړوله.زیدمورپلار ته په کورکښې عزت سره روټئ هم نه ورکوی،خپل پلار په هره خبره باندې زوری.اوبدې ردې ورته وائی.نوسوال دادې چه دَداسې سړی دَاقتداء څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولاناغلام حیدرلنډاحمدخیل بنوں...... ۱۲/ صفر۱۳۹۲ھ

الجواب: بشرط صدق مستفتي زیدعاق اوفاجردې.ده پسې اقتداء مکروه تحریمی ده.لحدیث الکبائرومنها عقوق الوالدین﴿۳﴾.وفی منحة الخالق

﴿۱﴾(غنية المستملی المعروف بالکبیری ص۴۷۵ فصل فی الامامة)

﴿۲﴾(ردالمحتار مع الدر المختار ص۴۱۵ جلد ۱ قبیل مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۳﴾عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله ﷺ الکبائر الاشراک بالله وعقوق الوالدین وقتل النفس والیمین الغموس رواه البخاری وفی روایة انس وشهادة الزور بدل الیمین الغموس متفق علیه. (مشکواة المصابیح ص۱۷ جلد ۱ باب الکبائر وعلامات النفاق الفصل الاول)

قال الرملی ذکرالحلبی ان تقدیم الفاسق والمبتدع کراهة التحریم(هامش البحر ص ۳۴۹ جلد ۱). ﴿۱﴾

نوټ: که قوم دده نه هم خراب وی نو اقتداء مکروه نه ده، (بحر) ﴿۲﴾ وهو الموفق

مشرک پسې اقتداء باطل ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مشرک پسې دَ اقتداء څه حکم دې جائز ده که نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: احمد خان راولپنډی........ ۱۹/۱۲/۱۹۸۳ء

الجواب: مشرک پسې اقتداء باطل ده که دَهرمکتبِ فکرسره تعلق ساتی. ﴿۳﴾ وهوالموفق

دَ بینک دَ ملازم دَامامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید دَیوزمینداره بینک سیکرټری دې چه دا بینک دَ کواپریټوبینک یو شاخ دې، دابینک لس فیصده یازیات په سالانه شرح سره قرضه ورکوی دَاصل رقم نه علاوه چه کوم زیاتی رقم شرح جوړیږی بینک دَزید دپاره تنخواه دَدغې شرح دَرقم نه مقرر کړې اودَبینک داټول کاروبار زید کوی. اوس دلته زید دجماعت امام مقرر کولې شی خوبعضې کسان دَزید امامت او اقتداء صحیح نه ګڼړی. دَشریعت

﴿۱﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والافلا کراهة لما لا یخفیٰ.

(البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۳﴾ وفی الهندیه: ولا تجوز خلف الرافضی والجهمی و القدری و المشبهة ومن یقول بخلق القرآن وحاصله ان کان هوی لا یکفر به صاحبه تجوز الصلوٰة خلفه مع الکراهة والا فلا.

(فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۴ جلد ۱ الفصل الثالث فی بیان من یصلح اماما لغیره)

رنړا کښې دده دَ امامت څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد اکرم قریشی واه کینټ.........شوال ۱۳۸۹ھ

الجواب: زید دَتعاون فی المعصیت په وجه باندې دَامامت لائق نه دې، چرته یو نیک سړې دې امام جوړ کړې شی، قال الله تعالی ولاتعاونوا علی الاثم والعدوان﴿۱﴾ وایضالعن رسول الله ﷺ کاتب الربوافتکون ذنبا کثیرة﴿۲﴾ واضحه دې وی چه ربوا، سود او منافع یو شیزدې په صحیح احادیثو سره ثابت دی چه په قرضې باندې منافع اخستل سود او حرام دی. ﴿۳﴾ وهوالموفق

دَ بادی بواسیرو والا امامت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام دَبادی بواسیرو مریض دې دَهغه دَاقتداء څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: میاں محمد یاسین فضل آباد ملاګنډ ایجنسی

الجواب: که دا امام شرعی معذور نه وی نو امامت کولې شی (شامی) ﴿۴﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (سورة مائده پاره: ۶ آیت: ۲ رکوع ۱)

﴿۲﴾ عن جابر قال لعن رسول الله ﷺ آکل الربوا وموکله و کاتبه و شاهدیه وقال هم سواء رواه مسلم. (مشکواة المصابیح ص ۲۴۴ جلد ۱ باب الربوا الفصل الاول)

﴿۳﴾ وعن علی قال: قال رسول الله ﷺ کل قرض جر منفعة فهو ربا، رواه الحارث بن ابی اسامة واسناده ساقط وله شاهد ضعیف عن فضالة بن عبید عند البیهقی وآخر موقوف عن عبد الله بن سلام عند البخاری. (بلوغ المرام للعسقلانی ص ۲۸۲ رقم حدیث: ۸۱۲ قبیل باب التفلیس والحجر)

وقال الشیخ اشرف علی التهانوی: اخرجه البیهقی فی المعرفة عن فضالة بن عبید موقوفا بلفظ کل قرض جر منفعة فهو وجه من وجوه الرباء ورواه فی السنن الکبریٰ عن ابن مسعود وابی ابن کعب وعبد الله بن سلام وابن عباس موقوفا علیهم.

(امداد الفتاویٰ ص ۲۱۵ جلد ۳ رساله کشف الدجیٰ عن وجه الربوا)

﴿۴﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولا طاهر بمعذور هذا...... (بقیه حاشیه په بل مخ)

د کنځلو والا او خلقو سیکاوی کونکی کس امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه د جمات يو امام چه د قوم سره د مخالفت کيدلو په وجه جمات او امامت ته کنځل او کړل، دا جاهل امام دي د علماؤ توهين هم کوي. قرأت هم غلط کوي. د داسي کس د امامت څه حکم دي؟ بينوا توجروا.

المستفتي: مولوي عبدالاکبر مسجد خانان.

الجواب: که دا الزام مسلم يا مبرهن وی نو دي امام پسي اقتداء مکروه ده. (۱) البته د انفراد نه اقتداء افضل ده. (شامي بحر، هنديه). وهو الموفق.

ښځه د خرچي نه محرومه کونکي په کوژدن کښي ډول وهونکي او د غير محرم د مونکي کس امامت

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه يو کس په آخري عمر کښي دويم واده او کړي. او اولنۍ ښځه د شرعي حقوقو او خرچي وغيره نه محرومه کړي. او بچي هم محروم کړي. په دويم واده کښي په کوژدن کښي ډمان را او غواړي او ډولونه او وهي. او پردي ښځي ګډوي. او سندرې پکښي او وئيلي شوي. دغه شان غير محرم ښځي په ښکاره مخ د موی وغيره وغيره.
آيا د ده امامت جائز دي؟ بينوا توجروا.

المستفتي: فقير احمد شاه ډيره اسماعيل خان.

(بقيه حاشيه) ان قارن الوضوء الحدث او طرأ عليه بعده وصح لو توضأ على الانقطاع وصلى كذلك كاقتداء بمفتصد امن خروج الدم.
(الدر المختار ص ۴۲۸ جلد ۱ باب الامامة قبيل مطلب فى الالثغ)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصكفى: وفى النهر عن المحيط صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، قال ابن عابدين: افاد ان الصلاة خلفهما اولى من الانفراد. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۱۵ جلد ۱ قبيل مطلب فى امامة الامرد باب الامامة)

الجواب: د صدق او ثبوت په شرط مذکورة الاوصاف کس فاسق دي (۱) چه د هغه اقتداء مکروه تحريمي ده. (۲) د محلي د صاحبان انتظام ارباب حل وعقد فريضه ده چه هغوی دا امام لري کړي. (۳) ليکن که په څه وجه امام برقرار پاتي شي نو بيا د انفراد نه اقتداء افضل ده. په درمختار کښي دي. من صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة (۴) وهو الموفق.

د افيمو نشه کونکي مړو ته د پيشي په طور غسل ورکونکي او د جادوګر امام اقتداء

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه کوم کس هميشه د افيمو په نشه کښي مست وی او مړو ته د پيشي په طور مستقل غسل ورکوي. سحر. جادو منتر او غلط تعويذونه کوي. د ده امامت صحيح دي يا نه؟ بينوا توجروا

المستفتي: شمس الرحمن کالتيکس ضلع دير......... ۵/۴/۱۹۷۳ء

﴿۱﴾ قال العلامه محمد بن البزاز الكردرى: استماع صوت الملاهى كالضرب بالقضيب ونحوه حرام لقوله عليه السلام استماع الملاهى معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر اى بالنعمة.
(فتاوىٰ بزازيه على هامش الهنديه ص ۳۵۹ جلد ۶ الباب الثالث فيما يتعلق بالمناهى)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصكفى رحمه الله: ويكره امامة عبد وفاسق واعمى ومبتدع، قال ابن عابدين: تكره امامته بكل حال بل مشى فى شرح المنية على ان كراهة تقديمه كراهة تحريم.
(ردالمحتار مع الدر المختار ص ۴۱۴ جلد ۱ قبيل مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

﴿۳﴾ قال الحصكفى: ويكره تقليد الفاسق ويعزل به الا لفتنة، قال ابن عابدين: اى بالفسق لو طرأ عليه والمراد انه يستحق العزل كما علمت آنفا ولذا لم يقل ينعزل.
(الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۰۵ جلد ۱ باب الامامة)

﴿۴﴾ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ قبيل مطلب فى امامة الامرد باب الامامة)

الجواب: واضحه دی وی چه افیم څکل حرام دی لمافی الدرالمختار ویحرم اکل البنج والحشیشه هی ورق القنب والافیون،الخ《۱》ومعناه فی سائر کتب الفتاوی،اوحرام کارکونکي فاسق دي،خاصکرچه علی الدوام،وی او فاسق پسې اقتداء مکروه تحریمی ده،صرح به فی الکبیری،《۲》دغه شان پیشه ورمړی لامبونکي دَخلقو په نظرکښې سپک وی،چه دَ کراهیت اقتداء باعث دي، کمایدل علیه تعلیل الهدایة حیث قال ولان فی تقدیم هؤلاء تنفیرالجماعة ص ۱۱۰ جلد ۱《۳》.او جادوګرتوب دَفسق یا کفر نه خالی نه وی،لهذا داسې امام پسې اقتداء نه دی کول پکار.《۴》.وهوالموفق.

په ناجائزه معامله کښې دَ مور پلار نه دَخفه ځوئی اقتداء جائز ده.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو پیش امام دَخپلې مورنه خفه دې هغه ته قوم وائی چه دَمورنه راضی نامه واخله یاترینه معافی اوغواړه لیکن هغه نه راضی نامه اخلی او نه معافی غواړی او دَموربیان ئې دادې ،خبره داسې ده چه زماځوئ فلانکی ځوئ دَفلانکی .....قوم..... کلې..... خفه شوې اودَچاکورته تلې دې اوزمادَخاوند اته(۸) کاله اوشوچه مړشوې په دې اته(۸) کالوکښې هغه زماهیڅ مدد نه دې کړې،پروسکال هغه کورته راغې

《۱》(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۳۲۵ جلد۵ کتاب الاشربة)

《۲》قال العلامة الحلبی فی شرح المنیة: فی فتاویٰ الحجة وفیه اشارة الی انهم قدموا فاسقا یأثمون بناء علی ان کراهة تقدیمه کراهة تحریم. (الشرح الکبیر ص ۴۷۵ فصل فی الامامة)

《۳》(هدایه ص ۱۱۰ جلد ۱ باب الامامة کتاب الصلوٰة)

《۴》قال الحصکفی: وحرام ونحو علم الفلسفه والشعبذة والتنجیم والرمل وعلوم الطبائعین والسحر، قال العلامه ابن عابدین: فهذه انواع السحر الثلاثة قد تقع بما هو کفر من لفظ او اعتقاد او فعل وقد تقع بغیره کوضع الاحجار وللسحر فصول کثیرة فی کتبهم فلیس کل مایسمی سحرا کفراً اذ لیس التکفیر به لما یترتب علیه من الضرر بل لما یقع به مما هو کفر کاعتقاد انفراد الکواکب بالربوبیة واهانة قرآن او کلام مکفر ونحو ذلک. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۳ جلد ۱ مطلب السحر انواع)

مونږجرګه کینوله هغه ته مو اووئیل نودې خفه شو دَبل چاکورته لاړلو،اوس وائی چه څه به دَمورنه خفه اوسیږم او که تاسوزمادَمور راضی نامه کول غواړئ نوزماغوښه پریکړئ اوپه بوجئ کښې ئې واچوئ یوسې اوڅه به دَدې جولاګنړې نه معافی اونه غواړم،په دې صورت کښې دَداسې ځوئی امامت جائز دې یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی:مولوی محمدغنی راولپنډی ۱۹۶۹ء/۱۱/۲۲.

الجواب: تاڅه تفصیل نه دې ښودلې چه دَخفګان وجه څه ده.لهذاتعلیقی جواب درکولې شی،یعنی که چرته دَموردَجائزمعاملې په وجه داخفګان وی نودَفسق په وجه ده پسې اقتداء مکروه تحریمی ده،《۱》.اوکه دَمور په څه ناجائزه معامله باندې داخفګان وی نوپه ده باندې هیڅ خبره نشته.لحدیث لاطاعة للمخلوق فی معصیة الخالق.《۲》.وهوالموفق.

دَحضور ﷺ په باره کښې دَ نازیبا کلماتو ویونکی دَ توبې نه پس دَامامت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زماپه پلار مولاناامین الحق صاحب باندې بعضې مخالفینو دَذاتی عِناد په وجه دا الزام لګولې دې چه ده دَنن نه څلوېښت(۴۰) کاله مخکښې دَآنحضرت فداه ابی وامی په باره کښې نازیباکلمات استعمال کړی وو،چه دَهغې په وجه دَهغې وخت علماؤ دې دَامامت نه لرې کړې وو،حال داچه زماوالد صاحب په خپل ټول عمرکښې چرته داقسم الفاظ نه دی وئیلې،زماوالدصاحب دَسلسله عالیه قادریه سره منسلک دې،دَاولیاء الله منلووالا او معتقددې،اودَحضور ﷺ په ادنی امتی

《۱》قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ویکره امامة عبد واعرابی وفاسق واعمی ومبتدع، قال ابن عابدین: تکره امامته بکل حال بل مشی فی شرح المنیة علی ان کراهة تقدیم کراهة تحریم. (ردالمحتار مع الدرالمختار ص ۴۱۴ جلد ۱ مطلب البدعة خمسة اقسام باب الامامة)

《۲》(مشکواة المصابیح ص ۳۲۱ جلد ۱ الفصل الثانی کتاب الامارة)

کېدلو باندې فخر کوي. خدائ دې نکړي که چرته دَبشريت په مقتضاء داقسم الفاظ وئيلي وي او وده توبه ويستلې وي او انابت الی الله شوې وي. نوآیا ده پسې اقتداء صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سیدالابرارمنشی فاضل نوشهره..........۱۹۶۹ء/۶/۴

الجواب: په شرعی ثبوت سره پیغمبرته کنځل کولو دَثابتیدلونه پس دکنځل کونکی توبه دَقرآن، حدیث او فقهي په بنیاد صحیح ده، او امامت ئې هم صحیح دې.

قال الله تعالیٰ فی شان المنافقین، ولقد قالوا کلمة الکفر وکفروا بعد اسلامهم وهموا بما لم ینالوا الی ان قال فان یتوبوا یک خیر الهم (الایة) ﴿۱﴾ وجه الاستدلال ان المنافقین کانوا مسلمین ظاهرا، ویجری علیهم احکام المسلمین وقال الله تعالیٰ غافر الذنب وقابل التوب ﴿۲﴾ من غیر تقید وتخصیص، وقال رسول الله ﷺ التائب من الذنب کمن لا ذنب له ﴿۳﴾ وقال العلامة الشامی فی ردالمحتار ص ۲۰۲ جلد ۳ فهذا صریح کلام القاضی عیاض فی الشفاء والسبکی وابن تیمیه وائمه مذاهب علی ان مذهب الحنفیة قبول التوبة بلا حکایة قول آخر عنهم وانما حکوا الخلاف فی بقیه المذاهب الخ ﴿۴﴾. وهو الموفق

په ګانړه باندې د نفع اخستونکی اودَ پیشه وراِمام دَاقتداء حکم.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه ﴿۱﴾ یوپیش امام چاته دري زره (۳۰۰۰) روپې ورکړې او زمکه ئې ترګانړه جوړه کړه، اودَزمکې دَپیداوارنه مالک ته هیڅ هم نه ورکوي او ورکړې شوې رقم په دستور سره ساتی. آیا دَداسې قسم معامله کونکی اقتداء جائز ده؟ ﴿۲﴾. داسې کس چه

﴿۱﴾ (سورة التوبة پاره: ۱۰ رکوع: ۱۶ آیت: ۷۴)

﴿۲﴾ (سورة المؤمن پاره: ۲۴ رکوع: ۱ آیت: ۳)

﴿۳﴾ (مشکواة المصابیح ص ۲۰۶ جلد ۱ باب الاستغفار والتوبة)

﴿۴﴾ (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۳۱۹ جلد ۳ مطلب مهم فی حکم ساب الانبیاء باب المرتد)

همیشه دپاره دَامامت پیشه اختیارکړې. هغه پسې همیشه دپاره مونځ کول څنګه دی ﴿۳﴾. که داسې پیشه ور امام پسې اقتداء صحیح نه وی نودې به څنګه په صحیح لاره راوستلې شي؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شوکت علی ولدتاج ملوک خان طورومردان......۱۹۶۹ء/۴/۸

الجواب: ﴿۱﴾. په مرهونه باندې نفع اخستل جائز نه ده، که مشروط وی او که معروف وی. او زمونږ په علاقو کښې معروف ده لهذا حرام ده. او دَدې مرتکب فاسق دې، ده پسې مونځ کول مکروه تحریمی دی ﴿۱﴾. لیکن دَانفراد نه اقتداء افضل ده.

عن ابی برده بن ابی موسیٰ قال قدمت المدینة فلقیت عبد الله بن سلام فقال انک بارض فیها الربوا فاش فاذا کان لک علی رجل حق فاهدیٰ الیک تبن او حمل شعیر او حبل قت فلا تاخذه فانه ربوا، رواه البخاری، وقال ابن عابدین: قلت والغالب من احوال الناس انهم انما یریدون عند الدفع الانتفاع ولو لاه لما اعطاه الدراهم وهذا بمنزلة الشرط لان المعروف بمنزلته کالمشروط وهذا مما یعین المنع ﴿۲﴾ (ردالمحتار ص ۴۲۷ جلد ۵) وفی منحة الخالق قال الرملی ذکر الحلبی فی شرح المنیة ان کراهة تقدیم الفاسق والمبتدع کراهة تحریم وفی البحر بعد عبارة والا فالاقتداء بهم اولیٰ من الانفراد (بحر ص ۳۴۹ جلد ۱) ﴿۳﴾.

(۳،۲)، دَامامت پیشه خوپخپله باندې یومستحسن کار دې بیشکه چه کله په اجرت کښې فرائض او واجبات اخلی یا دَشرعی مالدارتوب باوجود زکوة اوفطرانې اخلی نوداکارډېرقبیح دې په محلې والو باندې ضروری ده چه دَده دپاره تنخواه مقررکړې او زکوة وغیره ورله په اجرت یعنی تنخواه کښې نه ورکوی. وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة وکذا تکره خلف امرد، قال ابن عابدین: افاد ان الصلاة خلفهما اولیٰ من الانفراد. (الدرالمختار مع ردالحتار ص ۴۱۵ جلد ۱ مطلب فی امامة الامرد باب الامامة)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۴۳ جلد ۵ کتاب الرهن)

﴿۳﴾ (منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

ریبوټی وی وغیره مرمت کونکی مستری پسې دَ اقتداء حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیومولوی صاحب خوئ دَریډیو او ټی وی مستری دې نو آیا دې مستری خوئی پسې مونځ اداکول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: هدایت الله کانګړه چارسده......۲۱/شعبان ۱۴۰۹هـ

الجواب: فاسق پسې دَفاسقانو اقتداء بغیردَڅه کراهت نه جائزده.(۱) . (ماخوذ از بحرهندیه باب الامامة). وهو الموفق.

---

(۱) قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: وینبغی ان یکون محل کراهة الاقتداء بهم عند وجود غیرهم والا فلا کراهة کما لا یخفی.
(البحر الرائق ص ۳۴۹ جلد ۱ باب الامامة)

....

باب القراءة فی الصلوة

په لااله باندې وقف کول مونځ فاسدونکې نه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دکلمه توحید دَذکر په دوران کښې یادَمونځ په دوران کښې په لااله، باندې وقف اوکړې، اودَ وقف نه پس الا الله، اووائی اوداوقف کول قصدا یا په هیره اویا د ناپوهۍ په وجې سره وی نو دَدې څه حکم دې؟ مونځ به فاسدوی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولاناغلام جلیل صاحب مدرس مدرسه مفتاح العلوم هنګو. ۱۹۸۲ء/۱۰/۷

الجواب: دَمفتی به قول مطابق داوقف دَمونځ فاسدونکې نه دې.(فلیراجع الی الهندیه ص ۸۵ جلد ۱ الفصل الخامس زلة القاری(۱). وهو الموفق.

دَ دوو(۲) سورتونو په مینځ کښې ورکوټې سورت پریښودل مکروه دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو امام دوه(۲) سورتونه مثلاً اولنی رکعت کښې سورة الفیل اولولی، اودویم رکعت کښې سورة الماعون اووائی یاپه اولنی رکعت کښې سورة العصر اووائی او په دویم رکعت کښې الم ترکیف اووائی نو دامکروه دی یانه؟ ددې دواړو صورتونو څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم......۱۹۸۲ء/۹/۱۴

---

(۱) قال فی الهندیه: وان تغیر به المعنی تغیرا فاحشا نحو ان یقرأ شهد الله انه لا اله ووقف ثم قال الا هو لا تفسد صلاته عند عامة علمائنا وعند البعض تفسد صلاته والفتویٰ علی علم الفساد بکل حال هکذافی المحیط. (فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۱ جلد ۱ فصل الخامس فی زلة القاری)

الجواب: چه کله یو امام په اولنی رکعت کښې الم ترکیف اووائی او په دویم رکعت کښې ارایت الذی اووائی نو دا مکروه دی، او چه کله په اولنی رکعت کښې والعصر اووائی او په دویم رکعت کښې الم ترکیف ....الخ، اووائی نو دا مکروه نه دی.

کمافی شرح التنویر مع ردالمحتار قبیل باب الامامة ویکره الفصل بسورة قصیرة اما بسورة طویلة بحیث یلزمه منه اطالة الرکعة الثانیه اطالة کثیرة فلا یکره ، شرح المنیة ﴿١﴾. وهوالموفق

په مونځ کښې دوه سورتونوسره فصل کول جائز دی اوپه یو ورکوټی سورت سره فصل کول مکروه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې په اولنی رکعت کښې سورة الکافرون او په دویم رکعت کښې سورة الاخلاص اووائی یا په اولنی رکعت کښې سورة التین او په دویم کښې سورة القدر اووائی نو آیا دا طریقه مکروه یاغیرمکروه ده؟ مدلل اومبرهن جواب راؤلیږئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: حکیم عبدالرؤف صاحب پابینی صوابی......١٩٨٩ء/١/٩

الجواب: که په دوه سورتونوسره فصل (جدا والې) وی نو مکروه نه دې او که په یو سورت سره وی نو مکروه دی خو چه دا فصل راوستونکې سورت ورکوټې وی، او که ښکاره اوږد سورت وی نو مکروه نه دی.

کمافی شرح التنویر ص ٥١٠ جلد ١ ویکره الفصل بسورة قصیرة، امابسورة طویلة بحیث یلزم منه اطالة الرکعة الثانیه اطالة کثیرة فلا یکره (شرح المنیة) کما ذا کانت سورة قصیرتان ﴿٢﴾. وهوالموفق

یولوئ آیت په دوه رکعتونو باندې تقسیم سره لوستل جائز دی خود سنتونه خلاف دی

الجواب: محترمی ومکرمی جناب صدر دار الافتاء مفتی صاحب دار العلوم حقانیه

﴿١﴾ (ردالمحتارهامش الدر المختار ص ٤٠٤ جلد ١ قبیل باب الامامة)

﴿٢﴾ (ردالمحتارهامش الدر المختار ص ٤٠٤ جلد ١ قبیل باب الامامة)

یو استفتاء خدمت کښې وړاندې کوم، چه په خواجزاؤ باندې مشتمله ده جواب ئې راکړئ. (الف)..... په فرض جهری مونځ کښې امام د پاره په یو رکعت کښې د یو آیت کم نه کم څومره حصه لوستل ضروری ده؟

(ب)..... یو آیت څومره لوئ وی (د قرآن کریم د بعضې لویو آیتونو حوالې راکړئ). چه د هغې د یو جزء حصه لوستلو سره رکعت صحیح کیږی. او قرأت اداکیږی. (ج)..... یو امام صاحب د فجر په دوه رکعتونو کښې یو رکعت کښې سورة الفتح د آخری آیت نمبر ٢٩ صرف آخرنۍ حصه یعنی سیماهم فی وجوههم نه اجراً عظیماً پورې اولوستله او رکوع ئې اوکړه آیا دا مونځ به صحیح وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حبیب الله چوک ابریشم گران پشاور.......١٩٨٨ء/٢/٧

الجواب: چه کله مونځ گذار اوږد آیت لکه آیت الکرسی یا د سورة الفتح آخری آیت په دوه رکعتونو باندې تقسیم کړی یا د سورة الکوثر په اندازه ترینه اووائی نو واجب قرأت اداشو او مونځ صحیح شو البته د سنتونه خلاف دې. فلیراجع الی ردالمحتار ص ٢٢١ جلد ١ بحث واجبات الصلوة ﴿١﴾ وهوالموفق.

په العالمین او الرحمن کښې وصل او وقف دواړه جائز دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ امام په الحمدلله رب العالمین باندې وقف اوکړو او الرحمن الرحیم ئې جدا اووې، په دې باندې یو سړی اعتراض اوکړو چه دا غلط دې بلکه وصل کوه یعنی نِ الرحمن الرحیم وایه، ځکه چه دا وقف غلط دې. خبره دې پورې راغله چه امام صاحب

﴿١﴾ قال ابن عابدین: لو قرأ آیة طویلة کآیة الکرسی او المداینة البعض فی رکعة والبعض فی رکعة اختلفوا فیه علی قول ابی حنیفة قیل لا یجوز لانه ماقرأ آیة تامة فی کل رکعة وعامتهم علی انه یجوز لان بعض هذه الآیات یزید علی ثلاث قصار او یعدلها فلا تکون قراءته اقل من ثلاث آیات وهذا یفید ان بعض الایة کالآیة فی انه اذا بلغ قدر ثلاث آیات قصار یکفی. (ردالمحتارهامش الدر المختار ص ٣٣٨ جلد ١ مطلب واجبات الصلاة)

ورته اووئیل چه ډیربنه بنه تعلیم یافته خلق ماپسې مونځ کوی هغوی غلطی نه نیسی نوته بې تعلیمه زماغلطی څنګه نیسې، ستامونځ ماپسې نه کیږی، تقریباً دوه میاشتې پس یو ورکوټې اشتهار(پوسټر) خورشو په هغې کښې ئې دَدروغو ګوته لګولې او فتوی ئې لګولې وه چه دَدې امام شکل دَکافرانو پشان دې،ده پسې مونځ نه کیږی.سوال دا دې چه ددې مونځ اودَدې سړې څه حکم دې چه دَامام خلاف ئې دَدروغو اشتهار خور کړې دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: خان زمان دارتیان خانپورهزاره......۱۷/نومبر۱۹۶۹ء

الجواب:وقف او وصل دواړه جائزدی رب العالمین الرحمن الرحیم هم جائز بلکه بهتر دې،لان الوقف بین الصفة والموصوف غیرمستحسن عندالفقهاء، وصرح به فی الخانیه علی هامش الهندیه ص۱۴۳جلد۱﴿۱﴾.اوالرحمن.الرحیم (جدا) لوستل هم جائز دی،لحدیث مرفوع رواه الترمذی﴿۲﴾.(لاکنه منقطع) نودې کښې سختی کول نه دی پکار،اودروغ جوړول فسق دې لهذا دې سړی لره توبه ویستل اومعافی غوښتل ضروری دی.فقط.

﴿۱﴾قال العلامه فخرالدین القاضی خان: او فصل بین الوصف والموصوف بان قرأ انه کان عبدا ووقف ثم ابتدء بقوله شکوراً فمثل هذا لا یحسن ولا تفسد به الصلاة وکذالو فصل بین قوله الا بذکر الله تطمئن القلوب لا تفسد الصلاة وان کان لا یحسن هذا الوقف لان مواضع الوصل والفصل لا یعرفها الا العلماء.

(فتاوٰی خانیه علی هامش الهندیه ص ۱۵۵ جلد ۱ فصل فی قرأة القرآن)

﴿۲﴾عن ام سلمة قالت کان رسول الله ﷺ یقطع قرأته یقرأ الحمد لله رب العالمین ثم یقف الرحمن الرحیم ثم یقف وکان یقرأها ملک یوم الدین هذا حدیث غریب وبه یقرأ ابوعبید ویختاره هکذا روی یحی بن سعید الاموی وغیره عن ابن جریج عن ابن ابی ملیکة عن ام سلمة ولیس اسناده بمتصل لان اللیث بن سعد روی هذا الحدیث عن ابن ابی ملیکة عن یعلی ابن مملک عن ام سلمة انها وصفت قراءة النبی ﷺ حرفا حرفا وحدیث اللیث اصح ولیس فی حدیث اللیث وکان یقرأ مالک یوم الدین.

(سنن الترمذی ص ۱۱۶ جلد۲ ابواب القراءات عن رسول الله ﷺ)

دَ اخترد مونځ په قرأت او هیئت کښې دَغلطئ شبه

سوال: محترم جناب مفتی صاحب دام مجدکم دارالعلوم حقانیہ اکوڑہ خٹک! مسئلہ آن ست کہ مایاں نماز عید الفطر ے گزاردیم چوں در رکعت اول خطیب صاحب سورۃ الاعلیٰ شروع کرد، پس گفت سبح اسم ربک الاعلی الذی خلق، پس گفت والذی قدر فهدیٰ دو قسم لغزش صادر شد، یکے وقف بر خلق، و دوم ترک فسویٰ، چوں رکعت دوم شروع کرد سورۃ غاشیہ بخواند بمصیطر مع صاد بخواند، فاصلة السین والصاد بدل عنه ولهذا ذکر المفسر فی تفسیر الجلالین بمسیطر والافعادته قراءة ابی عمرو فی المتن غالباً، بعدہ بہ تکبیرات زوائد رکعت دوم شروع کرد پس بجائے سہ تکبیر پنج بگفت، چوں تکبیر چہارم گفت ہمہ مردمان ماسوائے چند افراد کہ امام بنظر ایشان در ے آمد، بقیام ماندند، باقی ہمہ اشخاص برکوع رفتند، چو تکبیر پنجم گفت، مردماں بقومہ افتند وامام ہنوز برکوع آمد، وآن کسان چند کہ امام در نظر شان بود آں ہم برکوع افتند بمتابعت امام خود چوں سمع الله بعد از تکبیر پنجم بگفت مردمان بقومہ رفتہ متحیر شدند، کہ ایں چہ مصیبت برپا شد بعض در گفتگوئے مفسد نماز ہم در آمدند، چوں از سلام فارغ شد، من بندہ ناچیز عرض کردم کہ نماز را اعادہ باید کرد، ازانکہ متابعت کنندہ گان را نماز مکروہ شدہ، ومخالفین رکوع را کہ امام را در اول وآخر رکوع قطعاً نیافتند، نماز فاسد شد، ازانکہ شرکت با امام در رکن شرط است برائے ادراک رکن با امام ومتابعت ہم ضروریست۔ ہر دو فوت شدند، مگر ایشان بجواب من گفتند کہ نماز صحیح است حالانکہ در "مفتاح الصلاۃ" مے نویسد کہ اگر از مصلی فرض فوت شد اعادہ نماز فرض است واگر واجب فوت شد نماز را اعادہ کردن واجب واگر سنت فوت شد سنت واگر مستحب فوت شد اعادہ نماز مستحب است، چونکہ شمایاں را اللہ تعالیٰ علم وسیع وجامع عطا فرمودہ لہٰذا حل ایں مشکل بکنید۔ والسلام

المستفتی: مولوی میراکبر پیش امام مسجد میناخیل لکی مروت......۵/۱/۱۹۶۹ء

....

الجواب: درصورت مذكوره بالانماز عيد صحيح است هيچ مفسد از امام متحقق نه شده است وگفتگو كنندگان نماز خود را از وجه جهل فاسد كرده اند. امام را درين هيچ گناه نيست. فقط.

په مونځ كښې دَ نا مكمل آيات لوستلو حكم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره كښې څه فرمائى چه په مونځ كښې صرف مسلمات قانتات تائبات، لوستل څنګه دي؟ دَ عسى ان يبدله نه لوستل ضرورى دي يا نه؟ په وضاحت سره او فرمايئ چه مونځ فاسد شوې دې يا نه؟

الجواب: په مسئوله صورت كښې مونځ فاسد نه دې خو مكروه دې،

لان غاية الامر انه قرء وسط الاية وترك اولها، وقرء الصفة وترك الموصوف ولافساد فيه بدليل مافى ردالمحتار لو قرء آية طويله كآية الكرسى او المداينة البعض فى ركعة والبعض فى ركعة اختلفوا فيه على قول ابى حنيفة قيل لا يجوز لانه ما قرء آية تامة فى كل ركعة وعامتهم على انه يجوز لانه بعض هذه الايات يزيد على ثلاث آيات قصار الخ ﴿١﴾،

قلت فلو كانت القراءة من وسط الاية مفسدة لحكموا بالفساد وما قالوا قلت ومن قرء كراماً كاتبين يعلمون ما تفعلون بعد الفاتحة هل تصح صلوته اولا، فافهم، نعم الوقف بين الصفة والموصوف غير مستحسن كما فى فتاوىٰ قاضى خان فليراجع ﴿٢﴾. وهو الموفق

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ٣٣٨ جلد ١ مطلب واجبات الصلاة)

﴿٢﴾ قال العلامه فخر الدين المعروف بقاضى خان: وان وصل فى غير موضعه او فصل فى غير موضعه فقد ذكرنا نحوه ان لم يتغير المعنىٰ تغيرا فاحشا بان وقف على الشرط وابتدأ بالجزاء فقرأ ان الذين آمنوا وعملوا الصالحات ووقف وقفا تاما ثم ابتدأ بأُلئك هم خير البرية او قرأ من عمل صالحا من ذكر او انثى وهو ...... (بقيه حاشيه په راروان مخ ....)

په اولنى ركعت كښې دَ يوسورت حصه او په دويم كښې پوره سورت لوستل افضل نه دى

سوال: كه په اولنى ركعت كښې دَيوسورت يوه ركوع او په دويم ركعت كښې پوره سورت اولوستلې شى نو آيا په دې سره مونځ كيږى؟ بينوا توجروا

المستفتى: محمدوصى الدين راوالپنډى...... ١٩٧٥ء/١١/٢٢

الجواب: داسې كول جائزدى دَاعتراض قابل نه دي. البته افضل او بهترنه دى.

كما فى ردالمحتار ص ٥١٠ جلد ١ وكذا لو قرء فى الاولىٰ من وسط سورة او من سورة اولها ثم قرء فى الثانية من وسط سورة اخرىٰ او من اولها او سورة قصيرة الاصح انه لا يكره لاكن الاولىٰ ان لا يفعل من غير ضرورة ﴿١﴾. وهو الموفق

كه په قرأت كښې تغير فاحش نه وى راغلى نو مونځ نه فاسديږى

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره كښې څه فرمائى چه يوسړې په مونځ كښې قرآن په غلطې طريقې سره وائى لكه دَ .انا. په ځائې .اِن. دَ. ارسلنا. په ځائې ارسلنَ، دَ كيف فعل، لام اوږد كړى فعلا، وائى او په سورة الم نشرح كښې چه څومره دَ كَ. ضميرونه دَخطاب دى هغې ټولو كښې آواز اوږد كړى او . كا. وائى

(بقيه حاشيه) مؤمن ووقف عليه ثم ابتدأ بقوله فلنحيينه حياة طيبة او فصل بين الوصف والموصوف بان قرأ انه كان عبداً ووقف ثم ابتدأ بقوله شكورا فمثل هذا لا يحسن ولا تفسد به الصلاة وكذا لو فصل بين قوله الا بذكر الله تطمئن القلوب لا تفسد الصلاة وان كان لا يحسن هذ الوقف لان مواضع الوصل والفصل لا يعرفها الا العلماء.

(فتاوىٰ خانيه على هامش الهنديه ص ١٥٥ جلد ١ فصل فى قرأة القرآن)

﴿١﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ٢٠٤ جلد ١ قبيل باب الامامة)

دغه شان دَسورة کوثر په .اِن، کښې آواز اوږد کړی نو ،انا،وائی، نو په دې سره مونځ فاسدیږی یا نه؟ او که فاسدیږی نو لوستونکې که چرته امام وی نو دَ مقتدیانو به څه حکم وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد علی حسن خیل......۲۸/۷/۱۹۷۵ء

الجواب: په دې امام باندې ضروری ده چه مشق او کړی او صحیح لوستونکې جوړ شی البته دَفاحش تغیر نشتوالی په وجه باندې به مونځ نه فاسدیږی(۱). وهو الموفق.

په قرآن کښې دَ وقف پریخودل دَ کفر موجب او دَمونځ فسادونکې نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ،لست علیهم بمصیطر، الا من تولی و کفر ،فیعذبه الله العذاب الاکبر ،الایة، په باره کښې ئې په حاشیه سجاوندی کښې دې آیت باندې لیکلې دی چه په ،کفر، باندې وقف کول نه دی پکار، که چا په قصدا او کړو نو کافر به شی، او که سهواً ئې او کړو نو مونځ به ئې فاسد شی. نو دَمحشی دا قول صحیح دې او دَقانون بالکل مطابق دې وجه ئې داده چه دلته ،الا، مستثنی منقطع ده او ددې آیت معنی داده چه ته په دوی باندې نگران نه ئې او کوم کس چه مخ واړوی او کفر او کړی نو الله تعالی به هغه ته لوئې عذاب ورکړی، نو دې صورت کښې په ،کَفَرَ، باندې

(۱) قال فی الهندیه: (ومنها) ذکر حرف مکان حرف، ان ذکر حرفا مکان حرف ولم یغیر المعنی بان قرء ان المسلمون ان الظالمون وما اشبه ذلک لم تفسد صلاته وان غیر المعنی فان امکن الفصل بین الحرفین من غیر مشقة کالطاء مع الصاد فقرأ الطالحات مکان الصالحات تفسد صلاته عند الکل وان کان لا یمکن الفصل بین الحرفین الا بمشقة کالظاء مع الضاد والصاد مع السین والطاء مع التاء اختلف المشائخ قال اکثرهم لا تفسد صلاته هکذا فی فتاویٰ قاضی خان.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۸۹ جلد ۱ الفصل الخامس فی زلة القاری)
په تپوسلی صورت کښې دفاحش غلطئ په وجه مونځ فاسد دې.(سیف الله حقانی)

وقف نه کیږی. او چه کله ئې په کفر، باندې وقف او کړو نو دا معنی به شی، اې پیغمبر علیه السلام ته په دوی باندې نگران نه ئې مگر په هغه چا نگران ئې چه مخ ئې واړولو او کفرئې او کړو. چه دا دَالله تعالی دَمرضئ بالکل خلاف دی. او متصل به شی، په دې صورت کښې قصداً وقف کول کفر کیدل او سهواً مونځ فاسد کیدل پکار دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سید لعل شاه بخاری خطیب واه کینټ مدنی مسجد.....۴/شعبان۱۳۹۴ھ

الجواب: دَ یو مسلمان واقف دا فاسده معنی مراد نه وی نو لهذا دا وقف به نه مفسد وی او نه به مکفر وی.(۱)

کما فی منحة الفکر ص ۶۲ وحاصل معنی البیت بکماله انه لیس فی القرآن وقف واجب یا ثم القاری بترکه ولا وقف حرام یا ثم بوقفه لانهما لا یدلان علی معنی فیختل بهما الا ان یکون لذلک سبب یستدعی تحریمه وموجب یقتضی تاثیمه

(۱) قال الشیخ محمد امین ابن عابدین: (قوله او بوصل حرف بکلمة نحوا یاکنعبد او بوقف وابتداء لم تفسد وان غیر المعنی به یفتی بزازیة) قال فی البزازیه الصحیح انه لا یفسد وفی المنیة لا یفسد علی قول العامة وعلی قول البعض یفسد وبعضهم فصلوا بانه ان علم ان القرآن کیف هو الا انه جری علی لسانه لا تفسد وان اعتقد ان القرآن کذلک تفسد قال فی شرحها والظاهر ان هذا الاختلاف انما هو عند السکت علی ایا ونحوها والافلا ینبغی لعاقل ان یتوهم فیه الفساد، واما قطع بعض الکلمة عن بعض فافتی الحلوانی بانه مفسد وعامتهم قالوا لا یفسد لعموم البلویٰ فی انقطاع النفس والنسیان وعلی هذا لو فعله قصداً ینبغی ان یفسد وبعضهم قالوا ان کان ذکر الکلمة کلها مفسداً فذکر بعضها کذلک والا فلا قال قاضی خان وهو الصحیح والاولیٰ الاخذ بهذا فی العمد وبقول العامة فی الضرورة وتمامه فی شرح المنیة (قوله او بوقف وابتداء) قال فی البزازیة الابتداء ان کان لا یغیر المعنی تغیراً فاحشا لا یفسد نحو الوقف علی الشرط قبل الجزاء والابتداء بالجزاء وکذا بین الصفة والموصوف وان غیر المعنی نحو شهد الله انه لا اله ثم ابتدأ بالاهو لا یفسد عند عامة المشائخ لان العوام لا یمیزون ولو وقف علی وقالت الیهود ثم ابتدأ بما بعده لا تفسد بالاجماع وفی شرح المنیة والصحیح عدم الفساد فی ذلک کله. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص۴۶۷ جلد ۱ قبیل مطلب اذا قرأ تعالیٰ جد بدون الف لا تفسد)

کان یقصد الوقف علی مامن اله، رانی کفرت ونحوهما کماسبق من غیر ضرورة اذ لا یقصد ذلک مسلم واقف علی معناه واذالم یقصد فلا یحرم علیه الاالوصل ولا وقف فی مبناه، واما غیر واقفین علی معناه ففی الامرسعة علیهم لا کن لاحسن مع عدم القصد ان یجتنب الوقف علی مثل ذلک مطلقا للایهام علی خلاف المرام لا سیما اذا کان مستمعا فی ذلک المقام. وهوالموفق

په قرآن کښې کتلوسره لوستل مونځ فاسدوی
او دعائي حفظ والا مونځ ثابت دي

الجواب: علمائي دین دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه﴿۱﴾ یوسړي یعنی مونځ ګزار په قرآن مجید کښې کتلوسره مونځ کولې شی یانه؟﴿۲﴾ دَمونځ یو کتاب دي (کتاب مکمل) په هغې کښې دی چه دَهفتې په شپه یادَجمعې په شپه څلور رکعته نفل اوکړه یورکعت کښې سورة دخان، دویم کښې سورۀ یاسین دریم کښې سجده ا وپه څلورم کښې سورۀ الملک اولوله نو آیاددې سورتونوتخصیص راغلي دي که نه؟ او داحدیث دي یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: فضل الرحمن عرفانی خطیب ملټری کالج انجنیرنګ رسالپور

الجواب: په مونځ کښې دَقرآن شریف نه لوستل مونځ فاسدوی، ﴿۱﴾ (هدایه وغیره) هومذهب امام الائمه وهومکروه عندصاحبیه وجائز عندالشافعی رحمه الله وغیره

﴿۱﴾ واذاقرأ الامام من المصحف فسدت صلاته عند ابی حنیفة رحمه الله وقالا هی تامة لانهاعبادة انضافت الی عبادة اخریٰ الا انه یکره لانه تشبه بصنیع اهل الکتاب ولابی حنیفة رحمه الله ان حمل المصحف والنظر فیه وتقلیب الاوراق عمل کثیر ولانه تلقن من المصحف فصار کما اذا تلقن من غیره ...... اما فساد الصلاة فبالعمل الکثیر.
(هدایه علی صدر فتح القدیر ص ۳۵۱ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

داحدیث په ترمذی شریف کښې مروی دې﴿۱﴾ .اوددې سورتونولوستل په یادو ضروری دی.

په مونځ کښې دَ ثنا پریخودلو. درودشریف . دَ قاف په ځائې کاف اودَ الحمد په ځائې دَحمدوئیلوحکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږدَجمات امام هم په مونځ کښې سبحانک اللهم...الخ پریږدی.دَقاف په ځائې کاف او دَالحمد په ځائې حمد (بغیرالف لام نه) وائی.مونځ ډیرزرختموی.تردې چه کله کله درود شریف هم نه وائی.نوداسې قراة کول یعنی غلط لوستل دَمونځ فاسدونکې دی یانه؟ دغه شان که زمونږمونځ نه کیږی نوداسې امام معزول کول لازمی دی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالطیف امان ګړه

الجواب: فقهائې کرامولیکلې دی چه په سبحانک اللهم پریخودلوسره.الف لام پریخودلوسره،دَقاف په ځائې کاف وئیلوسره،اودَدرود شریف پریخودلوسره مونځ خلافِ سنت اومکروه کیږی.﴿۲﴾ پس دې امام صاحب دپاره ضروری دی چه دَدې شکایتونوازاله اوکړی یا پخپله مستعفی شی.باقی دَداسې

﴿۱﴾ عن ابن عباس انه قال بینما نحن عند رسول الله ﷺ اذ جاءه علی ابن ابی طالب فقال بابی انت وامی تفلت هذا القرآن من صدری فما اجد نی اقدر علیه فقال له رسول الله ﷺ یا اباالحسن افلا اعلمک کلمات ینفعک الله بهن وینفع بهن من علمته ویثبت ماتعلمت فی صدرک قال اجل یا رسول الله فعلمنی قال اذا کان لیلة الجمعة فان استطعت ان تقوم فی ثلث اللیل الآخر فانها ساعة مشهودة والدعاء فیها مستجاب وقد قال اخی یعقوب لبنیه سوف استغفرلکم ربی یقول حتی تاتی لیلة الجمعة فان لم تستطع فقم فی وسطها فان لم تستطع فقم فی اولها فصل اربع رکعات تقرأ فی الرکعة الاولیٰ بفاتحة الکتاب وسورة یاسین وفی الرکعة الثانیة بفاتحة الکتاب وحم الدخان وفی الرکعة الثالثة بفاتحة الکتاب والم تنزیل السجدة وفی الرکعة الرابعة بفاتحة الکتاب وتبارک الملک المفصل الخ.
(جامع الترمذی ص ۱۹۶ جلد ۲ ابواب الدعوات باب فی دعاء الحفظ.

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: واما المتأخرون کابن مقاتل وابن سلام واسمعیل الزاهد وابی بکر البلخی والهندوانی وابن الفضل والحلوانی فاتفقوا...... (بقیه حاشیه په راروان مخ....)

جماتونو امامان چه دَهغوی باقاعده مناسب تنخواه مقرر نه وی، معزول کول دَعاقبت اندیشئ والا کارنه دي. داسې جماتونو ته دَداسې امامانو نه بغیربل څوک رغبت نه کوی. وهوالموفق

په سورة العصرکښې وعملوا الصالحات پریخودلوسره مونځ واجب الاعاده نه دي

سوال: علمائې دینْ دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ امام په سورة العصرکښې پوره وعملواالصلحت، پریخودو اومونځ ئې اوکړو، دَدې مونځ اعاده واجب ده یانه؟ څکه چه اندازةً درې واړه آیتونه یوځائې کول واجب دی. اوددې جملې دَپریخودلو په صورت کښې اندازه دَدریو آیتونو نه کم شوه. نود اعادې په صورت کښې به باجماعت اعاده کول غواړی که ځان له؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمدعارف، مولوی عبیدالله دکی بلوچستان.... ٢٠/جنوری ١٩٧٥ء

الجواب: په دې خذف سره فحش تغیرنه لازمیږی، اوداباقی هم دَ اناعطیناک الکوثر (سوره الکوثر) نه کم نه دې، لهذا په صورت مسؤله کښې به اعاده نشی کولې. کمافی الدرالمختار وکذالو کانت تعدل ثلثا قصاراً، (هامش ردالمحتار ص٤٢٧ جلد١ وکذا الحروف الباقی تزیدعلی ثلثین. ﴿١﴾. فقط.

(بقیه حاشیه) علی ان الخطاء فی الاعراب لا یفسد مطلقا ولو اعتقاده کفرا لان اکثر الناس لا یمیزون بین وجوه الاعراب قال قاضی خان وما قاله المتأخرون اوسع وما قاله المتقدمون احوط وان کان الخطأ بابدال حرف بحرف فان امکن الفصل بینهما بلا کلفة کالصاد مع الطاء بان قرأ الطالحات مکان الصالحات فاتفقوا علی انه مفسد وان لم یمکن الا بمشقة کالظاء مع الضاد والصاد مع السین فاکثرهم علی عدم الفساد لعموم البلوىٰ. (ردالمحتار ص ٤٦٦ جلد ١ مطلب مسائل زلة القاری)

وقال الحصکفی: وسننها ترک السنة لا یوجب فساد او لا سهوا بل اساء ة لو عامداً ...... والثناء...... والصلاة علی النبی فی القعدة الاخیرة. (الدرالمختار ص ٣٥٢ جلد ١ مطلب سنن الصلوٰة)

﴿١﴾ (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار ص ٣٣٨ جلد ١ باب صفة الصلاة مطلب کل صلاة ادیت مع کراهة التحریم تجب اعادتها)

په سورة البقره کښې دَ .من رسله. نه پس والقدرخیره وشره الخ لوستل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که چرته امام دَسورت البقره په قرأت کښې دَمن رسله نه پس په غلطئ سره والقدر خیره وشره من الله تعالی والبعث بعدالموت هم اووائی نوسجده سهو واجب ده که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق ای ٢٣٦ راوالپنډی....... ٢/محرم ١٣٩٢ھ

الجواب: صریح جزئیه ملاؤنه شوه دَقواعدو په بنا باندې سجده سهو واجب نه ده. لعدم الموجبات ولیس ههناتاخیرالفرض. فقط.

په مونځ کښې د صِرَاطَ په ځائې صَرَاطَ (فتحې سره) او دَ کذبوه په ځائې کذبوها اویغشاها په ځائې یغشیٰ لوستل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زید په مونځ کښې صَرَاطَ دَ کذبوه په کذبوها اود یغشاها، په ځائې یغشیٰ، وائی. حال داچه زید په خپل ګمان کښې صحیح لولی. نو په دې سره مونځ فاسدیږی یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: پیش امام مسجد قیام الدین بونیر سوات.... ٣٠/جنوری ١٩٧٥ء

الجواب: په دې ټول صورتونو کښې نه مونځ فاسدوی لعدم التغیر الفاحش، اونه مکروه دې. لکونه من الزلل التی لایخلو منها احدمن البشر﴿١﴾. وهوالموفق.

﴿١﴾ قال فی الخانیه: اما الخطاء فی الاعراب اذا لم یغیر المعنی لا تفسد الصلاة عند الکل. (فتاوىٰ الخانیه علی هامش الهندیه ص ١٣٩ جلد ١ فصل فی قرأة القرآن)

وقال العلائی: ومنها زلة القاری فلو فی اعراب او تخفیف مشدد وعکسه او بزیادة حرف فاکثر نحو الصراط الذین او بوصل حرف بکلمة نحو ایا کنعبد او بوقف او ابتداء لم تفسد وان غیر المعنیٰ به یفتیٰ بزازیة.

(الدرالمختار ص ٤٦٧ جلد ١ مطلب مسائل زلة القاری)

ضاد دَ ظاد او دال دواړه سره مشابه لوستل جائز دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائي چه ،ضاد ،دَظاء سره مشابه دي او که دال سره په مونځ کښې څنګه وئيل پکار دي .په کوم سره مونځ کيږي او په کوم سره نه؟خلق په دې کښې ډير اختلاف ساتي؟

بينوا توجروا

المستفتي: رشيد احمد هاشمي خطيب جامع مسجد عمر اوچ شريف

الجواب: دَ حرف ضاد ،په مخرج يا دَصفاتو په تعين کښې هيڅ اختلاف نشته، البته دَ ادا کولو په وخت کښې مختلف آوازونه اوريدلي کيږي ،دَاکثريت ميلان مشابه بالظاء طرفته دې او دَ بعضو ميلان مشابه بالدال طرف ته دې.

وهو المسموع من قراء الحرمين الشريفين وسائر العرب،وهو الموفق.

په "حرف ضاد" کښې تشدد کول نه دي پکار

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائي که ضاد"چرته دَ مفخم

﴿۱﴾ قال فی امداد الفتاوی: ملا علی قاری در شرح مقدمه جزری گفته لیس فی الحروف مایعسر علی اللسان مثله والسنة الناس فیه مختلفة فمنهم من یخرجه ظاء ومنهم من یخرجه دالا مهملة او معجمة ومنهم من یخرجه طاء مهملة ومنهم من یشبه دالا ومنهم من یشبه بالظاء المعجمة لکن لما کان تمیزه من الظاء مشکلا بالنسبة الی غیره امر الناظم بتمیزه لفظاً الخ، وفی ردالمحتار مانصه وفی التاتارخانیه ...... الخطاء اذا دخل فی الحروف لا یفسد لان فیه بلوی عامة الناس لا نهم لا یقیمون الحروف الا بمشقة اه وفیها اذا لم یکن بین الحرفین اتحاد المخرج ولا قربة الا ان فیه بلوی العامة کالذال مکان الضاد او الزای المحض مکان الذال والظا مکان الضاد لا تفسد عن بعض المشائخ اه قلت فینبغی علی هذا عدم الفساد فی ابدال الثاء سینا والقاف همزة کما هو لغة عوام زماننا فافهم لا یمیزون بینهما ویصعب علیهم جداً کالذال مع الزاء ولا سیما علی قول القاضی ابی عاصم وقول الصفار.

(امداد الفتاویٰ ص ۱۸۵ تا ۱۸۷ جلد ۱ فصل فی التجوید)

دال یا ظاء معجمه یا دَخالص دال یا دَ دال سره مشابه اولولي نو دَدې حکم به په دې صورتونو کښې څه وي.کوم یو صحیح دې او کوم باندې به مونځ کښې فرق راځي؟ تفصیلاً اولیکئ ډیره مهرباني به وي؟ بینوا تؤجروا.

المستفتی:اساتذه دارالعلوم حنفیه مظهر العلوم میران شاه وزیرستان...۲۱/رمضان ۱۴۰۵ھ

الجواب: دَ"ضاد" په صفاتو او مخرج کښې هيڅ اختلاف نشته البته په آواز کښې ئې اختلاف شته.

قال العلي القاري في المنح الفكريه ص ۳۸ والسنة الناس فیه مختلفة فمنهم من یخرجه ظاء ومنهم من یخرجه دالاً مهملة او معجمة، ومنهم من یخرجه طاء مهملة کالمصریین: ومنهم من یسمه ذالاً ومنهم من یشیربها بالظاء المعجمة، انتهیٰ،

په موجوده وخت کښې دَ دال مفخم او مشابه بالظاء ډیر رائج دی.کوم خلق چه مشابه بالظاء ته ترجیح ورکوی.هم قراء الهندواکثراکابرناالدیوبندیین.هغه دَ "زلة القاری" د جزئیاتو نه دلیل نیسی.اودَتجوید دکتابونو په دې عبارت لولا الاستطالة لکانت الضادطاء باندې هم استدلال کوی.کښې نودَائمۀ فن په کتابونو کښې داعبارت نشته چه ان صوت الضاد کصوت الظاء اوکوم خلق چه مشابه بالدال المفخمه ته ترجیح ورکوی هغوی دَاهل لسان عربو په اداسره دلیل نیسي.

ویؤیدهم ان القرآن متواتر وهو عبارة عن اللفظ الدال علی المعنی فلا جرم ان یکون صوت الضاد متواتراً ایضا کسائر الحروف فعلیک بالتمیزبین ما بقسر القاسر وبین غیره

دغه شان دَ"سیرافی" دَکلام نه هم معلومیږي.چه ظاء او مشابه بالظاء دَضاد ضعیفه غیرفصیحه آواز دې.

کمافی الرضی ص ۳۷۸ شرح الشافیه،قوله الضاد الضعیفه قال السیرافی انها فی لغة قوم لغتهم ضاد(وهم العجم کلهم) فاذا احتاجوا الی التکلم بها فی العربیه اعتاصت علیهم فربما اخرجوها ظاء...... وربما تکلفوا اخراجها من مخرج الضاد فلم یتأت لهم فخرجت بین الضاد و الظاء فافهم،

پس بنا برحدیث شریف اقرءوا فکل حسن رواه

ابوداؤد﴿۱﴾ دې حرف کښې سختی کول نه دی پکار اومونځ دواړه قسم ویونکی پسې جائز دې.﴿۲﴾. کمافی الفتاوی الرشیدیه وفتاوی دارالعلوم دیوبند وامدادالفتاوی.﴿۳﴾

نوټ: ائمه تجوید فرمائی لولاالاطباق لصارت الطاء دالا منح ص۱۵،حال داچه دا دَهیچامذهب هم نه دې چه دَطاء آواز دَ دال دآواز پشان دې.هوفکـذا فی الضاد والظاء فافهم،وهوالموفق.

په حرف ضاد. کښې دَ علماؤ اختلاف اودَتطبیق تفصیل.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې فرمائی چه دَضاد په باره کښې کوم یوصحیح دې اوکوم یو راجح دې،یعنی مشابه بالظاء یا مشابه بالدال،دغه شان ددې خپل مستقل مخرج څه دې؟ آیاپه مخرج به اکتفاکؤلې شی یا آواز وغیره به هم معتبروی.دغه شان دَمونځ دَصحیح والی دارومدار په کوم قسم باندې دې هم ددې وجې دَجماعت دَپریخودلو څه حکم دې؟ هغه ته فاسق وئیلې کیدې شی یانه؟ بینوا توجروا المستفتی:شمس العابدین هزاره.

﴿۱﴾(مشکواة المصابیح ص ۱۹۱ جلد۱ کتاب فضائل القرآن الفصل الثالث)

﴿۲﴾قال ابن عابدین: (قوله الا مایشق) قال فی الخانیه والخلاصة الاصل فیما اذا ذکر حرفامکان حرف وغیر المعنی ان امکن الفصل بینهما بلا مشقة تفسد والا یمکن الابمشقة کالظاء مع الضاد المعجمتین والصاد مع السین المهملتین والطاء مع التاء قال اکثرهم لا تفسد. (ردالمحتار ص۴۶۸ جلد۱ مطلب مسائل زلة القاری)

﴿۳﴾ حضرت شیخ رشید احمد گنگوهی رحمه الله فرمائی چه دَ،د،ظ،ض،دَجدا حرف کیدلو او جدا مخرج کیدلو په باره کښې خو شک نشته،لیکن چه څوک معذور وی اودالفظ دَخپل مخرج نه نشی اداکولې اودَخپل طاقت مطابق کوشش هم کوی دَهغوی مونځ صحیح دې،کوم کس چه ئې دَ ډک دال په آواز کښې وائی هغه پسې مونځ کوئ.فقط (فتاوی رشیدیه ص۲۷۲ د حرف ضاد اداکولو طریقه،باب القراءة).

شیخ اشرف علی تهانوی رحمه الله فرمائی:دَضادپه ځائې دال وئیل غلط ظاء وئیل هم غلط قصداً وئیل گناه ده لیکن دعموم بلوې په وجه دَ دواړو مونځ ﴿باقی حاشیه په بل مخ﴾

الجواب: ضاد،ظاء او دال جدا جدا حرفونه دی او دَهریو جدا جدا مخرج دې،

قال فی الشافیه وللضاد اولٰ احدی حافتیه وما یلیها من الاضراس وللظاء طرف اللسان وطرف الثنایا وللدال طرف اللسان واصول الثنایا العلیا انتهیٰ مختصراً مع تقلیم وتاخیر فی العبارة، وهکذا فی کتب التجوید،

او دَصفاتوپه اعتبارسره هم داحروف جدا دی،اگرچه ضاد او ظاء صرف په صفت استطالت کښې جدا دی او ضاد او دال په اوو(۷) صفتونو کښې جدا دی،(کمالایخفی علی من راجع الی کتب التجوید).دغه شان دَعلماء فن نه منقول دی چه ضاد دَصفاتوپه اعتبارسره ظاء ته نزدې اودَمخرج په اعتبارسره دال ته نزدې.اوداهم منقول دی که په ضادکښې اطباق نه وی نو دال به شی لکه چه په ضادکښې استطالت نه وی نو ظاء به شی.کما صرح به فی المفتاح الرحمانی فی علم القراءة،لولاالاطباق فیها لکان الصادسیناوالظاء ذالا والضاد دالا،انتهی،دَدې نه ثابته شوه چه دَ ضاد دال سره "قرب تام" دې صرف اطباق پکښې ممیزدې بلکه دَ مخرج په اعتبارسره ضاد،دال سره ډیرقرب لري.

صرح به فی امداد الفتاویٰ ص۱۷۷ جلد۱ وفی شرح الشاطبی ان هذا الثلث (الضاد،والظاء، والذال) متشابهة فی السمع،والضاد لا تفترق من الظاء الا باختلاف المخرج وزیادة الاستطالة فی الضاد ولولا هما لکانت احداهما عین الاخریٰ (مجموعة الفتاویٰ ص۲۶۹ جلد۱)

﴿باقی حاشیه﴾ نه فاسدیږی،دَماهرتجوید نه مشق اوکړئ دَصحیح وئیلو کوشش اوکړئ که بیاهم غلطی کیږی نومعذوری ده(امداد الفتاوی ص۱۸۰ جلد۱).

شیخ عزیزالرحمن دیوبندی فرمائی: که ضاد دَمفخم دال په صورت کښې د وئیلو په وجه دَمونځ نه کیدلو حکم اوشی نودَټول عربو دَقاریانو اوعلماؤ او امامانو کښې به دَهیچا مونځ اونشی،اونه به چرته دَیومقتدی مونځ اوشی،ځکه چه هغوی ټول،دوالین،وائی نو معلومه شوه چه داحکم لگول غلط دی اوپه دې کښې حرج دې.(فتاوی دارالعلوم دیوبند ص۹۲ جلد۴ باب زلة القاری).

دَدې تمهيد نه پس واضحه شوه چه ضاد اګرچه دَظاء او دال سره نزدې دې ليکن دَهغې په اداکولو کښې السنة الناس "مختلف دی.

قال فی المنح الفکرية ص ٣٨ وليس فی الحروف ما يعسر علی اللسان مثله والسنة الناس فيه مختلفة فمنهم من يخرجه ظاء ومنهم من يخرجه دالا مهملةً او معجمة ومنهم من يخرجه طاء مهملة کالمصريين ومنهم من يشبهه دالاً ومنهم من يشبهه بها بالظاء المعجمة،

فقهاء او اکثرمجودين دَمشابه بالظاء طرفته ډيرمائل دی. کمالايخفی علی من راجع الی باب زلة القاری والی کتب التجويد، او بعضې ائمه مشابه بالظاء ته قبيح اومستهجن وائی،

قال الرضی فی شرح الشافيه ص ٣٧٨ والضاد الضعيفة ، قال السيرافی انها فی لغة قوم ليس فی لغتهم ضاد فاذا احتاجوا الی التکلم بها فی العربيه اعتاصت عليه فربما اخرجها ظاء لاخراجهم اياها من طرف اللسان واطراف الثنايا وربما تکلفوا اخراجها من مخرج الفساد فلم يتات لهم فخرجت بين الضاد والظاء انتهیٰ. وفی کتب اللغة ان هذا الحرف لم يوجد فی غير العربية،

پس دَاختلاف باوجود دې حرف کښې سختی کول نه دی پکار بلکه چه څوک دَدې حرف په اداکولو کښې دَمخرج اوصفت خيال ساتی نوچه کوم آواز هم اوځی هغې ته به غلط نه وئيلې کيږی، هغه پسې اقتداء صحيح ده، اودا رائې دَمحققينو علماؤ ده. مولانا ګنګوهی رحمة الله عليه فرمائی چه اصل حرف ضاد دې دادَاصل مخرج نه اداکول واجب دی، که نشی کيدلې نو دَمعذورئ په سبب دَډک دال په آواز باندې هم مونځ کيږی. (فتاوی رشيديه ص ٢٧٢) اوفرمائی چه دال يا ظاء خالص په قصد سره وائی هغه پسې مونځ مه کوئ، ليکن چه څوک ئې دَډک دال په آواز کښې وائی هغه پسې مونځ کوئ (ص ٢٧٤) وفی فتاوی دارالعلوم ديوبند (ص ٤٧ جلد ١). وآنچه ازقراء وعلماء عرب وعلماء حرمين شريفين مسموع مے شود، ضادرا شبه الصوت بالدال

المهملة المعجمه مے خواند . تغليط آن همه علماء وقرائهم سهل نيست. حضرت تهانوی رحمة الله عليه فرمائی دَضاد په ځائې دال وئيل هم غلط دی ظاء وئيل هم غلط دی، قصداً وئيل ګناه ده. ليکن دَعموم بلویٰ په وجه دَ دواړو مونځ نه فاسديږی. دَماهرتجويد نه مشق اوکړئ دَصحيح وئيلو کوشش اوکړئ. که بياهم غلط اداکيږی نومعذوری ده. (امدادالفتاوی ص ١٨٠ جلد ١) دَدې تصريحاتو په بناء دې کښې سختی ښه نه ښکاری ځکه چه حقيقت دادې چه دمشاقين قاريانو آوازونه هم مختلف وی. فقط.

دَ"ضاد" په مسئله کښې دَ توسع نه کار اخستل پکار دی.

سوال: مايقول العلماء والمفتين فی مسئله الضاد! وقع فی قومنا اختلاف فی جواز الصلوٰة وعدم جواز الصلوٰة بقراء ة "ض" المشابه بالظاء مع انه قال الملا علی القاری وفی المحيط سئل الامام الفضلی عمن يقرء الظاء المعجمة مکان الضاد المعجمة او يقرء اصحاب الجنه مکان اصحاب النار او علی العکس، وان تعمد فی الصلوٰة فقد کفر وان قرء سهواً فسدت صلوٰته (شرح فقه اکبر ص ٢٠٥) طبع کانپور، فالسوال هذا ان قراء ة الظاء مکان الضاد جائز ام لا؟ بينواتوجروا

المستفتی: نقيب الله قريشی انوارالعلوم ګوجرانواله......٢٢/ نومبر ١٩٨٤ء

الجواب: اعلم ان کل مصل وقاری يقصد قراء ة الحرف الواقع بين الصاد والطاء ولا يقصد احد منهم الظاء والدال، فلا وجه لفساد الصلوٰة عند هذا الامر، نعم کلام السيرافی المذکورفی شرح الشافيه صريح فی ان اخراج هذا الحرف بصوت الظاء او بالمشابه بصوتها غير فصيح و کذا اداء اهل اللسان يؤيده ايضا، واما کلام قراء الهند فيخالفه فالاصل ان يوسع فيه﴿١﴾ ويويده ما رواه ابوداؤد مرفوعا کل حسن ﴿٢﴾ حسن قراء ة الاعجمی

﴿١﴾ محتاط ومحققين علماء واکابرين هند مثل مولانا مفتی عزيز الرحمن، واشرف علی تهانوی وغيرهما اګرچه ترجيح مے دهند به مشابه بالظاء ليکن فتویٰ به صحت نماز مخالف نيز مے دهند۔ (ازمرتب)

﴿٢﴾ عن جابر قال خرج علينا رسول الله صلی الله عليه وسلم ونحن نقرء القرآن وفينا الاعرابی والعجمی فقال کل حسن رواه ابو داؤد .(مشکواة المصابيح ص ١٩١ جلد ١ فضائل القرآن الفصل الثالث)

والعربى مع كون هذا الحرف من خواص لغة العرب وفى المقام كلام طويل. وهو الموفق

دَ مخرج او صفاتو خيال ساتلو باوجود چه هرڅنګه آواز اوځي دَ اعتراض قابل به نه وي

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه "حرف ضاد" دَ خپل صحيح مخرج نه اوباسې اودټولو صفاتو خيال ئې هم اوساتې نو آواز به ئې دَظاء آواز طرفته ډير مائل وي که دال طرفته؟ بينوا توجروا.

المستفتي: قاري عبدالعزيزقريشي بجوړي ګيټ پشاور.....۸/مئ ۱۹۸۴ء

الجواب: دَ سيرافي دَ کلام نه معلوميږي کوم چه دَ رضي شرح شافيه په صفحه ۳۷۸ باندې ليکلې شوې چه داحرف ظاء يامشابه بالظاء دواړه وئيل قبيح اوغيرفصيح دي. بهرحال دَمخرج او صفاتودَخيال ساتلو نه پس چه هرآواز واوريدلې شي دَاعتراض قابل نه دې، ځکه دَمخرج اوصفاتو دَ خيال ساتلو باوجودهم دَبعضې قاريانو نه مشابه بالظاء اوريدلې شي. اودَبعضې عربونه مشابه بالدال المفخم اوريدلې کيږي. ﴿ ۱ ﴾ :لهذا مونږداجرأت نه شو کولې چه دَيوې ډلې مونځ فاسد او واجب الاعاده اوګرځوؤ. ﴿ ۲ ﴾ : وهوالموفق.

﴿۱﴾ عن جابر قال خرج علينا رسول الله ﷺ ونحن نقرء القرآن وفينا الاعرابى والعجمى فقال كل حسن رواه ابو داؤد .(مشكواة المصابيح ص ۱۹۱ جلد ۱ فضائل القرآن الفصل الثالث)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين: وفى الخانيه والخلاصة الاصل فيما اذا ذكر حرفا مكان حرف وغير المعنى ان امكن الفصل بينهما بلامشقة تفسد والا يمكن الا بمشقة كالظاء مع الضاد المعجمتين والصاد مع السين المهملتين والطاء مع التاء قال اكثرهم لا تفسد...... وان جرىٰ على لسانه او لا يعرف التميز لا تفسد وهو المختار حلية وفى البزازيه وهو اعدل الاقاويل وهو المختار، وفى التتارخانيه ......الخطاء اذا دخل فى الحروف لا يفسد لان فيه بلوى عامة الناس لانهم لا يقيمون الحروف الا بمشقة وفيها اذا لم يكن بين الحرفين اتحاد المخرج ولا قربه الا ان فيه بلوى العامه كالذال مكان الصاد اوالزاى المحض مكان الذال والظاءمكان الضاد لا تفسد عند بعض المشائخ، قلت فينبغى ......(بقيه حاشيه په راروان مخ..)

"ضاد" د ادا کولو په وخت کښې اول "غ" لګول يعنى "غضاد" وئيل

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه زمونږه پيش امام صاحب دَضاد په ځائې غضواد"يا غضاد" وائي اوصرف په "غيرالمغضوب" کښې ضاد وائي هغه پسې مونځ صحيح دې يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: جان محمدوانا ټانک ډی آئي خان.....۱۷/ربيع الثاني ۱۴۰۳ھ

الجواب: دې پيشِ امام باندې ضروري ده چه دا حرف صحيح وائي او "اطباق" دې زده کړي، پخوانو پښتنوبه هم داطباق په وخت دا آوازپيداکولو.لکه طغې (ط) اوظغې(ظ) داسې امامانوپسې اقتدا کول يومشتبه کار دې.﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ "ضاد" په باره کښې دَ علمائې ديوبند مسلک اوفتوى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په مونځ کښې په "ولاالضالين" کښې ضاد څنګه وئيل پکار دی. مشابه بالدال يا بالظاء. دغه شان دَعلمائې ديوبند مسلک اوفتوى پکښې څه ده، شرعي حکم ئې بيان کړئ؟ بينوا توجروا.

المستفتي: سيف الدين دکهيراتک.....۱۹۸۳ء/۱۲/۲۴.

(بقيه حاشيه) على هذا عدم الفساد فى ابدال الثاء سينا و القاف همزة كما هو لغة عوام زماننا فانهم لا يميزون بينهما ويصعب عليهم جداً كالذال مع الزاى.

((ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۶۸ جلد ۱ مطلب اذا قرأ تعالىٰ جد بدون الف لا تفسد)

﴿۱﴾ قال الحصكفى رحمه الله: (و) لا (غير الالثغ به) اى بالا لثغ (على الاصح) كما فى البحر عن المجتبىٰ وحرر الحلبى وابن الشخنة انه بعد بذل جهده دائما حتى كالامى فلا يوم الامثله ولا تصح صلاته اذا امكنه الاقتداء بمن يحسنه . قال ابن عابدين رحمه الله: اللثغ بالتحريك قال فى المغرب هو الذى يتحول لسانه من السين......(بقيه حاشيه په راروان مخ..)

الجواب: دَدیوبند اکابرین اگرچه مشابه بالظاء ته ترجیح ورکوی لیکن هغوی هم په خپلو فتوؤکښې مشابه بالدال ویونکی ته فاسدنه دی وئیلي.فلیراجع الی امدادالفتاوی.《١》 وفتاوی دارالعلوم دیوبند وفتاوٰی الرشیدیه.《٢》 ځکه که په مشابه بالدال سره دَمونځ دَفساد حکم اوکړې شی نوپه تمام عرب او حرمین شریفین کښې به دَهیچامونځ هم صحیح نه وی.اوداډیرلوئې جرأت دې.وهوالموفق.

(بقیه حاشیه) الی الثاء وقیل من الراء الی الغین او اللام او الیاء زادفی القاموس او من حرف الی حرف...... الاحوط عدم الصحة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٤٣٠ جلد ١ باب الامامة مطلب فی الالثغ)

《١》 علامه اشرف علی تهانوی رحمة الله علیه فرمائی دَضاد په ځائې دال وئیل هم غلط ،ظاء،وئیل هم غلط قصداً وئیل گناه ده لیکن دَعموم بلوی په وجه مونځ دَ دواړو نه فاسدیږی.چرته دَ ماهرتجویدنه مشق اوکړئ اودَصحیح وئیلو کوشش اوکړئ.که بیاهم غلط اداکیږی نو معذوری ده.(امدادالفتاوی ص١٩٢ جلد ١ فصل فی التجوید).

《٢》 مفتی عزیزالرحمن دیوبندی فرمائی که ضاد دَال مفخم په آواز سره دَمونځ دَنه کیدلو حکم اوکړې شی نودټولو عربو قاریانو،علماؤ او امامانو مونځونو کښې به دَهیچا مونځ اونه شی.اونه به دَیو مقتدی مونځ اوشی.ځکه چه هغوی ټول دَوالین وائی.نومعلومه شوه چه داحکم لګول غلط دی.اوپه دې کښې حرج دې البته ښه خبره او بهتره داده چه دمخرج نه اداکولو کښې کوشش کوئی مه ظاء وائی اومه دال.اوحضرت مولانا رشید احمد گنگوهی قدس سره لیکلې دی(فتاوی رشیدیه ص٢٧٢ باب القراءة) چه ضاد دَمفحم دال په صورت کښې وئیل دال وئیل نه دی لکه چه،طاء،ت،نه ده وقس علیه، بلکه ناقص مخرج دې.دَضاد چه دَډک دال مشابه معلومیږی.(فتاوی دارالعلوم دیوبند ٩٢ جلد ٤ باب زلة القاری).حضرت مفتی اعظم هندفرمائی!ضاد ظاء وئیل غلط دی دغه شان دال وئیل هم غلط دی ضاد که دَخپل مخرج نه صحیح طریقې سره اداشی نودَهغې آوازبه دَظاء سره مشابه وی چه سغې ته ډک دال وئیلې شی.هغه هم دَضاد آواز دې اودَضاد اداکولو په نیت سره آواز ویستلې کیږی.لهذا دواړه ډلې په یوبل باندې دَاعتراض کولو حق نه لری.(کفایت المفتی ص١٣٦ جلد ٢ باب ثالث مخارج حروف کتاب التفسیروالتجوید)

دَ مابنام په مونځ کښې اوږد قرأت جائز دې مگرافضل نه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دمابنام په مونځ کښې اوږد قراءت جائز دې یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی:حاجی سیداسماعیل شاه مرزا اټک........١٨/محرم ١٤٠٤ھ

الجواب: اوږد قرأت جائز دې لیکن افضل نه دې.《١》.وهوالموفق.

دَ وقف لازم نه مراد موکد دې واجب نه دې.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په قرآن مجید کښې کوم ځائې کښې(م) لیکلې شوې وی دَهغې څه حکم دې،آیا دا وقف لازم او واجب دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق راوالپنډی........١٩٧٨ء/١٠/١١/٩

الجواب: دَ وقف لازم نه مراد موکد دې واجب نه دې نوپریخودونکې گناه گار نه دې خصوصاً چه په ترجمه کښې مهارت نه لری.

کمافی المنح الفکریه ص٦٢ وحاصل معنی البیت بحاله انه لیس فی القرآن وقف واجب یأثم به القاری بترکه ولا وقف حرام یأثم یوقفه لانهما لا یدلان علی معنی فیختل

《١》 قال العلامه حصکفی رحمه الله: ویسن فی السفر مطلقا ای حالة قرار او فرار...... الفاتحة وجوبا وای سورة شاء وفی الضرورة بقدر الحال ویسن فی الحضر لامام ومنفرد ذکره الحلبی والناس عنه غافلون طوال المفصل ...... فی الفجر والظهر...... واوساطه فی العصر والعشاء وباقیه قصاره فی المغرب ای فی کل رکعة سورة لما ذکر ذکره الحلبی واختار فی البدائع عدم التقدیر وانه یختلف بالوقت والقوم والامام ، قال ابن عابدین: وفی البحر عن البدائع والجملة فیه انه ینبغی للامام ان یقرأ مقدار ما یخف علی القوم ولایثقل علیهم بعدان یکون علی التمام وهکذا فی الخلاصة. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص٣٣٩،٣٤٠ جلد ١ مطلب السنة تکون سنة عین و کفایة فصل فی القراءة)

بهما الا ان یکون لذلک سبب (الی ان قال) واما غیر الواقفین علی معناه فمعنی الامر سعة علیهم الخ. وهوالموفق

دَ شونډو خوزولو نه بغیر په فکر سره دَ مونځ قرأت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې بالکل صحیح اللسان ویونکې دې هغه بغیر دَشونډو خوزولو نه په زړه کښې قرأت کوی ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانامحمد اکرم دره آدم خیل.......۱۹۷۵ء/۱۰/۹

الجواب: داسړې په تفکراوقرأت کښې فرق نشی کولې دې په تفکرکښې مبتلا دې دده مونځ صحیح نه دې. کمافی شرح التنویروادنی المخافة اسماع نفسه ویجری ذلک فی کل مایتعلق بالنطق(هامش ردالمحتارص ۳۵۹ جلد ۱). ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ"صراط الذین" په ځائې "سراط الذین" دَ مونځ فاسدونکې نه دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که چادَ"صراط الذین" په ځائې باندې "سراط الذین" یعنی دَ صاد په ځائې ئې سین اولوستلو دې سره مونځ فاسدیږی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل منان بی خیل پیبی.

﴿۱﴾ قال العلام الحصکفی رحمه الله: (و) ادنی (الجهر اسماع غیره (و) ادنی (المخافتة اسماع نفسه)

قال ابن عابدین رحمه الله: اعلم انهم اختلفوا فی حد وجود القرأة علی ثلاثة اقوال فشرط الهندوانی والفضلی لوجودها خروج صوت یصل الی اذنه وبه قال الشافعی وشرط بشر المریسی واحمد خروج الصوت من الفم وان لم یصل الی اذنه لکن بشرط کونه مسموعا فی الجملة حتی لو ادنی احد صماخه الی فیه یسمع ولم یشترط الکرخی وابوبکر البلخی السماع واکتفیا بتصحیح الحروف. (ردالمحتار ص ۳۹۴ جلد ۱ فصل فی القرأة)

الجواب: دَ"صراط" په ځائې سراط یا سرات لوستلوسره مونځ نه فاسدیږی. کمافی شرح الکبیرص ۴۴۷ وان لم یکن الابمشقه کالظاء مع الضاد والصاد مع السین والطاء مع التاء، فقداختلفوافاکثرهم علی عدم الفساد لعموم البلوی. ﴿۱﴾. وهوالموفق

امام ته فتحه ورکولو د پاره الفاظ

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که امام په آخری قعده باندې دکیناستلو په ځائې قیام اوکړی یا دَقیام په ځائې قعده باندې کینی. نودې صورت کښې مقتدی دَفتحې ورکولودپاره کوم الفاظ اسعمال کړی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد عبدالرحیم عزیرمولې پورکبیروالاضلع ملتان...۱۹۲۹ء/۳/۱۹

الجواب: دَعالم دپاره "سبحان الله" کافی دی اودَناواقفه دپاره التحیات یا الحمد لله سره خبرول ناجائز نه دی. (لانه کالتسبیح). ﴿۲﴾. وهوالموفق.

په ماسپخین او مازیګر کښې فاتحه خلف الامام

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَظهر اوعصر په مونځ کښې چه کله امام خاموش وی مقتدی لره فاتحه لوستل پکار دی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: لیفټنینټ محمددین جده سعودی عرب..... ۳۰/شوال ۱۴۰۳ه

﴿۱﴾ (غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۴۴۳ فصل فی بیان احکام زلة القاری)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن الهمام: او یدفع بالتسبیح لما روینا من قبل قوله لما روینا من قبل یعنی قول النبی ﷺ اذا نابت احدکم نائبة وهو فی الصلوة فلیسبح.
(فتح القدیر ص ۳۵۶ جلد ۱ قبیل فصل ویکره للمصلی الخ)

الجواب: زمونږ حنفی مذهب کښې مقتدی دپاره فاتحه یا بل څه صورت لوستل جائز نه دی. ﴿١﴾. وهوالموفق.

دَ"لاصلاة الابفاتحة الکتاب" حکم دَ مقتدی په حق کښې نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ په سعودیه عربیه کښې ملازمان یو، په فاتحه خلف الامام باندې مونږ ته داحدیث پیش کولې شی "لاصلاة الابفاتحة الکتاب" نومونږ دپاره فاتحه خلف الامام لوستل پکاردی یا ممنوع دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: افضل خان پوسټ بکس نمبر ٢٥٧ سعودیه عربیه.... ٢٣/صفر ١٤٥٥ھ.

الجواب: فاتحه خلف الامام ممنوع ده، قرآن ﴿٢﴾.

﴿١﴾ قال الحصکفی رحمه الله: (والمؤتم لا یقرأ مطلقا) ولا الفاتحة فی السریة اتفاقا وما نسب لمحمد ضعیف کما بسطه الکمال (فان قرأ کره تحریما) ...... (بل یستمع) اذا جهر (وینصت) اذا اسر لقول ابی هریره رضی الله عنه کنا نقرأ خلف الامام فنزل واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ٤٠٢ جلد ١ فصل فی القرأة)

﴿٢﴾ وفی المنهاج: قوله تعالیٰ: واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون، وجه الاحتجاج بالآیة انها نزلت فی شان القرأة خلف الامام فقد اخرج ابن ابی حاتم وابن مردویه والبیهقی فی کتاب القرآءة عن عبد الله بن المغفل انه قال انما نزلت هذه الآیة فی القرأة خلف الامام واخرج سعید بن المنصور وابن ابی حاتم والبیهقی عن محمد بن کعب القرظی قال کان رسول الله ﷺ اذا قرء فی الصلوٰة اجابه من وراءه اذا قال بسم الله الرحمن الرحیم قالوا مثل مایقول حتی تنقضی فاتحة الکتاب والسورة فنزلت، واخرج عبد بن حمید والبیهقی عن ابی العالیه ان النبی ﷺ کان اذا صلی باصحابه فقرء قرء اصحابه فنزلت واخرج البیهقی عن الامام احمد قال اجمع الناس علی ان هذه الآیة نزلت فی الصلوٰة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ١٨٩ جلد ٢ باب فی القرأة خلف الامام)

احادیثو ﴿١﴾ اوآثارو ﴿٢﴾ سره ئې ممنوعیت ثابت دې. اودَ "لاصلوة الابفاتحة الکتاب" حدیث ماسوائې مقتدی مراد دی. ﴿٣﴾. وهوالموفق.

﴿١﴾ عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله ﷺ انما جعل الامام لیؤتم به فاذا کبر فکبروا! واذا قرأ فانصتوا رواه ابوداؤد والنسائی وابن ماجه.

(مشکواة المصابیح ص ٨١ جلد ١ باب القرأة فی الصلوٰة الفصل الثانی)

﴿٢﴾ عن انس قال صلی رسول الله ﷺ ثم اقبل بوجهه فقال اتقرؤن والامام یقرأ فسکتوا فسألهم ثلاثا فقالوا انا لنفعل قال فلا تفعلوا قال علی رضی الله عنه من قرأ خلف الامام فلیس علی الفطرة، عن عبد الله بن دینار عن عبد الله بن عمر رضی الله قال یکفیک قرأة الامام فهولاء جماعة من اصحاب رسول الله ﷺ قد اجمعوا علی ترک القرأة خلف الامام.

(شرح معانی الاثار للطحاوی ص ١٢٨، ١٢٩ جلد ١)

﴿٣﴾ وفی منهاج السنن: والجواب عن حدیث عبادة المختصر (لاصلاة لمن لم یقرأ بفاتحة الکتاب) انه محمول علی غیر المقتدی لئلا یتخالف النصوص ویؤید هذا لحمل ماروی احمد والبخاری فی جزء القرأة عن ابی هریرة عن النبی ﷺ لا صلوٰة الا بقراءة الفاتحة وما زاد، وماروی ابوداؤد وابویعلی وابن حبان باسناد صحیح عن ابی سعید قال امرنا ان نقرء بفاتحة الکتاب وما تیسر، وما روی مسلم عبادة قال قال رسول الله ﷺ لا صلاة لمن لم یقرء بفاتحة الکتاب فصاعداً ای ان الحکم لم ینته بالمذکور قبله بل یرتقی ویزید ویصعد الی ان ینضم ما بعده الی ماقبله، وهو منصوب علی الحال حذف عامله تخفیفا لکثرة استعماله ای فیزداد المقدار علی الفاتحة صاعداً...... وکذا یؤید هذالحمل ما اخرجه ابوداؤد ثم اقرء بام القرآن وبما شاء الله ان تقرء وماروی احمد ثم اقرء بام القرآن ثم اقرء بما شئت وما اخرج الطحاوی لا صلوٰة الا بفاتحة الکتاب فما فوق ذلک، وما اخرجه ابن عدی لا تجزئ صلوٰة لا یقرء فیها بفاتحة الکتاب وآیتین فصاعداً وفی روایة وثلاث ایات فصاعداً، وماروی الترمذی فی باب تحریم الصلوٰة وتحلیلها لا صلوٰة لمن لم یقرء بالحمد وسورة ووجه التائید ان السورة خلف الامام لاتقرء عند من یعتد بقولهم.

(منها السنن شرح جامع السنن ص ١٩٤ جلد ٢ باب فی القرأة خلف الامام)

دَ مقتدی د پاره فاتحه خلف الامام لوستل دَ صحیح حدیث نه مخالفت دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه بعضې خلق فاتحه خلف الامام لازمی گرځوی.او وائی چه دَدې نه بغیر مونځ نه کیږی.اومونږ خو فاتحه خلف الامام نه وايو نو زمونږه مونځ کیږی يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: محمد اقبال خان کیری مراخان ضلع هزاره......١٩٢٩ء/٧/٢.

الجواب: دَمقتدی دپاره فاتحه لوستل دَصحیح حدیث نه مخالفت دي.《٢》.

حدیث دادې من كان له امام فقراءة الامام له قراة《٢》.اودَقرآن نه هم مخالفت کول دی ځکه چه فاتحه هم قرآن دې.

《١》قال الحصكفى رحمه الله: (والمؤتم لا يقرأ مطلقا) ولا الفاتحة فى السرية اتفاقا وما نسب لمحمد ضعيف كما بسطه الكمال (فان قرأ كره تحريما) ...... (بل يستمع) اذا جهر (وينصت) اذا اسر لقول ابى هريره رضى الله عنه كنا نقرأ خلف الامام فنزل واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا . (الدر المختار على هامش ردالمحتار ص٣٠٢ جلد١ فصل فى القرأة)

《٢》وفى منهاج السنن : ولنا فى السرية بل فى مطلق الصلوٰة قوله ﷺ من كان له امام فقراءة الامام له قرأة، وهو حديث صحيح له طرق كثيرة وشواهد رواه ابو حنيفة وغيره مسنداً مرفوعا من حديث جابر بن عبد الله كما هو فى كتاب الآثار لابى يوسف وكتاب الاثار لمحمد بن الحسن والموطأ له والطحاوى واحمد بن منيع، قالوا جميع مافى الباب رواه من الصحابة ثمانية واقواها حديث جابر واقوئ سنده عندهم طريق احمد بن منيع فى مسنده وقال الشيخ الانور اجل اسانيده واحسنها اسناد الطحاوى من طريق ابن وهب عن الليث بن سعد عن ابى يوسف عن ابى حنيفة الخ، وهذا الحديث بعمومه يشمل الصلوٰة السرية والجهرية والفاتحة والسورة بعدها، واخرج محمد فى موطأه عن اسرائيل قال حدثنى موسىٰ بن ابى عائشة عن عبد الله بن شداد قال ام رسول الله ﷺ فى العصر فقرء رجل خلفه فغمزه الذى يليه فلما ان صلى قال لم غمزتنى قال كان رسول الله ﷺ قدامك فكرهت ان تقرء خلفه فسمعه النبى ﷺ فقال من كان له امام فان قرأته له قرآءة ، وهذه الرواية صريحة فى ان القصة كانت فى السرية وان قوله عليه السلام......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه....)

اوالله تعالی فرمائی: واذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا الاية.《١》. او تر اوسه پورې اهلِ حديثو وغيره داثابته نه کړه چه پيغمبر ﷺ ترآخری وخته پورې دَفاتحه وئيلو اجازت ورکړې اومونږ بحمده تعالی داثابته کړې ده چه پيغمبر عليه السلام آخره کښې دَقرأة خلف الامام نه منع کړې ده. وهو الموفق.

دَ فرض مونځ په دريم اوڅلورم رکعت کښې قرأت نه کول ثابت دی.

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه دَ فرض مونځونو په روستنودؤو رکعتونو کښې دَ ,,قل هو الله احد" نه لوستلو څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالرشيد جهلم.

الجواب: هم داسې دَ پيغمبر ﷺ نه ثابت دی.《٢》 .وهو الموفق.

(بقيه حاشيه) من كان له امام خرج فى تائيد مانع القرآة فيكون القرأة خلف الامام ممنوعة فى السرية وفى الجهرية بالطريق الاولىٰ.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ١٩١ جلد٢ باب فى القرأة خلف الامام)

وقال النيموى: لقوله عليه السلام من كان له امام فقرأة الامام له قرأة رواه الطحاوى والامام محمد فى موطاه واسناده صحيح.

(آثار السنن ص٨٧ جلد١ باب فى ترک القرأة خلف الامام)

وقال عليه السلام واذا قرأ فانصتوا الحديث رواه مسلم.

(مشكواة المصابيح ص٧٩، ٨١ جلد١ باب القرأة فى الصلوٰة)

《١》(سورة الاعراف پاره:٩ ركوع:١٤ آيت: ٢٠٤)

《٢》قال الحصكفى: (واكتفى) المفترض (فيما بعد الاوليين وليتين بالفاتحة) فانها سنة على الظاهر ولو زاد لاباس به (وهو مخير بين قرأة) الفاتحة وصحح العينى وجوبها .

قال ابن عابدين رحمه الله: (قوله ولو زاد لا باس) اى لو ضم اليها سورة لا باس به لان القرأة فى الاخريين مشروعة من غير تقدير والاقتصار على الفاتحة مسنون لا واجب فكان الضم خلاف الاولىٰ وذلک لا ينافى المشروعية والا باحة بمعنى عدم الاثم فى الفعل والترک كما قدمناه.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص٣٨٧ جلد ١ باب صفة الصلاة)

دَ سورت فاتحه نه مخکښې دَ "بسم الله" ویئلو حکم.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَفاتحې نه مخکښې دَ "بسم الله" ویئل سنت دی یا مستحب دی یا واجب؟ دَشامی په صفحه ٤٥١ جلد ١ مصری نسخه کښې دواړه قولونه نقل دی. زیلعی صفحه ١٩٤ جلد ١، برجندی ص ١٠٤ بحر الرائق ص ٣٥٣ جلد ١، کبیری ص ٣٥١ جلد ١. په دې کتابونو کښې ئې وجوب صحیح اواحوط لیکلې. په "هندیه" کښې ئې سنت مؤکده لیکلې. په دې ټولو کښې مفتیٰ به قول کوم یودې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شمس الرحمن فاضل حقانیه......٢٨/محرم ١٤٠١ھ.

الجواب: دامسئله مختلف فیهاده، په سعایه کښې دَدې مسئلې تفصیل موجود دې. بهرحال محققین دَوجوب قائل دی. او جمهور علماء سنت کیدلو نه ترجیح ورکوی ﴿١﴾ پس زیات احتیاط دا دې چه دَمقتدی نه علاوه نور مونځ گذار دَهر رکعت په اول کښې "بسم الله" وائی. وهوالموفق.

﴿١﴾ قال الحصكفی رحمه الله: (سمی) غير المؤتم بلفظ البسملة لا مطلق الذكر كما فی ذبيحة ووضوء (سرافی) (لاول كل ركعة) ولو جهرية (لا) تسن (بين الفاتحة والسورة مطلقاً) ولو سرية ولا تكره اتفاقاً وما صححه الزاهدی من وجوبها ضعفه فی البحر. قال ابن عابدين رحمه الله: وكذا صرح فی الذخيرة والمجتبیٰ بانه ان سمی بين الفاتحة والسورة المقروءة سراً او جهراً كان حسنا عند ابی حنيفة ورجحه المحقق ابن الهمام وتلميذه الحلبی لشبهة الاختلاف فی كونها آية من كل سورة بحر.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٣٦٢ جلد ١ باب صفة الصلاة)

وفی منهاج السنن: (ف) التسمية فی ابتداء كل ركعة سنة عند ابی حنيفة وفی رواية واجبة يلزم السهو بتركها وفی رواية الحسن يسمی فی الركعة الاولیٰ لا غير، وروی عن محمد استحباب التسمية بين السورة والفاتحة، وعند ابی حنيفة وابی يوسف تجوز بلا كراهة ولاتسن، وصرح فی الذخيرة والمجتبیٰ بانه ان سمی بين الفاتحة والسورة كان حسنا ابی حنيفة سواء كانت تلك السورة مقروءة سراً وجهراً ورجح ابن الهمام وتلميذه الحلبی هذا القول.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ١٢٠ جلد ٢ باب فی ترك الجهر ببسم الله الرحمن الرحيم)

دَ قرآن دَبعضې آیاتونونه پس دَ مستحب کلماتوپه مونځ کښې دَ ویئلوحکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې حافظان تراویح کوی نوهلته بعضې ځایونوکښې مستحب کلمات هم په جهرسره وائی لکه دَسورة الملک په آخرکښې "الله يأتينا به وهورب العالمين، او دَفبای حديث بعده يؤمنون نه پس "آمنابالله" اودَ "ان الله وملائكته الخ، نه پس درورد شریف او بعضې حافظان دَ سوره والضحی نه والناس پورې دَهرسورت په آخره کښې الله اکبرالله اکبرلااله الا الله والله اکبرالله اکبرولله الحمد درې ځلې وائی. په دې الفاظو سره مونځ فاسدیږی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ محمدزمین بنوی کمره نمبر٧٨حقانیه....یکم مارچ١٩٧٥ء.

الجواب: دَدې کلماتوزیادت دَمونځ په دوران کښې مکروه دی. البته دا زیادت دَکلام الناس نه کیدلوپه وجه مفسدنه دی.

(كمافی المرقاة ص ٣٠٥ جلد٢) وعند ابی حنيفة لايجوز الا فی غيرها ای غير الصلوٰة﴿١﴾ قلت وبعض الروايات تدل علی جوازها فی النوافل فی غير الجماعة ﴿٢﴾. وهوالموفق

﴿١﴾ (مرقاة المفاتيح ص ٥٨٥ جلد٢ باب القراءة فی الصلاة الفصل الثانی)

﴿٢﴾ قال العلامه حصكفی: وليس بينهما ذكر مسنون وكذا ليس بعد رفعه من الركوع دعاء وكذا لا ياتی فی ركوعه وسجوده بغير التسبيح علی المذهب وماورد محمول علی النفل. قال ابن عابدين: محمول علی النفل ای تهجد او غيره خزائن وكتب فی هامشه فيه رد علی الزيلعی حيث خصه بالتهجد، ثم الحمل المذكور صرح به المشائخ فی الوارد فی الركوع والسجود وصرح به فی الحلية فی الوارد فی القومة والجلسة وقال علی انه ان ثبت فی المكتوبة فليكن فی حالة الانفراد او الجماعة والمأمون محصورون لا يتثقلون بذلك كما نص عليه الشافعية ولا ضرر فی التزامه وان لم يصرح به مشائخنا فان القواعد الشرعية لا تنبو عنه كيف والصلاة والتسبيح والتكبير والقرأة كما ثبت بالسنة. (الدرالمختار مع هامش ردالمحتار ص ٣٢٣ جلد ١ قبيل مطلب فی عقد الاصابع عند التشهد)

"الرحمن او الرحیم" کښې دَ "راء" سره دَ واو آواز ویستل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې حضرات دَ راء وئیلو په وخت کښې دَ واو آواز هم اوباسی. مثلاً اعوذ بالله من الشیطان الروجیم، بسم الله الروحمن الروحیم، الروحمن الروحیم" یعنی راء ساکن کړی او دَ راء نه پس دَ واو آواز اوباسی. آیا دې سره مونځ کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حسین احمد ګرهی کپوره.........۲۹/جون ۱۹۷۵ء

الجواب: په هر مسلمان باندې ضروری ده چه مشق اوکړی او صحیح ادائیګی کوی. البته په کومه غلطئ کښې چه عموم بلوې وی په هغې کښې دَ مونځ دَ فساد فتوی نشی ورکیدلې. ﴿۱﴾ وهو الموفق.

الحمد دَ الف لام نه بغیر "حمدلله" وئیل.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ "الحمدلله" په ځائې "حمدلله" یعنی بحذف الالف واللام. وئیلو سره مونځ فاسدیږی یا نه؟
بینوا توجروا

المستفتی: عبدالشکور بنوں.........۱۵/۸/۱۹۸۴ء.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: واما المتأخرون کابن مقاتل وابن سلام واسمعیل الزاهد وابی بکر البلخی والهندوانی وابن الفضل والحلوانی فاتفقوا علی ان الخطاء فی الاعراب لا یفسد مطلقا ولو اعتقاده کفرا لان اکثر الناس لا یمیزون بین وجوه الاعراب قال قاضی خان وما قاله المتأخرون اوسع وماقاله المتقدمون احوط وان کان الخطاء بابدال حرف بحرف فان امکن الفصل بینهما بلاکلفة کالصاد مع الطاء بان قرأ الطالحات مکان الصالحات فاتفقوا علی انه مفسد وان لم یکن الا بمشقة کالظاء مع الضاد والصاد مع السین فاکثرهم علی عدم الفساد لعموم البلویٰ.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۶ جلد ۱ مطلب مسائل زلة القاری)

الجواب: دَ الف لام په حذف سره معنی غلطه فاحشه نه ګرځی لهذا دا مونځ نه فاسدوی. کمافی الشامیه ص ۵۹۱ جلد ۱ وان ترک کلمة من اية فان لم یتغیر المعنی......لاتفسد. ﴿۱﴾ وهو الموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۶۸ جلد ۱ مطلب اذا قرأ تعالیٰ جد بدون الف لا تفسد باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

باب المدرک والمسبوق واللاحق

که مقتدی رکوع یاسجده دَامام سره اونکړل نوهغه به څه کوی؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوسړې دَ اول نه امام سره شریک دې. په مینځ کښې ورته رکوع یاسجده دَامام سره ملاؤ نه شوه، بیائې هغه وخت کښې رکوع یاسجده ځانته ادا کړه نومونځ اوشویانه؟

بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ تعویذګل نریاب هنګو......۲۸/ربیع الاول ۱۴۰۴ھ

الجواب: داسړې لاحق دې، دافوت شوې رکوع وغیره به کوی او دَامام سره به شریک شی. وهوالموفق.

که امام دَ آخری قعدې نه پس قیام اوکړی نومسبوق به څه کوی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کله امام سهوا دَ آخری قعدې نه اودریږی قیام اوکړی نومسبوق به تابعداری کوی یانه؟ دغه شان دَمسبوق مونځ په سهواً او قصداً دواړو صورتونو کښې څه حکم لری؟

بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمیدلدها ډی آئی خان.

الجواب: واضحه دې وی چه په صورت مسئوله کښې دَفسادعلت په "موضع الانفراد کښې اقتداء" ده.

﴿۱﴾ قال العلامة حلبی رحمه الله: وامام اللاحق فقد یکون سبب مافاته النوم اوسبق الحدث والاشتغال بالوضوء او زحمة بحیث لم یجد مکانا وحکمه ان یقضی ما فاته او لاثم یتابع امام. (غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص ۴۳۹ فصل فی سجود السهو)

کمافی البحرص ۹٦ جلد ۱ ﴿۱﴾. وردالمحتارص ۵٦۰ جلد ۱. ﴿۲﴾. اوداعلت عمداً اوسهواً دواړه صورتونو کښې متحقق دې اودادې هم واضحه وی چه دَفسادپه صورت کښې سلام ګرځول یوبې کاره حرکت دې. وهوالموفق.

که امام دَ قعده اولی نه قیام ته لاړشی او مقتدی تشهد نه وی پوره کړې نو څه به کوی؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مقتدی اولنئ قعده دَتشهد پورې پوره کړې نه وی او امام دَقیام دپاره اودریدلو په مقتدی باندې

﴿۱﴾ قال ابن نجیم رحمه الله: وهو سهو لان کلامهم فیما اذا قام الی قضاء ماسبق به وهو فی هذه الحالة لا یصح الاقتداء به اصلا فلا استثناء ولو ظن الإمام ان علیه سهو فسجد للسهو فتابعه المسبوق فیه ثم علم انه لیس علیه سهو ففیه روایتان والاشهران صلاة المسبوق تفسد لانه اقتدی فی موضع الانفراد قال الفقیه ابو اللیث فی زماننا لا تفسد لانه الجهل فی القراء غالب کذا فی الظهیریه ولو لم یعلم لم تفسد فی قولهم کذا فی الخانیة ولو قام الامام الی الخامسة فی صلاة الظهر فتابعه المسبوق ان قعد الامام علی رأس الرابعة تفسد صلاة المسبوق وان لم یقعد لم تفسد حتی یقید الخامسة بالسجدة فاذا قیدها بالسجدة فسدت صلاة الکل لان الامام اذا قعد علی الرابعة تمت صلاته فی حق المسبوق فلا یجوز للمسبوق متابعته ولو نسی احد المسبوقین المتساویین کمیة ما علیه فقضی ملاحظا للآخر بلا اقتداء به صح. (البحر الرائق ص ۳۷۸ جلد ۱ باب الحدث فی صلاة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله تفسد) ای صلاة المسبوق لانه اقتداء فی موضع الانفراد ولان اقتداء المسبوق بغیره مفسد کما مر (قوله والا) ای وان لم یقعد وتابعه المبسوق لا تفسد صلاته لان ما قام الیه الامام علی شرف الرفض ولعدم تمام الصلاة فان قیدها بسجدة انقلبت صلاته نفلا فان ضم الیها سادسة ینبغی للمسبوق ان یتابعه ثم یقضی ما سبق به وتکون له نافلة کالامام ولا قضاء علیه لو افسده لانه لم یشرع فیه قصدا رحمتی (قوله فالاشبه الفساد) وفی الفیض وقیل لا تفسدو به یفتی وفی البحر عن الظهیریة قال الفقیهه ابوالليث فی زماننا لا تفسد لان الجهل فی القراء غالب.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۴۳ جلد ۱ قبیل باب الاستخلاف)

خو اقتداء واجب ده نو دې به او دریږی یا تشهد به پوره کوی. ځکه چه دَ تشهد په اندازه باندې کیناستل هم واجب دی. اوس به مقتدی څه کوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی گل محمد سکندر آباد کالونی حیدر آباد.... ۱۹۷۲ء/۵/۸

الجواب: دې سړی دپاره ضروری ده چه دَ تشهد پوره کولونه پس قیام او کړی.

فی الهندیه ص ۹۴ جلد ۱ الامام اذا تشهد وقام من القعدة الاولیٰ الی الثالثه فنسی بعض من خلفه التشهد حتی قاموا جمیعاً فعلی من لم یتشهد ان یعود ویتشهد ثم یتبع امامه وان خاف ان تفوته الرکعة ، انتهی ﴿۱﴾ فافهم وتدبر وصرح به فی ردالمحتار ص ۴۳۹ جلد ۱) ﴿۲﴾. وهو الموفق

دَ سحر مونځ شروع شو نو مقتدی به دَ فجر سنت کوی شریک کیږی به یا سنت به پریږدی؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه امام دَ فجر مونځ شروع کړې دې نو مقتدی څه وخت دَ امام سره شریک شی؟ چه هغه دَ فجر سنت هم نه دی کړې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی فضل مولی گل ډهیری مردان.

الجواب: فقهائې کرام و لیکلې دی چه دَ آخرنی رکعت (یاقبل السلام علی قول ابن الهمام) دَ موندلو امید وی نو سنت به کوی او شریک به شی گنې نو سنت به پریږدی. ﴿۳﴾ . وهو الموفق.

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۹۰ جلد ۱ الفصل السادس فیما یتابع الامام وفیما لا یتابعه)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: والحاصل ان متابعة الامام فی الفرائض والواجبات من غیر تأخیر واجبة فان عارضها واجب لا ینبغی ان یفوته بل یأتی به ثم یتابع کما لو قام الامام قبل ان یتم المقتدی التشهد فانه یتمه ثم یقوم.

(ردالمختار هامش الدر المختار ص ۳۴۷ جلد ۱ مطلب مهم فی تحقیق متابعة الامام)

﴿۳﴾ قال العلامه المرغینانی: ومن انتهیٰ الی الامام فی صلاة...... (بقیه حاشیه په راروان مخ..)

چه په څلور رکعتو مونځ کښې یو رکعت اومومی نو دَ باقی مونځ پوره کولو طریقه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو مونځ گزار دې په څلور رکعتونو والا مونځ کښې دَ امام سره آخرنې رکعت لاندې کړی او درې رکعتونه ترې نه شوې وی باقی مونځ به عند الاحناف په کومه طریقه پوره کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل حق صاحب...... ۱۹۷۲ء/۲/۸.

الجواب: دا مسبوق به دَ او دریدلونه پس په دوه رکعتونو کښې ضم دسورة او کړی. او په دریم رکعت کښې به صرف فاتحه وائی. او دَ مفتی به قول په بناء باندې به دَ اولنی رکعت نه پس تشهد وائی.

فی الدر المختار ویقضی اول صلوته فی حق قراءة وآخرها فی حق تشهد فمدرک رکعة من غیر فجر یاتی برکعتین بفاتحة وسورة وتشهد بینهما وبرابعة الرباعی بفاتحة (هامش ردالمحتار ص ۵۵۸ جلد ۱) ﴿۱﴾. فقط

دَ مسبوق د پاره دَ ماتام باقی دوه رکعتونه دَ پوره کولو طریقه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مقتدی دَ ماښام په

(بقیه حاشیه) الفجر وهو لم یصل رکعتی الفجران خشی ان تفوته رکعة ویدرک الاخری یصلی رکعتی الفجر عند باب المسجد ثم یدخل لانه امکنه الجمع بین الفضیلتین وان خشی فوتهما دخل مع الامام لان ثواب الجماعة اعظم والوعید بالترک الزم بخلاف سنة الظهر. وقال العلامه ابن الهمام: ولو کان یرجوا ادراکه فی التشهد قیل هو کادراک الرکعة وقال الخوارزمی فی الکفایة وحکی عن الفقیه ابی جعفر انه قال علی قول ابی حنیفة وابی یوسف یصلی رکعتی الفجر لان ادراک التشهد عندهما کادراک الرکعة.

(هدایه مع فتح القدیر ص ۴۱۴ جلد ۱ باب ادراک الفریضة)

﴿۱﴾ (الدرالمختار ص ۴۴۱ جلد ۱ قبیل باب الاستخلاف)

مونځ کښې امام سره په دریم رکعت کښې شریک شو. اوس به دامقتدی په باقي دوه رکعتونو کښې فاتحه او سورت هم لولي یاصرف په یو رکعت کښې به وائي او دویم کښې نه؟ دغه شان دي دوه رکعتونو کښې به قعده کوي یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیربهادر قدیم کلے پیښور............ ۱۹۸۲ء/۶/۱.

الجواب: دامقتدی به دَسلام نه پس پاسی فاتحه او سورت به اووائی رکوع او سجده به اوکړی. او التحیات به اووائی، اودَهغې نه پس به دویم رکعت کښې فاتحه او سورت اووائی. اودَرکوع او سجدې نه پس به کینی التحیات به اووائی. او دریم رکعت ئې دَ امام سره ادا کړې دې. ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ مسبوق په سهوسره سلام گرځول اودَ چا په یادولو سره دَ باقی مونځ د پاره اودریدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که مسبوق سهواً سلام اوګرځوی اوبل مقتدی ده ته دَمسبوقیت یادداشت اوکړی، اومسبوق په هغې باندې دَعمل کولو دپاره اودریږی نو داسې کول څنګه دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نامعلوم............ ۱۹۸۴ء/۴/۳.

الجواب: احتیاط دا دې چه دَفتحې په وخت کښې سوچ اوکړی او په هغې عمل اوکړی. ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ لاحق د پاره قرأت ممنوع دې لیکن دَسجده سهو موجب نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دلاحق دپاره په باقی مونځ کښې قرأت کول څنګه دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی حبیب الله کلې ملک شاهنواز کوهاټ.... ۱۹۸۴ء/۵/۲۴

﴿۱﴾ قال العلامة الحلبی: لو ادرک مع الامام رکعة من المغرب فانه یقرأ فی الرکعتین الفاتحة والسورة ویقعد فی اولهما لانها ثنائیة ولو لم یقعد جاز استحسانا لاقیاسا ولم یلزمه سجود السهو. (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص۴۳۸ فصل فی سجود السهو)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: حتی لو امتثل...... (بقیه حاشیه په راروان مخ....)

الجواب: دَ لاحق دپاره قرأت ممنوع دې لیکن دَسجده سهوې موجب نه دې ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ یو مقتدی په صورت کښې که بل مقتدی راشی نو امام به مخکښې ځی که مقتدی به روستو کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوامام اومقتدی نزدې نزدې ولاړ وی. دې وخت کښې دویم مقتدی راشی او اودریږی نوامام به مخکښې ځی یامقتدی به روستو راځی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمید............ ۱۹۷۴ء/۴/۲۳

الجواب: بهتره دا ده چه مقتدی روستو راشی قال العلامة الشامی وهواولی من تقدمه لانه متبوع (ردالمحتارص ۵۳۱ جلد ۱). ﴿۱﴾. اوپه ظاهر قدمونه اوچتول اوشاته کیدل پکاردی. لخلوه عن التکلف ولم اجده صریحاً. وهوالموفق.

دَ لاسونو ترپلونه بغیر تکبیرتحریمه وئیل او امام سره رکوع ته تلل.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې راغې امام ئې

(بقیه حاشیه) امر غیره فقیل له تقدم فتقدم...... فسدت بل یمکث ساعة ثم یتقدم برائه. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۵۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۱﴾ قال ابن عابدین رحمه الله: وبیانه کما فی شرح المنیة وشرح المجمع انه لو سبق برکعة من ذوات الاربع ونام فی رکعتین یصلی اولا ما نام فیه ثم ما ادرکه مع الامام ثم ماسبق به فیصلی رکعة مما نام فیه مع الامام ویقعد متابعة له لانها ثانیة امامه ثم یصلی الاخریٰ مما نام فیه ویقعد لانها ثانیته ثم یصلی التی انتبه فیها ویقعد متابعة لامامه لانها رابعة وکل ذلک بغیر قراءة لانه مقتد ثم یصلی الرکعة التی سبق بها بقراءة الفاتحة وسورة والاصل ان اللاحق یصلی علی ترتیب صلاة الامام.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۳۰ جلد ۱ قبیل باب الاستخلاف)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۲۰ جلد ۱ باب الامامة)

په ركوع كښې اوموندلو نوپه ولاړه ئې تكبير تحريمه اووې اودلاسونوترلونه بغيرپه ركوع كښې دامام سره شريک شو ،اوس يوسړي وائى چه دده مونځ اونه شو نولهذا اعاده پرې واجب ده، ځكه چه دتكبيرتحريمې نه پس لاس په نامه نيم منټ اودريدل ضروري دی اووائى چه دامسئله په بهشتى زيور كښې ده،صحيح مسئله څه ده؟ بينوا توجروا.

المستفتي: نيازمند حبيب الله...... ۳۰/۳/۷۴ء.

الجواب: په ولاړه تكبير تحريمه وئيلونه پس متصل ركوع ته دتلونكى مونځ صحيح دي.

كمافي الدرالمختار ومنها القيام بحيث لو مد يديه لاينال ركبتيه ومفروضه وواجبه ومسنونه ومندوبه بقدر القرأة فيه فلو كبر قائماً فركع ولم يقف صح لان ما اتى به من القيام الى ان يبلغ الركوع يكفيه انتهى﴿١﴾.

يعنى دحالت استوانه واخله ترد لاسونود كونډو پورې رسيدونه مخكښې پورې قيام دي اوحضرت تهانوى رحمه الله چه دعدم صحت كوم حكم كړې دي داهغه وخت دي چه دركوع په حالت كښې تكبير تحريمه اوكړى. كماصرح به﴿٢﴾ وهوالموفق

مسبوق به د سجده سهوې والا امام سره په سجده سهوه كښې شريک وى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه په امام باندې سجده سهوه لازمه شوې وه اومسبوق دامام سره په مونځ كښې شريک شو نومسبوق به هم دامام سره سجده سهوه كوى يانه.دغه شان دمسبوق سلام ګرځولو سره

﴿١﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۳۲۸ جلد ۱ مبحث القيام باب صفة الصلاة)

﴿٢﴾ شيخ اشرف على تهانوى رحمه الله فرمائى بعضي بې خبره چه كله جمات ته راشى اوامام په ركوع كښې وى نود تيزئ په خيال سره راتلوسره ټيټ شى،اوهم په دغه حالت كښې تكبير تحريمه وائى،دهغوى مونځ نه كيږى ځكه چه تكبير تحريمه دمونځ دصحيح والى شرط دي او د تكبيرتحريمه دپاره قيام شرط دي چه كله ئې قيام اونكړو نوهغه صحيح نه شو اوچه كله هغه صحيح نه شو نومونځ څنګه صحيح كيدې شى.
(بهشتي ګوهر(بهشتى زيور) ص۸۸۵ تكبيرتحريمه كابيان)

مونځ فاسد برى يانه؟ دامام سهوبه دمسبوق شريكيدلونه پس معتبروى يااول والا كه دې كښې څه فرق وى نوبيا اوښايئ؟ بينوا توجروا.

المستفتي: حافظ تعويذګل ترناب پېښور.

الجواب: دامسبوق به دامام سره په سجده سهوه كښې شريک وى سلام به نه ګرځوى اوكه دياده سره ئې سلام اوګرځولو نومونځ به ئې فاسد شى.

كمافي الدرالمختار رابعها لو قام الى قضاء ما سبق به وعلى الامام سجدتا سهو ولو قبل اقتداءه فعليه ان يعود (هامش ردالمحتار ص۵۵۸ جلد۱)﴿١﴾ وفي الهنديه ص ۱۳۶ جلد ۱ سهو الامام يوجب عليه وعلىٰ من خلفه السجود كذا في المحيط ولا يشترط ان يكون مقتديا به وقت السهو حتى لو ادرک الامام بعد ما سها يلزمه ان يسجد مع الامام تبعاً له ﴿٢﴾. وهوالموفق

مسبوق به په خپلو اولنو دوه ركعتونو كښې سورت هم وائى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه يومونځ ګزارى دامام سره (د ماسپخين دمونځ) آخرى دوه ركعتونه اداكړل اوس به دامونځ ګزار په خپلو اولنودوه ركعتونوكښې سورت وائى كه نه؟ بينوا توجروا.

المستفتي: فضل رازق مانكى صوابى........ ۱۷/۴/۱۹۲۹ء.

الجواب: عندالاحناف به داسې يعنى مسبوق دواړه ركعتونوكښې ضم دسورت كوى. ځكه چه مسبوق دمونځ اول ركعتونه اداكوى.

فى الدرالمختار : ويقضى اول صلاته فى حق قراءة و آخرها فى حق تشهد، قال العلامة الشامي: هذا قول محمد وظاهر كلامهم اعتماد قول محمد وزفر

﴿١﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۴۴۲ جلد ۱ قبيل باب الاستخلاف)

﴿٢﴾ (فتاوئ عالمگيريه ص ۱۲۸ جلد ۱ فصل سهو الامام يوجب عليه وعلى من خلفه السجود)

مختصراً (ص ۵۵۸ جلد ۱) ﴿۱﴾. وفی الهندیه ص ۹٦ جلد ۱ ولو ادرک رکعتین قضیٰ رکعتین بقراءة ولو ترک فی احداهما فسدت ﴿۲﴾. وهو الموفق

دَ مدرک نه دَمونځ دَرکن پاتې کېدلوپه صورت کښې دَمونځ حکم.

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه په رمضان کښي مقتدي په وترو کښي دَامام سره شريک وو مقتدي دعائي قنوت پوره کولو چه امام دَرکوع نه قومې ته لاړلو. نو اوس به داسړي خپل مونځ څنګه ادا کوي؟ بينوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........ ۱۹۸۲ء/۲۵/۵/

الجواب: مقتدی دي فوراً رکوع او قومه اوکړي او په سجده کښې دي دَامام سره شريک شي. اګر که متابعت مقارنه یامتابعت متعاقبه تري نه اونه شو، ليکن دَمتابعت بالتاخير په بنيادبه دده مونځ صحيح وي. لکه څنګه چه دَلاحق دَمونځ دي. که رکوع او قومه پريږدي او سمدستي دَامام متابعت اوکړي نو دَامام دَ اوزګاريدو نه پس به يو رکعت مستقل اوکړي مونځ به صحيح شي. او که بالکل رکعت ئي ادا نکړو نو مونځ به واپس راګرځوي.

فی ردالمحتار ص ۴۷۱ جلد ۱ نعم تکون المتابعة فرضا بمعنی ان یأتی بالفرض مع امامه او بعده کما لو رکع امامه فرکع معه مقارناً او معاقبا وشارکه فیه اوبعد مافرغ منه فلو لم یرکع اصلا او رکع ورفع قبل ان یرکع مع امامه ولم یعد معه او بعده لبطلت صلاته الخ ﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۴۴۱ جلد ۱ مطلب فی احکام المسبوق والمدرک واللاحق باب الامامة)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۹۱ جلد ۱ الفصل السابع فی المسبوق واللاحق)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۴۸ جلد ۱ مطلب المراد فی المجتهد فیه)

په مسبوق باندې دَ امام سره دویم رکعت کښې تشهد وئیل واجب دی

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه يو سړي په څلورركعته مونځ کښي دَامام سره په دويم رکعت شامل شو اوس چه کله امام په دويم رکعت باندي کيناستلو نو مسبوق باندي هم داتشهدوئيل واجب دی يانه؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم..... ۱۹۸۰ء.

الجواب: په مسبوق باندي داتشهدوئيل واجب دی.

فی ردالمحتار ص ۵۵۱ جلد ۱ کمن ادرک الامام فی القعدة الاولیٰ فقعد معه فقام الامام قبل شروع المسبوق فی التشهد فانه یتشهد تبعاً لتشهد امامه ﴿۱﴾. وهو الموفق

دَ امام سره په آخری قعده کښې مسبوق د پاره دَ درود شریف او دعا وئیلو حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائي چه مسبوق (چانه چه يو يا دوه رکعتونه شوي وي) دَامام سره شامل شي نو دَامام سره به درود شريف او دعاګاني هم وائي يانه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: سعد الله جان هنګو........ ۱۹۸۳ء/۲۲/۹/

الجواب: دامسبوق دَامام په آخری قعده کښې دَوسط صلاة په حکم کښې دي. دادرود شريف او دعابه نه وائي او که تشهدئي زرختم کړونو بيا دي وائي.

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله وائ، وفی الهندیه ص ۹۱ جلد ۱ ومنها ان المسبوق ببعض الرکعات یتابع الامام فی التشهد الاخیر واذا اتم التشهد لا یشتغل بما بعده من الدعوات ثم ما ذا یفعل تکلموا فیه وعن ابن شجاع

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۵۱ جلد ۱ باب سجود السهو)

انه يكرر التشهد اى قوله اشهد ان لا اله الا الله وهو المختار ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ مسبوق مقتدى د پاره دَ ثناء او تعوذ وئيلو حكم.

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه يو سړې دَامام سره په دويم يا دريم ركعت كښې شامل شو. نو دَهغه د پاره دَثناء او دَتعوذ څه حكم دې. وائى به كه نه؟ بينوا توجروا.

المستفتى: اميرالله چترال.

الجواب: كه مسبوق امام په ركعت كښې اومومى كوم كښې چه قرأت كيږى نو دامسبوق مقتدى به ثنا نه وائى بلكه قرأت به اورى. اوچه كله دَقضاشوى ركعت د پاره اودريږى نو ثنا به وائى اودَامام ابويوسف په نزد بانديې دَامام سره ملاويدلو وخت كښې تعوذ وئيل مستحب دى. اوروستو يعنى دَامام دَفراعت نه پس به دَقرأت نه مخكښې تعوذ وائى.

وفى الخلاصة المسبوق اذا ادرك الامام فى القراءة التى يجهر فيها لا يأتى بالثناء فاذا قام الى قضاء ما سبق يأتى بالثناء ويتعوذ للقراءة وعند ابى يوسف يتعوذ عند الدخول وعند القراءة وهذا استحباب وفى صلاة المخافة يأتى بالثناء اذا ادركه قائماً، انتهىٰ ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۹۱ جلد ۱ الفصل السابع فى المسبوق واللاحق)

﴿۲﴾ (خلاصة الفتاوىٰ ص ۱۶۵ جلد ۱ مسائل المسبوق)

باب مكروهات الصلوة

دَ مونځ ختميدلو وخت كښې دَمقتدى دَ امام نه په سلام كښې مخكښې كيدل

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه امدادالفتاوى كښې ئې ليكلې دى چه كه مقتدى دَمونځ ختميدلو وخت كښې دَامام نه مخكښې سلام ختم كړو، نو مكروه دى. (الف): دامكروه تحريمى دى يا تنزيهى؟

(ب): دويم سلام څه حكم دې؟ تحريمى دې يا تنزيهى؟ بينوا توجروا.

المستفتى: اكرام الحق راولپنډى.........۱۹۶۹ء/۳/۱۷

الجواب: دَمناسب تلاش نه پس هم تصريح ملاؤنه شوه. ليكن دَقواعدو نه معلوميږى چه داكراهت په دواړو سلامونو كښې تحريمى دې. ځكه چه دَصحيح حديث نه مخالفت دې چه په هغې كښې په تقدم باندې وعيد راغلې دې. ﴿ ۱ ﴾. او وعيد په تحريماتو كښې راځى.

دغه شان علامه شامى وغيره ليكلې دى چه كله كراهت بغير دَڅه قيدنه ذكرشى هغه به په تحريمى باندې محمول وى. ﴿ ۲ ﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ عن انس قال صلى بنا رسول الله ﷺ ذات يوم فلما قضى صلوته اقبل علينا بوجهه فقال ايها الناس انى امامكم فلا تسبقونى بالركوع ولا بالسجود ولا بالقيام ولا بالانصراف فانى اراكم امامى ومن خلفى رواه مسلم وعن ابى هريرة قال قال رسول الله ﷺ لا تبادروا الامام اذا كبر فكبروا واذا قال ولا الضآلين فقولوا آمين واذا ركع فاركعوا واذا قال سمع الله لمن حمده فقولوا اللهم ربنا لك الحمد متفق عليه الا ان البخارى لم يذكر واذا قال ولا الضالين.

وعن ابى هريرة قال قال رسول الله ﷺ اما يخشى الذى يرفع رأسه قبل الامام ان يحول الله رأسه رأس حمار مفتق عليه.

(مشكواة المصابيح ص ۱۰۱ جلد ۱ باب ما على المأموم من المتابعة وحكم المسبوق)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين وفى البحر من مكروهات الصلاة......(بقيه حاشيه په راروان مخ...)

دَ سجدې او تشهد نه د اوچتیدلو وخت کښې په زمکه لاسونه لګول مکروه تنزیهی دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې دَ سجدې یاتشهدنه د اوچتیدلو وخت کښې بغیردَعذرنه په زمکه باندې لاس لګول اوپاسیدل مکروه دی داکراهت تحریمی دې یا تنزیهی؟ بینوا توجروا

المستفتی:اکرام الحق نشترآباد.........۱۹۷۰ء/۴/۲۷.

الجواب: په زمکه باندې بغیر د عذرنه لاس کیښودل اوپاسیدل مکروه تنزیهی دی.فی الدرالمختارولوفعل لاباس وفی ردالمحتار ص ۴۷۳ جلد۱فیکره فعله تنزیهاً لمن لیس به عذر.《۱》.فقط.

دَ فرضو او سنتو په مینځ کښې دَ وظیفې وغیره ورد کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَفرضو اوسنتوپه مینځ کښې دَ اللهم انت السلام دَاندازې نه زیاته وقفه کول مثلاً دَ وظیفې ورد کول څه حکم لری؟ بینوا توجروا.

المستفتی:عبدالحلیم شاه متعلم دارالعلوم حقانیه...یکم ربیع الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: بهترنه دی لیکن بعضې علماؤ دَجواز حکم ورکړې دې. کمافی الطحطاوی وغیرهم.《۱》.وهوالموفق.

(بقیه حاشیه) المکروه فی هذا الباب نوعان احدهما ما کره تحریما وهو المحمل عند اطلاقهم الکراهة وقال ابن عابدین فی الحظر والاباحة ای کراهة تحریم وهی المرادة عند الاطلاق کما فی الشرع. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۹۷ جلد ۱ مطلب فی تعریف المکروه ص۲۳۷ جلد۵ کتاب الحظر والاباحة)

《۱》(ردالمحتار علی هامش الدرالمختار ص ۳۷۴ جلد ۱ مطلب فی اطالة الرکوع للجائی باب صفة الصلاة)

《۲》قال الشرنبلالی: لا بأس بقراءة الاوراد بین الفریضة والسنة فالاولیٰ تأخیر الاوراد عن السنة فهذا ینفی الکراهة، وقال الطحطاوی: وفی روایة عائشة رضی الله عنها قالت کان رسول الله ﷺ لا یقعد الا مقدار ...... انه لیس المراد انه کان......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه..)

په مونځ کښې دَ جبې آو بلوزر لستونړو مسئله

سوال: مایقول العلماء الفهام فی هذه المسئله؟ ای ماحکم الفرو اذا لم یخرج الیدان الاکمام واذالم یدخلا؟ بینوا توجروا.

المستفتی:نامعلوم......

الجواب: چه کله په لستونړوکښې لاسونه داخل نه وی نوپه پوستین کښې دَمونځ حکم کراهت دې.اوکه لاسونه په لستونړوکښې داخل وی نوکراهت نشته.الااذالم یزر ازراره (چه کله ئې بټنې(تنړئ) نه وی لګولې).

یدل علیه ما فی الشرح الکبیر ص۳۰۵ وعن الفقیه ابی جعفر الهندوانی انه کان یقول اذا صلی مع القباء وهو غیر مشدود الوسط فهو مسیئ ، یعنی ولو ادخل کمیه فی یدیه و ینبغی ان یقتدی بما اذا لم یزر ازراره لانه یشبه السدل اما اذا زرالازرار فقد التحق من الثیاب فی اللبس فلا سدل فیه فلا یکره انتهیٰ. قلت لا فرق بین الفرو والقباء فی الحکم لاشتراکهما فی العلة ، وفیه ایضاً فی تلک الصفحة فی تعلیل کراهة ارسال الکمین ولان فیه تشبیها باهل التکبر اذ لا تکاد تسمح نفوس المتکبرین بترکه وادخال الید فی الکم لا فی الصلوٰة ولا خارجها علیٰ ما جرت من عادتهم ، انتهی. قلت فیه دلالة علی کراهة الصلوٰة عند اخراج الیدین لانه وضع المتکبرین، فافهم《۱》. وهوالموفق

(بقیه حاشیه) یقول ذلک بعینه بل کان یقعد زمانا یسع ذلک المقدار ونحوه من القول تقریباً فلا ینا فی ما فی الصحیحین عن المغیرة انه ﷺ کان یقول دبر کل صلاة مکتوبة لا اله الا الله ...... وهذا لا ینافی ما فی مسلم عن عبد الله ابن الزبیر کان رسول الله ﷺ اذا فرغ من صلاته قال بصوته الاعلی لا اله الا الله ...... لان المقدار المذکور من حیث التقریب دون التحدید قد یسع کل واحد من هذه الاذکار لعدم التفاوت الکثیر بینها الخ.

(حاشیة الطحطاوی مع مراقی الفلاح ص ۳۱۱ فصل فی صفة الاذکار)

《۱》غنیة المستملی ص ۳۳۶، ۳۳۷ فصل فی بیان ما الذی یکره فعله فی الصلوٰة)

....

دَ عربو په ډریس (رومال) کښې دَمونځ حکم.

سوال: عربیان چه کوم ډریس (Dress) اغوندی یعنی رومال په سرباندې کیږدی او په یو ګول شان رسئ باندې ئې تړی. هغه رومال دَسرنه په اوګوباندې راشی اوسینې باندې زوړندوی. چه هغې ته سدل وائی. په دې زوړند شوی رومال (عرب ډریس) کښې دَمونځ کولو څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفی: محمد نثاربرطانیه......یکم فروری ۱۹۷۵ء.

الجواب: په دې کښې هیڅ کراهت نشته. (۱) .وهوالموفق.

په تیلې ګل شوې ټوپئ کښې مونځ کول.

سوال: علمائې دین دې باره کښې څه فرمائی چه مروجه دَتیلې ټوپئ چه دګلدوزئ نه جوړه شوې وی په دې کښې مونځ کول او ددې استعمال څنګه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ګل حکیم محب بانډه مردان......۱۹۷۵ء/۹/۲

الجواب: که دا تیله دَسرو سپینو زرو نه وی نو دې کښې حرج نشته. (۲)

وهوالموفق

---

(۱) قال الحصکفی وکره...... سدل تحریماً للنهی ثوبه ای ارساله بلا لبس معتاد، قال ابن عابدین: قال فی شرح المنیة السدل هو الارسال من غیر لبس ضرورة ان ارسال ذیل القمیص ونحوه لا یسمی سدلاً ودخل فی قوله ونحوه عذبة العمامة.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۴۷۲ جلد ۱ مطلب مکروهات الصلاة)

(۲) قال ابن عابدین: (قوله وکذا تکره القلنسوة) ذکر ملا مسکین عند قول المصنف فی مسائل شتیٰ اخر الکتاب ولابأس بلبس القلانس لفظ الجمع یشمل قلنسوة الحریر والذهب والفضة والکرباس والسواد والحمرة...... وفی الفتاویٰ الهندیه یکره ان یلبس الذکور قلنسوة من الحریر او الذهب او الفضة او الکرباس الذی خیط علیه ابریسم کثیراً او شئ من الذهب اوالفضة اکثر من قدر اربع اصابع.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۴۹ جلد ۵ فصل فی اللبس کتاب الحظر والاباحة)

دَ سحر سنتُ قرأت اوریدلو صورت کښې په دویم صف کښې کول او دَ"فاستمعواله وانصتوا"ایت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) دَ سحر په مونځ کښې دَامام دَقرات اوریدلو باوجود په دویم صف کښې سنت اداکول څنګه دی. (۲) ددې آیت قرأت"واذاقرئ القرآن فاستمعواله وانصتوا الایة، حکم د فرضیت دې یا داستحباب؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم......۱۸/اګست۱۹۸۳ء.

الجواب: (۱) جائز دی بهتر نه دی. (۱)

(۲) مشهور فرضیت دې او صاحبِ بحر داستحباب قول هم ذکرکړې دې

وهوالموفق

جماتونو کښې کیښودلو شوو ټوپو سره مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جماتونو کښې چه کومې ټوپئ کیښودل رواج دې آیا دې سره مونځ کول صحیح دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمدنبی چهوټا لاهورصوابی......۱۹۹۰ء/۱۲/۱۵

---

(۱) قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: والحاصل ان السنة فی سنة الفجر ان یأتی بها فی بیته والافان کان عند باب المسجد مکان صلاها فیه والا صلاها فی الشتوی او الصیفی ان کان للمسجد موضعان والافخلف الصفوف عند ساریة لکن فیما اذاکان للمسجد موضعان والامام فی احدهما ذکر فی المحیط انه قیل لایکره لعدم مخالفة القوم وقیل یکره لانهما کمکان واحد قال فاذا اختلف المشائخ فیه فالافضل ان لا یفعل قال فی النهر وفیه افادة انها تنزیهیة، لکن فی الحلیة قلت وعدم الکراهة اوجه للاثار التی ذکرناها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۳۰ جلد ۱ مطلب هل الاساءة دون الکراهة او افحش [illegible] ادراک الفریضة)

الجواب: ددې ټوپو پسرول ضروری دی ځکه چه دابې باکه خلق به په سرتورسر مونځ کول شروع کړی. چه هغه ددې نه بدترین کار دې. ﴿۱﴾ .وهوالموفق.

په کمرئ کښې دانسان یا د حیوان د وړوکی تصویرپه وجه د مونځ حکم

سوال: علماء کرام د دین شرع متین څه فرمائی په دې مسئله باره کښې چه په یو کمرئ کښې دانسان یا حیوان وړوکې فوټو اوتصویر وی، نودې سره د مونځ څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: متعلم دارالعلوم حقانیه..... ۱۵ ا جمادی الثانی ۱۴۰۲ھ

الجواب: که دا فوټو وړوکې وی چه دسجدې په ځائې کښې ... خودلو په صورت کښې نه ښکاری نودې سره مونځ مکروه نه دې

یدل علیه ما فی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۶۰۲ جلد ۱ او کانت صغیرة لا تتبین تفاصیل اعضائها للناظر قائماً وهی علی الارض ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ په سر تور سر مونځ کول مکروه دی. وصلاته حاسرا ای کاشفا راسه للتکاسل(درمختار) او کار والا جامو کښې مونځ کولو ته ئې هم مکروه تنزیهی لیکلې دی. بمایلبسه فی بیته ولایذهب الی الاکابر والظاهر ان الکراهة تنزیهیة، ردالمحتار. اوس سرتورسر مونځ کول یو مرض جوړ شوې دې او عوام سر پټول څه اهم کار نه ګڼړی او سر پټول بوج جوړ شوې دې. چه په مونځ کښې د سستئ د قبیلې نه دی. اوپه بعضې صورتونو کښې مثلاً د. سپک ګڼړلو په صورت مفضی الی الکفر دی. فی ردالمحتار: قوله للتکاسل ای لاجل الکسل بان استثقل تغطیته ولم یرها امراً مهمافی الصلاة فترکها لذلک وهذا معنی قولهم تهاونابالصلاة ولیس معناه الاستخفاف بها والاحتقار لانه کفر(ص۴۸۴جلد۱) لهذا دې صورتونو کښې سرتوره باندې مونځ کول چه وجه ئې ښکاره ده ناراستی ده. دابه مکروه وی اودمونځ دعزت په وجه په جماتونو کښې پرتو ټوپو سره به مونځ کوی. اګرچه داهم مکروه دی لیکن دسرتورسرپه نسبت سره لږه اسانه معامله ده. دغه شان که دیوکس سره دکار والا جامونه علاوه نورې جامې نه وی نودهغه دپاره په دغه کار والا(ثیاب بذله) جامو کښې مونځ کول ضروری دی. دغه شان چه بله ټوپئ نه وی نوپه بذله ټوپئ کښې به مونځ کول وی. (ازمرتب)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۶۷۹ جلد ۱ باب ما یفسد الصلاة ومایکره فیها)

په ملټری کور کښې تصویروالا بیج سره مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په ملټری کښې دَ مجاهد کور "دځوانانو په اوګوباندې یوبیج لګیدلې وی چه ستاسوپه خدمت کښې حاضر دې. دې سره مونځ کول صحیح دی یانه؟ که په ناپوهئ سره موپه دې بیج سره مونځونه کړی وی نودهغې اعاده لازم ده یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالقدیرراولپنډی...... ۱۰/۴/۱۹۷۳ء

الجواب: داتصویرلوئې دې لهذا دې سره مونځ کول مکروه تحریمی دی او واجب الاعاده دی.

فی فتح القدیر ولو لبس ثوبا فیه تصاویر ویکره لانه یشبه حامل الصنم والصلوٰة جائزه فی جمیع ذلک لاستجماع شرائطها وتعاد علی وجه غیر مکروه وهو الحکم فی کل صلوٰة ادیت مع الکراهة انتهی ﴿۱﴾. وهکذا فی جمیع کتب الفتاوٰی. وهوالموفق

امام لره دَ ضرورت نه زیات جهر کول

سوال: چه میفرماید علماء دین درې مسئله که یک امام قرأت جهراً فوق الحاجت درامامت میخواهد، هنګارمیشوید ونمازمکروه شودیانه؟ وبشرط کراهت اعاده واجب ست یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم......... ۲۳/۱۱/۷۹ء

الجواب: نمازامامیکه جهرفوق ازحاجت مې کند، واجب الاعاده نیست، زیرانچه مکروه تحریمی نیست.

لمافی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۴۴۲ جلد ۱ قالوا الاساءة ادون من الکراهةوفی ردالمحتار ص ۵۵۱ جلد ۱ الاساءة دون الکراهة واما فی شرح المنارفقال العلامة الشامی فی ردالمحتار ص ۴۴۲ جلد ۱ والمراد بها ما فی شرح

﴿۱﴾ (فتح القدیر ص ۳۶۳، ۳۶۴ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة وما یکره فیها فصل ویکره للمصلی)

المـنـار التنـزيهية فهى دون المكروه تحريماً وفوق المكروه تنزيها انتهى ﴿١﴾، قلت والاعادة انما تجب فى المكروه تحريما ولا تخلوا الصلوة المعتاده عن المكروه تنزيهاً وقلت ايضا لعل المراد ابن انجيم الاساءة ما يلزم ترك السنة المؤكدة. وهوالموفق

په نوټ باندې دَ جناح دَتصویر سره مونځ کول.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په پاکستانی نوټونو باندې دَ جناح تصویر وی چه کله دانوټ وغیره په جیب کښې وی نودې سره مونځ کول جائز دی یانه؟ اوکه دَتصویرسره لاس خپې هم وی اوپه جیب کښې وی نو دَهغې څه حکم دې؟ مونځ کیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم............ ١٢/٢/١٩٧٣ء.

الجواب: که تصویرپه لفافه وغیره کښې پټ وی نومونځ مکروه نه دې کنې نوبیامکروه دې. ﴿١﴾.

فى الدرالمختار ومفاده كراهة المستبين لا المستتر بكيس او صرة او ثوب آخر (هامش ردالمحتار ص ٦٠٦،٦٠٧ جلد ١) ﴿٢﴾. وهوالموفق

دَ نسوارو او سګرټو دَ بدبویئ په حالت کښې مونځ کول تلاوت کول او جمات ته تلل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یوسړې نسوار واچوی یاسګریټ اوڅکی بیادَمونځ دپاره په جمات کښې شریک شی نودَدې خلقو جمات ته راتلل څه حکم لری؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نوراحمد بلوچستان..... ٢٣/ربیع الثانی ١٤٠٢ھ.

الجواب: دَتمباکو بدبوئی دَ پیاز او اوږکې پشان تکلیف ورکونکې ده.لهذا دَدې حدیث په بناء "فان الملئكة تتاذى مما يتاذى منه الانس (رواه البخارى

﴿١﴾ (ردالمحتارمع هامش الدرالمحتار ص ٣٥٠ جلد ١ مطلب سنن صلاة باب صفة الصلاة)
﴿٢﴾ الدرمختار على هامش ردالمحتار ص ٤٧٩ جلد ١ باب ما يفسد الصلاة ومايكره فيها)

ومسلم عن جابر رضى الله عنه ﴿١﴾. داسې کس ته په دې حالت کښې مونځ کول، جمات ته تلل او قران شریف لوستل جائز نه دی، وصرح بـه فى شـرح التنوير وكذاكل موذٍ (هامش ردالمحتار ص ٦١٩ جلد ١) ﴿٢﴾. وهوالموفق.

دَ جمات په ټوپو کښې مونځ کول

سوال: په جمات کښې چه کومې ټوپئ وی دغه پسرکول اومونځ کول جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: یوسف شاه رسالپور کینټ...... ٢٧/رمضان ١٤١٠ھ.

الجواب: دَهر مسلمان دپاره مناسب دی چه دَقمیص پرتوګ پشان ټوپئ هم په سرکوی. ﴿٣﴾ اوچه ټوپئ ورسره نه وی نوسرتور سر دې مونځ نه کوی. ﴿٤﴾ بلکه هم داجمات والا ټوپئ دې په سر کیږدی اګرکه خیرنې پیرنې وی. ﴿٥﴾. وهوالموفق

﴿١﴾ (مشكواة المصابيح ص ٦٨ جلد ١ باب المساجد الفصل الاول)
﴿٢﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ٤٨٩ جلد ٢ باب ما يفسد الصلاه وما يكره فيها)
﴿٣﴾ وفى الهنديه والمستحب ان يصلى الرجل فى ثلاثة اثواب قميص وازار وعمامة اما لو صلى فى ثوب واحد متوشحا به تجوز صلوته من غير كراهة. (فتاوىٰ عالمگیریه ص ٥٩ جلد ١ الباب الثالث فى شروط الصلاة)
﴿٤﴾ قال العلامه حصكفى رحمه الله: وصلاته حاسراً اى كاشفا رأسه للتكاسل ولابأس به للتذليل واما للاهانة بها فكفر قال ابن عابدين واصل الكسل ترك العمل لعدم الارادة فلو لعدم القدرة فهو لعجز (قوله ولابأس به للتذليل) قال فى شرح المنية فيه اشارة الى ان الاولىٰ ان لا يفعله وان يتذلل ويخشع بقلبه فانهما من افعال القلب.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ٤٧٤ جلد ١ مطلب فى الخشوع باب مكروهات الصلاة)
﴿٥﴾ قال ابن عابدين: فى البحر وفسرها فى شرح الوقايه بما يلبسه فى بيته ولا يذهب به الى الاكابر والظاهر ان الكراهة تنزيهية. ايضاً
ددې عبارت نه په ثیاب بذله کښې دَمونځ مکروه تنزیهی کیدل ثابت دی لیکن سرتور سرمونځ کول هم مکروه دی. اوکه عوام ددې ټوپونه منع کړیشی اودَصحیح ټوپوحکم ورته هم اونه کړیشی نوعوام به په سرتورسر مونځ کولو.. (باقی حاشیه په راروانه صفحه)

قبرونو ته نږدې مونځ کول مکروه دي.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی؛ چه دَقبرستان په زمکه کښې مونځ ادا کول څنګه دي؟ او دَقبرونو نه څومره فاصله باندې مونځ ادا کول جائز دي؟ بینوا توجروا.

المستفتی: میراحمد مولیان کوهاله راولپنډی ۱۹۷۰ء/۴/۴

الجواب: چه کله مخامخ یا ښي او ګس طرف ته قبرونه وی نومونځ مکروه دې. او چه کله لرې وی نو هیڅ حرج نشته. اودلرې والی انداز فقهائې کرامو په ګزونو او مسافت سره نه دی متعین کړې، البته دَنظائرونه معلومیږی چه کم از کم دومره لرې وی چه دَسجدې په ځائې باندې نظر کولو وخت کښې په نظر نه راځی ﴿۱﴾. وهوالموفق.

فوجی بوټانو سره مونځ کول.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه آیا مجاهد فوجی دَ بوټانو سره مونځ ادا کولې شی یا نه؟ او جواز دَمجبورئ په حالت کښې دې یا په هرحالت کښې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد ازرم پوسټ بکس نمبر ۲۲۰ سعودی عرب......۱۴۰۰/۷/۷ھ

(بقیه حاشیه) باندې تکره شی. دغه شان چه بله توپئ نه وی نو بیا به په دې بذله توپو کښې مونځ جائز وی. ځکه چه کله چاسره جامې نه وی نو په ثیاب بذله کښې به ادا کول ضروری وی. "قال الحصکفی: وصلاته فی ثیاب بذلة یلبسهافی بیته ومهنة ای خدمة ان له غیرها والا لا (ص ۴۷۴ جلد ۱). دَدې نه معلومه شوه چه کله دَ ثیاب بذله نه علاوه نورې جامې نه وی نو هم ددې اغوستل لازمی دی. وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال الطحطاوی: (تحت قوله تکره الصلاة فی المقبرة) قال حسن بن عمار بن علی الشرنبلالی وتکره الصلاة فی المقبرة الا ان یکون فیها موضع اعد للصلاة لا نجاسة فیه ولا قذر فیه، قال الحلبی لان الکراهة معللة بالتشبه وهو منتف حینئذ وفی القهستانی عن جنائز المضمرات لا تکره الصلاة الی جهة القبر الا اذا کان بین یدیه بحیث لو صلی صلاة الخاشعین وقع بصره علیه. (الطحطاوی حاشیه مراقی الفلاح ص ۱۹۶ فصل فی مکروهات الصلاة)

الجواب: په دې کښې اختلاف دې دَقواعدو په رڼا کښې جواز راجح دې ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ سحر او مازیګر مونځونو نه پس تلاوتِ قرآن افضل نه دې خومکروه هم نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو صاحب وئیلې دی چه دَ سحر او مازیګر مونځونو نه پس تلاوت قرانی منع دې. اوخاص طور سره سورت یسین وغیره لوستل آیا دا صحیح ده؟ اوچرته حدیث وغیره نه ثابت دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مثل زاده ترلاندی صوابی........۱۹۶۹ء/۵/۱۲

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: وملخص هذه الروایات ان النعال الغیر الطاهرة تخلع او تمسح علی الارض، واما النعال الطاهرة من البدء او بالدلک فالصلوٰة فیها من الرخص دون المستحبات عند ابن دقیق العید. وتعقبه البدر العینی بحدیث شداد بن اوس عن ابیه ثم قال ویکون مستحبا من جهة قصد المخالفة لا سنة لان الصلوٰة فی النعال لیست مقصودة بالذات وذکر الحلبی فی شرح المنیة الکبیر استحبابها مخالفة للیهود کالبدر العینی. قال مشائخنا الیوم لا یصلی بالنعال فی المسجد لان دخول المساجد متنعلا من سوء الادب فی العرف الحادث ولان تلویث المسجد بها واقع لا محالة ولان علة التنعل قد انتهت لان الیهود والنصاریٰ فی زماننا یصلون فی النعال لا یخلعونها (ف) اعلم ان النعال اذا لم تکن مانعة من توجیه رءوس الاصابع الی القبلة فجاز الصلوٰة فیها والا فلا کما یشیر الیه کلام القاری فی المرقاة، فالصلوٰة فی المداس الرائج الیوم لا یجوز اذا کان مقدمه مرتفعاً واسعا بحیث لا یمتلأ باصابع القدم فافهم.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۷۸ جلد ۲ باب ماجاء فی الصلوٰة فی النعال)

وقال العلامه ابن عابدین: (قوله وصلاته فیهما افضل) ای فی النعل والخف الطاهرین افضل مخالفة للیهود تاتر خانیه وفی الحدیث صلوا فی نعالکم ولا تشبهوا بالیهود رواه الطبرانی...... واخذ منه جمع من الحنابلة انه سنة ولو کان یمشی بها فی الشوارع لان النبی ﷺ وصحبه کانوا یمشون بها فی طرق المدینة ثم یصلون بها قت لکن اذا خشی تلویث فرش المسجد بها ینبغی عدمه وان کانت طاهرة .. .. (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: بعضي فقهاؤ ليکلي دی چه دې وختونو کښې قران مجيد لوستل بهتر نه دی ليکن مکروه هم نه دی. ﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۴۷ جلد ۵). وهوالموفق.

دَ ګلونو او بوټو شوی رنګدار څادريا جاموکښې مونځ کول.

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَمسلم شريف دَحديث مطابق په ګلونو او بوټو کړې شوی څادر يا جاموکښې مونځ کول مکروه دی. ددې کراهت نه تنزيهی مراد دې او که تحريمی؟ بينوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق راولپنډی...... ۲/القعده ۱۳۸۹ هـ.

الجواب: فقهائې کرامو په دې باندې تصريح نه ده کړې ليکن دې ته نزدې او مناسب (يعنی دَمحراب وغيره منقش کولو) باندې ئې تصريح کړيده. اودَ هغې متعلق ئې دکراهت تنزيهی حکم ورکړې دې. (شامی ص ۶۱۲ جلد ۱) فقط

(بقيه حاشيه) واما المسجد النبوی فقد كان مفروشا بالحصافی زمنه ﷺ بخلافه فی زماننا ولعل ذلک محمل ما فی عمدة المفتی من ان دخول المسجد متنعلا من سوء الادب تأمل.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۸۶ جلد ۱ مطلب فی احکام المسجد)

﴿۱﴾ قال فی الدر المختار: ذکر الله من طلوع الفجر الی طلوع الشمس اولیٰ من قراءة القرآن وتستحب القراءة عند الطلوع اوالمغرب. قال ابن عابدين الشامی (قوله وتستحب الخ) كذاذكر فی المجتبیٰ المسئلة الاولیٰ ثم ذکر هذه رامز البعض المشائخ فالظاهر انهما قولان فان الاولیٰ تفيد استحباب الذکر دون القراءة وهو الذی تقدم فی کتاب الصلاة واقتصر عليه فی القنية حيث قال الصلاة علی النبی ﷺ والدعاء والتسبيح افضل من قراءة القرآن فی الاوقات التی نهی عن الصلاة فيها.

(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۳۰۰ جلد ۵ فصل فی البيع کتاب الحظر والاباحة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله لانه يلهی المصلی) ای فيخل بخشوعه من نظر الی موضع سجوده ونحوه وقد صرح فی البدائع فی...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ ستيلو چين والا ګهړئ سره مونځ کول

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ يو پيش امام دې دَهغه دګهړئ چين دَستيلو جوړ کړې شوی دې. يو سړی اووئيل چه ما دَيو لوئې عالم نه اوريدلې دی چه دَستيلو دَچين والا ګهړئ سره مونځ مکروه دې تاسو صاحبان مهربانی اوکړئ وضاحت اوکړئ. چه داولې مکروه دی؟ ددې دَڅه سره مشابهت دې؟ اوچه مکروه تنزيهی دی يا تحريمی؟ بينوا توجروا.

المستفتی: خليل الرحمن بنوی......... ۱۹۷۳ء/۲/۱۹.

الجواب: واضحه دې وی چه دَاوسپنې ګوتمه اچول مکروه دی. حديث ورد بذلک ﴿۱﴾. ليکن دَاوسپنې زنځيرچه بذاتِ خود زيور اوکالی نه دی دَهغې اچول مکروه نه دی. دَادَ بتېن او ميخ سره مشابه دی. ﴿۲﴾. فقط.

تصوير. دَ تيلې ټوپئ او دَ ټيټرون په جامو کښې دَ مونځ حکم.

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه: (۱) دَفوټو (تصوير)

(بقيه حاشيه) مستحبات الصلاة انه ينبغی الخشوع فيها ويکون منتهی بصره الی موضع سجوده. وکذا صرح فی الاشباه ان الخشوع فی الصلاة مستحب والظاهر من هذا ان الکراهة هنا تنزيهية فافهم.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۸۷ جلد ۱ مطلب فی احکام المسجد)

﴿۱﴾ وعن بريدة ان النبی ﷺ قال لرجل عليه خاتم من شبه مالی اجد منک ريح الاصنام فطرحه ثم جاء وعليه خاتم من حديد. مالی اریٰ عليک حلية اهل النار.

(مشکواة المصابيح ص ۳۷۸ جلد ۱ الفصل الثانی باب الخاتم)

﴿۲﴾ قال الحصکفی: وفی التاتارخانية عن السير الکبير لا بأس بازرار الديباج والذهب وفيهاعن مختصر الطحطاوی لا يکره علم الثوب من الفضة ويکره من الذهب، قالوا وهذا مشکل فقدرخص الشرع فی الکفاف قد يکون من الذهب.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۲۵۰ جلد ۵ فصل فی اللبس کتاب الحظر)

سره محبت کول څنګه دی؟ اوکه تصویر مکمل یانیم په جیب کښې وی نودَمونځ څه حکم دې؟

(۲) خالص دَتیلې په ټوپۍ سره مونځ کیدیشی یانه؟

(۳) دَریښمو دَجامونه علاوه دَټیټرون وغیره سره مونځ کیدیشی یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل جلال اسلامیه کالج پشاور...... ۱۹۷۴ء/۹/۱۰.

الجواب: محترم المقام دامت برکاتکم. دَالسلام علیکم نه پس دې داخبره واضحه وی چه! (۱) دَتصویرسره محبت کول دَخیفت عقل علامت دې اوتصویرچه کله په بټوه وغیره کښې پټ وی نومونځ نه مکروه کیږی. (شامی). ﴿۱﴾.

(۲) خالص دَتیلې ټوپۍ چه دَسرو یا سپینو زرو نه جوړه وی اوپه پلنوالی دَ څلور ګوتونه (په یوځائې) زیات وی نو مطلقاً مکروه دی. په مونځ اوغیرمونځ کښې فرق نشته. (شامی ص۲۲۳ جلد ۵). ﴿۲﴾.

(۳) هیڅ کراهت نشته. وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله لا لمستتر بکیس او صرة) بان صلی ومعه صرة او کیس فیه دنانیر او دراهم فیها صور صغار فلا تکره لاستتارها بحر ومقتضآه انها لو کانت مکشوفة تکره الصلاة مع ان الصغیره لا تکره الصلاة معها کما یأتی لکن یکره کراهة تنزیه جعل الصورة فی البیت نهر.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۷۹ جلد ۱ قبیل مطلب الکلام علی اتخاذ المسبحة باب ما یفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: وفی الفتاویٰ الهندیه یکره ان یلبس الذکور قلنسوة من الحریر او الذهب او الفضة او الکرباس الذی خیط علیه ابریسم کثیر او شئ من الذهب او الفضة اکثر من قدر اربع اصابع. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۲۴۹ جلد ۵ فصل فی اللبس)

باب ما یفسد الصلوة

اولنۍ قعده نه کول. اودریدل او واپس بیارانللوسره مونځ نه فاسدیږی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یومونځ کونکې اولنۍ قعده اونه کړی اودریږی او بیاورته یادشی واپس کینی نوآیا مونځ فاسد شو؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرحمن شهاب خیل لکی مروت.

الجواب: داسې کول مکروه دی خودَمحققینوعلماؤ په نزد مفسدِصلوة نه دی. کمافی شرح التنویر فلو عاد الی القعود وقیل لا تفسد لکنه یکون مسیئًا ویسجد لتاخیر الواجب وهو الاشبه کما حققته الکمال وهو الحق بحر (هامش ردالمحتار ص۶۹۷ جلد ۱) ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ فاتح په غلطه فتحه ورکولو سره مونځ نه فاسدیږی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه امام په قرأت کښې سهوشو لیکن فاتح په دغه سورت کښې بل ځائې کښې غلطه فتحه ورکړه او امام هم فتحه وانحستله. آیا دَفاتح مونځ فاسد شو؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل منان.

الجواب: دَفاتح مونځ نه فاسدیږی. وهوالاصح قال فی الدرالمختار بخلاف فتحه فی امامه فانه لایفسدمطلقا لفاتح وآخذبکل حال. ﴿۲﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۵۰ جلد ۱ باب سجود السهو)

﴿۲﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۶۰ جلد ۱ باب ما یفسد الصلاة ومایکره فیها)

دَ دریو آیتونو لوستلو نه پس فتحه ورکول یا اخستل مفسدِ صلوة نه دی.

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه امام درې آيتونه اولولی بيا سهوشی اورکوع ته لاړنشي بلکه مقتدی ورته فتحه ورکړه او امام فتحه واخستله نوپه دې سره مونځ کيږی يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.........۹/جون ۱۹۷۵ء.

الجواب: دې صورت کښې فتحه اخستل يا ورکول مفسدِ صلوة نه دی.

کمافی الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۵۷۲ جلد ۱ **بخلاف فتحه علی امامه فانه لا يفسد مطلقا ای سواء قرء الامام قدر ماتجوز به الصلوٰة ام لا انتقل الی اية اخری ام تکرر الفتح ام لا** ﴿۱﴾. وهوالموفق

په مونځ کښې بيا بيا ږيرې ته دَ لاس لګولو حکم.

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه يو کس بې اختياره په مونځ کښې خپل لاس ږيرې سره لګوی آيا په دې سره مونځ فاسديږی؟ بينوا توجروا

المستفتی: فيض محمد بلوچستانی.

الجواب: که يوسړې په يو رکن کښې پرله پسې درې ځلې داکار اوکړی نومونځ به ئې فاسد شی.

قال فی الفيض الحک بيد واحدة فی رکن ثلاث مرات يفسد الصلاة ان رفع يده فی کل مرة (ردالمحتار ص ۵۹۹ جلد ۱) ﴿۲﴾ وبمعناه فی الهدايه ص ۱۰۹ جلد ۱ ﴿۳﴾ قلت ولم يفرقوا بين العمد وغيره. وهوالموفق

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۶۰ جلد ۱ باب مايفسد الصلاة ومايکره فيها)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۷۳ جلد ۱ مطلب فی الکراهة التحريمی والتنزيهی باب مايفسد صلاة ومايکره فيها)

﴿۳﴾ قال المرغينانی: اما فساد الصلاة فبالعمل الکثير، قال ...... (بقيه حاشيه په بله صفحه)

بعضې آياتونو پريخودلو او نورو آيتونو شروع کولو سره مونځ نه فاسديږی

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښي څه فرمائی. چه امام صاحب مونځ کولو او "مثل الذين حملوا التوراة ثم لم يحملوها کمثل الحمار يحمل اسفارا (سورة جمعه) ئې لوستلو. بيا دَ "بئس مثل القوم الذين" نه پس ئې دَ "قل يايهاالذين هادو ان زعمتم" آيت په ځائې يايهاالذين آمنوا اذا نودی للصلوة من يوم الجمعه الخ اولوستلو. آيا مونځ فاسد شو؟ که فاسد شوې وی نوپه څه وجې سره؟ بينوا توجروا.

المستفتی: حافظ سياح هوش سليم خان صوابی.........۱۳/اپريل ۱۹۷۵ء.

الجواب: په دې صورت کښې دَبعضې آيتونو پريخودل دی. او انتقال دې دويم آيت ته. نورڅه زيات تغيير پکښې نه دې راغلې لهذا دَقانون مطابق به مونځ فاسد نه وی. (ماخوذ از کبيری، هنديه). ﴿۱﴾. وهوالموفق.

(بقيه حاشيه) ابن الهمام: او نتف ثلاث شعرات بمرات اوحک ثلاثا فی رکن يرفع يده کل مرة...... تفسد. (هدايه مع فتح القدير ص ۳۵۲ جلد ۱ باب ما يفسد الصلاة ومايکره فيها)

﴿۱﴾ قال العلامة الحلبی: وکذا لو انتقل الیٰ آية اخری من تلک السورة وترک بينهما شيئا لان فيه اعراضا عما شرع فيه وايهام تفضيل غيره عليه واما اذا کان عذر کان حصر عما بعد تلک الاية قبل ان يتم سنة القرأة فلا يکره الانتقال الی آية اخری من تلک او من غيرها هذا اذا انتقل قصدا فان انتقل من غير قصد ثم تذکر ينبغی ان يعود ذکره فی القنية وان لم يتذکر فلا کراهة ايضا لعدم القصد.

(غنية المستملی المعروف بالشرح الکبيری ص ۳۵۰ فصل فی بيان مايکره فی الصلاة)

وفی الهنديه: لوذکر اية مکان آية ان وقف وقفا تاما ثم ابتدأ باية اخریٰ او ببعض آية لا تفسد...... اما اذا لم يقف ووصل ان لم يغير المعنی...... لا تفسد اما اذا غير المعنیٰ...... تفسد عند عامة علمائنا وهو الصحيح

(فتاویٰ عالمگيريه ص ۸۱ جلد ۱ الفصل الخامس فی زلة القاری)

دَ شرعی ضرورت نه بغیر مونځ ماتول حرام دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که سړې په کورکښې مونځ کوی دې دوران کښې دَبهرنه څوک آواز اوکړی او دې وخت کښې په کور کښې څوک نشته یا زنانه شته لیکن دَغیرمحرم کیدوپه وجه ئې جواب ورنکړو. دې صورت کښې فرض مونځ کونکې خپل مونځ مات کړی جواب ورکړی یا مونځ پوره کړی روستو جواب ورکړی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالحمید ایس وی درازنده ډی آئی خان....... ۱۴/۲/۱۹۷۳ء.

الجواب: مونځ دَ شرعی ضرورت نه بغیر فاسدول حرام دی.《۱》.قال الله تعالی لاتبطلوا اعمالکم الایة.《۲》.وهوالموفق.

دَ مونځ په دوران کښې زلزلې راتللو باندې به څه کوی؟

سوال: خلق په کمره (کوټه) کښې ولاړ وی مونځ کوی، دې دوران کښې زلزله راغله، نودَمونځ په دوران کښې به دکوټې نه بهراوځی یا مونځ به پوره کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ګل فراز مصری بانډه نوشهره......۸/فروری ۱۹۷۵ء.

الجواب: که زلزله سخته وه چه دآبادئ دَ غورزیدلو غالب ګمان وی نودَمونځ ختمول (یعنی کټ کول) ضروری دی. اوکه نه داسې نه وی نو صرف جائز دی. ونظیره قطع الصلوٰة خشیة سقوط الاعمیٰ (فلیراجع الی مراقی الفلاح علی هامش الطحطاوی ص ۳۲۴) 《۳》. وهوالموفق

《۱》قال العلامه شرنبلالی: والاصل ان نقض العبادة قصداً بلا عذر حرام لقوله تعالیٰ ولا تبطلوا اعمالکم. (امداد الفتاح ص ۴۹۵ باب ادراک الفریضة مع الامام وغیره)

《۲》(سورة محمد پاره: ۲۶ آیت: ۳۳ رکوع: ۸)

《۳》قال العلامه حسن بن عمار بن علی الشرنبلالی: (و) یجوز قطعها لخشیة (خوف) من (ذئب) ونحوه (علی غنم) ونحوها (او خوف تردی) ای...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ مونځ په حالت کښې په زوره باندې "حق الله" یا "هوالله" وئیل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که یوکس دَمونځ په دوران کښې په اوچت آواز سره "حق الله" یا "هوالله" اووائی. روستو داکس بیا وائی چه ماداکاردَوَجَد په حالت کښې مجبوراً کړې. دې سره مونځ فاسدیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالله مانسهره......۱۴۰۳ه.

الجواب: که دې سړی دا الفاظ دَهوش په حالت کښې وئیلې وی نومونځ ئې صحیح دې،《۱》.اوکه دَبې هوشئ په حالت کښې ئې وئیلې وی نودَبې هوشئ په وجه دده اودس اومونځ دواړه فاسد دی.《۲》.وهوالموفق.

(بقیه حاشیه) سقوط (اعمیٰ) او غیره مما لا علم عنده (فی بئر ونحوه) کحفیرة وسطح واذا غلب علی الظن سقوطه وجب قطع الصلاة ولو فرضاً.

(مراقی الفلاح علی هامش الطحطاوی ص ۲۰۴ قبیل باب الوتر واحکامه)

《۱》قال العلامه ابن عابدین: (قوله فبسمل) یشکل علیه ما فی البحر لو لدغته عقرب او اصابه وجع فقال بسم الله قیل تفسد لانه کالانین وقیل لالانه لیس من کلام الناس وفی النصاب وعلیه الفتویٰ وجزم به فی الظهیریة وکذا لو قال یارب کما فی الذخیرة.

(ردالمحتار ص ۴۵۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

《۲》قال العلامه ابن عابدین: وینقضه اغماء ومنه الغشی وجنون وسکر (قوله وینقضه اغماء) هو کما فی التحریر آفة فی القلب او الدماغ تعطل القوی المدرکة والمحرکة عن افعالها مع بقاء العقل مغلو بانهر، (قوله ومنه الغشی) بالضم والسکون تعطل القوی المحرکة والحساسة لضعف القلب من الجوع او غیره قهستانی زاد فی شرح الوهبانیة بفتح فسکون وبکسرتین مع تشدید الیاء وکونه نوعا من الاغماء موافق لما فی القاموس وحدود المتکلمین قال فی النهر الا ان الفقهاء یفرقون بینهما کالاطباء ای بانه ان کان ذلک التعطل لضعف القلب واجتماع الروح الیه بسبب .... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

درود او دعا وئیلو وخت کښې دَ امام متابعت ضروري دي.

سوال: علمائي دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دَالتحیات لوستلو نه پس مقتدی په درود یا دعا وئیلو کښې مشغول دې په دې کښې امام سلام گرځوی نومقتدی دَامام سره په سلام کښې متابعت اوکړي یا درود او دعا پوره کړي؟ بینوا توجروا.

المستفتي: خواجه عبدالسلام چترال......۱۹۸۲ء/۵/۲۰.

الجواب: دَ امام متابعت ضروري دي. ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ پنځم رکعت دَ پاره دَامام په قیام باندې دَ مسبوق دَمونځ حکم او دَ زنانه دَمحاذات مسئله

سوال: په امداد الفتاوی کښې دی چه امام په څلورم رکعت باندې قعده اوکړه یا قعدې کولو نه بغیرپنځم رکعت دپاره اودریدلې دی نو که امام په څلورم رکعت باندې ناست وی بیا ولاړوی نومسبوق به انتظارکوی. که دې راواپس شو نودَ سلام پورې به ورسره وی ګنې نوخپل مونځ به پوره کړي، اوکه هغه په څلورم رکعت ناست نه وی نوبیابه هم انتظارکوی که دَپنځم رکعت دَسجدې نه مخکښې راواپس شونوبیابه ورسره هم دَسلام پورې وی، اوکه راواپس نه شو نو دَټولو مونځ باطل دې. (امداد الفتاوی).

(الف). دَپورتنی عبارت نه معلومیږي که امام په څلورم رکعت باندې کیناستو یادَناستې نه بغیرپنځم رکعت دپاره ولاړدې نو دواړوصورتونو کښې به مسبوق

(بقیه حاشیه) بخنقه فی داخله فلایجد منفذا فهو الغشی وان لامتلاء بطون الدماغ من بلغم فهو الاغماء ثم لما کان سلب الاختیار فی الاغماء اشد من النوم کان ناقضاء علی ای هیئة کان بخلاف النوم اسمعیل.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۱۰۲ جلد ۱ بعید مطلب نوم الانبیاء غیر ناقض)

﴿۱﴾ وفی الهندیه: ولو سلم الامام قبل ان یفرغ المقتدی من الدعاء الذی یکون بعد التشهد او قبل ان یصلی علی النبی ﷺ فانه یسلم مع الامام.

(فتاویٰ هندیه ص ۹۰ جلد ۱ الفصل السادس فیما یتابع الامام وفیما لا یتابعه)

دَهغه اتباع نه کوی، بلکه چپ به کینی. که دا امام دَسجدې نه مخکښې راشی نودَهغه (سره دې سجده سهوه اوکړي او) په آخری سلام شروع کیدلوباندې دې اودریږي. اوخپل مونځ دې پوره کړي آیا دا مطلب صحیح دی؟

(ب): چه کله مسبوق دَامام نه جداشی اوخپل مونځ پوره کولې شی نوکه دده دَمونځ پوره کولو په دوران کښې یاروستو دَامام هغه مونځ فاسدشی یادفرضو په ځائې نفل شی نوآیا دَمسبوق هغه فرض مونځ به صحیح وی؟

(ج): که امام (دَآخری قعدې کولونه پس اودریدلو په صورت کښې) پنځم رکعت اوکړي او سجده سهوه هم اوکړي اومونځ ختم کړي نوآیا دَامام اودَهغه دَمسبوق فرض مونځ به صحیح شی؟ دَبهشتی زیورپه "باب مفسدات" کښې لیکلې دی که سجدې ته تللووخت کښې دَزنانه سردَسړي دَخپوسره برابر شی نوبیاهم مونځ ختم شو. لیکن په ډیرو فتاوو کښې داخبره معلومیږي چه دَزنانه او سړي دَقدم نه علاوه دَبل اندام په برابر کیدلو سره مونځ نه فاسد یږي. (دَسړي اوزنانه دَقدم څه حصه چه دَبل دَقدم سره برابرشی نو هله مونځ فاسد یږي) نوکه زنانه دَسړي دَقدم نه لږه شاته شی اومونځ کښې شامله شی اګرکه دَزنانه بعضې اندامونه دَرکوع اوسجدې په حالت کښې دَسړي دَقدم یادَبل اندام سره برابرشی نوپه دې سره دَهیڅچامونځ هم نه فاسدیږي. (شامی)

(۲). (الف). دواړو کښې کوم یو قول راجح دې؟

(ب). که دَجمعې مونځ کوی اودَسړي دَیواندام سره دَزنانه څه اندام دَیورکن په مقدار دَلګیدلو په وجه شهوت پیداشی نومونځ به فاسد وی یامکروه؟

(ج). اوکه دَرکن نه کم اولګی نوبیاڅه حکم دې مکروه تحریمی دی یا تنزیهی دی؟ بینوا توجروا.

المستفتي: اکرام الحق محله قطب الدین راولپنډی شهر ۱۹۷۲.۱۰.۲۱

الجواب: (۱). **(الف)**. دامطلب صحیح دي لیکن دَمسبوق سره خاص نه دي دَهر مقتدی دپاره هم داحکم دي "کمالایخفی علی من راجع الی ردالمحتار ص۵۰۲ جلد۱ باب السهو لانهم عبروا بالقوم فافهم".

(ب). که مونځ دَفرضو په ځائي نفل شی نو دَمسبوق مونځ صحیح نه شو او که دَ پنځم رکعت دَسجدي کولو نه مخکښي راواپس شو نو مونځ صحیح دي. ﴿۱﴾ او که په مونځ کښي دَقعدي نه پس مرتد شو نو مونځ صحیح دي. ﴿۲﴾. فلیراجع الی ردالمحتار ص ۴۹۸،۴۹۷ جلد۱ بـاب الامامـة. (ج) دَدوی مونځ فاسدنه دي. (ردالمحتار جلد ۱). ﴿۳﴾.

(۲). **(الف)**: راجح قول دادي چه دَزنانه قدم کله دَسړی دَیواندام سره برابر شی.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله ان بعد القعود) ای قعود الامام القعدة الاخیرة (قوله والا) ای وان لم یقعد وتابعه المسبوق لا تفسد صلاته لان ماقام الیه الامام علی شرف الرفض ولعدم تمام الصلاة فان قیدها بسجدة انقلبت صلاته نفلا فان ضم الیها سادسة ینبغی للمسبوق ان یتابعه ثم یقضی ما سبق به وتکون له نافلة کالامام
(ردالمحتار ص ۴۴۳ جلد ۱ قبیل باب الاستخلاف)

قال ابن نجیم: وان لم یقعد لم تفسد حتی یقید الخامسة بالسجدة فاذا قیدها بالسجدة فسدت صلاة الکل. (البحر الرائق ص ۳۷۸ جلد ۱ باب الحدث فی الصلوٰة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: ان صلاة الامام متضمنة لصلاة المقتدی ولذا اشترط عدم مغایر تهما فاذا صحت صلاة الامام صحت صلاة المقتدی الا لمانع آخر واذا فسدت صلاته فسدت صلاة المقتدی لانه متی فسد الشئ فسد ما فی ضمنه...... (قوله او فاقد شرط) وقیدنا ظهور البطلان بفوات شرط او رکن اشارة الی انه لو طرأ المفسد لا یعید المقتدی فی صلاته کما لو ارتد الامام او سعی الی الجمعة بعد ماصلی الظهر بجماعة وسعی هو دونهم فسدت صلاته فقط...... ومثله لو سلم القوم قبل الامام بعد ما قعد قدر التشهد ثم عرض له واحد منها فانها تبطل صلاته وحده و کذا اذا سجد هو للسهو ولم یسجد القوم ثم عرض له ذلک کما فی البحر فهذه جملة مسائل تفسد فیها صلاة الامام مع صحة صلاة المؤتم ولا تنتقض القاعدة السابقة بذلک لان هذا الفساد طارئ علی صلاة الامام بعد فراغ الامامة فلا امام ولا مؤتم فی الحقیقة. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۳۸ جلد ۱ مطلب المواضع التی تفسد صلاة الامام دون المؤتم)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وخصه الزیلعی) حیث قال المعتبر فی المحاذاة الساق والکعب فی الاصح وبعضهم اعتبر القدم ...... (بقیه حاشیه اگلے صفحه پر)

نو مونځ به فاسد وی. فلیراجع الی ردالمحتار ص ۳۸۵ جلد۱. ﴿۱﴾

(ب). صرف شهوت مفسد نه دي، ترڅو چه باقاعده محاذات نه وی موجود شوي. (۲). البته قصداً او ارادةً شهوت پیدا کول مکروه دی. او دَقواعدو نه کراهت تنزیهی معلومیږی (لانه من المبادی). که درکن مقدار وی یاکم. فقط.

دَ جنګ په حالت کښي دَسائرن په آواز باندي مونځ یاخطبه پریخودل او خندق ته کوزیدل

سوال: علمائي دین دي مسئلي باره کښي څه فرمائی چه که دَفضائی حملي سائرن دَمونځ په وخت کښي اوشی نو مونځ به پوره کوی یا دَبچاؤ دپاره به خندق ته کوزیږی. دغه شان که امام دَجمعي په ورځ وعظ کوی. او دَخطري سائرن اووهلي شی نو وعظ به اوری یا به خندق کښي کوزیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عطاء محمد کلرک آفس دی انجنیئر ملاکنڈ ایجنسی.

(بقیه حاشیه) فعلی قول البعض لو تاخرت عن الرجل ببعض القدم تفسد وان کان ساقها وکعبها متأخرا عن ساقه وکعبه وعلی الاصح لا تفسد وان کان بعض قدمها محاذیا لبعض قدمه ...... المحاذاة ان یحاذی عضو منها عضوا من الرجل حتی لو کانت المرأة علی الظلة ورجل بحذائها اسفل منها ان کان یحاذی الرجل شیأ منها تفسد صلاته...... لان المراد بقوله ان یحاذی عضو منها هو قدم المرأة لا غیر فان محاذاة غیر قدمها لشئ من الرجل لا یوجب فساد صلاته. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۲۳ جلد ۱ قبیل مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی وحده)

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: المحاذاة ان یحاذی عضو منها عضوا من الرجل حتی لو کانت المرأة علی الظلة ورجل بحذائها اسفل منها ان کان یحاذی الرجل شیئا منها تفسد صلاته وانما عین هذه الصورة لتکون قدم المرأة محاذیة للرجل.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۲۳ جلد ۱ قبیل مطلب الواجب کفایة هل یسقط الخ)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: (قوله لانه فی المرأة غیر معلول بالشهوة) ای لیست علة الفساد الشهوة ولذا افسدنا بالعجوز الشوهاء وبالمحرم کامه وبنته واما عدم الفساد فیمن لم تبلغ حد الشهوة کبنت سبع فلقصورها عن درجة النساء فکان الامر بتاخیر هن غیر شامل لها ظاهراً هذا ما ظهر لی فتامله. (ردالمحتار ص ۴۲۶ جلد ۱ مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی)

الجواب: قال الله تعالیٰ: لا تبطلوا اعمالکم.(۱). ددینه معلوم شو چه دَمونځ فاسدول (دَضرورت شرعی نه بغیر) حرام دی.(۲). اودَتجربې نه معلومه ده چه دَسائرن وهلو سره چرته هم حمله نه کیږی. اوکه حمله کیږی هم نو غالباً په اډه وغیره او سرکاری اوفوجی ځایونو باندې کیږی. لهذا صرف دَ خطرې او احتمال په وجه دَ مونځ اودَخطبې نه تلل جائز نه دی. اودَوعظ (کوم چه دَخطبې نه مخکښې دی) په وخت کښې پاسیدل او خندق کښې سملاستل جائز دی ځکه چه وعظ اوریدل مستحب دی. فقط وهو الموفق.

په مونځ کښې دَ غاړې تازه کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې دَغاړې تازه کول څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ازمدرسه اسلامیه منهاج العلوم ترناب.

الجواب: دکوم قسم غاړې تازه کولو اوټوخی کولو نه چه الفاظ نه پیدا کیږی هغه مفسد نه دې. اودکوم نه چه حروف پیدا کیږی نوبغیرضرورت نه هغه مفسد دې. اوعند الضرورت مباح دې. کمافی فتح القدیر.(۳). وهو الموفق.

﴿۱﴾ (پاره: ۲۶ سورة محمد آیت: ۳۳ رکوع ۷)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن الهمام: (ضرورة صیانته) ای المؤدی یفید ان الملاحظ لزومه او لا صیانة المؤدی الواقع قربة عن البطاله لان مورد النص قال تعالیٰ ولا تبطلوا اعمالکم وهو اعم من ابطالها قبل اتمامها بالافساد او بعده بفعل ما یحبطه ونحوه فلذلک لزم الاتمام بقی ان یقال ان لزوم الاتمام هل یستلزم شرعا القضاء بتقدیر عدمه الخ. (فتح القدیر ص ۳۹۶ جلد ۱ فصل فی القرأة)

﴿۳﴾ (وان تنحنح بغیر عذر) بان لم یکن مدفوعا الیه (وحصل به الحروف ینبغی ان یفسد عندهما وان کان بعذر فهو عفو کالعطاس) .قال ابن الهمام: (قوله ینبغی) انما لم یجزم بالجواب لثبوت الخلاف فیما اذا لم یکن مدفوعا له بل فعله لتحسین الصوت فعند الفقیه اسمعیل الزاهد تفسد وعند غیره لا وهو الصحیح لان ما للقراءة ملحق بها وکذا لو تنحنح للاعلام انه فی الصلاة ولو نفخ مسموعا فسدت واختلف فی معنی المسموع فالحلوانی وغیره ما یکون له حروف کاف تف تفسد والا فلا تفسد وبعضهم لا یشترط الحروف الا فی الفساد بعد کونه مسموعاً والیه ذهب شیخ الاسلام وعلی هذا لو نفرطائراً او دعاه بما هو مسموع.

(هدایه مع فتح القدیر ص ۳۴۶،۳۴۷ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

په کعبه کښې محاذات المرآة (دَعالمګیری دَعبارت وضاحت)

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې هغه کوم صورت دې چه په هغې کښې زنانه نزدې ولاړه وی نودَسړی مونځ ماتیږی. په هغې کښې دَ محاذات مفهوم یعنی مخامخ کیدل، مقابل کښې یو بل ته مخ کول یا دَامام مخې ته دَزنانه شاکول مراددی. یازنانه سره برابرښی یا ګس طرف ته اودریدل او مخکښې روستو نه. دَلاندینی عبارت دَمفهوم مطابق چه په کوم صورت کښې دَامام مونځ ماتیږی دَهغې محل څه دې؟

ولوقام الامام فی الکعبة وتحلق المقتدون حولها جاز اذا کان الباب مفتوحا کذافی التبیین ،وان وقفت امراة بحذاء الامام ونوی الامام امامتها فان استقبلت الجهة التی استقبلها الامام فسدت صلوته وان استقبلت الجهة الاخری لاتفسد، کذافی الظهریة، غالباً دې صورت کښې مخامخ کیدل یعنی یوبل ته مخ کولو والا مفهوم خوکیدلې شی چه دکعبې دروازه پرانستې ده لیکن نزدې اوبرابر ښی اوګس طرفته مفهوم نشی کیدلې، ځکه چه امام په کعبې کښې دننه دې او مقتدی بهر دې، ددې عبارت صحیح ترجمه اومطلب به څه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مجلس منتظمه اشاعت فتاوی هندیه سهګل ضلع جهلم ۱۹۷۰ء/۵/۱۷

الجواب: فاسدونکې محاذات درې صورتونو ته شامل دې. ښی طرفته بلافصل، ګس طرف ته بلا فصل، مخې ته یعنی بالمقابل(شامی). داستقبال دَ اتحاد په وخت او په کعبه کښې دننه دَجهت اختلاف شته، لهذا دا محاذات مفسد نه دې. (فلیراجع الی ردالمحتار ص ۵۳۸ جلد ۱) اوداحکم په کعبه کښې په درې صورتونو کښې دې ځکه چه زنانه هم په کعبه کښې دننه ده لیکن دَهغې جِهت مخالف دې. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال ابن عابدین رحمه الله : (تنبیه) اعترض فی البحر تفسیر المحاذاة بما ذکرهنا الزیلعی بانه قاصر لانه لا یشمل التقدم وقد صرحوا بان المرأة .. (بقیه حاشیه په راروانه صفحه

الجواب:قال الله تعالی: لا تبطلــوا اعمـــالکم.(۱).ددینه معلوم شو چه دَمونځ فاسدول (دَضرورت شرعی نه بغیر) حرام دی.(۲).او دَتجربې نه معلومه ده چه دَسائرن وهلو سره چرته هم حمله نه کیږی.او که حمله کیږی هم نو غالباً په اډه وغیره او سرکاری اوفوجی ځایونوباندې کیږی.لهذا صرف دَ خطرې او احتمال په وجه دَ مونځ اودَخطبې نه تلل جائز نه دی.اودَوعظ (کوم چه دَخطبې نه مخکښې دی) په وخت کښې پاسیدل او خندق کښې سملاستل جائز دی ځکه چه وعظ اوریدل مستحب دی.فقط وهوالموفق.

په مونځ کښې دَ غاړې تازه کولو حکم

سوال:علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې دَغاړې تازه کول څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی:ازمدرسه اسلامیه منهاج العلوم ترناب.

الجواب:دکوم قسم غاړې تازه کولو اوټوخی کولو نه چه الفاظ نه پیدا کیږی هغه مفسد نه دې.اودکوم نه چه حروف پیدا کیږی نوبغیرضرورت نه هغه مفسد دې.اوعندالضرورت مباح دې. کمافی فتح القدیر.(۳).وهوالموفق.

﴿۱﴾ (پاره: ۲۶ سورة محمد آیت: ۳۳ رکوع ۷)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن الهمام: (ضرورة صیانته) ای المؤدی یفید ان الملاحظ لزومه او لا صیانة المؤدی الواقع قربة عن البطاله لان مورد النص قال تعالیٰ ولا تبطلوا اعمالکم وهو اعم من ابطالها قبل اتمامها بالافساد او بعده بفعل ما یحبطه ونحوه فلذلک لزم الاتمام بقی ان یقال ان لزوم الاتمام هل یستلزم شرعا القضاء بتقدیر عدمه الخ. (فتح القدیر ص ۳۹۶ جلد ۱ فصل فی القرأة)

﴿۳﴾ (وان تنحنح بغیر عذر) بان لم یکن مدفوعا الیه (وحصل به الحروف ینبغی ان یفسد عندهما وان کان بعذر فهو عفو کالعطاس) .قال ابن الهمام: (قوله ینبغی) انما لم یجزم بالجواب لثبوت الخلاف فیما اذا لم یکن مدفوعا له بل فعله لتحسین الصوت فعند الفقیه اسمعیل الزاهد تفسد وعند غیره لا وهو الصحیح لان ما للقراءة ملحق بها وکذا لو تنحنح للاعلام انه فی الصلاة ولو نفخ مسموعا فسدت واختلف فی معنی المسموع فالحلوانی وغیره ما یکون له حروف کأف تف تفسد والا فلا تفسد وبعضهم لا یشترط الحروف الا فی الفساد بعد کونه مسموعاً والیه ذهب شیخ الاسلام وعلی هذا لو نفر طائراً او دعاه بما هو مسموع.
(هدایه مع فتح القدیر ص ۳۴۶،۳۴۷جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

په کعبه کښې محاذات المرآة(دَعالمګیری دَعبارت وضا

سوال:علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ
کوم صورت دې چه په هغې کښې زنانه نزدې ولاړه وی نود
ماتیږی. په هغې کښې دَ محاذات مفهوم یعنی مخامخ کیدل،مقـ
بل ته مخ کول یا دَامام مخې ته دَزنانه شاکول مراددی.یازنانه سـ
یا ګس طرف ته اودریدل او مخکښې روستو نه.دَلاندینی عبا
مطابق چه په کوم صورت کښې دَامام مونځ ماتیږی دَهغې مـ
ولوقام الامام فی الکعبة وتحلق المقتدون حولها جاز اذا کان الباب
التبیین ،وان وقفت امراة بحذاء الامام ونوی الامام امامتها فان اسـ
التی استقبلهاالامام فسدت صلوته وان استقبلت الجهة الاخری لا
الظهریة،غالباً دې صورت کښې مخامخ کیدل یعنی یوبل ته د
مفهوم خو کیدلې شی چه دکعبې دروازه پرانستې ده لیکن نزدې
اوګس طرفته مفهوم نشی کیدلې، ځکه چه امام په کعبې کښـ
مقتدی بهر دې،ددې عبارت صحیح ترجمه اومطلب به څه وی
المستفتی:مجلس منتظمه اشاعت فتاوی هندیه سهګل ضلع جهلم.

الجــواب: فاسـدونکې محـاذات درې صـورتونوته شـامل دې
بلافصل، ګس طرف ته بلا فصل،مخې ته یعنی بالمقابل(شامـ
اتحاد په وخت اوپه کعبه کښې دننه دَجهت اختلاف شته.لهـ
مفسد نه دې.(فلیراجع الی ردالمحتار ص ۵۳۸جلد۱) اوداحکم
په درې صورتونو کښې دې ځکه چه زنانه هم په کعبه کښې
دَهغې جهت مخالف دې.وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال ابن عابدین رحمه الله : (تنبیه) اعترض فی البحر تفسیر الـ
الزیلعی بانه قاصر لانه لا یشمل التقدم وقد صرحوا بان المرأة .. (بقیه حا

الجواب: قال الله تعالى: لا تبطلوا اعمالكم (۱) د دېته معلوم شو چه د مونځ فاسدول د ضرورت شرعي نه بغیر حرام دي (۲) او د تجربې نه معلومه ده چه د مسافرو د غلو سره چرته هم حمله نه کیږي او که حمله کیږي هم نو غالباً په اډه وغیره او سرکاري او فوجي ځایونو باندې کیږي لهذا صرف د خطرې او احتمال په وجه د مونځ او د خطبې نه تلل جائز نه دي او د وعظ د کوم چه د خطبې نه مخکښې دي په وخت کښې پاسېدل او خندق کښې ناستل جائز دي ځکه چه وعظ اوریدل مستحب دي فقط وهو الموفق.

په مونځ کښې د غاړې تازه کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په مونځ کښې د غاړې تازه کول څه حکم دي؟ بینوا توجروا.

المستفتي: از مدرسه اسلامیه منهاج العلوم ترناب.

الجواب: د کوم قسم غاړې تازه کولو او توخې کولو نه چه الفاظ نه پیدا کیږي دغه مفسد نه دي او د کوم نه چه حروف پیدا کیږي نو بغیر ضرورت نه دغه مفسد دي او عند الضرورت مباح دي کما في فتح القدير (۳) وهو الموفق.

---

(۱) (پاره: ۲۶ سورة محمد آیت: ۳۳ رکوع ۷)

(۲) قال العلامة ابن الهمام: (ضرورة صيانته) اى المؤدى يفيد ان الملاحظ لزومه اولا صيانة المؤدى الواقع قربة عن البطلان لان مورد النص قال تعالى ولا تبطلوا اعمالكم وهو اعم من ابطالها قبل اتمامها بالافساد او بعده بفعل ما يحبطه ونحوه فلذلك لزم الاتمام بقي ان يقال ان لزوم الاتمام هل يستلزم شرعا القضاء بتقدير عدمه الخ. (فتح القدير ص ۳۹۲ جلد ۱ فصل في القرأة)

(۳) (وان تنحنح بغير عذر) بان لم يكن مدفوعا اليه (وحصل به الحروف ينبغى ان يفسد عندهما وان كان بعذر فهو عفو كالعطاس). قال ابن الهمام: (قوله ينبغى) انما لم يجزم بالجواب لثبوت الخلاف فيما اذا لم يكن مدفوعا اليه بل فعله لتحسين الصوت فعند الفقيه اسمعيل الزاهد تفسد وعند غيره لا وهو الصحيح لان ما للقراءة ملحق بها وكذا لو تنحنح للاعلام انه في الصلاة ولو نفخ مسموعا فسدت واختلف في معنى المسموع فالحلواني وغيره ما يكون له حروف كأف تف تفسد والا فلا تفسد وبعضهم لا يشترط الحروف الا في الفساد بعد كونه مسموعا واليه ذهب شيخ الاسلام وعلى هذا لو نفر طائرا او دعاه بما هو مسموع.
(هدايه مع فتح القدير ص ۳۳۶، ۳۴۷ جلد ۱ باب ما يفسد الصلاة وما يكره فيها)

په کعبه کښې محاذات المرأة د عالمګیري عبارت وضاحت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په مونځ کښې هغه کوم صورت دي چه په هغې کښې زنانه تر دي ولاړه وي نو د سړي مونځ ماتیږي په هغې کښې د محاذات مفهوم یعنی مخامخ کیدل مقابل کښې یو بل ته مخ کول یا د امام مخې ته د زنانه شا کول مراد دي یا زنانه سره برابرېدل یا ګس طرف ته اودریدل او مخکښې روستو نه دلالت کوي عبارت د مفهوم مطابق چه په کوم صورت کښې د امام مونځ ماتیږي د هغې محل څه دي؟

ولوقام الامام في الكعبة وتحلق المقتدون حولها جاز اذا كان الباب مفتوحا كذا في التبيين، وان وقفت امرأة بحذاء الامام ونوى الامام امامتها فان استقبلت الجهة التي استقبلها الامام فسدت صلوته وان استقبلت الجهة الاخرى لا تفسد. كذا في الظهيرية. غالباً دې صورت کښې مخامخ کیدل یعنی یو بل ته مخ کولو ... مفهوم خو کیدلې شي چه د کعبې دروازه پرانستې ده لیکن تردې او برابر ... او ګس طرفته مفهوم نشي کیدلې. ځکه چه امام په کعبې کښې دننه دي ... مقتدي بهر دي. د دې عبارت صحیح ترجمه او مطلب به څه وي؟ بینوا توج...

المستفتي مجلس منتظمه اشاعت فتاوی هندیه سهګل ضلع جهلم. ۱۹۷۰،۲۵...

الجواب: فاسدونکې محاذات دري صورتونو ته شامل دي یعنی ط... بلا فصل. ګس طرف ته بلا فصل. مخې ته یعنی بالمقابل شامل دي. د استق... اتحاد په وخت او په کعبه کښې دننه د جهت اختلاف شته لهذا دا محا... مفسد نه دي (فليراجع الى ردالمحتار ص ۵۳۸ جلد ۱) او دا حکم په کعبه ک... په دري صورتونو کښې دي ځکه چه زنانه هم په کعبه کښې دننه ده ا... د هغې جهت مخالف دي وهو الموفق.

---

(۱) قال ابن عابدين رحمه الله: (تنبيه) اعترض في البحر تفسير المحاذاة بما... الزيلعي بانه قاصر لانه لا يشمل القدم وقد صرحوا بان المرأة.. (بقيه حاشيه په راروا...

الجواب: قال الله تعالیٰ: لا تبطلوا اعمالکم (۱) ددینه معلوم شو چه د مونځ فاسدول د ضرورت شرعی نه بغیر حرام دی (۲) او د تجربې نه معلومه ده چه د ساتون وهلو سره چرته هم حمله نه کیږی او که حمله کیږی هم نو غالباً په اوږه وغیره او سر کاری او فوجی ځایونو باندې کیږی لهذا صرف د خطرې او احتمال په وجه د مونځ او د خطبې نه تلل جائز نه دی او د وعظ (کوم چه د خطبې نه مخکښې دی) په وخت کښې پاسیدل او خندق کښې سلاستل جائز دی ځکه چه وعظ اوریدل مستحب دی فقط وهو الموفق.

په مونځ کښې د غاړې تازه کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې د غاړې تازه کول څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ازمدرسه اسلامیه منهاج العلوم ترناب.

الجواب: دکوم قسم غاړې تازه کولو او تونخې کولو نه چه الفاظ نه پیدا کیږی هغه مفسد نه دې او دکوم نه چه حروف پیدا کیږی نو بغیر ضرورت نه هغه مفسد دې او عند الضرورت مباح دې کمافی فتح القدیر (۳). وهو الموفق.

﴿۱﴾ (پاره: ۲۶ سورة محمد آیت: ۳۳ رکوع ۷)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن الهمام: (ضرورة صیانته) ای المؤدی یفید ان الملاحظ لزومه او لا صیانة المؤدی الواقع قریبة عن البطاله لان مورد النص قال تعالیٰ ولا تبطلوا اعمالکم وهو اعم من ابطالها قبل اتمامها بالافساد او بعده بفعل ما یحبطه ونحوه فلذلک لزم الاتمام بقی ان یقال ان لزوم الاتمام هل یستلزم شرعا القضاء بتقلیر عدمه الخ. (فتح القدیر ص ۳۹۶ جلد ۱ فصل فی القراة)

﴿۳﴾ (وان تنحنح بغیر عذر) بان لم یکن مدفوعا الیه (وحصل به الحروف ینبغی ان یفسد عندهما وان کان بعذر فهو عفو کالعطاس) .قال ابن الهمام: (قوله ینبغی) انما لم یجزم بالجواب لثبوت الخلاف فیما اذا لم یکن مدفوعا له بل فعله لتحسین الصوت فعند الفقیه اسمعیل الزاهد تفسد وعند غیره لا وهو الصحیح لان ما للقراءة ملحق بها وکذا لو تنحنح للاعلام انه فی الصلاة ولو نفخ مسموعا فسدت واختلف فی معنی المسموع فالحلوانی وغیره ما یکون له حروف کاف تف تفسد والا فلا تفسد وبعضهم لا یشترط الحروف الا فی الفساد بعد کونه مسموعاً والیه ذهب شیخ الاسلام وعلی هذا لو نفر طائراً او دعاه بما هو مسموع.

په کعبه کښې محاذات المرأة (دعالمګیری دعبارت وضاحت)

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې هغه کوم صورت دې چه په هغې کښې زنانه نزدې ولاړه وی نو د سړی مونځ ماتیږی په هغې کښې د محاذات مفهوم یعنی مخامخ کیدل، مقابل کښې یو بل ته مخ کول یا د امام مخې ته د زنانه شا کول مراد دی یا زنانه سره برابر ښی یا ګس طرف ته اودریدل او مخکښې روستو نه دلاندینی عبارت د مفهوم مطابق چه په کوم صورت کښې د امام مونځ ماتیږی د هغې محل څه دې؟

ولوقام الامام فی الکعبة وتحلق المقتدون حولها جاز اذا کان الباب مفتوحا کذافی التبیین ،وان وقفت امراة بحذاء الامام ونوی الامام امامتها فان استقبلت الجهة التی استقبلها الامام فسدت صلوته وان استقبلت الجهة الاخری لاتفسد، کذافی الظهیریة، غالباً دې صورت کښې مخامخ کیدل یعنی یو بل ته مخ کولو والا مفهوم خو کیدلې شی چه د کعبې دروازه پرانستې ده لیکن نزدې او برابر ښی او ګس طرفته مفهوم نشی کیدلې، ځکه چه امام په کعبې کښې دننه دې او مقتدی بهر دې، د دې عبارت صحیح ترجمه او مطلب به څه وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مجلس منتظمه اشاعت فتاوی هندیه سهګل ضلع جهلم ۱۷/۵/۱۹۷۰

الجواب: فاسدونکې محاذات درې صورتونو ته شامل دې ښی طرفته بلافصل، ګس طرف ته بلا فصل، مخې ته یعنی بالمقابل (شامی). د استقبال د اتحاد په وخت او په کعبه کښې دننه د جهت اختلاف شته، لهذا دا محاذات مفسد نه دې. (فلیراجع الی ردالمحتار ص ۵۳۸ جلد ۱) او دا حکم په کعبه کښې په درې صورتونو کښې دې ځکه چه زنانه هم په کعبه کښې دننه ده لیکن د هغې جهت مخالف دې. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال ابن عابدین رحمه الله: (تنبیه) اعترض فی البحر تفسیر المحاذاة بما ذکر الزیلعی بانه قاصر لانه لا یشمل التقدم وقد صرحوا بان المرأة.. (بقیه حاشیه په راروانه ص

په لاؤډ سپیکر باندې مونځ اوخطبه او دَ "ایذاء" په صورت کښې دَ تلاوت وغیره حکم.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په لاؤډ سپیکر باندې دَ جمعې مونځ او خطبه اودَحافظانو بعضې وختونو کښې تلاوت اوختم القرآن وغیره جائز دی یانه؟ هرکله چه ضرورت هم وی چه دَهغې نه بغیرآواز نه اوریدلې کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی عبدالغنی مردان......۱۲/ربیع الاول ۱۴۰۱ھ.

الجواب: په لاؤډ سپیکرباندې مونځ اوخطبه ورکول بذاتِ خودنه ممنوع دی نه مطلوب دی.

ولیس فیه التعلم من خارج الصلوة بل هذه الآلة واسطة لیعرف حال الامام ونظیره مارواه ابوداؤد وغیره من تعرف بعض الصحابة انقضاء صلاة النبی ﷺ بتکبیر الصفوف الاول ﴿۱﴾

البته دَخارجی عوارضو مثلاً دَآوازونو جنګیدل، چانه تکلیف ورکول وغیره وجوهاتو په بناء باندې به ممنوع وی.

یدل علیه ما فی ردالمحتار ص۶۱۸ جلد۱ قال اجمع العلماء سلفاً وخلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قاری فافهم ﴿۲﴾.

نوټ: چه کوم کس نه دَتیلی ویژن وغیره دَآواز په نشر کولو باندې اعتراض نه وی نودَهغه اعتراض دَاعتراض قابل دې.وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) الواحدة تفسد صلاة ثلاثة اذا وقفت فی الصف من عن یمینها ومن عن یسارها ومن خلفها فالتفسیر الصحیح للمحاذاة المفسدة ان تقوم بجنب الرجل من غیر حائل او قدامه واجاب فی النهر بان المرأة انما تفسد صلاة من خلفها اذا کان محاذیالها.

(ردالمحتار ص۴۲۳ جلد۱ باب الامامة مطلب الواجب کفایة هل یسقط بفعل الصبی)

﴿۱﴾ عن عبد الله بن عباس قال کان یعلم انقضاء صلوة رسول الله ﷺ بالتکبیر.

(... داؤد ص۱۵۰ جلد۱ باب التکبیر بعد الصلوٰة)

﴿۲﴾ (... المحتار ص۴۸۸ جلد۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر فی المساجد)

په مونځ او خطبه کښې دَ لاؤډسپیکر استعمال جائز دې.

سوال: دَجمعې او اخترونو په خطبه کښې دَ لاؤډ سپیکر استعمال جائز دې یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ حبیب الرحمن قریشی پهګواړی راولپنډی ۲۷/دسمبر ۱۹۷۹ء

الجواب: په مونځ او خطبه کښې دَ لاؤډ سپیکراستعمال بذات خودجائز دې برابره خبره ده چه په دې آلې سره دَاصلی آواز اوچتیدل حقیقی وی یادَهغې تصویر اوریدلې کیږی.﴿۱﴾

اما علی التقدیر الاول فالامر ظاهر واما علی التقدیر الثانی فلانها واسطة لتعرف حالات الامام لا انها یؤتم به ونظیره مارواه ابوداؤد عن ابن عباس رضی الله عنهما انهم کانوا لا یعرفون انقضاء الصلوٰة الا بالذکر فافهم ﴿۲﴾

البته که دَتصادم په وجه دَاشتباه خطره وی نو اجتناب ضروری دې.﴿۳﴾.هو الموفق.

په جهادی میدان کښې په سورلئ باندې دَ ادا کړې شوې مونځ اعاده به نشی کولې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په میدان جنګ اوجهاد

﴿۱﴾ دَ لاؤډ سپیکر متعلق دَسائنسدانانو تحقیق دادې چه دلاؤډ سپیکر آواز پخپله دَخبرې کونکې آواز وی چه ددې آلې په ذریعې سره مضبوطیږی.په عکس او صدائې بازګشت کښې آواز اوتنبیږی نو په دویم ځل اوریدلې کیږی، او په لاؤډ سپیکر کښې هم دغه آواز د رو نه تیزیږی او په دې کښې دوه آوازونه نهٔ اوریدلې کیږی.

(وللتفصیل فلیطالع امداد الفتاویٰ ص۵۸۲تا۶۰۸).....(ازمرتب)

﴿۲﴾ ان ابن عباس اخبره ان رفع الصوت للذکر حین ینصرف الناس من المکتوبة کان ذلک علی عهد رسول الله ﷺ وان ابن عباس قال کنت اعلم اذا انصرفوا بذلک واسمعه.

(سنن ابی داؤد ص۱۵۰ جلد۱ باب التکبیر بعد الصلوٰة)

﴿۳﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: اجمع العلماء سلفاً وخلفاً علی ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قاری.

(ردالمحتار ص۴۸۸ جلد۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر

کښې دَدشمن په مقابله کښې (چه دکوزیدلو سهولت نه وی) په سورلئ باندې په ناستې ناستې مونځ کول صحیح دی. نو بیا ددې مونځ اعاده واجب ده یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق غفرله ای ۲۳۲ راولپنډی...... ۲/محرم ۱۳۹۲ھ.

الجواب: اعاده نشته. (هندیه ص ۱۶۵ جلد ۱). (۱). وهوالموفق.

په قالین باندې دَ صلیب په شکل باندې مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په کوم قالین یا درې باندې دَ صلیب (×) شکل موجود وی په هغې باندې مونځ کول جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی زلمې خان ابوظهبی الامارات العربیة المتحده ۱۴۰۱/۵/۳۰ھ

الجواب: دا جوړ کړې شوې شکل دَصلیب دې ددې جوړول هرحالت کښې مکروه دی. لیکن په دې اودریدل مونځ کول مکروه نه دی. البته په صلیب او تصویر باندې سجده کول مکروه دی.

لمافی الهندیه وفی البساط روایتان والصحیح انه لا یکره علی البساط اذا لم یسجد علی التصاویر ﴿۲﴾ ص ۱۱۳ جلد ۱ وفی ردالمحتار ص ۶۰۶ جلد ۱ والظاهر انه یلحق به الصلیب وان لم یکن تمثال ذی روح ﴿۳﴾ قلت والیه میلان الامام البخاری ﴿۴﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ وفی الهندیه: فان اشتد الخوف صلوا رکبانا فرادی یومون بالرکوع والسجود الی ای جهة شاؤا اذا لم یقدرو علی التوجه الی القبلة کذا فی الهدایه...... ولا یصلون بجماعة رکبانا الا ان یکون الامام والمقتدی علی دابة فیصح اقتداء المقتدی به واذا صلی بالایماء لم تلزمه الاعادة. (فتاویٰ هندیه ص ۱۵۶ جلد ۱ الباب العشرون فی صلاة الخوف)

﴿۲﴾ (فتاویٰ هندیه ص ۱۰۷ جلد ۱ الفصل الثانی فیما یکره الصلاة ومالا یکره)

﴿۳﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۷۹ جلد ۱ مطلب مکروهات الصلاة)

(۴) محمدبن اسماعیل البخاری رحمه الله دصحیح بخاری ابواب اوتراجم یو دقیق نظرسره مدون کړی دی هم په دې وجه وئیلې شی چه (ان فقه البخاری فی تراجمه) یعنی دوی فقه. اصول. علم کلام وغیره مختلف علمونه په دې کښې جمع کړی دی. مطلب دا چه فقهی حافظ سره دوی کوم مسائل اختیار کړی دی دهغې ابواب او (باقی حاشیه په راروانه صفحه)

په مونځ کښې بې اختیاره دَژبې نه جل جلاله او صلی الله علیه وسلم وتل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې دَچا نه دَالله نوم واورې نو "جل جلاله" یا دَحضور ﷺ نوم واورې نو "صلی الله علیه وسلم" جواباً نه بلکه بې اختیاره دَژبې نه اوځی نو دا مکروه تحریمی دی یا مکروه تنزیهی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق ایف ۲۸۷ نشترآباد...... ۱۲/ذی الحجه ۱۳۸۹ھ.

الجواب: چه کله جواباً نه وی نو مفسد نه دی. (۱). الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۱۸ جلد ۱. او دکراهت متعلق تصریح ملاؤ نه شوه. لیکن دَقواعدو نه معلومیږی که اضطراروی نو کراهت نشته او که ارادةً وی (دَتعظیم اراده) نو کراهیت تحریمی دې. (۲). (لکونه منویا للاستماع). فقط.

(بقیه حاشیه) تراجم نه ښکاره کیږی دغه شان په دغه مسائلو کښې دصلیب نشان دتصویر په حکم کښې داخلول هم دی او په حدیث کښې دصلیب ذکرنشته. او په ترجمة الباب کښې ئې ذکر کړې دې.

ولذا قال سیدی وشیخی المفتی اعظم مفتی محمد فرید دامت برکاتهم، والیه میلان الامام البخاری حیث قال: باب ان صلی فی ثوب مصلب او تصاویر هل تفسد صلاته وما ینهی من ذلک (صحیح البخاری ص ۵۴ جلد ۱ کتاب الصلوٰة)......(ازمرتب)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: سمع اسم الله تعالیٰ فقال جل جلاله او النبی ﷺ فصلی علیه او قرأة الامام فقال صدق الله ورسوله تفسد ان قصدَ جوابه.

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۵۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: (قوله تفسد ان قصد جوابه) ذکر فی البحر انه لو قال مثل ماقال المؤذن ان اراد جوابه تفسد وکذا لو لم تکن له نیة لان الظاهر انه اراد به الاجابة وکذلک اذا سمع اسم النبی ﷺ فصلی علیه فهذا اجابة، ویشکل علی هذا کله مامر من التفصیل فیمن سمع العاطس فقال الحمد لله تامل واستفید انه لو لم یقصد الجواب بل قصدالثناء والتعظیم لا تفسد لان نفس تعظیم الله تعالیٰ والصلاة علی نبیه ﷺ لا ینافی الصلاة کما فی شرح المنیة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۵۹ جلد ۱ قبیل مطلب فی التشبه باهل الکتاب)

په مونځ کونکی باندې ناپاکه مرغۍ یا ماشوم کیناستل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که دَمونځ کونکی په بدن باندې یوه مرغۍ یا ماشوم کینی آو په هغې باندې دَمونځ دَفساد په مقدار پلیتی لګیدلې وی نو کم نه کم څومره وخته پورې ناستې سره مونځ فاسدیږی ځکه چه دَ کیناستلو نه پس مرغۍ یاماشوم لرې کیدلې هم شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق نشترآباد راولپنډی .... ۱۹۶۹ء/۹/۱۷.

الجواب: دَمرغۍ په کیناستلو سره څه نقصان نه کیږی. که ماکول اللحم وی او که غیرماکول اللحم، پاکه وی او که ناپاکه وی. اوماشوم چه نیولو نه بغیرهم نه غورځیږی نو بیادا حکم دې او که ورسره ماشوم وی چه دَنیولو نه بغیر غورځیږی نو که دَهغه بدن پاک وی خودا حکم دې او که ناپاکه وی نو دَرکن دَ مقدار نه کم مُضر نه دې. او دَرکن په مقدار یا زیات مونځ فاسدونکې دې او ګورئ. (عالمګیری ص ۶۵ جلد ۱). (۱). ویدل علیه حدیث حمل امامة بنت زینب. (۲). فقط

دَ مونځ کونکی په بدن باندې دَ ناپاکه سپی او ناپاکه مرغۍ په کیناستلو سره دَمونځ په فساد کښې معمولی فرق

سوال: محترم حضرت مفتی صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! دَ آدابو نه پس ستاسو دَعزت والا جواب ملاؤ شو، دَخوشحالۍ باعث شو، خو

﴿۱﴾ وفی الهندیه اذا وضع فی حجر المصلی الصبی الغیر المستمسک وعلیه نجاسة مانعة ان لم یمکث قدر ما امکنه اداء رکن لا تفسد صلاته وان مکث تفسد بخلاف ما لو استمسک وان طال مکثه وکذا الحمامة المستنجسة اذا جلست علیه هکذا فی الخلاصه وفتح القدیر. (فتاوی عالمگیریه ص ۶۳ جلد ۱ قبیل استقبال القبلة)

﴿۲﴾ قال العلامه محمد امین ابن عابدین: قد ورد فی الصحیحین وغیرهما عن ابی قتادة ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یصلی وهو حامل امامة بنت زینب بنت النبی صلی الله علیه وسلم فاذا سجد وضعها واذا قام حملها، وقد اجیب عنه باجوبة منها ما ذکره الشارح انه منسوخ بما ذکره من الحدیث وهو مردود بان حدیث ان فی الصلاة لشغلا کان قبل الهجرة وقصة امامة بعدها ومنها مافی البدائع انه صلی الله علیه وسلم لم یکره منه ذلک لانه کان محتاجا الیه لعدم...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

اوس یوبل اشکال دې هغه داچه دَحضرت تهانوی صاحب رحمه الله په افاضاتو کښې دی (په بهشتی زیور یا امداد الفتاوی کښې. ماخوذازشرح تنویر وردالمحتار) چه که دَمونځ کونکی په بدن باندې سپې کینی او دَهغه دَخلې نه لاړې نه اوځی نو په هغې سره مونځ نه فاسدیږی. دلته جناب لیکلې دی چه که مرغۍ ناپاکه هم په مونځ کونکی باندې کینی نو مونځ نه فاسدیږی (عالمګیری) اوس سوال دا دې چه کله دَسپی دَخلې نه لاړې اوځی یعنی په ناپاکه سپی سره چه کله مونځ فاسدیږی نو په ناپاکه مرغۍ سره ولې نه فاسدیږی حال دا چه دواړه ځناوران دی. ؟ په مرغۍ او سپی کښې څه فرق دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق مکتبه اسلامیه نشترآباد راولپنډی.

الجواب: سپې بغیردَنیولو نه په بدن باندې ټینګیدلې شی لهذا دَمرغۍ او سپی په حکم کښې بل څه فرق نشته دې صرف دافرق دې چه سپی دَخلې نه چه کله لاړې اوځی نو دَمونځ کونکی بدن یاجَامې خامخا پلتیږی نو هغه مونځ فاسدونکی دی. ګنې نو که سپې پاک وی او که ناپاک دَهغه کیناستل ضرر رسونکې نه دی. (صرح به فی ردالمحتار ص ۱۹۲ جلد ۱). (۱). فقط.

(بقیه حاشیه) من یحفظها او للتشریع بالفعل ان هذا غیر مفسد ومثله ایضا فی زماننا لا یکره لو احد منا فعله عند الحاجة اما بدونها فمکروه، وقد اطال المحقق بن امیر حاج فی الحیلة فی هذا المحل ثم قال ان کونه للتشریع بالفعل هو الصواب الذی لا یعدل عنه کما ذکره النووی فانه ذکر بعضهم انه بالفعل اقویٰ من القول ففعله ذلک لبیان الجواز وان الادمی طاهر و مافی جوفه من النجاسة معفو عنه لکونه فی معدته وان ثیاب الاطفال واجسادهم طاهرة حتی تحقق نجاستها وان الافعال اذا لم تکن متوالیه لا تبطل الصلاة فضلا عن الفعل القلیل الی غیر ذلک. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۸۳ جلد ۱ قبیل مطلب فی احکام المسجد)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله ولا صلاة حامله) قال فی البدائع قال مشایخنا من صلی وفی کمه جرو تجوز صلاته وقیده الفقیه ابو جعفر الهندوانی بکونه مشدود الفم، وفی المحیط صلی ومعه جرو کلب او مالا یجوز الوضوء بسؤره قیل لم یجز والاصح انه ان کان فمه مفتوحا لم یجز لان لعابه یسیل فی کمه .... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په مونځ کښې بې اختیاره دَ بعضې الفاظو د خلې نه وتل او ژړل

سوال: حضرت شیخ الحدیث والفقیه حضرت مفتی صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! (۱). علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم دَعشق اومحبت په وجه بې اختیاره دَخلې نه دا الفاظ اوباسی چه "یاالهی تومیرا هے" یا دا الفاظ اووائی "یاصرف میرے الله" دا الفاظ وئیل څنګه دی؟ (۲). که یو سړې په مونځ کښې دَ ویرې نه اوژاړی یا دَ ژړا آواز اوباسی یا دَخلې نه دَ یا الله آواز اوباسی، نو آیا دې سره مونځ فاسد یږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: رحمت کریم ډاک اسماعیل خیل نوشهره .. یکم ذالحجه ۱۳۸۹ھ

الجواب: (۱). که دَمکر او دهوکې دَوجې نه نه وی نو دې کښې هیڅ حرج نشته ځکه چه په غیر اختیاری امورو کښې نیول نه وی.﴿۱﴾ (۲). مونځ نه فاسد یږی.﴿۲﴾ . وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) فینجس لو اکثر من قدر الدرهم ولو مشدودا بحیث لا یصل لعابه الی ثوبه جاز لان ظاهر کل حیوان طاهر لایتنجس الا بالموت ونجاسة باطنه فی معدته فلایظهر حکمها کنجاسة باطن المصلی ، والا شبه اطلاق الجواز عند امن سیلان القدر المانع قبل الفراغ من الصلاة کما هو ظاهر ما فی البدائع حلیة واشار شارح بقوله ولو کبیرا الی ان التقیید بالجر واصحة التصویر بکونه فی کمه کما فی النهر وشرح المقدسی لا لما ظنه فی البحر من ان الکبیر ماواه النجاسات فلا تصح صلاة حامله فانه یرد علیه کما قال المقدسی ان الصغیر کذلک ثم الظاهر ان التقید بالحمل فی الکم مثلا لا خراج ما لو جلس الکلب علی المصلی فانه لا یتقید بربط فمه لما صرح به فی الظهیریة من انه لو جلس علی حجره صبی ثوبه نجس وهو یستمسک بنفسه او وقف علی رأسه حمام نجس جازت صلاته.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۱۵۳ جلد ۱ باب المیاه)

﴿۱﴾ قال العلامه عماد الدین ابن کثیر: (قوله لا یکلف الله نفسا الا وسعها) ای لا یکلف احداً فوق طاقته، وهذا من لطفه تعالیٰ بخلقه ورأفته بهم واحسانه الیهم وهذه هی الناسخة الرافعة لما کان اشفق منه الصحابة فی قوله وان تبدوا مافی...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په مونځ کښې غیر عربی ژبه باندې دعا کول او دَ مغلوب الحال دَ مونځ حکم

سوال: بخدمت جناب حضرت مولانا مفتی صاحب دار العلوم حقانیه اکوړه خټک! ګزارش دې چه په "ماهنامه الحق" دَ فروری سنه ۱۹۷۰ء په شماره کښې دَ علوم ومعارف "(عنوان) لاندې "یوه واقعه اولوستله نو څه غلط فهمی اوشوه. هغه واقعه دَمولوی تجمل حسین صاحب ده. چه په هغې کښې مولانا صاحب په مونځ کښې پندنامه وغیره لوستل شروع کړې وو. اوحضرت عبد الرحمن جامی منع نه کړلو اوخندل ئې، لیکن اشرف علی تهانوی رحمه الله لیکلې دی چه مونځ نه وو فاسد شوې ځکه چه فقهاؤ لیکلې دی چه په مونځ کښې دعا که په غیر عربی ژبه کښې وی نو حرام ده لیکن مفسد صلوٰة نه دی او حرمت ځکه نه وو چه مغلوب الحال وو معذورووو، ټول عبارتونه چه می اولوستل نو ذهن کښې څه سوالونه پیدا شوې دی، چه لاندینی دی امید دې چه تسلی بخش جواب راکړئ.

(۱) آیا په مونځ کښې پندنامه یا بل څه دعا په غیر عربی ژبه کښې لوستلو سره واقعی مونځ نه فاسد یږی؟ (۲). کوموفقهاؤ دا صحیح ګرځولې دَهغوی نومونه سره دَحوالوا اولیکئ. (۳) که په مونځ کښې غیر عربی ژبه کښې دعا لوستل حرام دی نو بیا مونځ ولې نه فاسد یږی؟ (۴). آیا دَمغلوب الحال مونځ صحیح دې؟ (۵). آیا دَمغلوب الحال دپاره په مونځ کښې غیر عربی ژبه کښې دعا غوښتل جائز دی؟ (۶) که دا ټول هر څه جائز دی نو بیا ډاکټر فضل الرحمن اونور

(بقیه حاشیه) انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله ای هو وان حاسب وسأل لکن لا یعذب الا بما یملک الشخص دفعه فاما ما لا یملک دفعه من وسوسة النفس وحدیثها فهذا لا یکلف به الانسان وکراهیة الوسوسة السیئة من الایمان.

(تفسیر ابن کثیر ص ۴۴۷ جلد ۱ سورة البقره آیت نمبر: ۲۸۶)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله لا لذکر جنة او نار) لان الانین ونحوه اذا کان یذکرهما صار کانه قال اللهم انی اسألک الجنة واعوذبک من النار ولو صرح به لا تفسد صلاته وان کان من وجع او مصیبة صار کانه یقول انا مصاب فعزونی ولو صرح به تفسد کذا فی الکافی درر. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۵۸ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

حضرات چه مونځ په اردو کښې جائز وائی دهغوی ولې مخالفت کیدلې شی. تسلی راکړئ. دداړو ډهنونو ثواب حاصل کړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ عبدالستار ریل بازار صادق آباد.

الجواب: (۱، ۲) دَعربئ ژبې نه علاوه نورژبو کښې دعا کولو ته مصنف درمختار "حرام وئیلي دی "حیث قال دعا بالعربیة وحرم بغیرها (هامش ردالمحتار ص ۴۸۶ جلد ۱). لیکن دَ"ردالمحتار" نه معلومیږی چه کله ددې مدلول معلوم وی یعنی دعا کولو والا ددې په مطلب پوهیږی نو جائز دی. لیکن دا دَ"قرامتی مالکی" قول دې اودَ "والوالجیة" دَتعلیل نه ددې خلاف اولی معلومیږی. صرح به العلامة الشامی فی صفحة السابقة، اودَمونځ عدم فسادهم په دې صفحه کښې مسطور دی. حیث قال واما صحة الشروع بالفارسیه وکذاجمیع اذکار الصلوة فهی علی الخلاف عنده تصح الصلاة بها مطلقا خلافا لهما والظاهران الصحة عنده لاتنفی الکراهة. ﴿۱﴾

(۳). ددې اصل دَمونځ سره منافی نه دې ځکه چه دعا فی نفسه دَمونځ دَ افعالو نه ده. ﴿۲﴾. (۴، ۵). مغلوب الحال چه کله خپل اقوال او افعال باقاعده ادا کولې شی نو صرف دَبعضو کیفیاتو دَغالب کیدلو په وجې سره مونځ ته

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۳۸۵ جلد ۱ مطلب فی الدعاء بغیر العربیة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین رحمه الله: لکن المنقول عندنا الکراهة فقد قال فی غرر الافکار شرح درر البحار فی هذا المحل و کره الدعاء بالعجمیة لان عمر نهی عن رطانة الاعاجم، والرطانة کما فی القاموس الکلام بالاعجمیة ورأیت فی الولو الجیة فی بحث التکبیر بالفارسیة ان التکبیر عبادة الله تعالیٰ والله تعالیٰ لا یحب غیر العربیة ولهذا کان الدعاء بالعربیة اقرب الی الاجابة فلا یقع غیرها من الالسن فی الرضاء والمحبة لها موقع کلام العرب، وظاهر التعلیل ان الدعاء بغیر العربیة خلاف الاولیٰ وان الکراهة فیه تنزیهیة هذا.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۸۵ جلد ۱ مطلب فی الدعاء بغیر العربیة)

ته نقصان نه رسی ځکه چه داکمال حضور او استغراق دې چه په عبادتونو کښې مطلوب دې. ﴿۱﴾

(۲) قران په غیرعربی ژبه کښې لوستل په اجماع سره ناجائز دي. امام صاحب هم دَ جواز نه رجوع کړې ده، تولو فقهاؤ په رجوع باندې تصریح کړې ده. فلیراجع الی ردالمحتار والبحر والفتح القدیر وشروح الهدایة.

دغه شان دَترجمو په اجازت کښې هغه خطرې موجودې دی چه دَهغې په وجه دَ لغت حجازی نه علاوه نور لغتونه بند کړې دی. ﴿۲﴾. فقط.

په مونځ کښې دَ عمل کثیر مطلب

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مونځ کښې دَعمل کثیر پوره مطلب او تعریف څه دې؟ واضح ئې کړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالقیوم ناظم مدرسه سراج العلوم ټیکسلا پنډی ۳۰/ذی الحجه ۱۴۰۲ھ

الجواب: دَمحققینو (ابن الهمام وغیره) په نزد عمل کثیرهغه دې چه دَهغې کولو والا مونځ کونکې نه ښکاره کیږی. (فتح القدیر). ﴿۳﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلائی فلو اعجبته قراءة الامام فجعل یبکی ویقول بلی او نعم او آری لا تفسد سراجیه لدلالته علی الخشوع. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۵۸ جلد ۱ بعد مطلب المواضع التی لایجب فیها ردالسلام)

﴿۲﴾ قال العلامه محمد امین ابن عابدین الشامی: (قوله وتجوز الخ) فی الفتح عن الکافی ان اعتاد القرأة بالفارسیة او اراد ان یکتب مصحفا بها یمنع وان فعل فی آیة او آیتین لافان کتب القرآن وتفسیر کل حرف وترجمته جاز.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۵۹ جلد ۱ مطلب فی حکم القرأة بالفارسیه)

﴿۳﴾ (قوله اما فساد الصلاة فبا لعمل الکثیر) واختلفوا فی حده فقیل ما یحمل بیدواحدة قلیل وبیدین کثیر وقیل لو کان بحال لو رآه انسان .... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ خارجي عوارضو په وجه لاؤډسپيکرنه استعمالول احوط دي

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی. چه په دې زمانه کښې دَ لاؤډسپيکر کومه آله ايجادشوې ده، په دې باندې خلق مونځ کوی کله بجلی هم لاړه شی چه هغې سره په مونځ کښې انتشار پيدا کيږی. اوحال داچه دا آواز اصلی هم نه دې نو آيا دَدې په ذريعې سره مونځ کول جائز دی؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبد السلام ايچ ۲ عارف بازار بوري والا ضلع وهاړی.

الجواب: جائز دی اگرچه ددې آلې په ذريعې سره دَامام اصل آواز نه رسی بلکه دَ صدائې بازگشت پشان وی ځکه چه دَمقتدی دَ اقتداء دَ صحت دپاره دَ امام اصل آواز اوريدل ضروری نه دی. ﴿۱﴾ . البته دَخارجی عوارضو په بناء باندې دَدې آلې استعمالول احوط دی. ﴿۲﴾ . وهو الموفق.

که دَ مفاسدو انديښنه نه وی نوپه لاؤډسپيکر سره مونځ جايز دي.

سوال: علمائي دين دي مسئلي باره کښې څه فرمائی چه دلاؤډسپيکرپه ذريعې

(بقيه حاشيه) من بعيد تيقن انه ليس فی الصلاة فهو كثير وان كان يشک انه فيها اولم يشک انه فيها فقليل وهو اختيار العامة وقيل يفوض الى رأى المصلى ان استكثره فكثير مفسد والا لا قال الحلوانی هذا اقرب الى مذهب ابى حنيفة.

(فتح القدير ص ۳۵۱ جلد ۱ باب مايفسد الصلاة ومايكره فيها)

﴿۱﴾ كما يدل عليه حديث ابن عباس: قال كان يعلم انقضاء صلوٰة رسول الله ﷺ بالتكبير، رواه ابوداؤد. وايضاً ان ابن عباس اخبره ان رفع الصوت للذكر حين ينصرف الناس من المكتوبة كان ذلک على عهد رسول الله ﷺ وابن عباس قال كنت اعلم اذا انصرفوا بذلک واسمعه. (سنن ابی داؤد ص ۱۵۰ جلد ۱ باب التكبير بعد الصلوٰة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين رحمه الله: اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قارئ.

(ردالمحتار ص ۴۸۸ جلد ۱ مطلب فى رفع الصوت بالذكر)

سره مونځ کول جائز دی يا نه؟ بعضې خلق وائی چه مولانامفتی محمد شفيع رح دُ فساد حکم ورکړې دې. اوعلمائي ديوبند مخکښې دَفساد يا دکراهيت حکم ورکړې وو، دَ تحقيق نه پس ئې رجوع کړې ده تاسو مونږ دَخپلې رائې نه خبر کړئ؟ بينوا توجروا.

المستفتی: مولوی عبد الصمد بنوں .... ۲۷/نومبر ۱۹۷۴ء.

الجواب: په لاؤډسپيکرسره مونځ جائز دې چه کله دَ مفاسدو انديښنه نه وی.

،اما اذا كان يوصل به اصل الصوت فظاهر، واما اذا كان يوصل به عكس الصوت فايضاً جائز لان الركن هو القراءة ﴿۱﴾ وقد وجدت دون سماع القوم والمراد من المفاسد تصادم الاصوات واقتداء العوام من خارج المسجدوغيره. وهوالموفق

که په لاؤډسپيکر کښې اصلی آواز وی

او که عکس وی مونځ صحيح دې

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په لاؤډسپيکرسره مونځ کول صحيح دی يا نه؟ دلته دوه ډلې په دې کښې بحث کوی چه دا آواز اصل نه دې وغيره، نوجواب راکړئ ډيرمشکور به يو؟ بينوا توجروا.

المستفتی: دلاور خان تميرگره ضلع دير...... ۱۹۷۵ء/۱۰/۱۲.

جواب: اختلفوا فی ان مكبر الصوت يبلغ به اصل الصوت او عكسه والظاهر الثانی لعدم المنفذ. لكن اهل الفن قالوا بالاصل فيكون عليه الاعتماد فعلى هذا لااشكال فى صحة الصلوٰة به وكذا تصح الصلوة على الثانی ايضاً لان المدار على القراءة وقد وجدت دون سماع الموتم ولا يرد ان فيه تعلما من الخارج لان جعل الخارج

﴿۱﴾ قال العلامه حصكفی: ومنها القراءة لقادر عليها كما سيجئ وهو ركن زائد عند الاكثر لسقوطه بالاقتداء بلا خلف.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۳۲۹ جلد ۱ مبحث القراءة)

ذریعة لمعرفة حال الامام لا یضر کما یدل علیه حدیث ابی داؤد عن ابن عباس کان یعلم انقضاء صلوٰة رسول الله ﷺ بالتکبیر ﴿۱﴾ وجه الدلالة ان المتاخرین بنوا خروجهم من الصلوٰة والسلام علی تکبیر المتقدمین وقد خرجوا (ای المتقدمین) عن الصلوٰة، وفی المقام تفصیل. وهو الموفق

په لاؤډسپیکر سره مونځ کول مباح دی؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمایی چه دلاؤډسپیکر په ذریعې سره مونځ کیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانافضل مولاصاحب دلبوړی مدرس دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک

الجواب: خبرشئ چه په لاؤډسپیکر کښې مونځ کول پخپله نه مطلوب دی او نه ممنوع دی بلکه مباح دی. لحدیث ابی داؤد وماسکت عنه فهوعفو. ﴿۲﴾. وصرح ابن الهمام وغیره ان الاصل فی الاشیاء الاباحة. ﴿۳﴾ . البته بعضې وخت یومباح امر د خارجی عوارضو په وجه ممنوع ګرځولې شی مثلاً ایذاء، اشتباه وغیره. ﴿۴﴾ . نودې عوارضو نه دخالی والی په وخت کښې به دې آلې استعمال جائز وی او چه مبلغین مقرر کړی (د دې آلې نه بغیر) نومونځ کول به اوفق بالسنة وی. ﴿۵﴾ . وهو الموفق.

﴿۱﴾ (سنن ابی داؤد ص ۱۵۰ جلد ۱ باب التکبیر بعد الصلاة کتاب الصلاة)

﴿۲﴾ (سنن ابی داؤد ص ۱۸۳ جلد ۲ باب مالم یذکر تحریمه)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: المباح بناء علی ما هو المنصور من ان الاصل فی الاشیاء التوقف الا ان الفقهاء کثیراً ما یلهجون بان الاصل الاباحة فالتعریف بناء علیه.
(الدرالمختار ص۷۸ جلد ۱ مطلب المختار ان الاصل فی الاشیاء الاباحة)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: اجمع العلماء سلفا وخلفا علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قارئ. (ردالمحتار ص ۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر)

﴿۵﴾ عن عائشة رضی الله عنها قالت لما ثقل رسول الله ﷺ .. (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

هوائی اوبحری دواړه جهازونه د کشتئ په حکم کښې دی

علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمې ... چه په هوائی جهاز اوبحری جهاز کښې مونځ صحیح کیږی یا نه؟ ځکه ... دواړه د زمکې نه اوچت وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد اسلام حقانی اکوړه خټک .... ۲۲ جمادی الاول ۱۴۰۸ھ

الجواب: په دې دواړه قسمو جهازونوکښې مونځ کول جائز دی په دواړو کښې د تندی لګیدل (استقرار) موجود وی او دواړه د کشتئ په حکم کښې دی ﴿۱﴾. وهوالموفق

(بقیه حاشیه) جاء بلال یؤذنه بالصلوٰة فقال مروا ابا بکر ان یصلی بالناس فصلی ابوبکر تلک الایام ثم ان النبی ﷺ وجد فی نفسه خفة فقام یهادی بین رجلین ورجلاه تخطان فی الارض حتی دخل المسجد فلما سمع ابوبکر حسه ذهب یتاخر فاومی الیه رسول الله ﷺ ان لا یتاخر فجاء حتی جلس عن یسار ابی بکر فکان ابو بکر یصلی قائماً وکان رسول الله ﷺ یصلی قاعداً یقتدی ابوبکر بصلوٰة رسول الله ﷺ والناس یقتدون بصلوٰة ابی بکر متفق علیه وفی روایة لهمایسمع ابو بکر الناس التکبیر. وفی هامش المشکوة (قوله یسمع ابوبکر الناس التکبیر) ای تکبیر النبی ﷺ یعنی کان ابوبکر مکبرا لا اماماً قال ابن الهمام وبه یعرف جواز رفع المؤذنین اصواتهم فی الجمعة والعیدین وغیرها انتهیٰ اقول مقصوده خصوص الرفع الکائن فی زماننا بل اصل الرفع لا بلاغات الانتقالات الخ.
(مشکواة المصابیح مع هامشه ص ۱۰۲ جلد ۱ باب ما علی المأموم الفصل الاول)

﴿۱﴾ قال المرغینانی: (ومن صلی فی السفینة قاعدا من غیر علة اجزاه عند ابی حنیفة رحمه الله والقیام افضل وقالا لا یجزئه الا من عذر) لان القیام مقدور علیه فلا یترک الالعلة وله ان الغالب فیها دوران الرأس وهو کالمتحقق الا ان القیام افضل لانه ابعد عن شبهة الخلاف والخروج افضل ان امکنه لانه اسکن لقلبه والخلاف فی غیر المربوطة والمربوطة کالشط وهو الصحیح. (الهدایة علی صدر فتح القدیر ص ۲۶۲ جلد ۱ باب صلاة المریض)

وفی منهاج السنن: واما الصلوٰه فی الطیارات فلعل حکمها کحکم الصلوٰة فی السفینة السائرة، فان قیل ان السجدة لا بد ان تکون علی الارض او ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په هوائی او سمندری جهاز کښې د مونځ حکم

سوال: چه مے فرمایند مفتیان دین دري مسئله که نماز به هوائی جهاز وسمندری جهاز وکشتی وغیره که ادا کرده شود آیا اعاده لازم است یانه؟ ذمه فارغ مے شود یانه؟ بعض اشخاص حکم کروند که اعاده لازم است.لهذا حکم آن چه طور است؟ جواب درعربی دهد؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی عبدالغنی حال کیمپ مهاجرافغانستان پشاور۔

۲۳/صفر المظفر ۱۴۰۱ھ

جواب: اعلم ان الصلوٰة فی السفینة السائرة جائزة کما فی البدائع ص ۱۰۹ جلد ۱ وان کانت سائرة فان امکنه الخروج الی الشط یستحب له الخروج الیه ...... فان لم یخرج وصلی فیها قائماً برکوع وسجود اجزءه لما روی عن ابن سیرین انه قال صلی بنا انس رضی الله عنه فی السفینة قعوداً ولو شئنا لخرجنا الی الحد ولان السفینة بمنزلة الارض لان سیرها غیر مضاف الیه فلایکون منافیا للصلوٰة بخلاف الدابة فان سیرها مضاف الیه ...... واما اذا صلی فیه قاعداً برکوع وسجود فان کان عاجزا عن القیام فیجزءه بالاتفاق الخ ﴿۱﴾. قلت واثر انس وکذا وجه عدم اضافة

(بقیه حاشیه) علی ماقام مقام الارض والمعلق فی الجو والفضاء لیس هکذا قلنا کما ان الماء جسم فاصل بین السفینة والارض لا یعتد بفصله فکذلک الریح جسم فاصل بین الطیارة والارض لا یعتد بفصلها وکما ان السمآء جسم لیس بارض ولاقام مقامها، وتصح الصلوٰة فیها لقوله تعالیٰ واوصانی بالصلوٰة والزکواة مادمت حیا ولاستقرار الجبهة علیها فکذلک الطیارة تصح الصلوٰة والسجدة فیها، وکذلک یقال فی الصلوٰة فی القمر والمریخ وغیرهما، ولو وجدت الاثار فی صلوٰة سلیمان علیه السلام علی عرشه لکان الامر سهلا هذا ما عندی ولعل عند غیری احسن منه. (منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۳۴ جلد ۲ باب ماجاء فی الصلوٰة علی الدابة حیث ما توجهت به)

﴿۱﴾ (بدائع الصنائع ص ۱۰۹ جلد ۱ فصل فی ارکان الصلاة)

سیر غیرا لحیوان الی الراکب یدل علیه جواز الصلوٰة فی السیارة البریة وکذا الفضاء یة فافهم ﴿۱﴾. وهوالموفق

د دویمې سجدې پاتې کیدلو په صورت کښې د مونځ اعاده ضروری ده.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائې چه د جمعې په مانځه کښې د څه ویرې د وجې نه دویمه سجده اونه کړې شی او سجده سهو اوشی نو آیا دا صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم مظفرګړه......۲۱/ذی قعده ۱۳۹۲ھ.

الجواب: په مونځ کښې دواړه سجدې فرض دی. په هغې کښې د یوې پریخودل بغیر د نه راګرځولو نه د مونځ فاسدونکې دې. بهرحال ددې مونځ اعاده ضروری ده. ﴿۲﴾ .لیکن د وخت تیریدلو په وجه باندې به د ماسپخین مونځ ادا کولې شی.(شامی). ﴿۳﴾ . وهوالموفق.

﴿۱﴾ وفی منهاج السنن: واما الصلوٰة فی الطیارات فلعل حکمها کحکم الصلوٰة فی السفینة السائرة، فان قیل ان السجدة لابد ان تکون علی الارض او علی ماقام مقام الارض والمعلق فی الجور والفضاء لیس هکذا، قلنا کما ان الماء جسم فاصل بین السفینة والارض لا یعتد بفصله فکذلک الریح جسم فاصل بین الطیارة والارض لا یعتد بفصلها وکما ان السماء جسم لیس بارض ولاقام مقامها، وتصح الصلوٰة فیها لقوله تعالیٰ واوصانی بالصلوٰة والزکواة مادمت حیاء، ولاستقرار الجبهة علیها فکذلک الطیارة تصح الصلوٰة والسجدة فیها، وکذلک یقال فی الصلوٰة فی القمر والمریخ وغیرهما ولو وجدت الاثار فی صلوٰة سلیمان علیه السلام علی عرشه لکان الامر سهلا.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۳۴ جلد ۲ باب الصلوٰة علی الدابة حیث ما توجهت به)

﴿۲﴾ وفی الهندیه الاصل فی هذا ان المتروک ثلاثة انواع فرض وسنة وواجب ففی الاول ان امکنه التدارک بالقضاء یقضی والافسدت صلاته وفی الثانی لاتفسد لان قیامها بارکانها وقد وجدت ولا یجبر بسجدتی السهو وفی الثالث ان ترک ساهیا یجبر بسجدتی السهو وان ترک عامداً لا کذا فی التاتارخانیه. (فتاویٰ عالمگیری ص ۱۲۶ جلد ۱ الباب الثانی عشر فی سجود السهو)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: والثالث وقت الظهر فتبطل الجمعة بخروجه مطلقا ولو لاحقا بعذر نوم او زحمة علی المذهب لان الوقت شرط...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په ناسته مونځ کښې په سجده کښې د زمکې نه کوناټې اوچتول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې په ناسته باندې نفلی یا مطلقِ مونځ کوی نو د سجدې په وخت کښې به کوناټې دَ خپو نه اوچتول جایز وی یا نه؟ په بعضې کتابونو کښې ئې لیکلې دی چه "الیتیه قائمان مقام القدمین فلو رفع الیتین عن القدمین فسدت صلاته". نو د فساد حکم اټل فیصله ده د معتبر کتابونو د عبارتونو په حوالې سره قلمی جواب اوکړئ او راولیږئ؟ "فاجر کم ایها الصدیق علی الله تبارک وتعالی"

المستفتی: قیس نعمانی مقام مرهتی نوشهره.

الجواب: کوناټې دَ خپو نه اوچتول مرجوح قول دې د مسئلې تفصیل په بوادر النوادر کښې لیکلې شوې. ﴿۱﴾ .که تاسره نه وی نو په دویم ځل مراجعت اوکړئ. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) الاداء لا شرط الافتتاح ،وقال ابن عابدین: وشرطیته للجمعة لیست کشرطیته لغیرها فانه بخروج الوقت لا ... صحة للجمعة لا اداء ولا قضاء بخلاف غیرها سعدیه (قوله مطلقا) ای ولو بعد القعود قدر التشهد کما فی طلوع الشمس فی صلاة الفجر. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص۵۹۷ جلد ۱ مطلب فی نیة آخر ظهر بعد صلاة الجمعة باب الجمعة)

﴿۱﴾ حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمة الله علیه فرمائی!په دې قول باندې هیڅ صحیح دلیل نشته.فقهی کتابونو عبارتونو په هغې کښې اولنې عبارت من صلی قاعدًا او دویم عبارت والاصل الخ، هغه په مذکوره دعوی باندې منطبق کیږی نه، ځکه که دا د سجدې دَحالت بیان وی نو په دلیل کښې به دَ واذا رفع قدمیه فی صلاة القائم په ځائې رفع قدمیه فی السجود مفسد نه وی. اوپه صلاة القائم کښې به وی.حال دا چه دَ دلیلونو اطلاق مبطل تفاوت دې دَدینه غالب ګمان داکیږی چه په دې عبارت کښې فسجد دَناقل یاکاتب غلطی ده.او دَدې عبارت مطلب دادې چه په حکمی حالت قیام کښې به "رفع الالیتین" نه کوې.....

﴿باقی حاشیه په راروانه صفحه﴾

﴿بقیه حاشیه﴾ کښې نوهغه به داسې وی لکه چه په قایمِ حقیقی کښې څوک رفع قدمین اوکړی .چه مفسد صلاة دې په دې بیان سره دا دَدې بحث نه هم خارج دې.اوپه دویم عبارت کښې خود "لایرفع الیتیه" سره دَ"فی السجدة" قید هم نشته ددې نه به هم دغه مراد وی. لایرفع الیتیه فی القیام الحکمی" اومخکښې چه دَمشبه به سره"فی السجده" مذکور وی.نو دَهغې احتمال شته چه صرف دَ"لایرفع رجلیه" سره متعلق وی او تشبه به صرف په فساد کښې وی که دا احتمال متعین هم نه وی نوبیاهم مستدل ته خومضردی "لانه اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال" .دریم په متون اوشروحو اومشهورو فتاؤ کښې چه ئې مطلقا دَ سرو دَسجدې هیئت لیکلې دې هغه ددې خلاف دې او دَ رسم المفتی په قاعدې سره هغه مقدم دې.نوبس که دَ مذکوره عبارتونو صحت نقل او دلالت دواړه مسلم وی هم نوبیابه هم دَمشهور روایتونو دَتعارض په وجه غیرمقبول اوغیرمعمول بها وی.اوآخرنې عبارت یعنی والمختار به هم دَنه موجودیدلو په وجه دَعینی سره منطبق کیدلې نه شی.غالباً ددې په نقل کښې به هم څه غلطی پاتې شوې وی.الخ

﴿بوادرالنوادر ص ۱۲۹ پانچوی حکمت تحقیق رفع الیتین درسجده مصلی قاعدا﴾

...

باب احکام المساجد

بغیر د ضرورت نه دَ جمات په چهت باندې جماعت کول

سوال: جناب مفتی صاحب په امداد الفتاوی کښې لیکلي دی چه بغیر د ضرورت دَجمات په چهت باندې جمات کول مکروه دی، نو سوال دا دې چه دا مکروه تحریمی دی یا مکروه تنزیهی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق راولپنډی...... ۲۲ ذی الحجه ۱۳۸۸ھ.

الجواب: تنزیهی دی. "یدل علیه مافی الطحطاوی ص ۲۵۰" (۱). وهوالموفق.

په بعضې طریقوسره دقبلې سمت معلومول اودَ قدیم مسجددَ قبلې دَسمت حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دَ محلې دَجمات دَقبلې سمت څه لږ شمال طرف ته معلومیږی نو په یو اخبار کښې می اولوستل چه په ۱۲ جولائی باندې په هواره زمکه یو نیغ ډکې عموداً ښخ کړئ، او ټهیک په دوه بجې ۲۲ منټه چه دَ سوری مخ کوم طرف ته وی کعبه به نیغه هغې طرف ته وی. څکه چه دغه وخت کښې نمرپه کعبه مبارکه باندې عموداً ولاړ وی. مونږ په دې عمل اوکړو نو معلومه شوه چه زمونږ دَجمات مخ دکعبې نه شمال طرف ته دې. لهذا اوس څو سوالونه دی. (۱). آیا په دې طریقه باندې دَقبلې سمت معلومول جائز دی؟ (۲). په دې طریقې سره معلوم شوې سمت اوزمونږ دَجمات په سمت کښې ۲۰ درجې فرق دې آیا مونږصحیح سمت ته مونځ شروع کړو؟ (۳). ما په یوځائې کښې وئیلې وو چه هر مسلمان چه څومره کیدیشی دَقبلې په صحیح سمت معلومولو باندې مکلف دې اودَعلم باوجود بل طرف ته مونځ کول ګناه ده بلکه شرک دې آیا دا خبره صحیح ده؟ (۴). زمونږ جمات کافی پخوانې دې. اوس دَنوی تعمیر کولو اراده ده نو په اخباری

(۱) قال العلامه الشرنبلالی: (لکنه مکروه) له الصلاة فوقها (لا ساءة الادب باستعلائه علیها) وترک تعظیمها. قال الطحطاوی: قوله لاساءة الادب یفید ان الکراهة للتنزیه.
(حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۲۱۷ باب صلاة فی الکعبة)

طریقه باندې دکعبې سمت معلوم کړو او بنیاد کیږدو یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اسلامی کتب خانه قصه خوانی پشاور ۱۳/ ربیع الثانی ۱۴۰۱ھ

الجواب: (۱). په دې مخصوص طریقې سره سمت معلومول جائز دی. (۱). ماخوذ از جواهرالفقه. (۲). ددې فرق په وجه باندې پخوانې سمت پریخودل او ددې اخباری سمت اهتمام دَ فقهې دَ تصریحاتو نه مخالف دی. (۲).

(۳). دامسئله صحیح ده لیکن ددې مقصد دا نه دې چه دَ یو مظنون کار په وجه دَټول خلق په شکونو او شبهاتو کښې اخته کړې شی. (۳). (۴). که نوې تعمیر کول وی نو په اخباری طریقې سره بنیاد کیښودل پکار دی. وهوالموفق

جمات سره نزدې چبوتره کښې مونځ کول

سوال: زمونږ چراټ علاقه کښې دَنهرپه غاړه یو جمات دې او بل طرف ته تقریباً

(۱) قال العلامه محمد امین: (قوله کالقطب)...... فینبغی الاعتماد فی اوقات الصلاة وفی القبلة علی ما ذکره العلماء الثقات فی کتب المواقیت وعلی ما وضعوه لها من الآلات کالربع والاصطرلاب فانها ان لم تفد الیقین تفد غلبة الظن للعالم بها وغلبة الظن کافیة فی ذلک. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۱۷ جلد ۱ مبحث فی استقبال القبلة)

(۲) قال ابن ابن عابدین: (قوله محاریب الصحابة والتابعین) فلا یجوز التحری معها زیلعی بل علینا اتباعهم خانیه ولا یعتمد علی قول الفلکی العالم البصیر الثقه ان فیها انحرافاً ......وکل خیر فی اتباع من سلف...... والظاهر ان الخلاف فی عدم اعتبارها انما هو عند وجود المحاریب القدیمة اذلایجوز التحری معها لئلا یلزم تخطئة السلف الصالح وجماهیر المسلمین. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۱۷ جلد ۱ مبحث فی استقبال القبلة)

(۳) قال العلامة الشامی: (قوله بخلاف الخ) ای لو وقع تحریه علی جهة وصلی الی غیرها فانه یستأنف مطلقا ای سواء علم انه اصاب او اخطأ فی الصلاة او بعدها اولم یظهر شیئ وعن ابی حنیفة انه یخشی علیه الکفر الخ.
(حاشیه الشامی علی الشرح التنویر ص ۳۲۱ جلد ۱ قبیل فروع فی النیة)

٥٥ گزه فاصله کښې یو عارضي چبوتره ده زمونږ په علاقه کښې لږشان د پنځه پیریانو اکثریت دي داکسان په دغه چبوتره کښې یو برائې نام مولوی مخکښې کوي دي طرف ته اهل السنت والجماعت دغه جمات کښې جماعت سره مونځ کوي چه د یوبل قرات هم په آسانۍ سره اوري دا مونځ صحیح دي یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی حاجی چمن خان پیبی چراټ ١٩٧٧ء/٢٣/٩

الجواب: چه کله یو جمات په دوه حصو کښې تقسیم کړېشي او په هره حصه کښې جدا جدا امام مونځ ادا کوي نو دې کښې کراهت نشته ﴿١﴾ او چه په دوه ځایونو کښې د ٥٥ گزه فاصله وي نو بیا خو به په طریقه اولی کراهت نه وي. البته په چبوتره کښې مونځ کونکی به د جمات د فضیلت نه محروم وي. وهو الموفق

جمات کښې د مونځ په انتظار کښې ناستو خلقو ته سلام کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه د سحر او ظهر په مونځونو کښې کله خلق سنت او کړي او د مونځ په انتظار کښې ناست وي نو په هغوی باندې سلام اچول څنگه دی؟ او بعضې خلق په وعلیکم السلام سره جواب ورکول نه خوښوي. نو آیا د سنتو او فرضو په مینځ کښې سلام اچول او جواب ورکول ممنوع دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: رسالدار (ریټائرډ) محمد نادر خان نوشهره خورد ١٩٩٠ء/٥/٢٠.

الجواب: بعضې فقهاؤ لیکلي دی چه د فرضو او سنتو په مینځ کښې د داسې کارونو نه اجتناب کول پکار دی چه د هغې د مونځ په مینځ کښې مفسد کیدل ثابت دی ﴿٢﴾ وهو الموفق.

﴿١﴾ وفی الهندیه: اهل محلة قسموا المسجد وضربوا فیه حائطا ولکل منهم امام علی حدة ومؤذنهم واحد لا بأس به والاولیٰ ان یکون لکل طائفة مؤذن. (فتاویٰ عالمگیریه ص ٣٢٠ جلد٥ الباب الخامس فی آداب المسجد والقبلة والمصحف الخ)

﴿٢﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: (ولو تکلم بین السنة والفرض لا یسقطها ولکن ینقص ثوابها) وقیل تسقط وکذا کل عمل ینا فی التحریمة علی الاصح.
(الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ٥٠٣ جلد١ باب الوتر والنوافل)

د جمات په چهت باندې مونځ مکروه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د یخنۍ په موسم کښې د یخنۍ د وجې نه د جمات په چهت باندې د ظهر او عصر مونځ ادا کول څه حکم لري؟ بینوا توجروا.

المستفتی: باچا استاد زیده صوابی ١٩٩٠ء/١٢/٢٣

الجواب: مکروه دی (هندیه) ﴿١﴾ وهو الموفق.

کعبې مکرمې طرف ته خپې غزول مکروه تنزیهی دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړي په قصد باندې خپې قبلې طرف ته غزوی د چاپه منع کولو باندې هغه شان ټینګ وی او لایعنی دلیلونو پیش کوی حال دا چه دا سړي غیر معذور دي نو داسي کول گناه صغیره ده یا کبیره؟ او په کوناتو باندې کیناستل چه خپې ئې ولاړې وی کعبې ته مخ کول څه حکم لري؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد دین سرائې صالح هری پور ...... ١٩٧٥ء/٨/٢٢.

الجواب: قبلې طرف ته خپې غزول مکروه تنزیهی دی. کما فی الدر المختار لکراهة مد الرجلین الی القبلة وفی ردالمحتار ص ٧٥١ جلد١ هی کراهة تنزیهیة. ﴿٢﴾ وهو الموفق.

﴿١﴾ وفی الهندیه: الصعود علی سطح کل مسجد مکروه ولهذا اذا اشتد الحر یکره ان یصلوا بالجماعة فوقه الا اذا ضاق المسجد فحینئذ لا یکره الصعود علی سطحه للضرورة کذا فی الغرائب.
(فتاویٰ عالمگیریه الباب الخامس فی اداب المسجد والقبلة والمصحف)
وقال ابن عابدین ثم رئیت القهستانی نقل عن المفیده کراهة الصعود علی سطح المسجد اه ویلزمه کراهة الصلوٰة ایضاً فوقه (شامیه ص ٦١٣ جلد١)

﴿٢﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ٦٢٢ جلد١ باب صلاة المریض)

دَ جمات په محراب كښې اودَ امام دَ جمات په مينځ كښې دَ اودريدلو تحقيق

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه دَسختې كرمئ يا يخنئ دَوجې نه كه يو قوم دَجمات په انګنړ(غولى ،صحن) كښې راجمع شى او باجماعت مونځ ادا كړى نو دَهغوى مونځ به مكمل وى يا مكروه؟ ځكه چه عام طورسره دَجمات په صحن كښې محراب نه وى.دغه شان دَمحراب نه علاوه باجمات مونځ كول څنګه دى؟ بينوا توجروا.

المستفتى: مولوى فضل معبود مسجدزيارت شيخ جنيد بابا پشاور_١٩٧٢ء/٢/٢٨

الجواب: دَپيغمبر ﷺ او خلفائې راشدينوپه زمانه كښې په جماتونو كښې محرابونه نه وو.دَمحرابونو ابتداء دَعمربن عبد العزيز رحمه الله دَزمانې نه شوې.

قال الامام السيوطى فى كتاب الوسائل لمعرفة الاوائل اول من احدث المحراب المجوف عمر بن عبد العزيز حين بنى المسجد النبوى ذكره الواقدى عن محمد بن هلال (مجموعة الفتاوىٰ ص ٢٢٠ جلد ١) وقال ايضا فى رسالة اعلام الاريب بحدوث بدعة المحاريب ان قوماً خفى عليهم كون المحراب فى المساجد بدعة وظنوا انه كان فى مسجد النبى ﷺ فى زمنه ولم يكن قط فى زمانه ولا فى زمان الخلفاء فمن بعدهم الى المائه الاولىٰ وانما حدث فى اول المائه الثانيه مع ورود الحديث بالنهى عن اتخاذه وانه من شان الكنائس وان اتخاذه فى المسجد من اشراط الساعة (مجموعة الفتاوىٰ ص ٢٢٠ جلد ١) ﴿١﴾ قلت وما فى الفتح انها بنيت من لدن زمان رسول الله ﷺ فمعناه القرب فافهم،

البته پيغمبر ﷺ فرمائيلى: وسطوا الامام الحديث.﴿٢﴾.نوسنت په حقيقت كښې توسط دې اومحراب غالبًا دَجمات په مينځ كښې وى.نوپه هغې كښې به دَ امام اودريدل مسنون لذاته نه وى بلكه لغيره به وى.ويشير اليه فى ردالمحتار

﴿١﴾ (مجموعة الفتاوىٰ ص ٢٢٠ جلد ١ (محراب كى د امام اودريدل.. الخ كتاب الصلاة)

﴿٢﴾ عن ابى هريرة قال قال رسول الله ﷺ توسطوا الامام وسدوا الخلل رواه ابوداؤد.
(مشكواة المصابيح ص ٩٩ جلد ١ باب تسوية الصف الفصل الثالث)

ص ٥٣١ جلد ١.ولو كان المسجدالصيفى بجنب الشتوى وامتلا المسجد يقوم الامام فى جنب الحائط ليستوى القوم من جانبيه﴿١﴾.وفى المقام تفصيل لايليق ذكره فى مقام الافتاء.فقط.

په محراب كښې مونځ اودَ جمات په صحن كښې دَ محراب جوړولو حكم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى ﴿١﴾.دَجمات په صحن كښې محراب جوړول څنګه دى؟ ﴿٢﴾ آيا دَمحراب نه بغيرمونځ كول جائز دى؟ يوصاحب محراب جوړول فرض وائى اوپه هغې كښې مونځ كول سنت او محراب ته مخامخ دَامام اودريدلوته واجب وائى؟ بينوا توجروا.

المستفتى:عبد الخليل اباخيل نوشهره......١٩٧٢ء/٩/٥

الجواب:﴿١﴾ .تعدد دمحراب نه مطلوب دى نه ممنوع دى.البته په صحن كښې محراب جوړول دَمعمول نه خلاف دى.﴿٢﴾ .دَپيغمبر عليه السلام اوخلفائې راشدينو په زمانه كښې محرابونه په جماتونو كښې داخل كړې شوې نه وو.دَحضرت عمربن عبدالعزيز رحمه الله په زمانه كښې محرابونه په جماتونوكښې داخل كړې شوې دى.
كمافى مجموعة الفتاوى﴿٢﴾ واما ما فى فتح القدير شرح الهدايه ﴿٣﴾لانها بنيت من لدن رسول الله ﷺ (بالمعنى) فمعناه القرب اليه كما لا يخفىٰ نعم التوسط مسنون

﴿١﴾ (ردالمحتار ص ٤٢٠ جلد ١ مطلب فى كراهة قيام الامام فى غير المحراب باب الامامة)

﴿٢﴾ (اول من احدث المحراب المجوف عمر بن عبد العزيز حين بنى المسجد النبوى ذكره الواقدى عن محمد بن هلال. (مجموعة الفتاوىٰ ص ٢٢٠ جلد ١ كتاب الصلاة)

﴿٣﴾ قال العلامة ابن الهمام: بنى فى المساجد المحاريب من لدن رسول الله ﷺ ولو لم تبن كانت السنة ان يتقدم فى محاذاة ذلك المكان لانه يحاذى وسط الصف وهو المطلوب اذ قيامه فى غير محاذاته مكروه وغايته اتفاق الملتين فى بعض الاحكام ولا بدع فيه على ان اهل الكتاب انما يخصون الامام بالمكان المرتفع على ماقيل فلا تشبه.
(فتح القدير ص ٣٦٠ جلد ١ فصل ويكره للمصلى)

لحدیث ابی داؤد توسطوا الامام ﴿۱﴾ فالمحاریب هی الوسائل لتحصیل سنة التوسط ولیست بمقاصد،
نو کوم فقهاؤ چه قیام فی المحراب ته سنت وئیلي دی نو هغه درحقیقت توسط دی په معنی ظاهری سره نه لعدم صحته.

په لوئي جمات کښې دَمونځ کونکی مخې ته تیریدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په لوئې جمات کښې کله دَمونځ ګزار دپاره سُترہ نه وی نو په جمات کښې دننه څومره فاصلې سره دَهغه مخې ته تیریدل جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتي: فضل رازق مارجنټ مین پی اي ایف کوهاټ

الجواب: په داسې جمات کښې (عند الجمهور) مخې ته دَتیریدلو اجازت نشته. ﴿۲﴾ وهو الموفق.

دَ جمات دَ زائد څیزونو اخستل خرڅول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَجمات جائې نماز (مصلی) یابل څیز اخستل یاخرڅول جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: محمد عمر پیش امام وزیرآباد مردان..... ۴/رمضان ۱۴۰۹ھ.

الجواب: کوم جائې نماز وغیره چه دَجمات دَحاجت نه زیاتی وی او دَضائع

﴿۱﴾ عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ وسطوا الامام وسدوا الخلل.
(سنن ابی داؤد ص ۱۰۶ جلد ۱ باب مقام الامام من الصف)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن الهمام: فاما فی المسجد فالحد هو المسجد الا ان یکون بینه وبین المار اسطوانة او غیرها یعنی انه مالم یکن بینهما حائل فالکراهة ثابتة الا ان یخرج من حد المسجد فیمر فیما لیس بمسجد وفی جوامع الفقه فی المسجد یکره وان کان بعیداً وفی الخلاصة وان کان فی المسجد لا ینبغی لا حد ان یمر بینه وبین حائط القبلة الخ.
(فتح القدیر شرح الهدایه ص ۳۵۴ جلد ۱ قبیل فصل ویکره للمصلی الخ)

کیدلو خطره ئې دی نو دَهغې اخستل خرڅول جائز دی. هله چه دا رقم دَجمات په فنډ کښې جمع شی. ﴿۱﴾ وهو الموفق.

په جماتونو کښې دَ "براق، اوښ" وغیره تصویرونه آویزان کول حرام دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه نن صبا بازارونو کښې دَ بُراق وغیره تصویرونه خرڅیږی. چه دَهغې سر دَښځو او باقی بدن دَ اسپو وی دغه شان دَمکه مکرمه یا مدینه منوره په نقشو کښې دَ اوښ وغیره تصویرونه وی، ددې نقشو په جماتونو کښې کیښودل ممنوع دی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتي: معتبرشاه کوټکی ...... ۱۹۷۳ء/۲/۱۴.

الجواب: حرام دی. ﴿۲﴾ وهو الموفق.

﴿۱﴾ وفی الهندیه: وذکر ابو اللیث فی نوازله حصیر المسجد اذا صار خلقا واستغنی اهل المسجد عنه وقد طرحه انسان ان کان الطارح حیا فهو له وان کان میتا ولم یدع له وارثا ارجو ان لا بأس بان یدفع اهل المسجد الی فقیر او ینتفعوا به فی شراء حصیر اخر للمسجد والمختار انه لا یجوز لهم ان یفعلوا ذلک بغیر امر القاضی کذافی محیط السرخسی.
(فتاوٰی عالمگیریه ص ۴۵۸ جلد ۱ الباب الحادی عشرا فی المسجد وما یتعلق به)

وقال ابن عابدین: سئل عن شیخ الاسلام عن اهل قریة رحلوا وتداعی مسجدها الی الخراب وبعض المتغلبة یستولون علی خشبه وینقلونه الی دورهم هل لواحد لاهل المحلة ان یبیع الخشب بامر القاضی ویمسک الثمن لیصرفه الی بعض المساجد اوالٰی هذا المسجد قال نعم الخ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۰۷ جلد ۳ مطلب فیما لو خرب المسجد کتاب الوقف)

﴿۲﴾ قال علی بن سلطان محمد: قال اصحابنا وغیرهم من العلماء تصویر صورة الحیوان حرام شدید التحریم وهو من الکبائر لانه متوعد علیه بهذا الوعید الشدید المذکور فی الاحادیث سواء صنعه فی ثوب او بساط او درهم او دینار او غیرذلک الخ.
(مرقاة المفاتیح شرح المشکوٰة ص ۲۶۲ جلد ۸ باب التصاویر)

په جماتونوکښې د هارن والا ګهړو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په جمات کښې جاپانی ګهړئ دی.چه پنځلس منټه پس الارم وهی،اویوه ګهنټه پس الارم وهی نوچه څومره ګینټې شوې وی هغه خومره ټنګار کوی.یو صاحب اووئیل چه دې ګهړو دَیو ټنګ سره سل شیطانان پیدا کیږی.ځکه چه دا ساز دې او دَ ساز دَیو ټنګ سره سل شیطانان پیدا کیږی.په دې وجه دا ګهړئ دَجماتونو نه لرې کړئ.آیا دا مسئله صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد امین نسوزی ضلع اټک ۱۹۹۱ء/۸/۱/

الجواب: دا آواز سرود نه دې نه عرفًا اونه فنًا.لهذا داسې ګهړئ دَ جماتونو نه ویستل ضروری نه دی.﴿۱﴾ .وهو الموفق.

په جمات کښې محراب جوړول یو ښه کار دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه جمات کښې محراب جوړول سنت دی یا مستحب یا واجب؟ یو سړی جمات جوړ کړو او قصداً ئې محراب جوړ نه کړلو.آیا په دې سره مونځ باندې څه اثر پریوځی؟ دَ محراب ابتداء دَ کله نه شوې ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد عظیم خان قوم رنګین خیل کوهاټ ۱۹۷۴ء/۷/۲۰

﴿۱﴾ حضرت شیخ اشرف علی تهانوی رحمه الله فرمائیلی! په جمات کښې دننه ګینټه داري ګهړئ دَوخت معلومولو په غرض جائز دی.اودَبعضې خلقو نظر کم وی او بعضې نمبرې نه پیژنی او کله کله رنړا کمه وی په دې وجه ضرورت وی دآواز والا ګهړئ.نوپه دې مصلحت سره دا دَممنوع جرس نه مستثنی ده لکه عالمګیری کښې بعضې فروعات ددې قسم لیکلې شته،اوپه حدیث کښې دَتصفیق اجازت خالص په مونځ کښې دَمصلحت دپاره ښکاره دلیل دې.دمشروعیة صورت چه هغې کښې متقارعین لمصلحة الاعلام المتعلق بالصلوة .امداد الفتاوی ص۷۱۹ جلد ۲ باب احکام المساجد.

الجواب: په جماتونو کښې محراب جوړول مستحسن کار دې ددې ابتداء دَ حضرت عمربن عبد العزیز رحمه الله دَ خلافت دَزمانې نه شوې ده.﴿۱﴾ .او دَمحراب نه مقصود دَ وسط تعین دې .لهذا ددې په نه کیدلو کښې په ثواب باندې څه فرق نه پریوځی.چه کله امام دَجمات په مینځ کښې ولاړ وی.﴿۲﴾ . والتفصیل فی مجموعة الفتاوی). وهو الموفق.

دَ اهل سنت په جماتونو کښې دَ شیعه ګانو مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په منګلا ډیم کښې یو جمات دې هلته شیعه ګان هم کافی تعداد کښې موجود دی.دَ امام بارګاه جوړولو دپاره ئې درخواست هم ورکړې وو.لیکن مسترد شو.دغې جمات کښې امام سنی دې.آیا شیعه ګان په دې جمات کښې ځان ځان له مونځ کولې شی؟ په قلاره دَ آذان کولو نه پس ځان له دَجماعت کولو حق لری یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: اهالیان سنی مسلک منګلا ډیم کالوی ۱۹۷۴ء/۱۱/۱۰

الجواب: دَاهل سنت والجماعت دَجمات نه مخکښې یا روستو دا شیعه ګان خلق مونځ کولې شی.که ځانله وی که په جماعت سره.په یو وخت باندې کولو کښې دَاهلِ حق او اکثریت کسرِشان موجود دې.وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة عبد الحئ اللكهنوی رحمه الله: اول من احدث المحراب المجوف عمر بن عبد العزيز حين بنى المسجد النبوی ذكره الواقدی عن محمد بن هلال. (مجموعة الفتاوی ص ۲۲۰ جلد ۱ كتاب الصلاة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدين: (قوله ويقف وسطاً) قال فی المعراج وفی مبسوط بكر السنة ان يقوم فی المحراب ليعتدل الطرفان ولو قام فی احد جانبی الصف يكره ولو كان المسجد الصيفی بجنب الشتوی وامتلأ المسجد يقوم الامام فی جانب الحائط ليستوی القوم من جانبيه والاصح ما روی عن ابی حنيفة انه قال اكره ان يقوم بين الساريتين او فی ناحية المسجد او الى سارية لانه خلاف عمل الامة قال عليه السلام توسطوا الامام وسدوا الخلل ومتى استوى جانباه يقوم عن يمين الامام ان امكنه الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۲۰ جلد ۱ مطلب فی كراهة قيام الامام فی غير المحراب)

دَ جمات په چهت باندې مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَجمات دَ تنګ کیدلو په وجه دَجماعت مونځ کول دَډیرې ګرمئ په وجه دَتکلیف باعث وی.نو که دَجماعت مونځ دَجمات په چهت باندې ادا کړی نو جائز دی یا نه؟ په فتاوی عالمګیری کښې ئې دا صورت مکروه لیکلې؟ **بینوا توجروا.**

المستفتی: نامعلوم.........۱۲/جون ۱۹۷۵ء

الجواب: که دَضرورت په وخت مثلاً چه کله مونځ ګزار په لاندینئ حصه کښې نه راځی اوبعضې خلق په چهت باندې اودریږی نودې کښې هیڅ حرج نشته اوصرف دَهوا خورئ یاګرمئ دَوجې نه په چهت باندې جماعت کول که امام لاندې وی یا چهت باندې نودَبغیرضرورته کیدلو په وجه مکروه دې.

کمافی الهندیه ص ۳۵۶ جلد۵ الصعود علی سطح کل مسجد مکروه ولهذا اذا اشتد الحر یکره ان یصلوا بالجماعة فوقه اذا ضاق المسجد فحینئذ لا یکره الصعود علی سطحه للضرورة کذا فی الغرائب ﴿۱﴾. وهوالموفق

په جمات کښې کټ کښې په ناسته تلاوت کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ جمات تقریباً سل فټه اوږد دې که مختلف کسان دَجمات په یوګوټ کښې کټ کښې کینی او تلاوت هم کوی.اوبعضې خلق محراب ته نزدې تلاوت کوی په زمکه باندې ناست وی په کټ کښې دَناست کس څه حکم دې؟ داحرام دی یا خلافِ اولی دی ؟ **بینوا توجروا.**

المستفتی: محمد نظیف وزیرستان.

الجواب: په عُرف کښې بې حرمتیَ شمارلې کیږی لهذادینه احترازاولی دې وهوالموفق.

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمګیریه ص ۳۲۲ جلد۵ الباب الخامس فی آداب المسجد والمصحف)

په جمات کښې دَ اور لګیدلو په صورت کښې
دَ جنب کس په جمات کښې داخلیدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جمات کښې اور لګیدلې وی .آیا ددې دَمړکولو دپاره جنبی سړې په حالت دَجنابت کښې جمات کښې داخلیدلې شی؟ **بینوا توجروا.**

المستفتی: مولوی الطاف الرحمن توټیال هزاره......۱۰/محرم ۱۳۹۲ھ.

الجواب: چه کله سړې مسافر وی یا په کور وغیره کښې دَبیمارئ یا نقصان په وجه سره، دګرمواوبو انتظام نه شی کیدلې نودَهغه دپاره دَتیمم نه پس جمات کښې داخلیدل جائز دی.یدل علیه مافی ردالمحتار مسافر مر بمسجدفیه عین ماء وهوجنب ولا یجد غیرفانه یتیمم لدخول المسجدعندنا (ص۱۵۹ جلد۱).﴿۱﴾ نودَ اورلګیدلو په صورت کښې به دَجنب داخلیدل په طریقِ اولی مرخص وی. فافهم وتدبر .وهوالموفق.

که ډیر شرارتی نه وی نو یو مونځ کونکې دَجمات نه منع کول جائز نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیوجمات نه څوک مسلمان ویستل چه دلته به ته مونځ نه کوې. دامنع کول جائز دی یا ناجائز؟ **بینوا توجروا.**

المستفتی: ګل خان دوکاندار.

الجواب: مسلمان دَجمات نه منع کول حرام دی که ډیر شرارتی نه وی. قال الله تعالی ومن اظلم ممن منع مساجد الله ان یذکرفیها اسمه.﴿۲﴾ .وفی الدرالمختار وکذا کل موذولو بلسانه.﴿۳﴾ .(هامش الردص ۶۱۹ جلد۱).وهوالموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۱۲۶ جلد ۱ کتاب الطهارت)

﴿۲﴾ (سورة البقرة پاره: ۱ آیت :۱۱۴ رکوع:۱۴)

﴿۳﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۸۹ جلد ۱ قبیل باب الوتر والنوافل)

دَ جمات په حصه کښې غسل خانه وغیره جوړول جائز نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ جمات کښې یو طرف ته کوهې، سبیل او غسل خانې دی. اوس هغه په جمات کښې داخلول غواړو. او دَ جمات دویم طرف چه دَجمات دننه والا حصه ده. په هغې کښې ئې جوړول غواړو. ځکه چه دې سره به په جمات کښې فراخی راشی، نو آیا دَشریعت په رڼا کښې داسې کول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی امیرمحمد هاتهیان ...... ۷/۵/۱۹۷۵ء.

الجواب: دَجمات په حصه کښې غسل خانې وغیره جوړول جائز نه دی. کما فی الهندیه ص۱۱۶ جلد۱ وتکره المضمضة والوضوء فی المسجد الا ان یکون ثمه موضع اعد لذلک. ﴿۱﴾ فافهم که ممکن وی نو دَپخوانو غسل خانو وغیره دپاسه کنکریټ او کړئ (فرش جوړ کړئ) او دَچهت دپاسه دَاودس او غسل انتظام او کړئ. او لاندې ځائې دې په جمات کښې داخل کړې شی. ﴿۲﴾ وهوالموفق.

په جمات کښې پرائمری (مکتب) سکول جوړول او چلول جائز نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جماتونو کښې چه حکومت کوم پرائمری سکولونه کهلاؤ کړې دی چه په هغې کښې یو یا دوه استاذان مقرر شوې وی. او بچوته پرائمری ښودلې کیږی. آیا دا جائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: حبیب خان ...... ۲۵/۳/۱۹۷۴ء.

﴿۱﴾ (فتاوی عالمگیریه ص ۱۱۰ جلد ۱ فصل کره غلق باب المسجد)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: ومن جعل مسجداً تحته سرداب او فوقه بیت...... ولو کان السرداب لمصالح المسجد جاز کما فی مسجد بیت المقدس کذا فی الهدایه.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۴۵۵ جلد ۲ الباب الحادی عشر فی المسجد)

الجواب: دَجمات نه دَپرائمری سکول کار اخستل جائز نه دی. ځکه چه جماتونه دَدې کار دپاره نه دی جوړ شوې. دغه شان په اُجرت سره ماشومانو ته ښودل په جمات کښې ممنوع دی. دغه شان دَصناعت دپاره (چه په هغې کښې کتابت داخل دې) په جمات کښې کیناستل ممنوع دی او دَ پهاړو په وخت کښې آواز اوچتول ضروری دی کوم چه په جمات کښې ممنوع دی. ﴿۱﴾ دغه شان پرائمری سکول چه څنګه دَماشومانو په وجه ګنده او خرابیږی دغه شان به جماتونه هم ګنده شی. لهذا بهتره دا ده چه دَخانانو وغیره دَحجرو او بیټکونو نه دا مقصد پوره کړې شی. وهوالموفق.

دَ فساد ختمولو په وجه دویم جمات جوړول "مسجد ضرار" نه دی

سوال: مونږ دَاوګئ بازار ټول مسلمانان درخواست کوؤ مونږ کښې اختلاف دومره سخت شوې دی چه دَیو جمات دَتعمیر په مقابله کښې مو دَ دویم جمات تعمیر شروع کړې دې. بلکه اوس اولنی جمات ته دَنقصان رسولو په کوشش کښې یو، مونږ دَخپلې پوهې مطابق چه څومره کوششونه او منتونه او کړل خو ناکامه شو، په دې وجه مونږه انتخاب او کړو چه مولانا عبدالمنان صاحب او مولانا سید الرحمن صاحب چه په وادی آګرور کښې جید علماء دی. هغوی به فیصله او کړی. لیکن دَپارټی بازئ په وجه هغه خلق انکاریان شول. نو اوس مونږ تقریباً سل قدمه فاصلې باندې دَ دویم جمات تعمیر شروع کړې دې. شرعاً دا جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد یوسف، محمد عثمان بازار اوګئ مانسهره ۱۹/۵/۱۹۷۵ء

الجواب: دا دویم جمات په صحیح غرض یعنی دَ شر او فتنې نه دَبچ کیدلو په وجه جوړؤلې شی. ﴿۲﴾ لهذا دا به مسجد ضرار" نه وی. وهوالموفق.

﴿۱﴾ وفی الهندیه: ویکره کل عمل من عمل الدنیا فی المسجد ولو جلس المعلم فی المسجد والوراق یکتب فان کان المعلم یعلم للحسبة والوراق یکتب لنفسه فلا بأس لانه قربة وان کان بالاجرة یکره الا ان یقع لهما الضرورة کذافی محیط السرخسی.......... والسادس ان لا یرفع فیه الصوت من غیر ذکر الله تعالیٰ.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۳۲۱ جلد۵ الباب الخامس فی آداب المسجد والقبلة والمصحف)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم: واذا قسم المحلة المسجد...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په حرام مال سره دَ جوړ شوی جمات حکم

سوال: علمائي دين مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَيو جمات تعمير په حلال او حرام دواړو مالونو سره اوشی نو دې کښې مونځ کول صحيح دی يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: فضل وهاب...... ۱۹۷۴ء/۳/۲۷.

جواب: اعلم ان مدار المسجد على الساحة دون البناء فلذا تصير الساحة وحدها مسجداً كما فى الهنديه (۴۴۳ جلد۲) رجل له ساحة لابناء فيها امر قوما ان يصلوا فيها بجماعة فهذا على ثلاثة اوجهٍ احدها اما ان امرهم بالصلاة فيها ابداً نصابان قال صلوا فيها ابداً او امرهم بالصلاة مطلقا ونوى الابد ففى هٰذين الوجهين صارت الساحة مسجداً ﴿۱﴾ انتهىٰ بقدر الضرورة ففى الصورة المسئولة ان كانت الساحة حلالا فلا ضير، وان كان حراما مغصوباً فلا خير وان كانت مشتراة بمال حرام فلا يضير ايضا لان المعروف فى ديارنا الشراء بالمطلق ثم يدفع من الحرام وهو حلال عند الكرخى وعليه الفتوىٰ كما فى ردالمحتار ص ۲۱۹ جلد۴ باب المتفرقات ﴿۲﴾ واما البناء من الخشب والاجر وغيرهما ان اشتريت بالمال الحرام فحكمها الحل والا فالحرمة لكن حرمة البناء لا تضر المسجدية كما مر. وهوالموفق

(بقيه حاشيه) وضربوا فيه حائطاً ولكل منهم امام على جدة ومؤذنهم واحد لابأس به.

(البحر الرائق ص ۳۵ جلد۲ باب مايفسد الصلاة وما يكره فيها)

﴿۱﴾ (فتاوىٰ عالمگيريه ص ۴۵۵ جلد۲ الباب الحادى عشر فى المسجد وما يتعلق به)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين الشامى: توضيح المسئلة ما فى التتارخانية حيث قال رجل اكتسب مالا من حرام ثم اشترىٰ فهذا على خمسة اوجه اما ان دفع تلك الدراهم الى البائع اولا ثم اشترىٰ منه بها او اشترىٰ قبل الدفع بها ودفعها او اشترىٰ قبل الدفع بها ودفع غيرها او اشترىٰ مطلقا ودفع تلك الدراهم او اشترىٰ .... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

په جمات کښې غسل خانې وغيره جوړول

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَجمات يوحصه دَغسل خانو دپاره استعمالولې شی يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: مولانافضل غنی فاضل ديوبندميان خان مردان.

الجواب: کومه زمکه چه دَمونځ دپاره وقف شوې نه وی نوپه هغې کښې غسل خانې وغيره جوړول ممنوع نه دی. ﴿۱﴾ .نوکه دَمونځ دَحصې نشاندهی نه وی شوې نو دا تصرف پکښې کول جائز دی. ﴿۲﴾ .وهوالموفق

(بقيه حاشيه) بلدراهم اخرودفع تلك الدراهم...... وقال الكرخى فى الوجه الاول والثانى لا يطيب وفى الثلاث الاخيرة يطيب وقال ابوبكر لا يطيب فى الكل لكن الفتوىٰ الأن على قول الكرخى دفعاً للحرج عن الناس...... ودفعا للحرج لكثرة الحرام. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۲۴۴ جلد۳ مطلب اذا اكتسب حرام ثم اشترىٰ باب المتفرقات)

﴿۱﴾ قال العلامه ابن نجيم: وفى الخلاصة وغيرها ويكره الوضوء والمضمضة فى المسجد الا ان يكون موضع فيه اتخذ للوضوء ولا يصلى فيه.

(البحر الرائق ص ۳۴ جلد۲ فصل مما فرغ من بيان الكراهة فى الصلوٰة)

﴿۲﴾ قال الحصكفى: ولو بنى فوقه بيتا للامام لا يضر لانه من المصالح اما لو تمت المسجدية اى بالقول المفتىٰ به او بالصلاة فيه على قولهما، ثم اراد البناء منع.

(الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۴۰۷ جلد۳ قبيل مطلب فيما لو خرب المسجد)

• • •

باب الــوتر والقــنوت

باجماعت وتر کول مباح او همیشوالي پرې کول مکروه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ ځائې کښې یوه مسئله باندې علماؤ کښې لوئې اختلاف موندلې کیږي. دَقول فیصل دپاره مونږه مراجعت کوو. مسئله داده چه کله عید الفطر په شک کښې وی او تراویح اوشی. بیامعلومه شی چه عید الفطر دې نودشپې چه کوم وتر په جماعت سره شوې وی دَهغې قضابه کیږي یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: قاضی عبدالمطلب کندې ناصر پبی نوشهره ۱۳/۱/۱۹۶۹

الجواب: دَ رمضان نه علاوه نورو میاشتو کښې باجماعت وتر کول مباح دی که په بعضې وختونو کښې وی او په همیشوالی سره کول مکروه دی.

قال العلامة الشامی ص ۶۶۳ جلد ۱ ثم قال ویمکن ان یقال الظاهر ان الجماعة فیه (ای الوتر) غیر مستحبة ثم ان کان ذلک احیانا کما فعل عمر کان مباحاً غیر مکروه وان کان علی سبیل المواظبة کان بدعة مکروهة.

نودی خلقو وترباجمات هغه وخت کړی دی چه دَاختر ثبوت شرعی متحقق نه وو لهٰذا دَهغوی جماعت به مسنون وی مباح او مکروه نه. وهو الموفق.

په وترو کښې مقتدی نه دعائې قنوت پاتې کیدلو صورت کښې دَ وترو اعاده واجب نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ وترو په مونځ کښې

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۲۴ جلد ۱: مطلب فی کراهة الا قتداء فی النفل علی سبیل التداعی صلاة التراویح)

مقتدی نه دعائې قنوت پاتې شو، آیا اوس به په دویم ځل وتر ادا کوی یا څه به کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شفیع اکبرگدون صوابی ۲۰ رمضان ۱۴۱۰ هـ.

الجواب: دکوم مقتدی نه چه دعائې قنوت پاتې شو هغه باندې دَمونځ اعاده واجب نه ده.

یدل علیه مافی الشرح الکبیر ص ۳۶۴ واما المقتدی فهو مخیر بین ثلاثة اشیاء قد اختلف فیها ان شاء قنت وهو مختار صاحب المحیط واکثر المحققین وان شاء امن وان شاء سکت﴿۱﴾ انتهٰی بقدر الضرورة وصحة القول الاول لایقتضی وجوب القراءة. وهوالموفق.

په وترو کښې دعائې قنوت سهواً پریخودلو باندې سجده سهو واجب ده گنې اعاده به کوی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که په وترو کښې بالکل دعائې قنوت هیرشی نوآیا سجده سهو به کوی؟ اوکه بالکل هیرشی اوسلام نه پس ورته یاد شی نو آیا دَ وترو اعاده به کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ محمد حنیف سهارنپوری خانپور هزاره ۲۷/۸/۱۹۷۵

الجواب: چونکه دعائې قنوت واجب دې لهذا په تارک سهواً باندې به سجده سهو واجب وی. گنې اعاده به واجب وی. (ماخوذ از شامی). ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (غنیة المستملی ص ۴۰۳ قبیل الفروع فصل فی الوتر)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله یجب له) ای للسهو الاتی بیانه فی قوله بترک واجب سهوا. وذکر فی المحیط عن القدوری انه سنة وظاهر الروایة الوجوب وصححه فی الهدایة وغیرها لانه لجبر نقصان تمکن فی الصلاة فیجب کالدماء فی الحج و یشهد له الامر به فی الاحادیث الصحیحة والمواظبة علیه و ظاهر کلامهم أنه لولم یسجدیاثم بترک الواجب ولترک سجود السهو بحروفیه نظر بل یأثم لترک الجابر فقط اذلااثم علی الساهی نعم هو فی صورة العمد ظاهر و ینبغی أن یرتفع هذا الاثم باعادتها نهر.
(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۴۵ جلد ۱: باب سجود السهو)
وقال: الظاهر انه یشمل نحو مدافعة الاخبثین مما لم یوجب...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ ماسخوتن دَ فرضو فاسد کیدلو په صورت کښې دَ وترو دَ قضا حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ ادا والا وخت تیریدلو نه پس معلومه شوه چه دَماسخوتن په مونځ کښې صرف فرض مونځ فاسد شوې وو اوس به دَقضاء په صورت کښې صرف دَ ماسخوتن فرض کوی او که دَ وترمونځ اعاده به هم کوی؟ دغه شان دَسنتو به څه کیږی؟ یعنی دَ وترو سره به په دویم ځل کوی یا نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی:اکرام الحق راولپنډی ......۱۹/۰۱/۱۹۷۹ء.

الجواب: دَامام صاحب په نزد صرف دَفرضو اعاده ضروری ده او دَصاحبینو په نزد دَ وترو اعاده هم ضروری ده.﴿۱﴾.اودَسنتو قضا دَهیچامذهب هم نه دې.

فی الهندیه ص ۵۳ جلد ۱ ولا یقدم الوتر علی العشاء لوجوب الترتیب لالان وقت الوتر لم یدخل حتی لو صلی الوتر قبل

(بقیه حاشیه) سجوداً اصلا وان النقص اذا دخل فی صلاة الامام ولم یجبر وجبت الاعادة علی المقتدی ایضا وانه یستثنی منه الجمعة والعید اذا ادیت مع کراهة التحریم الا اذا اعادها الامام والقوم جمیعاً فلیراجع.

(ردالمحتار ص۳۳۷ جلد ۱ مطلب کل صلاة ادیت مع کراهة التحریم تجب اعادتها)

﴿۱﴾قال الامام الکاسانی ان من صلی العشاء علی غیر وضوء وهو لا یعلم ثم توضأ فاوتر ثم تذکر اعاد صلوٰة العشاء بالاتفاق ولا یعید الوتر فی قول ابی حنیفة وعند هما یعید ووجه البناء علی هذا الاصل انه لما کان واجبا عند ابی حنیفة کان اصلاً بنفسه فی حق الوقت لاتبعاًللعشاء......الان تقدیم احدهما علی الاخر واجب حالة التذکر فعند النسیان یسقط.(بدائع الصنائع ص ۲۷۲ جلد ۱ باب الوتر)

وقال العلامه ابن نجیم قوله والعشاء والوتر منه الی الصبح ای وقتهمامن غروب الشفق علی الخلاف فیه وکون وقتهما واحداً مذهب الامام وعند هما وقت الوتر بعد صلاة العشاء له حدیث ابی داود ان الله امدکم بصلاة هی خیر لکم من حمر النعم وهی الوتر فجعلها لکم فیما بین العشاء الیٰ طلوع الفجر ولهما مافی بعض طرقه فجعلها لکم فیما بین صلاة العشاء.الخ (البحر الرائق ص ۲۴۶ جلد ۱ کتاب الصلاة)

العشاء ناسیاً او صلاهما فظهر فساد العشاء دون الوتر فانه یصح الوتر ویعید العشاء وحدها عند ابی حنیفة لان الترتیب یسقط بمثل هذا العذر﴿۱﴾.وهو الموفق

دَ قنوتِ نازله طریقه او علت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه قنوت نازله دیو مصیبت سره خاص ده یا هروخت به وئیلې کیږی؟ دغه شان مقتدی به آمین په پټه وائی که په ښکاره؟ او لاس به په نامه ږدی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد جلندر دارالعلوم حقانیه

جواب : صرّح صاحب البحر وردالمحتار فی باب الوتر بمشروعیة القنوت فی الفجر بعدرکوع رکعة الثانیة وبتأمین المقتدی ای سراً کماهو الاصل عندنا.وهو مختص عندنا بنازلة وبلیة عامة کا لطاعون والحروب کما صرحوابه ایضاًفلیراجع الی ردالمحتارص ۶۲۸ جلد ۱ .﴿۲﴾ والا صل عند ابی حنیفة الوضع تحت السرة لکونه ذکراً طویلاً﴿۳﴾ولکن اختار بعض

﴿۱﴾(فتاویٰ عالمگیریه ص ۵۱ جلد ۱ المواقیت وما یتصل بها وفیه)

﴿۲﴾(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۹۶ جلد ۱ مطلب فی القنوت للنازلة)

﴿۳﴾وفی المنهاج (قوله الالنازلة)وبه ناخذذکره فقهاء نا عن الامام الطحاوی قالوا قال الحافظ ابوجعفر الطحاوی انمالا یقنت عندنا فی صلوٰة الفجر من غیر بلیة فا ذاوقت فتنة اوبلیة فلا بأس به فعله رسول الله ﷺ......یقنت لنازلة فی صلوٰة الفجر فقط کما فی الا شباه عن الغایه ویؤیده ما فی شرح المنیة وقیل فی سائر الجهریة وقیل فی کل الصلوٰت وصرح الشرنبلالی انه بعد الرکوع وهو الاظهر واستظهر الحموی انه قبله.قالوا ان المقتدی یتابع امامه الا اذاجهر فیؤمن ولم یصرحوا بوضع الیدین وبالارسال لکن الا صل یرجح الوضع وهوان الوضع سنة قیام له قرار فیه ذکر مسنون فی ظاهر المذهب.......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

....

العلماء الارسال رفعاً للاشتباه فليراجع الیٰ بوادر النوادر ﴿۱﴾ وهوا لموفق

د قنوت نازله فی الفجر مسئله

سوال: مايقول العلماء فى القنوت فى الفجر بعد الركوع فى الركعة الثانيه. أمختص بالفجر ام لا؟ وما كيفيته وطريقته؟ بينوا توجروا

المستفتی: محمد حامد حقانی المتعلم بجامعة الحقانيه اکوړه خټک ۱۴۰۳ھ

جواب: اعلم ان مسئله القنوت النازلة فى الفجر طويلة الذيل لاهمة لنا لاستقصاء ها فلنكتف بقول واحد من اقوال الفقهاء. وهو انه مختص بالفجر كما فى الشاميه ص ۴۷۱ جلد ۱ عن الاشباه عن الغاية وشرح المنية. وصرح الشر نبلالى انه بعد الركوع. والمقتدى يتابع امامه الا اذاجهر الامام فيؤمن المقتدى ﴿۲﴾ (ردالمحتار) ولم يصر حوابو ضع اليدين والارسال. والقواعد تقتضى الوضع عندابى حنيفة لكونه ذكراً طويلا. والارسال عند صاحبيه لعدم قراءة القرآن ﴿۳﴾ وهو الموفق

(بقيه حاشيه) وسنة قراءة فى رواية عن محمد. واختار بعض الاكابر قول محمد رفعا للاشتباه وصونا عن تكرار الركوع. (منهاج النسن شرح جامع السنن للترمذى ص ۲۷۹ جلد ۲ باب ماجاء فى القنوت فى صلوة الفجر)

﴿۱﴾ (بوادر النوادر ص ۴۷۳ نوے وان نادره تحقيق ارسال ياوضع يدين درقنوت نازله)

﴿۲﴾ (ردالمحتارهامش الدر المختار ص ۴۹۶ جلد ۱: مطلب فى القنوت للنازلة)

﴿۳﴾ وفى المنهاج السنن: قالوا ان المقتدى يتابع امامه الا اذا جهر فيؤمن ولم يصر حوا بوضع اليدين وبالارسال لكن الاصل يرجح الوضع هو ان الوضع سنة قيام له قرار فيه ذكر مسنون فى ظاهر المذهب وسنة قراء فى رواية عن محمد، واختار بعض الاكابر قول محمد رفعاً للاشتباه وصونا عن تكرار الركوع.

(منهاج السنن ص ۲۷۹ جلد ۲ باب ما جاء فى القنوت فى صلاة الفجر)

......

قنوت نازله به د سحر په دويم ركعت كښې د ركوع نه پس وئيلې كيږى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه د فجر د مونځ په دويم ركعت كښې به قنوت نازله د ركوع نه مخكښې وئيلې كيږى يا د ركوع نه پس؟ او آيا صرف د سحر په مونځ كښې به وئيلې كيږى؟ بينوا توجروا.

المستفتی: مولانا حسين احمد عباسيه لكى مروت ۲۰ صفر المظفر ۱۴۰۲ھ

جواب: د مفتى به قول په بناء باندې قنوت نازله صرف د سحر په مونځ كښې د دويم ركعت د ركوع نه پس وئيلې كيږى. لمافى ردالمحتار ص ۶۲۸ جلد ۱ وهو صريح فى ان قنوت النازله عندنا مختص بصلاة الفجر دون غيرهامن الصلوت الجهريه والسرية. ﴿۱﴾ . امام به جهر كوى او مقتديان به په دعائيه كلماتو باندې په پټه (سراً) آمين وائى. ﴿۲﴾ (شامى ص ۶۲۸ جلد ۱). وهو الموفق.

د وترو په ركعتونو كښې د ننګ په صورت كښې د وترو د مونځ كولو طريقه

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه ماوتر كول كول، په دويم

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۴۹۶ جلد ۱: مطلب فى القنوت للنازلة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين الشامى: والذى يظهرلى ان المقتدى يتابع امامه اذا جهر فيؤمن وانه يقنت بعد الركوع لاقبله. (ردالحتار هامش الدرالمختار ص ۴۹۶ جلد ۱ مطلب فى القنوت للنازلة)

﴿۲﴾ كه دعائې قنوت مقتديانو ته ياد وى خوبهتره ده چه امام به په قلاره وايى. او ټول مقتديان به هم په قلاره وائى او كه مقتديانو ته ياد نه وى لكه اكثرتجربه ددې شاهد ده نوبهتر داده چه امام په زوره وايى اوټول مقتديان په قلاره قلاره آمين وايى.

(كفايت المفتى ص ۴۴۸ جلد ۳ بيسوان باب قنوت نازله)

وقال الشرنبلالى: والمؤتم يقرأ القنوت كالامام على الاصح ويخفى الامام والقوم هو الصحيح لكن استحب للامام الجهربه فى بلاد العجم ليتعلموه الخ.

(مراقى الفلاح ص ۳۸۲ باب الوتر واحكامه)

رکعت کښې مې شک راغې.چه دا دويم رکعت دې يا دريم رکعت دې؟ داسې صورت کښې به مونځ کونکې څه کوی؟آيا په دويم ځل به وتر کوی؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم...........

الجواب:په کوم رکعت کښې چه ئې شک راغلې وی په هغه رکعت کښې به دعائې قنوت وائی.اوپه هغه رکعت کښې به کينی قعده به کوی اوپه دريم رکعت کښې به په دويم ځل دعائې قنوت وائی او رکعت به پوره کوی اوپه آخره کښې به سجده سهو کوی.《۱》(بحر،شامی،هنديه،خلاصة الفتاوی) وهوالموفق

دَ مقتدی د پاره دَ دعائې قنوت دَ پوره کولو نه بغير په رکوع کښې دَ تللو حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په رمضان کښې که مقتدی په وترو کښې څه دعائې قنوت وئيلې دې او څه باقی دې يا دَغلط کيدلو نه پس ئې په دويم ځل وئيلو چه امام رکوع ته لاړو.اوس به مقتدی قنوت پوره کوی يا رکوع ته به ځی؟اوکه دَامام نه قنوت پاتې شو او رکوع ته لاړو نومقتدی به څه کوی؟ بينوا توجروا.

المستفتی:نامعلوم.......

الجواب: که مقتدی ته دَرکوع دَفوت کيدلو خطره وی نورکوع ته دې لاړشی او دَ امام متابعت دې اوکړی او که دَرکوع ملاويدلو امکان وی نو دومره

《۱》وفی الهنديه:لو شک احد فی الوتر انه فی الاولیٰ او الثانية او الثالثة فانه يقنت فی الرکعة التی هو فيها ثم يقعد ثم يقوم فيصلی رکعتين بقعدتين ويقنت فيهما احتياطاً وفی قول آخر لا يقنت فی الکل اصلاً والاول اصح لان القنوت واجب وما تردد بين الواجب والبدعة يأتی به احتياطاً کذا فی المحيط .

(فتاویٰ عالمگيريه ص ۱۱۱ جلد ۱ باب الوتر)

(وهکذا فی البحر الرائق ص ۴۱ جلد ۲ باب الوتر والنوافل)

دعائې قنوت دې اووائی او رکوع ته دې لاړ شی.چه دَ دواړو اعمالو رعايت (لحاظ) اوساتلې شی.《۱》.(شامی).《۲》.وهوالموفق.

دَ وترو اخری رکعت موندونکی دپاره دَ دعائې قنوت وئيلو حکم

سوال:علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی!

(۱).چه يو سړې دَ وترو په دريم رکعت کښې دَامام سره شريک شو.اودعائې قنوت ئې دَامام سره اووې.نواوس به په باقی مونځ کښې دعائې قنوت وائی که نه؟ (۲).مقتدی دَ وترو دَ دريم رکعت په رکوع کښې امام اوموندلو او ده دعائې قنوت نه دې وئيلې نو ده دپاره په دويم ځل دَقنوت لوستلو څه حکم دې؟ بينوا توجروا.

المستفتی: عبدالله مردان.

الجواب:په دواړو صورتونو کښې دې مسبوق باندې قنوت لوستل ضروری نه دی.په اولنی صورت کښې دعائې قنوت حقيقتاً او په دويم صورت کښې حُکماً ادا شو.(کمافی الشامی ص ۱۰ جلد ۲).《۲》.وهوالموفق.

《۱》قال الامام طاهر البخاری: فلو رکع الامام فی الوتر قبل ان يفرغ المقتدی من القنوت فانه يتابع الامام ولو رکع الامام ولم يقرأ القنوت، يقرأ المقتدی من القنوت شيئاً ان خاف الرکوع فانه يرکع وان کان لا يخاف يقنت ثم يرکع . (خلاصة الفتاویٰ ص ۱۶۰ جلد ۱ النوع من يتابع الامام)

《۲》قال ابن عابدين: (قوله قطعه وتابعه) لان المراد بالقنوت هنا الدعاء الصادق علی القليل والکثير وما اتی به منه کاف فی سقوط الواجب وتکميله مندوب والمتابعه واجب فيترک المندوب للواجب (قوله ولو لم يقرأ) ای لو رکع الامام ولم يقرأ المقتدی شيئاً من القنوت ان خاف فوت الرکوع يرکع والا يقنت ثم يرکع الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۹۵ جلد ۱ قبيل مطلب فی القنوت للنازلة)

《۳》قال الحصکفی: واما المسبوق فيقنت مع امامه فقط ويصير مدرکا بادراک رکوع الثالثة، قال ابن عابدين: لانه آخر صلاته وما يقضيه اولها حکما فی حق القراءة وما اشبهها وهو القنوت واذا وقع قنوته فی موضعه بيقين لا يکرر لان تکراره غير مشروع شرح المنية.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۹۶ جلد ۱ قبيل مطلب فی القنوت للنازلة)

باب السنن والنوافل

سنت غیرموکده ئې دَ مازیګر په مونځ کښې شریک کیدلو په وجه مات کړل روستو کول ئې مکروه تحریمی دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی کہ ... مازیګر دَمانځه نه مخکښې دَغیرموکده سنتونیت تړلې وو دَ مازیګر جماعت شروع کیدلو په وجه ئې مونځ مات کړو. اوس خوپړې دا واجب شوې دی نو که ده دَ مازیګر دَجماعت نه پس دامونځ ادا کړو نومکروه تحریمی دی یا تنزیهی دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق ډی ۵۵۲ راولپنډی.....۱۹۲۹ء/۱/۱۹

الجواب: چونکه په ده باندې اعاده واجب لغیره ده، واجب اصلی نه ده، لهذا دَدې مونځ ادا کول دَمازیګر نه پس مکروه تحریمی دی. ﴿۱﴾.

قال فی الدر المختار وکره نفل وکل ماکان واجباً لا لعینه بل لغیره کمنذور والذی شرع فیه فی وقت مستحب او مکروه ثم افسده ولوسنة الفجر بعد صلوٰة الفجر وصلوٰة العصر انتهیٰ مختصراً وقال العلامة الشامی فی ردالمحتار ص ۲۵۱ جلد۱ والکراهة ههنا تحریمیة ایضاً کما صرح به فی الحلیة﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال فی الهندیه: لو افتتح صلوٰة النفل فی وقت مستحب ثم افسدها فقضائها بعد صلوٰة العصر قبل مغیب الشمس لایجزیه هکذا فی محیط السرخسی.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۵۳ جلد ۱ بیان الاوقات التی لا تجوز فیها الصلاة وتکره فیها)

﴿۲﴾ الدر المختار مع ردالمحتار ص ۲۷۶ جلد ۱ کتاب الصلاة)

فرض مونځ ادا کولو نه پس په دویم ځل فرض مونځ کښې شرکت خالص نفل دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوسړې دَماسپښین فرض مونځ اوکړې او په دویم ځل دَماسپښین په مونځ کښې شرکت کوی نو په دویم ځل باندې دې مونځ کښې شرکت کول به دَنفل په حیثیت سره وی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق ډی نمبر ۵۵۲ راولپنډی...... ۳۰/محرم ۱۳۸۸ء

الجواب: په دویم ځل کول خالص نفل دی. ﴿۱﴾. وهوالموفق.

دَ ملازمت دَ وجې نه مونځ قضا کول په دویم جماعت کښې اقامت او دَ تهجدو په نیت کښې دَ مونځ تعین

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی. ﴿۱﴾ چه په فیکټرئ کښې دکافرسره ملازمت دې دَمونځ دپاره وخت نه ملاویږی کتلو کتلو کښې مونځونه قضا کیږی. جمعه هم متواتر (پرله پسې) قضا وی. داملازمت کول څنګه دی؟ ﴿۲﴾. په دویم جماعت کښې اقامت شته یا نه؟ ﴿۳﴾. دَ تهجدو په مونځ کښې به په نیت کښې سنت یا نفل یا تهجد کوم لفظ استعمالوی؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا فخرالدین برمنګهم انګلینډ............ ۱۹۷۲ء/۸/۱۵

الجواب: (۱). کومه نوکرئ کښې چه دَمونځ اجازت نه وی هغه نوکری حرامه ده. ﴿۲﴾. (۲). په جمات کښې اقامت کول نه دی پکار او په غیرجمات کښې کول پکار دی. ﴿۳﴾

﴿۱﴾ وفی الهندیه: فان کان قد صلی مرة ففی العشاء والظهر لا بأس بالخروج (من المسجد) ما لم یأخذ الموذن فی الاقامة فان اخذ فی الاقامة لم یخرج حتی قضاهما تطوعا.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۲۰ جلد ۱ باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ وعن النواس بن سمعان قال قال رسول الله ﷺ لاطاعة لمخلوق فی معصیة الخالق رواه فی شرح السنة. (مشکواة المصابیح ص ۳۲۱ جلد ۱ کتاب الامارة والقضاء الفصل الثانی)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین: ویکره تکرار الجماعة فی مسجد محلة باذان واقامة الا اذا صلی بهما فیه اولا غیر اهله او اهله لکن بمخالفتة الاذان ولو کرره..... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

(۳) تهجد دَ سنتو ،صلوة اللیل یا نفل، دَتهجدو مونځ په ټولو نیتونو سره کول جائز دی. وهوالموفق.

دَ جمعې اته(۸) رکعتونه سنتِ موکده او دوه رکعتونه مستحب دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَجمعې دَورځې لس (۱۰) رکعتونه سنتِ موکده دی یا غیر موکده؟ بینوا توجروا.

المستفتی:منضف شاه ګدرمردان.......۵/دسمبر۱۹۷۴ء.

الجواب: دَامام ابوحنیفه رحمه الله په نزد اته(۸) رکعته سنتِ موکده دی اوباقی دوه رکعته مستحب دی.《۱》 .خوکول ئې بهتر دی، صرح بـه فی جمیـع کتـب الفتاوی.《۲》 وهوالموفق.

(بقیه حاشیه) اهله بدونهما او کان مسجد طریق جاز اجماعا کمافی مسجد لیس له امام ولا مؤذن ویصلی الناس فیه فوجاً فوجاً فان الافضل ان یصلی کل فریق باذان واقامة علی حدة کما فی اما لی قاضی خان.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۰۸ جلد۱ مطلب فی تکرار الجماعة فی المسجد باب الامامة)

《۱》 قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: والدلیل علی استنان الاربع قبل الجمعة مارواه مسلم مرفوعا من کان مصلیا قبل الجمعة فلیصل اربعا مع مارواه ابن ماجه عن ابن عباس قال کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یرکع من قبل الجمعة اربعا لا یفصل فی شئ منهن وعلی استنان الاربع بعدها ما فی صحیح مسلم عن ابی هریرة مرفوعاً اذا صلی احدکم الجمعة فلیصل بعدها اربعا وفی روایة اذا صلیتم بعد الجمعة فصلوا اربعا وذکر فی البدائع انه ظاهر الروایة وعن ابی یوسف انه ینبغی ان یصلی اربعا ثم رکعتین.

(البحر الرائق ص۴۹ جلد۲ باب الوتر والنوافل)

《۲》 قال العلامه ابراهیم الحلبی: والافضل ان یصلی اربعاً ثم رکعتین للخروج عن الخلاف. (غنیة المستملی ص۳۷۳ فصل فی النوافل)

دَ ماسپښین څلور رکعته چه پاتې شی نو دوه رکعتونه ئې پس کول راجح دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَظهر اولنی څلور رکعته سنت پاتې شی نو دَفرضو نه فوراً پس یا دوه رکعتونه پس به ئې ادا کوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: منصف شاه ګدر مردان.........۲/ذی قعده ۱۳۹۴ه.

الجواب: دې مسئله کښې توسع ده.محققینو علماؤ ابن الهمام وغیره دَحدیث په وجه دَ دوه رکعتونو مخکښې کولو ته ترجیح ورکړې.《۱》 .والحدیث رواه الترمذی وابن ماجه.《۲》 .وهوالموفق.

دَ فجر په مونځ کښې به دَ امام دَ قرأت اوریدلو په وجه سنت نه پریخودلې کیږی

الجواب: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په جمات کښې دَ فجر دَ مونځ قرات کیږی نو دَجمات په حدود کښې (یعنی جمات کښې دننه) سنت کول په جماعت کښې دَشریک کیدلو نه افضل دی یا سنت پریخودل او امام پسې جماعت کښې شاملیدل افضل دی؟ جمات دَ حدود نه مراد دَجمات هغه علاقه چه عام طور سره په هغې کښې مونځ کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمدجان نوشهره کلان ....۱۹۸۵ء/۲۲/۱۰.

《۱》 قال العلامة ابن الهمام: (قوله وانما الخلاف) فعند ابی یوسف بعد الرکعتین وهو قول ابی حنیفةؒ وعلی قول محمد قبلهما وقیل الخلاف علی عکسه والاولیٰ تقدیم الرکعتین لان الاربع فاتت عن الموضع المسنون فلا تفوت الرکعتان ایضا عن موضعهما قصدا بلا ضرورة. (فتح القدیر ص۴۱۵ جلد۱ باب ادراک الفریضة)

《۲》 عن عائشة ان النبی صلی الله علیه وسلم کان اذا لم یصل اربعا قبل الظهر صلاهن بعدها (ترمذی) وفی منهاج السنن: ای بعد الظهر وبعد الرکعتین ، ففی روایة ابن ماجة کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا فاتته الاربع قبل الظهر صلاهن بعد الرکعتین بعد الظهر وهو قول ابی یوسف ونسب الی ابی حنیفة وفی فتاویٰ العتابی ی انه المختار وفی مبسوط شیخ الاسلام انه الاصح ورجحه ابن الهمام.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۱۹۴ جلد۲ باب ماجاء فی الرکعتین بعد الظهر)

الجواب: فقهائي کرامو په جماعت کښې دَفجر سنت (دَجماعت دَقیام په دوران کښې) مکروه لیکلي دي.لیکن دا ئې نه دی لیکلي چه سنت مه کوئ بلکه دا ئې لیکلي دی چه حائل وغیره وی نو کوئ ئې.دا "اهون البلیتین" دې اودَترک (اومخالطت) په نسبت افضل دی.﴿۱﴾ وهوالموفق.

دَ مازیګر دَ څلور رکعتونو سنت وخت

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دَمازیګر دَڅلور رکعتونو چه کوم فضيلت دې دا قبل وقت العصر دې يا بعدوقت العصر؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد جمال c/o محمد اقبال جی پی او پشاور ..۲/شعبان ۱۳۹۷ھ.

الجواب: په مشکوٰة شریف کښې دی ,,رحمه الله امرء صلی قبل العصر اربعاً،، (رواه احمد والترمذی وابوداؤد).﴿۲﴾ بهرحال دَدې وخت دَ فرضونه مخکښې او دَعصر دَوخت داخلیدو نه پس دې .وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله والاتركها) قال فى الفتح وعلى هذا اى على كراهة صلاتها فى المسجد ينبغي ان لا يصلى فيه اذا لم يكن عند بابه مكان لان ترك المكروه مقدم على فعل السنة غير ان الكراهة تتفاوت فان كان الامام فى الصيفى فصلاته اياها فى الشتوى اخف من صلاتها فى الصيفى وعكسه واشد مايكون كراهة ان يصليها مخالطا للصف كما يفعله كثير من الجهلة، والحاصل ان السنة فى سنة الفجر ان يأتى بها فى بيته والا فان كان عند باب المسجد مكان صلاها فيه والا صلاها فى الشتوى او الصيفى ان كان للمسجد موضعان والا فخلف الصفوف عند سارية لكن فيما اذا كان للمسجد موضعان والامام فى احدهما ذكر فى المحيط انه قيل لا يكره لعدم مخالفة القوم وقيل يكره لانهما كمكان واحد قال، فاذا اختلف المشائخ فيه فالافضل ان لا يفعل قال فى النهر وفيه افادة انها تنزيهية، لكن فى الحلية قلت وعدم الكراهة اوجه للآثار التى ذكرناها ثم هذا كله اذا كان الامام فى الصلاة اما قبل الشروع فيأتى بها فى اى موضع شاء.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۳۰ جلد ۱ باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ (مشکواة المصابیح ص ۱۰۴ جلد ۱ باب السنن وفضائلها الفصل الثانی)

دَ مونځ نه پس صرف سجده کول مکروه دی

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې خلق دَمونځ نه پس صرف سجده کوی آیا دا جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: بهادر زیب چکدره دیرستیت.......۱۷/جولائی ۱۹۷۹ء.

الجواب: دَمونځ نه پس سجده مناجات کول مکروه دی.

کمافی شرح الکبیر وما یفعل عقیب الصلوٰة فمکروه لان الجهال یعتقدونها سنة او واجبة﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ ماسپښین دَ دوه(۲) سنتو سره دوه نفل یوځائې کول

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه زید دَماسپښین آخرنی دوه رکعتونه کول په آخرنی قعده کښې دَتشهد وئیلو نه مخکښې پاسیدلو او دوه رکعته نفل ئې ورسره یوځائې کړل نوآیا دا طریقه صحیح دہ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: خیرالبشر مدینه ملی سنز نوشهره..........۱۹۸۷ء/۳/۹.

الجواب: د ماسپخین یا ماسخوتن وغیره په سنتوباندې دَنفل بناکول صحیح دی. کمافی ردالمحتار ص ۴۷۲ جلد ۱ وغیره، فلیراجع.﴿۲﴾ .والله اعلم.

﴿۱﴾ (غنية المستملی المعروف بالکبیری ص ۵۲۹ فصل فی مسائل شتیٰ)

﴿۲﴾ قال ابن عابدین: (قوله لان کل شفع منه صلاة) لتمکنه من الخروج علی رأس الرکعتین فاذا قام الی شفع آخر کان بانیا صلاة علی تحریمة صلاة ومن ثم صرحوا بانه لو نوی اربعا لا یجب علیه بتحریمتها سوی الرکعتین فی المشهور عن اصحابنا وان القیام الی الثالثة بمنزلة مبتدأة حتی ان فساد الشفع الثانی لا یوجب فساد الشفع الاول الخ.
(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۳۹ جلد ۱ مطلب کل شفع من النفل صلاة)

دَ سنت قبل الظهراو فرضوپه مینځ کښې نفل کول او دَ مونځ ګزارو مخې ته تیریدل

سوال: محترم المقام حضرت مفتی صاحب مدظله العالی! عرض دا دې(۱) چه یوځل ما دَ حقانیې په جمات کښې قبل الظهرسنت ادا کړل او دَجماعت په انتظارکښې کیناستم دې دوران کښې ماتاسو صاحبان اولیدلئ چه تاسو تیزئ سره اولنی صف ته راغلئ او دوه رکعته مو اوکړل نو په دې دوه رکعتونو سره حیران شوم او زړه کښې می وئیل چه دا دوه رکعته سنت ظهر دی یا سنت ئې مخکښې خپل کور کښې کړی دی او دا دوه رکعته نفل دی. بهرحال سوال دا دې که دا دوه رکعته نفل دی نوپه کوم حدیث سره دَسنت قبل الظهر او فرضو په مینځ کښې دَنفلو جواز معلومیږی. دا رنګې که یو سړې امام وی نو هغه دپاره داجائز دې چه سنت قبل الظهر ادا نه کړی او خلقو ته امامت اوکړی. اګر چه په وخت کښې تنګی هم نه وی.

بین لنا بیانا شافیاً کی یبعد التردد من قلبی بارک الله فی الدنیا والاخرة وانتم مقتدی الناس فی الاحادیث فی هذالزمان. (۲)وهکذا رئیت فی مسجد الحقانیه الطلبة الکرام یمرون امام المصلین ایجوز هذا ام لا. بینواتوجروا

المستفتی:عبدالله نوشهره.........۲۷/اګست ۱۹۸۴ء.

جواب: (۱) اصلی سنة الظهر القبلیة فی البیت واصلی فی المسجد تحیة المسجد ولم یمنع احد من الفقهاء من التطوع فی هذا الوقت وورد فی روایة انه ﷺ صلها علی توجیه﴿۱﴾. (۲) والمرور بین یدی المصلی ممنوع الا فی المسجد الکبیر

﴿۱﴾قال العلامة ابن الهمام: فالاولی الاستدلال بمجموع حدیثین حدیث ابن عمر حفظت من رسول الله ﷺ عشر رکعات رکعتین قبل الظهر ورکعتین بعدها ورکعتین بعد المغرب فی بیته ورکعتین بعد العشاء ورکعتین قبل صلاة الصبح وحدیث عائشه انه ﷺ کان لایدع اربعا قبل الظهر ورکعتین قبل الغداةبناء علی الجمع بینهما اما بان الاربع کان یصلیها فی بیته فاتفق عدم علم ابن عمر بهن وان علم غیرها مما صلی فی بیته لانه ﷺ کان یصلی الکل فی البیت ثم کان یصلی رکعتین تحیة المسجد. (فتح القدیر ص ۳۸۶ جلد ۱ باب النوافل)

کما صرحوا فانه یجوز المرور فیه فی ماوراء موضع السجود﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ حفظ القرن والا مونځ ثابت دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَیو کتاب په صفحه ۱۴۲ نه ۱۴۴ پورې دَحفظ القران مونځ لیکلې شوې دې. دَنمونې دپاره دوه پاڼې درلیږم. چه دَهغې په سند کښې دَحصن حصین حواله ورکړې شوې ده، لیکن په ترجمه د حصن حصین کښې ماته داحواله ملاؤنه شوه. آیا چرته په بل کتاب کښې ددې ثبوت شته دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی:اکرام الحق غفرله.........

الجواب: داحدیث په ترمذی جلدثانی ص ۵۱۳ باندې لیکلې شوې دې﴿۲﴾ فقط

﴿۱﴾قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وان کره مرور مار فی الصحراء اوفی مسجد کبیر بموضع سجوده فی الاصح او مروره بین یدیه الی حائط القبلة فی بیت ومسجد صغیر فانه کبقعة واحدة مطلقا. (الدر المختارعلی هامش ردالمحتار ۴۶۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها)

﴿۲﴾عن ابن عباس انه قال بینما نحن عند رسول الله ﷺ اذ جاءه علی ابن ابی طالب فقال بابی انت وامی تفلّت هذاالقرآن من صدری فما اجدنی اقدر علیه فقال له رسول الله ﷺ یا اباالحسن افلا اعلمک کلمات ینفعک الله بهن وینفع بهن من علمته ویثبت ما تعلمت فی صدرک قال اجل یا رسول الله فعلمنی قال اذا کان لیلة الجمعة فان استطعت ان تقوم فی ثلث اللیل الآخر فانها ساعة مشهودة والدعاء فیها مستجاب وقد قال اخی یعقوب لبنیه سوف استغفرلکم ربی یقول حتی تاتی لیلة الجمعة فان لم تستطع فقم فی وسطها فان لم تستطع فقم فی اولها فصل اربع رکعات تقرأ فی الرکعة الاولیٰ بفاتحة الکتاب وسورة یٓس وفی الرکعة الثانیة بفاتحة الکتاب وحم الدخان وفی الرکعة الثالثه بفاتحه الکتاب والم تنزیل السجدة وفی الرکعة الرابعة بفاتحة الکتاب وتبارک الملک المفصل فاذا فرغت من التشهد فاحمد الله واحسن الثناء علی الله وصل علی واحسن وعلی سائر النبیین الخ.
(سنن ترمذی ص ۱۹۶ جلد۲ ابواب الدعوات باب فی دعاء الحفظ)

"صلاة معکوس" مونځ نه دي بلکه یوه مجاهده اومعالجه ده

سوال: صلاة معکوس جائز دي یا نه؟ اودَ صلاة معکوس طریقه څه ده؟ بینوا توجروا

المستفتي رحمت کریم ډاک اسماعیل خیل نوشهره. یکم ذالحجه ۱۳۸۰ھ

الجواب: دَصلاة معکوس متعلق په امدادالفتاوی ص ۲۸۹ جلد نمبر ۱ کښې دی چه دې ته "صلاة مجازاً" وئیلي کیدیشی. په اصل کښې دا یوه مجاهده او یوه معالجه ده. اودَمعالجې دپاره منقول او ماثور کیدل ضروری نه دی اګرچه منهی عنه نه کیدل ورته ضروری دی. ﴿۱﴾

نوټ: ددې تذکره په "القول الجمیل" کښې موجود ده. ﴿۲﴾ وهوالموفق.

دَ فجر دَ سنتو قضا افضل ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه په راولپنډی کښې یو صاحب دَ تقریردوران کښې دا اووئیل چه که چرته دَسحردفرضو دَ وجې نه سنت پاتې شی نوهغه بعدالفرض کول پکار دی اوبعضې علماؤ نه اوریدلې شوې دی چه ددې بالکل اعاده نشته نو ددې شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرم خان هنګوضلع کوهاټ............۵/۹/۱۹۸۷ء

الجواب: بهترداده چه داسنت دَنمرختلونه پس قضا اوکړې شی. اوپاتې شوې سنت قبل طلوع الشمس ادا کول مکروه دی. وهوقول محمدومالک واحمد و

﴿۱﴾ (امداد الفتاوی ص ۳۱۰ قبیل فصل فی التراویح)

﴿۲﴾ قال الامام ولی الله الدهلوی وللجشتیة صلوٰة تسمّی صلوٰة المعکوس لم نجد من السنة ولا اقوال الفقهاء ما نشدها به فلذلک حذفناها والعلم عند الله.

(القول الجمیل مع شفاء العلیل ص ۷۲ الفصل الخامس)

الشافعی فی قوله القدیم ولا تقضی عندابی حنیفة والتفصیل فی الفقه﴿۱﴾ وشروح الاحادیث. ﴿۲﴾ والموفق

دَ ماسپښین مخکښې سنت به دَ دوه رکعتو نه پس ادا کولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائي چه دَیو سړی نه دَ ماسپښین سنن قبلیه پاتې شی نودَجماعت نه پس به دا سنت دَ دوه رکعتونو نه پس ادا کولې شی یا مخکښې. وقدذکروافی کتب الفقه الاختلاف فی تقدیمها وتاخیرها؟ بینوا توجروا.

المستفتي: محمد سرورافغانی.........۳۱ مئ ۱۹۷۵ء.

الجواب: په دې تقدیم او تاخیرکښې توسع ده البته دَمحققینو په نزد به دوه رکعته مخکښې ادا کولې شی.

کما فی الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۶۷۳ جلد ۱ ثم یأتی بها علی انها سنة فی وقته الظهر قبل شفعه عند محمد وبه یفتی، قال العلامة الشامی اقول وعلیه المتون

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله ولا یقضیها الا بطریق التبعیة) ای لا یقضی سنة الفجر الااذا فاتت مع الفجر فیقضیها تبعا لقضائه لو قبل الزوال واما اذا فاتت وحدها فلا تقضی قبل طلوع الشمس بالاجماع لکراهة النفل بعد الصبح واما بعد طلوع الشمس فکذلک عندهما وقال محمد احب الی ان یقضیها الی الزوال کما فی الدرر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۳۰ جلد ۱ باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: اتفق ابوحنیفة وصاحباه علی انه لا یصلی رکعتی الفجر قبل طلوع الشمس، واختلفوا هل یصلیهما بعد طلوع الشمس ام لا، فقال محمد نعم وهو مذهب مالک واحمد وقال به الشافعی فی قوله القدیم وقال فی الجدید یصلیهما بعد صلوٰة الصبح قبل طلوع الشمس واحتج بحدیث الباب، ولنا احادیث النهی عن الصلوٰة بعد الصبح والعصر وهی احادیث صحیحة مشهورة بل متواترة وکذا هی محرمة من قبیل التشریع العام بخلاف حدیث الباب فانه منقطع لم یسمع محمد بن ابراهیم عن قیس جد سعد بن سعید.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۲۹۲ جلد ۲ باب فیمن تفوته الرکعتان قبل الفجر)

لاکن رجح فی الفتح تقدیم الرکعتین قال فی الامداد وفی فتاویٰ العتابی انه المختار وفی مسبوط شیخ الاسلام انه الاصح لحدیث عائشة رضی الله عنها انه علیه السلام کان اذا فاتته الاربع قبل الظهر یصلیهن بعد الرکعتین وهو قول ابی حنیفة وکذا فی جامع قاضی خان، والحدیث قال الترمذی حسن غریب انتهیٰ ﴿۱﴾ قلت فاذا ورد فیه انه قول الامام وکذا ورد فی الحدیث لفظ کان فالاول هو العمل علیه. وهوالموفق

په ناسته نفل کول.سنن رواتب پریخودل او

دَ ضرورت په وخت کښې مونځ ماتول

سوال: علمائې دین لاندینو مسئلوباره کښې څه فرمائی!

(۱) نفل په ناسته کول صحیح دی یا په ولاړه باندې؟

(۲) عام طورچه دَمونځ نه مخکښې یا روستو کوم سنت وی موکده یا غیر موکده یانفل که دا اونه کړې شی نو آیا مونځ ته څه نقصان رسیږی؟

(۳) سنت او فرض په کوم حالت کښې ماتول جائز دی.که والدین آواز اوکړی نوسنت یا فرض ماتول به جائز وی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: میران شان ختک.............. ۱۹۷۹ء/۵/۴.

الجواب: (۱) په ناسته نفل کول جائز دی البته دَولاړې په نسبت نیم ثواب لری. کمافی حدیث صحیح رواه ابوداؤد وغیره.﴿۲﴾.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۳۱ جلد ۱ قبیل باب قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ عن عمران ابن حصین انه سأل النبی ﷺ عن صلوٰه الرجل قاعداً فقال صلوته قائما افضل من صلوته قاعداً وصلوته قاعداً علی النصف من صلوته قائما وصلوته نائما علی النصف من صلوته قاعداً.

(سنن ابی داؤد ص ۱۴۴ جلد ۱ باب فی صلوٰة القاعد)

(۲) سنت کول دَثواب باعث دی په نه کولو کښې ئې عتاب دی بلکه عقاب دی (شامی). ﴿۱﴾. (۳) که والدین یا اجداد (نیکونه) صرف آواز اوکړی نو نفل ماتول جائز دی او فرض ماتول جائز نه دی البته که مدد طلب کول غواړی نوماتول (دَفرضو) جائز دی. (شامی جلد ۱). وهوالموفق.

دَ ډیوټئ په دوران کښې نفل ادا کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه ملازمین دَ ډیوټئ په دوران کښې دَفرض مونځ نه علاوه نفل مونځ یا تلاوت قرآن مجید کولې شی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جی ایم خلیل الرحمن پریمیئرتوبیکوانډسټریزجهانګیره ۱۹۸۷ء/۱۱/۱۵

﴿۱﴾ قال العلائی : (قوله وحکمها ما یوجر علی فعله ویلام علی ترکه) ای یعاتب بالتاء لا یعاقب کما افاده فی البحر والنهر لکن فی التلویح ترک السنة المؤکدة قریب من الحرام یستحق حرمان الشفاعة لقوله علیه السلام من ترک سنتی لم ینل شفاعتی، وفی التحریر ان تارکها یستوجب التضلیل واللوم والمراد الترک بلا عذر علی سبیل الاصرار کما فی شرح التحریر لابن امیر حاج...... وفی البحر من باب صفة الصلاة الذی یظهر من کلام اهل المذهب ان الاسم منوط بترک الواجب او السنة الموکدة علی الصحیح لتصریحهم بان من ترک سنن الصلوٰت الخمس قیل لا یاثم والصحیح انه یاثم ذکره فی فتح القدیر وتصریحهم بالاثم لمن ترک الجماعة مع انها سنة موکدة علی الصحیح وکذا فی نظائره الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۷۷ جلد ۱ قبیل مطلب ان الاصل فی الاشیاء الاباحة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولو دعاه احد ابویه فی الفرض لا یجیبه الا ان یستغیث به وفی النفل ان علم انه فی الصلاة فدعاه لا یجیبه والا اجابه، قال ابن عابدین رحمه الله: (قوله الا ان یستغیث به) ای یطلب منه الغوث والاعانة وظاهره ولو فی امر غیره مهلک واستغاثه غیر الابوین کذلک والحاصل ان المصلی متی سمع احدا یستغیث وان لم یقصده بالنداء او کان اجنبیا وان لم ماحل به او علم وکان له قدرة علی اعانته وتخلیصه وجب علیه اعانته وقطع الصلاة فرضا کانت او غیره. (الدرالمختار مع هامش ردالمحتار ص ۵۲۶ جلد ۱ مطلب قطع الصلاة یکون حراما ومباحا ومستحبا وواجبا باب ادراک الفریضة)

الجواب: دَ ډیوټئ په دوران کښې نفل کول او تلاوت کول ممنوع دی.

قال فی الشامیه ص ۵۹ جلد ۵ تحت قوله(ولیس للخاص ان یعمل لغیره)بل ولا ان یصلی النافلة قال فی التتارخانیه وفی فتاویٰ الفضلی واذا استاجر رجلا یوما یعمل کذا فعلیه ان یعمل ذلک العمل الی تمام المدة ولا یشتغل بشئ آخر سوی المکتوبة وفی فتاویٰ سمرقندیه وقد قال بعض مشائخنا له ان یؤدی السنة ایضا واتفقوا انه لا یؤدی نفلاً﴿۱﴾. وهوالموفق

په ورځ شپه دواړو کښې نفل ثابت دی بدعت نه دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په اسلام کښې نوافل په ورځ کښې هم دی یا صرف دَشپې په وخت کښې دی؟ اوڅوک په نوافل نهار ته بدعت وائی اوکونکوته ئې ریاکار وائی آیا دَهغوی دا قول صحیح دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم..........

الجواب: دَفقهاؤ په کتابونوکښې په "ابواب الوتروالنوافل" کښې او دَاحادیثو په کتابونوکښې په "باب السنن" کښې دَ نوافل النهار تفصیل موجود دې﴿۲﴾ دیته بدعت وئیلو والا جاهل دې.او ریا خو په فرض مونځ کښې هم حرامه ده.وهوالموفق.

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۸ جلد۵ مطلب لیس للاجیر الخاص ان یصلی النافلة مبحث الاجیر الخاص)

﴿۲﴾ قال العلامه شرنبلالی: وندب رکعتان بعد الوضوء قبل جفافه لقوله علیه السلام: مامن مسلم یتوضأ فیحسن وضوءة ثم یقوم فیصلی رکعتین یقبل علیها بقلبه الا وجبت له الجنة رواه مسلم کذا البرهان وندب صلاة الضحیٰ علی الراجح وهی اربع رکعات لما رويناه قریبا عن عائشة رضی الله عنها وانه علیه السلام کان یصلی الضحیٰ اربعا ولا یفصل بینهما بسلام ، ولما فی صحیح مسلم عن عائشه رضی الله عنها انه...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ ماښام دَ سنتو سره دوه رکعته نفل کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ ځائې کښې دَبعضې خلقو دا معمول دې چه دَماښام دوه رکعته سنتو نیت اوتړی اوڅلور رکعته اوکړی.اونیت دَدوه رکعتونو وی.اوپه دې څلور رکعتونوکښې آخرنی دوه رکعته په ناسته باندې کوی.آیا داسې کول صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی:شادمحمدخان سرډهیری چارسده.......... ۱۹۸۲ء/۷/۵

الجواب: دَقواعدو په رڼا کښې دا جائز دی لیکن افضل نه دی.افضل دا دی چه نفل په ولاړه اوکړی.(شامی ص۴۸۹جلد ۱).وهوالموفق.

(بقیه حاشیه) علیه السلام کان یصلی الضحیٰ اربع رکعات ویزید مایشاء فلذا قلنا: ندب اربع فصاعداً الی اثنتی عشره رکعة لما روی الطبرانی فی الکبیر عن ابی الدرداء قال قال رسول الله ﷺ من صلی الضحیٰ رکعتین لم یکتب من الغافلین ومن صلی ستا کفی ذلک الیوم ومن صلی ثمانیة کتبه الله من القانتین ومن صلی اثنتی عشرة رکعة بنی الله له بیتا فی الجنة...... وندب صلاة اللیل خصوصاً آخره الخ.

(امداد الفتاح شرح نور الایضاح ص۴۳۸ فصل فی صلاة الضحیٰ واحیاء اللیالی)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ویتنفل مع قدرته علی القیام قاعدا لا مضطجعا الا بعذر ابتداء وکذا بناء بعد الشروع بلا کراهة فی الاصح کعکسه .

(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۵۱۵ جلد۱ باب الوتر والنوافل)

.....

فصل فی التهجد وصلاة التسبیح

په تهجد کښې طول قیام افضل دې یا دَ رکعتونو شمیر؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَتهجدو په مونځ کښې طُولِ قیام افضل دې یا دَرکعتونو شمیر؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حاجی محمد.........۱۹۷۴ء/۴/۲.

الجواب: طول قیام افضل دې.﴿۱﴾ .لیکن په دوه رکعته تهجدباندې اکتفاء کول فعلِ رسول ﷺ هم دې.﴿۲﴾ .وهوالموفق.

﴿۱﴾قال العلامه ابن عابدین: اختلف النقل عن محمد فی هذه المسئلةفنقل الطحاوی عنه فی شرح الآثار ان طول القیام احب ونقل فی المجتبی عنه العکس ونقل عن ابی یوسف انه فصل فقال اذا کان له ورد من اللیل بقراءة من القرآن فالا فضل ان یکثر عدد الرکعات والافطول القیام افضل لان القیام فی الاول لایختلف ویضم الیه زیادة الرکوع والسجود.........قال اصحابنا طول القیام افضل وقاضی الشافعی کثرةالصلاة افضل والصحیح قولنا ثم قال وروی عن ابی یوسف انه قال الیٰ اخرما مروظاهر کلامه ان هذا قول ائمتنا الثلاثة حیث لم یتعرض الا لخلاف الشافعی ویؤید ه مامر عن الطحاوی. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۰۱ جلد ۱ قبیل مطلب قولهم کل شفع من النفل صلاه الخ)

﴿۲﴾قال العلامة ابن عابدین : (قوله وأقلها علی مافی الجوهرة ثمان)قید بقوله علی مافی الجوهرة لانه فی الحاوی القدسی قال یصلی ماسهل علیه ولو رکعتین والسنة فیها ثمان رکعات باربع تسلیمات. والتقیید باربع تسلیمات مبنی علی قول الصاحبین وأماعلی قول الامام فلا کما ذکره فی الحلیة وقال فیها أیضا وهذا بناء علی أن أقل تهجده صلی الله علیه وسلم کان رکعتین وأن منتهاه ثمانی رکعات أخذممافی مبسوط السرخسی ثم ساق تبعا لشیخه المحقق ابن الهمام الاحادیث الدالةعلی ما عینه فی (بقیه حاشیه په رارواله صفحه)

دَ نفل او تهجد لغوی معنی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَنفلو او تهجدو لغوی معنی څه ده؟ واضحه ئې کړئ! بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ حجاج ولی دوسلی کیمپ بنوں.........۱۹۸۸ء/۲/۱۱

الجواب: نفل زیادت ته وائی.﴿۱﴾ .اوتهجد دَخوب پریخودلو ته وائی.﴿۲﴾ وهوالموفق.

په نفلو کښې دَ تهجدو ډیر فضیلت دې

سوال: دَتهجدو فضیلت بیان کړئ چه په نفلو کښې ددې څه درجه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: ابن شیر محمد ترلاندی صوابی مردان.........۲۴/صفر۱۳۸۹ھ

(بقیه حاشیه) المبسوط من منتهاه وحدیث ابی داود الدال علی ان اقل تهجده ﷺ اربع سوی ثلاث الوتر وتمام ذلک فیها فراجعها لکن ذکر آخر اعنه ﷺ من استیقظ من اللیل وایقظ اهله فصلیا رکعتین کتبا من الذاکرین الله کثیرا والذاکرات رواه النسائی وابن ماجه وابن حبان فی صحیحه والحاکم وقال المنذری صحیح علی شرط الشیخین.
(ردالمحتار هامش الدرالختار ص ۵۰۶ جلد ۱ :مطلب فی صلاة اللیل: باب الوتر والنوافل)

﴿۱﴾قال العلامه شرنبلالی :النفل فی اللغة عبارة عن الزیادة و منه سمیت الغنیمة نفلا لانهازائدة علی ما وضع له الجها دو هو اعلاء کلمة الله تعالیٰ ومنه قول لبید من الرمل : ان تقویٰ ربنا خیر نفل .وسمی ولدالزنا نافلة لهذا. (امدادالفتاح ص ۴۲۴ فصل فی النوافل)

﴿۲﴾قال العلامه ابن عابدین :ان صلاة اللیل المحثوث علیهاهی التهجد وقد ذکر القاضی حسین من الشافعیة انه فی الاصطلاح التطوع بعد النوم واید بمافی معجم الطبرانی من حدیث الحجاج بن عمرو رضی الله عنه یحسب احد کم اذا قام من اللیل یصلی حتی یصبح انه قد تهجد انما التهجد المرء یصلی الصلاة بعد رقده......ولان التهجد ازالة النوم بتکلف مثل تأثم ای تحفظ عن الاثم الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۰۶ جلد ۱ :مطلب فی صلاة اللیل)

الجواب: په نفلو کښې دا ډیر بهترین مونځ دي ﴿١﴾ فقط.

دَ نعمت او راحت اوخوشحالئ په حاصلیدلو باندې دَ شکر مونځ اداکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی. چه دَ قرآنِ پاک دَ آیت "لئن شکرتم لازیدنکم" نه یو صاحب استنباط کولو بیان ئې کولو. چه دَ یو نعمت راحت او خوشحالئ په راتللو باندې دوه رکعته دَ شکر مونځ اداکول هم مستحب دی. چه اصحابه کرامو رضی الله عنهم او اولیائې کرامو معمول پاتې شوې دې آیا دا قول صحیح دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق ډی ـ ٥٥٢ راولپنډی .... ١٤/٥/١٩٦٩ء.

الجواب: دَ امام ابو حنیفه رحمه الله دَ مسلک په بنا باندې دا استنباط صحیح دې ځکه چه ترمذی کښې راغلې دی.

کان رسول الله ﷺ اذاجاءه امر سروراً اویسر به خر ساجداً شاکراً لله تعالیٰ ﴿٢﴾ وفی اللمعات وهم (ابو حنیفه و مالک) یقولون ان المراد بالسجدة الواقعة فی تلک الاحادیث والاثار الصلاة عبر عنها بالسجدة وهو کثیر اطلاقاً للجزء علی الکل ﴿٣﴾. وهو الموفق

﴿١﴾ قال ابن عابدین: (قوله وصلاة اللیل) أقول هی أفضل من صلاة النهار کما فی الجوهرة ونور الایضاح وقد صرحت الآیات والاحادیث بفضلها والحث علیها قال فی البحر فمنها مافی صحیح مسلم مرفوعا أفضل الصلاة بعد الفریضة صلاة اللیل وروی الطبرانی مرفوعا لا بدمن صلاة بلیل ولو حلب شاة وما کان بعد صلاة العشاء فهو من اللیل وهذا یفید ان هذه السنة تحصل بالتنفل بعد صلاة العشاء قبل النوم......ولانه المفهوم من اطلاق الآیات والاحادیث ولان التهجد ازالة النوم بتکلف مثل تأثم أی تحفظ عن الاثم نعم صلاة اللیل وقیام اللیل أعم من التهجد وبه یجاب عما أورد علی قول الامام أحمد هذا ما ظهر لی والله أعلم. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٥٠٦ جلد ١ مطلب فی صلاة اللیل)

﴿٢﴾ (مشکواة المصابیح ص ١٣١ جلد ١ : باب فی سجود الشکر)

﴿٣﴾ وفی الهندیه وسجدة الشکر لاعبرة لها عند ابی ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دَ صلوة تسبیح افضل وخت

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ صلوة تسبیح بهترین وخت کوم یو دې؟ صرف دَ وخت متعلق اولیکئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد زاهد میډیم رجمنټ ایل اې ډی ١٧/محرم ١٣٩٢ھ

الجواب: دَ ماسپښین دَ مانځه نه مخکښې کول پکاردی. (شامی) ﴿١﴾ وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) حنیفة رحمه الله تعالیٰ وهی مکروهة عنده لا یثاب علیها وترکها اولی.

(فتاوی عالمگیریه ص ١٣٥ جلد ١ مسائل سجده الشکر)

وقال العلی القاری: سجدة الشکر...... سنة عند الشافعی ولیست بسنة عند ابی حنیفة خلافاً لصاحبیه...... فقالوا المراد بالسجود الصلاة وحجتهم فی هذا التأویل ما ورد فی الحدیث ان النبی ﷺ لما اتی برأس ابی جهل خر ساجداً وقد روی عبد الله بن ابی او فی رأیته ﷺ صلی بالضحی رکعتین حین بشر بالفتح او برأس ابی جهل الخ. (مرقاة المفاتیح شرح مشکواة ص ٦٠٢ جلد ٣ باب فی سجود الشکر)

﴿١﴾ قال ابن عابدین رحمه الله: وقال المعلی یصلیها قبل الظهر.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٥٠٨ جلد ١ : مطلب فی صلاة التسبیح)

• • •

باب التراویح

پیغمبر علیه السلام به په رمضان کښې هره شپه تراویح کولې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه پیغمبر علیه السلام دَ تراویحو څو رکعتونه کړې دی. او څو شپې ئې کړې دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالله لنډی کوتل............ ۲۵/۱۱/۱۹۷۵ء

الجواب: پیغمبر علیه السلام به په رمضان کښې هره شپه تراویح کولې. البته په لوئې جماعت سره ئې درې شپې ادا کړې دی. ﴿۱﴾. او جماعت کبری علی طریقة الدوام" دَ خلیفه ثانی دَزمانې نه شروع شوې. ﴿۲﴾. او په دغه زمانه او حضرت عثمان غنی رضی الله عنه او حضرت علی رضی الله عنه په زمانه کښې به شل (۲۰) رکعتونه تراویح کیدلې. ﴿۳﴾. او دَ یو څیز شمیر په رائې او قیاس سره نه معلومیږی لهذا دَقواعدو په رڼا کښې به دا دَ شلو شمیر مرفوع وی.

﴿۱﴾ عن عائشة ام المؤمنین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم صلی ذات لیلة فی المسجد فصلی بصلاته ناس ثم صلی من القابلة فکثر الناس ثم اجتمعوا من اللیلة الثالثة او الرابعة فلم یخرج الیهم رسول الله صلی الله علیه وسلم فلما اصبح قال قد رأیت الذی صنعتم ولم یمنعنی من الخروج الیکم الا انی خشیت ان یفرض علیکم وذلک فی رمضان. (صحیح البخاری ص ۱۵۲ جلد ۱ باب تحریض النبی صلی الله علیه وسلم علی قیام اللیل والنوافل من غیر ایجاب)

﴿۲﴾ عن سائب بن یزید قال: کانوا یقومون علی عهد عمر بن الخطاب فی شهر رمضان بعشرین رکعة الحدیث وقال الشعرانی فی کشف الغمه، وکانوا یصلونها فی اول زمان عمر بثلاث عشرة رکعة...... وکان امامهم ابی بن کعب وتمیما الداری ثم ان عمر...... امر بفضلها ثلاثا وعشرین رکعة ثلث منها وترا واستقر الامر علی ذلک فی الامصار.

(التعلیق الحسن علی اثار السنن ص ۲۰۴ باب فی التراویح بعشرین رکعة)

﴿۳﴾ عن عبد الرحمن بن عبد القاری قال خرجت ...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

دغه شان دَ "علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین. ﴿۱﴾. حدیث په بناء باندې به سنتِ نبوی وی. داخو ناممکن ده چه دَ شر القرون اهلِ حدیث دَ خیر القرون دَ خلفاؤ نه زیات متبع سنت وی.

واما حدیث لایزید فی رمضان ولافی غیره علی احد عشر رکعة فمحمول علی التهجد بدلیل ولا فی غیر رمضان وکذا محمول علی الغالب ﴿۲﴾ فافهم وللتفصیل مقام آخر. وهوالموفق

په تراویح کښې جماعت دَ رسول الله صلی الله علیه وسلم اوخلفاؤ دَ زمانې نه معمول دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې وائی چه تراویح په جماعت سره دَرسول الله صلی الله علیه وسلم او خلیفه اول په زمانې کښې نه دې شوې اودَدویم خلیفه په حکم سره باجماعت کړې شوې وی. لیکن داحکم څلورم خلیفه منسوخ کړې دې. آیا ددې سړی داخبره صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نذیر احمد چیف گډز کلرک ریلوې گودام مردان...... ۱۳/۱۰/۱۹۷۰ء

(بقیه حاشیه) مع عمر بن الخطاب لیلة الی المسجد فاذا الناس اوزاع متفرقون یصلی الرجل لنفسه ویصلی الرجل فیصلی بصلاته الرهط فقال عمر انی لو جمعت هؤلاء علی قارئ واحد لکان امثل ثم عزم فجمعهم علی ابی بن کعب قال ثم خرجت معه لیلة اخری والناس یصلون بصلاة قارئهم قال عمر نعمت البدعة هذه والتی تنامون عنها افضل من التی تقومون یرید آخر اللیل وکان الناس یقومون اوله، رواه البخاری. (مشکوٰة المصابیح ص ۱۱۵ جلد ۱ باب قیام شهر رمضان الفصل الثالث)

﴿۱﴾ (مشکوٰة المصابیح ص ۳۰ جلد ۱ باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

﴿۲﴾ قال الشیخ محمد ذکریا الکاندهلوی: قال شیخ مشائخنا مولانا الجنجوهی کان السائل ظن ان رسول الله صلی الله علیه وسلم لعله کان یزید فی رمضان علی ماتهجد فی غیره فردته بقولها ماکان یزید فی رمضان ولا فی غیره ای فی غالب الاحوال والاوقات فالغرض الانکار علی زیادة رکعات التهجد لخصوصیته رمضان فلاینا فیه ماکان یصلیه فی بعض الاحیان فوق احدی عشرة رکعة وکذا لا تعلق له بصلاه التراویح نفیا ولا اثباتا. (فتح الملهم شرح الصحیح المسلم ص ۲۹۱ جلد ۲ باب صلاة اللیل وقدر رکعات النبی صلی الله علیه وسلم

الجواب: پیغمبر علیه السلام تراویح په جماعت سره درې شپې کړې دی. (رواه البخاری) او باقی شپو کښې ئې د (فرضیت د ویرې) د عذر په وجه جمات کبری پریخودلې دې. ﴿۱﴾. او کوم کار چه د عذر د وجې نه متروک شی هغه حکماً معمول شمار کیږی. پس ګویا چه پیغمبر علیه السلام په جماعت کبری باندې حکمی دوام کړې دی. ﴿۲﴾. او صدیق اکبر رضی الله عنه د دې کار متعلق څه تغیر او تبدیلی اونه کړله. البته حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د پیغمبر علیه السلام تمنا پوره کړه او په جماعت کبری باندې ئې د حقیقی تمنا معمول جوړ کړو ﴿۳﴾

﴿۱﴾ عن عائشة ام المؤمنین ان رسول الله صلی الله علیه وسلم صلیٰ ذات لیلة فی المسجد فصلی بصلاته ناس ثم صلی من القابلة فکثر الناس ثم اجتمعوا من اللیلة الثالثة او الرابعة فلم یخرج الیهم رسول الله صلی الله علیه وسلم فلما اصبح قال قد رأیت الذی صنعتم ولم یمنعنی من الخروج الیکم الاانی خشیت ان یفرض علیکم وذلک فی رمضان. (الصحیح البخاری ص ۱۵۲ جلد ۱ باب تحریض النبی صلی الله علیه وسلم علی قیام اللیل و النوافل من غیر ایجاب)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: وفی روایة البخاری نعم البدعة هذه لیس المشار الیه قیام رمضان لانه سنة الرسول، ولا قیامه بالجماعة الصغریٰ لان النبی صلی الله علیه وسلم لم ینکر علی ابی بن کعب حین صلی بنسوة و کذا حین صلی بالناس فی ناحیة المسجد ولا الجماعة الکبریٰ لان النبی صلی الله علیه وسلم فعلها ثلاث لیال، ولا الجماعة الکبریٰ علی وجه الدوام لان النبی صلی الله علیه وسلم ترکها خشیة الافتراض ولو لاهذه الخشیة لما ترکها فهذه مواظبة حکماً وارادة.
(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۸۲ جلد ۴ قبیل ابواب الحج عن رسول الله صلی الله علیه وسلم)

﴿۳﴾ عن عبد الرحمن بن عبد القاری: انه قال خرجت مع عمر بن الخطاب لیلة فی رمضان الی المسجد فاذا الناس اوزاع متفرقون یصلی الرجل لنفسه ویصلی الرجل فیصلی بصلاته الرهط فقال عمر انی اری لو جمعت هؤلاء علی قارئ واحد لکان امثل ثم عزم فجمعهم علی ابی بن کعب ثم خرجت معه لیلة اخریٰ والناس یصلون بصلاة قارئهم قال عمر نعم البدعة هذه والتی ینامون عنها افضل من التی یقومون یرید آخر اللیل و کان الناس یقومون اوله.
(صحیح البخاری رقم حدیث: ۲۰۱۰ کتاب صلاة التراویح)

او خلیفه ثالث او رابع او نورو امامانو په دې کښې هیڅ تغیر او تبدیل نه دې کړې د آثارو نه ښکاره معلومیږی چه حضرت علی رضی الله عنه شل رکعته تراویح کړی دی. ﴿۱﴾. وهو الموفق.

چه په دیرشمه شپه د شوال احتمال وی نو تراویح به باقاعده ادا کولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په علاقه کښې په دیرشم رمضان باندې شوال کیږی آیا په دې اندازې سره چه نه څه شهادت وی او نه مضبوط علامات وی د دیرشم رمضان په شپه باندې تراویح کول پکار دی یا نه؟ که کول غواړی نو په مقرر وخت باندې او که نه د شپې په آخرنۍ حصه کښې؟ آیا وتر به با جماعت کوی او که نه او که شهادت نه وی خو قوی علامت موجود وی نو بیا څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سیف الله بنوی......... ۱۹۶۹ء/ ۷/۱۰.

الجواب: د دې شپې د شوال کیدلو احتمال همیشه او هر وخت وی. لهذا ترڅو پورې چه د شوال حکم نه وی شوې نو تراویح او وتر به باقاعده په جماعت سره ادا کولې شی او د وترو اعاده نه لازم ده او نه مستحب. او علامات لکه د ښار

﴿۱﴾ قال البیهقی: و روینا عن شتیر بن شکل و کان من اصحاب علی رضی الله عنه انه کان یؤمهم فی شهر رمضان بعشرین رکعة ویوتر بثلاث وفی ذلک قوة لما اخبرنا ابو الحسن بن الفضل القطان ببغداد (بسند متصل) عن ابی عبد الرحمن السلمی عن علی رضی الله عنه قال دعا القراء فی رمضان فامر منهم رجلا یصلی بالناس عشرین رکعة قال و کان علی رضی الله عنه یوتر بهم وروی ذلک من وجه آخر عن علی.
(السنن الکبریٰ للبیهقی ص ۶۹۹ جلد ۲ باب فی عدد رکعات القیام فی رمضان)

﴿۲﴾ قال ابن نجیم: (قوله ویثبت رمضان برؤیة هلاله او بعد شعبان ثلاثین یوماً) لحدیث الصحیحین صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته فان غم علیکم فاکملوا عدة شعبان ثلاثین.
(البحر الرائق ص ۲۶۳ جلد ۲ کتاب الصوم)

نه د عادت مطابق ډېزو په آوازونوباندې اعتماد کول صحیح دی.(۲)

وهو الموفق.

دَ جماعت په ځائې په عام چوک کښې دَ تروایح جماعت کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو پیش امام او دهغه سره یو څو سړی په یو چوک کښې پنځه وخته مونځ او تروایح کوی هلته صفائی هم نه وی دَچیلم سگریټو وغیره گندگی فی الحال موجود ده او داچوک دَجمات نه څلوېښت گزه لرې دې. او جمات ته راتللو نه څه شرعی مانع هم نه دې موجود دې. صرف دَسستئ په وجه جمات ته نه حاضرېږی. او وائی چه زمونږ جماعت په سنت طریقې سره اداکېږی. آیا دَ دوی دا خبرې صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: گل ولی پائی ضلع ټانگ دار العلوم ارشادیه.

الجواب: داکسان دَجمات دَفضیلت نه محروم دی. لیکن دَجماعت فضیلت ورته حاصل دې. لتحقق الجماعة.(۳) نعم تکره الصلوة ان کان فی الطریق او

(۱) قال ابراهم الحلبی: ولایصلی الوتر بجماعة الا فی شهر رمضان ومعناه الکراهة دون عدم الجواز...... واما فی رمضان فلا خلاف فی نفی کراهة الجماعة فیه ولکن اختلفوا فی الافضل ففی فتاوئ قاضی خان الصحیح ان الجماعة افضل لانه لما جازت الجماعة کانت افضل اعتباراً بالمکتوبة. (غنیة المستملی شرح منیة المصلی ص ۴۰۱ بحث التراویح والوتر)

(۲) قال ابن عابدین: قلت والظاهر انه یلزم اهل القرئ الصوم بسماع المدافع اورؤیة القنادیل من المصر لانه علامة ظاهرة تفید غلبة الظن وغلبة الظن حجةموجبة للعمل کما صرحوا به واحتمال کون ذلک لغیر رمضان بعید اذ لا یفعل مثل ذلک عادة فی لیلة الشک الا لثبوت رمضان. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۹۹ جلد ۱ مطلب الاعتماد علی قول الحساب مردود)

(۳) قال العلامة حلبی رحمه الله: وان اقیمت التراویح فی المسجد بالجماعة وتخلف عنها رجل من افراد الناس وصلی فی بیته فقد ترک الفضیلة لا السنة...... وان صلی واحد فی بیته بالجماعة حصل لهم ثوابها وادرکوا فضلها ولکن لم ینالوا افضل الجماعة التی تکون فی المسجد لزیادة فضیلة المسجد وتکثیر جماعته واظهار شعائر الاسلام.
(غنیة المستلی المعروف بالکبیری ص ۳۸۴ فصل فی النوافل)

تحقق مایشغل باله صرح العلامة الشامی فی ردالمحتار ص۲۹۳ جلد۱ (۱) وهو الموفق

شل رکعته تراویح بغیرتعدیل نه او اته(۸) په تعدیل سره دواړه په غلطئ دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام شل رکعته سره دَ وترو او فرضو په شل منټه کښې کوی چه نه پکښې تسبیحات لوستلې کیږی نه پکښې تعدیل الارکان وی. په بل جمات کښې اته رکعته تراویح سره دَ وترو او فرضو په شل منټه کښې دَتعدیل الارکان سره کیږی په دې صورت کښې دکوم امام اقتداء کول پکار دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد خالق عنایت کلې باجوړ.......... ۱۷/۷/۱۹۸۴ء.

الجواب: دا دواړه دَفضیلت دَلارې نه خالی دی. او دواړه بدنصیبه دی.(۲)

وهو الموفق.

یوځائې کښې ئې تراویح اوکړې نودویم امام پسې په تراویح کښې اقتدا کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو امام خپل قوم ته دَ مختصرو تراویح نه پس دویم جمات ته راځی حافظ صاحب پسې دَقرآن اودریدلو دپاره اقتداء کوی. امام صاحب دَ جواز دپاره دَ حضرت شیخ عبد القادر جیلانی رحمه الله دملفوظاتو حواله ورکوی. او دویم کس وائی چه دا ناجائز دی. ځکه چه دا دَ تداعی الی النوافل بالجماعة صورت دې. چه هغه فقهاؤ منع کړې دې. اوس به څه صورت وی جائز یا ناجائز؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ ارشاد الدین زیارت کاکاصاحب نوشهره ۱۴/۱۰/۱۹۷۲ء.

(۱) قال الحصکفی: وکذا کل ما یشغل باله عن افعالها ویخل بخشوعها...... وکذا تکره فی اماکن کفوق کعبة وفی طریق، قال ابن عابدین: وفی طریق لان فیه منع الناس من المرور وشغله بما لیس له لانها حق العامة للمرور. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص۴۷۹ جلد۱ قبیل مطلب تکره الصلاة فی الکنیسه)

(۲) قال الحصکفی: ویجتنب المنکرات هذرمة القرأة وترک تعوذ وتسمیة وطمانینة وتسبیح واستراحة. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۵۲۳ جلد۱ قبیل باب ادراک الفریضة)

الجواب: دَ زید دا کار مکروه نه دي.

کما فی شرح الکبیر ص ۳۵۲ ولو ام رجل فی التراویح ثم اقتدیٰ بآخر فی تراویح تلک اللیلة ایضا لا یکره له ذلک کما لو صلی المکتوبة اماماً ثم اقتدیٰ فیها متنفلا بامام آخر ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ ټولي محلي والا په تراويح کښې جماعت پريخودل او په کورونو کښې دَ ادا کولو حکم

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَيو کلی امام چه دَ کلی جمات پرېږدی اودَځو غټانو خلقو دَخوشحالولو په طريقې سره دَهغوی په بيټک کښې دَ تراويح جماعت کوی. اوبل طرف ته ددې کلی جمات بالکل شاړ دی. هلته يو څو غريبانان کسان ځان ځانله مونځ کوی اودَجمات امام بل ځائې تراويح ورکوی. ددې څه حکم دې؟ بينوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم........... ۱۴/۱۰/۱۹۷۶ء.

الجواب: ددې محلي خلق "تارک السنت" دی.

لان الجماعة فيها سنة علی سبيل الکفاية حتی لو ترک اهل المحلة کلهم الجماعة وصلوا فی بيوتهم فقد ترکوا السنة ، شرح الکبير ص ۳۴۷ ﴿۲﴾

دَامام او غيرامام حکم يو شان دي. وهوالموفق.

دَ فاتح مقرر کولو نه بغير هم تراويح ورکول صحيح دی

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه يو حافظ قرآن په رمضان شريف کښې دَ تراويح ختم کوی. اوخپل ځان پسې فاتح نه مقرر کوی. حال داچه بعضې ځائې حافظ غلط کيدلې هم شی چهٔ دَهغې تدارک بغير د فاتح نه نامکن دي دَشريعت په رڼا کښې دا مونځ صحيح دي يانه؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالمستعان کاټلنګ مردان.......... ۱۲/۱۰/۱۹۷۲ء.

﴿۱﴾ (غنية المستملی المعروف بالکبيری ص ۳۸۹ فصل فی النوافل)

﴿۲﴾ (غنية المستملی المعروف بالکبيری ص ۳۸۴ فصل فی النوافل)

الجواب: چه کله فرض مونځ بغيرفاتح نه کول صحيح دي اومکروه نه دي نو دَ تراويح کول به بغير فاتح نه په طريقه اولی سره صحيح وی. وهوالموفق.

په عربو ملکونو کښې دَ احنافو دپاره په تراويح کښې دَ حنفی امام اهتمام کول

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مونږ په عرب امارات کښې مقيم يو. هغه اهلِ حديث خلق تراويح دولس رکعته او وتر يو رکعت يواځې کوی. مونږ دلته شپيته (۶۰) اويا (۷۰) پاکستانيان يو که مونږ په رمضان کښې حنفی امام اوساتو اوپه خپله ديره کښې دَتراويح اهتمام اوکړو نوددې څه حکم دې؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم........... ۱۸/۲/۱۹۸۷ء.

الجواب: که قانونی خطره نه وی نو دا طريقه بهتره ده.

لان الافضل الاقتداء بمن يوافق فی الفروع کما فی ردالمحتار ص ۲۹۶ جلد۱ فليراجع ﴿۱﴾. وهوالموفق

که تراويح او وترو په مينځ کښې قوم ته تکليف وی نو ډير کيناستل نه دی پکار

الجواب: علمائي دين دي مسئلې باره کښې چه مونږ کښې دوه درې کسان دَ تراويح نه پس او دَ وترو نه مخکښې نفل کوی. اوعوام ته په دې انتظار باندې تکليف وی ځکه چه ضعيف کسان هم په مونځ کښې وی نومولوی صاحب اوفرمائيل چه دَتراويح نه متصل پس وتر کوئ. اوکه دَوترو نه پس دَچا زړه خومره غواړی هومره نفل دې کوی کولې شی. دامسئله زيد او بکر

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: ان الاقتداء بالمخالف المراعی فی الفرائض افضل من الانفراد اذ لم يجد غيره و الا فالاقتداء بالموافق افضل.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۴۱۷ جلد ۱ مطلب اذا صلی الشافعی قبل الحنفی هل الافضل الصلاة مع الشافعی ام لا باب الامامة)

اونه منله او د امام خلاف شول. او د صف نه اووتل ځانله نفل کوي. په دې کښې مولوي صاحب کوم حد پورې صحیح دې؟ او زید او بکر تر کوم حد پورې؟ بینوا توجروا.

المستفتي: عبدالقدوس خان. پښتون ګړهي پشاور.

الجواب: که قوم ته کلیف وي نو ددې کسانو انتظار نه دې کول پکار.

(فی الهندیه ص ۱۲۲ جلد ۱) ویستحب الجلوس بین الترویحتین قدر ترویحة وکذا بین الخامسة والوتر کذا فی الکافی وهکذا فی الهدایه ولو علم ان الجلوس بین الخامسة والوتر یثقل علی القوم لا یجلس هکذا فی السراجیه ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ تراویحو او وترو په مینځ کښې ځانله نفل کول جائز دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې خلق دَ تراویحو نه پس او وترو نه مخکښې دوه رکعته نفل کوي آیا د اجائز دی؟ بینوا توجروا

المستفتي: اکرام الحق اکوړه خټک........ ۲۹/۱۱/۱۹۸۷ء.

الجواب: دَ تراویحو او وترو په مینځ کښې انفرادی طور سره نفل کول جائز دی.

کما فی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۴۹۵، ۴۹۶ جلد ۱ و کذا بین الخامسة والوتر ویخیرون بین تسبیح وقراه وسکوت وصلوٰة فرادیٰ ﴿۲﴾. وهوالموفق

په غلطئ سره دَ دوه رکعتونو په ځائې څلور رکعته تراویح دَ قعده اولی نه بغیر د کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په تراویح کښې چرته دَ دوه رکعتونو په ځائې څلور رکعته بغیر دَ قعده اولی نه او کړی. نو دا تراویح

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۱۵ جلد ۱ فصل فی التراویح)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۲ جلد ۱ باب الوتر والنوافل)

صحیح شوې یا نه؟ که صحیح وی نو دوه رکعته به شمار کیږی یا څلور؟ او د ختم القران تلاوت به دوباره کیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: عبدالرحمن حقانی وزیرستان............ ۱۵/۹/۱۹۷۹ء.

الجواب: په دې صورت کښې به دویمه شفعه دَ قرات سره واپس راګرځولې شي.

کما فی الهندیه ص ۱۱۸ جلد ۱ وعن ابی بکر الاسکاف انه سئل عن رجل قام الی الثالثة فی التراویح ولم یقعد فی الثانیة قال ان تذکر فی القیام ینبغی ان یعود ویقعد ویسلم وان تذکر بعد ما سجد للثالثة فان اضاف الیها رکعة اخریٰ کانت هذه الاربع عن تسلیمة واحدة وفیها ایضا واذا فسد الشفع وقد قرأ فیه لا یعتد بما قرأ فیه ویعید القرأة لیحصل له الختم فی الصلوٰة الجائزه وقال بعضهم یعتد بها کذا فی الجوهرة النیرة ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ تراویحونه علاوه په نوافلو کښې دَ قران پاک اورولو د پاره دَجماعت اهتمام کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَتراویح نه پس یا بل وخت کښې په نفلو کښې دَجماعت په صورت سره دَ قران پاک منزل اورولې شم یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتي: محمد رمضان جلال پور جټان ګجرات....... ۲۵/۹/۱۹۷۷ء.

الجواب: دَشلو (۲۰) رکعتونه زیات "قیام اللیل" قیامِ رمضان نه دې لهذا دَتراویح نه پس به نفل بلا جماعت ادا کولې شی. باجماعت کول به مکروه وی چه کله مقتدیان دَ دریو (۳) نه زیات وی.

کما فی البدائع ان الجماعة فی التطوع لیست بسنة الا فی قیام رمضان (بحواله ردالمحتار ص ۴۷۲ جلد ۱) وفی شرح التنویر ولا یصلی الوتر ولا التطوع بجماعة

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۱۸ جلد ۱ فصل فی التراویح)

خارج رمضان ای یکره ذلک لو علی سبیل التداعی بان یقتدی اربعة بواحد کمافی الدرر ﴿۱﴾ انتهیٰ، والمراد من التطوع قیام رمضان بدلیل عبارة البدائع وبدلیل مافی الهندیه ص ۱۲۳ جلد۱ ولو صلی التراویح ثم اراد ان یصلوا ثانیا یصلون فرادیٰ کذا فی التتارخانیه﴿۲﴾. وهوالموفق

په تراویح کښې حافظ صاحب سره بل قوم ته دوباره ختم کول اختلافی دی لیکن دَ ترکِ سنت نه اولیٰ دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه یو حافظ که په یوځائې کښې په عشره اولی کښې ختم القرآن په تراویح کښې کړې وی آیا په دویم ځائې کښې بیا وئیلې شی؟ حال داچه په تراویح کښې یوځل ختمِ قرآن سنت دې.او دَ حافظ سنت ادا شوې دی.اوس په دویم ځل به ئې داعمل مستحب وی اودَ مستحبو اداکونکی پسې دَسنت مونځ ادائیګی څنګه صحیح کیږی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سلطان خان ترناب فارم پیښور.........۱۹۷۷ء/۹/۱۹.

الجواب: کوم حافظ چه په تراویح کښې یوځل قرآن ختم کړی نوپه دوباره ختم کولو سره دَ دویم قوم سنت نه ادا کیږی.دامختار قول دې البته دَ "الم ترکیف" والا تراویح نه بهتردی.لان الاداء الاختلافی اولی من ترک السنة اصلا،دغه شان داکه حافظ دویم ختم په ځان نذر کړی نو دَ قوم سنت به ادا شی.(ماخوذ از مجموعة الفتاوی للکهنوی).﴿۲﴾.وهوالموفق.

﴿۱﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۴ جلد ۱ مبحث صلاة التراویح)

﴿۲﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۱۶ جلد ۱ فصل فی التراویح)

﴿۳﴾ علامه عبدالحی لکهنوی رحمه الله فرمائی! په سغنافی کښې دی په یو امام یو قران شریف په تراویح کښې دَیوقوم سره ختم کړو.اودویم دَ دویم قوم سره.نو ددې دویم قوم دَ ذمې نه به سنت نه ساقطیږی.ځکه چه ددې امام په دویم ځل ختم القرآن دَول سنت نه دی.نو دَهغه دپاره به داعمل دی نومقتدیان به دَنفلو ثواب او مومی. دتراویحو به نه مومی.او دَ حضرت مولانا صدرالدین حسام" په رساله"مسائل تراویح" کښې دی ده څوک دَ...(باقی حاشیه په بل مخ)

دَ حافظ صاحب یوځل ختم کولونه پس په دویم ځل نوې قوم دپاره ختم کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو حافظ په یوجمات کښې ختمِ تراویح اوکړی اوبیاپه دویم جمات کښې دویم ختم شروع کړی نو آیاددې حافظ صاحب اودَعوامومسنون ختم اداکیدلې شی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری حضرت گل ضلع بنوں.........۱۹۷۸ء/۹/۱.

الجواب: کوم حافظ چه یوځل په تراویح کښې ختم اورولې وی هغه بل قوم ته په تراویح کښې ختمِ قران اورولې شی په دې کښې دَچانقصان نشته.

(وتمام البحث فی مجموعة الفتاویٰ ص۲۶۷ ، ۲۶۸ جلد ۱) ﴿۱﴾ قلت قولهم ان الختم مرة سنة ومرتین فضیلة وثلاثاافضل ﴿۲﴾ یدل علی ان هذا الامام اقویٰ حالاً من القوم لانه الادنی ونظیره ما اذا ام ذلک الحافظ فی التراویح ویقرأ الم ترکیف علی قول من قال لا یکره له ترک التراویح، فافهم، وقلت: ان قدروی بعض اهل العلم

﴿بقیه حاشیه﴾ یوامام باره کښې سوال اوکړی چه هغه یو قرآن شریف په تراویح کښې ختم کړو او دویم ئې شروع کړو نو دده اقتداء هغې خلقو دپاره جائز ده چاچه ختم نه دې اوریدلې اوکه هغه خلق ئې اقتداء اوکړی نو داختم به حسابیږی یا نه؟ څه وایم چه دامسئله دَدهلی دَاستاذانو په مجلس کښې یوزمانې پورې په بحث کښې پاتې شوې.چاوې چه اقتداء صحیح نه ده ځکه په دې کښې دَقوی بناپه ضعیف باندې لازم راځی.ځکه چه دَمقتدی تراویح سنتِ موکده دی.اودَامام سنتِ موکده نه دی بلکه نفل دی.اودَنفلو نه سنتِ زائد قوی دی.اوهغوی ددې صورت په هغه صورت باندې قیاس کړې دې چه په هغې کښې فرض کونکې دَنفلو کونکی پسې اقتداء اوکړی.اوبعضې وائی چه جائز دی.نوچه دده په سقوطِ ختم او عدمِ سقوط کښې اختلاف واقع شو نوامام لره پکار دی چه دویم ختم سره دَتراویح نه په ځان باندې نذرکړی اوداسې اووائی "لله علی ان اختم القران فی صلوة التراویح" چه دَامام ختم واجب او دَمقتدیانواقتداء صحیح شی.

وتفصیله فی خزانة الروایة. (مجموعة الفتاویٰ ص۲۰۵،۲۰۴ جلد ۱ کتاب الصلوٰة)

﴿۱﴾(مجموعة الفتاویٰ للکهنوی ص ۲۲۴ جلد ۱ کتاب الصلاة)

﴿۲﴾ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۲ جلد ۱ مبحث صلاة التراویح)

عن کنز الفتاویٰ ام قوماً فی التراویح وختم فیها ثم ام قوماً آخرین له ثواب الفضیلة ولهم ثواب الختم انهتیٰ ﴿۱﴾ فهو الراجح لانه لافرق بین الصلاتین فی الارکان والواجبات فکیف یکون اقتداء القوی بالضعیف والاعتبار للصلاة دون شئ آخر. فافهم

حافظانو ته په ختم تراویح کښې پیسې ورکول هدیه وی اُجرت نه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په تراویح کښې تلاوت دقران مجید باندې اجرت اخستلو په باره کښې ستاسو صاحبانو رائې څه ده. دَ بهارِ شریعت په ځلورمه حصه کښې دی چه وئیلو اوریدلو والا ډیرکسان دا اووائی چه نه اخلو اونه ورکوو. اوبیا روستو واخلی. نودې هیڅ خبره نشته آیا داصحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: گل محمد خطیب مرکزی جامع مسجدتهی

تله گنگ کیمل پور_ ۱۹۶۹ء/۱/۵.

الجواب: دَچندې ورکونکو طرفته مراجعت کولو نه معلومیږی چه داپیسې کومې چه حافظ ته ورکولې کیږی دادَتحفې په طورباندې دی. اودَتحفې په اخستلو او ورکولو کښې که هغه معروف وی یا مشروط وی هیڅ حرج نشته.

والحرج انماهوفی الاجرة سواء کانت مشروطة اومعروفة وکلتا هما منتفیان لعدم عقد الاجارة بالقول ولا بالتعاطی فتدبر. دغه شان که دا اومنلې شی چه دا معروف اجرت دې بیاهم په دې کښې څه حرج نشته. ځکه چه حافظانو ته دارقم صرف دَختمِ القران په معاوضه کښې نه ورکولې کیږی. اونه صرف دَامامت په معاوضه کښې ورکولې شی. بلکه حافظانو ته داپیسې هغه وخت ورکولې شی چه کله امام جوړشی په تراویح کښې ټول قرآن رکنِ قرات جوړکړی یعنی داد

﴿۱﴾ (مجموعة الفتاویٰ للکهنوی ص ۲۲۴ جلد ۱ کتاب الصلاة)

امامت خاصه معاوضه ده او په امامت باندې اجرت اخستل په مفتی به قول سره جائز دی. ﴿۱﴾.

کما لا یخفیٰ علی من راجع الی کتاب الاجارات، وماروی انه علیه الصلاة والسلام قال اقرء وا القرآن ولا تأکلوا به، فانما هو امر من الاقرأ لا من القرأة لان الفقهاء انما استدلوا به لعدم جواز اخذ الاجرة علی التعلیم فالتقریب انما یتم علی التقدیر الاول فافهم وراجع الی العرف ومسئلة رزق القاضی. وهوالموفق

حافظ ته په ختم تراویح کښې دَ څه ورکولو په باره کښې دَ ورکونکی نیت معتبر دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که په رمضان شریف کښې یو حافظ دَختم قرآن دپاره مقررکړې شی هغه څه غواړی نه لیکن خلق ورته خامخا څه ورکوی. نواوس ددې باره کښې داطریقه ښه ده چه دَچا زړه غواړی حافظ ته دې ورکړی اوکه نه داطریقه چه فلانکې فلانکې دومره دومره روپئ ورکړئ. شرعی حکم څه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی سمیع الحق اچینی پایان پشاور...... ۱۹۷۷ء/۹/۲۳.

الجواب: دَورکونکی نیت معتبر دې لهذا دا دواړه طریقې برابر دی. یعنی که چرته ورکونکی دَشکرانې او اکرام نیت کړې وی نو بغیراختلاف نه جائز دی. اوکه دَفیس یعنی (اجرت) نیت ئې کړې وی نو هغې کښې اختلاف دې.

مال اکثر الاکابر الی عدم الجواز لانها اجرة التلاوة ومال البعض الی الجواز لانها اجرة الامامة المقیدة بقراءة مخصوصة وهو الاقویٰ والاول احوط ﴿۲﴾. وهوالموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ویفتی الیوم بصحتها لتعلیم القرآن والفقه والامامة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۳۸ جلد ۵ باب الاجارة الفاسدة)

﴿۲﴾ وقال فی المنهاج: واما ما یعطی الحفاظ فی رمضان عند ختم القرآن فالحق انه جائز لانها هدیة معروفة لیست باجرة ویشهد له حدیث الترمذی عن انس رضی الله عنه ان رجلا من کلاب سأل النبی ﷺ عن عسب الفحل فنهاه فقال یا رسول الله انا نطرق الفحل فنکرم فرخص له فی الکرامة والاعتبار لنیة الدافع دون الآخذ فافهم ولو سلم انه اجرة فلا حرج فیه ایضا لانها لیست عوض التلاوة البحتة ولا الامامة البحتة بل هی عوض الامامة المسنونة المخصوصة ولا ضیر فی اخذ الاجرة علی الامامة المقیدة... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

حافظ ته څه ورکول دَصلې مکافات او اکرام په طور معروف دی دَ اجرت په طور نه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ "المعروف کالمشروط" په طور سره چه په رمضان شریف کښې حافظ ته کوم رقم ورکولې شی دا اجرت ورکول جائز دی یا نه؟ مادې خلقو ته خوځلې اووئیل چه تاسو خامخا دَحافظ صاحب خدمت کول غواړئ نو مخکښې ولې ورکوئ. خاص دَختم قران په شپه باندې ورکول صحیح نه دی. ځکه اجرت مقررول او دَقرآن لوستل حرام دی. وغیره وغیره. لهذا تاسو صاحبان دا مسئله اولیکئ؟ او راولیګئ چه خلق ددې قبیح کار نه بند شی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد عزیزالله خطیب جامع مسجد ډیره لال حید آباد سنده

الجواب: حافظ ته چه کوم رقم ورکولې شی هغه غالباً صله، مکافات او اکرام وی، اجرت مشروط یا معروف نه وی ځکه چه نه عقد اجاره موجود ده او نه څه اشتراط متحقق دې او نه په یو خاص اجرت باندې عرف جاری دې. او نه حافظ دَحاکم او قاضی سره مطالبه کولې شی. په خلاف دَمزدور او اجیر چه دهغه اجرت په شرط یا عرف سره معلومیږی. او هغه مرافعه الی القاضی هم کولې شی. نو حافظ ته دا پیسې ورکول جائز دی: یدل علیه ما روی الترمذی عن انس رضی الله عنه ان رجلاً من کلاب سال النبی علیه السلام عن عسب الفحل فنهاه فقال انا نطرق الفحل فنکرمه فرخص له فی الکرامة. ﴿۱﴾ . ددینه علاوه خبره داده چه دا رقم حافظ ته صرف دَ ختم القران په وجه نشی ورکولې. لکه چه څنګه ئې صرف دَامامت په وجه نشی ورکولې. بلکه دا رقم په امامت مخصوصه (چه دَهغې دَقرأت رکن ټول قران دې) باندې ورکولې شی نو دَې رقم ته مونږ ناجائز نه شو وئیلې. وآراء الاکابر فیه مختلفة.

نوټ: دا جواب زمونږ دَعلاقې په عرف باندې مبنی دې. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) بمکان اوزمان او قرأة سورة وسورِ هذا. (منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ص ۹۰ جلد ۲ باب کراهیة ان یاخذ الموذن علی الاذان الاجر)

﴿۱﴾ (سنن الترمذی ص ۱۵۳ جلد ۱ باب ماجاء فی کراهیة عسب الفحل)

په تراویح کښې قرات تیزول او قومه او جلسه پریخودل منکرات او مکروهات دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَتراویح په مونځ کښې دومره تیزی کول چه په قرأت، رکوع، سجده، قومه او جلسه وغیره کښې دومره لنډوالې اوکړی چه دَمونځ هغه اصلیت بالکل ختم شی آیا دغه شان ډیر زر زر تراویح کول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمد فرید عرف فریدی شهرمردان.........۲۴/رمضان ۱۴۰۲ھ.

الجواب: دَجماتونو دَامامانو په تراویح کښې دا تیز قرأت، دَقومې او جلسې پریخودل وغیره ټول په ټوله منکرات او مکروهات دی.

کما فی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۲۷۵ جلد ۱ ویجتنب المنکرات هذرمة القرأة وترک تعوذ وتسمیة وطمانینة وتسبیح واستراحة ﴿۱﴾. وهو الموفق

په لاؤډسپیکر باندې تراویح کول او په اوریدونکو باندې دَسجده تلاوت دَلازم کیدلو مسئله

سوال: علمائې دین مسئلې باره کښې څه فرمائی. (۱). په رمضان المبارک کښې قرآن پاک ختم په لاؤډ سپیکر سره په اوچت آواز وئیل جائز دی یا نه؟ (۲). سجده تلاوت چه کوم عام خلق آوری هغه اکثر بې اودسه وی دَهغوی په ذمه سجده تلاوت واجبیږی یا نه؟ (۳). دغه دوران کښې خلق په بازارونو حجرو او کورونو کښې ګپ شپ لګوی آیا دا خلق په ګناه کښې واقع کیږی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولانا شمس العارفین عرف قریشی صاحب حق صاحب کانګړه چارسده ۱۹۷۲/۱۰/۱۴ء

الجواب: (۱). په لاوډسپیکر باندې تراویح کول (او ختم کول) بذاتِ خود ممنوع نه دی. البته دَتکلیف رسولو او دَآوازونو دَاشتباه وغیره عوارضو په وجه به ممنوع وی. ﴿۲﴾ . (۲). اهل فن ته دَمراجعت کولو نه پس معلومیږی چه په دې آلې سره

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۳ جلد ۱ قبیل باب ادراک الفریضة)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: وفی حاشیه الحموی عن الامام الشعرانی ا[illegible] العلماء سلفاً وخلفا علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد......(بقیه حاشیه په راروانه ص[illegible]

اصلی آواز اوچت شی او اوریدلې کیږی نو دَدې تحقیق په بناء باندې به په ټولو اوریدونکو باندې سجده تلاوت لازم وی. چه یو عبادت دې ګناه نه ده. والاسرار ادب لمن یقرا خارج الصلاة فافهم. ﴿۱﴾ . (۳). دا خلق پخپله دَجرم ارتکاب کوی حافظ صاحب خوځه جرم نه دې کړې. ﴿۲﴾.

نوټ: په مقامی باأثره مسلمانانو باندې ضروری دی چه په اوچت آواز سره ریډیو وغیره غږولو دَتکلیف نه دیندار خلق او مونځ ګذاره او بیماران بچ کړی. وهو الموفق.

په لاؤډ سپیکردَ شبینې دَختم حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په لاؤډ سپیکر باندې دَشبینې ختم جائز دې یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.......۱۸/جمادی الاول ۱۴۰۲هـ.

الجواب: په لاؤډ سپیکر باندې تلاوت او ذکر کول بذاتِ خود جائز دې البته دَ ایذاء په صورت کښې ناجائز دی.

کما یشیر الیه ما رواه الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً وخلفاً علی استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او

(بقیه حاشیه) وغیرها الا ان یشوش جهرهم علی نائم او مصل او قارئ.

(ردالمحتار علی هامش الدرالمختار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب مایفسد الصلاه وما یکره فیها)

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: (قوله واستحسن اخفاء ها الخ) لانه لو جهر بها لصار موجبا علیهم شیئًا بما یتکاسلون عن ادائه فیقعون فی المعصیة فان کانوا متهیئین جهربها بحر عن البدائع قال فی المحیط بشرط ان یقع فی قلبه ان لا یشق علیهم اداء السجدة فان وقع اخفاها.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۵۷۶ جلد ۱ قبیل باب صلاة المسافر)

﴿۲﴾ وفی الهندیه: رفع الصوت عند سماع القرآن والوعظ مکروه.

(فتاویٰ عالمگیریه ص۳۱۹ جلد۵ الباب الرابع فی الصلاة والتسبیح وقراة القرآن الخ)

مصل الخ (ردالمحتار)﴿۱﴾ لیکن چه کوم سړې په لاؤډ سپیکر سره ریکارډنګ باندې انکار نه کوی دَهغه په شبینه باندې انکار کول دَالتفات قابل نه دې. وهو الموفق

دَ رمضان نه علاوه په درې شپو کښې دَ رسوماتو نه پاک دَ شبینې ختم جائز دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَرمضان نه علاوه دَ قران پاک داسې شبینه چه دَ مروجه رسوماتو نه پاک وی جائز ده یا نه؟ (۱). چه په هغې کښې په جماعت کښې دَشرکت کولو دعوت نه وې ورکړې شوې مقتدیان صرف دوه وی. (۲) دَلاوډ سپیکر آواز دَجماعت نه بهر نه ځی. (۳). سامعین په جماعت کښې په ادب سره سماعت کوی. (۴). قاری صاحب په نوافلو کښې قران پاک په اوچت آواز سره وائی. (۵). آنحضرت ﷺ او دَامت ټولو اکابرینو ته ایصالَ ثواب مقصود وی. (۶). شبینه په درې شپو کښې وی؟ بینوا توجروا

المستفتی: نصرالله رحیمی مسجد زکریا فیصل آباد.......۱۴۰۹هـ.

الجواب: ظاهری طور سره دا شبینه جائز ده دَفقهې دَقواعدو سره متصادم نه ده، وهو الموفق.

اته رکعته تراویح کونکی په غلط فهمئ کښې مبتلا دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې وائی اته (۸) رکعته تراویح دی او شل رکعته ثابت نه دی آیا دَهغه دا خبره صحیح ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: حافظ محمد یوسف سرکی اټک......۳۰/ذی الحجه ۱۴۰۲هـ.

الجواب: کوم خلق چه اته رکعته تراویح منی هغه په غلط فهمئ کښې مبتلا دی هغوی نه په تراویح او تهجد و کښې فرق کوی او نه دَحدیث په الفاظو "فی رمضان وغیره" کښې غور کوی، په غیر رمضان کښې تهجد کولې شی تراویح نه. د دینه علاوه دَ نورو تصریحاتو نه هم سترګې پټوی. من کان فی هٰذه

﴿۱﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فی رفع الصوت بالذکر باب مایفسد الصلاة ومایکره فیها

اعمیٰ فهو فی الآخرة اعمیٰ، وهو ما رواه البیهقی عن ابن عباس انه علیه السلام صلی فی رمضان عشرین رکعة سوی الوتر ﴿۱﴾ وقال البیهقی استقر الامر علی عشرین وقال ایضاً کانوا یصلون عشرین رکعة فی عهد عمر وعثمان وعلی وفی کنز العمال ان ابیا رضی الله عنه کان یصلی لهم عشرین رکعة، وروی مالک عن یزید بن رومان مثله﴿۲﴾ . وهوالموفق

تراویح شل رکعته دی په خیرالقرون کښې اته رکعته دَ چامذهب هم نه دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ اهل حدیثو دَطرفه یو اشتهار شائع شوې دې په هغې کښې دی چه شل رکعته ثابت نه دی البته اته رکعته تراویح دَ احادیثو نه ثابت دی. اوشل کول مستحب دی. خوسنت نه دی. نوآیا تراویح واقعی شل رکعته ثابت نه دی؟ او آیا واقعی اته رکعته ثابت دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شیراحمد خطیب جامع مسجد جوړی.

الجواب: واضحه دې وی چه تراویح اوتهجد جدا جدا مونځونه دی تهجدټول کال زمونږ په نزد مسنون اومستحب دی اوتراویح صرف په رمضان کښې کول سنت موکده دی. درمضان نه علاوه په نورومیاشتوکښې تراویح کول دَچاپه نزد هم مسنون نه دی. لهذا داحدیث (چه اهلِ حدیث وغیره ئې په استدلال کښې پیش کوی). "لایزیدفی رمضان ولا فی غیره الحدیث" په تهجدوباندې محمول دې په تراویح نه بدلیل ولافی غیره، اوپه غالبواوقاتوحمل دې په دوام نه بثبوت الزیادة فی روایات اخری، نودې حدیث سره دَتراویح په شمار استدلال کول دَمنلوقابل نه دې.

﴿۱﴾ (السنن الکبریٰ للبیهقی ص۶۹۸ جلد۲ باب ما روی فی عدد رکعات القیام فی شهر رمضان)

﴿۲﴾ عن یزید بن رومان :قال کان الناس یقومون فی زمان عمر بن الخطاب رضی الله عنه فی رمضان بثلاث وعشرین رکعة. (السنن الکبریٰ للبیهقی ص ۶۹۹ جلد۲ باب ماروی فی عدد رکعات القیام فی شهر رمضان)

نعم روی ابن خزیمة عن جابر رضی الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم ثمان رکعات ثم اوتر لاکنه فعل لیلة واحدة لیدل علی نفی الزیادة فی تلک اللیلة ولا فی غیرها ومع ذلک اتفق جمهور الصحابة والتابعین علی عشرین فی آخر الامر دون ثمان، قال البیهقی ثم استقر الامر علی عشرین وقال ایضا بالعناد صحیح انهم کانوا یقومون علی عهد عمر بعشرین رکعة﴿۱﴾ وعلی عهد عثمان وعلی وفی کنزل العمال ان ابیا رضی الله عنه صلی بهم عشرین رکعة وروی الامام مالک عن یزید بن رومان کان الناس یقومون فی زمن عمر بن الخطاب بثلث وعشرین رکعة﴿۲﴾ وماروی عن مالک ان عمر امرابی بن کعب وتمیما الداری ان یقوما للناس باحدی عشر رکعة﴿۳﴾ فقال ابن عبد البر هذا وهم من مالک وقال البیهقی وابن حبیب المالکی انه فی اول الامر ثم استقرالامر علی عشرین قلت فالراجح هو العشرون دون الثمانیة لانه معمول الخلفاء الراشدین وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدین ﴿۴﴾ ولان العدد لا یعرف بالعقل فهذا و ان کان موقوفا ظاهرا لاکنه مرفوع حکماً والقیاس یوید نا لان السنن مکملات الفرائض وهی عشرون مع الوتر فافهم. ولا تکن من اهل البخاری وکن من اهل الحدیث،

هم داوجه ده چه مونږاو امام شافعی اواهلِ مکه شلو ته ترجیح ورکوو. اوتعجب دادې چه دَخیرالقرون په امامانو کښې اته رکعته دَهیچامذهب نه دې. وهوالموفق.

﴿۱﴾ (السنن الکبریٰ للبیهقی ص۶۹۹ جلد۲ باب ما روی فی عدد رکعات القیام فی شهر رمضان)

﴿۲﴾ (السنن الکبریٰ للبیهقی ص۲۹۹ جلد۲ باب ما روی فی عدد رکعات القیام فی شهر رمضان)

﴿۳﴾ (السنن الکبریٰ للبیهقی ص۲۹۸ جلد۲ باب ما روی فی عدد رکعات القیام فی شهر رمضان)

﴿۴﴾ (مشکواة المصابیح ص ۳۰ جلد۱ الفصل الثانی باب الاعتصام بالکتاب والسنة)

المنهج الصحیح فی رکعات التراویح

اهل ظاهر عام طور سره داکوشش کوی چه عوام دَخیرالقرون دَامامانو نه بدگمانه کړی او یو څو احادیث دَعوامو مخې ته کیږدی چه امت په فروعی مسائلو کښې مبتلا کړی او تفرقه بازی کوی. دَهغې نه یوه دَ تراویح دَرکعتونو د شمار مسئله ده. چه ډیره په زور اوشور سره پیش کولې شی. حضرت مفتی مدظله، دَ احادیثو او دلیلونو په رڼا کښې دَهغوی په رد کښې دامقاله لیکلې وه چه په بعضو ماهنامو کښې شائع شوې وه، دې باب سره د تعلق لرلو په وجه فتاویٰ کښې شامل کولې شی چه استفاده کښې زیادت راشی. (ازمرتب).

واضحه دې وی چه په رمضان المبارک کښې دَتراویح مونځ کول سنتِ مؤکده دی.

کما صرح به فی الهندیه وشرح التنویر ومراقی الفلاح والجوهرة من کتب الحنفیة وفی الروضة والتوشیح من کتب الشافعیة والشرح الکبیر من کتب المالکیه والروض ونیل المآرب من کتب الحنابلة.

البته دَتراویح په شمار کښې اختلاف دې دَامام ابوحنیفه او امام شافعی رحمهما الله په نزد ددې مونځ دَرکعتونو شمیر شل دې.

کما صرح به فی البدائع وغیره من کتب الحنفیة، وفی المجموع من کتب الشافعیة وهی روایة عن مالک کما فی شرح المهذب، واختار ابو عمر ابن عبد البر المالکی کما فی شرح التقریب وذکره ابن رشد فی البدایة عن احمد ورواه ابن قدامة فی المغنی عن احمد.

او ابن قاسم په مدونه کښې دَامام مالک نه روایت کړې چه تراویح ۳۶ رکعته دی. او وتر درې (۳) رکعته دی. او امام ترمذی دَامام احمد نه روایت کړې دې چه هغه دَ څه خاص شمیر قائل نه دې. دَهغه په نزد دې کښې توسیع ده اته رکعته

شل رکعته او ۳۶ رکعته ټول جائز دی. او دَ احنافو په مشائخو کښې علامه ابن الهمام رحمه الله فرمائی چه اته رکعته دَسنتِ رسول کیدلو په وجه مؤکده دی. او شل رکعته دَسنتِ خلفائې راشدینو په وجه سنتِ زائده دی. بهرحال ائمه اربعه او دَهغوی په متبعینو کښې چاهم دَاته رکعتونو نه زیات (مثلاً شل رکعته) ته بدعت یامکروه نه دې وئیلې. البته بعضې غیرمقلدینو اته رکعته مسنون ګرځولې دی او ددېنه په زیات تعداد باندې انکار کړې دې. او دا مسئله ئې دَ درې طلاقه یو طلاق ګرځولو مسئلې پشان دَبې علمه او کم علمه خلقو دَښکار دام جوړ کړې دې. اعاذنا الله من شرور الفرق الشاذة المخالفة عن السواد الاعظم.

غیرمقلدین دَحضرت سیده عائشه رضی الله عنها په دې حدیث سره تمسک کوی. وهو ما رواه البخاری ماکان رسول الله صلی الله علیه وسلم یزید فی رمضان ولا فی غیره علی احدی عشر رکعة، یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلم به نه په رمضان کښې یوولسو (۱۱) رکعتونو باندې زیاتې کولو او نه په غیررمضان کښې. (بخاری ص ۱۵۴ جلد ۱ کتاب التهجد)، دغه شان دا خلق دَحضرت جابر رضی الله عنه په دې حدیث سره دلیل نیسی. (وهو مارواه ابن خزیمة وابن حبان انه علیه السلام قام بهم فی رمضان فصلی ثمانی رکعات ووتر. یعنی حضور اقدس صلی الله علیه وسلم (دَصحابه کرامو رضی الله عنهم سره) په رمضان کښې قیام اوکړو او اته رکعته مونځ ئې اوکړو. او وتر ئې هم اوکړل.

قال النیموی مداره علی عیسیٰ بن جاریة قال الذهبی قال ابن معین عنده منا کیر، وقال النسائی منکر الحدیث وعنه ایضا متروک وقال ابو زرعة لا بأس به وقال فی الخلاصه وثقه ابن حبان، وقال ابوداؤد منکر الحدیث انتهیٰ.

دغه شان دا خلق دَسائب بن یزید په حدیث سره تمسک کوی. وهو مارواه مالک فی الموطا، انه قال امر عمر بن الخطاب ابی بکر بن کعب وتمیم الداری ان یقوم للناس باحدی عشر رکعة. جمهور د حضرت ابن عباس رضی الله عنهما ددې حدیث نه استدلال کوی.

وهوماروا ابن ابی شیبة والطبرانی والبیهقی انه علیه الصلوة والسلام یصلی فی رمضان عشرین رکعة سوی الوتر،یعنی حضور ﷺ به په رمضان المبارک کښې د وترو نه علاوه شل رکعته مونځ کولو .قال الزیلعی هومعلول بابی شیبة وهومتفق علی ضعفه،ددې حدیث دمعلول کیدلو باوجود په دې سره استدلال صحیح دې.ځکه چه دا حدیث امت قبول کړې دې.اوامام ابن قیم او امام سیوطی وغیرهما رحمهما الله تصریح کړې چه کوم حدیث امت قبول کړی نوهغه به صحیح ګرځولې شی.اګرکه هغه حدیث دسند په لحاظ سره صحیح نه وی دغه شان دې حدیث ته دخلفائې راشدینو په تعامل سره ډیرلوئې تائید اوقوت حاصل شوې دې.

دغه شان جمهور دامام بیهقی دسنن کبری په حدیث سره استدلال کوی.

وهو ما رواه یزید بن خصیفة عن السائب بن یزید قال کانوا یقومون علی عهد عمر بن الخطاب فی رمضان عشرین رکعة وفی عهد عثمان وعلی.

ددې حدیث نه په واضح انداز ثابتیږی چه دخلفائې راشدینو په زمانه کښې په شلو رکعتونو عمل راغلې.اودې باندې تعامل او توارث پاتې شوې دې.اود **علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدیین (رواه ابن ماجه وغیره)** حدیث په بناء چه څنګه دسنت رسول اتباع ضروری ده دغه شان دسنت خلفائې راشدینو اتباع هم ضروری ده.اوددینه اعراض یا په دې باندې اعتراض دحدیث رسول اوقول رسول نه اعراض او په هغې اعتراض دې اعاذنا الله تعالی منه

دغه شان دخلفائې راشدینو داسنت داسې سنت دې چه دهغې ادراک په عقل او اجتهاد سره نه کیږی ځکه چه دیوڅیز شمیر اومقدار په فکر او رائې سره نشی متعین کیدلې.نوداسې سنت په حقیقت کښې درسول سنت وی.

واضحه دې وې چه اهل ظاهر داحدیث سنداً اومتناً معلول ګرځولې دې ځکه چه امام آجری دامام ابوداؤد نه روایت کړې چه امام احمدیزیدبن

الخصیفه ته منکر الحدیث وئیلې دې.دغه شان اهل ظاهر وائی چه داحدیث متناً مضطرب دې ددې په بعضې روایتونو کښې یوولس رکعته کول هم مروی دی. کماروا المالک فی الموطا،دغه شان دا حدیث دحضرت عائشه رضی الله عنها دحدیث سره معارض دې چه هغه ددې حدیث نه قوی دې.

جمهورو ددې اعتراضاتو اهل ظاهر ته سخت سخت جوابات ورکړې دی.اول داچه ائمه ؤ ددې حدیث تلقی کړې ده او دائې اخستې دې اوخطیب په خپل کتاب کتاب الفقه والتفقه کښې اوابن قیم په اعلام الموقعین،کښې او علامه سیوطی په تدریب الراوی کښې اوابن عبدالبر په استذکار کښې او نورو فنونو والو په خپلو تالیفاتو کښې داقاعده لیکلې ده چه دکوم حدیث دا اهل علم تلقی اوکړی نودا تلقی ددې حدیث دصحت شهادت عادله دې. دویم داچه یزیدبن خصیفه مشهور تابعی دې.دده نه امام مالک.امام بخاری، اوامام مسلم وغیرهم روایت نقل کړی.ابن حبان هم دې ثقه ګرځولې دې.کمافی تهذیب التهذیب،وتهذیب الکمال للمزی،والهدی الساری،اوحافظ ابن حجر رحمه الله په الهدی الساری کښې دآجری د روایت داجواب ورکړې دې چه امام احمدبن حنبل د اثرم په روایت کښې ده ته ثقه وئیلې دی.اودائې وئیلې دی چه امام احمدهغه راوی ته منکرالحدیث.وائی چه هغه په خپلو اقرانو کښې دیوحدیث په روایت کولو کښې متفرد وی.اودامسلمه قاعده.ده چه دثقه راوی تفرد مقبول وی. ترڅوچه په دلیل سره دهغې غلط کیدل ثابت شوې نه وی.نوپس په دې بناء باندې به دیزیدبن خصیفه حدیث مقبول وی.

داضطراب ددعوې جواب دا دې چه ابن عبدالبر او ابوبکربن العربی داحدی عشر، والا روایت دامام مالک وهم ګرځولې لیکن چونکه عبدالعزیز بن محمد اویحیی بن سعید القطان دامام مالک متابع دی. کما لایخفی علی من راجع الی سنن سعیدبن منصور ومصنف ابن ابی شیبة.لهذا دامام مالک په وهم کښې پریوتل نا قابل تسلیم دی. حافظ ابن حجر رحمه الله دا

اختلاف د اوقاتو په اختلاف باندې حمل کړې یعنې چه کله به ئې اوږد قرأت کولو نو اته یا دولس رکعته به ئې کول.او چه مختصر قرأت به ئې کولو نو شل رکعته به ئې کول.

كما قال الشعراني في كشف الغمة كانوا يصلونها في اول زمان عمر بثلث عشر ركعة ثم عمر امر بفعلها ثلاثا وعشرين ركعة ثلاث لها وتر، واستقر الامر على ذلك...... قال النيموي كما استقر الامر في خلافته على ضرب الثمانين في الخمر وكما استقر الامر على النهي عن بيع امهات الاولاد وكما استقر الامر على اربع تكبيرات الجنائز وكما استقر الامر على القرأة في خلافة عثمان رضي الله عنه كما في الاوجز.

او دا مسلمه قاعده ده چه په ترجیح او تطبیق سره اعتراض ساقطیږي.

د اهلِ ظاهر دا اعتراض چه دَیزید حدیث دَحضرت عائشه دَحدیث سره معارض دې چه هغه اقوی دې جواب دا دې چه دَیزید او حضرت عائشه په حدیثونو کښې هیڅ تعارض نشته.ځکه چه دَعائشه په حدیث کښې ددغې رکعتونو نه مراد دَتهجد مونځ دې قیام تراویح او قیام رمضان نه،ځکه چه په غیررمضان کښې تراویح نشي کولې.او عند التحقیق تراویح او تهجد ځان ځانله حقائق دي.او که دا ومنلې شي چه تهجد او تراویح ځان ځانله مونځونه نه دي نو اهل ظاهر ته وئیلې کیږي چه دَحضرت عائشه په حدیث کښې هم اختلاف دې ځکه چه امام بخاري په صحیح البخاري په باب مايقرا في ركعتي الفجر، کښې دَحضرت عائشه صدیقه رضي الله عنها نه ده دیارلس رکعتونو حدیث روایت کړې دې.ولفظه كان رسول الله ﷺ يصلي بالليل ثلاث عشرة ركعة ثم يصلي اذا سمع النداء بالصبح ركعتين،دَدې اختلاف او تعارض اهلِ ظاهر څه جواب ورکوي؟که اهلِ ظاهر دا جواب ورکوي چه احدى عشر،والا روایت په غالب حالاتو باندې حمل دې او زیادت په بعضې اوقاتو باندې حمل دې.نو ددې اهلِ ظاهر په اته رکعتونو باندې جمود او کلک کیدل باطل شو او پخپله توره باندې قتل شول او که اهلِ ظاهر ددې تطبیق نه اعراض کوي

نو دا اختلاف په وجه باندې دَحضرت عائشه رضي الله عنها دواړه روایتونه ساقط شول او دَیزید بن خصیفه حدیث بلاتعارض پاتې شو او واجب العمل شو.واضحه دې وي چه دَجمهورو مسلک دَنظر او شواهدو په رڼا سره هم قوي دې.ځکه چه په ورځ شپه کښې شل رکعته اعتقادي او عملي فرائض دي،نو مناسب داده چه تراویح هم چه دَفرضو مکملات دي شل رکعته دي.لکه چه سننِ قبلیه او بعدیه هم شل رکعته دي. دَاهلِ ظاهر دَ دلائلو جوابونه دا دي چه دَحضرت عائشه رضي الله عنها حدیث په تهجد باندې محمول دې نه دا چه په تراویح باندې.او په غالب باندې محمول دې نه دا چه په دائم باندې.ګنې نو دَحضرت عائشه رضي الله عنها روایتونه به متعارض شي.بلکه امام احمد په زیاداتِ مسند کښې دَحضرت علي رضي الله عنه نه په اسناد حسن سره روایت کړې دې چه حضور اکرم ﷺ به په شپه کښې شپاړس رکعته نفل کول.دغه شان دَحضرت عائشه رضي الله عنها دا حدیث په ابتداء باندې محمول دې هغه وخت چه په شلو رکعتونو باندې استقرار نه وو شوې.

دَحضرت جابر رضي الله عنه دَروایت نه حافظ ابن حجر دا جواب کړې.لا كنه فعل جزءى في ليلة واحدة لا يدل على نفي الزيادة تلك الليلة،او دویم جواب دا دې چه دا په ابتداء الامر باندې محمول دې.وقدمر سابقاجواب حدیث السائب.

او دا خبره دې واضحه وي چه دَابن الهمام سره نورو مشائخو اتفاق نه دې کړې ځکه چه دَابن عباس رضي الله عنه په روایت کښې شل رکعته کول دَفعل رسول،نه ثابت دي.دغه شان په حدیث ،عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين کښې دَ عليكم لفظ سنت رسول او سنت خلفاء دواړو ته یو شان متوجې دې نو په دواړو کښې فرق کول دَپوهې نه اوچتې خبرې دي.دا سنتِ دخلفاء اګرچه ظاهراً موقوف دې لیکن په حقیقت کښې مرفوع دې.

لعدم كونه مدركاً بالرأى والقياس وهو الموفق والهادى،
وصلى الله تعالىٰ على سيدنا خير خلقه محمد وآله واصحابه واتباعه اجمعين.

شبینه بدعت نه دې جائز ده

علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په محله کښې تقریباً دپنځلس شل کالو راسې دَرمضان په آخرې درې شپو کښې شبینه کولې شي سامعین ئې ډیر په شوق سره اورې. دَهغې دلیل دا دې چه هفته یوه نیمه هفته مخکښې دَپروګرام متعلق تپوس کوی په چاپاندې هیڅ قسم دباؤ(زور) نه وی اونه پکښې څوک مجبوراً شاملیږی. قاریان او حافظان هم په شوق سره لولی. څه دنیا وی لالچ اودَفائدې طمع ئی نه وی. بعضې خلق په خپله خوشحالئ په اقتداء کښې نیت تړی او اوری اوبعضې دغه شان په جمات کښې ناست وی اوری. دَتیرو پنځلس شلو نه چاهیڅ شکایت نه دې کړې لیکن تیرکال یو سړی اووئیل چه دا بدعت دې، په دې سره خلقو ته تکلیف رسیږی. دَشبینې اهتمام دَشریعت په رنړا کښې څنګه دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ بشیر احمد حافظ آباد ګوجرانواله.....۳/نومبر۱۹۷۴ء.

الجواب: دَسلف صالحینو نه ورځ شپه کښې یو ختم کول بلکه ددینه زیات ختمونه کول مروی لهذا دیته به بدعت نه وئیلې کیږی. البته افضل به نه وی.

قال الامام السیوطی فی الاتقان ص ۱۰۴ جلد ۱ وقد کان للسلف فی قدر القرأة عادات فاکثر ماورد فی کثرة القرأة من کان یختم فی الیوم واللیلة ثمان ختمات اربعا فی اللیل واربعا فی النهار ویلیه من کان یختم فی الیوم واللیلة اربعا الخ ﴿۱﴾. ولقد الف مولانا اللکهنوی فیه الرسالة المسماة بالاکثار فی العبادة لیست ببدعة فلیراجع ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ (الاتقان فی علوم القرآن ص ۱۰۴ جلد ۱ النوع الخامس والثلاثون فی آداب تلاوته)

﴿۲﴾ البته په شبینه کښې دضرورت نه د زیات جهراجازت نشته چه بیمار وغیره ته ضرر اوتکلیف نه وی اویوخل چه ختم شوې وی نوبیا په شبینه کښې د عام مقتدیانو لحاظ ساتل پکاردی صرف د مخصوصو مقتدیانو نه. (سیف الله حقانی)

دَ دوو ترویحو په مینځ کښې ذکر بالجهرکول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم خلق په تراویح کښې دَ دوو ترویحو په مینځ کښې په ناسته باندې ذکربالجهر په زورو سره دَ لا اله الا الله، وائی یو سړې وائی چه دا حرام اوبدعت دې. او دلائل پیش کوی ادعوا ربکم تضرعا وخفیة دون الجهر، واذا سالک عبادی الخ، اودَاحادیثو نه هم حوالې ورکوی چه عبدالله بن مسعود ؓ ذاکرین بالجهر مبتدعین ګرځولې وو او دَجمات نه ئې بهرویستلې وو، اوپه زورسره ذکر کول ریاکاری ځان ښودل حرام اومکروه دی دده په مقابله کښې دویم کس وائی چه دَمفتی په مسلک نه ته بې خبره ئې په مذکوره آیتونو کښې عندالمفسرین دعا دَمونځ نه بهر یا قرأت دَمونځ مراد دې. لکه چه علامه بغوی هوالصحیح وئیلو سره فیصله کړې. اوعبدالله بن مسعود خلق دَذکربالجهر په وجه نه وو ویستلې بلکه په دې وجه چه دغه خلقو دامستقل عبادت ګڼړلو او کولو ئې، باقی که دَفتاوی بزازیه پوره عبارت اولوستلې شی نو ذکر بالجهرته به کله هم بدعت اونه وائی. بلکه صاحب دَجاء الحق په ص ۳۵۷ کښې دَحضرت عبدالله بن مسعود دَخلقو لره دَویستلو وجه دَبعضې مونځ ګذاوو اوپه جماعت اول کښې خلل انداز کیدل ظاهر کړې دی. اوټول مفسرین اوفقهاء فرمائی چه که په جهر سره نزدې والا کس ته ضرر یاتشویش وی نو ممنوع دی. مثلاً په خواکښې مونځ ګزار وی یا اوده وی ګنې ذکربالجهر په مساجدو کښې خارج از مساجد کول افضل اومستحب دې. اودَتراویح په باره کښې صاحب دَمجالس الابرار په باب التراویح، ۱کښې فرمائی ان شاء واسبحوا وهللوا اوسکتوا وهم مخیرون، علامه ابن حجر په فتح الباری کښې ذکر روستودَمونځ نه په عنوان سره دَحضرت عبدالله بن عباس ؓ نه ددې روایت لاندې ان رفع الصوت بالذکر حین ینصرف الناس من المکتوبه کان علی عهد

النبی ﷺ وقال ابن عباس كنت اعلم اذا انصرفوا بذلك سمعته، نقل فرمائیلي دي.فيه دليل على جواز الجهر بالذكر عقب الصلاة،په ردالمحتار کښې دی.اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكرالجماعة فى المساجد وغيرها، تفسيرروح البيان،سباحة الفكربحواله مرقاة شرح مشكواة او خزينة الاسرار، کښې مذکور دی کـه ریاکاری نه وی نو پـه اوچت آواز سره ذکرکول جائز دی،اومستحب دی چـه خـوب او غفلت لـرې شـی اوپـه طبیعت کښې خوشحالی وی. ددین عظمت وی،محلې،دکانونه،کورونه،اونې او ترځناورو پـورې ګـواه جوړشي. شیخ محمد تهانوی رحمه الله فرمائی چه حضور ﷺ به دَمونځ نه پس دَځېلوصحابه کرامو رضی الله عنهم سره په اوچت آواز سره تسبیح وتهلیل او ذکر کولو.(دلائل اذکارص۷۲).

علامه ګنګوهی په فتاوی رشیدیه کښې فرمائی ذکرجهر برابره خبره ده چه هرذکروی دَامام ابوحنیفه په نزد سیوا دَهغې موقعونه چه جهری ثبوت وی هلته مکروه دی.اوصاحبین او نور فقهاؤ او محدیثینو په نزد جائز دی. او زمونږ دَ مشائخو مشرب دَصاحبینو دَمذهب اختیارول دی،دَدې مسئلې متعلق فیصله اوکړئ او بیان ئې کړئ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: محمود شاه اوګی مانسهره هزاره......۱۴/۱۱/۱۹۷۴ء.

الجواب: الذكرالجهرى جائز خلاف الاولى الاعندالايذاء فانه مكروه،(۱).الا اذا كان مطلوباشرعافانه مشروع،وهو المصوب.

دَ فرضو کولو نه بغیر تراویح کول

الجواب: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم سړی دَعشاءِ دَ

(۱) قال العلامة ابن عابدين: عن الامام الشعراني اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم اومصل او قارئ. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص۴۸۸ جلد ۱ مطلب فى رفع الصوت بالذكر باب مايفسد الصلاة وما يكره فيها)

مونځ فرض نه وی کړې او تراویح شروع کړی .نوآیا دَفرض کولو نه بغیر داسړې تراویح کولې شی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ریاض الدین.......۲۲/۹/۱۹۸۸ء.

الجواب: کوم امام چه فرض مونځ نه وی کړې نوهغې امام پسې اقتداء صحیح نه ده او نه دَهغه ذمه دَتراویح نه فارغیږی. كمافى الهنديه ص۱۲۲ جلد۱ لان وقتها بعداداء العشاء فيجب الاعادة اذا ادى قبل العشاء،(۱)وبمعناه فى الشرح الكبير ص۳۸۵،(۲).هوالموفق.

دَ تراویح د مونځ نه پس دَ امام اجتماعی دعا غوښتل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ امام صاحب دَتراویح د مونځ نه پس اجتماعی طور سره دعا غواړی آیا دا صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرحمن اچهره لاهوربنار............۸/۹/۱۹۸۱ء.

الجواب: که دا دعا غوښتل دَالتزام په طور سره نه وی نو مکروه نه ده.(۳) وهوالموفق.

(۱) (فتاویٰ عالمگیریه ص۱۱۵ جلد۱ فصل فى التراويح)

(۲) قال العلامة الحلبي: وقال القاضى الامام ابو على النسفى الصحيح ان وقتها بعد العشاء لا تجوز قبلها سواء كانت بعد الوتر او قبله وهو المختار لانها نافلة سنة بعد العشاء بفعل وكذا المنقول من فعله عليه الصلوة والسلام فكانت تبعا لها كسنتهاوتقديم الصحابة لها على الوتر. (غنية المستملى ص۳۸۵ فصل فى النوافل)

(۳) قال المفتى الاعظم المفتى كفايت الله رحمه الله تعالى: (دَ دعا بعد السنن والنوافل) حكم دا دې چه که په هغې کښې څه قسم التزام نه وی او بهتر او افضل ئې نه ګڼړی اوپه پریخودونکی باندې ملامتیانه کوی او دَاجتماع اهتمام نه کوی او امام ورته پابندولې نه شی نوکه دَسنتونه روستو کوم خلق اتفاقی طور سره موجود وی او دعا اوغواړی نو جائزدی.(کفایة المفتی ص۳۴۰ جلد ۳ سنن ونوافل نه پس داجتماعی دعا ثبوت شته یا نه، فصل اول).

(باقی حاشیه په راروانه صفحه)

دَ مخصوص شبینې حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په دې زمانه کښې دَ شبینې ختم په لاؤډسپیکرباندې دَنمود او نمائش دپاره دومره زر زر کوی چه په هغې کښې دَ زبر زیر فرق نه وی آیا داسې شبینه په صحابه کرامو﷢ او خیرالقرون کښې معمول وه آیا په دې طریقې سره شبینه کول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرشید........۱۹۸۴ء/۶/۳۰.

الجواب: بشرط صدق مستفتی دا شبینه ناجائز او خلاف سنت ده.داسې شبینه په خیرالقرون کښې معمول نه وه.﴿۱﴾ .وهوالموفق.

دَ تراویح او وترو په مینځ کښې نفل کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَتراویح او وترو په مینځ کښې نفل کول جائز دی یا ناجائز ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرزاق مردان........۱۹۷۶ء/۱۰/۶.

(بقیه حاشیه) مفتی عزیزالرحمن صاحب فرمائی: دَسنتو او نفلو نه پس اجتماعی طور مقتدیان دَدعا پابند کول نه دی پکار. دَفرضو نه پس که مثلاً یو سړې کورته ځی اوسنت کوی نوهغه ولې پابند کولې شی. اوکه څوک داسې اوکړی هغه دَملامته کولو لائق نه دې.او دا رواج چه دَسنتو اونفلو نه پخپله هریوسړې کله فارغ شو دعا کوی اوځی یا فرضو نه پس کورته ځی سنت کوی دې کښې څه تنگی نه دی کول پکار.

(فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۱۲ جلد۴ باب مسائل سنن مؤکده)

﴿۱﴾قال الحصکفی: ویجتنب المنکرات هذرمة القرأة وترک تعوذوتسمية وطمانينة وتسبيح واستراحة. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۳ جلد ۱ مبحث التراویح)

وفی الهندیه: ویکره الاسراع فی القراءة وفی اداء الارکان کذا فی السراجیة.

(فتاویٰ عالمگیریه ص۱۱۷ جلد ۱ فصل فی التراویح)

الجواب: دَوترو او تراویح په مینځ کښې نوافل کول جائز دی.

کما فی شرح التنویر ویجلس ندبا بین کل اربعة قدرها وکذا بین الخامسة والوتر ویخیرون بین تسبیح وقرأة وسکوت وصلاة فرادی﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ نذر نفل کونکی پسې تراویح کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ نذر نفل کونکی پسې سنت تراویح کول صحیح دی یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ تعویذگل نریاب هنگو.........۳/جنوری ۱۹۸۳ء.

الجواب: دا اقتداء صحیح ده.هذابناء الادنی علی الاقوی(مجموعة الفتاوی).﴿۲﴾.وهوالموفق.

دَ پیغمبر علیه السلام نه اته(۸) رکعته تراویح ثابت نه دی.

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ یوملگرې وائی چه په رمضان المبارک کښې اته رکعته تراویح کول پکار دی ځکه چه رسول الله ﷺ نه ددینه زیات نقل نه دی.

﴿۱﴾(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۲۲ جلد ۱ مبحث صلاه التراویح)

﴿۲﴾ علامه عبدالحی لکهنوی فرمائی: په اولنی اختلاف باندې یو ژور نظر اچولونه پس دا معلومیږی چه تراویح او نور سنتونه اونفلونه په مطلق نیت او دَنفلو سره پوره کیږی لکه چه ابن همام ددې تحقیق کړې دې.اوپه دویم اختلاف باندې ژور نظر کولو سره دا معلومیږی چه که تراویح کونکې نفل کونکی پسې اقتداء اوکړی نو تراویح به ئې ادا شی.لیکن دکراهت نه خالی نه دی ځکه چه دې کښې دَسلفو مخالفت دې.نوپه داسې صورت کښې بهتر ده چه امام څومره تراویح دَبل جماعت سره کول غواړی دَهغې نذر دې اومنی اوپه دې طریقې سره دې هغه په ځان واجب کړی نودَبناء القوی علی الضعیف' والا شبهې نه به محفوظ شی.

(مجموعة الفتاوی ص۲۳۵ جلد۱ کتاب الصلوة).

اوکه ددینه زیات یعنی شل رکعته اوکړی نو په هغې کښې ثواب نیشته آیا داسې څه دلیل شته چه دهغې نه داثابته وی چه تراویح اته رکعته دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد نثار سدوخیل پړانګ چارسده......۱۸/صفر ۱۳۸۹ھ

الجواب: دپیغمبر علیه السلام نه اته رکعته تراویح ثابت نه دی او نه دا دائمه اربعهٔ دمذهب دی ﴿۱﴾. دا داهلِ حدیث مذهب دی چه من حیث التحقیق په غلطئ باندې دی. وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله وهی عشرون رکعة)هو قول الجمهور وعلیه عمل الناس شرقا وغربا وعن مالک ست وثلاثون وذکر فی الفتح مقتضی الدلیل کون المسنون منها ثمانیه والباقی مستحبا و تمامه فی البحر وذکرت جوابه فیما علقته علیه.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۲۱ جلد ۱ مبحث صلاة التراویح)

وقال العلامه حسن الشرنبلالی: التراویح سنة کما فی الخلاصة وهی موکدة کما فی الاختیار وروی اسد بن عمر وعن ابی یوسف قال سالت ابا حنیفة عن التراویح وما فعله عمر رضی الله عنه فقال التراویح سنة موکدة ولم یتخرصه عمرمن تلقاء نفسه ولم یکن فیه مبتدعا ولم یامر به الا عن اصل لدیه وعهد من رسول الله ﷺ......ثبت سنیتها بفعل النبی ﷺ وقوله قال علیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین من بعدی وقد واظب علیها عمر وعثمان وعلی رضی الله عنهم...... وقول بعضهم سنة عمر لان الصحیح انها سنة النبی ﷺ، قال العلامه طحطاوی وفی الفتاویٰ الهندیه عن الجواهر هی سنة رسول الله ﷺ وقیل هی سنة عمر رضی الله عنه والاول اصح وفی حاشیة السید علی العلامه مسکین وما قیل یکفر من یقول انها سنة عمر رضی الله عنه کما تقوله الروافض فممنوع فقد صرح فی کثیر من المتداولات بانها سنة عمر یعنی یعنی بالنظر لکونها عشرین رکعة وللمواظبة علیها وذلک لا یمنع کونها سنة رسول الله ﷺ ایضا لما ذکرنا.

(حاشیة الطحطاوی علی المراقی الفلاح ص ۲۲۴ فصل فی صلاة التراویح)

په ختم القرآن اجرت اودَ پنځه څلوینت روپو نه کم اجرت نه اخستلومسئله

سوال: علمائې دین.دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَختم القرآن کولو نه پس په دې پیسې ورکول اخستل څه حکم لری؟ دغه شان داهم واضح کړئ چه واقعی په ختم القرآن باندې دَ۴۵روپو نه کم اجرت اخستل جائز نه دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حافظ حجاج ولی بنوں......۸۸ء/۲/۴

الجواب: په ختم القرآن باندې اجرت اخستل جائز دی چه کله دَدنیوی مقصد دپاره وی اوکه دَ ایصالِ ثواب دپاره وی نو بیا اخستلوکښې اختلاف دې.او چه کله تراویح کښې وی نو دَتحقیق په بناء باندې جائز دی ﴿۱﴾. او دَ۴۵ روپونه کم نه اخستلو والا مسئله فقهائې کراموضعیفه او کمزورې ګرځولې فلیراجع الی ردالمحتار ص۳۸ جلد۵ وما نقل عن بعض الهوامش وعزی لحاوی الزاهدی من انه لا یجوز الاستیجار علی الختم باقل من خمسة واربعین درهما فخارج عما اتفق علیه اهل المذهب ﴿۲﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ وفی المنهاج: واما اخذ الاجرة واعطاءها علی ایصال ثواب التلاوة فانکر علیه اکثر الفقهاء لکن کلام البحر فی باب الوقف یدل علی الجواز وعبارة السراج الوهاج صریح فی ان جواز الاخذ هو القول الاصح ای عند تعین المکان فالاحوط هو الاجتناب، واما ما یعطی الحفاظ فی رمضان عند ختم القرآن فالحق انه جائز لانها هدیة معروفة لیست باجرة ویشهد له حدیث الترمذی عن انس ان رجلا من کلاب سأل النبی ﷺ عن عسب الفحل فنهاه فقال یا رسول الله انا نطرق الفحل فنکرم فرخص له فی الکرامة والاعتبار لنیة الدافع دون الآخذ فافهم، ولو سلم انه اجرة فلا حرج فیه ایضا لانها لیست عوض التلاوة البحتة ولا الامامة البحتة بل هی عوض الامامة المسنونة المخصوصة ولا ضیر فی اخذ الاجرة علی الامامة المقیدة بمکان او زمان او قراءة سورة او سؤر هذا.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص ۹۰ جلد۲ باب کراهیة الاجر علی الاذان)

﴿۲﴾ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۹ جلد۵ مطلب تحریر مهم فی عدم جواز الاستنجار علی التلاوة والتهلیل باب الاجارة الفاسدة)

باب قضاء الفوائت

دَ نامعلومه پاتې شووو مونځونو دَ قضا كولو طريقه

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائى چه دَڅو كالو پاتې شووو څلور ركعتونو والا مونځ قضا به څنګه كيږى. دَعام فرضو پشان يا دَنفلو پشان دغه شان وتر او دَمابنام مونځ به څنګه ادا كولې شى؟ او نيت به څنګه كول پكار وى؟ بينوا توجروا.

المستفتى: خواجه عبد السلام ازارندرروند وضلع چترال... ۱۹۸۲ء/۵/۲۰

الجواب: دَنامعلومه قضاء كولو په صورت كښې به فرائض دَنفلو پشان كولې كيږى تولو ركعتونو كښې به سورت يو ځائې كولې شى او درې ركعتونو والا به هم څلور ركعتيز كولې كيږى. او دَ وترو په دريم ركعت كښې به قنوت وئيلې كيږى. په څلورم كښې نه ځكه چه دا نفل دى. ﴿۱﴾ . او دَنيت متعلق دې داخبره واضحه وى چه دَاول نه يا دَآخرنه شروع كړئ يعنى اولنې صبا يا آخرنې صبا وغيره داسې نيت به كوى. ﴿۲﴾ . وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال العلامه سيد احمد الطحطاوى ومن قضى صلاة عمره مع انه لم يفته شئ منها احتياطا...... والافضل ان يقرأ فى الاخيرتين السورة مع الفاتحة لانها نوافل من وجه فلان يقرء الفاتحة والسورة فى اربع الفرض...... ويقنت فى الوتر ويقعد قدر التشهد فى ثالثته ثم يصلى ركعة رابعة فان كان وترا فقد اداه ...... وكذا يصلى المغرب اربعا بثلاث قعدات.
(طحطاوى على المراقى الفلاح ص ۲۴۳ قبيل باب ادراک الفريضة)

﴿۲﴾ قال العلامه حسن بن عمار الشرنبلالى فاذا اراد تسهل الامر عليه نوى اول ظهر (وقوله عليه) ادرک وقته ولم يصله فاذا نواه كذلک فيما يصليه يصير اولا فيصح بمثل ذلک وهكذا او ان شاء نوىٰ اخره فيقول اصلى اخرظهر ادركته ولم اصله فاذا فعل كذلک فيما يليه يصير آخر بالنظر لما قبله فيحصل التعين.
(مراقى الفلاح على هامش حاشية الطحطاوى ص ۲۴۲ باب قضاء الفوائت)

دَ قضا مونځونو طريقه او چه قوم ته بې اودسه مونځ اوكړئ نوڅه به كوى

سوال: علمائې دين شرع متين دَلاندنيو مسئلو باره كښې څه فرمائى! (۱) دَبلوغ نه پس كه يو سړې تر ۴۰، ۳۵ كالو پورې مونځ اونكړى نو دَهغې دَقضا كولو طريقه څه ده؟ (۲) يو امام څو كسانو ته دَرمضان يو مونځ بې اودسه كړې دې نو خلقو ته وئيل ضرورى دى يا نه؟ (۳) څو كسانو ته كه دَجنابت په حالت كښې مونځ اوكړې شى نو څه كول پكار دى؟ بينوا توجروا.

المستفتى: دين محمد جنوبى وزيرستان.... ۱۹۷۵ء/۸/۳۰

الجواب: (۱). داسړې به روزانه يو څو مونځونه ادا كوى او دَاول وخت (يعنى اولنې فجر يا اولنې ظهر، اولنې عصر، اولنې مغرب اولنې ماسخوتن) يا دَآخرى وخت نيت به كوى. كمافى الدرالمختار قبيل سجود السهو، كثرت الفوائت نوى اول الظهر عليه او آخره. ﴿۱﴾ . البته چه كوم مونځ يقينى طورسره قضا شوې نه وى نو احتياطاً دې دَنفلو پشان ادا كړې شى. (۲، ۳). كه داقوم معلوم او معين وى نو ضرورى ده چه دَخط وغيره په ذريعو سره هغوى خبر كړې شى. فى الدرالمختار كما يلزم الاخبار القوم اذا امهم وهو محدث او جنب بالقدر الممكن بلسانه او بكتاب او رسول على الاصح (هامش ردالمحتار ص ۳۹۸ جلد ۱) ﴿۲﴾ قلت عند الفتنة جاز الاخفاء بالمذهب بالمرجوح ﴿۳﴾. وهو الموفق

﴿۱﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۵۴۵ جلد ۱ قبيل سجود السهو)

﴿۲﴾ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ۴۳۸ جلد ۱ مطلب المواضع التى تفسد صلاة الامام دون المؤتم)

﴿۳﴾ قال الحصكفى وصحح فى مجمع الفتاوىٰ عدم (اى اخبار القوم) مطلقا لكونه عن خطأ معفو عنه لكن الشروح مرجحة على الفتاوىٰ، قال ابن عابدين قوله (لكونه عن خطاء معفوعنه) اى لانه لم يتعمد ذلک فصلاته غير صحيحة ويلزمه فعلها ثانيا لعلمه بالمفسد واما صلاتهم فانها وان لم تصح ايضالكن لا يلزمهم ....
(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ پیغمبر علیه السلام نه دَقضا مونځونو ثبوت او دَ نامعلومه قضا شوو مونځونو طریقه

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره كښې څه فرمائی كه دَيو انسان نه بې شميره مونځونه پاتې شوې وى نودهغې دَ ادا كولو طريقه به څه وى. اوپه احاديثو كښې دَپيغمبر عليه السلام نه دَمونځونو قضاء كيدل اوبيا ادا كول ثابت دى يا نه؟ بينوا توجروا.

المستفتی: حاجی مشيرخان زروبی صوابی...... ۱۴۰۱/۲/۴ هـ.

الجواب: حديث ليلة التعريس (رواه مسلم وغيره) ﴿۱﴾ اوحديث غزوه خندق (رواه البخاری وغيره) ﴿۲﴾ كښې دَپيغمبر عليه السلام نه دَمونځونو قضاء كيدل اودَهغې راګرځول ثابت دى. اودَ كوم كس نه چه بې شميره مونځونه پاتې شوې وى

(بقيه حاشيه) اعادتها لعدم علمهم ولا يلزمه اخبارهم لعدم تعمده فافهم. وقال الشيخ عبد القادر الرافعی قوله (لانه لم يتعمد) قال السندی ما ملخصه ان عمر لما رأى الاحتلام فی ثوبه اغتسل وغسل الاحتلام ولم يذكر انه اخبر الناس وعزا الاثر للموطا.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص۴۳۸ جلد ۱ وتقريرات الرافعی ص۷۷)

﴿۱﴾ عن ابی هريرة ان رسول الله ﷺ حين قفل من غزوة خيبر سار ليلة حتى اذا ادركه الكرى عرس وقال لبلال اكلا لنا الليل فصلىٰ بلال ما قدر له ونام رسول الله ﷺ واصحابه فلما تقارب الفجر استسند بلال الى راحلته مواجه الفجر فغلبت بلال عيناه وهو مستند الى راحلته فلم يستيقظ رسول الله ﷺ ولا بلال ولا احد من اصحابه حتى ضربتهم الشمس فكان رسول الله ﷺ استيقاظا ففزع رسول الله ﷺ فقال اى بلال فقال بلال اخذ بنفسى الذى اخذ بابى انت وامى يا رسول الله بنفسك قال اقتادوا فاقتادوا رواحلهم شيئا ثم توضاء رسول الله ﷺ وامر بلال فاقام الصلوٰة فصلى بهم الصبح فلما قضى الصلوٰة قال من نسى الصلوٰة فليصلها اذا ذكرها فان الله تعالىٰ قال اقم الصلوٰة لذكرى قال يونس و كان ابن شهاب يقرأها للذكرى.
(الصحيح المسلم ص۲۳۸ جلد ۱ باب قضاء الصلوٰة الفائتة واستحباب تعجيل قضائها)

﴿۲﴾ عن جابر بن عبد الله ان عمر بن الخطاب جاء يوم الخندق بعد ما غربت الشمس جعل يسب كفار قريش وقال يا رسول الله ما كدت ان...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

اودَ تميز اوتعين نه ئې بې بسه وى نو هغه به دَ اولنى قضاء مونځ نه يا آخرنى قضاء مونځ نه شروع كړى. مثلاً هرورځ به دَاولنى فجر، اولنى ظهر، او اولنى عصر نيت كوى. اوپه هر ركعت كښې به سورت يوځائې كوى. اووتر او مابنام به هم څلور ركعته كوى. (په دويم دريم او څلورم ركعت باندې به قعده كوى). په كوم وختونو كښې چه نفل ممنوع دى هغه وختونو كښې به دا قضا نه كوى. (ماخوذ از ردالمحتار ص۵۱۷ تا ۴۸۹ جلد ۱). ﴿۱﴾. وهو الموفق.

دَچا په ذمه باندې چه فرض مونځونه وى نو قضا مونځونه راګرځول دَنفلو نه افضل دى.

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره كښې څه فرمائی چه دَيو سړى په ذمه باندې فرض مونځونه باقى وى. اودَ قضا په ځائې باندې نوافل كوى نو آيا ده دپاره نوافل كول افضل دى يا قضا مونځونه كول؟ بينوا توجروا.

المستفتی: خيرمحمد متوره بنوں.

الجواب: دَچا په ذمه چه فرض مونځونه باقى وى نو هغه دپاره قضامونځونه

(بقيه حاشيه) اصلى حتى كادت الشمس ان تغرب قال النبى ﷺ وانا والله ما صليتها فنزلنا مع النبى ﷺ بطحان فتوضأ للصلوٰة وتوضأنا لها فصلى العصر بعد ما غربت الشمس ثم صلى بعدها المغرب.
(صحيح البخارى ص۵۹۰ جلد۲ باب غزوة الخندق وهى الاحزاب كتاب المغازى)

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: انه كان يصلى المغرب والوتر اربع ركعات بثلاث قعدات كما نقله فى البحر عن مآل الفتاوىٰ اى ويكون حينئذ اعادة الصلاة المجرد توهم الفساد غير مكروه ويكون النهى محمولا على غير هذا الوجه لكن لما كانت الصلاة على هذا محتملة لوقوعها نفلا...... نقول انه كان يضم الى المغرب والوتر فعلى احتمال صحة ماكان صلاة او لا تقع هذه الصلاة نفلا وزيادة القعدة على رأس الثالثة لا تبطلها وعلى احتمال فساده تقع هذه فرضاً مقضيا وزيادة ركعة عليها لا تبطلها.
(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۵۱۶ جلد ۱ قبيل مطلب فى الصلاة على الدابة)

اداکول دَنفل اداکولو نه افضل دی.

کمافی الهندیه ص ۱۳۲ جلد ۱ وفی الحجة والاشتغال بالفوائتة اولیٰ واهم من النوافل الا السنن المعروفة وصلوٰة الضحیٰ الخ ﴿۱﴾. وهوالموفق

په قضاء مونځونو کولو او نوافلو اداکولو کښې څه منافات نشته

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه کوم مونځونهٔ دَغفلت په وجه زمونږ نه قضا شوې دی، اوس هغه ادا کول دی لیکن ما اوریدلې دی چه دچا په ذمه باندې فرض مونځونه وی نودَهغه نوافل غیرمقبول دی. دَنوافلو په ځائې قضاء مونځونه کول پکاردی. سوال دادې چه آیا ځه به نوافل تهجدوغیره نه اداکوم. اوصرف قضاء ادا کړم؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرؤف ډاتوال ضلع چکوال...... ۱۹۸۲ء/۱۱/۲۲.

الجواب: نه قضا هم کوه او تهجد، اوابین وغیره نوافل هم کوه. کمافی الهندیه ص ۱۳۲ جلد ۱ باب قضاء الفوائت، ﴿۲﴾. دغه شان دَوترو قضا هم ضروری ده.

(شامی، بحر، هندیه وغیره، ﴿۳﴾. وهوالموفق.

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۲۵ جلد ۱ الباب الحادی عشر فی قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ قال فی الهندیه: وفی الحجة والاشتغال بالفوائت اولی واهم من النوافل الا السنن المعروفة وصلاة الضحیٰ وصلاه التسبیح والصلوٰت التی رویت فی الاخبار فیها سور معدودة واذکار معهودة فتلک بنیة النفل وغیرها بنیة القضاء کذا فی المضمرات.
(فتاویٰ عالمگیریه ص ۱۲۵ جلد ۱ الباب الحادی عشر فی قضاء الفوائت)

﴿۳﴾ قال الحصکفی: الترتیب بین الفروض الخمسة والوتر اداء وقضاء لازم، قال ابن عابدین: الواو بمعنی اومانعة الخلو فیشمل ثلاث صور ما اذا کان الکل قضاء او البعض قضاء والبعض اداء اوالکل اداء کالعشاء مع الوتر.
(الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۵۳۶ جلد ۱ باب قضاء الفوائت)

دَ څلور رکعتو تراویح نیت ئې اوکړو په دریم رکعت کښې مونځ فاسدشو نودَقضاځه حکم دې؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که چادَڅلور رکعته تراویح نیت اوتړلو بیاپه دریم یا څلورم رکعت کښې ئې سلام اوګرځولو یا په دویمه شفعه کښې مونځ فاسد شو اوس به هغه صرف دوه رکعتوقضاکوی دَنفلو پشان یا دَڅلورو رکعتونو؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق راولپنډی...... ۱۸/اگست ۱۹۷۳ء

الجواب: واضحه دې وی چه تراویح اګرچه فی نفسها سنتَ موکده دی لیکن څلورڅلور رکعته کول سنت موکده نه دی لهذا پهٔ مسؤله صورت کښې دوه رکعته قضا کول کافی دی.

کمافی الدرالمختار وقضی رکعتین لونویٰ اربعا غیر المؤکدة علی اختیار الحلبی وغیره ونقض فی خلال الشفع الاول اوالثانی (هامش الرد ص ۶۴۷ جلد ۱) ﴿۱﴾

اودَاولنی شفعې اعاده هم ضروری ده.

کمافی ردالمحتار ص ۶۴۸ جلد ۱ لکن ینبغی وجوب اعادة الاول لترک واجب والسلام مع عدم انجباره بسجود سهو الخ ﴿۲﴾.

پس ټول څلور واړه رکعتونه کول به ضروری وی اول دوه دَاعادې په طور او آخرنی دوه دَقضا په طور. وهماشیئان متقاربان، وهوالموفق.

دَ صاحب ترتیب نه کیدلو په صورت کښې دَترتیب خیال ساتل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې صاحب ترتیب نه وی لیکن هغه په قضامونځونو کښې دَترتیب خیال ساتی اویا کله په ترتیب سره اوکله په غیرترتیب سره قضامونځونه کوی، آیاداصحیح ده، ددې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جلال احمد جلال طورومردان...... ۱۹۷۵ء/۲/۲۹

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۱۱ جلد ۱ مبحث المسائل الستة عشریة

﴿۲﴾ (ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۵۱۱ جلد ۱ مبحث المسائل الستة عشریة

الجواب: کوم کس چه صاحبِ ترتیب نه وی په هغه ترتیب واجب نه دی.﴿۱﴾ اودَترتیب په خیال نه ساتلو باندې ګنهګار نه دې.وهو الموفق.

دَ نامعلومه وتر دَ قضا په صورت کښې به په څلورم رکعت کښې قنوت نه وئیلې کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه قضا مونځ چه کوم معلوم نه وی دَ ادا کولو په وخت کښې د ماښام او وترو مونځ په دریو قعدو سره ادا کوی نو آیا دَوترو چه کله په دویم رکعت کښې دعائې قنوت اولولی نو په څلورم رکعت کښې به هم قنوت لولی؟ بینوا توجروا.

المستفتی:عبدالرؤف لوند خوړمردان........۲۸/رمضان ۱۴۰۵ھ.

الجواب: دا زیادت دَنفل کیدلو دَاحتمال په وجه باندې احتیاطی دی لهذا په څلورم رکعت کښې دَقنوت لوستلو څه جواز نشته دې.

بخلاف اذا شک فی ثالثة الوتر انها ثانیة او ثالثة فانها یضم الیها الرابعة ویقنت فی کلتیهما احتیاطاً ولم یصرحوا به وهو من الواضحات ﴿۲﴾ فافهم.وهوالموفق

دَ مونځ فدیه به بعدالموت ورکولې شی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی.چه کله دَیو سړی په ذمه

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله او فاتت ست) یعنی لا یلزم الترتیب بین الفائتة والوقتیة ولا بین الفوائت اذا کانت الفوائت ستا کذا فی النهر. (ردالمحتارهامش الدر المختار ص۵۳۸ جلد ا قبیل مطلب فی اسقاط الصلاة عن المیت باب قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ قال العلامة حسن بن عمار الشرنبلالی رحمه الله: ومن قضی صلاة عمره مع انه لم یفته شیء منها احتیاطاً قیل یکره...... ویقنت فی الوتر ویقعد قدر التشهد فی ثالثة ثم یصلی رکعة رابعة فان کان وتراً فقد اداه وان لم یکن فقد صلی التطوع اربعا ولا یضره القعود و کذا یصلی المغرب اربعا بثلاث قعدات. (حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص۲۴۷ باب قضاء الفوائت)

باندې مونځونه باقی وی نو آیا دا سړې دَمرګ نه مخکښې فدیه ورکولې شی؟ او آیا پخپله اسقاط.قبل الموت جائز ده؟ که نه وی جائز نو بیابه دا دَ جنازې نه مخکښې ورکولې شی یا روستو یا دَ دفن کولو نه پس؟ بینوا توجروا

المستفتی:کرامت الله چروړی چمله سوات........۱۹۷۰ء/۴/۴

الجواب: حیله اسقاط قبل الموت صحیح نه ده.اودَمرګ نه پس هروخت صحیح ده.

فی الهندیه ص ۱۳۲ جلد ا سئل الحسن بن علی عن الفدیة عن الصلوٰت فی مرض الموت هل یجوز فقال لا ﴿۱﴾. وهوالموفق

دَ یو کتاب نه فتوی ورکول دَ هرچا کار نه دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ ځائې کښې دوه طبقې جوړې شوې دی.یوه طبقه دَمړی حیله اسقاط جائز وائی او دویمه طبقه ئې ناجائز وائی،او دواړه دیوبندیان دی او دَیوقسم کتابونو نه حوالې پیش کوی.سوال دا دې چه آیا فتاوی رشیدیه او فتاوی دارالعلوم دیوبند قابلِ عمل مستند اودَ حنفی مذهب مطابق دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی:محمد کرم شاه بنوں........یکم اپریل ۱۹۷۵ء.

الجواب: حیله اسقاط بذاتِ خو د جائز ده په قرآن ﴿۱﴾ او حدیث ﴿۲﴾کښې

﴿۱﴾ (فتاویٰ عالمگیریه ص۱۲۵ جلد ا الباب الحادی عشر فی قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ قال الله تعالیٰ: وخذ بیدک ضغثا فاضرب به ولا تحنث.
(سورة ص پاره:۲۳ رکوع:۱۳ آیت:۴۴)

﴿۳﴾ عن ابی امامة انه اخبره بعض اصحاب رسول الله ﷺ من الانصار انه اشتکی رجل...... وقالوا ما راینا باحد من الناس من الضر مثل الذی هو به لو حملنا الیک لتفسخت عظامه ما هو الا جلد علی عظم فامر رسول الله ﷺ ان یاخذوا له مائة شمراخ فیضربوه ضربة واحدةً. (سنن ابی داؤد ص۲۶۶ جلد۲ باب فی اقامة الحد علی المریض)

ددې دپاره اصل موجود دې. البته مرؤجه حیله دَمعتبروشرطونو دَنه خیال کولو په وجه باندې حیله دَاستحصال جوړه شوې ده. لهذا دَمړی دَ ذمه فارغ کولو﴿١﴾ دپاره دامروجه حیله اسقاط بې کاره ده. فتاوی رشیدیه (گنگوهی) او فتاوی دارالعلوم دیوبند زمونږ دَ اکابرو فتاوې دی. لیکن دَ یو کتاب نه فتوی ورکول دَ هرچا کار نه دې. وهوالموفق.

دَ حیله اسقاط په دائره کښې قران مجید کیښودل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دحیله اسقاط په دائره کښې قران مجید دَ نورو مالونو سره قبض کول راقبض کول او یو بل ته حواله کول لکه څنګه چه په حیله اسقاط کښې معمول دې آیا دا جائز دی؟ حال دا چه په فتاوی سمرقندیه کښې دَقرآن مجید تاوهلو ته هم جائز وئیلې شوې دی. آیا ددې نه منع کول جائزدی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولانا اسماعیل گاؤن الوچ سوات.

الجواب: فقیه ابو اللیث سمرقندی رحمه الله معتبر شخصیت دې.﴿ ٢﴾. هغه چه کومه مسئله لیکلې ده هغه صحیح ده. هیڅ یو فقیه ددې تردید نه دې کړې. چونکه قرآن هم مالِ متقوم دې دا په فدیو کښې ورکول نه ممنوع دی او نه مطلوب دی. البته دَموقوف (وقف شوی) یا مملوکة الغیر مصحف تملیک او تملک

﴿١﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: ویجب ان یدفعها حقیقة لا تحیلا ملاحظا ان الفقیر اذا ابی عن الهبة الی الوصی کان له ذلک ولا یجبر علی الهبة. (منة الجلیل ص ٢٢٥)

﴿٢﴾ قال الامام الفقیه محمد عبد الحی اللکهنوی: نصر بن محمد بن احمد بن ابراهیم ابو اللیث الفقیه السمرقندی المشهور بامام الهدیٰ اخذ عن ابی جعفر الهندوانی عن ابی القاسم الصفار عن نصیر بن یحیٰ عن محمد بن سماعة عن ابی یوسف وله تفسیر القرآن، والنوازل، والعیون، والفتاویٰ، وخزانة الفقه، وبستان العارفین، وشرح الجامع الصغیر، وتنبیه الغافلین وغیر ذلک..... وقد طالعت من تصانیفه البستان وتنبیه الغافلین وخزانة الفقه وکلها مفیده.

(الفوائد البهیة فی تراجم الحنفیة ص ٢٩١ حرف النون رقم: ٣٨٥)

ممنوع دی. دغه شان دَبازاری قیمت نه زیاتی قیمت مقرر کول عبث او بې قاعدې حیله درحیله ده.﴿ ١﴾. وهوالموفق.

امحاء الخباط عن مسئلة حیلة الاسقاط

حیله اسقاط فقهاؤ په خپلو کتابونو کښې باقاعده طور سره ذکر کړې ده. او دَ هغې دپاره ئې شرطونه او طریقه کار هم جوړ کړې دې. لیکن عوامو په دې کښې ډیر مفاسد او شرعی محظورات داخل کړل. په دې بناء باندې بعضې خلقو دَدې په انکار کښې دومره سختئ نه کار واخستلو چه دَنفسِ حیله اسقاط نه منکر شول. تردې چه په کولو والا باندې ئې دکفر او بدعت فتوې اولګولې. او دَاصحاب السبت په حیلو باندې ئې قیاس کړه او فقهائې کرام هم دَدوی دَفتوؤ په ضد کښې راغلل. حضرت مفتی صاحب دامتِ برکاتهم دَ حیله اسقاط په حقیقت او مشروعیت باندې دامقاله شائع کړې وه. ددې باب سره دَ انتهائی مناسبت په وجه په فتاوی کښې شامل کولې شی.﴿ ازمرتب﴾.

﴿١﴾ مفتی کفایت الله فرمائی (تنبیه) دا رسم په بعضې ځایونو کښې ادا کولې شی چه صرف یو قرانِ پاک یو فقیر ته ورکوی داسې ورته وائی چه قران مجید چونکه دَالله تعالی کلام دې نو ددې هډو څه قیمت نیشته (یعنی ډیر قیمتی دې) او ددې په وجه دَټولو مونځونو، روژو، او نورو واجباتو چه څومره اندازې کفاره دَمړی په ذمه وی، دَهغې ټولو په بدله کښې مونږ دَا قران درکوُو. او فقیرئې قبلوی. دا طریقه هم ناجائز ده. ځکه چه دا حضرات چه په فدیه کښې قرانِ مجید بې قیمته وائی خوچه کله دَفدیې دپاره اخستلو دپاره ځی نو دَروپئ په ځائې ئې په دولس آنې او دولس آنو په ځائې په لس آنې په جهګړو جهګړو واخلې. دَاخستلو په وخت ئې بې قیمته کیدل هیروی. او دا خو تقریباً محال دی چه که دوکاندار دَدې قیمت یوه روپئ اووائی نو دې دَقران مجید دَ قدر کولو په نظر سره دَخپل طرفنه دوه روپئ ورکړی. بهرحال دا قران مجید چه په کاغذ لیکلې شوې یا چهاپ شوې دې دا شرعاً مالِ متقوم دې او په کفاراتو او معاوضاتو کښې به ددې دَ اصل قیمت اعتبار وی. په دې وجه به دا دَ دومره مونځونو فدیه جوړیږی. دَ څومره مونځونو دَفدیې پورې چه دَدې قیمت رسیږی.

(کفایة المفتی ص١٥٧ ج۴ مجموعه دلیل الخیرات فی ترک المنکرات)

دَیو عاقل بالغ مسلمان نه چه قصداً یا بلا قصد څه مونځونه او روژې قضا شی نو په هغه باندې د قضا ادا کول فرض دی. او دَقضانه کولو په صورت کښې هغه ګنهګار دې. اوکله چه دَ ژوندنه نااُمیده شی نو په هغه باندې دا وصیت کول ضروری دی چه دَده دَمنقوله او غیر منقوله مالونو دَ میراث دَ ۱/۳ حصې نه به دَهر مونځ او روژې په بدله کښې تقریباً دوه یا دوه نیم کلو غنم یا ددې قیمت مسکینانو ته ورکولې شی. اوکه دا وصیت ئې اونکړو نو ګنهګار مړشو. اوکه ددې سړی مال نه وو یا ۱/۳ حصه دَذمه فارغ کولو دپاره کافی نه وو، یا ئې دَفسق او جهل په وجه وصیت اونه کړو. نو وارثان وغیره دَده دَطرفنه باقاعده طور سره حیله اسقاط کولې شی. (ماخوذ از ردالمحتار ص ۴۹۲ جلد ۱)، ﴿۱﴾.

حیله هر مباح کار اوخبرې ته وئیلې شی. چه دَهغې په ذریعې سره په خفیه انداز کښې یو مقصد ته رسیدل اوشی. صاحب دَمفردات فرمائی. الحیلة مایتوصل به الی حالة مافی خفیة (ص ۱۳۸). او ابن حجر رحمة الله علیه فرمائی: هی مایتوصل به الی مقصود بطریق خفی (فتح الباری ص ۲۷٤ جلد ۲)، اوصاحب دالاشباه والنظائر فرمائی! هی تقلیب المنکر حتی یهتدی الی المقصود (ص ٤۱۷)،

پوهه شه چه دَحیلې ډیر قسمونه دی. په دې مقاله کښې صرف دوه قسمونه ذکر کیږی. اول حیله هغه ده چه دَحرام دَحلال والی او دَشریعت دَ حکم دَباطل کولو او ختمولو دپاره وی لکه څنګه چه اصحاب السبت دَ ښکار دَ حلالولو دپاره کړې وه. (القرآن).

﴿۱﴾ قال الحصکفی: ولو مات وعلیه صلوٰت فائتة واوصیٰ بالکفارة یعطی لکل صلاة نصف صاع من بر کالفطرة.......... ولو لم یترک ما لا یستقرض وارثه نصف صاع مثلاً ویدفعه لفقیر ثم یدفعه الفقیر سم وثم حتی یتم. قال ابن عابدین: (قوله وعلیه صلوٰت) ای بان کان یقدر علی ادائها ولو بالایماء فیلزمه الایصاء بها والا فلا یلزمه..... یعطی عنه ولیه ای من له ولایة التصرف فی ماله بوصایة او وراثة فیلزمه ذلک من الثلث ان اوصی...... واما اذا لم یوص فتطوع بها الوارث فقد قال محمد فی الزیادات انه یجزیه ان شاء الله...... نصف صاع من بر ای او من دقیقة او سویقة او صاع تمر الخ. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۴۱، ۵۴۲ جلد ۱ مطلب فی اسقاط الصلاة عن المیت)

اوبعضې یهودیانو دا حیله دَ وازګې دَحلالولو دپاره کړې وه. (بخاری). اودا قسم حیله بغیر دَشک نه حرامه ده. دویمه هغه حیله ده چه دَحرامو نه دبچکیدلو، دَ ذمې دَفارغ کیدلو او دَ واجباتو دَ اسقاط دپاره وی. لکه چه حضرت ایوب علیه السلام کړې وه. قال الله تبارک وتعالی: وخذبیدک ضغثافاضرب به ولا تحنث (سورة ص ۱) ﴿۱﴾ اوپیغمبر علیه السلام دَیو ناواده کړی سړی مریض دپاره دَ زنا دَ حدجاری کولو دپاره کړې وه. قالوا مارئینا باحدمن الناس من الضرمثل الذی هوبه لو حملنا الیک لتفسخت عظامه، ماهو الاجلدعلی عظم، فامر سول الله صلی الله علیه وسلم ان یاخذواله مائة شمراخ فیضربوه بها ضربة واحدة، (رواه ابوداؤد)، ﴿۲﴾.

داحیله جائز ده، نه مخصوص ده نه منسوخ ده. اوهم دا دَحضرت عطاء او شعبی نه مروی ده، اوهم دا احنافو، شوافعو اوحنابلو مختاره کړې ده، البته دَموالکو او سلفیانو په نزد مشروع نه ده. (فلیراجع الی تفسیر القرطبی ص ۲۱۳ جلد ۱۵ وشرح الاشباه للحموی ص ٤۱۸ وفتح الباری ص ۲۷۵ جلد ۱۲).

داحیله اسقاط چه لکه څنګه په اصل کښې ثابت ده دغه شان فقهائې کرامو هم ددې په مشروعیت باندې تصریح کړې ده. فلیراجع الی ردالمحتار ص ٦۸۷ جلد ۱، ﴿۳﴾. والطحطاوی ص ۲٦۳ والشرح الکبیر ص ٤۹۷ وخلاصة الفتاوی ص ۱۵۳ جلد ۱ والبحر ص ۹۱ جلد ۲ والاشباه والنظائر ص ٤۱۸ وغیر ذلک، البته ددې حیلې دَ مشروعیت دپاره څه شرائط دی چه دَهغې خیال ساتل ډیر زیات ضروری دی.

﴿۱﴾ (سورة: ص پاره: ۲۳ آیت: ۴۴)

﴿۲﴾ (سنن ابی داؤد ص ۲٦٦ جلد ۲ باب فی اقامة الحد علی المریض)

﴿۳﴾ قال ابن عابدین: (قوله ولو لم یترک ما لا یستقرض الخ) فیستقرض قیمتها ویدفعها للفقیر ثم یستوهبها منه ویتسلمها منه لتتم الهبة ثم یدفعها لذلک الفقیر او لفقیر آخر وهکذا فیسقط فی کل مرة کفارة سنة وان استقرض اکثر من ذلک یسقط بقدره وبعد ذلک یعید الدور لکفارة الصیام ثم للاضحیة الخ.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۵۴۲ جلد ۱ قبیل باب سجود السهو)

اول داچه دَوصیت نه کیدلو په صورت کښې په وارثانو کښې نابالغه او غائب څوک نه وی ځکه چه دَ هغوی دَمال نه تبرع جائز نه ده. دویم داچه په قطار یا دائره کښې به مسکینان وی. مالدار ته ورکولو سره ذمه نه فارغیږی. دریم داچه دغه مسکین به حقیقتاً مالک جوړ وې صرف زبانی تملیک به نه کوې.

کما صرح به ابن عابدین فی منة الجلیل ص ۲۲۵ حیث قال ویجب ان یدفعها حقیقة لاتحیلاً ملاحظاً ان الفقیر اذا ابی عن الهبة الی الوصی کان له ذلک ولایجبر علی الهبة، انتهیٰ﴿۱﴾

او که داحیله په اشهرحج یعنی دَحج په میاشتو کښې اوشوه نو په دغه ټولو قبض کونکو باندې به باقاعده حج فرض شی بل ته بخلو سره حج دَدوی دَذمې نه ساقطیږی. نو په دې مروجه حیلو کښې ددې شرطونو او خاص طور سره دَ دریم شرط خیال نه ساتلې کیږی. لهذا په دې مروجه حیلې سره دَمړی ذمه نه فارغیږی. نوم ئې دَحیله اسقاط دې او په حقیقت حیله دَ استحصال ده. په اهلَ علم باندې ضروری دی چه ددې مفاسدو اصلاح اوکړی یا ددې حیلې مخ نیوی اوکړی چه عوام دَخوش فهمۍ او خوش ظنۍ نه بچ شی. ﴿۲﴾. وهو الموفق.

په حیله اسقاط کښې دقران تاوهل دَقرآن په بې عزتۍ کښې نه راځی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ په ښار کښې چه کومه حیله اسقاط کیږی په هغې کښې قران پاک هم کیښودلې کیږی. ما ددې نه منع کړل خو فریق مخالف وائی چه دا طریقه دَحضرت عمر رضی الله عنه نه ثابت ده.

﴿۱﴾ **(رسائل ابن عابدین ص ۲۲۵ جلد ۱ منة الجلیل لبیان اسقاط ما علی الذمة من کثیر وقلیل)**

﴿۲﴾ **مفتی کفایت الله فرمائی:** او اضحه دې وی چه دَمذکوره عبارتونو نه ښکاره معلومه شوه چه دا فعل اسقاط دَوارث په ذمه واجب او ضروری نه دی بلکه محض تبرع ده. او دَمړی دَذمې فارغ کولو دپاره یوه حیله ده. که دا ضروری یا سنت اوکړلې شی نو ناجائز او بدعت به وی لکه چه دَرسم نمبر ۳ په بیان کښې دَطحطاوی دَعبارت نه صراحةً معلومه شوې. دغه شان داهم ضروری ده چه دَمړی دَوصیت نه کولو په صورت کښې چه ترڅو ټول وارثان بالغ او حاضر نه وی دَمیراث نه به څه مقدار په اسقاط کښې نه ورکولې کیږی. او دَثلث په وصیت کښې زائد علی الثلث او دَثلث نه په کم وصیت کښې زائد علی الوصیت به هم نشی ورکولې. که چرته ورکړی نو هغه به ئې ضامن وی. (کفایت المفتی ص ۱۵۶ جلد ۴ از مجموعه دلیل الخیرات فی ترک المنکرات)

ماپه جواب کښې راهِ سنت. کتاب دَحضرت ابوالزاهد سرفرازخان صفدر دامت برکاتهم پیش کړو لیکن هغوی وئیل چه مونږ دَ اردو کتابونه نه منو، نو که تاسو دَ عربی کتاب حواله راولیږئ چه مخالف جماعت شکست اوخوری نوځه به ډیر مشکوریم؟ بینوا توجروا

المستفتی: مقبول الرحمن ضلع هزاره.

الجواب: قرآن هم مالِ متقوم دی لهذا دَدې اخستل خرڅول او ددې صدقه کول او هبه کول ټول هرڅه جائز دی نه په دې کارونو کښې اهانت شته او نه اهانت دَچا مقصود وی. لهذا دَمصحف په ذریعې سره اسقاط کول منع نه دی. لکه څنګه چه ئې دَاسقاط په مال کښې کیښودل هم ضروری نه دی. ﴿۱﴾. فقط.

دَ غریب مسکین مړی دَطرفنه حیله اسقاط جائز ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو غریب مسکین عاجزه مړ شو څه مال ئې نیشته او وارثان ئې هم فقیران دی او دَمړی په ذمه باندې مونځونه روژې هم دی چه دَهغې دَفدیې ادا کولو نه عاجزه دی. اوس بعضې علماؤ فرمائی چه دَده دَطرفنه دې حیله اسقاط اوکړیشی او بعضې وائی چه داجائزنه ده. تفیصلی جواب راکړئ چه خدشات لرې شی. واجرکم علی الله

المستفتی: فیض الله متعلم حقانیه...... ۷/جون ۱۹۷۰ء.

الجواب: په مذکوره صورت کښې حیله جائز ده خو چه دَحیلې کولو په وخت کښې حقیقتاً تملیک مراد وی. حیلةً مراد نه وی.

﴿۱﴾ دَقران دَاجزاء تاوهل هم دَبعضې روایتونو نه ثابت دی او په دې سره توسل بالمصحف مقصود دی. او توسل بالمصحف ثابت دی. قال علیه الصلاة والسلام اللهم ارحمنی بالقران العظیم، او لکه څنګه چه په فتاوی سمرقندیه کښې دَحضرت عمر رضی الله عنه نه دَقران دَ اجزاؤ دوران ثابت دی. نو دغه شان واقدی هم په فتوح الشام، کښې ذکر کړې دی. فقال اخبره ابوعاصم عن ابن جریج عن ابن شهاب عن ابی سلمة عن ابی موسی قال فعل عمر رضی الله عنه ای دوران اجزاء القرآن. (ازمرتب).

اعلم ان للحيل انواعا منها ان تكون لتحليل الحرام كحيلة اصحاب السبت وهى حرام البتة، ومنها ان تكون لدفع المضرة كحيلة يوسف عليه السلام لا بقاء اخيه لئلا يصيبه اخوته مضرة عند العود وهى جائزة لعدم الانكار عليها، ومنها ان تكون لتفريغ الذمة بلا حرج كحيلة ايوب عليه السلام وكذا حيلة النبى ﷺ للزانى الغير المحصن، وحيلة الاسقاط من قبيل الاخير لانه لم يمكنه الاداء لعجزه ولا الاسقاط لفقره فلا بد من الحيلة تعاونا بالمسلم وصرح بجوازها الفقهاء ولم يصرح بعدم جوازه احد من الفقهاء والاحناف فليراجع الى ردالمحتار ص۶۸۶ جلد ۱ ﴿۱﴾ والهنديه ص ۱۳۲ جلد ۱ ﴿۲﴾ والطحطاوى ص۲۶۳ ﴿۳﴾ والبحر ص ۹۱ جلد ۲ ﴿۴﴾ وهكذا فى غير واحد من كتب الفتاوىٰ . فقط

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: فيستقرض قيمتها ويدفعها للفقير ثم يستوهبها ويتسلمها منه لتتم الهبة ثم يدفعها لذلک الفقير او لفقير اخر. (ردالمحتار ص ۵۴۲ جلد ۱ مطلب فى اسقاط الصلاة عن الميت باب قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ وفى الهنديه : اذا مات الرجل وعليه صلوٰت فائتة فاوصى بان تعطى كفارة صلوٰته يعطى لكل صلاة نصف صاع من بر وللوتر نصف صاع ولصوم يوم نصف صاع من ثلث ماله وان لم يترک مالا يستقرض ورثته نصف صاع ويدفع الى مسكين ثم يتصدق المسكين على بعض ورثته ثم يتصدق ثم وثم حتى يتم لكل صلاة ما ذكرنا كذا فى الخلاصة.
(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۱۲۵ جلد ۱ الباب الحادى عشر فى قضاء الفوائت)

﴿۳﴾ قال العلامة الطحطاوى: وان لم يف ما اوصى به الميت عما عليه اولم يكف ثلث ماله اولم يوص بشئ واراد احد التبرع بقليل لا يكفى فحيلته لا براء ذمة الميت عن جميع ما عليه ان يدفع ذلک المقدار اليسير بعد تقديره لشئ من صيام او صلاة او نحوه ويعطيه للفقير بقصد اسقاط ما يرد عن الميت فيسقط عن الميت بقدره ثم بعد قبضه يهبه الفقير للولى او للاجنبى ويقبضه لتتم الهبة وتملک ثم يدفعه الموهوب له للفقير ...... وهكذا يفعل مراراً حتى يسقط ماكان يظنه على الميت من صلاة وصيام ونحوهما مما ذكرناه من الواجبات. (الطحطاوىٰ على المراقى الفلاح ص ۴۳۹ فصل فى اسقاط الصلاة والصوم)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن نجيم رحمه الله: اذا مات الرجل ...... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ مړی دَ طرفنه فدیه او اسقاط باقاعده جائز دی

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ فديې او اسقاط په مينځ کښې څه فرق دې او دا دکوم آيت يا حديث نه ثابت دی؟ بينوا توجروا.

المستفتی: حافظ نورمحمد پيش امام مصری بانډه
نوشهره...... ۱۹۶۹ء/۵/۵.

الجواب: دَفديې او اسقاط مطلب دا دې چه دَهرمونځ او هرې روژې نه به دَصدقة الفطر په مقدار بدل ورکړې ﴿۱﴾. او دا فديه دَ روژې متعلق عبارةً او دَمونځ متعلق دلالةً ثابت ده. او دَحيله اسقاط نه قرآن او حديث ساکت دی. ليکن دَقران او حديث سره دَمنافی نه کيدلو په وجه باندې فقهائې کرامو جائز کړې ده. خو چه کله دَ قاعدې مطابق وی او عدم جواز دَهيچا مذهب نه دې. ﴿۲﴾ وهو الموفق

(بقيه حاشيه) وعليه صلوات فائتة او اوصى بان يعطى كفارة صلاته يعطى لكل صلاه نصف صاع من بر وللوتر نصف صاع ولصوم يوم نصف صاع وانما يعطى من ثلث ماله وان لم يترک مالا تستقرض ورثته نصف صاع ويدفع الى المسكين ثم يتصدق المسكين على بعض ورثته ثم يتصدق ثم وثم حتى يتم لكل صلاة ما ذكرنا.
(البحر الرائق ص ۹۰، ۹۱ جلد ۲ باب قضاء الفوائت)

﴿۱﴾ وفى الهنديه : اذا مات الرجل وعليه صلوٰت فائتة فاوصى بان تعطى كفارة صلوٰته يعطى لكل صلاة نصف صاع من بر وللوتر نصف صاع ولصوم يوم نصف صاع من ثلث ماله وان لم يترک مالا يستقرض ورثته نصف صاع ويدفع الى مسكين ثم يتصدق المسكين على بعض ورثته ثم يتصدق ثم وثم حتى يتم لكل صلاة ما ذكرنا كذا فى الخلاصة.
(فتاوىٰ عالمگيريه ص ۱۲۵ جلد ۱ الباب الحادى عشر فى قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: ثم اعلم انه اذا وصى بفدية الصوم يحكم بالجواز قطعا لانه منصوص عليه واما اذا لم يوص متطوع بها الوارث فقد قال محمد فى زيادات انه يجزئه ان شاء الله تعالىٰ فعلق الاجزاء بالمشيئة لعدم النص وكذا علقه بالمشيئة فيما اذا اوصى بفدية الصلاة لانهم الحقوها بالصوم احتياطاً.
(ردالمحتار ص ۵۴۱ جلد ۱ مطلب فى اسقاط الصلاة عن الميت باب قضاء الفوائت)

دَ قبض نه پس فقیربال بچه دار نه دَ فدیې واپسی او قصداً دَ قضا شوو مونځونو فدیه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی.(۱). که یو بال بچه دار غریب سړې یا ښځه دَغربت په حالت کښې مړه شی. اودَمونځونو وغیره فدیې فقیران قبولې کړی او دَقبولو نه پس ئې واپس کړی نو آیا داجائز دی یا نه؟

(۲). یو مسلمان سره دَپوهې قصداً عمداً دَمونځ روژې وغیره ادائیګی نه کوی نو آیا دَمرګ نه پس دَهغه دپاره فدیه ورکول جائز دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ماسټرسمیع الرحمن ګمبت مردان...۱۹/جمادی الثانی ۱۴۰۲ھ.

الجواب:(۱)دا واپسی صحیح ده﴿۱﴾.(۲). دَجمهورو په نزد عمداً دَقضاشوؤ مونځونو او روژې فدیه ورکول صحیح دی.﴿۲﴾ خلافالابن تیمیه وغیره وهوالموفق

باقاعده طور سره حیله اسقاط مشروع ده بدعت نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ ځائې کښې حیله اسقاط کیږی چه دَمونځونو وغیره فدیه وی. ددې باره کښې دَفتاوی رشیدیه او احسن الفتاوی وغیره نه معلومیږی چه مذکوره حیله په خیرالقرون کښې نه وه. ددینه علاوه دَپاکستان دَعلماؤکراچئ ولاهور وغیره دیوبندیان، بریلیان، اواهل حدیث ټول اکثرپه رسالو او اشتهاراتوکښې بیانونه ورکوی، چه ددې عمل دَقران اوحدیث. عملِ صحابه اودَقرون ثلاثه نه څه ثبوت نیشته.

﴿۱﴾قال ابن شحنة: ویجوز الرجوع فی الهبة عندنا وان کان مکروها اذا کان ذلک بتراضیهما او بحکم الحاکم لقوله ﷺ الواهب احق بهبته ما لم یثب عنها ای ما لم یعوض...... وهب الموهوب له لآخر ثم رجع الواهب الاول له ان یرجع ایضاً (لسان الحکام فی معرفة الاحکام) (معین الحکام ص ۳۷۳ نوع فی الرجوع عن الهبة)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: ولو مات وعلیه صلوات فائتة واوصی بالکفارة یعطی لکل صلاة نصف صاع من بر کالفطرة. قال ابن عابدین: (قوله یعطی) بالبناء للمجهول ای یعطی عنه ولیه ای من له ولایة التصرف فی ماله بوصایة او وراثة فیلزمه ذلک من الثلث اذا اوصی. (الدر المختار مع ردالمحتار ص ۵۴۱ جلد ۱ باب قضاء الفوائت)

اودَکوم عمل چه ثبوت نه وی نوهغه ثواب ګڼړل او التزام کول بدعت او واجب الاجتناب وی لهذا بنده عرض کوی چه تاسو هم دې باره کښې څه اولیکئ او په دې بې مثله اجر کښې حصه واخلئ؟ ولاجرالآخرة اکبر.

المستفتی: عبدالرزاق اله ډنډ ډهیری ملاکنډایجنسی... ۱۰/فروری ۱۹۷۵ء.

الجواب: داخبره دې واضحه وی چه بدعت دَهغه څیز نوم دې چه په خیرالقرون کښې نه بنفسه موجود وی اونه باصله موجود وی. اوبیاهغه دین ګڼړلې کیږی. اوچونکه دا حیله خوباصله راغلې ده. کمافی الاشباه. لهذا حیله اسقاط به بدعت نه وی. کما ورد فی القرآن فی حق ایوب علیه السلام وورد فی الترمذی فی حق الانصاری الغیرالمحصن، ددې وجې نه ټولو فقهائې کرامو دیته جائز وئیلې دی. فلیراجع الی باب قضاء الفوائت فی ردالمحتار والبحروالاشباه والنظائروخلاصة الفتاوی والهندیه وفتح القدیر وغیره. خلافاللطائفة السلفیة النجدیة، البته ددې حیلې دپاره څوشرائط هم دی چه دَهغې رعایت اولحاظ کول ضروری دی.

منها ما ذکره العلامه ابن عابدین فی رسائله: ویجب الاحتراز من ان یلاحظ الوصی عند دفع الصرة للفقیر الهزل او الحیلة بل یجب ان یدفعها حقیقة لا تحیلا، ملاحظا: ان الفقیر اذا ابی عن الهبة الی الوصی کان له ذلک ولا یجبر علی الهبة انتهیٰ. مافی منة الجلیل ص ۲۲۵ جلد ۱

چونکه په مروجه حیله کښې داشرط مفقود دې لهذا داحیله به دَذمې دَفارغ کیدلو دپاره بې کاره وی. فافهم، وهوالموفق.

په فدیو کښې حیله مروجه دَ مړی دَ ذمې فارغ کیدلو دپاره کافی نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَحیله اسقاط څه حکم دې چه کوم مړې مسکین وی اودَهغه دپاره حیله اوکړیشی اودَفدیې مقدار برابرکړیشی نود شریعت په دې کښې څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولاناعبدالحلیم تخت بهائی مردان....... ۲/۲/۱۹۸۹ء

الجواب: حیله اسقاط بذات خود جائزه ده قران، حدیث او فقه حنفی نه ددې مشروعیت د روښانه ورځ پشان ثابت دې البته ددې د مشروعیت دپاره څه شرائط دی چه د هغې لحاظ کول ډیر زیات ضروری دی. منها التملیک الحقیقی للمسکین والاجتناب عن الهزل والتملیک اللسانی کماصرح به فی رسائل ابن عابدین.﴿۲﴾ خوچونکه په مروجه حیله کښې دا شرائط مفقود دی، لهذا مروجه حیله اسقاط د مړی د ذمې د فراغت دپاره بې کاره ده په اهل علم باندې لازم دی چه ددې مفاسدو اصلاح اوکړی یا ددې حیلې مخ نیوی اوکړی یعنی بغیر حیلې دې فدیه تقسیم کړی. وهوالموفق.

د حیله اسقاط نه پس د فدیې د مال نه د وارثانو خیرات کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو مړی د زر روپو د خرچ کولو وصیت کړې وی لیکن بالغ وارثان خپل مینځ کښې مشوره اوکړی چه مونږ به دې مړی دپاره درې سوه روپۍ په فدیه کښې ورکړو. د تدفین په ورځ د حیله مروجه په بنیادیو څو کسان کیناستل چه په هغې کښې اکثر مالداران وی او په مروجه حیله کښې تملیک حقیقی هم مفقود معلومیږی د مال د تاؤهلو په وخت کښې د مال آخرنی قبض کونکې د مړی وارث نه او وائی چه دا مال تقسیم کړه او صدقه کړه. د قابض خیال دې چه دا خو د آخرنی قابض ملک جوړیږی او د فدیې معامله ختمه شوه نو آیا وارثان د دینه خیرات کولې شی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: حضرت مولانافضل مولاصاحب دلبوری
مدرس دارالعلوم حقانیه_۲۷/ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

الجواب. مروجه حیله د شرط نه موجود کیدلو په وجه د ذمې فارغ کیدلو دپاره

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: فیستقرض قیمتها ویدفعها للفقیر ثم یستوهبها منه ویتسلمها منه لتتم الهبة ثم یدفعها لذلک الفقیر او لفقیر آخر.
(ردالمحتار ص ۵۴۲ جلد ۱ باب قضاء الفوائت)

﴿۲﴾ (رسائل ابن عابدین منة الجلیل لبیان اسقاط ما علی الذمة من کثیر وقلیل ص ۲۲۵ جلد ۱)

بې کاره ده لیکن دا وارث ددې مخصوص مال بهرحال مالک دې. امامن ابتداء لعدم صحة تملیک للغیر لاجل الهزل واما بتملیک القابض الاخیر علی تقدیر الجد.

پس دا وارث ددې مخصوص مال په رسمی یا غیر رسمی طریقه سره د خیرات کولو مجاز دې. وهوالموفق

د اسقاط یا حیله اسقاط د پاره قبرستان ته خیزونه وړل نه مطلوب دی او نه ممنوع دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که د حیله اسقاط دپاره چرته قبرستان ته اجناس یعنی (مختلف څیزونه) یوسی یا هلته تقسیم نه شی آیا دا صحیح دی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی عبدالعلی زیارت بلوچستان........ ۱۹۸۴ء/۱۰/۲

الجواب: باقاعده طور سره د اسقاط یا حیله اسقاط دپاره اجناس وغیره قبرستان ته وړل او هلته تقسیم کول نه مطلوب شرعی دی او نه ممنوع شرعی دی چه کله د مفاسدو نه خالی وی. او په مصلحتونو باندې مشتمل وی. مثلاً په مصارفو باندې په باعزت طریقې سره په تقسیم کښې آسانی وی نو په طریق اولی به ممنوع نه وی.
لانه اهون من الذهاب الی ارباب الاموال لحصول الاموال منهم للمدارس وغیرها لخلوه عن صورة السوال. وهوالموفق

د قضائې عمری حدیث موضوعی او مردود دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د قضائې عمری مونځ چه هغې ته بعضې علماء بدعت وائی آیا ددې مونځ په شریعت کښې څه ثبوت شته یا نه؟ اوکوم حدیث چه په دلیل کښې پیش کوی ددې حدیث درجه څه ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سعید الرحمن مدرسه عربیه رائے ونډ ضلع لاهور..۱۹۸۸ء/۷/۲۰

الجواب: دا مونځ چه د مبتدعینو په نزد د قضائې عمرئ سره نوم لری. مکروه او بدعت قبیحه دې نه د قران پاک نه ددې مشروعیت ثابت دې او نه د حدیث نه

واما حدیث من قضی صلوٰة من الفرائض فی آخر جمعه فی شهر رمضان کان ذلک جابراً لکل صلوٰة فائتة الیٰ سبعین فقال القاری فی الموضوعات الکبیر ص ٧٤ انه باطل قطعا لانه منا قض للاجماع علی ان شیئا من العبادات لا یقوم مقام فائتة سنوات، ثم لا عبرة بنقل النهایة ولا بقیة شراح الهدایة فانهم لیسوا من المحدثین ولا اسندو الحدیث الی احد من المخرجین، انتهیٰ﴿١﴾.

اونه د فقهې په کتابونو کښې موجود دي:

واما روی عن ابی حنیفة انه قضی صلوٰة عمره فلیس المراد منه هذا بل هو قضاء الفوائت علی قد رالفوائت علی الزعمیة، وصرح الشامی فی ردالمحتار ان هذه الروایة لم تصح عنه فلیراجع الی ردالمحتار ص ٤٩٠ جلد ١ ﴿٢﴾،

بلکه دمونځ دَحنفیه دَقواعدو نه هم مخالف دي:

من عدم اقتداء المفترض بالمتنفل وبمفترض وقت آخر ﴿٣﴾ وعدم جواز الاذان عند ادائها فی المساجد ﴿٤﴾. وهوالموفق

دَ قضاء عمرئ دَ مونځ هیڅ ثبوت نشته

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَرمضان په آخرنئ جمعه کښې دَقضاعمرئ مونځ په شریعت کښې څه حیثیت لری. بعضې علماء دې باره کښې پوره دلیلونه بیانوی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: شمس الحق متعلم حقانیه......٢٨/نومبر١٩٧٤ء.

﴿١﴾ (الموضوعات الکبریٰ لملا علی قاری ص ٢٤٢ رقم الحدیث : ٩٥٣)

﴿٢﴾ (ردالمحتار ص ٥١٦ جلد ١ قبیل مطلب فی الصلاة علی الدابة باب الوترو النوافل)

﴿٣﴾ قال العلامة ابن نجیم رحمه الله: ای وفسد اقتداء المفترض بامام متنفل او بامام یصلی فرضاً غیر فرض المقتدی الخ . (البحر الرائق ص ٣٦٠ جلد ١ باب الامامة)

﴿٤﴾ قال العلامة ابن نجیم رحمه الله فالاذان للفائتة فی المسجد اولی بالمنع .
(البحر الرائق ص ٢٦٢ جلد ١ باب الاذان)

الجواب: دامونځ نه دَقرآن او حدیث نه ثابت دي اونه دَفقهائې کرامونه مروی دي.

والاحادیث الواردة فیها موضوعة کما صرح به العلی القاری ﴿١﴾ وغیره ﴿٢﴾ وماروی ان الامام اباحنیفة قضی صلوٰة عمره فعلی تقدیر الثبوت معناه قضاء صلواة جمیع العمر احتیاطا لاما فهمه المتعبدون، بل هی مخالفة عن تصریحات الفقهاء لان فیها یوذن للفوائت عند الاداء فی المساجد وفیها عدم اتحاد صلوٰة الامام مع الماموم وایضا هی مخالفة عن حدیث لاکفارة لها الا ذلک، ثم هی مهلکة للعوام لانهم یعتقدون کفایتها کما لا یخفیٰ. وهوالموفق

﴿١﴾ قال الملا علی القاری رحمه الله: حدیث من قضی صلاة من الفرائض فی آخر جمعة من شهر رمضان کان ذلک جابرا لکل صلاة فائتة فی عمره الی سبعین سنة، باطل قطعا لانه مناقض للاجماع علی ان شیئا من العبادات لا یقوم مقام فائتة سنوات ثم لا عبرة بنقل النهایة ولا ببقیة شراح الهدایة فانهم لیسوا من المحدثین ولا اسندوا الحدیث الی احد من المخرجین. (الموضوعات الکبریٰ ص ٢٤٢ رقم حدیث: ٩٥٣)

﴿٢﴾ قال العلامه عبد الحی اللکهنوی: وذکره الشوکانی فی الفوائد المجموعة فی الاحادیث الموضوعة بلفظ من صلی فی آخر جمعة من رمضان خمس الصلوات المفروضة فی الیوم واللیلة قضت عنه ما اخل به من صلوات سنة، وقال هذا موضوع بلا شک ولم اجده فی شیئ من الکتب التی جمع مصنفوها فیها الاحادیث الموضوعة ولکن اشتهر عند جماعة من المتفقهة بمدینة صنعاء فی عصرنا هذا وصار کثیر منهم یفعلون ذلک ولا ادری من وُضع لهم فقبح الله الکذا بین انتهیٰ وقال العلامة الدهلوی فی رسالة العجالة النافعة عند ذکر قرائن الوضع الخامس ان یکون مخالفاً لمقتضی العقل و تکذبه القواعد الشرعیة مثل القضاء العمری ونحو ذلک انتهیٰ.
(مجموعه سبع رسائل ص ٥٣ الاثار المرفوعه فی الاخبار الموضوعة)

وقال الشاه عبد العزیز المحدث الدهلوی: الخامس ان یکون الحدیث مخالفا لمقتضی العقل والنقل وتکذبه القواعد الشرعیة مثل حدیث قضاء العمری ونحوه.
(العجالة النافعه ص ٣٠ بیان قرائن وضع الحدیث)

دَ قضائي عمری دلائل بې اصله او دَاحنافو دَ اصولو خلاف دی

سوال: ماقولكم ايها العلماء الكرام فى صلوة يصيلها الناس فى اخر جمعة من رمضان على صورة قضاء خمس صلوات جماعة باذان واقامة لكل واحد منها ويسمونها بالقضاء العمرى، فيبدء ون بصلوة الفجر ثم بالظهر وهكذا الى العشاء ثم فى آخرها يصلون الوتر بجماعة ويعتقدون بان القضاء على هذه الهيئة تكون جابرة لمافات منهم فى العمر او فى سبعين سنة من الصلوة ، وانها جبيرة لكل ما نقص منهم فى صلوة العمر. هل لهذه الصلواة اصل فى الشريعة ام هى بدعة مخترعة فى الدين؟ وهل يصح تمسكهم لجوازها بدلائل ذكروها فى الرسائل؟(١) الاول ماروى ان النبى ﷺ قال من قضى خمس صلوة فى آخر جمعة من رمضان باذان واقامة كان جابرا لما فاته فى سبعين سنة،فان هذا الحديث قد نقله صاحب النهاية فيعلم منه انه ثابت فيصح الاستدلال به وان كان ضعيفا، فان الضعيف من الاحاديث يحتج به فى فضائل الاعمال على ما هو المصرح فى كتب الفن،(٢) والدليل الثانى انه لو سلم ان الحديث موضوع لكن يصح الاحتجاج به لما فيه من الترغيب الى الصلوٰة والعمل بالموضوع جائز فى الترغيب وكذا الوضع على ما يعلم من ظاهر قوله عليه السلام من كذب على الخ فانه كلمة على تشعر بالضرر فيعلم منه ان الممنوع هو الكذب الذى فيه ضرر على الدين فانه كذب عليه عليه السلام لا مافيه نفع للدين فانه كذب له لا كذب عليه. (٣)الدليل الثالث: ان كثيرا من الاحبار والرهبان الذين لهم زهد فى الدنيا ورغبة فى الاخرة والتقوىٰ والانابة الى الله قد فعلوها وواظبوا عليها فينبغى لنا ان نتبعهم فيها لقوله تعالىٰ

واتبع سبيل من اناب الخ(الاية) .(٤) الدليل الرابع: ان النبى ﷺ كان شغل عن اربع صلوات يوم الخندق فقضاهن مرتبة فى وقت العشاء وفى حديث اخر صلوا كما رأيتمونى اصلى رواه احمد وكذا ما وقع له عليه السلام فى ليلة التعرليس يدل على جواز هن فان فيهاقد فاتت منه صلوة الفجر فقضاها بعد ما طلعت الشمس بالجماعة باذان واقامة كما رواه مالک فى موطاه مرسلاً. (٥)الدليل الخامس: ان هذه الصلوة قد ذكرها الفقهاء فى معتبرات كتب الفقه كالبحر والخلاصة والظهيرية وقاضى خان والدر المختار وحاشية ردالمحتار وفى فتاوىٰ نورالهدىٰ ايضاً فيعلم منه ان لها اصلا فى الشريعة وثبوتا فى المذهب لا سيما وقد ذكروا ان اباحنيفة قد فعلها وقضى صلوات عمره هل يصح التمسک بهذه الدلائل ام لا؟ بينواتوجروا

المستفتى: شمس الحق متعلم حقانيه ....١٤° جنورى ١٩٧٥ء

جواب: (الف) لا اصل لهذه الصلوة بل هو مخالف عن الاصول المروية عن الاحناف مثل عدم التأذين عند القضاء فى المسجد كما فى البحر ﴿١﴾ ولعدم صحة اقتداء المفترض بالمتنفل اوالمفترض لوقت آخر كما فى البحروغيره ﴿٢﴾. وعدم جواز الاقتداء فى النوافل على سبيل التداعى فى غير التراويح والوتر انه مكروه بالمواظبة ﴿٣﴾. (ب) ليس بهم دليل بل هو امر مخترع.

﴿١﴾قال العلامة ابن نجيم رحمه الله: فالاذان للفائتة فى المسجد اولى بالمنع. (البحر الرائق ص ٢٦٢ جلد ١ باب الاذان)

﴿٢﴾ قال العلامة ابن نجيم رحمه الله: اى وفسد اقتداء المفترض بامام متنفل او بامام يصلى فرضا غير فرض المقتدى الخ. (البحر الرائق ص ٣٦٠ جلد ١ باب الامامة)

﴿٣﴾ قال العلامة ابن نجيم رحمه الله: ولو صلوا الوتر......(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

(٢) هذا موضوع والموضوع لا يصح الاستدلال به لا فى الفضائل ولا فى غيره كما فى شرح النخبة وغيره ﴿١﴾ والكذب والاختلاق حرام مطلقا لعموم المحرم، وقال رسول الله ﷺ من حدث عنى بحديث يرى انه كذب فهو احد الكاذبين(مسلم)﴿٢﴾ وفى رواية من قال عن مالم اقله الحديث وهو لمام . (٣) ليس بدليل مالم ينقل ولم يقرر. (٤) دال على القضاء دون الصلوٰة المسماة بالقضاء العمرى. (٥) جاز قضاء صلوٰة جميع العمر احتياطا فى رواية مرجوحة ولم يجز صلوٰة القضاء العمرى البتة.

والثابت عن العبارات الامر الاول دون الثانى وللتفصيل مقام آخر. وهو الموفق

(بقيه حاشيه) بجماعة فى غير رمضان فهو صحيح مكروه كالتطوع فى غير رمضان بجماعة وقيده فى الكافى بان يكون على سبيل التداعى اما لو اقتدى واحد بواحد او اثنان بواحد لا يكره واذا اقتدى ثلاثة بواحد اختلفوا فيه وان اقتدى اربعة بواحد كره اتفاقا.
(البحر الرائق ص ٧٠ جلد٢ باب الوتر والنوافل)

﴿١﴾ قال العلامة اللكهنوى: اعلم انه قد صرح الفقهاء والمحدثين باجمعهم فى كتبهم بانه تحرم رواية الموضوع وذكره ونقله والعمل بمفاده مع اعتقادثبوته الا مع التنبيه على انه موضوع ويحرم التساهل فيه سواء كان فى الاحكام اوالقصص او الترغيب والترهيب او غير ذلك ويحرم التقليد فى ذكره و نقله الامقرونا ببيان وضعه بخلاف الحديث الضعيف الخ...... قلت قد ثبت من هذه الروايات ان الوضع على النبى ﷺ ونسبة مالم يقله اليه حرام مطلقا ومستوجب لعذاب النار سواء كان ذلک فى الحلال اوالحرام او ترغيب او ترهيب اوغير ذلک فبطل ظن بعض الوضاعين الجهلة ان الكذب عليه ﷺ للترغيب والترهيب يجوز لانه كذب له لا عليه.
(مجوعه سبع رسائل للكهنوى ص ٩٠، تا ٩٨ الاثار المرفوعة فى الاخبار الموضوعة)

﴿٢﴾ (الصحيح المسلم ص ٦ جلد ١ باب وجوب الرواية عن الثقات وترک الكذابين والتحذير من الكذب على رسول الله ﷺ)

دَ بې اودسه ادا کړې شوو مونځونوباره کښې
دَ معزول امام اطلاع او دَ قضاء کولو حکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ دَجمات نه یوامام معزول کړې شو دَهغه په ځائې بل امام جوړ کړې شو نودې معزول امام اووئیل چه ماتاسو ته دوه مونځونه بغیْر اودسه کړې دی اوماته معلوم نه دی چه هغه کوم مونځونه وو. اوس به مقتدیان حضرات څه کوی اودکومو مونځونو ادا به کوی. ځکه چه څه دَخاص وخت دَمونځونو یقین نیشته دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: متعلم جامعه حقانیه.... ۱۹۸۷ء/۲/۱۴

جواب: جاز ان لا يعتمد على قول هذا الفاسق نعم اذا كان متورعا فجاز الاعتماد كما فى الهنديه ص ٩١ جلد ١ فليراجع، فالورع ان يقضى صلوٰة يومين ﴿١﴾ فافهم. وهوالموفق

﴿١﴾ وفى الفتاوىٰ الهنديه: لو قال صليت بكم المدة على غير وضوء وهو ماجن لا يقبل قوله وان لم يكن كذلک واحتمل انه قال على وجه التورع والاحتياط اعادوا صلاتهم.
(فتاوىٰ عالمگیریه ص٨٧ جلد ١ الفصل الثالث فى بيان من يصلح اماما لغيره)

باب الاستسقاء

د باران د پاره سورت یسین ویئل اود اذان کولوطریقه مباح ده مستحب نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د باران دپاره چه د استسقاء کوم مونځ مشهوردې آیا ددینه علاوه نورې طریقې هم ثابت دی؟ زمونږ ځائې کښې د باران رحمت دپاره لاندینئ طریقه اختیارولې شی.هغه دا چه د ماسخوتن د مانځه نه پس د جمات امام یا بل سړې سورت یسین د اول نه شروع کړی د اولنی مبین پورې ئې تلاوت کړی دهغې نه پس یو سړې د امام خوا کښې اودریږی اذان کوی، دهغې نه پس دجمات په جنوب مغرب طرف کښې اذان کولې شی، بیا بعد اذان جنوب مشرق گوټ کښې اذان کولې شی،دغه شان شمال مشرق او بیا شمال مغرب گوټ کښې اذان کولې شی،ددې نه پس امام چه په دریم ځل سورت یسین ابتداء نه دویم مبین پورې اووائی اوپه مذکوره طریقې سره پنځه کسان اذان کوی،دغه شان بیا دریم مبین پورې غرض د سورت یسین تر آخرنی مبین پورې دا اذانونه اوتلاوت کیږی.دهغې نه پس دعا کولې شی،د تپوس لائق کار دادې چه آیا مذکوره طریقه شرعاً صحیح اوجائزده؟ بینوا توجروا

المستفتی:مولوی اورنگزیب کریلیان هری پور ایبټ آباد..۱۹۸۴/ ۲/ ۷ء

الجواب: که دا عمل د عملیاتو په ارادې سره کوی نونه مطلوب دې اونه ممنوع دې﴿۱﴾ اوکه د مستحباتو نه د کیدلو په نیت ئې کوی نو بدعت دې﴿۲﴾

﴿۱﴾ یدل علیه حدیث مسلم :عن عوف مالک الا شجعی قال لنا نرقی فی الجاهلیة فقلنا یا رسول الله کیف تری فی ذلک فقال اعرضوا علی رقا کم لاباس بالرقیٰ مالم یکن فیه شرک.(الصحیح المسلم ص ۲۲۴ جلد ۲ باب جواز اخذ الاجرة علی الرقیة)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن نجیم :ولان ذکر الله تعالیٰ اذا .... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

بهرحال د وسائل مشروعه باوجود نور خودساخته وسائل په کار راوستل د مسلمانانو شایان شان نه دی.وهو الموفق

صلوٰة استسقاء باجماعت کول د صاحبینو په نزد سنت مؤکده دي

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په مشکوة باب الاستسقاء کښې دعبدالله بن زید رضی الله عنه نه روایت دې.

قال خرج رسول الله ﷺ بالناس الی المصلی یستقی فصلی بهم رکعتین جهر فیهما بالقراءة واستقبل القبلة یدعوا ورفع یدیه وحول رداءه حین استقبل القبلة متفق علیه

اوس سوال دادې چه د استسقاء مونځ به په جماعت سره اداکولې شی یا ځانله؟ لهذا د فقه حنفی په رڼا کښې د استسقاء څه حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالستار تخت بهائی ضلع مردان ...ذیقعده ۱۴۰۲ه

الجواب: دامام ابوحنیفه رحمه الله په نزد باندې باجماعت مونځ کول سنت مؤکده نه دې.

کما اشار الیه صاحب الهدایه بقوله فعله مرة وترکه اخریٰ .وصرح به ابن الهمام وغیره﴿۱﴾ اود صاحبینو په نزد سنت موکده دی:**وهو مختار الطحاوی وقال الشیخ عبدالحق الدهلوی وعلیه الفتویٰ﴿۲﴾وهو الموفق.**

(بقیه حاشیه)قصد به التخصیص بوقت دون وقت اوبشئ دون شئی لم یکن مشروعاً حیث لم یر دالشرع به لا نه خلاف المشروع.(البحر الرائق ص ۱۵۹ جلد ۱ باب العیدین)

﴿۱﴾ قال العلامه مر غینانی: وقال یصلی الامام رکعتین لما روی ان النبی ﷺ صلی فیه رکعتین کصلاة العید رواه ابن عباس قلنا فعله مرة وترکه اخریٰ فلم یکن سنة .قال ابن الهمام :قوله ورسول الله ﷺ استسقیٰ ولم تروعنه الصلاة یعنی فی ذلک الاستسقاء فلایرد انه غیر صحیح کما قال الامام الزیلعی المخرج ولو تعدیٰ بصره الی قدر سطرحتی رأی قوله فی جوابهما قلنا فعله مرة وترکه اخریٰ فلم یکن سنةلم یحمله علی النفی مطلقا وانمایکون سنة ما واظب علیه الخ(هدایه فتح القدیر ص ۵۸ جلد ۲ باب الاستسقاء)

﴿۲﴾ وفی المنهاج: اعلم ان الصلوٰة فیه سنة مؤکدة...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په صلوة الاستسقاء کښې مفتی به قول د صاحبینو دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د استسقاء په مونځ کښې د جماعت په باره کښې دامام ابوحنیفه اوصحابینو (رحمهم الله) په مینځ کښې اختلاف دې، په دې کښې مفتی به قول کوم یو دې، د معتمد کتابونو په حوالې سره د مُفتی به قول نشاندهی اوکړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: مولوی احمد صاحب بشام سوات.....۱۹۷۷ء/۱/۱۹۱۱

الجواب: امام طحاوی رحمه الله په شرح معانی الاثارکښې د صاحبینو مذهب غوره کړې دې. اوشیخ عبدالحق محدث دهلوی رحمه الله فرمائی:

على قولهما الفتوىٰ عندالحنفية كما فى حاشية المشكوٰة باب الاستسقاء.﴿۱﴾وفى ردالمحتار ص ۷۹۱جلد ۱ واختار القدورى قول محمد لانه عليه السلام فعل ذلك نهر وعليه الفتوى كما فى شرح درر البحار.﴿۲﴾فافهم.وهو الموفق

(بقيه حاشيه) عند مالک والشافعى واحمد وابى يوسف و محمد فيصلى الامام ركعتين بجماعة يجهر فيهما بالقراءة واختاره الطحاوى وقال الشيخ الدهلوى وعليه الفتوىٰ والوجه فيه ان النبى صلى الله عليه وسلم عند الخروج له لم يرجع بغير صلاة الجماعة .وقال ابو حنيفة الصلوٰة فيه ليست بمسنونة كما فى مختصر القدورى و مراده انها ليست بسنة موكدة بدليل تعليل الهداية حيث قال فعله مرة وتركه اخرىٰ فلم يكن سنة.

(منهاج السنن شرح جامع السنن ص۸۸ جلد ۳ باب ماجاء فى صلوٰة الاستسقاء)

﴿۱﴾قال العلامه الشيخ زينة المحدثين مولانا نصير الدين الغورغشتوى: ونحن لا نمنعه ولكن نقول اذا اجتمع الناس للاستسقاء وخرجوا الى المصلى فلا ينبغى لهم الرجوع بغير صلاة الجماعة...... ولهذا اختار الطحاوى قول الصاحبن وقال الشيخ الدهلوى على قولهما الفتوىٰ عند الحنفية.

(هامش غورغشتوى على مشكواة المصابيح ص ۱۴۴ جلد ۱ باب الاستسقاء)

﴿۲﴾(ردالمختار هامش الدرالمختار ص ۶۲۴ جلد ۱ قبيل هل يستجاب دعاء الكافر باب الاستسقاء

د مسنون طریقهٔ استسقاء په موجودګۍ کښې د مشتبه طریقې نه بچ کیدل پکاردی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ د علاقې په خلقو کښې د استسقاء دپاره دا اصول دی چه ټول خلق جمع شی او ذکرشروع کړی، دغه شان یو مولوی صاحب وعظ هم کوی. اوبیا داخلق په اجتماعی طریقې سره د یو کلی نه بل کلی ته ځی، او اعلان کوی چه ددې کلی خلق هم مونږسره استسقاء اوکړئ دې دوران کښې څه غیبت او بې کاره مجلس نه وی صرف د الله تعالی ذکرکولې شی. اوس بعضې علماء فرمائی چه دا بدعت دې، اوبعضې وائی چه ددې د بدعت کیدلو وجه داده چه د خلقو دخوراک انتظام کلی والا کوی او باران غوښتلو والا خو خوراک نه غواړی، ددې شرعی حیثیت واضح کړئ؟ بینوا توجروا

المستفتی: ولی محمد خان زی کلې بلوچستان.....۱۳۹۳ء/۱۲/۱۲

الجواب: چه کله د علماؤ په راهنمایئ کښې په مسنون طریقې سره استسقاء کول ممکن وی﴿۱﴾ نوپه دې مشتبه کارکښې د پریوتلو هیڅ ضرورت نشته نعم لا يقال انها بدعة مالم يدخلوها فى الدين لان البدعة الاحداث فى الدين .قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من احدث فى امرنا هذا ماليس منه فهورد اوكما قال عليه الصلاة والسلام﴿۲﴾.وهو الموفق

په استسقاء کښې دوه رکعته باجماعت کول مفتی به قول دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د صلوة الاستسقاء په

﴿۱﴾قال الحصكفى: ويستحب للامام ان يامرهم بصيام ثلاثة ايام قبل الخروج وبالتوبة ثم يخرج بهم فى الرابع مشاة فى ثياب غسيلة او مرقعة متذللين متواضعين خاشعين لله ناكسين رؤسهم ويقدمون الصدقة فى كل يوم قبل خروجهم ويجددون التوبة ويستغفرون للمسلمين ويستسقون بالضعفة.والشيوخ والعجائز والصبيان ويبعدون الاطفال عن امهاتهم الخ (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۶۲۴ جلد ۱ باب الاستسقاء)

﴿۲﴾(مشكواة المصابيح ص۲۷ جلد ۱ باب الاعتصام بالكتاب والسنة)

باره کښې بعضې خلق وائی چه څلور رکعته کول پکاردی.دوه رکعته اول ځانله اوبیا دوه رکعته باجماعت، ځکه چه په دې کښې احتیاط دې او بعضې وائی چه صرف دوه رکعته باجماعت ادا کول پکاردی، په دې کښې کوم یو قول صحیح دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: نا معلوم ....

الجواب: چونکه مفتی به قول د صاحبینو مذهب دې، لهذا دوه رکعته باجماعت کول پکاردی.

(فی الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۷۹۱ جلد ۱) وقالا تفعل کالعید ای یصلی بهم رکعتین بجماعة یجهر فیهما بالقراءة بلا اذان ولا اقامة ثم یخطب الخ ﴿۱﴾ وقال مولانا (نصیر الدین الغرغشتوی) فی حاشیة المشکواة ولکن نقول اذا اجتمع الناس للاستسقاء وخرجوا الی المصلی فلا ینبغی لهم الرجوع بغیر صلاة الجماعة ولهذا اختار الطحاوی قول صاحبین وقال الشیخ الدهلوی علی قولهما الفتویٰ عند الحنیفة ﴿۲﴾. وهو الموفق.

﴿۱﴾ (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۶۲۴ جلد ۱ :مطلب هل یستجاب دعاء الکافر باب الاستسقاء)

﴿۲﴾ وفی منهاج السنن : اعلم ان الصلوة فیه سنة موکدة عند مالک والشافعی واحمد وابی یوسف و محمد فیصلی الامام رکعتین بجماعة یجهر فیهما بالقراءة واختاره الطحاوی وقال الشیخ الدهلوی وعلیه الفتویٰ والوجه فیه ان النبی ﷺ عند الخروج له لم یرجع بغیر صلوٰة الجماعة .وقال ابو حنیفة الصلوٰة فیه لیست بمسنونة کما فی مختصر القدوری. ومراده انها لیست بسنة مؤکدة بدلیل تعلیل الهدایة حیث قال فعله مرة وترکه اخریٰ فلم یکن سنة .وصرح المحقق ابن امیر الحاج فی الحلیة وغیره ان ابا حنیفة قائل بالجواز .وبالجملة ان الاستسقاء عند ابی حنیفة هو الدعاء والاستغفار لقوله تعالیٰ فقلت استغفروا ربکم انه کان غفاراً یرسل السماء علیکم مدراراً .حیث علق نزول المطر بالاستغفار دون الصلوٰة .فکان الاصل فیه الدعاء والاستغفار دون الصلوٰة وللناس ان یصلوا جماعة اووحدانا ویقتصروا علی الدعاء من غیر صلاة .ویؤیده ماروواه سعید بن منصور فی سننه ان عمر خرج یوما یستسقی فلم یزد علی الاستغفار فقالوا ما رءیناک...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

په استسقاء کښې باجماعت مونځ کول بدعت نه دې مشروع دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه استسقاء کښې باجماعت مونځ ثابت دې یا نه؟ او ائمه دین د استسقاء باجماعت مونځ باره کښې څۀ رائې لرې؟ دلته یو مولوی صاحب باجماعت استسقاء ته بدعت او کولو والا ته بدعتی وائی، تفصیل ئې اولیکئ ډیره مهربانی به وی؟

واجرکم علی الله

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: مفتی به قول دادې چه مونځ به باجماعت کولې شی ﴿۱﴾ او بیا روستو به خطبه وی او د خطبې په ضمن کښې به تحویل رداء (څادر اړول) کیږی.

قال مولانا فی حاشیة المشکواة وللصاحبین ومن وافقهما ان یقولوا ثبت فی هذه الاحادیث الدعاء عن رسول ﷺ ونحن لانمنعه ولکن نقول اذا اجتمع الناس للاستسقاء وخرجو الی المصلی فلا ینبغی لهم الرجوع بغیر صلوٰة الجماعة فانه لم یثبت عن النبی ﷺ فی الصورة الرجوع بغیر صلوٰة الجماعة لهذا اختارا الطحاوی قول الصاحبین وقال الشیخ الدهلوی علی قولهما الفتویٰ عند الحنیفة ﴿۲﴾. وهو الموفق

(بقیه حاشیه) استسقیت فقال طلبت الغیث بمجادیح السماء اللذی یستنزل به المطر. والمجادیح الانواء کما فی القاموس .وکذا یؤیده ما رواه ابن ابی شیبةعنه الاکتفاء بالاستغفار وقداحتج البدر العینی بنحوستة عشر حدیثا بالمنهب ابی حنیفة فی علم سنیة الصلوة فیه.

(منهاج السنن شرح جامع السنن للترمذی ص ۸۸ جلد ۳ باب ماجاء فی صلوٰة الاستسقاء)

﴿۱﴾ قال العلامه ابن عابدین رحمه الله :وقال محمد یصلی الامام أو نائبه رکعتین کما فی الجمعة ثم یخطب أی یسن له ذلک والاصح أن أبا یوسف مع محمد نهز.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص ۶۲۳ جلد ۱ : باب الاستسقاء)

﴿۲﴾ (حاشیه غورغشتیه علی مشکواة المصابیح ص ۱۴۴ جلد ۱ باب الاستسقاء)

د استسقاء د پاره يو عمل

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مارتونګ مولانا صاحب د بارانِ رحمت د پاره دا وظيفه ښائی چه د مونځ نه پس به ئې په سرتور سر دا لوستل (وهو الذى ينزل الغيث من بعد ما قنطوا و ينشر رحمته وهو الولى الحميد) او روستو خلقو به په جهر سره آمين وئيل، نوما هم د مولانا صاحب د ارشاداتو مطابق دا وظيفه اوکړه د باران د طلب د پاره، نو يو سړي راته اووئيل چه دا وظيفه په سر تور سر جمات کښې کول ممنوع دی او تکبردي نو آيا واقعی دا وظيفه ممنوع ده او تکبردي؟ بينوا توجروا

المستفتی: عبدالحكيم شاه امام مسجد معيارمردان.... ١٢١٧١١٩٧٤

الجواب: که دا وظيفه بطور عمل اوکړې شی نو د عدم ايذاء په شرط صحيح ده ﴿١﴾

ولعل هذا هو مراد الشيخ الجامع .والشرط فى جواز العمليات هو عدم التصادم بالسنة لا ثبوتها بخصوصها بالسنة والدليل عليه ما فى حديث عوف بن مالک مرفوعا اعرضوا على رقاكم لابأس بالرقىٰ ما لم يكن فيه شرک (رواه مسلم بحواله مشکواة ص ٣٨٨ جلدا کتاب الطب والرقىٰ) ﴿٢﴾ .وهو الموفق

د استسقاء د مونځ د پاره دريو ورځو نه زيات وتل ثابت نه دی

سوال: علمائي دين دي مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د استسقاء د مونځ د پاره خلق درې ورځو پورې اوځی او وائی چه د دريو ورځو نه زيات وتل جائز نه دی. آيا دا صحيح ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم........

﴿١﴾ قال العلامه ابن عابدين: وفى حاشية الحموى عن الامام الشعرانى اجمع العلماء سلفاً وخلفا على استحباب ذكر الجماعة فى المساجد وغيره الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قارئ الخ (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ٣٨٨ جلد ١ مطلب رفع الصوت بالذكر)

﴿٢﴾ (مشکواة المصابيح ص ٣٨٨ جلد ١ : کتاب الطب والرقى :الفصل الاول)

الجواب: درې ورځو پورې وتل د فقهاؤ نه منقول دی زيات نه ﴿١﴾ وهو الموفق

د استسقاء په مونځ کښې د څادر اُلټه کولو حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د استسقاء په مونځ کښې د څادر اُلټه کولو څه حکم دی؟ او صحيح طريقه ئې څه ده؟ بينوا توجروا

المستفتی: سيد عمرخان هنګو

الجواب: په استسقاء کښې څادر اُلټه کول صرف د امام د پاره مستحب دی. د مونځ نه پس قلب رداء داسې کوی چه د څادر اوچته حصه لاندې راشی او لاندينئ حصه بره شی او چه ښی کس ته او کس ښی طرفته شی. كما فى ردالمحتار باب الاستسقاء ﴿٢﴾ وهوالموفق

د استسقاء په مونځ کښې اړولې لاسونو سره د دعا غوښتلو حکم

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه زمونږ کلی کښې زمونږ امام صاحب د استسقاء دعا غوښتلو دوران کښې لاسونه اُلټه کړل او دعائې اوغوښتله. آيا دا جائزدی؟ بينوا توجروا

المستفتی: نامعلوم........

﴿١﴾ قال الحصكفى: ويخرجون ثلاثة ايام لانه لم ينقل اكثر منها متتابعات. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص ٦٢٤ جلد ١ باب الاستسقاء)

﴿٢﴾ قال العلامه ابن عابدين: (قوله خلافا لمحمد) فانه يقول يقلب الامام رداءه اذا مضى صدر من خطبته فان كان مربعا جعل اعلاه اسفله واسفله اعلاه وان كان مدوراً جعل الايمن على الايسر والايسر على الايمن وان كان قباء جعل البطانة خارجا والظهارة داخلا حليه وعن ابى يوسف روايتان واختار القدورى قول محمد لانه عليه الصلاة والسلام فعل ذلک نهر وعليه الفتوىٰ كما فى شرح درر البحار قال فى النهر واما القوم فلا يقلبون ارديتهم عند كافة العلماء خلافا لمالک. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ٦٢٤ جلد ١ باب الاستسقاء)

الجواب: داهم جائز دی، رواه ابوداؤد ﴿١﴾ وهوَ الموفق

د صلوة الاستسقاء د پاره صحرا ته وتل بهتر دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د استسقاء مونځ کوم ځائې کول پکاردی؟ آیا صحرا طرف ته وتل ضروری دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: سلطان علی خان بنوں

الجواب: صحرا طرف ته وتل بهتر دی (شامی) ﴿٢﴾ وهو الموفق

﴿١﴾ عن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم کان یستسقی هکذا یعنی ومد یدیه وجعل بطونهما ممایلی الارض حتی رایت بیاض ابطیه. (سنن ابی داؤد ص ١٧٢ جلد ١ باب رفع الیدین فی الاستسقاء)

﴿٢﴾ قال العلامه ابن عابدین: (قوله ویخرجون) ای الی الصحراء کما فی الینا بیع اسمعیل وهذا فی غیر اهل المساجد الثلاثة.

(ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ٦٢٤ جلد ١ باب الاستسقاء)

...

باب سجود السهو

چه د اولنی رکعت نه پس امام په قعده کینی او فتح اخستلوسره پاڅی نود سجده سهو څه حکم دې؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دوه یا څلور رکعته فرض مونځ کښې امام د اولنی رکعت د دویمې سجدې نه پس په قعده باندې کیناستلو. او مقتدیان ټول اودریدل او د مُکبر په فتحه باندې امام د قعدې نه قیام ته لاړلو، اوس به امام سجده سهو کوی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: ماسټر حزب الرحیم..... ١٩٧٧ء١٩١٩١

الجواب: که دا قعده (د اولنی رکعت نه پس) اوږده وی د جلسهٔ استراحت د مقدار نه زیاته وی سجده سهو لازم ده کنې لازم به نه وی.

کمافی ردالمحتار ص ٣١٥ جلد ١ او کذا القعدة فی آخر الرکعة الاولیٰ او الثالثة فیجب ترکها ویلزم من فعلها ایضاً تاخیر القیام الی الثانیه او الرابعة عن محله وهذا اذا کانت القعدة طویلة اما الجلسة الخفیفة التی استحبها الشافعی فترکها غیر واجب عندنا بل هو الافضل ﴿١﴾ فافهم. وهو الموفق

د مسبوق د پاره د ماښام بقیه دوه رکعتونو په مینځ کښې قعده نه کولوسره سجده سهو ضروری ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یوسړې د ماښام په مونځ کښې خاص په هغه وخت کښې شامل شو چه امام دوه رکعته کړی وو، دا سړې به د صاحبینو د مذهب مطابق خپل باقی مونځ داسې پوره کوی چه د سلام نه پس مسبوق یو رکعت اوکړی قعده به کوی، او د تشهد نه پس به د خپل باقی رکعت د پاره پاڅی او د امام اعظم رحمه الله په مذهب باندې به د باقی

﴿١﴾ (ردالمحتار ص ٣٤٧ جلد ١ باب صفة الصلاة قبیل مطلب مهم فی تحقیق متابعة الامام)

دواړو رکعتونو په مینځ کښې قعده نه کوی، اوس سوال دادې که یو سړی همیشه دپاره د صاحبینو په مذهب باندې عمل کوی لیکن چرته یو وخت کښې په اولنی رکعت باندې سهواً اودریدلو یعنی چه قعده ئې هیره شوه نو دې صورت کښې د سجده سهو څهٔ حکم دې؟ بینوا توجروا

المستفتی: صاحبزاده محمد صالح ډوډهیرصوابی.... ۱۹۸۴ء۱۲۱۵

الجواب: چونکه علامه شامی وغیره دامام محمدؒ قول صحیح ګرځولې دې کما فی ردالمحتار ص۴۱۹ جلد۱ ﴿۱﴾ اعتماد دامام محمدؒ په قول باندې دې.نو په مذکوره صورت کښې به سجده سهو کول ضروری وی. وهو الموفق

د پنځم رکعت نه چه تشهد د پاره واپس شی او
سجده سهو اونه کړی نومونځ واجب الاعاده دې

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه د آخری تشهد په ځائې امام د پنځم رکعت دپاره اودریږی اومقتدی ورته فتحه ورکړی اوامام سمدستی د تشهد دپاره واپس شی اوسجده سهو هم هیره کړی نو په دې صورت کښې مونځ کیږی که نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالرؤف شین باغ خورد اټک... ۱۹۹۰ء۱۹۱۵

الجواب: دا مونځ واجب الاعاده دې.په صورت مسئوله کښې سجده سهو لازمیږی.رد المختار وغیره، ﴿۲﴾ وهو الموفق

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: والمسبوق من سبقه الامام بها او ببعضها وهو منفرد...... ویقضی اول صلاته فی حق قرأة وآخرها فی حق تشهد فمدرک رکعة من غیر فجر یاتی برکعتین بفاتحة وسورة وتشهد بینهما وبرابعة الرباعی بفاتحة فقط ولا یقعد قبلها . قال الشامی(تحت قوله ویقضی اول صلاته فی حق قرأة) وفی الفیض عن المستصفی لو ادرکه فی رکعة الرباعی یقضی رکعتین بفاتحة وسورة ثم یتشهد ثم یأتی بالثالثة بفاتحة خاصه عند ابی حنیفة وقال رکعة بفاتحة وسورة وتشهد ثم رکعتین اولاهما بفاتحة وسورة وثانیتهما بفاتحة خاصة وظاهر کلامهم اعتماد قول محمد .
(فتاوٰی شامیه ص ۳۴۱ جلد ۱ باب الامامة مطلب فی المسبوق والمدرک واللاحق)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وتعاد وجوبا...... (بقیه حاشیه په رارو انه صفحه)

په مونځ کښې بغیروجې نه قصداًسجده سهو کولوسره مونځ کښې نقصان نه راځی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که یو سړی بغیر ضرورته یعنی بغیر د سهو اونسیان نه قصداً عمداً سجده سهو اوکړی نوآیا مونځ به صحیح وی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: حاجی محمد قاسم عزیز بتهی روډ نوشهره صدر... ۱۹۹۰ء۱۱۱۱۷

الجواب: دا سړې به دسلام اړولوسره د مونځ نه اوځی او مونځ به ئې پوره شی نوبې ځایه سجده سهو کولوسره دده مونځ ته نقصان نه رسیږی. وهو الموفق

سجده سهو هیره شی نو دمونځ اعاده واجب
ده اود مونځ دواړه سجدې فرض دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه (۱) په یو مونځ ګذار باندې سجده سهو لازم شوې ده لیکن سجده سهو ترې هیره شوه سلام ئې اوګرځولو . دجمات نه بهر اووتلو خبرې اترې ئې اوکړې ناڅاپه ورته یاد شو چه سجده سهو ئې پریخې ده. نواوس د مونځ اعاده واجب ده که نه؟

(۲) په مونځ کښې یوه سجده فرض ده یا دواړه فرض دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاضی جبرائیل غورزئی پایان کوهاټ.... ۲۴\۱شعبان ۱۴۰۹ھ

الجواب: (۱) په ده باندې اعاده واجب ده فرض نه ده.

لانه ترک الواجب وهی سجده السهو کما فی ردالمحتار ص۳۰۹ جلد ۱ باب السهو، وهل تجب الاعاده بترک سجود السهو لعذر کما لو نسیه والذی یظهر الوجوب کما هو مقتضی اطلاق الشارح لان النقصان لم ینجبر بجابر

(بقیه حاشیه) فی العمد والسهو ان لم یسجد له وان لم یعدها یکون فاسقا آثما وکذا کل صلاة ادیت مع کراهة التحریم تجب اعادتها.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص۳۳۶،۳۳۷ جلد ۱ کل صلاة ادیت مع کراهة التحریم تجب اعادتها باب صفة الصلاة)

وان لم یاثم بتر که فلیتامل ﴿۱﴾.

(۲) په ټولو معتبرات فقه کښې لیکلی دی چه دواړه سجدې فرض دی. ﴿۲﴾ فلیراجع. وهو الموفق

په نفل مونځ کښې سجده سهو،آخری قعدې نه د پاڅیدلو او د نابالغه مونځ کونکی مخې ته د تیریدلو مسئلې

سوال: علمائې دین لاندینو مسئلو باره کښې څه فرمائی:

(۱) په نفل مونځ کښې سجده سهو لازمیږی یا نه؟

(۲) چه د مونځ په سنتو کښې داسې الفاظ اووئیلې شی چه دهغې په معنی کښې تغیرفاحش واقع شی نو مونځ فاسدیږی یا نه؟

(۳) آخری قعده کښې تشهد لوستلونه پس په هیره سره اودریدلو اود رکوع کولو نه مخکښې ورته یاد شی نو دوباره به په قعده کښې تشهد لولی یا نه؟

(۴) د نابالغه مونځ کونکی مخې ته تیریدل جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: امان الله بډه بیر پشاور.... ۳۰۱۳۱۱۹۸۹ء

الجواب: (۱) د سهوې او سجده سهوې حکم په فرض او نفل مونځ کښې یوشان دې. ﴿۳﴾ (۲) د مونځ په مفسداتو کښې تفاوت نه وی. ﴿۴﴾ (۳) درود شریف نه به شروع کوی. ﴿۵﴾

﴿۱﴾ (ردالمحتار ص۳۳۷ جلد ۱ باب صفة الصلاة مطلب واجبات الصلاة)

﴿۲﴾ وقال فی الهندیه: (ومنها السجود) السجود الثانی فرض کالاول باجماع الامة (فتاویٰ هندیه ص ۷۰ جلد ۱ الباب الرابع فی صفة الصلاة)

﴿۳﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: والسهو فی صلاة العید والجمعة والمکتوبة والتطوع سواء. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص۵۵۶ جلد ۱ باب سجود السهو)

﴿۴﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: السنة فی تسبیح الرکوع سبحان ربی العظیم الا ان کان لا یحسن الظاء فیبدل به الکریم لئلا یجری علی لسانه العزیم فتفسد به الصلاة کذا فی شرح درر البحار فلیحفظ. (ردالمحتار ص ۳۶۵ جلد ۱ مطلب فی اطالة الرکوع للجائی باب صفة الصلاة)

﴿۵﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله عادسلم) ای عاد للجلوس لما مر ان مادون الرکعة محل للرفض وفیه اشارة الی انه لا یعید التشهد وبه صرح فی البحر. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص۵۵۳ جلد ۱ باب سجود السهو)

(۴) ممنوع دی. ﴿۱﴾ وهو الموفق

که سجده پاتې شی او رکوع کښې یاده شی نوڅه به کوی؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که د مونځ گذار نه یوه سجده پاتې شی او رکوع ته اورسیدو چه ورته یاد شو، نوآیا هغه رکوع اوکړی او قومه اوکړی بیا درې سجدې اوکړی اوپه آخره کښې سجده سهو اوکړی او یا ددې د اداکولو څه طریقه ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق ای ۲۳۶۱ راولپنډی.... ۱۳۱۱۱۱۹۷۲ء

الجواب: که رکوع کښې یاد زاتلوسره سجدې ته د رکوع نه لاړشی نوبیا هم څه حرج نشته. (فی القول الاصح) (ردالمحتار ص ۴۳۱ جلد ۱) ﴿۲﴾ وهوالموفق

د سجده سهوکونکی امام د اولنی سلام سره د مسبوق اودریدل د واجبو پریخودل دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه مسبوق د امام د اولنی سلام شروع کولوسره اودریږی (برابره خبره ده که دامام په سجده سهو کولو باندې واپس راشی اوپه ده باندې سجده سهو لازم نه وی نو رانشی نو دده اولنی سلام گرځولوسره د باقی مونځ دپاره) اودریدل خلاف سنت دی یا خلاف واجب؟ بینوا توجروا

المستفتی: اکرام الحق محله قطب الدین راولپنډی ۱۳۱۱۱۱۹۷۲

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: وان اثم المار لحدیث البزار لو یعلم المار ماذا علیه من الوزر لو قف اربعین خریفا فی ذلک المرور. (الدر المختار علی هامش ردالمحتار ص ۴۷۰ جلد ۱ لا تفسد باب مایفسد الصلاة وما یکره فیها)

﴿۲﴾ قال العلامه ابن عابدین رحمه الله: لو ترک سجدة من رکعة ثم تذکرها فیما بعدها من قیام او رکوع او سجود فانه یقضیها ولا یقضی مافعله قبل قضائها مما هو بعد رکعتها من قیام او رکوع او سجود بل یلزمه سجود السهو فقط. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۳۴۱ جلد ۱ باب صفة الصلاة)

الجواب: په ترکِ واجب کښې مبتلا شوې دې. (ردالمحتار ص ۵۵۹ جلد ۱) ﴿۱﴾ چه کله بغیر ضرورته وی. وهوالموفق

د اخترونو په مونځونو کښې د کثرت جماعت په وجه د سجده سهو نه کولوحکم

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه داخترونو په مونځ کښې تکبیرات زوائد چه واجب هم دی، داپه دویم رکعت کښې اونه وائی او رکوع ته لاړشی. نودې صورت کښې سجده سهو واجب شوې ده یا نه؟ اوکه سجده سهو اونکړی نو مونځ فاسد شو یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: قاری محمد افضل فاروقی واه کینټ.... ۱۲\۱اگست ۱۹۸۴ء

الجواب: په دې امام سجده سهوه واجب وه لیکن د اختر مونځ کیدلو په وجه ساقط ده. (شامی) ﴿۲﴾ وهوالموفق

په سجده سهو کښې به یوطرف ته سلام گرځوی یا دواړو طرفونو ته؟

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که یو سړې د سجده سهو دپاره دواړو طرفونو ته سلام اوگرځوی نوآیا مونځ به صحیح وی؟ حال داچه مفتی اعظم هندوستان مفتی کفایت الله صاحب د عدم جواز اوحضرت تهانوی صاحب د جواز قائل دی؟ بینوا توجروا

المستفتی: محمد اسماعیل شریک موقوف علیه دارالعلوم حقانیه. ۱۴\شوال ۱۴۰۵ھ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله وكره تحريما) ای قيامه بعد قعود امامه قدر التشهد لوجوب متابعته فی السلام. (ردالمحتار ص ۴۴۲ جلد ۱ مطلب فيما لو اتى بالركوع او السجود او بهما مع الامام او قبله او بعده باب الامامة)

﴿۲﴾ قال العلامه حصكفى: والسهو فی صلوة العيد والجمعة والمكتوبة والتطوع سواء والمختار عند المتاخرين عدمه فی الاولیین لدفع الفتنة كمافی جمعة البحر واقرة المصنف وبه جزم فی الدرر، قال ابن عابدين شامی: الظاهر ان الجمع الكثير فيما سواهما كذلك كما بحثه بعضهم وكذا بحثه الرحمتى الخ. (الدرالمختار مع ردالمحتار ص ۵۵۶ جلد ۱ باب سجود السهو)

الجواب: صاحب دهدایې دواړو طرفونو ته سلام گرځول مختار کړی دی. لیکن جمهور علماء صرف یوطرف ته سلام گرځول مختار کړی دی. (کما فی ردالمختار ص ۵۱۸ جلد ۱ فلیراجع) ﴿۱﴾

نوټ: په دې حکم کښې د مقتدی اومنفرد وغیره فرق منقول نه دې. وهوالموفق

په وترو کښې د فاتحې نه پس د قنوت د پاره لاسونه اوچت کړل نو سورت ونیل وریاد شو اوسورت ئې اولوستلو نوسجده سهو واجب نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه که وتر کونکې دریم رکعت کښې سورت فاتحه اولولی اوبیا لاسونه اوچتوی چه الله اکبر اووائی. بیا ورته ضم د سورت یاد شی او سورت اولولی اوبیا لاسونه اوچت کړی او قنوت شروع کړی نودې صورت کښې به سجده سهو واجب وی یا نه؟ بینوا توجروا

المستفتی: تنگ اسلاف اصلاح الدین ډی آئی خان. یکم ربیع الاول ۱۴۰۲ھ

﴿۱﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله واحد) هذا قول الجمهور منهم شيخ الاسلام وفخر الاسلام وقال فی الكافی انه الصواب وعليه الجمهور واليه اشار فی الاصل الا ان مختار فخر الاسلام كونه تلقاء وجهه من غير انحراف وقيل يأتی بالتسليمتين وهو اختيار شمس الائمة وصدر الاسلام اخى فخر الاسلام وصححه فی الهداية والظهيرية والمفيد والينابيع كذا فی شرح المنية قال فی البحر وعزاه ای الثانی وفی البدائع الى عامتهم فقد تعارض النقل عن الجمهور (قوله عن يمينه) احتراز عما اختاره فخر الاسلام من اصحاب القول الاول كما علمته وفی الحلية اختار الكرخی وفخر الاسلام وشيخ الاسلام وصاحب الايضاح ان يسلم تسليمة واحدة ونص فی المحيط على انه الاصوب وفی الكافی على انه الصواب قال فخر الاسلام وينبغی على هذا ان لا ينحرف فی هذا السلام يعنی فيكون سلامه مرة واحدة تلقاء وجهه وغيره من اهل هذا القول على انه يسلم مرة واحدة عن يمينه خاصة، والحاصل ان القائلين بالتسليمة الواحدة قائلون بانها عن اليمين الا فخر الاسلام منهم فانه يقول انها تلقاء وجهه وهو المصرح به فی شروح الهدايه ايضا كالمعراج والعناية والفتح. (ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۴۵ جلد ۱ باب سجود السهو)

الجواب: په صورتِ مسئوله کښې د قواعدو مطابق سجده سهو نه واجبیږی.﴿۱﴾ وهوالموفق

که په نفلو او تراویح کښې د دوه رکعته نیت اوکړو اوڅلورئې اداکړل نوسجده سهو واجب نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو حافظ قرآن د دوه رکعته نیت اوکړو اوڅلور رکعته ئې اداکړل اوپه آخرکښې ئې سجده سهو اوکړه آیا دا مونځ اوشو؟ دغه شان د څلورو رکعتو نیت کولونه بغیر څلور رکعته کول صحیح دی یانه؟ اوسجده سهو وغیره واجب ده یانه؟ بینوا توجروا

المستفتی: سبزعلی باجوړایجنسی....۱۵\شوال ۱۳۹۵ھ

الجواب: په نفلو او تراویح کښې د دوه رکعتو اوڅلور رکعتو دنیت حکم یوشان دې،دا مخالفت څه نقصان ورکونکې مخالفت نه دې.(فلیراجع الی شرح الکبیر ص ۳٤۰، ۳٤۱) ﴿۲﴾ وهوالموفق

﴿۱﴾ سجده سهو په یو رکن کښې په دومره تاخیرکولوسره واجب کیږی چه په هغې کښې مسنون طریقې سره د مونځ ورکوتې رکن مثلاً سجده یا رکوع اداشی اوپه صورتِ مسئوله کښې صرف د ,,الله اکبر،، په اندازې وئیلو وخت لګیدلې دې چه په مسنون سجده یا رکوع باندې د خرچ کیدلو والا وخت نه ډیر کم دې،لهذا په دې تقدیم اوتاخیرکښې سجده سهو واجب نه ده.

قال العلامه سید احمد الطحطاوی: ومن الواجب تقدیم الفاتحة علی السورة وان لا یؤخر السورة عنها بمقدار اداء رکن وقال فی آخر الباب ولم یبنوا قدر الرکن وعلی قیاس ما تقدم ان یعتبر الرکن مع سنته وهو مقدر بثلاث تسبیحات.

(الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص ۲٦۰،۲۷۳ باب سجود السهو)

﴿۲﴾ قال العلامه ابراهیم الحلبی: وان شرع فی التطوع بنیة الاربع ای بنیة ان یصلی اربع رکعات ثم قطع ای افسدها شرع فیه قبل اتمام شفع لایلزمه الا شفع ای الاقضاء شفع عند ابی حنیفة ومحمد خلافاً لابی یوسف فان عنده یلزمه قضاء اربع فی روایة وانما قیدنا بقبل اتمام شفع لانه لو افسد بعد اتمامه فان کان قبل القیام الی الثالثة یلزمه شفع واحد عنده وعندهما لا یلزم شیئ وان کان بعد القیام الیها لزمه قضاء شفع اتفاقا والاصل ان کل رکعتین من النفل صلاة علی حدة والقیام الی الثالثة کتحریمة مبتدأة اتفاقا.

(غنیة المستملی المعروف بالکبیری ص۳۷۷ فصل فی النوافل)

چه آخری قعده پریږدی آو دوه(۲) رکعته ورسره ختم کړی نو سجده سهو کول ضروری دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دَڅلور رکعته فرض مونځ نیت اوتړی بیا آخری قعده هیره کړی او پاڅی اوبیا دوه رکعته نور ورسره یوځائې اومونځ پوره کړی آیا داسې کول به صحیح وی؟ اودَ سجده سهوڅه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی:محمدعظیم ،عبدالخیلی لکی مروت...۱۹/مارچ ۱۹۸٤ء.

الجواب: دامونځ صحیح دې او سجده سهو کول ضروری دی.﴿ ۱ ﴾ .(ماخوذ ازشرح کبیری ص ۳۷۸).اودا شپږ واړه رکعتونه ټول په ټوله نفل دی.البته که دې سړی په څلورم رکعت باندې قعده قصداً پریخې وی نو سجهده سهوه پرې واجب نه ده.﴿ ۲ ﴾ . وهوالموفق.

﴿۱﴾ قال العلامة الحلبی: وان سها عن القعدة الاخیرة فی ذوات الاربع وقام الی الخامسة یعود الی القعدة مالم یسجد للخامسة لانها فرض فرفض لاجلها عند التمکن من اصلاحها ماهو محل الرّفض وهو مادون الرکعة ویتشهد ویسلم ویسجد للسهو لتاخیر القعدة وان قید الرکعة الخامسة بالسجدة بطل فرضه وتحولت صلوته نفلا عند ابی حنیفة وابی یوسف...... وعلیه ان یضم الیها ای الی الخامسة رکعة سادسة عندهما خلافا لمحمد لیصیر متنفلا بست رکعات لان التنفل بالوتر غیر مشروع عندنا...... ویسجد للسهو وهو قول بعض المشائخ وفی النهایة والاصح انه لا یسجد وکذا قال ابن الهمام الصحیح انه لا یسجد لان النقصان بالفساد لا ینجبر بالسجود وقد یقال الفساد لصفة الفریضة لا لاصل الصلاة فینجبر النقصان الواقع فی اصلها لترک الواجب سهواً بالسجود.(غنیةالمستملی المعروف بالکبیری ص٤٣٣ فصل فی سجود السهو)

﴿۲﴾ قال العلامه شرنبلالی: ولا یسجد فی الترک العمد للسهو لان سجود السهو عرف جابراً للفائت سهو او شرعا والعمد اقویٰ فلا ینوب سجود السهو عنه ولانه متعمد فیستحق التغلیظ بالاعادة ثم بین ضعف القول بالسجود لما ترک عمدا بصیغة التمریض بقولنا قیل...... سئل فخر الاسلام البدیعی کیف یجب العمد؟ قال ذلک سجود العذر لاسجودالسهو کذا فی شرح المقلسی عن الولو الجی. (امداد الفتاح شرح نورالایضاح ص ۵۱۱ مطلب فی سجود العذر للعمد فی مواضع)

دَ مغرب او وترو قضا احتیاطاً څلور څلور رکعته کولوصورت کښې سجده سهو کول خلافِ قاعده دی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه بعضې خلق دَنامعلومه مغرب او وترو مونځونو قضا کوی او دَ دریو په ځائې څلور رکعته ادا کوی نو آخره کښې بعضې خلق سجده سهو کوی.آیا دا سجده سهو صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: عبدالرحیم جلبئ صوابی.

الجواب: که دا سجده سهو چرته په معتمد کتاب باندې حمل نه وی نو دا سجده دَقصداً کیدلو په وجه خلاف قاعده ده.(١).وهو الموفق.

﴿١﴾ قال العلامة الشرنبلالی: ولایسجد فی الترک العمد للسهو، لان سجود السهو عرف جابراً للفائت سهو او شرعا والعمد اقویٰ فلاینوب سجود السهو عنه ولانه متعمد فیستحق التغلیظ بالاعادة.

(امداد الفتاح شرح نورالایضاح ص ٥١١ مطلب فی سجود العذر للعمد)

....

باب صلوة المريض

دَ معذور د پاره دَ مخکښې اودس نه پس قطره نه وتلو په صورت کښې دغې اودس سره بل مونځ کول

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَبنده نه تللو راتللو وخت کښې یا دَخپوپه سر کیناستلو وخت کښې دَمتیازو قطرې غورځیږی،نو په دې وجه دَهرمونځ دپاره نورې اودس کووم،لیکن کله کله داسې اوشی چه دَیو مونځ نه بل مونځ پورې څه قطره نه اوځی.نوچه کله ماته دا یقین وی چه څه قطره نه ده .وتلې نو په دې اولنی اودس سره دَبل وخت مونځ کولې شم یانه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فیض الوهاب کاکاخیل اضاخیل پایانو شهره...٢٢/٢/١٩٨٩ء.

الجواب: چه کله دَاودس کولونه پس قطره اونه اوځی نو په دې اودس سره بل مونځ کولې شي.(١) اوکه ته یو نیم انچ پلنه او شپږ انچې اوږده کپړه دَآله تناسل نه تاؤ کړې او یو درمیانی شان غوټه ورته ورکړې نو تا ته به ډیر ارام ملاؤ شی.وهو الموفق.

دَ بلااختیاره قهقه کونکی امام اقتداء جائز نه ده

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې دَدیرشو، څلویښتو کالونه دَامامت فرائض اداکوی.دَڅه مودې نه په مونځ کښې بلا اختیاره اوبې وجه قهقهه یا ضحک راځی.نوآیادده امامت جائز دې؟او دده دَانفرادی مونځ څه حکم دې؟ بینوا توجروا.

المستفتی: جهانزیب خان گهاس منډی ډی آئی خان......٧/شوال ١٤٠١ھ.

﴿١﴾ وینقضه خروج کل خارج نجس بالفتح ویکسر منه ای من المتوضی الحی معتادا او لا من السبیلین اولا الی ما یطهر بالبناء للمفعول ای یلحقه......(بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

الجواب: بې اختیاره قهقهه یا ضحک کونکي معذوره نه دي ﴿۱﴾. الافی قول للشافعیه لم یرتضی به الحافظ ابن حجر فی شرح البخاری ﴿۲﴾. دَده پسې اقتداء کول جائز نه دی مناسب دا دی چه داسې کس مختصر مونځ کوی چه دَشیطان غالب راتللو نه مخکښې مونځ ختم وی. وهو الموفق.

په لاسو خپو دَ شل کس دَ مونځ طریقه

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَ ایکسیډنټ په وجه

(بقیه حاشیه) حکم التطهیر ثم المراد من السبیلین مجرد الظهور من اضافة الصفة الی الموصوف ای الظهور المجرد عن السیلان فلو نزل البول الی قصبة الذکر لا ینقض لعدم ظهوره. (ردالمحتار هامش الدرالمختار ص ۹۹، ۱۰۰ جلد ۱ مطلب نواقض الوضوء)

﴿۱﴾ قال العلامه عبد الرحمن الجزری: الحنفیة قالوا: القهقهة فی الصلاة تنقض الوضوء وقد وردت فی ذلک احادیث منها ما رواه الطبرانی عن ابی موسیٰ قال: بینما رسول الله ﷺ یصلی بالناس اذ دخل رجل فتردی فی حفرة کانت فی المسجد وکان فی بصره ضرر فضحک کثیر من القوم وهم فی الصلاة، فامر رسول الله ﷺ من ضحک ان یعید الوضوء ویعید الصلاة، والقهقهة هی ان یضحک بصوت یسمعه من بجواره فاذا وقع منه ذلک انتقض الوضوء ولو لم یطل زمن القهقهة، بخلاف ما اذا ضحک بصوت یسمعه هو وحده ولا یسمعه من بجواره فان وضوءه لا ینتقض بذلک بل تبطل به الصلاة وانما ینتقض الوضوء بالقهقهة اذا کان المصلی بالغا ذکراً کان او امرأة عامداً کان او ناسیاً الخ.
(الفقه علی المذاهب الاربعة ص ۸۴ جلد ۱ مبحث نواقض الوضوء)

﴿۲﴾ قال الحافظ بن الحجر العسقلانی: قوله (وقال جابر) هذا التعلیق وصله سعید بن منصور والدارقطنی وغیرهما وهو صحیح من قول جابر واخرجه الدارقطنی من طرق اخریٰ مرفوعا لکن ضعفها والمخالف فی ذلک ابراهیم النخعی والاوزاعی والثوری وابو حنیفة واصحابه قالوا: ینقض الضحک اذا وقع داخل الصلاة لا خارجها قال ابن المنذر: اجمعوا علی انه لا ینقض خارج الصلاة، واختلفوا اذا وقع فیها فخالف من قال به القیاس الجلی وتمسکوا بحدیث لا یصح وحاشا اصحاب...... (بقیه حاشیه په راروانه صفحه)

زما دا حال شوې چه دَنامه نه لا ندې بالکل بې دمه شوې یم. دَهغه وخت نه دَپائپ په ذریعې متیازې ویستلې کیږی. دَلاس په ذریعې ډوډئ او به پخپله خوړلې ځکلې نه شم، په ډډه باندې هم پخپله نه شم اوړیدلې. دَمتیازو دَنالئ سره ۲۴ ګهنټې پائپ لګیدلې وی. او پائپ بیا په بوتل کښې پروت وی یو څاڅکی سره بوتل ډکیږی. نودې صورت کښې به زما دَ مونځ څه کیږی. او په کومې طریقې سره مونځ کووم. په وزن کښې دَ والدینو نه دروند یم اَاوړیدلو په وخت کښې درې کسان لګیا وی، په بل چاسره استنجاء او اودس کول هم ډیرزیات ګران کار دې تیمم هم نه شم کولې. اوداهم وائی چه قبلې طرف ته دَمخ کولو به څه کیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: سعید سلطان بام خیل صوابی.... ۱۹۸۴ء/۴/۲.

الجواب: ته بغیر اودسه مونځ کولې شې. ﴿۱﴾. او که ممکن وی نو دکټ خپې قبلې طرف ته کړئ او یا قبله ته په اشارې سره مونځ کوئ. ﴿۲﴾. وهو الموفق.

(بقیه حاشیه) رسول الله ﷺ الذین هم خیر القرون ان یضحکوا بین یدی الله تعالیٰ خلف رسول الله ﷺ انتهیٰ، علی انهم لم یأخذوا بعموم الخبر المروی فی الضحک بل خصوه بالقهقهة.
(فتح الباری شرح صحیح البخاری ص ۵۲۲ جلد ۱ باب من لم یرا الوضوء الا من المخرجین)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی: والمحصور فاقد الماء والتراب......وکذا العاجز عنهما لمرض یؤخرها عنده وقالا یتشبه بالمصلین وجوبا به یفتی والیه صح رجوعه ای الامام کما فی الفیض وفیه ایضا مقطوع الیدین والرجلین اذا کان بوجهه جراحة یصلی بغیر طهارة ولا یتیمم ولا یعید علی الاصح. (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۱۸۵ جلد ۱ مطلب فاقد الطهورین باب التیمم)

﴿۲﴾ قال العلامة الحصکفی: من تعذر علیه القیام ای کله لمرض حقیقی وحده ان یلحقه بالقیام ضرر به یفتی قبلها او فیها ای الفریضة او حکمی بان خاف زیادته او بطء برئه بقیامه او دوران رأسه او وجد لقیامه الما شدیداً او کان لو صلی قائما سلس بوله، صلی قاعداً ولو مستندا الی وسادة او انسان فانه یلزمه ذلک علی المختار کیف شاء علی المذهب لان المرض اسقط عنه الارکان فالهیئات اولیٰ، وایضا وان تعذر القعود ولو حکما او ما مستلقیا علی ظهره ورجلاه نحو القبلة غیر انه ینصب رکبتیه لکراهة مد الرجل الی القبلة ویرفع رأسه یسیرا لیصیرا وجهه الیها.
(الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ص ۵۵۹، ۵۶۲ باب صلاة المریض)

باب سجود التلاوة

دَ لوئې کور په مختلفو حصوکښې دَسجدې دَ آیت دَ تلاوت کولو حکم

سوال: حضرت مولانا مفتی محمد فرید صاحب صدر دارالافتاء دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک. السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ! که یو سړې دَجمات په دننه حصه کښې یو آیت سجده، تلاوت کړی بیا هم دغه آیت دَجمات په بهرنئ یا پورتنئ حصه کښې یا دَجمات په صحن کښې بیا اووائی نو په ده باندې یوه سجده تلاوت واجب ده، لیکن چه شرقاً غرباً څلویښتو لاسونه یا دَهغې نه لویه کمره وی یا دکشتئ اوریل په ډبه کښې (چله کله کشتئ اودَ ریل ډبه څلویښت لاسونه یادَهغې نه زیات وی) هلته دَغه آیت سجده بار بار اووائی. نو دوه سجدې به واجب کیږی. آیا دا مسئله صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: اکرام الحق نشترآباد راولپنډی..... ۳/جون ۱۹۷۰ء.

الجواب: دا مسئله صحیح ده. (صرح به العلامة الشامی ص۷۲۷و ۷۲۶، جلد۱) لیکن دَڅلویښتو لاسونو حد مقرر کول دلته منصوص نه دی. دا مقدار دَمونځ کونکی مخې ته دَتیریدلو په مسئله کښې مراد دې. ﴿۱﴾ (ردالمحتار ص ۵۹۳ جلد ۱) پس په سجده تلاوت دَورکوتې یا غټې جمات او کور فرق نشته او که ډیر زیات غټې ځائې وی لکه شاهی مسجد نو هلته به متعدده سجدې واجب وی. ﴿۲﴾ .وهو الموفق.

﴿۱﴾ قال ابن عابدین: (قوله ومسجد صغیر) هو اقل من ستین ذراعا وقیل من اربعین وهو المختار کما اشار الیه فی الجواهر قهستانی.

(ردالمختار هامش الدرالمختار ص ۴۲۹ جلد ۱ باب مایفسد الصلاة وما یکره فیها)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله بخلاف زوایا مسجد) ای ولو کبیر علی الاوجه وکذا البیت وفی الخانیة والخلاصة الا اذا کانت الدار کبیرة کدار السلطان.

(ردالمختار هامش الدرالمختار ص ۵۷۴ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

چه په تراویح کښې آیت سجده اولولی او سجده اونکړی نو آیا دا دَ مونځ په سجدې سره ادا کیږی

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه یو سړې په تراویح کښې دَسجدې آیت اولولی او سجده اونکړی او وائی چه دَرکعت دَسجدو سره ادا شوه. نو آیا دا ادا صحیح ده؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فضل ربی باړه شیخان....... ۱۳/رمضان ۱۴۱۰هـ.

الجواب: چه کله دَسجده تلاوت آیت لوستلو نه پس متصل یا دوه درې آیتونو لوستلو نه پس تداخل اوکړې نو مشروع دی. (شامی) (۱). وهو الموفق.

بغیر اودسه سجده تلاوت جائز نه ده

سوال: علماء دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه سجده تلاوت بغیر اودس نه جائز ده یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: مولوی عنایت الله خوازه خیله سوات....... ۱۳۸۹هـ.

﴿۱﴾ واضحه دې وی چه سجده تلاوت صلا تیه دَمونځ نه بهر نشی ادا کولې هم په مونځ کښې به ادا کیدې شی. که مونځ ګزارې مستقل سجده نه کوی او په رکوع او سجده تلاوت کښې تدخل کوی نو هم جائز دی. البته دې دپاره نیت ضروری دې. دَنیت نه بغیر به په رکوع کښې سجده تلاوت جائز نه وی. په درمختار کښې دی. وتؤدی برکوع صلاة اذا کان الرکوع علی الفور من قراءة آیة او آیتین وکذا الثلاث علی الظاهر کما فی البحران نواه ای کون الرکوع لسجود التلاوة علی الراجح. (الدر المختار ص ۵۷۱ جلد ۱ باب سجود التلاوة) او دَدې نه دا هم معلومه شوه چه دَآیت سجده لوستلو نه پس رکوع کولو ته درې آیاتو لوستلو نه زیاته فاصله نه وی ګني بیا په رکوع کښې نیت صحیح نه دې

قال حسن بن عمار: ویجزی عنها ای عن سجدة التلاوة رکوع الصلاة ان نواها ای نوی ادائها فیه' وفیه او انقطاعه بان یقرأ اکثر من آیتین بعد آیة السجدة بالاجماع.

(مراقی الفلاح علی هامش الطحطاوی ص ۲۶۴ باب سجود التلاوة)

الجواب: سجده تلاوت بغیر اودسه ناجائز ده.

قال فی البدائع واما شرائط الجواز فکل ما هو شرط جواز الصلوٰة من من طهارة الحدث وهی الوضوء والغسل وطهارة النجس وهی طهارة البدن والثوب ومکان السجود والقیام والقعود فهو شرط جواز السجدة لانها جزء من اجزاء الصلوٰة فکانت معتبرة بسجدات الصلوٰة انتهیٰ. ﴿۱﴾ (ص ۱۸۲ جلد ۱)

دغه شان دا شاذ مذهب دې چه دَابن عمر او امام شعبی رضی الله عنهما نه مروی دې لهذا په دې باندې عمل کول اولویه لار پریخودل نه دَعقل تقاضاده او نه دَشریعت. قال العلامة العینی فی عمدة القاری لم یوافق ابن عمر احد علی جواز السجود بغیروضوء الا الشعبی ص۵۰۹ جلد۳، بلکه دَابن عمر رضی الله تعالی عنهما نه دَدې قول معارض قول موجود دې چه هغې ته ترجیح ورکول مذهب منصور دې. قال البدر العینی فی العمده ص۵۰۹ جلد۳ روی باسناد صحیح عن اللیث عن نافع عن ابن عمر رضی الله عنهما قال لا یسجد الرجل الا وهو طاهر، په دې مسئله کښې دَ مودودی صاحب دَقول هیڅ اعتبار نشته. فافهم.

ریډیو یا ټیلی ویژن په ذریعې سره دَسجده تلاوت آیت اوریدل

سوال: علمائې دین دې مسئلې باره کښې څه فرمائی که یو سړې دَ ریډیو ټیلی ویژن په ذریعې سره دَسجدې آیت واوری نو په ده باندې سجده تلاوت واجب ده یا نه؟ بینوا توجروا.

المستفتی: فقیر متعلم بهرت بنوں رمضان المبارک.........۱۳۸۹ھ

الجواب: چونکه د ریډیو وغیره ذریعې سره عکس اوریدلې شی ﴿۲﴾ لهذا د

﴿۱﴾ (بدائع الصنائع ص ۱۸۲ جلد ۱ فصل فی شرائط جواز السجدات)

﴿۲﴾ دَ ریډیو ټی وی په ذریعې سره ریکارډ شوی تلاوت باندې دَعدم وجوب سجده حکم اتفاقی دې البته په دې کښې اختلاف چه ددې په ذریعې سره اصل آواز اوریدلې کیږی یا عکس دې نو دَاصل کیدلو په صورت کښې به براه راست تلاوت کیدلو په وجه به دَبعضو په نزد سجده تلاوت واجب وی لیکن راجح داده چه دا اصل آواز نه دې ﴿بقیه حاشیه به بل مخ﴾

ریډیو وغیره ذریعې سره دَسجدهٔ تلاوت په اوریدلو سجده نه واجبیږی.

یدل علیه مافی الدرالمختار رحمه الله ﴿۱﴾ ولا تجب بسماعه من الصدیٰ والطیر (هامش ردالمختار ص۵۱۷ جلد۱) وهوالموفق

په لاؤډ سپیکر د سجدې آیت اوریدلو سره سجده کول پکاردی

سوال: څه فرمائی علمائې دین دې مسئلې باره کښې چه د لاؤډ سپیکر په ذریعه دَسجدې آیت اوریدلو سره سجدهٔ تلاوت کول پکاردی یا نه؟ ځکه چه دا آواز خود تلاوت کونکی آواز نه دې بلکه د لاؤډ سپیکر په ذریعې سره اوریدلې کیږی چه دا دَآواز رسولو یوه آله ده؟ بینوا توجروا

المستفتی: عبدالله....... ۲۴ اکتوبر ۱۹۸۳ء

الجواب: دَ لاؤډسپیکر باره کښې اختلاف دې چه ددې په ذریعې سره اصلی آواز رسولې شی یا عکس. نو احوط سجده کول دی. ﴿۲﴾ . البته دَاقتداء دَ صحت دپاره دَمکان اتحاد یا اتصال دَصفونو شرط دې چه په دې مسؤله صورت کښې نیشته دې. وهوالموفق.

﴿بقیه حاشیه دتیرمخ﴾ دَمولانا مفتی شفیع رحمه الله مرتب شوې رساله "آلات جدیده کے شرعی احکام" کښې آله مکبرالصوت په باره کښې چه کوم تحقیقات شوې دی دَهغې خلاصه داده چه دَذبې نه کیدلو والا تموج کښې په نورو ذریعو سره آواز پیداکیدلې شی. چه دَځو واسطونه تیریږی دَریډیو مشین په ذریعې (دَبرقی تیز رفتارئ په وجه) په یو وخت اوریدلې کیږی. اودَنوې سائنس ماهران پخپله هم په دې کښې مختلف دی. بعضې ورته اصلی آواز وائی اوبعضې ورته مصنوعی وائی. بهرحال ددې تحقیقاتو په رڼا کښې راجح داده چه دا اصل آواز نه دې ځکه چه دَوجوب سجده دپاره ضروری دی چه دَتلاوت کولو والائې پخپله واورې او ژبه پرې متحرکه شی چه هغه دَریډیو اوټی وی په صورت کښې متحقق نه دې لهذا دَریډیو یا ټی وی په ذریعې سره به سجده تلاوت واجب نه وی. البته دَاختلاف په وجه باندې احتیاط په سجده کولو کښې دې که تلاوت کونکې براه راست وی. (ازمرتب).

﴿۱﴾ (الدرالمختار علی هامش ردالمختار ص ۵۶۹ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

﴿۲﴾ د لاؤډسپیکر په ذریعې سره چه کوم آواز کیږی په دې کښې راجح ﴿بقیه حاشیه به بل مخ﴾

په لاؤډسپيکر باندې دَ سجده تلاوت آيت اوريدل

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه لاؤډ سپيکر په ذريعې سره دَسجده تلاوت آيت اوريدلو سره سجده واجب کيږى يا نه ؟ بينوا توجروا

المستفتى: عبدالله......۲۴/اکتوبر ۱۹۸۳ء

الجواب: په ټولو اوريدونکو باندې به سجده واجب وى ځکه چه دا بظاهر دَمتکلم آواز دې ځکه چه دَ آذان اوريدلو سره اجابت بالقدم واجب کيږى. وهوالموفق.

سجده تلاوت آيت په قلاره وئيل بهتر دى

سوال: (۱) که يو سړې دَسجده تلاوت آيت په اوچت آواز سره اووائى نو په اوريدونکو باندې به سجده واجب کيږى يا نه ؟ (۲) دَسجده تلاوت آيت په اوچت آواز وئيل پکار دى يا په قلاره آواز؟ بينوا توجروا.

المستفتى: شاه اسماعيل مرزا ضلع اټک.........۱۵/جمادى الاول ۱۳۹۹ھ.

الجواب: (۱) واجب ده. هدايه (۲) په دې کښې توسع ده البته دَمصلحت په طور سره په قلاره آواز وئيل بهتر دى. ﴿۲﴾. وهوالموفق.

(بقيه حاشيه د تيرمخ) دامعلوميږى چه دادَمتکلم اصل آواز دې وجه داده چه دې کښې دآواز اوچتولو دپاره ذريعې کمې استعماليږى او دَفنى ماهرينو په دې کښې اختلاف دې چه دا اصل آواز دې يا عکس ليکن اکثرماهرينو رائې داده چه دا بعينه دَمتکلم هغه آواز ې کوم چه دده دَژبې نه ا وځى. دَتفصيل دپاره آلات جديده کے شرعى احکام کتاب ولانامفتى محمد شفيع صاحب اوګورئ. پس دې صورت کښې سجده تلاوت ؤډسپيکرپه ذريعې سره اوريدلو سره واجب کيږى. (ازمرتب)

﴿۱﴾ قال المرغينانى: والسجدة واجبة فى هذه المواضع على التالى والسامع سواء قصد ماع القرآن اولم يقصد لقوله عليه السلام السجدة على من سمعها وعلى من تلاها وهى مة ايجاب وهو غيرمقيد بالقصد.

ايه على صدر فتح القدير ص۴۶۵، ۴۶۶ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

﴿۲﴾ قال ابن عابدين الشامى: (قوله واستحسن اخفاؤها) ..(بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ عصر او فجر مونځ نه پس سجده تلاوت جائز ده

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى چه دَ صلاة العصر او صلاة الفجر نه پس سجده تلاوت جائز ده يا نه ؟ بينوا توجروا.

المستفتى: محمد ازرم تبوک سعوديه عربيه......۱۴۰۱/۷/۷ھ.

الجواب: جائز ده. ﴿۱﴾. وهوالموفق.

آيا په يو مجلس کښې متعدد آيات سجده په تلاوت سره به متعدد سجدات واجب کيږى

سوال: علمائې دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائى که يو کس په يو مجلس کښې دَسجده تلاوت مختلف آيتونه اولولى نو يوه سجده به کول وى يا دَهر آيت دپاره به ځان ځانته سجده تلاوت ادا کول وى؟ بينوا توجروا.

المستفتى: فضل واحد پشه سالارزى باجوړ.........۱۱/۷/۱۹۸۴ء.

الجواب: آيتونو په مقدار برابر سجدې کول ضرورى دى. ﴿۲﴾. (شامى) بخلاف مااذا کرر آية واحدة. وهوالموفق.

(بقيه حاشيه دتيرمخ) لانه لوجهر بها لصار موجبا عليهم شيئا ربما يتکاسلون عن ادائه فيقعون فى المعصية فان کانوا متهئين جهربها بحرعن البدائع قال فى المحيط بشرط ان يقع فى قلبه ان لايشق عليهم اداء السجدة فان وقع اخفاها وينبغى انه اذا لم يعلم بحالهم ان يخفيها نهر.

(ردالمحتارهامش الدرالمختار ص۵۷۶ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفى رحمه الله: لايکره قضاء فائتة ولو وترا اوسجدة تلاوة وقال ابن عابدين: (قوله وسجدة تلاوة) لوجوبها بايجابه تعالىٰ لايفعل العبد کما علمته فلم تکن فى معنى النفل. (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ص۲۷۶ جلد ۱ مطلب يشترط العلم بدخول الوقت)

﴿۲﴾ قال العلامة ابن عابدين رحمه الله: (قوله ولو.... (بقيه حاشيه په راروانه صفحه)

دَ ټیپ ریکارډنه سجده تلاوت اودَ ګانوبجانو اوریدلو حکم

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه دَټیپ ریکارډنه دَسجده تلاوت دآیت اوریدلو څه حکم دې ؟ که په دې سره سجده تلاوت نه واجب کیږی نو بیاګانې اوریدل ولې ناجائز دی چه داهم دَهغې په ذریعې سره وی که نه ؟ بینوا توجروا.

المستفتی: ماسترعبد المطلب

الجواب: دَټیپ په ذریعې سره په تلاوت اوریدلوسره سجده تلاوت نه واجب کیږی.لان المسموع عکس الصوت لااصله.﴿۱﴾ اودَټیپ نه ګانې اوریدل جائزنه دی.لتساوی العکس بالاصل فی المناط ویشیرالیه حدیث کانه ینظر الیها رواه ابوداؤد ﴿۲﴾.وهوالموفق.

دَ سجده تلاوت دَ لازم کیدلو راز

سوال: علمائي دين دې مسئلې باره کښې څه فرمائی چه په قرآن مجید کښې

(بقیه حاشیه) کررها فی مجلسین تکررت) الاصل انه لایتکررالوجوب الا باحد امورثلاثة اختلاف التلاوة او السماع او المجلس اما الاولان فالمراد بهما اختلاف المتلو والمسموع حتی لو تلا سجدات القرآن کلها او سمعها فی مجلس اومجالس وجبت کلها.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۷۳ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

﴿۱﴾ قال العلامة الحصکفی رحمه الله: لاتجب بسماعه من الصدی والطیر' قال العلامة ابن عابدین رحمه الله: (قوله من الصدی) هومایجیبک مثل صوتک فی الجبال والصحاری ونحوهما کما فی الصحاح.

(ردالمحتار هامش الدر المختار ص ۵۶۹ باب سجودالتلاوة)

﴿۲﴾ عن ابن مسعود قال قال رسول الله ﷺ لا تباشر المرأة المرأة فتنعتها لزوجها کانه ینظر الیها' متفق علیه.(مشکوٰة المصابیح ۲۶۸ جلد ۱ باب النظر الی المخطوطة)

چه دَسجدو دآیتونو دی.په مونځ کښې یا دَمونځ نه بهر ددې په وئیلو یا اوریدلو سره سجده ولې لازمیږی؟ بینوا توجروا.

المستفتی: نامعلوم.....

الجواب: پیغمبر عليه السلام اوصحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین په دې ځایونو کښې سجده کړې ده.نوپه دې ځایونو کښې سجده کول ضروری دی اودغه شان دغې ځایونو کښې دَمسلمانانو نه عبارتاً یا اشارتاً دَسجده کولو مطالبه وی.﴿۱﴾ .فقط.

﴿۱﴾ قال العلامه ابن الهمام: ومما یدل علی الوجوب ان الله تعالیٰ وبخ من ترک السجود بقوله فما لهم لایؤمنون واذا قرئ علیهم القرآن لا یسجدون والتوبیخ لایکون الا بترک الواجب ولان آیات السجدة کلها دالة علی الوجوب السجدة اعتزل الشیطان یبکی یقول یا ویله امر ابن آدم بالسجود فسجد فله الجنة وامرت بالسجود فابیت فلی النار والاصل ان الحکیم اذاحکی عن غیرالحکیم کلاما ولم یعقبه بالانکار کان دلیل صحته فهٰذا ظاهر فی الوجوب مع ان آی السجدة تفیده ایضاً لانه ثلاثة اقسام قسم فیه الامر الصریح به وقسم تضمن حکایة استنکاف الکفرة حیث امروا به وقسم فیه حکایة فعل الانبیاء السجود وکل من الامتثال والاقتداء ومخالفة الکفرة واجب الا ان یدل دلیل فی معین علی عدم لزومه لکن دلالتها فیه ظنیة فکان الثابت الوجود لا الفرض والاتفاق علی ان ثبوتها علی المکلفین مقید بالتلاوة لا مطلقا فلزم کذٰلک.

(فتح القدیر ص ۴۶۵' ۴۶۶ جلد ۱ باب سجود التلاوة)

مسائل شتی

په دې عنوان کښې هغه مسئلې جمع کړې شوې دی چه حضرت مفتی صاحب دامت برکاته ليکلې او په سه ماهی (درې مياشتنۍ) الفريد کښې شائع شوې دی. دَسه ماهی الفريد جلد ۴ شماره: ۱، نه تر جلد ۵ شماره ۴ پورې مسئلې جمع کولې شی او دَ مسائل شتی په عنوان سره دَفتاوی سره شامل کولې شی. (ازمرتب)

دَمستوراتو په تبليغی جماعت کښې دَمعتبر شرطونو سره وتل مصلحت دې

سوال: دَمستوراتو تبليغ سنت دې يا بدعت؟

الجواب: په موجوده زمانه کښې دَمستوراتو تبليغ دپاره وتل بدعت دې، په خيرالقرون کښې دامعمول نه وو. په خيرالقرون کښې به مستورات صرف دَجمات، حج او جهادی خدمت دپاره باقاعده وتلې. دَتبليغ دپاره نه. البته په دې شرالقرون کښې دَمستوراتو باقاعده وتل بدعت سئيه نه دې بلکه مصلحت دې چه کله دَاصلاح او دين تربيت اميد وی او دَمعتبرو شرطونو نه مخالف نه وی يعنی دَخاوندانو يامحارمو رفاقت، دکورنی حقوقو عدم تعطل دَتعطر او زينت والا لباس نه اجتناب وی او سړو سره عدم اختلاط وی گنې نو بيا ناجائز دی. وهو الموفق.

دَ تبليغی جماعت دَ مصطلح گشت حکم

سوال: تبليغی خلق چه کوم مصطلح گشت کوی دې ته دَصحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعين کاروائی آيا دا صحيح دی؟ بينوا توجروا.

الجواب: دا گشت دَتبليغی حضراتو اصطلاح ده مونږ ته ددې اباحت معلوم دې ددې دَ سنتيت يا استحباب اصل راته نه دې معلوم. وهو الموفق.

دَ يو نه زياتو ښځو په ربع يا ثمن کښې حصې

سوال: ښځه دَخاوند نه ربع (څلورمه) يا ثمن (اتمه) حصه ميراث اخلی نو که دَيو سړی دوه يا درې يا څلور ښځې وی هغوی ته به څومره حصې ورکولې کيږی؟ بينوا توجروا.

الجواب: دا ربعې يا ثمن به په ټولو ښځو علی قدر الرؤس تقسيميږی.

كما فى الهندية (ص ۴۵۰ جلد۶) والزوجات والواحدة يشتركن فى الربع والثمن وعليه الاجماع ﴿۱﴾ وفى معين الحكام (ص ۳۲۴) واحدة او اكثر يشتركن فى ذلک ﴿۲﴾ وهو الموفق

دَ پير مونځ کول او دَ مريدورته شاته نه ببوزې وهل مکروه نه دی

سوال: يو پير صاحب مونځ کوی او مريد ورته دَ شاته نه لاسو والا پکې (ببوزې) وهی دا مکروه دی يا مشروع؟ بينوا توجروا.

الجواب: دا طريقه مکروه نه ده.

بدليل ما روى ابو داؤد فى باب المحرم يظلل عن ام الحصين حدثته قالت حججنا مع النبى ﷺ حجة الوداع فرأيت اسامة وبلالاً واحدهما اخذ بخطام ناقة النبى ﷺ والاخر رافع ثوبه يستره من الحر حتى رمى جمرة العقبة. ﴿۳﴾

﴿۱﴾ (فتاوئ عالمگيريه ص ۴۵۰ جلد ۱ الباب الثانى فى ذوى الفروض قبيل الفروض المقدرة فى كتاب الله)

﴿۲﴾ (لسان الحكام فى معرفة الاحكام الملحقة بمعين الحكام ص ۳۲۴ الفصل التاسع والعشرون)

﴿۳﴾ (سنن ابى داؤد ص ۲۶۱ جلد ۱ باب فى المحرم يظلل كتاب الحج)

دَ سجده سهونه کیدلو په صورت کښې دَمونځ اعاده واجب ده.

سوال: که یو مونځ گذارې سجده سهو اونکړی نو دَمونځ اعاده واجب ده یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: په دې سرې باندې دَمونځ اعاده واجب ده. کمافی شرح التنویر علی هامش ردالمحتار ص ۳۰۶ جلد۱ وتعاد وجوباً فی العمدوالسهوان لم یسجدله وان لم یعدها یکون فاسقا آثماً.

دَ ښځو علاج په خاوندانو باندې واجب شرعی نه دې

سوال: ښځو دپاره خوراک جامې اومکان ورکول واجبِ شرعی دی لیکن دَهغوی علاجونه کول هم واجب شرعی دی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: په دې زمانه کښې ښځې محبوبات جوړې شوې دی نو دَهغوی دوائی کول مُروت او عرفی واجب دی ،واجب شرعی نه دی. په دې باندې دائمه اربعاؤ اجماع ده چه علاج واجب شرعی نه دې. کمافی الهندیه ص ۳۵۵ جلد۵،مرض اورمدفلم یعالج حتی مات لا یاثم کذافی الملتقط خلافاً للمتجددین.

دَ مطلقه مغلظه غیرمدخول بها بغیردَحلالې نه په دویم ځل دَ نکاح کولو عجیبه مسئله

وفی المشکلات من طلق امرئته الغیر المدخولة بها ثلاثا فله ان یتزوج بها بلا تحلیل واما قوله تعالیٰ فان طلقها فلا تحل له من بعد حتی تنکح زوجاً غیره ففی حق المدخول بها (معین الحکام ص۳۲۹)(۱) ویؤیده قوله تعالیٰ الطلاق مرتان ای طلاق المرءة المدخول بها مرتان بدلیل قوله تعالیٰ فامساك بمعروف او تسریح باحسان، لان الامساك بمعروف لا یمکن فی غیر المدخول بها، فقوله تعالیٰ فان طلقها فلا تحل له

(۱) (لسان الحکام الملحقة بمعین الحکام ص ۳۲۹ نوع فی الخلع)

له من بعد فهو فی حق المدخول بها. لاکن ما فی المشکلات مخالف عن آثار الصحابة والتابعین رضی الله تعالیٰ عنهم.

په ختم تراویح کښې حافظ ته رقم ورکول

سوال: حافظ چه کله په تراویح کښې ختم اوکړی نو هغه ته پیسې ورکول جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: چونکه دا رقم دَتلاوت معاوضه نه ده کوم چه ممنوع ده. بلکه دَامامت معاوضه اخستلې شي نو په ختم کښې حافظ دپاره دَپیسو اخستل ممنوع کیدل هندی مسئله ده حنفی مسئله نه ده.

په مونځ کښې دَ سجده تلاوت آیت وئیل اوپه رکوع کښې ئې ادا کول

سوال: سجده تلاوت په رکوع کښې ادا کولې شی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: سجده تلاوت دَمونځ په رکوع کښې ادا کیږی دَمونځ نه بهر نه. وهو الراجح کما فی البدائع (ص ۱۸۹ جلد۱) الرکوع خارج الصلاة لا یجزءه قیاسا واستحسانا لان الرکوع خارج الصلاة لم یجعل قربة فلا ینوب مناب القربة.

دَ مسافر وطن اقامت نه هره هفته وطن اصلی ته دَتللو راتللو مسئله

سوال: یو سړې چه کله دَخپل ځائې نه سل کلومیټره لرې په یو ښار کښې دَعلم یا ملازمت دپاره لاړشی. اودَیوې میاشتې اقامت کولو نه پس هرهفته خپل ځائې ته راځی نو دا سړې به په دې ښار کښې قصرکوی که اتمام به کوی؟ بینوا توجروا

الجواب: دَدې سړې چه په دې ښار کښې څومره مودې پورې رهائش وی اودَپریخودلو اراده ئې نه وی نو دا سړې به اتمام کوی قصربه نه کوی. کما اشار الیه صاحب البحر (ص۱۳۶ جلد۲) بقوله ببقاء الثقل، کوطن الاقامة یبقی ببقاء الثقل وان اقام بموضع آخر واشار الیه صاحب البدائع فی بیان انتقاض وطن

الاقامة بالسفر، انه اعرض عن التوطن به حیث قال (ص۱۰۴ جلد۱) فصار معرضاً عن التوطن به فصار ناقضاً له. اوپه مسؤله صورت کښې دَا اعراض موجود نه دې.

دَ اخترمونځ په اولنی رکعت کښې چه تکبیرات هیرشی چرته به ادا کولې شی

سوال: چه کله دَاخترپه اولنی رکعت تکبیرات هیرشی نوکوم ځائې کښې به ادا کولې شی؟ بینوا توجروا.

الجواب: که بعضې فاتحې یاټولې فاتحې نه پس یادشول نوتکبیرات به اووائی اوفاتحه به دَاول نه اولولی.اوکه دَفاتحې اوسورت نه پس یادشی نوهغه وخت به ئې تکبیرات اولولی اوفاتحه دې (بیا) نه وائی.

کما فی الحلبی الکبیر(۵۷۳) نسی التکبیر فی الاولیٰ حتی قرء بعض الفاتحة او کلها ثم تذکر یکبر ویعید الفاتحة واذا تذکر بعد ما قرء الفاتحة والسورة یکبر ولا یعید القراءة لانها تمت وصحت بالکتاب والسنة.

پلار ځوئی لره عاق کول دَمیراث نه مانع نه دی

سوال: چه کله پلاردَخپل ځوئی نه خفه شی اوهغه عاق کړی دَجائیداد نه ئې محروم کړی نو شرعاً داځوئې محروم کیږی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: داځوئې شرعاً نه محروم کیږی.دَمیراث موانع څلور کارونه دی رق.قتل.اختلاف دین او دار.اوعقوق یعنی.نافرمانی دَمانعاتونه نه دې.ارث .ثابتول او ساقط کول زمونږ په خوښه باندې مبنی نه ده بلکه دا جبری اوغیراختیاری څیزدې.قال الله تبارک وتعالی آباء کم وابناء کم لاتدرون ایهم اقرب لکم نفعا (۱).وقال صاحب تنقیح الفتاوی (ص۵٤جلد۲) الارث جبری لایسقط بالاسقاط.که پلار خپل جائیداد خرچ کوی یا ئې چاته هبه کړی نو دا عاق شوې (ځوئې) به پخپله محروم شی.

---

(۱) (سورة النساء پاره: ۴ رکوع :۱۳ آیت:۱۱)

آزاد سړې یا ښځه دَ تښتیدلو په صورت کښې دَهغوی قتل کول ګناهِ کبیره ده

سوال: چه کله یو آزاد سړې اوښځه په رضامندئ سره بل کلی ته اوتښتی اودَجینئ اولیاء دوی لره قتل کړی نو شرعاً دا جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: عرفاً داغیرت دې لیکن شرعاً دا ګناهِ کبیره ده.دا اولیاء دَخپل مستحب حق تلفئ په وجه باندې دَحرامِ قطعی په جرم کښې مبتلا کیږی. وهوالموفق.

په دشمن باندې دَ ځود کش حملو حکم

سوال: یومسلمان دَخپل ځان پورې بم اوتړی او په دشمن حمله اوکړی چه دَدشمن ډیرزیاته تباهی اوشی.داجائز دی یا ناجائز؟ بینوا توجروا.

الجواب: داعرفاً جائز دی نفسانی جذبه ده خوشرعاً داخودکشی ده.په خیرالقرون کښې دا اقدام نه دې واقع شوې. وهوالموفق.

دَ واده نه مخکښې دَ خاوند په مړکیدلو باندې منکوحې ته ټول مهر ورکولې شی

سوال: چه کله دَمنکوحې خاوند دَ واده کولو نه مخکښې مړ شو نو منکوحې ته به څومره مهر ورکولې شی؟ بینوا توجروا.

الجواب: دې منکوحې ته به ټول مهر ورکولې شی.

کما فی الهندیة ص۳۰۳ جلد۱ والمهر یتاکد باحد معان ثلاثة الدخول والخلوة الصحیحة وموت احد الزوجین، وفی الدرالمختار علی صدر ردالمحتار ص ۱۰۲ جلد۲ باب المهر، ویتاکد عند وطی او خلوة صحت من الزوج او موت احدهما.

دَ قربانی څرمن یادَهغې قیمت په جوماتونو یا مدرسوباندې لګول.

سوال: دَقربانئ څرمنې یادَهغې قیمت په جوماتونویامدرسوباندې لګول جائز دی یا نه؟ بینوا توجروا.

الجواب: دالګول دهندی مشائخوپه نیزد ناجائزدی لمافی الهندیه ص ٣٠١ جلد٥ ولایبیعه بالدراهم لینفق علی نفسه اوعیاله ولو باعها بالدراهم یتصدق بها.یعنی ددې تصدق دې اوتصدق تملیک نه وئیلې شی اوداَفغانی مشائخو په نیزدالګول جائز دی.کمافی الزیلعی ولو باعها بالدراهم لیتصدق بها جاز لانه قربة کالتصدق ، هندیه ص٣٠١ جلد٥. یعنی دَقیمت تقرب به کولې شی.او قربت دَخیرکار ته وئیلې شی اباحت وی که تملیک وی.ولم یقل لانه تصدق ایضاً.اوجمات اومدرسې ته دَقیم اومهتمم په وساطت سره تملیک صحیح دې.کمافی الهندیه ص ٤٦٠ جلد٢ولوقال وهبت داری للمسجد واعطیتها له صح ویکون تملیکاً فیشترط التسلیم. دغه شان حاجیان همیشه په لاکونو هذیې ذبحه کوی اوپه غوښه اوڅرمنو باندې اباحت کوی نه تملیک وعلیه التعامل.

دَ جماعة النساء شرعی حیثیت او دَ احنافو مذهب.

سوال: دَمستوراتو جمات جائز دې یا ناجائز؟ چه کله ښځه امام وی او دَصف په مینځ کښې ولاړه وی؟ بینوا توجروا.

الجواب: دَمستوراتودَجماعت متعلق دَحدیث ام ورقه ،حدیث عائشه او، حدیث ام سلمة رضی الله عنهم نه جواز ثابت دې.والیه یمیل الشافعی واهل الحدیث ومن دان دینهم خلافالنا ولمالک،اودې احادیثوته احنافو اومالک منسوخ وائی لیکن ناسخ ئې معلوم نه دې.الاان یرادبالنسخ مایریده الامام الطحاوی فی شرح معانی الآثارای متروک العمل،وهو وجه وجیه، او اکثر محققین مشائخ فرمائی چه اوس دَدوی جماعت مکروه تحریمی دې. یعنی دَهغوی دَظهوراوکورونو دَوتلو په وجې سره ، چه غالباً دَمنکراتو نه خالی نه وی. واشیرالیه فی حدیث عائشة(رواه البخاری)لوادرک رسول الله ﷺ ما

احدث النساء لمنعهن.﴿١﴾. اوبعضې متاخرین علماء دَوقتې ضرورت په بناء باندې دَمنکراتو انکار کوی لیکن دَهغوی جماعت ته جائز خلاف اولی وائی.ولنعم قول المشائخ المحققین.

دَ مشتری بائع نه په قرض څه اخستل او بیا په بائع باندې دَ خرڅولو مسئله

سوال: چه کله یو مشتری دَبائع نه یو څیز په قرض باندې واخلی اودَقیمت ادا کولو نه مخکښې ئې په بائع باندې دَمخکنی قیمت نه په کم قیمت باندې خرڅ کړی نوآیا داجائز دی؟ بینوا توجروا.

الجواب: دامعامله ناجائز ده کمافی الهدایه لاثرعائشة رواه احمد وعبدالرزاق والدارقطنی (٣٧).وکمافی الهندیه (ص١٢٢جلد٣). اوکه دا اولنې مشتری ئې په دویم مشتری باندې خرڅ کړی اودغه مشتری ئې په بائع باندې په کم قیمت خرڅ کړی نو دا جائز دی (هندیه ص١٣٢جلد٣)، اوکه داڅیزارزان شی او دَارزانئ په وجه ئې بائع دَمخکنی قیمت نه په کم سره واخلی نو دا ناجائز دی.(هندیه ص١٣٢جلد٣).

دَ اتقوا مواضع التهم حدیث سند

سوال: دَ اتقوا مواضع التهم حدیث دکوم ځائې نه ثابت دې اوسندئې څنګه دې؟

الجواب: داحدیث امام غزالی رحمه الله په احیاء باب شرح عجائب القلب کښې ذکر کړې دې. حیث قال منع الشرع من التعرض للتهم فقال علیه السلام اتقوا مواضع التهم، لیکن په تخریج عراقی کښې دی لم اجدله اصلاً،اوامام سیوطی موضوعات کبیرص١٦) باندې لیکی.هوقول عمر رضی الله عنه من سلک مسلک التهم اتهم،نودا اثردې مرفوع ثابت نه دې.﴿٢﴾.

﴿١﴾ (صحیح البخاری ص١٢٠ جلد١ باب خروج النساء الی المساجد باللیل والغلس)

﴿٢﴾ (وایضا رواه الامام البخاری فی الادب المفرد فی النسخة القدیمة، وایضا رواه صاحب التشرف جلد١ ص٩٢)

مسبوق لره دَ تشهد نه پس داامام دَ سلام نه مخکښې قیام کول

سوال: چه کله مسبوق داامام دَسلام نه مخکښې دَتشهدپوره کولو نه پس قیام کوی دا جائز دی که ناجائزه؟

الجواب: دَتشهد پوره کولو نه مخکښې قیام ناجائز دې او روستو جائز دې کما فی الهندية (ص۹۱ جلد۱) وکذا اذا خاف المسبوق ان یمر الناس بین یدیه لو انتظر سلام الامام. قام الیٰ قضاء ماسبق قبل فراغه کذا فی الوجیز للکردری، ولو قام فی غیرها (ای المواضع المارة) قدر التشهد صح ویکره تحریماً. وان قام قبل ان یقعد قدر التشهد لم یجز.

دَ امام دریم رکعت دَ پاره اودریدلو نه پس دَ مقتدی تشهد پوره کول

سوال: چه کله دَمقتدی دَتشهد پوره کولو نه مخکښې امام دریم رکعت ته اودریږی یا سلام واړوی نو مقتدی به تشهد پوره کوی یا نه؟

الجواب: دامقتدی به تشهد پوره کوی او اتمام نه کول هم کافی دی. کمافی الهندیه (ص ۹۰جلد۱) فالمختاران یتم التشهد کذافی الغیاثیة وان لم یتم اجزءه.

دَ فرائضو او سنتونه پس دعا کول دَ فعل رسول صلی الله علیه وسلم نه ثابت نه دی

سوال: دکومو فرضونه پس چه سنت وی دهغې نه پس یا مخکښې دعا کول د فعل رسول صلی الله علیه وسلم نه ثابت دی یا نه؟

الجواب: داسې مونځونو کښې چه دَهغې نه پس سنت وی دعا کول دَفعل رسول نه ثابت نه دی نه دَسنتونه پس او نه دَسنتو نه مخکښې. دَاحادیثو بیخ ته رسیدل دَفقهاء مجتهدینو کار دې دَاهل ظاهرو او دَهغوی دَهم مسلکو کار نه دې وهوالموفق.

دَ یو کس چاته دَ ټولو حقوقو معاف کولو سره دَ نامعلومه حقوقو دَ معاف کولو مسئله

سوال: که یو سړې چاته اووائی چه ماته ته خپل ټولو حقوق معاف کړې دی نو

په دې سره داسې حقوق هم معاف کیږی چه دَهغې دې سړې ته علم نه وی؟

الجواب: دَ امام ابویوسف رحمه الله په نیز داسې حقوق هم معاف کیږی اوهم دا قول مفتی به دې (شرح فقه الاکبر لملاعلی قاری ص۱۲۷).

دَ مردارې چرګې اګۍ (انډې) او دَ مردارې چیلۍ پۍ حلال دی

سوال: دَمردارې چرګې نه چه کومې انډې راووځی او دَ مردارې چیلۍ نه چه کوم پۍ حاصل شوې وی هغه حلال دی یا حرام؟

الجواب: دا انډې او پۍ حلال دی (هندیه ص ۳۳۹جلد۵) (۱).

دَ ذکر په وخت کښې دَ اسم ذات تکرار مشروع دې

سوال: د اسمِ ذات تکرارمشروع دې یا مکروه؟

الجواب: دَ اسمِ ذات تکرارمشروع دې په احادیثو کښې دَ اسم ذات تکرارراغلې دې کما فی روایة البخاری (ص۴۰۸ جلد۱) قال من یمنعک منی فقال الله الله ثلاثا وکما فی روایة مسلم (ص۸۴ جلد۱) لا تقوم الساعة حتی لایقال فی الارض الله الله (مشکوٰة ص۴۸۰) وهکذا فی الطبرانی الصغیر وغیره، او دَ اهل لسان په نیز دا دَحذف په وجې سره جمله وی.

په طلب العلم فریضة علی کل مسلم حدیث کښې دَ مسلمة لفظ ثبوت

سوال: طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة داحدیث دکوم ځائې نه ثابت دې؟

الجواب: داحدیث نصربن محمدبن ابراهیم سمرقندی په بستان العارفین (ص۳) کښې ذکر کړې دې.

---

(۱) وفی الهندیه: البیضة اذا خرجت من دجاجة میتة اکلت وکذا اللبن الخارج من ضرع الشاة المیتة کذا فی السراجیه.

(فتاوی عالمگیریه ص ۳۳۹ جلد۵ الباب الحادی عشر فی الکراهة فی الاکل)

عن ابی روق عن علی بن ابی طالب ان النبی ﷺ قال لی طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة وفی خبر آخر اطلبوا العلم ولو بالصین فان طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة،اوپه مرقات (ص۲۸۴ جلد ۱) کښې دی ومسلمة کما فی روایة.

دَ یو شیخ نه دَ بیعت په صورت کښې دَبل شیخ نه بیعت کول

سوال: که یو سړي دَیو شیخ نه بیعت اوکړی نو دَبل شیخ نه بیعت کولې شی یا نه؟

الجواب: کولی شی کمافی تنقیح الفتاوی الحامدیه (ص۳۶۹جلد۲) رجل من الصوفیة اخذالعهد علی رجل ثم اختارالرجل شیخا آخرواخذعلیه العهد فهل العهد الاول لازم ام الثانی،الجواب :لایلزمه العهد الاول ولا الثانی ولااصل لذلک.اهل فن چه کوم قیدونه ذکرکړی دی هغه دَمصلحت په طور دی.

په دسترخوان باندې ټول قسمونه په یو ځائې کینبودل بهتر دی

سوال: په دسترخوان باندې ټول څیزونه دَخوراک په یو ځائې کینبودې کیږی یا یوبل پسې؟

الجواب: ټول هرڅه په یوځائې کینبودل بهتردی.دَسلفواوعربوهم داطریقه وه او دَیوبل پسې کینبودل دَرومیانو معمول دي.کمافی تنقیح الفتاوی الحامدیه (ص۳۵۹جلد۲).(۱)

دَ سرنه ګیرچاپیره عمامه تاوهل او دَ مینځ خالی پریخودلو حکم

سوال: که یو مونځ ګذاري عمامه دَسرنه ګیرچاپیره اوتړی او مینځ خالی پریږدی نو په مونځ کښې داسې جائز دَی یا نه؟

(۱) قال العلامه محمد امین: کانت سنة السلف ان یقدموا جملة الالوان دفعة لیاکل کل ما یشتهیه، فثبت بهذا ان تقدیم الالوان جملة من سنة السلف کما هو عادة العرب وما یفعله الارواام من تقدیم الالوان واحدا بعد واحد الخ، (الفتاوی تنقیح الحامدیه ص۳۵۹ جلد۲ مسائل شتی)

الجواب: دا اعتجاردي اودَحدیث په بناء مکروه ده. کمافی الطحطاوی(ص ۲۸۴) فقوله وترک وسطه مکشوفا والمراد انه مکشوف عن العمامة لامشکوف اصلاً.

په پخوانی مقبره باندې دَ زراعت او تعمیر حکم

سوال: په پخوانئ مقبره باندې زراعت اوتعمیرجائز دې یا نه؟

الجواب: په پخوانئ مقبره باندې رزاعت اوتعمیرکول جائز دی. کمافی الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار ص ۶۲جلد۱،کماجاز زرعه والبناء علیه اذابلی وصارترابا.

په میراث کښې دَ وارث مړی طرفنه په دوه نسبتونو سره کیدل

سوال: چه کله مړی ته یو وارث په دوه نسبتو سره منسوب وی نودَهغې څه کیفیت دی؟

الجواب: که په دې نسبتونوکښې یو دبل دپاره حاجب نه وی نو په دواړو نسبتونوسره به میراث اخلی ګنې نوصرف دحاجب په نسبت سره به میراث اخلی. کما فی البزازیه علی هامش الهندیه (ص۴۷۲ جلد۶) من یدلی الی المیت بنسبین ان کان احدهما لا یحجب الاخر ورث بهما جمیعا وان کان یحجب ورث بالحاجب، قلت کما اذا تزوجت بابن عمها فانه یرث عنها النصف بالفرضیة والباقی بالعصوبة.

دَ چینڅ دَ میتیازو حکم

سوال: دَ چینڅ متیازې پاکې دی یا نه؟

الجواب: کوم چینڅ چه بحری(دریایی) وی دَهغه متیازې بذات خود ناپاکې دی لیکن دَمجبورئ په وجه به دا اوبه ناپاکې نه وی.اوکوم چینڅ چه

داوچي وی هغه به هم ناپاکي نه وی لیکن کوم کنبې چه وینه وی هغه به ناپاک وی کمایدل علیه مافی ردالمختارباب المیاه ﴿١﴾.

د دریابی او اوچې د مار د پاکن او ناپاکن حکم

سوال: دریابی او اوچې والا مار چه کله په اوبو کنبې مړ شی نو دا وبه پاکي دی یا ناپاکي؟

الجواب: ددریابی مار اوبه پاکي دی او داوچې والا کنبې که چرته وینه وی نو ناپاکي دی گني نو پاکي دی (ردالمحتار)

په اوبوکنبې د چرمخکن په مړه کیدلو سره د اوبو حکم

سوال: که چرمخکئ په اوبو کنبې مړه شی نو اوبه پاکې دی یا ناپاکې؟

الجواب: په چرمخکئ کنبې چونکه وینه نشته نو دَ قواعدو په رنړا کنبې دا اوبه پاکي دی ﴿٢﴾.

دَ اختر دَ مونځ نه پس دَ مصافحې حکم

سوال: دَ اختر دَمونځ نه پس مصافحه کول جائز دی یا ناجائز؟

الجواب: دَاختر دَمونځ نه پس دَمصافحې متعلق بعضې علماء فرمائی چه .لاباس به او بعض وائی چه جائز ده.اوبعضې فرمائی چه مکروه ده. اوبعضې فرمائی:

﴿١﴾ قال ابن عابدین: (قوله فیفسد فی الاصح) وعلیه فما جزم به فی الهدایه من عدم الافساد لضفدع البری وصححه فی السراج محمول علی ما لادم له سائل کما فی البحر.(ردالمحتار هامش ...در المختار ص١٣٦ جلد١ باب المیاه مطلب حکم سائر المانعات کالماء فی الاصح)

﴿٢﴾ قال الحصکفی: وان مات فیه ای الماء غیر دموی کزنبور وعقرب وبق ای بعوض، قال ابن ...بدین: (قوله غیر دموی) المراد ما لادم له سائل لما فی القهستانی ان المعتبر عدم السیلان لا عدم ...له حتی لو وجد حیوان له دم جامد لا ینجس اقول وکذا دم القملة والبرغوث فانه غیرسائل. ...المختار هامش الدرالمختار ص١٣٥ جلد١ باب المیاه)

بدعة مکروهة کما فی ردالمحتار (ص٥٥٧ جلد١) قوله والتهنئة وانما قال ذلك لانه لم یحفظ فیها شیئ عن ابی حنیفة واصحابه وذکر فی القنیة انه لم ینقل عن اصحابنا کراهة وعن مالك انه کرهها وعن الاوزاعی انها بدعة وقال المحقق ابن امیرالحاج بل الاشبه انها جائزة مستحبة فی الجملة ثم ساق آثارا باسانید صحیحة عن الصحابة فی فعل ذلك ثم ذلك والمتعامل فی البلاد الشامیة والمصریة عید مبارك علیك ونحوه الخ.

نو ددې اختلاف په وجه په دیکښې تشدد (سختی) مناسب نه ده.

دَ غاښ ړکولو یا ورته دَ کوَر (توپئ) اچولو په صورت کنبې دَ غسل حکم

سوال: په غاښ دَسوری کیدلو په وجه باندې دَمصالحې نه ډک کړی یا ورته کوَر واچوی نو دَغسل په وخت به څه حکم وی؟

الجواب: دَغسل په وخت کنبې دا ډکوالې او کوَر په لرې کولو کنبې ښکاره حرج (گرانی) ده لهذا دا لرې کول معاف دی.ویؤیده ما رواه احمد فی مسنده ان عثمان بن عفان ضبب اسنانه بذهب (١).

په یوه ورځ کنبې سحر او ماښام میاشت لیدل

سوال: آیا هم په یوه ورځ کنبې سحر او ماښام میاشت لیدلې کیدې شی؟

الجواب: (شریعت والو په نیز داکیدلې شی .خلافاً للحکماء ،اودَشیخینو په نیز دامیاشت دَآئنده شپې وی.

کما فی رد المحتار ص٣٩٢ جلد٢ اما اذا رؤی یوم التاسع

﴿١﴾ قال الحصکفی: ولا یشد سنه المتحرك بذهب بل بفضة وجوزهما محمد، قال ابن عابدین: ای جوز الذهب والفضة ای جوز الشد بهما واما ابویوسف فقیل معه وقیل مع الامام. (الدرالمختار مع ردالمختار ص٢٥٥ جلد١ کتاب الحظر والاباحة)

والعشرین قبل الشمس ثم رؤی لیلة الثلاثین بعد الغروب وشهدت بینة شرعیة بذلك فان الحاکم یحکم برؤیته لیلا کما هو نص الحدیث ولا یلتفت الی قول المنجمین انه لا تمکن رؤیته صباحا ثم مساء فی یوم واحد (قبیل مطلب فی اختلاف المطالع) وفی البدائع (ص۸۲ جلد۲) والاصل عندهما انه لا یعتبر فی رؤیة الهلال قبل الزوال ولا بعده وانما العبرة لرؤیته قبل غروب الشمس.

دَ پاکستانیانو د پاره دَ سعودی عرب په رؤیت هلال باندې اعتماد کول

سوال: که پاکستانی رویت هلال کمیټی دَسعودی عرب په رویت هلال کمیټئ اعتماد اوکړی اودَرمضان اواختر حکم په هغې ورکړی نوآیا داجائز دی؟

الجواب: چونکه سعودی عرب دَپاکستان نه بلدِبعید دې نود راجح قول په بناء باندې دا اعتماد صحیح نه دې

قال صاحب البدائع ص۸۳ جلد۲ هذا (ای قضاء صوم یوم) اذا کانت المسافة بین البلدین قریبة لا تختلف فیها المطالع فاما اذا کانت بعیدة فلا یلزم حد البلدین حکم الآخر لان مطالع البلاد عند المسافة الفاحشة تختلف فیعتبر ی اهل کل بلد مطالع بلدهم دون البلد الآخر، قلت وعند العمل علی موافقة عرب یلزم فوات التراویح فی اللیلة الاولیٰ وارتکاب التراویح فی لیلة العید.

دَ حافظ یو ځل ختم کولو نه پس دوباره ختم کول

: چه کوم حافظ یو قوم ته په تراویح کښې ختم اوکړی نو بل قوم ته په خل کولې شی یا نه؟

ب: ختم کولې شی روی بعض اهل العلم عن کنز الفتاویٰ رجل ام قوما راویح وختم فیها ثم ام قوما آخرین له ثواب الفضیلة ولهم ثواب الختم.

عة الفتاویٰ ص۲۲۴ جلد۱ عن خزانة الروایات)

په سفر کښې به دَ ویرې په وخت کښې سنن راتبه پریخودلې شی او دَ قرار په وخت کښې به ادا کولې شی

سوال: دَتبلیغی جماعت یوحنفی سړې وائی چه په سفرکښې سننِ راتبه نیشته. ایاداصحیح دی؟

الجواب: داسړې دَفقه حنفی اونوروحدیثونو نه بې خبره ده. په سفرکښې به دَویرې په وخت کښې سنت پریخودې کیږی او دَقرارپه وخت کښې به ادا کیږی. کما فی الهندیه: والمختار انه لا یاتی بها فی حال الخوف ویاتی بها فی حال القرار والامن هٰکذا فی الوجیز للکردری، (هندیه ص۱۳۹ جلد۱)

او دَ ابوداؤد شریف په لیلة التعریس والا حدیث کښې دی. قال رسول الله ﷺ من کان منکم یرکع رکعتی الفجر فلیرکعهما فقام من کان یرکعهما ومن لم یرکعهما فرکعهما، (باب فی من نام عن صلاة اونسیها ص۷۰ جلد۱)

او دَ ترمذی په ابواب السفرکښې دی عن ابن عمر صلیت مع النبی ﷺ فی الحضر والسفر فصلیت معه فی الحضر الظهر اربعا وبعدها رکعتین وصلیت معه فی السفر الظهر رکعتین وبعدها رکعتین (ص۷۲ جلد۱)

په تبلیغی جماعت کښې چه کله عرب یا اهل حدیث ځی نوډیرځلې داسې واقعات واقع کیږی. داعوام دَفقهائې احناف نه بدګمانه کوی

دَ مشتری دَ ثَمن ورکولو نه مخکښې په بائع باندې په کم ثمن خرخول جائز نه دی

سوال: چه کله یو سړې دَدوکاندار نه یو څیز واخلی اوبیائې په دغه دوکاندار په لږقیمت خرخ کړی داجائز دی یا ناجائز دی؟

الجواب: دامشتری ئې دَثمن ورکولو نه مخکښې په کم ثمن باندې په دې بائع نشی خرخولې. کما فی الهدایه ص۵۷ جلد۳ ومن اشتریٰ جاریة بالف درهم حالة

اونسیئة فقبضها ثم باعها من البائع بخمس ماة قبل ان ینقد الثمن لا یجوز البیع لقول عائشة لتلك المراة وقد باعت بست مائة بعد ما اشترت بثمان ماة بئس ما شریت واشتریت رواه احمد وعبد الرزاق والدارقطنی، فلیراجع الی الدرایة والزیلعی،البته دثمن دقبض کولو نه پس په کم ثمن سره خرڅول جائز دي.
(کمافی الهندیه ص ۱۳۲ جلد ۳).

پُسکئ (هوا بغیر آواز نه) چه بدبوئی پکښې نه وی اودس ماتونکې ده یا نه؟

سوال: یوسړي وائی چه دکومې پُسکئ سره بدبوئی نه وی نوهغه اودس ماتونکې نه ده دا دمعدي نه نه راځي. دادډبر دحلقې پیداوار دي آیا دا صحیح ده؟

الجواب: په دې سره اودس ختمیږی په حدیث کښې دی. لا وضوء الا من صوت او ریح، رواه الترمذی ای حتی یتیقن الحدث کما فی المعالم، وفی الخلاصة مناط النقض العلم بکونه من الاعلیٰ فلا نقض مع الاشتباه، فمن کان اطروشا ای اصم او اخشم ای لایجد الریح فینتقض طهارته اذا تیقن وقوع الحدث منه.

دَ تعزیت د پاره دَ ستوراتو جمع کیدل اوکیناستل ممنوع دي

سوال: دمړی دتعزیت دپاره سړی خوجمع کیږی خوآیا دتعزیت دپاره زنانه هم جمع کیدلې شی؟

الجواب: دزنانو دپاره تعزیت ته جمع کیدل اوکیناستل منع دی. کمافی ردالمحتار ص ۶۰۴ جلد ۱ الجلوس فی المصیة ثلاثة ایام للرجال جاءت الرخصة فیه لا تجلس النساء قطعا.

دَ علاج په ذریعه دَ حیض جاری کول یا بندول ممنوع نه دي

سوال: که مُرضعه (ییٔ ورکونکې ښځه) دعدت پوره کولو دپاره په علاج او دوائی سره حیض جاری کړی یا روژه داره او احرام والا زنانه دَ روژې او طواف دپاره حیض بند کړی نو دا جائز دی یا نه؟

الجواب: ردالمحتار ص ۲۰۲ جلد ۲ باب العدة کښې دی: قال فی السراج سئل بعض المشائخ عن المرضعة اذا لم ترحیضا فعالجته حتی رءت صفرة فی ایام الحیض قال هو حیض تنقضی به العدة، چه کله حیض جاری کول په علاج او دوائی سره جائز دی نو بندول ئې هم ممنوع نه دی.

دَ استمناء بالکف حکم

سوال: استمناء بالکف جائز دی یا ناجائز؟

الجواب: استمناء دَتسکینِ شهوت یعنی شهوت دآرام ورکولو دپاره معاف دی او دَ استجلابِ شهوت یعنی دَشهوت راوستلو دپاره منع دي. کمافی ردالمحتار ص ۳۹۹ جلد ۲.

دَ نابالغه په قتل عمد کښې په نابالغه باندې قصاص نشته دیت واجب دي

سوال: که یو نابالغه یو نابالغ عمداً قتل کړی نو دیکښې قصاص واجب دي یا نه؟

الجواب: په دې کښې قصاص نشته دیت واجب دي. کمافی الهندیه ص ۳ جلد ۶ ولا قصاص فیما بین الصبیان وعمدالصبی وخطاه سواء عندنا حتی تجب الدیة فی الحالین فی ماله فی قتل العمد.

دَ معتوه یا لیونی والدینو لره قتل کول دَ میراث نه مانع نه دی.

سوال: چه معتوه یا مجنون پلار قتل کړی نو په دې کښې دَمیراث نه محرومیدل شته یا نه؟

الجواب: په دې کښې کفاره او دَمیراث نه محروم کیدل نشته. کمافی تنویر الابصار علی ردالمحتار ص ۵۸۶ جلد ۶ وعمدالصبی والمجنون خطالاکفارة ولا حرمان ارث.

دَ شینل کمپنۍ دَ کاروبار شرعی حیثیت

دَشینل کمپنۍ دَ کاروبارشرعی حیثیت څه دې؟ جائزدې یا ناجائز؟

سوال: دَشینل کمپنۍ دَ کاروبارشرعی حیثیت څه دې؟ جائزدې یا ناجائز؟

الجواب: په دې کاروبار کښې نه سود شته اونه رشوت. په دې کښې تجارت دې اودَتجارت زیاتولو کامیابه طریقه ده. البته په دې کښې چه اخستونکی ته دَقرضې ورکولو کوم رعایت ورکړې شوې دې په هغې کښې نیتمه نامعلومه ده چه دا فاسدونکې ده.《۱》

(۱) دَشینل کمپنۍ دکاروبارپه طریقه کاربانده مشتمله رساله مطالعه کولو نه پس دَعدم جواز ټولې فتاوې مو ملاحظه کړې نومعلومه شوه چه مستفتی حضراتو دَخپل فهم مطابق سوالونه کړی دی. اوبیاهم په دغې بنیادباندې عدم جواز فتوې ورکړې شوې دی. بهرحال دکمپنۍ دَ دستور العمل رسالې مطابق لاندېنې تحقیق پیش کولې شی. او دا جواب به ترهغې وخته پورې وی ترڅو چه دکمپنۍ کاروبارددې رسالې مطابق وی.
(۱) دَ کمپنۍ دَطرف نه په شائع شوی دستورالعمل باندې دَغور کولو نه معلومیږی چه کمپنی مشین خرڅوی اوبیع برابرکړی شی. بیاکه یوکس دکمپنۍ ډسټری بیوټر (تقسیم کولو والا ممبر) جوړیدل غواړی نوجوړیدلې شی. دَدستور په صفحه ۳ باندې ئې لیکلې دی. (۱) دَپروډکټ سامان اخستلو نه پس اودډسټری بیوټرشپ کارډ ملاویدلو نه پس یو سړې مخکښې تللې شی. (۲) ډسټری بیوټر صرف دکمپنۍ په مقرر شوې قیمت باندې سامان اخستلې شی. دَمقرر قیمت نه کم یا زیات باندې ئې نشی اخستلې. (۳) که ډسټری بیوټر اوغواړی نوسامان دَخرڅولو نه پس په اووه (۷) ورځو کښې دننه به خپلې (Direct up line) مشورې او رضامندۍ سرکمپنۍ ته واپس کولې شی. (۴) (xl) دکمپنۍ ذمه داری ده. چه هغه پروډکټ په صحیح حالت کښې اومکمل مهیاکړی اودَخرڅولو نه پس ورته خدمات هم حاصل کړی.
دَ کمپنۍ ددې طریقه نه معلومه شوه که یو سړې مشین واخلی نوپه هغه باندې دا لازم نه دی چه خامخا به بل خریدار هم راولی. بلکه که یو سړې ډسټری بیوټر جوړیدل غواړی اودکمپنۍ ممبرجوړشی اوکار کول غواړی. نوهغه ته به بونس ملاویږی کنې نه به ملاویږی ورته نوچه کله دا شرطونه ضروری نه دې لکه چه دَدې دَعبارتونو نه واضحه ده اودَ کمالِ عقدنه پس دَ ډسټری بیوټر جوړیدلو په صورت کښې شرائط هم کیښودلې شی نو دادَبیع دپاره ضررو الانه دی. قال التمرتاشی: ولابیع بشرط لایقتضیه 《باقی حاشیه په راروانه صفحه》

《بقیه حاشیه》 العقد ولا یلائمه وفیه نفع لاحدهما اوالمبیع (تنویرالابصار علی صدر ردالمختار ص۸۵ جلد۵ باب بیع الفاسد) پس ددې بیع دعدم جواز هیڅ وجه نشته، وفی الهندیه: واما حکم البیع فثبوت الملک فی المبیع للمشتری وفی الثمن للبائع اذا کان البیع باتا (هندیه ص۳ ج۳)
(۲) هرکاروباری دَخپل کاروبار دپاره یو طریقۂ کار او انتظامی امور جوړوی. ترڅو چه په هغې کښې یوه خبره دَشریعت خلاف نه وی نوپه هغې کښې به دَعدمِ جواز فتوی ورکولې نشی ټولو ادارو ته اجازت دې چه خپل سامان په عام مارکیټ کښې یادَایجنټانو په ذریعه خرڅ کړی. په فقه السنة کښې دی. لان للمالک ان ینصرف فی ملکه کیف یشاء مالم یستلزم ذالک التصرف محرماً مما وردالشرع بتحریمه (فقه السنة ص ۲۹۰ جلد۳) د البشری لارباب الفتوی په فصل فی الافتاء فی الحوادث الجدیده کښې دی: وبالجملة ان الاصل فی تشریعها التخریج من النصوص ویکفی فی اباحتها عدم تعارضها بالنصوص (البشری ص۴۸) اوامام شاه ولی الله په عقد الجید کښې فرمائی: وفی عمدة الاحکام من کشف البزدوی یستحب للمفتی الاخذ بالرخص تیسیراً علی العوام مثل التوضی بماء الحمام والصلاة فی الاماکن الطاهرة بدون المصلی....وینبغی للمفتی ان یاخذ بالایسر فی حق غیره خصوصاً فی حق الضعفاء لقوله علیه السلام لابی موسی الاشعری ومعاذ حین بعثهما الی الیمن یسرا ولا تعسرا (عقدالجید ص۷۳، ۷۴)
(۳) دَ کمپنۍ په دستور سره چه کوم خیزمخې ته راځی په هغې کښې ظاهری طورسره دَناجائزه قرض څه صورت په نظر نه راځی. البته چه مشتری کوم لږقیمت ورکوی اوباقی دَهغه په ذمه قرض وی نو دا یو صورت دې. لیکن زبانی طورسره دَایجنټانو نه معلوم شو او دَدستور نه هم معلومیږی چه دکمپنۍ دَطرف نه دا شرط نه دې چه خامخا به ته ممبران جوړوې. بلکه دَډسټری بیوټر جوړیدلو په صورت کښې کمپنی خپل دا قرض په بونس کښې پوره کوی. اوبنده دَبعضې ممبرانو نه زبانی طور دا هم معلومه کړه که بالفرض دا ممبرنورکارنه کوی اونورممبران نه پیدا کوی نوبیا کمپنی دا قرض څنګه وصول کوی نوهغوی اووئیل چه دکمپنۍ دَطرفنه یوکال پورې دا قرض دده په ذمه باندې وی اودکال تیریدلو نه پس کمپنی دا رقم معاف کوی. دَبونس متعلق معلومات دَپروډکټ اصل قمیت وغیره په دستور کښې دې طریقه باندې بیان کړې شوې دې.
دَ پروډکټ ټول قیمت: ۹۹۸۰/۰۰ روپۍ، کسټم ډیوټی: ۱۹۸۰/۰۰ روپۍ
بنیادی ډسټری بیوشن BDA رقم: ۸۰۰۰/۰۰ روپۍ لاګت او دَ کمپنۍ منافع: ۴۵ فیصد، دَ ډسټری بیوټر دپاره. ۵۵ فیصد. بس دلته چه ډسټری بیوټر کوم 《باقی حاشیه په راروانه صفحه》

(بقیه حاشیه) مشین خرڅوی نو کمپنی دَهغه دَبونس نه خپل قرض پوره کوی نو چه کوم اولنۍ بونس ملاویږی هغه په قرضه کښې حسابیږی. او دَقرضې ختمیدلو نه پس خپل بونس باقاعده طریقې وصول کوی لهذا دا نفع زائد علی القرض نه ده چه په کل قرض جر نفعاً کښې داخل شی. بلکه باقاعده په قرضه کښې حسابیږی او دَخدماتو په صله کښې بونس ملاویږی.

(۴). دَ دستور نه دا معلومیږی چه نه په دې کښې رشوت شته او نه جواری. دَدستور په ص ۴ کښې دې چه که ډسټری بیوټر غواړی نو پروډکټ دَاخستلو نه پس په اوو (۷) ورځو کښې دننه دَخپلې مشورې او رضامندئ (direct ủpline) سره کمپنئ ته واپس کولې شی. او بیا آئنده درې میاشتو پورې ډسټری بیوټر نشی جوړیدلې. ددینه علاوه دَ درستور نه دا هم معلومه شوه چه ډسټری بیوټر جوړیدل ددې مشتری خوښه ده که کار کول غواړی نو بونس به ورته ملاویږی او که کار کول نه غواړی نو په دې باندې څه پابندی نشته. او دَدستور په ص ۳ کښې دی چه ډسټری بیوټر صرف دکمپنئ په مقرر شوې قیمت باندې پروډکټ خرڅولې شی. دَمقرره قیمت نه کم یا په زیاتې باندې ئې نشی خرڅولې. انتهی

پس دَپروډکټ خپل مقرر قیمت دې او بیع دَمشتری او بائع په خوښه باندې منعقد کیږی. علامه ابن نجیم رحمه الله فرمائی: (قوله هو مبادلة المال بالمال بالتراضی) وفی فتح القدیر بانه اذا فقدالرضا لایسمی فی اللغة بیعاً بل غصباً ولو اعطاه شیئاً آخرمکانه وعرفه فی البدائع بانه مبادلة شیئ مرغوب فیه بشیئ مرغوب فیه وذلك قدیکون بالقول وقدیکون بالفعل فالاول الایجاب والقبول والثانی التعاطی (بحرالرائق ص۲۵۷ جلد۵) ددینه علاوه خبره داده چه دامشین په عام بازار کښې ارزان ملاویږی او دَبعضې استفتاګانو نه معلومیږی چه دامشین په عام بازارونو کښې نه ملاویږی بهرحال کمپنی زیات قیمت اخلی نو په دې کښې هم څه قباحت نشته. په فتاوی حقانیه کښې دی: ملخصاً، شریعت مقدسه په تجارت کښې دَمال په منافعو کښې څه خاص حد نه دې مقرر کړې. دا دَ دواړو عاقدینو خپل مینځنئ معامله ده څنګه چه جوړه شوه هغه شان جائزه ده. لانه مبادلة المال بالمال بالرضا (دررالحکام) (فتاوی حقانیه ص۱۰۸ جلد۶) نو ددې ګران قیمت په وجه دې باندې دَرشوت تعریف صادق نه راځی. په منهاج السنن کښې دی:

الرشوة الوصله الی الحاجة بالمصانعة..... فالراشی من یعطی الذی یعینه علی الباطل والمرتشی الاخذ والرائش الذی یسعی بینهما یستزید لهذا ویستنقص لهذا الخ (منهاج السنن شرح جامع السنن ص۷۰ جلد۵)

دَجوارئ معنی هم په دې کښې نیشته ځکه چه کمپنی مخکښې دامشین په دغه معین ګران قیمت باندې خرڅوی بیا که چرته مشتری ډسټری (باقی حاشیه په راروانه صفحه)

(بقیه حاشیه) بیوټر جوړیږی. نو کمپنی دَخپلو اصولو مطابق هغه ته بونس ورکوی او که دَ کمپنئ سره کار نه کوی نو هغه ته هیڅ نه ملاویږی. او هغه ګران قیمت ددې مشین ثمن وو. لهذا دَرقم ضائع کیدلو دلته هډو څه خطره نه معلومیږی. دَدستور العمل په صفحه ۳ کښې دی. دَپروډکټ اخستلو نه پس او دَډسټری بیوټر شپ کارډ ملاویدلو نه پس یو سړې مخکښې ترقی کولې شی. دَډسټری بیوټری دکمپنئ پروډکټ دَنیټ په ذریعې سره خرڅول نوې دوستانو د (xl) کیرئیر نه متعارف کول. او دَبونس نه لطف اندوز کیدل دی.

(۵). دَ کمپنئ دَجوړکړې شوو اصولو نه معلومیږی چه څوک ممبر جوړ شی هغه به نور دوه کسان دَمشین اخستلو دپاره تیار کړی بیا به مخکښې دا دوه کسان نور دوه دوه تیار کړی. او دا ټول ممبران به دَخپل نیټ خورولو دپاره باقاعده کار کوی. یعنی ـ ا اولنې ممبر به هم په دې کښې اولګی چه دَخپل ځان نه لاندې دوه ممبرانو دپاره به نور ممبران پیدا کړی ګنې نو دده بونس به په خپل ځائې ولاړ وی. یعنی دا اولنې ممبر چه دې دې به په قلاره نه کینی بلکه دَخپلو دوه ممبرانو دپاره به نور دوه دوه ممبران پیدا کول وی. ګنې که ددې اولنی ممبر په نیټ کښې په دوه ممبرانو کښې یو ممبر داسې راغې چه دَخپل ځان دپاره اخستونکی پیدا نه کړی نو بیا به ددې حد پورې دغې سابقه ممبرانو ته بونس ملاویږی. چه دَزیات بونس حقدار نه دی. لهذا ده دپاره دَخپل بیسک نیټ دَ داؤن لائن پوره نګرانی او دَهغې دپاره افراد تیارول مستقل ذمه داری ده. لکه چه دَدستور دَ ص ۱۲، ۱۳ نه ظاهر ده. دَایډوانس ډسټری بیوټر جوړیدلو نه پس به ته دَخپل بیسک نیټ ډاؤن لائن نه فراموش کوی. ته دَخپل بیسک نیټ په دوه مختلفو ځانله لائنونو کښې دوه ایډوانس ډسټری بیوټر ضرور جوړ کړه په دې وجه ضروری ده چه ته په خپل بیسک یونټ باندې پوره توجه او ساتې (مختصراً)

دَ کمپنئ ددې اصولو نه (چه تفصیلی دی) معلومیږی چه دده نیټ کښې څومره ممبران جوړیږی نو په دې کښې هریو دَبل دپاره دَممبر جوړولو او کمپنئ دپاره دَ ګاهک (خریدار) په جوړولو کښې معاون او کار کولو والا وی. ګنې نو دَممبر نه جوړیدلو په صورت کښې به دَبونس په شرح کښې ترقی نه کیږی. نو ګویا چه دا ټول ممبران دکمپنئ په کار کښې مستقل متحرک دی. او دَخریدار جوړیدلو دپاره ذریعه جوړیږی. پس که کمپنی دَخپل پیداوار ۵۵ فیصده دَخپلو اصولو مطابق دې ممبرانو ته دَبونس په شکل کښې ورکوی نو په دې کښې هیڅ قباحت نشته. ددینه علاوه چه څوک ممبر جوړیږی نو دکمپنئ کار دا دې چه مشین به اخلی او دَممبرانو کار دادې چه خریدار به جوړوی. او کوم مال چه په منافع کښې پاتې شی نو دَمشین لاګت (خرچه) او دکمپنئ منافع ۴۵ فیصد به (باقی حاشیه په راروانه صفحه)

که مختلف محلې او کورونه یوځائې شمارلې کیږی نو دا قریه کبیره (لوئې کلې) ده

سوال: په شمالی وزیرستان کښې دَ"خشالی" په نوم یوځائې دې چه دَډیرو باندو او شاخونو په شکل کښې آباد دې چه په هغې کښې په سلګونو کورونه او زرګونو سړی او زنانه اوسیږی داځائې دَمصرِشرعی(شرعی ښار) په حکم کښې دې یا واړه واړه څوکلی دی ؟په دې کښې دَجمعې اقامت صحیح دې یا نه؟

الجواب: حدیث لاجمعة ولا تشریق ولا فطر ولااضحی الافی مصر جامع .اونور صحیح حدیثونو په بناء باندې دَجمعې دَصحیح والی دپاره ښار یا لویه قصبه شرط دې. کمابین فی موضعه .لیکن دَښار دَصحیح والی دپاره دکورونو اتصال شرط نه دې، کماصرح به ابن حزم فی حق منازل المدینة المنورة فی عهدالنبی علیه السلام.

(بقیه حاشیه) پاتې شی.او ۵۵ فیصد به په ممبرانو باندې دَنیت په ترتیب سره تقسیمیږی اوظاهری طور سره دَدستور نه معلومیږی چه ممبران دده په کاروبارکښې دَشریک په حیثیت سره کار کوی.اوپه دې باندې دَ شرکة الوجوه تعریف صادق راځی په هندیه کښې دی.فهو ان یشترکا ولیس لهما مال لکن لهما وجاهة عندالناس فیقولا اشترکنا علی ان نشتری بالنسیئة ونبیع بالنقد علی ان ما رزق الله سبحانه وتعالی من ربح فهو بیننا علی شرط کذا، کذا فی البدائع (هندیه ص۳۲۷ جلد۲).

(۲).دَدستور نه معلومیږی چه دکمپنۍ دَطرفنه انعامونه په نیت کښې یو خاص هدف ته دَرسیدلو په صورت کښې ملاویږی.اودلته په انعام کښې عمل هم دې.اوعوض هم معلوم دې. لهذا ددې خلاف شریعت کیدل نه معلومیږی.اکثرفقهاؤ دَانعام داتعریف کړې دې. التزام عوض معلوم علی عمل معین اومجهول عسرعمله (مغنی المحتاج، الفقه الاسلامی وادلته ص۷۸۳ جلد۴) اوپه تفسیرقرطبی کښې دی: الجعالة من العقود الجائزة التی یجوز ان یفسخه قبل الشروع وبعده اذا رضی باسقاط حقه ولیس للجاعل ان یفسخه اذا شرع المجعول له فی العمل (قرطبی ص۲۳۲ جلد۹) اودَ کمپنۍ دَطرفنه دَانعام ضامن اوکفیل کیدل هم خلافِ شریعت نه دی.ولمن جاء به حمل بعیر، وهذا من باب الجعالة وانا به زعیم، وهذا من باب الضمان والکفالة (تفسیرابن کثیر ص۶۳۰ جلد۲)

.... از مرتب ....

نو که ټول خشالی یوځائې وی چه دَهغې کورونه اومحلې جدا جدا اوځانته وی نو دا ښار اولوئې کلې دې.په دې کښې دَجمعې قائمول صحیح دی.اوکه خشالی دَعلاقې نوم وی چه دَهغې باندې ځان ځانته دی نوپه هغې کښې دَجمعې قائمول ظاهری طورسره صحیح نه دی.اوظاهری دَعرف نه شق اول معلومیږی.

په تحکیم باندې دَاجرت ورکولو اخستلو حکم

سوال: که دَتحکیم دپاره متعددعلماء راجمع وی نوهغوی ته اجرت ورکول جائز دی یا ناجائز ؟

الجواب: زمونږ په نزد تحکیم باندې اجرت اخستل جائز نه دی لیکن چه کله تحکیم مفت نشی کیدلې نو بعضې علماء فرمائی چه دَخصمینو په رضامندۍ سره دَمحکمینو دپاره اجرت اخستل چه هغوی په کتابونو کښې کتلو سره راجح قول اوښائی او جګړه ختمه شی نودا په تعلیم اوتعلم باندې دَ اجرت اخستلو پشان ده دا ناجائز نه ده.فتامل.

دَ مشترکه مال نه یو رور دپاره ویزه واخلی نوهلته دَ کړې شوې مزدورۍ دَسرمایې حکم

سوال: هرکله چه رونړه یو وروړته دَمشترکه مال نه ویزا واخلی او ابوظهبی ته ئې اولیږی اوهغه هلته مزدوری کوی مال جمع کړی نودامالونه به دَټولو رونړو وی یا به صرف ددې رور ملکیت وی؟

الجواب: چونکه ددې رونړو په مینځ کښې نه شرکت املاک شته اونه شرکتِ عقود.بلکه عوامی او پټهانی(یعنی دَپښتونولۍ) شرکت دې.نودامالونه به صرف دَدې رور وی مشترک به نه وی.البته په ویزا وغیره باندې خرچ شوې مال په حساب کښې وی.

دَ کاغذی نوټونو یوبل باندې دَ خرڅولو حکم

سوال: که یو کس دَ زرو (۱۰۰۰) روپو نوټ دَلس روپو په نوټ باندې واخلی نوآیا دا جائز دی؟

الجواب: دا دواړه نوټونه دکاغذ دی نه د سپینو زرو دی نه دَ سرو زرو. نوداتبادله کول شرعاً ناجائز او سود نه دې. اوددې ذاتی قیمت معمولی دې او اعتباری اوسرکاری قیمت ئې غیرمعمولی دې نوداتبادله به عرفی ممنوع وی شرعی ممنوع به نه وی. دغه شان دَ ډالر، ویزه، ټکټ او کاغذی کرنسی تبادلې په تفاضل سره به ممنوع عرفی وی ممنوع شرعی به نه وی.(۱).

(۱) مفتی نظام الدین الاعظمی فرمائی:

نوټ (کاغذی) نه کیلی دی اونه وزنی بلکه عددی دې نوځکه په کمی زیاتی سره ئې بدلول جائز دې. فقط والله اعلم.

کتبه:

العبد نظام الدین عفی عنه

مفتی دارالعلوم دیوبند

الجواب صحیح
حبیب الرحمن عفاالله عنه

الجواب صحیح
محمد ظفیرالدین غفرله
کفیل الرحمن عثمانی.

(منتخبات نظام الفتاوی ص۲۹۹ جلد ۱ کتاب المعاملات).

النحو فی الکلام کالملح فی الطعام

دروس الکافیه

پښتو شرح

کافیه ابن حاجب

افادات

حضرت العلامه مولانا حافظ محمد ابراهیم فانی مدظله العالی

مدرس دارالعلوم حقانیه اکوړه خټک

مرتب: مولوی محمد سلیم سواتی

ناشر:
مکتبه رشیدیه
جی۔ٹی روډ اکوړه خټک ضلع نوښهره 0344-9084693